

ARCHIV

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

S PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: IX. 1921 ČÍS: 1.

OLOMOUČ
VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

„ARCHA“

S PŘÍLOHOU

„ARCHIV LITERÁRNÍ“

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 1. VYŠLO DNE 1. BŘEZNA.

Obsah „Archy“ čis. 1.: K. Dostál-Lutinov: Z knihy „Tajemná sfinx“. B. Konařík-Bečvan: Doma. Dr. Josef Svítal: Matejko — člověk Boží. Fr. Kašpar: Matka Boží ve zdi. Fr. Leubner: Thamyris. Jos. Hanák: Honoré de Balzac. Posudky knih. Okna.

Obsah „Archivu literárního“ čis. 12.: Emanuel Masák: Karel Šmídek jako literární historik a kritik. P. Augustin Neumann O. S. A.: Výbor z předhusitských postil. Archivalie.

LISTÁRNA REDAKCE.

Na prahu devátého ročníku. Prvé číslo tohoto ročníku vychází poněkud opožděně. Příčina toho, pro odběratele jistě nemileho a nepřijemného zjevu, tkví ve změně tiskárny. Odešli jsme z Přerova a budeme tisknouti „Archu“ v Olomouci, v tiskárně, o které můžeme do jisté míry říci, že je naše. Po tři leta tiskl nám „Archu“ p. Jaroslav Strojil v Přerově, k němuž jsme se s ní uchýlili na začátku r. 1918, kdy jsme ji odkoupili od zakladatele, prvního majitele a redaktora K. D. Lutinova. Marně jsme tehdy hledali tiskárnu, která by nám přišla tak vstříc, jak jsme toho potřebovali. Pan Strojil to i v tehdejší krizi dokázal a za to jsme mu vděční a rádi na leta spolupráce s ním budeme vzpomínati. Odcházíme z Přerova, ne proto, že by nám tiskárna p. Strojila nevyhovovala, nýbrž proto, poněvadž v r. 1919 vznikly v Olomouci „Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. s r. o.“, v nichž hlavními činiteli jsou dva z našich redaktorů a funkcionářů a které v prvním roce svého trvání koupily jednu menší tiskárnu (dnes Lidová tiskárna) a loni získaly nájmem druhou, velkou knih-

K. Dostál-Lutinov:

Z knihy „Tajemná sfinx“.

Alius seminat, alius metet.

Ty oráš, kopeš, hnojiš
svým potem, krví svou,
svou myšlenkou a citem,
svou prací, modlitbou.

Ty oráš odříkáním,
srdcem a penězi —
až uštván skloníš hlavu,
pak přijdou vítězi.

Ty seješ verši svými,
sty článků v novinách,
nocemi bezesnými
a v dlouhých rozmluvách.

Žeň z krve tvé a potu
si svezou do stodol
a nevzpomenou ani
na zápas tvůj a bol.

Ti budou samá sláva
a zásluha a smích
a půjdou pod korunou
v tvých stopách krvavých.

26. 12. 18.

Přede tváří Tvou.

Že nejsem čist, to dobře vím,
leč bez hříchu žít neumím.

Có mám, to všechno Tobě dám:
Že zcela Tebe uznávám,

Tvou moc i Tvoji dobrotu,
že vzbudil jsi mne k životu.

A život ten? Jen střída dní,
povzletů, pádů, trápení.

Nesmírnou touhou k předu štván,
svědomím stále bičován.

Den za dnem jde, drak za drakem,
já všechny přemoh zázrakem.

Však vypadám! Meč samý zub,
tvář zjizvena, kde chlup, tam chlup.

A na srdci mám mozoly
jak z hroší kůže, možno-li.

Až všechny draky posekám,
chci přijít k Tobě, nevím kam.

Pak přej mi údy natáhnout
a trošinku si oddechnout.

Na horu slož mě zelenou,
kde bílé mráčky nebem jdou,

kde vidět v dálky kolkolet,
co v nebi je, co dělá zem —

kde s výše slunná, zářivá
se Tvoje tváře usmívá,

kde vidět světů, věků běh —
tam spočinout mě chvíli nech —

a až se zpiju zázraky,
zas, Bože, pusť mě — na draky!

.

Hořký je život, těžké svědomí,
když věčnost neznáma a v dálce tmy.
Ó, jediné jen dej mi slyšet slovo:
EGO TE ABSOLVO!

31./3. 20.

Doma.

Paní Emmě Hellmannové a jejímu choti.

I.

Ve křesle, zeleným hedvábím potaženém, v šatech tmavých, hluboce vystřižených, ověšena všemi svými šperky, seděla za březnového odpoledne továrnice Vlátilová a nudila se. Malíř, jenž ji portretoval, pozoroval její únavu a prosil: „Milostivá paní, jenom nepozbývejte trpělivosti. Vaše tvář musí být stále svěží, bez únavy, bez nudy. Ještě několik okamžiků a budeme pro dnešek hotovi...“

Milostivá, tělnatá a vysoká dáma, si upřímně oddechla:

„Chvála Bohu! Nedám se už portretovat, co živa budu! Kdybyste mně i platili. Nikdy bych si nebyla myslela, co při tom člověk vytrpí... Není nad fotografii: Jedna, dvě, tři... děkuji! A už je krám hotov... Ale nesmíme přece zůstat za jinými, když už mají všichni lepší lidé podobizny „rukou dělané...“

Malíř už byl zvyklý na tuto nařikavou samomluvu a nevšímal si ji. Sám si ještě pobrukoval:

„Dobře! Sem hodíme lehký stín, tady zase modravý nádech... Dobré, velmi dobré...“

Milostivá vyhrkla pohněvaně: „Dají si pokoj se stíny! Denně vás prosím, abyste si je nechal... Co je to za rozum, natírat mně tvář fialovými a modrými skvrnami! Či neznám své tváře? Včera jsem hodinu hledala před zrcadlem ty vaše fialové, modravé, hnědé, zelené a žluté stíny a kde nic tu nic!“

Malíř neodpovídal na výčitky:

„A sem lehounký reflex, tady něžný zásvit... Je to dnes nádherný den. Je dnes radost pracovat...“

„No zásvit, světlo, to si ještě dám líbit! Povídám vám, zvláště ať brilanty pěkně se lesknou. Ať každý pozná, že jsou pravé! Mně není třeba, kupovat něco falešného...“

Malíř ještě několikrát odskočil od obrazu, přimhouřil zálibně oči, poopravil něco a konečně, obřadně se ukláněje, poděkoval:

„Děkuji, milostivá, pro dnešek jsme hotovi,“ a jal se ukládat tuhy a štětce do příruční lakované skřínky. Věděl, že nyní bude obvyklá kritika a spousta přání, kterým nebude moci vyhovět. Ale bylo mu už vše lhostejno; nedočkavě počítal dny, kdy bude moci obraz odevzdat.

Veliká kritika začínala:

„Nevím, nevím, jestli mě lidé poznají... Jak mě nepoznají, obrazy vám vrátíme... Božíčku, tolik peněz... Ten nos, ten nos! Mám opravdu takový strašný nos? Pane mistře, nešlo by tu bradavičku...“

Malíř, až dosud hluchý, vymrštil se od své skřínky a chladným, obřadným hlasem vpadl milostivé do řeči:

„Dovolte, milostivá paní! Již jsem vás tolikráté žádal, abyste mne netitulovala „panem mistrem“. Tak si volejte na svého ševce nebo natěrače, ale mne tituluje prostě „pane“ nebo „mistře“. Dohromady to nejde...“

„Odpusťte, mistře, vždycky na to zapomenou... Ale je to trochu hloupé. „Pane“ vám mohu říci, „mistře“ také, a „pane mistře“ už ne... To mně nejde na rozum... Ale nezamlouvejte. S tím nosem nešlo by to nějak spravit? Hleďte, paní starou z Podlesí namaloval jejich malíř tak báječně, že vypadá jako by měla dvacet let... A též už má padesátku na zádech.“

„Proč říkáte, milostivá, „těž“? Snad...“ s kousavou uctivostí ptal se malíř.

Milostivá se začervenala. Zapomněla, co chtěla.

Ale malíř nezapomněl.

„Prosím, prosím... Jen si račte toho pána zavolat... V omlazovací kůře se nevyznám!“

„Nic vám člověk nemůže říci... Hned jste uražen... Zítra začnete krajky, že! Jenom ať moje přítelkyně poznají, že jsou pravé, bruselské!“

„Ach, krajky si zamalují s vášni... I naušnice, i perlový náhrdelník budou jak živé...“ nabýval malíř humoru. „Škoda, přeshkoda, že si nemohu zamalovat i též vaše střevíčky. Takové arcidílo obuvnického umění...“

Milostpaní, nechápajíc jemné ironie, horlivě přisvědčila:

„Kdyby bylo po mém, byl byste nás maloval v životní velikosti. Jako to mají v Hrušovském záměčku. Ale náš „architek“ ne a ne! Že by mu to kazilo nábytek. K modernímu nábytku že se hodí jenom poprsí.“

„Apropos! Už jste mu řekli mé rozhodnutí o rámech?“ vzpomněl si mistr.

Vláčilová se jala krčit.

„Včera večer jsme o tom začali... Ale pan „architek“ se čertil, že rámy jsou jeho věci... že si slohového zařízení vašimi nápady kaziti nedá...“

„A já zase pravím, že portréty budou zarámovány po mém vkusu. Umělec nejlépe dovede sám rozřešit tuto otázku. Znám ty pány architekty, dovedou svými nápady obraz načisto utlouci... Ne, ne, pane architekto, raději podobizny rozřežu a spálím, než bych ustoupil.“

„Nemohli byste se, mistře, nějak sami domluvit?“

„Zkusím to. Možná, že ho uvidím dnes ve vinárně.“

Tím se Vláčilová utěšila. Domluvili ještě hodinu návštěvy na příští den a rozloučili se s mnoha úklonami. Milostpaní odešla do pokojů, a malíř osaměl.

Sundal obraz se stojanu a postavil jej na pohovku mezi okny.

„Nebude to zlé... Pěkně bude svítit ta špeková tvář ze tmy... Aristokratky ovšem z báby neudělám...“

Vešla štihlá slečna s pěknými žlutými vlasy a dobrým úsměvem. Snažila se dělati překvapenou.

„Pardon, mistře, vy ještě zde?“

Malíř oživil. Z chladného, odměřeného umělce zasmál se na svět veselý člověk.

„Vítejte mi, slečno Zdenko . . . Už jsem myslel, že vás neuvidím.“

„Mistře, nejste dnes zase nabroukaný? Je milostivá spokojena?“

„I kdež! Ten nos se jí natrápí . . . Ale mohu za to, že má na něm bradavici? Ať si ji dá operovat! Pak provedu operaci též já! Vystojím-li tolik, abudu malovat slečnu Cílku, raději se poděkuji!“

„Pro Boha, nezapomeňte se,“ okřikovala malíře. „Slečna Sílí se musí říkat . . . Cílka, Cílka — necítíte, jak je to sprosté?“

„Ach vždycky zapomínám . . . Cílka, to byla dcerka jakési zelinářky . . . Pořád si to pletu.“

Rozesmáli se oba.

Malíř se neměl k odchodu.

„Jste spokojena se svojí žačkou?“

Vychovatelka si povzdechla:

„Co se dá počít s dvacetiletým děvčetem? Francitina jde bídne, o klavíru ani nemluví. Hlas však má krásný. Provázím ji s rozkoší na klavíru. Ale ani tu nelze ničeho vážnějšího studovat, samé lehčí písně . . . O literaturu má ještě největší zájem. Byla vždy náruživou čtenářkou. Její bratr učitel, co je nezvěstný, půjčoval jí vždy slušnější věci . . . Není mně to děvče nemilé, je v ní zdravé jádérko . . . Kdyby jí jenom nekazila matka . . .“

„A taneční mistr . . .!“ dodal s povzdechem malíř.

„Co je nenapadlo včera!“ — vzpomněla si vychovatelka. „Jestli by prý se mohla učit Sílí malovat . . . A hned se mluvilo o vás, že byste mohl dávat hodiny z kreslení.“

„To ještě!“ hrozil se malíř. „Jestli pak má jaké nadání?“

„Mistře, co pak nevíte, že děti „lepších lidí“ mají nadání ke všemu?“

Opět se rozesmáli.

„Špatné by to nebylo,“ uvažoval malíř, „budete-li dělat při hodinách gardedámu, milerád . . .“

„Děkuji za poklonu! Tedy za gardedámu jsem dosti dobrá že?“

„Vy jste dnes zlá. Rozumějte přece . . .“

„Nic nechci rozuměti . . . A běžte už, prosím vás. Tady máte skřínku s barvami, klobouk máte v předstíni, už, prosím vás, běžte!“ škádli la malíře, jemně jej z pokoje tisknouc.

Když odešli, vstoupil sluha s pokojskou.

„Každý den se s krámem vláčít,“ huboval sluha. „Pořád to přenášet jako kočka myš! Proč ji nemaluje v jejích pokojích?“

„Prý je tu nejlepší světlo na odpolední malování,“ vysvětlovala pokojská. „Aspoň milostivá paní to povídala . . .“

„Milostivá, milostivá . . .“ poškleboval se sluha. „Řekni raději hokyně Vláčilka! Před sebou nebudeme přece hrát komedie!“

Stoupnul si před portret.

„No, namazal tě . . . A co toho na sebe navěsila. Jistě lituje, že nemohla k tomu navěsit na sebe všechny svoje toalety . . . Vláčilko, Vláčilko, dnes by ses nepostavila do krámku a nevolala:

Milostpaní, mám čerstvé řetkvičky. Jdou si koupit bzenecké okurečky. Dva za pět, dva za pět!"

Pokojská se vrhla na pohovku a svíjela se smíchem. Bezděčnou její pochvalou povzbuzen, posmíval se sluha dále:

"A na stěnu bych si tě nepověsíl ani za milion. Strašila bys mě i v noci. Nechápu, že tě ten malíř tak dlouho smolí..."

"Však on dobře ví," vysvětlovala pokojská, "čím déle to maluje, tím bude účet mastnější..."

"E, co ty víš... To je přece od metru."

"Už nemudruj a pojď. Víš, co nás dnes čeká práce."

Vzala opatrně obraz a odešla. Sluha se chopil stojanu, ale vtom se ozval zvonek z chodby.

"Koho sem zase čert nese," zahuboval sluha. Nechal stojanu a šel otevřít. Za chvíli uváděl elegantně oblečeného, štíhlého pána prostředních let.

"Jsou dámy doma?" ptal se host odměřeně.

"Ano, pane profesore, mám jít pro ně?"

Pán se zamračil.

"Tolikráte jsem vám povídal, jak má znít vaše otázka k příchozím!"

Sluha se vzpamatoval.

"Mám vás, pane profesore, u dam ohlásit?"

"Buďte tak laskav," řekl host již shovívavě a posadil se na pohovku. Bylo vidět, že zde byl obeznámen, neboť nevěnoval žádné pozornosti zařízení, sedě netečně, i když sluha odnesl malířův stojan.

Za chvíli se vnesla do pokoje Vláčilová i s dcerou, velmi pěkným děvčetem vysoké postavy, narůžovělé tváře, černých lesklých vlasů. Vláčilová byla již převlečena. Vítaly obě hosta, jenž oběma dámám polbil dvorně ruce.

Na vyzvání Vláčilové usedli všichni tři.

"Pan továrník nepřijde mezi nás?" ptal se profesor.

"Zatracený chlap, nevím, kde zase shání. Ani u oběda nebyl... Zase má plnou kotrbu obchodů..." zabroukala zlostně milostpaní. Ale viděla hned, že pochybila.

Slečna Síli se lehce zamračila:

"Ale, mami, jak to zase mluvíš?!"

Také pan profesor považoval za potřebné napomenouti svoji starou žačku:

"Milostivá paní, nezapomínejte ani v největším hněvu, že vzdělaná dáma nesmí takových hrubých výrazů užíti. Ani v nejužším kruhu rodinném. Zvyk je druhá přirozenost, a snadno byste se mohla zapomenout i ve společnosti. Je mně líto, že pan továrník nás poslední dobu zanedbává. Je sice pravda, že na muže ze společnosti se nekladou tak přísné požadavky, jako na dámy, ale ani oni nesmějí se vyhýbat různým předpisům ušlechtilého chování... Apropos, milostivá, než, přejdeme k dnešní hodině. Zahlédl jsem včera v divadle něco velmi nemilého. Jistá dáma, pardon, nejmenuji nikoho — než si sedla na křeslo, odhrnula si

hedvábnou sukni před zraký všech a usedla si na spodničky."

"Jistá dáma" přijala ránu, ale vyhrkla zlostně:

"Ale což si mám vzácné šaty hned na poprvé pocuchat?"

"I kdybyste měla šaty snad ze samých zlatých plátků, nesmíte jich odhrnovat..." pokračoval profesor neúprosně.

"Však jsem slyšela hned za námi smích!" durdila se dcera.

"Kdosi prohodil hlasitě: Bodejť, jen nám ukaž že máš hedvábnou spodnici!"

"To bylo beztaktní," káral profesor. "Tak hlasitě mysliti se nemá. Je to neslušno... Ale milostivá paní," zhrzil se najednou, "vy jste dnes zapomněla na manikuru... Za nehtem na malíčku se něco černá... A okraje nehtů též neviděly dnes pilníčku...! A co růžový vosk? Slečno?"

Síli ukázala obě ruce, jež si profesor pozorně prohlédl.

"Velmi dobře... Slečna nezapomíná."

"Tě je lehkot!" omlouvala se Vlácilová, "když nevezme celý den kloudné práce do ruky, může mít ruce jako princezna. Ale já se nezdržím. Mně to nedá..."

"Toho vám není třeba, milostivá paní... Máte služebnictva jak žádná rodina v našem městě. Hleďte si jen reprezentace, každé chvíle může přijíti nečekaná návštěva, a nepěstěné ruce - holé neštěstí..."

Milostpaní polichocena už neodmlouvala.

"Přikročíme ku dnešní lekci," dostal se profesor konečně ku vlastní látce. "Probrali jsme již řadu cizích slov, jichž může dáma z lepší společnosti s prospěchem použiti. Zopakujeme si některá a přibereme několik nových. Jak vyjádříte, milostivá paní, svůj podiv nad něčím úžasným, překvapujícím, nezvyklým?"

"To je fenomenální," špulila Vlácilová ústa, přiměřeně otvírajíc podivem oči.

"Dobře. Jak vyjádříte úžas nad přehnanou cenou?"

"To je horrentní!" odřikávala začka svoji úlohu s ptišluným gestem. "Ale pane profesore, my nemáme ve zvyku lekati se cen!"

"To je lhotejno! Ten výraz musíte znáti. Kterým slovíčkem naznačíte, že vás něco dojalo, na př. smrt něčí?"

Paní Vlácilová rázem sesmutněla. Dolní ret se jí bolem stáhl, když vzdychla naučeně:

"To je tragické!"

"Výborné!" chválil profesor. "Doufám, že jste se naučili již i ostatní cizí slova."

"Však to dalo práce," stěžovala si slečna. "Co jsem se s maminkou nadřela, pořád pletla páté přes deváté."

Matka se rozčilila:

"Držíš hubu! Pořád budeš jezdit po mě pyskem! Co je to dnes s tebou?"

"Maminka myslí, že je v krámě a že prodává zeleninu..." pohodila Síli vzdorně hlavou.

Aby se nerozpoutala domácí bouře, uznal profesor za vhodné zakročiti.

Pokračování.

Matejko — člověk Boží.

C toucímu životopisy znamenitých lidí častokrát se vybaví v paměti ironická prűpovídka Heineova, jenž si zavtipkoval, že hvězdy na nebi proto se nám zdají tak spanilými, že jsme od nich nesmírně daleko a neznáme jejich privátního života. Vtipný básník má sice v mnohém pravdu, nicméně mezi námi žili pro naši útěchu a vzor lidé velicí, jejichž hvězda, čím více se jí blížíme, tím jasnějším leskem září nám vstříc, tím srdečnejším teplem nás oblažuje.

Takovým velikým člověkem, jehož sláva netrpí bližším a důvěřejším pohledem na jeho lidskou osobnost, byl polský malíř a vlastimil *Jan Matejko*, jehož osmdesátých narozenin vzpomínali Poláci v červnu r. 1918. Matejko záhy po své smrti nalezl výmluvného a důstojného hlasatele své umělecké slávy i svých lidských ctností. Stal se jím nedávno zesnulý literární historik university krakovské, *Stanisław Tarnowski*, muž z nejlepších polské krve, člověk nevšedních schopností ducha a šlechtetnosti srdce Matejkovi sourodý. Znamenitý spisovatel psal básnickým perem o velikém malíři. Vzniklo klasické dílo, jež je dojista ozdobou polské literatury. Vděčím této krásné a utěšené knize vědomosti a zprávy, kterými tuto pokouším se načrtnouti sympatické rysy Matejkova portretu, jen letmo nastiňuje také dobové pozadí, na němž vznešený zjev mistrův vyrůstá k pravé velikosti.

Po hrozném ztroskotání národní samostatnosti koncem století XVIII. narodila se během století XIX. nešťastné Polsce — skvělou náhradou za korunované slabochy, politické pleticháře a nenasynné sybarity — řada velikých lidí, působících bez mečů v ruce na kolbišti duševním, zachraňujících čest otčiny a zaručujících zmrtvýchvstání ztracené volnosti. Vyznačovala je neoblomnost předsevzetí se silou víry, a to jim umožnilo, že vzdor současné beznadějnosti dovedli před národem smutnými a pokořeným vysoko třímati prapor s národními ideály. Mezi tyto vyvolence Boží, jichž život hořel ustavičným obětíím plamenem na ohništi vlastimilné obětavosti, náleží beze sporu veliký malíř, *Jan Matejko*.

Tento Polák a vzor ušlechtilého Poláka, jenž od školy až do hrobu s vášnivou pracovitostí a horoucí láskou k otčině tvořil díla nesmrtelná a svým dílem popsal celý důležitý a nezapomenutelný list v dějinách polské civilisace, byl dle krve Polákem jen z polovice, neboť narodil se z otce Čecha v Krakově 30. června 1838. Genius loci byl ten čaroděj, který ze synka českého muzikanta učinil žhavého Poláka. Již jako chlapec proctil Matejko, že v rodném městě obklopuje ho minulost Polsky od Krakuse po Kosciuszku, poznal a pochopil, že ve zvětralém zdivu chrámů i zámku wawelského není místčka, z něhož by hořká slza ne-

tekla — a to všechno cítil intenzivněji nežli ostatní, kteří se zrodili z krve čisté polské. Tomu na vysvětlenou poznamenává Tarnowski: „Je to na podiv, ale je to vlastnost země polské, která si takto syny přisvojuje, i když je sama nezrodila; jen stykem s sebou dovede je přetvořiti.“

Na posvátné půdě krakovské vyrostl z Matejky člověk veliký, Polák znamenitý — a při tom také služebník Boží, věrný od kolébky až ke hrobu, člověk ctnostmi prvokřesťanů tak sebeovládající, že v tisíci protiventstvích nezareptal. Křesťan, který v rouhavém vzdoru nesnižoval Tajemství, jehož důvěra v Boží moudrost a lásku byla neochvějná, slovem, vzor křesťanské dokonalosti, jehož mravní velikost byla samozřejmou. Nad to genialnost jeho tvůrčích myšlenek, vznešenost jeho citu a horoucí, vpravdě mučnická láska k pokořované vlasti činily ho zjevem při vši velikosti nad jiné harmonickým a staly se také duší jeho obrazů, hybnou silou jeho tvořivé intuice.

Jako malíř epochálních výjevů, jehož obrazy vynikaly nejen historickým významem svého obsahu, nýbrž i rozměry vesměs imponentními, upomíná Matejko na našeho Brožíka. Ale vnitřní hodnotou uměleckého díla a zápalným vznětem, planoucím z umělcova nitra a vyzářujícím z jeho díla, vyniká nad našeho figuralistu jako tatranský Kriváň nad Říp.

Teprve Matejkou novodobé výtvarné umění v Polsce odvažuje se na věci veliké a zdolává je jak koncept, tak i stylem a provedením.

Matejko byl žákem domácí školy, ale ta mu mnoho nedala. Velikých mistrů neměl, jejich díla neviděl. Vše, co tvořil, rostlo v pravdě z něho samého. Po několika pokusech namaloval ve svém *Kázání Petra Skargy* první obraz dokonalý. Dílo vystaveno v Paříži, otevřelo Matejkovi svět a získalo cenu. A více než to, dokonce i výzvu, aby mladý mistr usadil se v Paříži. Tehdy zjevila se ponejprv jeho veliká láska k otčině. Její kořeny byly mocnější než lákavé nabídky francouzské Sirény. Meškal sice umělec právě tehdy v „městě světla“ nad Sequanou, ale nepodlehł jeho svůdnosti. Psal o tom přátelům: „Všecko táhne nás zpět do vlasti, kde všeho lze snáze dojíti, také duševního klidu v nynějším neklidu. Marny jsou tudíž sliby a lákadla těch, kteří jsou zde usazení a mluví tak, jako by tu čekali vyzlacené cesty ke štěstí a slávě. Mně je jich líto. Soudí příliš povrchně a svoje domněnky pokládají za pravdu. Já však chci a musím sloužit pravdě. Jaké budou další moje cesty, nevím, ale cítím, že *jdu s Bohem a tudíž mne nic zlého nepotká.*“

Hle, již v úryvku tohoto listu jeví se celý Matejko. Cizina, Francie, která tolika Polákům stala se druhým domovem, jeho neomámila. Půjde domů, sloužit chudé vlasti a pravdě svého národa. Jeho duše není rozvíklána skepsí, zakotvila pevně v křesťanství a zůstane Bohu a vlasti věrna do skonání.

Obrazem *Kázání Skargova* sleduje malíř cíle hluboce etické i národní. Připomíná totiž svým současníkům velikého muže minulosti, který byl živým svědomím Polsky věku XVI. Bohem osvícený muž, v němž všechny předtuchy budoucího zla a hrozícího pádu obce pospolitě slily se v jeden niterný plamen, aby z něho jako sopka vybuchly, zobrazen umělcem ve chvíli nejvyššího vzrušení, kdy v prorocké extasi předpovídá neodvratné ztroskotání polské samostatnosti. „Tak was pogruchoce Pan, jako ten garniec, którego skorupy spoić się i naprawic nie mogą.“ Vášnivý postoj a pohyb blahoslaveného kazatele hlásati měl všem synům Polsky současně, aby, střehouce se chyb otců, nezařadili sobecským prospěchům společné blaho celého národa.

•

Když Matejko pracoval o jiném historickém obraze, o *Rejtane*, prožíval dvojí muka. Soužila mozolná práce, spojená se zdoláváním uměleckého problému, vzdor hmoty, vzpírající se ruce umělcové, a sužovalo rozjímání o předmětu obrazu. „*Rejtan*“ měl být i stal se skutečně památkem nejbolestnějších pokoreň, pomníkem sněmu, na kterém za asistence úplatných velmožů rozdělena Polska mezi lačné sousedy a na více než sto let utracena samostatnost druhdy slavného království. (Této, pro srdce Poláka vždy bolestivé době, ve které však nescházelo duší šlechtetných a vlastenců obětavých, ať jen jmenuji státního reformátora *Fr. Staszyc*, pedagoga *Konarského*, vojevůdce *Kosciuszku*, literární památník vzácné ceny umělecké spracoval *VI. Reymont* svou historickou trilogií „*Rok 1794*“.)

Ve chvíli oddechu od práce vzrušující a skličující — umělec maloval tu nejen rukou, ale i srdcem horoucího vlastimila píše Matejko svému příteli: „Pracuji, co jen síly stačí, abych nemusil žet čas ztraceného. Snad nám to Bůh nahradí lepší budoucností, a kdož ví, neobdaří-li nás volným ovzduším a svobodnou zemí, ve které bychom složili své kosti, bez obav o zřítel svých dětí, bez starostí, že také na ně čekají ztráty, kterých my jsme museli oplakávat a jež jako výkupné musí obětovati naše generace.“ Myšleny tu jednak ztráty na životech, jimiž vykupována krvavá a tragická sláva třikrát se opakujících povstání, jednak újmy občanských svobod a kulturních statků v záboru pruském, dojista i hanba nad slabochy a odrodilci — vesměs oběti, jakými rozdělený národ platil ztrátu své nepodlehlosti.

•

Lačnost po penězích, chamtivost, jaká hyzdí povahu nejednoho umělce i v oboru svém velikého, nebyla úhonou čistě duše Matejkovi. Svědčí o tom veliké dary, kterými nezištně obmyslil místa důležitá a významná. Svůj monumentální „*Hold pruski*“, opěvující živými a nádhernými barvami historickou chvíli, kdy na krakovském rynku Albrecht z Hohenzollernu pokorně holdoval králi polskému, slibuje mu poslušensství i za věrolomné svoje potomky,

obraz pro sebevědomí každého Poláka významný a proto národu drahý, věnoval k výzdobě příštího národního paláce na Wawelu, jehož zámek právě tehdy cisáři rakouským národu polskému byl darován.

Jiné velké dílo, *Grunwald*, hlásající barevnou symfonií velké vítězství Polsky s Litvou nad krvelačnou zpupností německých križáků, daroval Museu narodowemu, jež umístěno v překrásných krakovských Sukienicích.

Obraz stejně imponantních rozměrů, oslavující *Sobieského* jako ochránce křesťanstva před nebezpečím tureckým u Vídně, určil za dar polského národa do Vatikánu, aby tam dle slov dárcových připomínal celému světu nezadatelná práva národa druhdy svobodného, nepromlčitelné zásluhy o křesťanstvo i bolestné utrpení Polsky. Za tento skutek upadl v klatbu u živilů „pokrokových“, které u Poláků tehdy reprezentovala židovská žurnalistika. Také „znalci“ z horkokrevné mládeže vyslovili se při nejmenším ukvapeně, že „od té doby nebudou Matejka považovat za národního malíře“. U nás bychom se tomu tolik nedivili.

Takového nespravedlivého příkoří dostalo se malíři za obraz, jehož podnět přece byl očividně vlastenecký! Matejko sám to dobře věděl a dovedl také národní význam svého díla náležitě uplatnit. Když r. 1883 slavili ve Vídni dvoustaleté výročí turecké porážky, na vyprošenou polskou pomoc při tom velkopanský zapomínající, poslal Matejko svůj historický obraz do Vídně, aby tam v době jubilejních oslav vystaven byl *bezplatně*. Píše při té příležitosti: „Nechcete na nás ani vzpomenout? Jak vám líbo. Ale my odvděčíme se vám laskavě a kavalírsky a sobě získáme satisfakci tím, že budete zdarma moci uvidět obraz, představující naši slávu při vaší záchraně.“ Tak se stal Matejkův obraz výmluvným protestem proti německé pýše a vídeňskému nevděku.

I naše velehradská svatyně hostí cenný obraz Matejkův, *Sv. Cyrila a Metoděje*, darovaný polským umělcem k velehradskému jubileu.

Důležitá a pro nás zvláště zajímavá epizoda odehrála se r. 1873. Tarnowski vypravuje o tom doslovně takto: „Sláva Matejkova rozšířila se po světě. Země bohatá, národ krví a jazykem blízký, úsilnými a všestrannými snahami o své povznesení úctyhodný, národ český, zamýšlel slavného muže získati pro sebe, čerpati z jeho geniálních vloh, připoutati k sobě jeho velikého ducha. Nabídnuťo Matejkovi ředitelství umělecké Akademie v Praze. Jaké tu lákavé vyhlídky! Jednak z velikého a více na západ posunutého města snáze bylo by získati světové slávy, nežli z chudého Krakova, ze zákoutí, kam nikdo se nepodívá. Dále pak vzhledem k bohatství i obětavosti oné země kynula naděje, ba spíše jistota, že najde tu hojně mocných impulsů, jimiž umění možno podnítiti k rozkvětu. Jako neskřblili na Museu, na dvou (sic) českých divadlech, na tolika jiných věcech, nelitovali by ani nákladu na galerii a vzdělání umělců. Nad to i otec Matejkův byl Čech a tudíž

i krev sama mohla by lákati v ony strany. Ale on nešel. Byl-liž boj v jeho duši dlouhý a trudný?"

Životopisec míní, že nikoli. Matejko již přdlíš cítil se Polákem, než aby mohl zaměnit vlast, které jako hoch zavázal se sloužit zbožným úmyslem, vyjádřeným vlastními slovy: „Odvěčiti se Bohu za jeho dary tím, že je složí v obět otčině." I odepisuje po krátkém váhání do Prahy odmítavě: „Přízeň k Čechům mítí mohu a mám srdečnou, ale láska moje náleží mé rodné zemi, Polsece."

Jestliže již z toho, čeho dosud vzpomenuto, jasně vystupuje spanilá a prožívaným náboženstvím oduševnělá bytost Matejkova, projeví se sympatické rysy polského mistra několika charakteristickými epizodami ještě výrazněji.

Životopisec Matejkův zaznamenává, že r. 1884 při zahájení nového semestru „Szkoły sztuk pieknych" Matejko, vítaje nové adepty malířského cechu, ukazoval na souvislost pravého umění s nadšením, inspirací, s Bohem, a na jalovost a úpadek, jemuž propadají uměny, jakmile se tohoto posvátného svazku zbavily.

Známo, že k oslavě jubilejního roku 1885 věnoval Matejko velehradské svatyni obraz svatých věrozvěstů. Redakce kteréhos uměleckého listu ruského pochválila významný čin mistrův a u-znale posoudila i obraz jako dílo umělecké. Potěšilo to Matejku, i poslal redakci list, ve kterém netajil se zbožnou nadějí, že „na základě spravedlnosti a dobré vůle mohlo by přece kdysi dojiti ke smíru a shodě Polsky s Ruskem". Tento dojista krásný a nad novinářské škorpení povznesený projev byl však politickými profesionály ve zlé vyložen, ba šovinistická žurnalistika dopustila se takové nehorázné nechutnosti, že velikého mistra a nejvzornějšího vlastimila pro smírlivý názor na poměr polsko-ruský nazvala — zrádcem otčiny! Matejko snesl urážku s křesťanskou pokorou, ulehčiv si jen povzdechem: „Pána Ježíše bili v tvář. Nedivme se, raději Mu děkujeme, když i nás bijí."

Na Velký Pátek 1884 navštěvoval Matejko Boží hroby ve vznešených chrámech krakovských a rozjímal v duši o umučení Spasitelově. Uchvácen náladou svatého týdne namaloval v následujících 14 dnech skvělý obraz „Zmrtvýchvstění Páně". Během práce rozhofela se jeho duše takovou něhou k oslavenému Vykupiteli, že pro lítost nemohl se odhodlati k naznačení pěti ran na svatých údech Kristových.

Obrazů náboženských nikdy neprodával. Když skončil Zmrtvýchvstání, řekl přátelům: „Obraz zase daruju. Nejsem Jidáš, abych Pána Ježíše prodával."

Když navrhoval a řídil ornamentální výzdobu překrásné svatyně mariánské na hlavním rynku krakovském, byl dle výroku očitých svědků uchvácen takovou nelíčenou zbožností, jakou vynikali ve středověku vlastní malíři a polské rytířstvo. Modlil se štětcem jako Fra Angelico a duše jeho byla v ustavičném vytr-

žení jako duch P. Kordeckého, hrdinného strážce Čenstochovské svatyně v době švédského útoku.

Z r. 1871 zachován úryvek dopisu: „Rok tento skončili jsme dnes večer v Mariánském kostele písní: Kdo v ochranu Nejvyššího . . . Komu neveselo přešel minulý rok, tomu nic tak nehoví, jako tato píseň, posilující k příštím smutkům a bolestem.“

Matejkovu skromnost, tak řídkou ve světě uměleckém, krásně projevují slova, jimiž před smrtí obrátil se na svou choť: „Nesvol, aby mne pochovali do hrobky zasloužilých¹⁾. Ale přece bych rád, aby Zikmund²⁾ mi zazvonil. Jeho hlas — to byla v životě má nejmilejší muzika!“

Ačkoli náš mistr znal dobře svou cenu, nicméně tvrdí Tarnowski, že při mnohaletém a intimním styku ani jednou neuslyšel z jeho úst, co by na pýchu upomínalo. Nebylo v něm ani malicherné ješitnosti.

Teprve čtyřicetiletý mohl Matejko navštívit Itálii. Odborní soudcové želi, že stalo se tak pozdě. Mnohým komposičním vadám mohl se Matejko vyhnouti, kdyby byl v mládí poznal mistry italské. Když byl v Benátkách před dílem Ticianovým upozorněn chotí na chybu v kresbě ruky s poznámkou: „Ty bys takové chyby se nedopustil,“ odušil pokorně: „Ale taky, kdybych se roztrhal, nesvedu takového obrazu!“

Národu polskému arci nevadí, že v dílech, kterými vzkřísil Matejko celou jeho minulost, zjistí znalecký mračnopozor ne jeden technický pokles. Jsou vyváženy vrchovatě jiskrným oduševněním, jaké jedině lidským výkonům propůjčuje pečet nesmrtelnosti.

Ve svém monumentálním díle o Matejkovi zachoval nám Tarnowski na základě rozmluv s nesmrtelným mistrem také trest jeho národní a životní filosofie, kterou tuto stručně reprodukuje.

Z nehlubšího úpadku možno se povznést, jen chtít a moudře volit prostředky. Jaké jsou? Boha poslouchati a bližního milovati.

Vznešenost národní duše je silou národa, je prvkem i zárukou jeho budoucnosti. Jestliže takovou vznešenost národ měl a neztratil, může býti Bohu potřebným v tom velikém díle křesťanské civilizace, které nazýváme Královstvím Božím na zemi a jež jest cílem a povoláním všech národů. Ten pak z nich, který k tomu cíli ději svými se blížil, má i zásluhu a zároveň i průkaz, že může sebe i druhé výše povznést.

Jenom ten národ naplňuje zákon Kristův, který cítí se druhému národu bratrem i v tísní a v nebezpečí spěchá mu ku pomoci, neohlížeje se na vlastní obtíže ani na vlastní škodu. Dávna Polska tuto ctnost měla a Matejko ji zobrazil v Sobieském.

Přirozená ctnost výše nesahá, hrdinská obětavost jest jejím vyvrcholením. Ale kde tato končí, tam teprve začíná ctnost nad-

¹⁾ Krásná hrobka pod augustiniánským kostelem „na Skalce“, v obci Wisły, na periferii Krakova.

²⁾ Wawelský zvon.

přirozená, která nebe otevírá a zázrak uskuteční. To je víra, která nikdy se nezachvěje, to je naděje proti vši beznaději, to je láska, která všechno přijímá, i mučnický los přijme s radostí, vědouc, že i muka musí být dobrem, když Bůh je dopouští. Takovými ctnostmi bojovalo křesťanství tři věky v katakombách — a vítězilo. Jeho svatí těšili se na muka i smrt. Z historických postav takovou ctností stkvěla se Panna Orleanská. Shořela na hranici — ale zvítězila.

Mučeníctví, trpělivé přijímání muk, zalíbení sobě v mučeníctví jako dopuštění Božím — to teprve je ctnost nadlidská, nadpřirozená, a ta všechno posvěcuje. Matejko cítil, že musí obraz takové neúčinnější ctnosti namalovat jako vzor národu. Proto vznikla jeho *Dziwiewica Orleanska*.

Zaznamenav tyto a podobné Matejkovy myšlenky, dodává Tarnowski: „Bude-li konec polské národní tragedie smírlivý a dobrý, bude to zásluhou obětavosti a muk takových osobností, jaké XIX. věk uzřel a poznal mezi polskými poety i kněžími, mezi vojáky i rolníky — a jejichž řadu uzavírá Jan Matejko, z velikánů XIX. století poslední řadou, nikoli významem.“

Sumární ocenění krásné osobnosti Matejkovy pronesl Tarnowski v řeči nad rakví mistrovou:

„Nic řidšího v našem světě, jako člověk, v němž je pravá velikost. V Matejkovi byla. Byla v něm velikost malíře, a byla i druhá, lepší, oné prvé podpora a produševnění, velikost člověka.

Genius je cosi velikého, ale genius může být zlý, může sloužit buď sobě samému, nebo zlu. Ten pouze jest dobrý, který jest řízen svědomím, poslušný Boha, vášnivě směřující k cílům vznešeným, splňující vždy jen to, co slovem vyznává a srdcem miluje.

Život Matejkův byl pásmem strohých utrpení, vznešených tužeb a vznešenějšího zápalu, slavných činů a slavnějšího ovládnutí sebe sama, shody s vůlí Boží a věrnosti v lásce k otčině.“

Mně pak celý Matejkův zbožný a příkladný život jest nejlepším dokladem pravdivosti výroku, který F. X. Šalda klade v „Loutkách i dělnících Božích“ do denníku Lamberského: „*Jest mi nad všechno jasno, že jen věřící křesťan může opravdově milovati svou vlast.*“

Proto je v zemi matričních „křesťanů“ tak málo nezištné lásky k otčině.

Matka Boží ve zdi.

Jak plakát zapomenutý ze starých časů,
v stavení starodávném v živé ulici
s korunou velikou a zářící
na hlavě líbezná, oděná v brokátu,
kol hrdla útlého s růžencem dukátů,
Mát Boží se zdi shlíží.

Ulice bahno nedostříkne k její nohám;
v kamenném rámu znenáhla však zvětrává,
jak město věřit, doufat přestává.
Pod korunou, co zlatou podržuje zář,
zříš, jak se víc a více vytrácí bledá tvář,
jak umučená hořem.

Byl kdysi čas, že každý, kdo šel kolem
za těžkých dob na její tvář se modle vzhled
a lehčeji pak nesl břímě béd;
teď nevšimavě dav kol šílí chvátaje;
růžence obrovského zrna — tramvaje
v svých rukách město sune.

Nocí se prázdní ulice, je důvěrnější.
Co čekám na vůz, hledím na obraz a sním.
Svět chvíli stích' před soudem posledním.
Najednou na nebi vytrysklo plamenné
znamení. Zástupy se ženou šílené,
ulice přeplňují.

Jak roje včel lid plní elektrické vozy,
však marno Božímu je hněvu ujetí.
Z všech stran je vytí davů slyšení.
Božího hněvu modré jiskry praskají
nad hlavami a kolem vrchy třaskají
a domy v půl se bortí.

V tom zástup ohromen se zastaví a žasne.
Maria procitla ze staletého sna
a se zdi usmívá se milostná;
jak jádro vyloupne se z trosek ořechu,
z domu, jenž rozpadá se, věrným v potěchu
sestoupila na ulici.

A všechny vozy města do ulice spějí,
i chodci: poslední to k Matce Boží pout,
než nastane za chvíli strašný soud;

a všechny hlasy, které zaúpěly k ní,
mi jako teskná prosba z litaní zní:
hříšníků útočiště!

Vůz přijíždí; snu mého pavučinu trhá.
Za města toho lid se modlím v ulici,
co odváží mne vůz pryč finčí
od Matky Boží, která v zlatém brokátu,
kol hrdla útlého s růžencem dukátů,
dál teskně se zdi shlíží.

Fr. Leubner :

Thamyris.

Noc budí hvězdy k údivu, dech země tají;
Jej k písni o závod výš Musy zvaly k sobě,
kde podlehni jich zpěvu v závisti a mdlobě
žák Orfeův! Leč samy studem umlkají.

Slyš, písní jeho slov i vánky vesny vlají
i hněvná bouře duní v živlů mračné zlobě,
zná srdci tajemství a stíny pravdy v hrobě,
smích Nymf, vzdech jeseně, kdy pusté háje lkají.

Kdy roste k hvězdám on zde skály na pokraji,
věk budou Musy mlčet hanby na porobě?
Hle, zářné slunce vstává v jitřních nachů zdobě —
tam hledět nutí Mus jej dlaň, kde žáry plají.

Jich přísný kyn i slunce poutá neodvratně
zrak pěvcův nadšený, až slne do slepoty.
Hněv bohů z vítězství jej na mstu ranil chvatně?

Chlad tuchou k údolí jej vede s Helikonu.
Hruď zpěvnou nejizví ní výčitek mu hroty,
ní kletby v ústech není, bolestného stonu.

Vždyť s Musami a sám pil z Aganippe zříděl
l do tmy života zněj píseň nad mrákoty,
neb viděl noc i slunce s vrcholu jich sídel.

Honoré de Balzac.

Balzac je považován za největšího, nejpłodnějšího a nejrozmanitějšího romanopisce ve Francii, za původce moderního románu. Jeho úspěch a sláva oslnila rychle nejen Francii, nýbrž celou Evropu. Těšil se již za svého života obdivu přímo pohádkovému. V Benátkách — jak vypravuje kritik Sainte-Beuve — utvořila se společnost, jejíž členové přijali jména hlavních osob z jeho „Lidské komedie“ a hráli i jejich úlohy. Za sezony bylo viděti jen Rastignacy, vévodkyně z Langeaisu atd., a mnohý herec, mnohá herečka dohrála prý svou roli až do konce... V Uhrách, Polsku a Rusku udávaly romány Balzacovy tón; přepych a bizarnost nábytku, o nichž se umělci jen snilo, došly zde svého uskutečnění.

Vlivem Balzacovým se obrodilo divadlo, román, ano i historie.

Poněvadž Balzac hrál v myšlenkovém vývoji 19. stol. přední úlohu nejen ve Francii, nýbrž v celém kulturním světě, pojednám v tomto článku o jeho díle. Článek nebude čtenářům něčím cizím; vždyť hlavní díla jeho stala se překlady duševním majetkem i naší inteligence a vývoj české literární tvorby bral se touž drahou jako ve Francii, jsa jen více méně zdařilou imitací. Důtknu-li se v článku jiných francouzských spisovatelů a jejich děl, budou to jen ti, kteří jsou známi i našemu literárnímu obecnstvu. Článek je čerpán ze znamenité studie Ferdinanda Brunetiéra „Honoré de Balzac“, v níž plně a výstižně je zhodnoceno dílo Balzacovo po stránce historické, sociální a mravní.

Aby vynikla originalita Balzacova v současné románové produkci, je třeba se zmíniti, jakým směrem se nesla románová tvorba, když nastoupil svou spisovatelskou kariéru. Ukončiv právnické studie, chopil se dvacetiletý mladík ve skrovné mansardě v ulici Lesdiguières směle pera, aby si jím zjednal jméno a jménem aby si dopomohl k bohatství. V té době v r. 1819 těšily se oblíbené romány „osobní“ a romány historické.

Počátky románu osobního sahají do 16. století, román osobní byl zahájen ve Španělsku t. zv. románem pikareskním (pícaro = dareba), jehož typem je Mendozův Lazarillo de Formes. Jest to vyprávění příhod, jichž hrdinou jest s počátku autor sám; v těchto příhodách nám nelíčí svých vlastností, nebo ctností, nýbrž kreslí nám život více méně neobyčejný, dobrodružný. Tyto příhody nás sice zajímají svou zvláštností nebo podivuhodností, avšak snadno mizí z paměti, poněvadž neobohacují našich zkušeností a znalostí životních. Tuto formu osobního vyprávění si zachoval román až do století 18., kdy byla již napsána vynikající díla až dosud oblíbená jako Robinson Crusoe, Cesty Gulliverovy, Manon Lescaut.

Druhem osobního románu byl i román dopisový; této formy použil na př. i Rousseau ve své „Nové Heloise“ a Goethe v „Wertheru“.

V románu osobním snažili se spisovatelé vyzvednouti odlišnost svých hrdinů a hrdinek od ostatních mužů a žen; nedbali toho, co měli s jinými společného, nýbrž líčili a zdůrazňovali jen to, co měli neobyčejného, jediného, čímž uváděli do osobního románu cosi revolucionářského, hrdého. Jako by čtenářstvu namlouvali: „Hle, takové jsou mé osudy; jistě nikdo nezažil podobných. Pochopíte, že mám oprávněnou hrdost. A oč by byly mé osudy ještě originálnější, kdybych se mohl volněji rozvinouti, kdyby mne nepoutaly společenské formy tohoto světa!“

Tim stává se osobní román vlivem romantismu apotheosou „já“. Romantismus svou podstatou není vlastně ničím jiným než vyvyšováním „já“. Romantismem se dostal osobní román na scenu.

Avšak na začátku 19. stol. vynikli ve Francii dva spisovatelé, kteří dali románu směr historický, Chateaubriand svými „Mučedníky“ a paní de Staël svou „Corinnou“, v Anglii pak Walter Scott.

Ne snad jako by před nimi byl nedostatek historických románů. Byl jich nadbytek. Jejich autoři však neměli jiné snahy, než popularisovati historické náměty nebo usnadniti si invenci. Neměli však zření k tomu, čím se jednotlivé doby liší, k mravům, zvykům, zákonům té které periody; myšlenky a city současníků Ludvíka XIV. se zajisté lišily od myšlenek a citů současníků Karla Velikého.

A právě pro toto místní a dobové zabarvení má Aug. Thierry ve svých „Listech o dějinách Francie“ tolik obdivu pro Chateaubrianda, autora „Mučedníků“ a pro W. Scotta, autora „Ivanhoe“. Toto místní a dobové zabarvení jest dílem romantismu a důležitou etapou ve vývoji románu.

Vždyť co bránilo do té doby románu, že se nestal věrným líčením života? Byl to na prvním místě aristokratický charakter literatury. A proto popis detailů, jako na př. nábytku, zvyků, kroje, zábav, tedy popis toho, čím vlastně se projadřuje život, se pokládal za nehodna umělcova pera. A přece umění má právo a povinnost předváděti nám život plně a cele, život v jeho kráse, vznešenosti, síle, ale také v jeho rozmanitosti, složitosti, všednosti. Tyto všední podrobnosti mohou vlastně jedině oživiti osobu z doby minulé.

A za toto oživení osob je moderní román zavázán díky právě románu historickému, jemuž od nynějších kritiků se neprávem přikládá význam podružný. Román historický připravoval půdu románu realistickému, románu Balzacovu. Taková byla situace románu ve Francii, když Balzac začal spisovatelskou kariéru. Literárně byl tehdy román pokládán za jakýsi „nižší“ druh a žádný významnější francouzský spisovatel klasické doby neviděl v románě vhodného prostředku k dosažení slávy. Žádný spisovatel nebyl od r. 1635 jen pro své romány zvolen za člena francouzské Akademie.

Jakého nadání, jakého úsilí bylo třeba člověku, aby dobyl románu té cti, jaké dobyl francouzské komedii Molière a anglickému dramatu Shakespeare! A tím mužem byl právě Balzac.

Honoré de Balzac se narodil dne 20. května 1799 v Toursu, kde byl jeho otec „správcem generálního chudobince“. Studie, jež započal v koleji vendômské, dokončil v Paříži, kde jeho otec byl jmenován „ředitelem zásobování první vojenské divise“. Již jako student budil spisovatelským nadáním obdiv svých spolužáků. Dokončiv humanitní studie, věnoval se právům, od nichž byl odvrácen myšlenkou, napsati drama „Cromwell“. Uskutečniv ji za pět měsíců, požádal své příbuzné a přátele za úsudek o dramatě. Jeden z nich se vyjádřil, aby pěstoval cokoli, jen ne literaturu. Balzac uposlechl, co se týče divadla, obrátil se však k románu a r. 1822 napsal první pokus tohoto druhu, „Dědičku Biragovu“. A od té doby začal jeho horečný, nespořádaný život, život, v němž sice bylo málo dobrodružství, jenž jej však přec vysiloval.

„Oheň zachvátil v ulici Lesdiguières čís. 9. hlavu ubohého mladíka -- psal své sestře, jež byla jeho důvěrnici -- a hasiči nemohli ho uhasiti.“ Oheň měl trvati 25 let a „ubohý mladík“ měl jím býti stráven. Jedním z krásných rysů povahy Balzacovy byla jeho sebedůvěra, byť i ne vždy prosta šarlatánství, jeho vytrvalost v práci. Ista pln choutek a nemaje žádných prostředků, aby je ukojil, byl odkázán jediné na svou práci; v třicetiletém urputném boji proti dluhům nespolehal se na nikoho než na sebe. Měl sice požadavky upřílišněné, ale právě tyto tužby po přepychu jej pudily k práci tím usilovnější, byly zdrojem jeho arciděl.

Jednu dobu se zdálo, že v tomto boji podlehne; bylo to r. 1825, kdy první jeho práce mu nevynesly, kolik doufal, a kdy chtěl jiným způsobem uchvátiti bohatství. Od r. 1825 do r. 1828 nenapsal téměř ničeho, stal se knihkupcem a knihtiskařem. Ale jeho podnik neprosplval, takže po třech letech byl nucen likvidovat. Zůstal dlužen rozličným věřitelům na 100.000 franků.

Avšak ani tímto nezdarem nezmalomyslně. Uchopil se zase jéra, aby ho neodložil až do své smrti. Po deset let mu bylo umořovati dluh, a s jakými potížemi! Byla to trpká škola praktického života. Proto dovedl tak dramaticky vyřčiti peripetie úpadku Cesara Birotteaua, proto ve „Zničených ilusích“ dovedl tak působivě popsatí úzkosti Davida Sechara; stačilo mu vzpomenouti na vlastní úzkosti, když jako Sechard provozoval živnost knihtiskařskou. Právě těmito zkušenostmi vynikl nad své předchůdce, kteří žili měšťácky, a úmornou práci, obchodní nezdar, odpovědnost, ano i bídu znali jen z knih. Bylo to i jednou z hlavních příčin, proč se románu nedostávalo životnosti. Román musí svými kořeny zasahovati co nejhlouběji do skutečnosti, jen tak může se státi věrným a tudíž i působivým obrazem života.

Mezi těmi, kdož se snažili Balzaca zachrániti z hrozícího úpadku, byla paní de Berny, jež v životě Balzacově zaujímala důležitě mís o. Byla povahy jemné, byla ženou úředníka a matkou devíti

děti, měla 46 let, když stala se přítelkyní třidvacetiletého Balzaca. Byla dcerou hudebníka krále Ludvíka XVI. Hinnera a komorné královny Marie Antonie a ztrávila své mládí při královském dvoře. Její otec zemřel r. 1784 a matka její se znovu provdala za rytíře de Jarjays, důvěrníka královnina, jednoho z těch, kteří se pokoušeli, vysvobodit ji z vězení v Templu. Po šesti letech, v době největší hrůzovlády, se stala paní de Berny. Byla svědkyní posledních slavností i prvních útrap královské rodiny, účastnicí všech bolestných otřesů, důvěrníci všech pokusů o záchranu; měla v rukou dopisy, náušnice, kadeře, jež Marie Antonie poslala od stupňů popraviště rytíři de Jarjays... Kolik dojemných příhod v jejím životě, kolik rozechvění v jejím zraněném srdci, kolik úděsů, již sice vzdálených, v jejím zraku! Její bystrá paměť byla živou knihou, v níž vášnivě čítal mladý spisovatel. Jejímu vlivu připisují kritikové Hanotaux a Vicaire historické zabarvení v „Rubu současné historie“ nebo v „Episodě za hrůzovlády“, jeho royalistické výbuchy, jež jsou tak nůpadny, jež se tak odrážejí od všeobecné povahy jeho díla.

Avšak paní de Berny měla na Balzaca vliv i v jiném směru; byla jakousi jeho vychovatelkou; svou něžnou, téměř mateřskou autoritou aspoň poněkud zjemnila tohoto prudkého, bouřlivého mladíka, jenž byl tak náchylen zaměnit úsměv duchaplného muže za hlučný smích obchodního cestujícího.

Nemenší vliv měla na něj později hraběnka Hanská, rozená Rzewuská, s níž si vyměnil celý svazek dopisů (Lettres à l'Étrangère), jež jsou velmi cenným pramenem francouzské literární historie za 18 let. Setkal se s ní jen několikrát ve svém životě a to, jak podotýká Brunetiére, „mezi dvěma vlaky“, a po smrti hr. Hanského se s ní i oženil.

Co bylo vzpruhou této dlouhé známosti a korespondence? Snad, a hlavně to, že Balzac rád vyprávěl o svých záležitostech, což nebaví vždy jiné, poněvadž každý má své, a v hraběnce Hanské nalezl trpělivou důvěrnici, již netajil ani svých peněžních potíží, ani své „úžasné“ práce. Vychloubavost byla významným rysem povahy Balzacovy, a hraběnka Hanská mu dovolila vychloubati se po 18 roků. Kromě toho byla hraběnkou, cizinkou, velkou dámou. V této době romantismu bylo to pro literáta velkou ctí a předností. Málomterý z jeho vrstevníků se mohl pochlubiti známostí s „polskou hraběnkou“. A Balzac byl v té příčině jistě velmi marnivý. Viděl v této známosti snad i výtečný druh reklamy.

Když hr. Hanski r. 1841 zemřel, kynula mu naděje na sňatek s ní, jenž se mu bez pochyby jevil jako dlouho očekávané doštičinění za všemožná zklamání; hraběnka jej nechala na to čekat devět let!

A konečně byla mu hraběnka modelem aristokratky, dle něhož vytvořil nejednu hraběnkou nebo kněžnu ve své „Lidské komedii“. Duch Balzacův byl tím obohacen zkušenostmi, jež mu umožnily, dospět co největší reálnosti a stát se mistrem románu. Jeho

život nebyl nikdy oddělen od jeho umění a jeho umění od jeho života. Sluší ovšem doznati — což je poněkud stinnou stránkou jeho charakteru — že mu nešlo tak o umění, jako o úspěch. Měl 23 let, když napsal své sestře: „Nač bohatství a rozkoše, až prchne mládí? Stařec jest člověkem, jenž se nasytil a pozoruje jiné, jak jedl. Já jsem však mlád, můj talíř je prázdný a mám hlad. Lauro, Lauro, mám toliko dvě nesmírné touhy, abych byl slaven a milován. Budou splněny?“ — Nemá touhy, vytvořit nějaké veledílo a vrýti své jméno do paměti lidstva. Přeje si oslavy, jež „vynáší“. Nečeká odměny až v budoucnosti, ale touží po slávě přítomné, mezi svými vrstevníky, na bulvárech, v časopisech, u knihkupců a zvláště po slávě, jevící se přepychem, jež mu umožní jeho romány. Jeho filosofie umění v tomto směru jest velmi jednoduchá: „Genius tvoří bohatství a bohatství svědčí o genu.“ Proto se tak chlubil v jednom dopise smlouvou, kterou učinil se svými nakladateli:

„Dostal jsem 50.000 franků na umoření svých nejnaléhavějších dluhů a dostanu pro první rok měsíčně 1.500, pro druhý a třetí rok 3.000, pro čtvrtý až patnáctý rok 4.000 franků uveřejním-li určitý počet svazků . . . Jest to smlouva tisíckrát výhodnější než pana Chateaubrianda, neboť neprodávám ničeho ze své budoucnosti, kdežto on za 100.000 franků a 12.000 franků renty, jež se zvýší, napíše-li něco nového, na 25.000 — a to jen doživotně — vzdal se všeho.“

Pro své romány zvolil až r. 1841 název „La Comédie humaine“. Někteří podkládali tomuto názvu jakýsi význam symbolický nebo mystický. Lidská komedie je však hra, kterou hraje každý z nás, jednotlivě nebo společně, jsa při tom hercem nebo divákem. Člověk se narodí, žije, miluje, nenávidí, odpouští, matí se, pomáhá, škodí, bouří se, pokouje se, směje se, pláče, rozhorluje se, žertuje, hádá se, bije se, rozčiluje se, uklidňuje se a umírá. To se děje v románech Balzacových, odtud i název „Lidská komedie“.

Nejlépe charakterisovala — dle Brunetiéra — dílo Balzacovo George Sand slovy: „I my, když jsme četli tyto neobyčejné knihy, den ze dne, knihu po knize, jak byly tvořeny, i my, jako kritika, jsme nemilovali všech. Některé urážely naše přesvědčení, náš vkus, naše sympatie. Hned jsme si myslili: „Je to příliš dlouhé.“ Hned zase: „Je to příliš krátké.“ Některé se nám zdály býti bizarními . . . Ale když konečně Balzac nalezl jméno svého údělu, jméno záhady svého genia, onen podivuhodný a hluboký název „Lidská komedie“, když úsilným, namáhavým, důmyslným tříděním učinil ze všech částí svého díla logický, hluboký celek, každá z těch částí, i ty, jež se nám s počátku nejméně líbily, nabyly pro nás, jsouc vhodně umístěna, své ceny. Každá z těch knih jest opravdu stránkou velké knihy, jež by bez této důležité stránky byla neúplná.“

Pokračování.

POSUDKY KNIH.

Leon Bloy: Poslední sloupové církve. Nákl. Dobrého Dila ve Staré Říši. — Čtenářům denníků Bloyových dobře je znám přísný, odmítavý soud jeho nad francouzskými literáty-konvertity. Fr. Coppé, Huysmans, Bourget, Brunetière, kteří tak vzrušovali oficiální katolickou veřejnost svými díly, obdivováni i literárním světem, povolávání do akademie francouzské nebo Goncourtovy, byli Bloyovi předmětem šířavé ironie, o nic méně než Emil Zola. Ve knize „Poslední sloupové církve“ odkrývá všechny jejich slabiny jak po stránce umělecké, tak i náboženské. Nejvíce mě zaujal článek o Didonovi, autoru Života Ježíšova, též do češtiny přeloženého. Didon není Leonu Bloyovi ničím, než pitomým publicistou a svatokrádežným mnichem, mizerným dogmatikem. Posvátným hněvem dává se strhovati, čta v díle Didonově mizerné, běžné, novinářské obraty a výrazy o věcech a osobách nejsvětějších (Ježíš Kristus jest veliké jméno historie, evangelia jsou mu dokumenty, estelickými vzory a mistrnými obrazy, parabolou zaměňuje si allegorii, jako by to byla synonyma, příběh o marnotratném synu jmenuje anekdotou a j.). Nejvíce, a právem, hněvá se Bloy na Didona pro slova předmluvy, že se snažil ve své knize dáti slovům Ježíšovým „více výraznosti a více skvělosti“, že radi, „nebrati do písmenky slov Ježíšových“, že radi „čísti mezi řádky Evangelia“. Těší se, že přijde den, kdy bude vynešeno zatracení tohoto díla Církví zdoluhavou, která posílá vždy a vždy své hasiče až tehdy, když se dům obrátí v popel. „Tento neblahý tlachal je z oboru kritiky svými literárními pretencemi. Až dobytek žurnalismu přestane bučeti svůj obdiv na pastvách inserce, najde se snad některý povoláný hlas, aby vyslovil nicotu obou nesmírných svazků, v nichž se nesetká nikdy, ani náhodou, s jediným tím slovem, jaká jsou známkou spisovatelovou; v nichž se procházíme jako zimní zahradou pod nevalně exotickými květy semeníště popisovačův nebo poloučencův, vykořisťovaných naším obročíkem; v nichž se posléze stále vybarvuje co nejsporněji touha zalíbiti se Renanovi, uchvacovati dámy a posaditi si jednou na bouřné čelo zkonejšující kupoli Akademii.“ Odbyv „poslední sloup církve“ obrací se se stejnou vervou proti „některým jiným“: *Juliu Sourymu* a *Vincentu Maumusovi*. Nás bude nejvíce zajímati odsouzení *Sienkiewicze*, zvláště jeho „*Quo vadis*.“ „Henryk Sienkiewicz je vzteklý Polák. Ani dost málo nebyl znám ve Francii před několika lety, a jediný román mu získal rázem úplnou, ohlušující proslulost. Mám před sebou exemplár z r. 1901; a čtu na něm: Dvousté sedmnácté vydání! Dnes už asi překročen počet

tří set. Tento rajský úspěch a dosud nespátřený, jakého nedosáhl ani Zola, bůh potíštěného papíru, lze vysvětliti jen neslýchaným sploštěním soudobé inteligence a zároveň vesnou křesťanského sentimentalismu. Ach, vím, že by byla slova ta sama svatě potřebována, abych je vysvětlil, ale mají aspoň hodnotu rčení záporných a toť dosti, aby se pochopila. Obecně lze říci, že každý nesmírný úspěch knihy, právě tak jako každý velikolepý zdar v průmyslu, jest jakýsi protestantismus... „*Quo vadis*“ dobylo si četných obdivovatelův v katolickém kleru francouzském a našli se kněží, kteří je citovali na kazatelně, zároveň co je propagovali, astoři nebo kazatelé protestanští. Nemožno si pomyslíti potupnějšího zavržení. Jest tam jakýsi svatý Petr a jakýsi svatý Pavel, ne-li uvědoměně autorem, tož aspoň polskou vrozenou hloupostí tohoto nešťáka, aby opojili zároveň moderní katolíky i hereťtíky i schismatiky i židy a modláře. Není-li toto házením Chleba Andělův a Chleba synova psům, o němž se praví v Próse o Nejsvětější Svátosti, vzdávám se již dnes smyslu slov. Nuže, jest asi devět set devadesát devět katolíkův na tisíc, kteří jsou přesvědčeni, že Sienkiewicz jest mocným sloupem veškeré Církve.“ Na konci knihy jest studie o „posledním katolickém básníkovi“ *Jehanůvi Richisovi*, jež nazývá publikánem Poesie, a jenž s Bloyem sdílel stejný osud nepřítelů a ignorování. *B. Osipovič.*

Th. Jeske-Choiński: Terror (Hrůzovláda). Román historický z dob francouzské revoluce. Přeložil Fr. Wolf. V Praze 1919. Kotrba. Cena 16 Kč. Str. 471. -- Již titulem své knihy podal spisovatel filosofii veliké revoluce francouzské, zejména jejího vyvrcholent v roce 1793. Nejúděsnější básnění lidských šelem, které, když rozsápaly tisíce svých obětí, se potírají navzájem, obrazy násilností a hromadných poprav, o nichž bychom snad pochybovali, kdybychom nebyli svědky ještě hrůznějších zvěrstev na Rusi, jsou dějově navlečeny na světlou lásku revolucionáře s občanskou dívkou, hluboce zbožnou i oddaně milující. Choiński měl i kol velmi nesnadný, chtěje z katolického hlediska rozvinouti obraz této epopeje krve, neboť bylo mu tu přebásniti to, co známe z Hugových „Devadesát tří“. Hugo pojímá svůj úkol šíře, črtá jej však velkými rysy, bez spousty toho historického detailu, který Choiński podává mnohdy jen čistě zpravodajsky, nicméně velmi dovedně, aby ukázal ten zvláštní zjev, že hrstka lidí dovedla beztrestně šlapati po tisících lidí. Hugo vidí i v této době zmatku a divé rozpoutanosti, stkvělosti a jas a oslňuje svými antithesami, které jsou však více básnický účinné, než pravdivé. Zde se nám odhaluje pravá tvář revoluce; zde vidíme kněze v mumraji sanculotta, tančícího za karou popraviců, aby jim nesl útěchu; zde je nám spíše líto svedených davů, které šlí nad propastí. A ptáte-li se — ta otázka jako by plnila atmosféru — jak je to vše možno, proč se nevzeprou všichni ti, kdož vidí hanbu Francie v těch několika usurpátorech, potírajících se vespolek, jak ti v Paříži, tak ti mimo ní, jedinou odpověď jest — terror, který tím do-

růstá jakési mytické personifikace, přšery, která si osedlala národ a nedá se setřásti. Již pro toto své nové pojetí zaslouží si kniha pozornosti a rozšíření, a dlužno přiznati, že mnohé stránky přímo nám před oči stavějí analogie z dneška. Jest to tedy především tendence tohoto díla, na níž upozorňují, a nechci se pouštět do kritických rozborů. Spis je také vypraven jako četba pro širší vrstvy lidové, pročez přidán mu slovníček, kde na bezmála čtyřiceti stránkách se vysvětlují všechna cizí slova i historická jména. Velmi chápeme, jak jsou trudné poměry a omluvli bychom leckterou chybu tiskovou (francouzské citáty jsou tak porušeny chybami, že bychom jim neporozuměli bez překladu), ale jsou vady hrubší, jež asi dlužno přičísti na vrub překladateli. Tak z její lici (190), m. jejích (častěji), hojící zapomenutí (85), s vytasenou šavli v hrsti (89). Obrazy jako „vyssáti růže z lici“ (190), nebo „krmiti se purpurovými blesky velikých hesel“, „píti život celými, vyprahlýma (l) prsama“ nemohou přece náležeti Choinskému? jr.

Stanislav K. Neumann: Ať žije život! Volné úvahy o umění. Úvodní slovo napsal dr. Václav Nebeský. Se čtrnácti obrázky Josefa Čapka. V Praze 1920. Nakladatel Fr. Borový. Stran 247. Cena K 24'20. — Spisovatel nechce, aby tyto úvahy byly pokládány za pouhý návrh na nové umění, nýbrž za osobní, zúčastněný a bojovný výklad jeho individuálního poměru k soudobému umění. Nuže, co chce S. K. Neuman? Za svoji zásadu prohlašuje především odpor proti tradici, historii a minulosti, a hlásá zhavé přilnutí k přítomnému životu, jeho civilisaci a vymoženostem. Chce, aby nové umění se vzdalo aristokratismu, jakékoliv výlučnosti a prázdného estétství a zbystrilo smysl pro svéráznou krásu prostého a všedního života. Formálně má rozkvetsti nové umění zvláštní výrazností, pathosem a barbarskou syrovostí slova. Ačkoliv je Neuman proti tradici a nechce kulhati o berli zděděné po dědečkovi, přece nezaptrá, po kom se vrhl. Z filosofie Bergsonovy podědil smysl pro plynulost života a symfonii všech věcí. Po Waltu Whitmanovi má nadšení pro kladný život a kolektivistickou demokracii, po Verhaerenovi touhu po ryzosti, osvobození a oddání modernímu životu. A co formy se týče, zdá se, že také není nadobro antitradicionelní. Z naturalismu přijímá lásku k věcem všedním a nezajímavým, ze symbolismu zralost a citlivost básnické řeči, chce ji však „zcivilniti“. Takto vytvořil Neumann novou teorii umění, ne tak pro sebe, jako pro mladou generaci, s níž on, věčný bouřlivák, pořád cítí. Je přesvědčen, že umělec, chce-li něco vykonati, musí mít nějakou teorii, držeti se určitě pravdy, býti partisánem a ne pouhým eklektikem. A v tom s nim souhlasíme, ale té jeho teorie mu prozatím nezávidíme, neboť sadařům se nezávidí z jara, když stromy bujně kvetou, nýbrž teprve na podzim, až na nich dozrávají plody. Dom. P.

František Kašpar: Mystické jahody. Básně. S dřevoryty Josefa Váchala. Vytiskl Emil Šprongl v Pelhřimově. Nákladem

vlastním v Nicově u Plánice 1920. Stran 76. Cena K 15.50. — Nová sbírka Kašparova je básnická homilie na chvalo zpěv tří mládenců v peci ohnivé, na všechny mariánské svátky, tajemství růžence a církevní rok. Není to programové veršování na dané téma, které bývá nezdařilé, jak jsme se přesvědčili před časem, když Gabriel Ronaj zbásnil Litani ke všem svatým (Pane, smiluj se nad námi, Eva, Olomouc 1916). Tehdy měl být nedostatek básnické síly nahrazen planým řečením o jednotlivých invokacích. Jsou i v umění šenkýři nepoctiví, kteří, co na dobrém vině schází, vodou dolévají. Ne tak Kašpar. Jeho básnická potence je jako živý proud tryskající ze skály: každá čiše, která se pod ní postaví, se naplní, až přetéká. Jeho verše nejsou přivěšováním laciných ozdůbek na velická mysteria křesťanská: to by leckdo dokázal. Jsou však osobním a prožitým vyjádřením všech záchvův zbožné kněžské duše, která ve svatém zanicení patří na katedrálu své víry. Touhou básnickovou je být dle slov Leona Bloye notářem Ducha svatého: je zdánlivě nesamostatný, ne proto, že chce či musí na příklad na každé slovo zpěvu tří mládenců udělati báseň, nýbrž že chce pomocí Ducha organicky vysloviti dění své duše. Je pramenem ze skály se řinoucím, ne kudykoli a jakkoli, nýbrž spoutaným a uvedeným do jednotného koryta. A jako pramen se rozhojní, je-li upraven jeho tok, tak i on mohutní tím, že přijímá vnější pouto, váže se na text hymnu, na tajemství růžencová jako věrný exeget, jenž vykládá slovo za slovem, neboť to pouto ho nezotročuje, nepřekáží mu, nýbrž mu pomáhá vylíti kypící var nejkrásnějších myšlenek a citů. Hle, tolik krásného lze říci už o pouhé struktuře sbírky, jejímž obsahem je poesie duchovní, vznešená, ne však povýšená, sladká, ne však mdlá, přirozená a přece tajemná. Není jí vhodno rozebíratí. Pítu snese jen pochybná krása. Krása opravdová oslňuje a zapaluje. A o to prosí i básník:

Pod popelem šedých dnů,
dej, Boží Duchu, ať mi uhlí nezhasne,
co chytlo vanem Tvým, ať jiní jiskry snů
mých sní a dosní! (Oheň a zár. Str. 23.) Dom. P.

Jaromír John: Večery na slavníku. Sólóvé výstupy, gramofonové desky, pošklebky, sentimentality a triviality. Tiskem a nákladem Polygrafie v Brně 1920. Stran 253. Cena K 28.80. — Kniha Johnova — toť realistické defilé svérázných figurek, zpovědi darebáků i lidí nezávadných, historky rozpustilé i bolestné, panorama nemocnic, kasáren, pochodů, únav, dovolených — toť, slovem, řada lidských dokumentů. John se liší od spisovatelů, kteří v poslední době vydali knihy o válce, tím, že nemá tužeb dějepiseckých ani vlasteneckých. Nechce psátí moderní Iliady. Válka jest mu vyvrcholením poblouzení, do nichž zabředl duch lidský, přeplněný umělostmi a vzdělanostmi. Válka jest mu řezem do vředu člověčenstva, jenž vyjevil všecek hnus a ubohost člověka. Válka je mu příležitostí, na kterou čekal jako kinový ope-

ratér, aby učinil pravdivý snímek lidské nahoty. Je dalek citovosti a idealisace, se kterou na příklad Edmond de Amicis líčil vojáky ve své „La vila militare“ a v „Il cuore“. U de Amicis jsou to hrdinové trpící a obětující se vědomě a nadšeně za vlast, bezsmyslní příkladové do školních čítanek. Dalek je obdivu, s nímž starí Římané psávali pro svou mládež „De viris illustribus — O znamenitých mužích“. John nepíše o znamenitých mužích — píše o praobyčejných mužích, kteří na vojně nic ve vojenském smyslu hrdinského nevykonali, kteří z tupé poslušnosti, bez zájmů plnili rozkazy hejtmanů a v zápolí se vraceli k malichernostem tohoto života. Píše o lidech, jak se mu za války jeví, a div jich z kůže nesvléká, aby je nadobro obnažil a ukázal všechno jejich psovtví a ponížení. V poslední kapitole „Myšlenky v leže“ usedá jak žebrák, jenž obešel ves a vytahuje z kapsy mince dojmů, potěškává je a hodnotí. Podává rhapsodicky zvlněný, skoro filosofický závěr, z něhož není snadno vyloupnouti myšlenkové jádro. Chce říci asi, že národové byli vychováni falešným učením o vznešenosti a důstojnosti člověka, válkou však byli pokořeni a poznali prach země; očekává, že bude pro lidstvo nastán nový zákon, úplně zemský, nic vysokého neučící o člověku. Víme, jak zobecněla za války tato skepse. Ať nás tedy nepřekvapuje ani v literatuře. Literatura a umění vůbec jsou jen ozvučnou deskou, z níž zaznívá ohlas života. Výslední tón knihy Johnovy je pochybovačný a trochu mstitelský. Pravím tón — ne poznání. Poznání se vrývá do mozku, tón do srdce. A to druhé chtěl spisovatel: pohnouti k soucitu.

Dom. P.

Vlasta Pittnerová: Z ovzduší zámků. Sebrané spisy sv. II. R. Promberger, Olomouc. -- Význam Pittnerové vysvitne, až budeme mít v rukou všechny její sebrané spisy. Přiznávám se -- neznal jsem valně autorky, jež své povídky uveřejňuje řadu let v různých lidových časopisech a knihovnách. Druhý svazek jejich sebraných spisů „Z ovzduší zámků“ podává již sám o sobě dosti příznivý obraz autorčiny tvorby. Tyto obrázky ze života vrchnostenského úřednictva a šlechty, hlavně z doby před zrušením roboty a krátce po zrušení, jsou velice dobré. Umělecké prostředky autorčiny jsou dosti jednoduché. Nevymýšlí nových obrazů, nehraje si se slovy, neláme si hlavy s konstrukcí souvětí, vše je prostické. A přece všechny figurky vystupují živě, plasticky, osobitě. Pittnerová své hrdinky a hrdiny miluje, schyluje se k nim soustrastně, i když líčí jejich malichernosti, ješitnosti, labužnictví, bezstarostnost, nikterak nevystupuje jako karatelka, všechna směšnost figurek vynikne sama. Jako byste se hrabali ve spoustě rozkošných rokokových figurek, tak mile je vám při četbě knihy. Náměty jsou všední, děj je někde velmi dramaticky vzrušený, a když je třeba trochu romantiky šlechtické, Pittnerová ji podává tak lidsky, tak bez falešných tónů, že stojí vysoko nad celou řadou autorů, kteří si — divno — i v této demokratické době pohrávají rádi se šlechticko-romantickými náměty. B. Osipovič.

Emile Baumann a jeho román „Obětovaný“. Překlad tohoto románu byl asi před 2 lety v „Arše“ ohlášén a dosud nevyšel. Poslyšíme, co o něm soudí Fr. Fassbinder, překladatel jeho do němčiny! (Viz „Gral“ XV. roč. 1/2 seš. I.) Překladatel díel před válkou koncem prvního desetiletí t. stol. ve Francii. Tehdy, srovnávaje Francii s Německem, soudil, že Francie je v kultuře daleko za Německem. Literatura francouzská zdála se mu ustrnulá v řešení stále týžžž otřepaných problémů, dbajíc především o skvělou formu a duchaplný hovor. Neutěšené byly tehdy církevní poměry ve Francii. Katolická víra jako by jen živořila mezi ženami a dětmi. A přece už tehdy neušly bystrému zraku známky budoucího mladistvého rozmachu, zvláště v kruzích nového pokolení spisovatelů; pisatel připomíná z nich Romain Rollanda, Jammesa a Claudela, kteří dovedli spojit uměleckou osobitost s vřelostí náboženskou. K činu povstala mládež, vůbec budíc naději v zmlazení duševního života země kulturou přesycené. Ale tak mocným, strhujícím, tak novým si toto dění nikdo nepředstavoval, jak se náhle projevilo v básnické tvorbě. Překvapilo, jak mladé pokolení, neznajíc konvence a akademické úzkoprstosti, vším úsilím spělo k světlu. Nade vše se rozzářil tvůrčí duch *Emila Baumana*. O jeho životě nemůže pisatel mnoho povědět, ale není toho ani třeba, víc mluví hluboká vnitřnost jeho díla. Těžko je srovnáním ozřejmiti, ať po obsahové, ať po formální stránce. Tak nová a svá je jeho osobitost. Proto překládá F. značný úryvek románu „Obětovaný“, aby čtenář si mohl utvořit svůj úsudek, připomínaje, že překladem těžko lze vystihnouti původní svéráznou formu, směr bezohledného naturalismu a mystiky ostýchavé, symbolismu, impresionismu i expresionismu. F. nenalezá v celé katolické literatuře německé podobného díla, kde by se všechen děj točil o myšlenku tak cele křesťanskou, jako jest idea oběti, jež zazáří na konci díla vítězně a teple ukazujíc z temnot tohoto světa k věčnému světlu. Pisatel ví, že marné jest pokusiti se o znázornění obsahu díla, které pro plné pochopení žádá si několikéré četby. Hrdinou jeho je Daniel Rovère, mladý muž, učitel soukromého gymnasia, katolík výchovou i přesvědčením, a klesá-li hluboko, vždy věříme, že se opět pozvedne; prožív hrozně věci, nakonec se očistí a kyne nám zduchovělý, od světa odvrácený a — přece člověk jako my. Spisovatel nás uvádí do rodiny Rovérov v Lyoně: otec zachmuřený a upjatý, matka jemná bytost, ale neduživá. Syn zdědil otcovu smyslnost a matčinu neduživost, avšak také vzlet její duše. Cítí se povolán za hlasatele, aby u vrat továren, na náměstích i v krčmách zvěstoval lásku nenávidícím, obětavost požívačným. A přece dá se zlákat bohatým přítellem,

aby užil z hojnosti a ve společnosti špatných žen. Než, jaká pohroma! Právě v tu dobu hyne ve vlnách rónských otec nesmířen s Bohem a Daniel po čas dlouhý v duchu zří jeho obrovskou mrtvolu. Ještě není čist, ještě jednou podlehne svodům a kdo je svůdkyně jeho? Ta hrůza! Vždyť je to milénka jeho otce, kterého vehnala v náruč smrti. Daniel je zdrcen. Tuší, že třeba, aby se obětoval za obě kleslé bytosti. A doma leží matka, nemocí vyčerpaná a očekávající již jen smrt. D. učí se dívati na život jinými očima. Nehce jako apoštol obracet množství, domnívá se, že na ten čas třeba se omeziti na práci drobnou, od muže k muži chce působit a tak jen na společnost širší, plnou nenávisti k církvi. D. touží po mučednictví a touha jeho se splní. Je v tom jediný lék pro lidstvo nenávidící, lhotejné, zoufalé, nevěřící. Brzo klesá u vchodu chrámu, jehož hájil. Uvázne, přibodnut vrženým nožem, který mu prolal ruku — obět působivá na ty, kdož viděli. To je odměnou její nejskvostnější. A Róna, která byla svědkem všeho dění románového, nakonec symbolem je věčného proudění od Boha k lidstvu. Co si posvátného vznášá se nad poslední kapitolou, která nás plní klidem a dává nám volně vydechnouti po všem dusnu života, které také bylo třeba zde vylíčiti, aby tím zřejmější byl vítězný hrdinův boj. Tato suchá kostra dějová daleko nedává tušiti jemné a složité motivace díla. — Jak jsem pravil, básník v téměř sešitě časopisu uveřejnil velký úryvek svého překladu. Vybral tu část románu, kde matka hrdinova už nedoufá v uzdravení a odevzdává se jistě smrti. A tu vdechne jí syn novou vůli k životu, jež pak zbožnou ženu cele ovládne. Ano, Matička lurdská i na ni učiní zázrak pro větší oslavu Boží. Oba se připravují k radostné události po 9 dní — před 8. prosincem, svátkem Neposkrvněného početí — modlitbou a denním sv. přijímáním. A takovou má syn důvěru ve splnění prosby, že den před tím dostaví se k znamenitému lékaři, který matku se zájmem ošetřoval, a jemu, nevěrci, osměluje se oznámiti, že „jinému lékaři“ svěřili v důvěře jistě uzdravení. Daniel opouští rozličného lékaře a bloudí tmavým večerem po břehu Saóny. Pojednou rozjásají se zvony všech chrámů lyonských, zvěstující svátek Neposkrvněného. A Danielovi je, jako by hluhokou nocí krácel k věčnému svítání. Úryvek, v němž také hrdina, účastně se mše sv., prožívá její tajemství, činí nás dychtivými celého vzorného překladu českého, jenž dávno je slibován. *F. S. Horák.*

Nedostatek křesťanské hrdosti. Až bude někdo psáti o kultuře a charakteru našeho katol. lidu, nesmí opomenouti smutné kapitoly: „Ztráta katolické hrdosti“. Zdaž nejdeme my katolíci se svěřenou hlavou životem, jako bychom se styděli, aby nás někdo nepřistihl při našem náboženství, aby nás neodhalil jako vyznavače Kristovy, jako bychom musili každého dne odříkati: „Odpusťte, že jsem katolík, a že jsem též na zemi!“ Kdo seče veškeré miliardy těchto myšlenek slabosti zapření, zrady na Kristu a na jeho svatém království? Velký dominikán Tauler napsal

kdysi: „Co by bylo platno někomu, kdyby byl králem, kdyby o tom nevěděl?“ My katolíci jsme králové a nikdy si toho nejsme vědomi! Jsme jimi a různými zvanily, často velmi, velmi ubohými a nízkými dáme si popřítí toto královské vědomí. Tyto skutečnosti se stokrát denně opakují. Pod vlivem nevědomců a zlomyslných lidí věříme o sobě něco, co nejsme. V tom býváme katolíci často „inferiorní“. Skromnost není ozdobou, jest nectností, odporuje-li pravdě! Zcela správně! Leč musíme se otázati. Zná též vždycky katolický lid plnou pravdu o svých věcných a časných statcích, aby jej naplňovala ona šťastná hrdost? Kde jsou ti a kolik je jich, kteří by nám dali cítiti něco z této mohutné, šťastné vnitřní síly, již byli naplnění apoštolové, tito praví mužové věčnosti a první katolíci, takovou sílu, s níž sv. Pavel vtrhl do světa, pokorný a přívětivý jako Kristus, a hrdý jako král, aby zažehl oheň v chladném světě, jemuž se mohl vysmáti, poněvadž měl něco nekonečně většího! Do fronty, královští apoštolé našeho velebného Kreda, ať jste kněží, či laikové, vzhůru, vystupte, abyste s plamenným ohněm a vítězným vědomím mohli se postavití proti falešným prorokům zbožnění lidstva, kultury a požitků! Povstaňte, a řekněte těmto vše okouzlujícím kazatelům a těm, kdož jim tleskají, že veškeré jejich přikyvování jest pouze chlubení obhlenými hroby a že v jejich oslavovaném poháru rozkoše není víno, nýbrž trpký kvas. Řekněte jim, že nejste jako oni, kteří jen s jáselem přikyvují, že trpké životní zkušenosti a křiklavé požadavky pozemské bídý tisíckrát dávají zapravdu našim katolickým životním zákonům. Vysmějme se jim, ovšem ne ze zášti a zloby, ale v radostném vědomí, že to lépe známe, a v očekávající láске. „Kdo se chce chlubití, v Pánu se chlubi!“ (I. Kor. 1, 31.) Kde byli věrní vyznavači křesťanského náboženství, kteří dle svého duchovního postavení měli se co nejostřeji postaviti proti času a jeho duchu? Církev odsoudila ducha času, ale katolíci nedovedli se v praxi vzmužiti k neohrožené opozici. Tak se propast stále zarovnávala. My ji vyplňovali. Odhazovali jsme věci, jež se nás zdály tížiti, a tak jsme přikryli propast, jež nás navzájem dělila. Dávali jsme se na sebe cizím zrakem a viděli jsme, že jsme plni chyb a nedostatků, seznali jsme, že se skláníme pod tíží staleté minulosti. Proto jsme mnohé odhodili a oblékli si cizí šaty, jež se však pro nás nijak nehodily. Vypadali jsme přece jinak než druzí. Podrželi jsme tvář. Byli tu lidé, kterým jsme se zdáli směšní a kteří se divili, že chceme též soutěžiti při věcech, při nichž by nám byla měla naše hrdost zakázati účast na konkurenci. Patřili jsme na sebe tolik cizíma očima, tolik jsme se měřili cizím loktem, že jsme ani již nevěděli, co věcí máme, po nichž jini toužebně pošilňávají. Jak chytře jsme se vždy snažili zaházeti propast vůči staré vládě a jejím stranám. Ale místy se ukazuje dnes ještě větší „moudrost“, jež se snaží zaházeti co možná nejvíce na levo zející propasti, hlavně, jedná-li se o t. zv. demokratické požadavky nové doby. A i při tom stáváme se poněkud směšní! Musíme si zase býti všichni vědomi,

že máme mnoho věcí, po nichž mnozí, tuze mnozí toužebně pomžikují, a dle těchto věcí to jest, dle katolických zásad, musíme se ve všech oborech i dnešního času Hditi a odvážit se i býti při tom v menšině!

J. S. Bořita.

Z něm. literatury. Současná něm. literat. je v oboru beletrie velmi plodná. Tato plodnost se datuje od doby, kdy byla odstraněna cenzura. Objevují se nové a nové edice, časopisy a díla románová, ale celkem nelze říci, že by pravé umění tím nějak získávalo. Napopak. Asi 80 proc. této „literatury“ zabývá se výlučně hrubou erotikou až k pornografii. Je to úpadková perioda, způsobená zřejmě vlivem války. Na druhé straně jsou to vnitřní zážitky velké doby nedávno minulé i dnešní, které jsou oblíbeným tematem. V oboru tom vyšel nákladem Fr. Schneidera v Berlíně-Schönebergu román „*Das grosse Grab*“ od Edw. Ericha Dwingra. Cena 16 M. Liší se v něm život dvou vojáků, rakouského důstojníka a německého dobrovolníka v zajetí na Sibiři, na hranicích čtnských, jejich vnitřní boj s vášněmi, nebo porážka, zatím co ruská revoluce letí kolem nich a nad nimi. Je to kniha dramaticky živá, psaná na způsob deníku, úsečné. — Mnohem méně umění je v románu z prvních dnů říšské obrany od Martina Lampela „*Der Revolutionsoffizier*“. (Edice „Es werde Licht“, Berlin, cena 5 M.) Námet je aktuální. Liší se tu třenice mezi starým kaslovnickým duchem starých důstojníků a demokraticky citlivé části mladšího pokolení v kasíně a venku mezi mužstvem. Je to jakýsi svižný a často i drasticky podaný výťah nebo obsah právě časových otázek a proto i přes své nedostatky působí román na čtenáře dosti mocně. — Coś podobného, třebas v přeneseném smyslu, chce vyjádřiti *Viřem Kotzde* v románu „*Wolfram*“. (Vydal Stenköpf, Stuttgart, 15 M.) Hrdinami tohoto románu jsou Wolfram z Eschenbachu a a Jindřich z Osterdingen, vlastně dva světové názory, které v nich proti sobě bojují jako princip kladný a záporný. Hustým předivem nebezpečných dobrodružství, bolestných zkoušek a bloucení zaznívá a světlí píseň Wolframova, jenž konečně otevře bránu nového světa a života a ukáže pobloudilému národu sv. Grál. Pěkně je líčen hrad Wartburg a celý kraj durynský. Řeč tu a tam je trochu bombastická. — Nákl. Kurt Wolffa v Lipsku vyšel překlad

indického románu: „*Domov a svět*“ („Das Heim und die Welt), který z angličtiny přeložila Helena Mayer-Frembová. Autorem je indický básník a učenec *Rabindranath Tagore*. Obsahem je vnikání ducha nové doby do izolované Indie a do konservativního paláce Rajah, připuštění ženy k pramenům duševního vzdělání. Dlouhý čas žili dva muži jedné paní v krásném snu, že domov a svět jsou spolu v dokonalé harmonii. Vystřizlivění nastane, když ona pro třetího, jakéhosi nesvědomitého podvodníka, stane se zlodějkou. Celou knihu vine se líčení vzpoury Schwadeschi v Bengálsku. Heslo povstalců je nenepodobné způsobům dnešní bolševické morálky: „Chceš-li něco mít, musíš si to vzít. Co nazýváme soucitem, je v podstatě pouze soucit se sebou samým. Zdráháme se ublížití svým vlastním měkkým citům a hnulim a proto se nechceme odhodlat k bezohledné ráně.“ — Naivní způsob vypravování a nedokonalý překlad brání jaksi bezprostřednímu působení na čtenáře. Ale jistě s povděkem nutno vřít, že snad časový román u autora zallačí celkem nesrozumitelný, cizím světem provanutý román společenský.

Naším literátům! Slovnutý konferencionář P. Iacordaire O. P. psal kdysi příteli Ozanamovi: „Ukřizujeme se ke svému peru.“ A šlechtný Ozanam odpověděl: „Ubijím se! Citím to. Ale Bůh tomu chce!“ A Boží milostí zemřeli oba rytíři křesťanské renesance ve Francii s perem v ruce. Iacordaire psal do posledního okamžiku. A ještě v posledním talu, když mu pero slabostí vypadlo, diktoval několik posledních velkolepých myšlenek příteli Montalembertovi. Bratři vítězného křtáčekého šiku, neodložte zbraně ani kdyby se proti vám celé peklo spáhlo, nedejte se odstrážiti ani nevděkem, nedostatkem uznání! Tím, že vám dal Všemohoucí nesmrtelnou tvůrčí literární schopnost, chtěl vás mlti v řadě bojovníků Pravdy, Krásy a Dobrá! Nebylo by čestné prchatí před obtížemi jen pro vlastní pohodlí, nebylo by mužné ustoupiti, tam kde máme státí na stráží jak pevné skály našeho pohraničí, ne-

bylo by křesťanské zpronevěřiti se svému poslání. Hlesem budíh nám tragický výkřik Matiašův: Moriamur in simplicitate nostra! Raději býti zneuznan a šlapán do prachu od vlastních bratří než sbíratí snad ponížené drobty uznání u protivníků Kříže Kristova, k němuž se hlásíme, než spáchatí zradu na svých ideálech. Budme katolickými literáty, *katolickými, literáty*, do poslední žilky, do posledního dechu, neb: *Bůh tak chce!*

Růžena Jesenská a Credo. Zdá se skorem, že bude u nás módou, aby nám ženy-spisovatelky vykládaly své „credo“. Již před víc než desítkami v knize „Věřím“ od Vikové-Kunětické zneužití hrdo a silného tohoto slova, pro něž se dříve kdysi umíralo, za vignetku statim namnoze zmařeným, lícím kromě několika exkursů o spiritismu, divadle a politice, autorčinu naprostou negaci náboženskou. I R. Jesenská rozepsala se ve feuilletonu „Národ. listů“ (21. XI.) o svém Credo, čtliť potřeby, aby tisícové čtenáři novin, mezi nimiž najde se několik těch, kdož si váží básnické tvorby, zvěděli, že i ona čtít se k typickým a konfesijním slabochům, „jímž je to všechno velmi vzdálené, kteří ještě někdy patři, *snad* k církvi římsko-katolické, ale nejen teď, ode dávna pouze podle křesťanského záznamu ve far-ní matrice. Čekali bychom, a je nám líto zklamání, že někdejší přítelkyně Zeyerova, počtána jeho krásnými listy, bude mít hlubší názor o církvi katolické. Dodává sice, jako by na omluvu, že píše tento projev 8. listopadu, ale byt nás dojmala tato naivita, zdaž může datum co změnit na jeho vnitřní prázdnotě? *jr.*

Magie a pověra. Jel jsem rychlíkem do Prahy. Proti mně usedl inteligentní dělník a nevím už ani jaká příležitost dala podnět k hovoru, který mi osvětlil propasti. Měl jsem protějškem fanatického stoupence okultismu, který mluvil jak filosof a dovedl svému názoru dělati apoštola. S nejpřesvědčenější tváří zaujatého sektáře tvrdil, že člověk má dvě duše, zvířecí a lidskou, že nesmrtnost tkví ve vývoji a Kristus že byl jen mágem a jeho nauka že se vyvinula z orientálních kultů. Jako bychom poslouchali nějakého profesora srovnávacích dějin náboženských! Sám jsem otázkami vyvolal některá jeho přiznání, která by snad uvedla do roz-

paku člověka méně zaslepeného. Tento však, čerpaje z kalných pramenů, myslil, že se napil z nejčistších zřídél a dokonce neopomenul mně doporučiti jakés pokoutní nakladatelství těchto importovaných šmejdů v Přerově. Bylo-li možno věřiti tomuto „mluvkovi“, jak jej málo lichotivě nazval jeden ze spolucestujících, divě se mé trpělivosti, jsou tyto knihy hojně rozšířeny, zejména mezi dělnictvem, a já sám bych o tom skoro ani nepochyboval, neboť oblužuji právě tím, že dávají jistotu a nerozpačnou odpověď na to, nač nemůže odpověděti jen náboženství, jímž zamítané. Ta příhoda mi vytanula, když jsem četl v anglickém díle „O řeckých a východních církvích“ od Waltera F. Adenaye tato hluboká slova o magii: „Magie jest výsměchem náboženství, jest *materialistickou náhražkou spirituální víry* těm, kteří ji odhodili. Srdce lidského pokolení „dělá se prázdná“. Nemá-li duchovosti, uvítá čarodějství, přijímajíc demonologii místo theologů, a pouštěje zaklínače tam, odkud bylo zapudilo proroky.“ To sice bylo napsáno o magii před příchodem Kristovým, ale ani o dnešní, po dvou tisíci letech, nelze říci nic lepšího. *jr.*

Literatura. „Není pochyby, že at už najdeme jakoukoli zábavu při četbě čistě moderní povídky, máme zřídka nějakou uměleckou rozkoš, čteme li ji znova. A to jest možná nejlepší hrubou zkouškou toho, co jest literaturou a co jí není. Nemůžeme-li s potěšením pročítati knihu zas a znova, není třeba čísti jí vůbec.“ (O. Wilde, Intence. 92.) *jr.*

Drobné zápy o písemnictví slovinském. Potěšitelným zjevem novější doby je větší péče o dětskou literaturu. Sám Oton Župancič věnoval dětským duším překrásné verše a po něm přicházejí nyní častěji také jiní. Posledně *Ivan Albrecht* se sbírkou básniček „*Malá Greda*“, již vyzdobil lehké srozumitelnými obrázky v národním duchu M. Gaspari. Verše i obrázky se vhodně doplňují a způsobí dětem jistě hodně radosti. Knížku vydala Zvezna tiskarna v Lublani. — Po knize „*Moje življenje*“, na niž jsme již před časem upozornili (viz „*Archu*“, VIII., 96), vyšla tyto dny nákladem Kleinmayrovým a Bambergovým v Lublani druhá sbírka z pozůstatosti *Ivana Cankara*. Obsahuje třináct novel a črt a nazývá se podle první z nich: „*Mimo žitjenja*“. Většina

těchto mistrných prós je staršího data a je známa z časopisů, v nichž původně vyšla. Obšírněji promluvíme o ní přístě. — Nova založba v Lublani vydala koncem minulého roku krásnou knihu, na níž jsme se již dávno těšili. Je tomu již bezmála deset let, co jsme čítávali s velikým zájmem o návštěvách dra Isidora Cankara u předních slovinských umělců. Psával o nich v „Dom in Svetu“ s dobrým postřehem bystrého pozorovatele a svědomitého reportéra, který si dovedl najít nejvhodnější osoby a nejzajímavější látky pro interview trvalé ceny. Neboť to, co pro nás mělo tehdy namnoze půbav naprosté novosti, náleží již více méně historii, není to již zajímavým objevem, nýbrž ověřujícím dokladem. Snad nejlepší příkladem je „návštěva“ u Ivana Cankara. Kolik nových pohledů nám tehdy poskytl v tu velkou uměleckou duši, jež nám znamenala genia své doby, jak se nás učila na ni dívat, jak nám usnadňovala cestu k bližšímu poznání? A dnes? Ivan Cankar odpovídá již dvě leta nalublaňském hřbitově a jeho nesmrtelné literární dílo je tak ucelené a mluví tak jasnou řečí, že odpovídá samo na řadu otázek, před nimiž jsme stáli ještě před desítkami bezradní. A přece je ona návštěva Isidorova i dnes cenná. Vždyť i v ní je živé a k tomu naprosto bezprostřední slovo Ivanovo, jímž charakterisoval svůj život, jímž načrtl způsob své práce a svůj poměr ke kritice, jímž popsal své literární začátky, jímž se dotkl své „školy“, jímž se rozhovořil o slovinském písemnictví, o jeho poměru k literatuře chorvatské a tak dále. Krátce: je to dokument doby, plný svěžesti a upřímnosti. . . . A tak, jako za návštěvy u Ivana Cankara, zachytil Isidor i u ostatních umělců, jež dovede vždy několika črtami mistrně charakterisovat, vlastní jejich slova, o jejich přípravě, o hlavních ideích způsobu jejich práce, o jejich poměru k ohecenství a kritice, po případech k jejich škole. Ze spisovatelů navštívil ještě Ivanova druha Otona Župančiče, pak F. S. Finžgara, X. Meška a Silvina Sardenku. Z malířů R. Jakopiče a M. Jamu, z hudebních skladatelů A. Foestra (Čechal), dra G. Kreka, z dramatických umělců A. Verovška, který zemřel r. 1914. Na podzim roku 1919 vykonal dr. Cankar ještě dvě návštěvy: u hudebního skladatele A. Lajovice a spi-

sovatele dra J. Tavčara a nyní vydal tyto umělecké besedy, v nichž je zachycen kus novodobé slovinské kultury, souborně v krásně vypravené knížce s názvem „Obiski“, jako 5. svazek „Nové knjižnice“. — Jak kruté dolehly poválečné poměry na slovinské písemnictví, patrně nejlépe z tohoto příkladu: Známa revue „Dom in Svet“, která již od roku 1914 vycházela za zcela mimořádných obtíží, oznamuje, že kruh spolupracovníků zase značně vzrostl a že má už na začátku roku hojně dobré látky, ale že ani letos nebude moci vycházeti měsíčně, nýbrž v trojčtích po čtvrt roku. Současně zvyšuje roční předplatné, jež činilo předloni 25 K a vloni 60 K na — 120 korun, aby uhájila existenci! — Lublaňská Jugoslovanska knjigarna vydala druhé opravené a doplněné vydání „Krátkých dějin slovinského písemnictví“ od dra Ivana Grafenaura. Protože vyšlo prvé vydání teprve vloni, je patrné, že se Grafenaurova příručka těší nemalé oblibě. Při nedostatku vhodných pomůcek pro všeobecnou orientaci po slovinské literatuře je to také naprosto pochopitelné a lze si jen přáti, aby po tomto novém vydání „Kratke zgodovine slovenskega slovstva“, vydal autor konečně také 3. a 4. svazek své větší práce: „Zgodovina novejšega slovenskega slovstva“, na něž už čekáme téměř deset let. — Vedle divadelní revue „Gledališki list“, o níž jsme se zmínili minule, vychází v Lublani ještě „Maska“, která bude patrně výbojnější a hlučnější než oficiální orgán správy slovinského Národního divadla. Svědčí o tom spon podrážděný tón polemik s divadelními kritiky, tón, který snad věci daleko více uškodí, než prospěje. Za to nutno zdůraznit, že „Maska“ přináší také články, za něž ji bude slovinský divadelní život vděčný vděčen. Je to především výborné pojednání slavisty Ivana Koštičila o výslovnosti slovinského jazyka na jevišti, pojednání, jež řeší jeden z nejzákladnějších a nejpálčivějších problémů slovinského divadla. Zajímavý je také příspěvek Osi- pa Šesta o hercově individualitě, režiséra Milana Skrbinška „Moderní režie“, Cerkvenikovy „Pogovori“ aj. v. Protože „Maska“ přihlíží také k malým divadlům, možno se nadíti, že přispěje též nemálo k zvýšení úrovně venkovských, hlavně ochotnických scén. Mirko.

tiskárnu (Arcibiskupskou). Obě tyto tiskárny snaží se Lidové závody postupně, a jak poměry dovolují, rozšířiti, vybudovati, zmodernisovati. Podkladem pro tyto snahy je, aby oba tyto závody měly dostatek práce a byly dostatečně zaměstnány. I nastala nutnost stáhnouti do nich vše, co kulturní Olomouc vydával a tiskl roztroušeně na různých místech: v Přerově, ve Vyškově, v Drahotuších, ve Strážnici, v Opavě a snad i jinde. Tím stalo se, že i naše „Archa“ v nejlepší přátelství a ve shodě rozloučila se s dosavadním svým ochotným tiskařem a přechází do Olomouce. Sícoro bych řekl, že veplula do rodného přístavu. Každé stěhováním působí v domácnostech nepravidelnosti a poruchy. Tak tomu jest i v „Arše“. Prvé číslo vychází až v březnu. Tato nepravidelnost nepotrvá dlouho. Vynasnažíme se, abychom následujícími čísly dostali se do normálních termínových kolejí. Pak nám nebude chyběti už nic jiného, než aby opadly vody drahotní potopy, aby oblacinil papír, klesly sazby za tisk a jinou režií a my nemuseli tak úzkostlivě a klopotně sháněti halét k haléři a s námi všichni ti, kteří by rádi „Archu“ odebírali, ale dnes buď nemohou anebo tak činí jen s velkými oběťmi. My i letos ještě musíme jíti s předplatným nahoru. Snad bude to již opravdu poslední zvýšení jeho. Snad se dočkáme dne, kdy vrátí se do „Archy“ holubice s olivovou ratolestí láce. Už tak dlouho je tomu, co jsme ji okénkem vypustili, a dosud se nevrací. V zevnějšku „Archy“ ani v nové tiskárně nenastane valné a pronikavější změny. Obzrahově ovšem chceme „Archu“ letos zlepšiti, pokud budou síly. Prosíme a vyzýváme tudíž všechny, kteří kdysi před lety vyrazili do světa pod jedním praporem, i ty, kteří po nich přišli, přicházejí a chtějí přijíti, aby nám podali pomocné ruky a chopili se s námi vesel k novým plavbám novými směry za starými, krásnými, neblednoucími a nehasnoucími ideály.

„Vydavatelskou vzájemností“ možno nazvati styky, které se počínají vyvíjeti, zásluhou pana Ladislava Kuncíře, mezi vydavatelstvem „Družstva přátel studia“ v Praze a mezi vydavatelstvem naší „Družiny“ a „Evý“. Obě tato vydavatelstva podporují se navzájem tím, že ve svých listech doporučují jedno druhému knihy. Později vydají také společný seznam knih, který ve velkém nákladu rozšíří. Tato „vydavatelská vzájemnost“ je teprve v začátcích, ale alibujeme si od ní hodně mnoho. Jen spojenými silami docílíme toho, aby dobré katolické knihy, i zevnějškem krásné, doznaly co největšího rozšíření, byly čteny a vykonaly také příslušný vliv. Má tedy naše „vydavatelská vzájemnost“ cíle ne pouze praktické, obchodní, nýbrž v první řadě mravní, kulturně dobytelské. Totiž, chce *dobývatí duše!*

V příštím čísle v „Oknech“ přineseme zajímavou stat o „českém umění náboženském“ od B. Konaříka. Následovati pak bude další stat od dra Jar. Řehulky, který po delší pauze, vyvolané pilným studiem právnickým, opět se uchopil pera k pracem literárním a uměleckým.

Družstvo přátel studia v Praze

vydalo následující knihy:

Hilaire Belloc: Cesta do Říma. S 30 kresbami autorovými. Přeložil Antonín Ludvík Stříž. Cena 22 Kč, váz. 36 Kč. — **Thomas de Quincey: Johanna z Arcu.** Přeložil A. L. Stříž. Upravil J. Zrzavý. Cena 10 Kč. — **Sv. Bonaventura: Život svatého Otce Františka,** zakladatele řádu bratří menších. Upravil a dřevořyt vyzdobil Ferdiš Duša. Cena 25 Kč. — **Rabanus Maurus: Život sv. Maří Magdaleny a sestry její sv. Marty.** Se 4 obrazy J. Kohnůpka. Cena 24 Kč. — **Kasimír Edschmid: Šestero ústí.** Povídky. Přel. Boh. Reynek. Upravil Vlastislav Hofman. Cena 18 Kč. — **Letorosty.** Sborník Družstva přátel studia. Vychází ve volných lhůtách.

Členský příspěvek ročně 60 Kč. Členové obdrží veškeré knihy „D. P. S.“ za cenu výrobní. Přihlášky přijímá a knihy „D. P. S.“ expeduje:

Knihkupectví U ZLATÉHO KLASU
Praha II., Spálená ulice číslo 15.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhřídál: **Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?** (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Luttnov: **Šlehy a něhy.** Cena Kč 1.80.
Svazek 3. J. Hofer: **Povídky z Kopanic.** (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: **Zklamání touhy.** Básně. Cena Kč 2.10.
Svazek 5. Gabriel Ronaj: **Ve městě.** Hra. Cena Kč 1.70.
Svazek 6. Em. Masák: **K branám věčnosti.** Literární studie. Cena Kč 5.20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: **Ministranti.** Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konářík-Bečvan: **Nedobry.** Kresby z Valašska. Cena Kč 3.40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: **Pěl pláček.** Básně. Cena 5.20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: **Co v duši zaléhalo.** Básně 1914—1919. Cena Kč 8.50.
Svazek 11. Alois Lang: **Otec pouště sv. Jeroným.** Jeho um. profil. Cena Kč 7.—.
Svazek 12. Jar. Hruban: **Pout do Ravenny.** Zápisy o vzestupu duše. Řmán. (Tiskne se.)

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

s PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: IX. 1921 ČÍS: 2-3

OLOMOUČ
VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

„ARCHA“

S PŘÍLOHOU

„ARCHIV LITERÁRNÍ“

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. — Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36,—, půlletně Kč 18,—, čtvrtletně Kč 9,—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. — Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. — Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. — Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 2.—3. VYŠLO DNE 1. KVĚTNA.

Obsah „Archy“ čis. 2.—3.: Z veršů † J. K. Brože: Bez názvu. Jarní láska. Ludmila Tichá: Tři. Jan Karník: Srpnový večer. F. Odvalil: „Doma umírají —“. Josef Vašica: Idea cyrilometodějská. F. Odvalil: My staří. B. Konárik-Bečvan: Doma. Jos. Hanák: Honoré de Balzac. Dominik Pecka: Na zříceninách. Latens Deitas. K. D. Lutinov: Stín. A. M. Bernard O. P.: K pochopení Fra Angelica da Fiesole. Posudky knih. Okna.

Obsah „Archivu literárního“ čis. 13.: Emanuel Masák: Šmídkovy dopisy Václavu Vlčkovi. Václav Jan Pokorný: Boda Dudík zahajuje přednášky o české literatuře v Brně roku 1846. JUDr. Otto Stehlík: František Bačkovský a Doucha. Emanuel Masák: Karel Šmídek jako literární historik a kritik. P. Augustin Neumann O. S. A.: Výbor z předhusitských postil. Archivalie.

LISTARNA REDAKCE.

Bankrot dnešní doby je zaviněn ne pouze stoupenci moderní nekultury, nýbrž také jejími protivníky. Na velkém úpadku nesou vinu ne pouze hříchy „nevěřících“, nýbrž také nedbalost tak zvaných dobrých křesťanů. Zpytujeme jenom trochu své svědomí a uvidíme: kolik skleslosti, kolik hříchů z opomenutí v našem katolickém táboře. Neměli jsme v něm, aspoň ne v českém katolickém táboře, bohaté a svědomité povinnosti vědomé a dbalé šlechty, ale měli jsme tu dosti hierarchie a i bohaté kláštery, které měly své úkoly znáti a plniti. O mecenášství, které neznámená kupování duší a talentů k službám osobním, o mecenášství pro nadané mladé učence a spisovatele skoro nikdy jsme neslyšeli. A když

Z veršů f J. Š. Brože:

Bez názvu.

I.

Já kříž svůj nes a pod ním padal,
nikdo ruky nepodal mi;
když jsem mlčky pomoc žádal,
šli cestou dál a pěli žalmy

Až štěstí na mne usmálo se,
stanuli a blahopřáli.
Mé srdce bolem sevřelo se
jim oči zašti ohněm vzplály.

Jdi něm svou cestou utrpení,
lehce proudem žití projdeš.
Štěstí tvé však proudy vzpění;
dřív zhyneš v nich, než břehu dojdeš.

II.

U věčném koloběhu smích se s bolem střídá,
jak ženich s nevěstou jde bohatství a bída,
a člověk čeká den, kdy slunce nezapadne,
i růži hledá, která nikdy neuvadne.

A když se k spánku klade, zbožně šeptá: zítra,
však zase jenom růži s trnem najde z jitra.
A smrt vykouzlí někdy úsměv v tváři chladné:
co v něm se tají, nedoviš se v knize žádné.

Jarní láska.

Co tu chceš? Což nevidíš mé bílé vlasy?
Táhni po svých! Ze mne nedělej si špásy.
Znám tě dobře, dost jsi se mne namučila.
Když se duše pracně trpět naučila,
mám snad klid svůj prodat za stín tvoji krásy?

Jdi jen o dům dál a hledej srdce mladé,
u mne kalendář i z jara zimu klade.
Darmo nabízíš se, nechci ret tvůj hebký,
mně dostačí hrob a úsměv holé lebky;
smrt již jako koketa se za mnou krađe. — — —

Myslil jsem, že třicet let již hniješ v hrobě.
Vzpomínal jsem na tě v radosti i zlobě,
pečlivě však mosty za sebou jsem pálil,
hluboko tě pohřbil, kámen na tě svalil —
každý rok však vstáváš z mrtvých v jarní době.

Podivné, ó Bože, je to srdce moje!
Hlava stříbrem zvoní, život plný boje,
ono však se stále jako ptáče hlásí,
rádo zazpívá si, mladým vínem kvasí,
starou láskou zvučí jako včelek roje.

Ztiš se, neposedo, přestaň prudce bít,
zazpívám ti píseň o hřbitovním květi,
lehne se spolu do jednoho hrobu,
zapomenem lásku, zapomenem zlobu,
o zmizelém štěstí spolu budem snít.*)

*) Jan Štěpán Brož, farář osady Bl. P. Marie v Jižní Omaze, Nebraska. česko-americký básník a spisovatel, zemřel 2. září 1919 ve věku 54 let. Vydal sbírky „Z prerie“, „Honza z Čech“ a jiné básně z doby válečné. Dále vědecké dílo „Starobylost člověka v Americe“. Básně, které uveřejňujeme, nebyly nikde uveřejněny dosud. Poslal nám je redaktor amer. „Hlasu“ Hynek Dostál, který je dostal od autora krátce před jeho smrtí. Pozn. red.

Tři.

Kapitola z románu.

Jana Horová, vychovatelka v rodině pražského průmyslníka pana Váchy, vracela se se svojí světenkou Věrou s delší pochůzkou k domovu. Byla sobota a svátek. Ulice zely prázdnotou a hluchým tichem velkoměstského, prací nezvířeného odpoledne. Janu tato vycházka poněkud uklidnila. Pobavily se v známém dívčím pensionátu, do něhož byly zašly pozvati Miladu, venkovanku, sestřenku Věrinu k ztřešší celodenní návštěvě pohostinného domu strýčka Váchy. Neděle bývala tu pravidelně návštěvním dnem. Přicházeli přibuzní, hosté z kruhů průmyslových, vědeckých i uměleckých, provozovala se hudba, zpěv, přednášely se básně, vedly duchaplné rozmluvy. Dojem duševních těchto hodů na vnímavou mysl Janinu byl nesmírný. Nalezala se teprve čtyři týdny na tomto svém působišti a nevěděla, kam dříve obrátiti svůj dychtivý, touhou po vědění zbystřený zrak.

Žel, že nedělní *dopoledne* bývala taková nudná! Nekonečně dlouhá mše s kázáním, pak návštěva u Věřiny babičky, staré paní Váchové, obývající předměstskou vilku a libující si v jakýchsi zpátečnických mravokárných rozhovorech — tyto dvě povinnosti rozčilovaly Janu, neboť se jí zdály býti příslovečnou hořkou krůpějí, jež nevhodně a nečas kane do číše vrchovaté blahem naplněné.

Věra byla vytáhlým, snědým třináctiletým děvčátkem. Šla způsobečně po levici vychovatelčině, usmívajíc se kamsi do neurčíta. „Nemohu vám, slečno, ani říci, jak velice se těším na zítřek,“ pravila již po několikáté.

„Já také, Věruško.“

„Já však se netěším na velké hosty, ti jsou mi lhostejní, přicházejí jen k vůli rodičům. Zítřka však obejmu svoje nejdrazší miláčky. Víte které?“

„Vím. Děti majora Landy.“

„Tak tedy. Přivezu si je všechny. Kari, ten už je skoro student, jest deset roků star, Anča je osmiletá a náramně chytrá, Roska pětiletá, ale nejradši mám Lidu, s tou její krátce ostříhanou hlavíčkou. Jsou jí teprve tři roky, ale jest taková milá... Strýc major dovoluje jim navštívit nás jen jednou za čtvrt roku. Řídí se jakýmsi tradičním domácím zařízením, dle něhož směl on za svého dětství vždy také jen jednou za tři měsíce příbuzné navštívit. Ostatně jako voják lpí na přísné vychovávací metodě. Tetička je nervosní a téměř neustále poléhává; také děti jsou velmi bledé, velmi chudokrevné. Mají však předobrou slečnu Kaprovou, která se o ně více stará, než jejich vlastní rodiče. Pojedu si pro ně. Kočt má již rozkaz. Ah, zlíbám si ty drahousky, zlíbám —.“

„Vy je tedy velmi milujete?“

„Zajisté. Považte, slečno, jsou to jediné děti v celém našem příbuzenstvu. Chci prosit matinku, aby pro nás dala prostříti v malé jídelně. Milada a já bychom samy děti obsloužily. Nemusily bychom zůstat tak dlouho u stolu, jako v přítomnosti dospělých. Co myslíte, slečno, dovolí to matinka? Prosim, přimluvejte se, aby to dovolila!“

„Proč ne? Když vám na tom tak záleží . . .“

„A pak — nevím jistě, ale domnívám se, že matinka pozvala na zítřek také Fräulein Stahl, vite —? Mamá to tak dělává: je-li pozván někdo z příbuzenstva otcova, jako v tomto případě děti Landovy a Milada, zve ona vždy také někoho ze své strany. Tentokrát, myslím, bude to Fräulein, která nedávno přijela se svým panstvem z Kahýry. Má velmi ráda slečnu Kaprovou a sejde se s ní obyčejně jen u nás. Domnívám se, že to maminka již tak zařadí, aby se sešly. Já ji však nemám ráda. Ona jest příliš, příliš učená, až jest to protivné.“

„Kdo, Věro?“

„Slečna Stahlova. Prosim však, neříkejte to matince, pokárala by mne.“

Jana naslouchala švitoření děvčete s velikým zájmem. Zdálo se jí, že náleží k jejímu povolání zvědět vše, co se týkalo předních a zámožných rodin. V povolání, k němuž dospěla jen bezděky, shodou okolností a před nímiž s počátku měla obavy, neboť děti byly jí celkem nesympatickými, počala vidět postupem času příjemné a výnosné řemeslo. A takž zmocnila se ho s houževnatostí, jež jí byla částečně vrozena a již sebekázní během svých dívčích let byla značně vystupňovala. Děti — to byly předměty spadající do jejího oboru, rodiče dětí pak do jisté míry jejími klienty. Bylo tedy užitečno poznati co nejširší okruh takové klientely, učiniti se známou, oblíbenou! Ale zejména všimati si také vzorů, jichž vlastnostmi mohla ona, začátečnice, obohatiti svoje duševní fondy.

Jeden takový vzor zřela ve slečně Stahlové, informátorce v které si vznešené rodině, s níž se nedávno u příležitosti procházky prostřednictvím Věry byla seznámila. Tato Hannoveranka, zrozená z českých rodičů v cizině, nesoucí také cizí jméno a částečně i vlastnosti račy, mezi níž se zrodila a vyrostla, tato robustní, krevnatá žena, mající mládí již dávno za sebou, okouzila Janu na první pohled. Ožila doslovně v její přítomnosti. Parfum velkého světa zavanul, ohromná nádraží, zalitá bílým elektrickým světlem, zahlučela, staré hrady s ozubenými věžemi, cimbuřími a střílnami, hluboké parky s omšnými sochami a vodotrysky objevily se na dosah ruky . . . Stahlová znala mnohá panská sídla dědičně šlechty a byla také ve všech hlavních městech Evropy jako doma. Její povolání podmiňovalo znalost řeči, jistotu ve vystupování, eleganci v oděvu, klid, rozvahu — vesměs vlastností, o jichž dosažení usilovala Jana. Zatěšila se na zítřek, doufajíc, že jí bude dopřáno, intimněji se Stahlovou se seznámiti.

Došly s Věrou k širokému vjezdu nového, moderního domu

Váchova, který přilehal, zakrýváje ji frontálně, k rozsáhlé budově starší továrny. Josef Vácha byl ji zdědil po rodičích a přivedl bystrostí, jakož i přičinlivostí k značnému rozkvětu. Ztratil prvou choť, která mu zanechala Věru, několik let nemyslí na ženění, teprve po domluvách příbuzných, kteří upozorňovali, že by Věra potřebovala péče svědomitější, nežli ji může poskytnouti placená vychovatelka, rozhodl se oženiti se po druhé. Bohužel, objevilo se brzy po sňatku, že druhá choť, bezdětná vdova, jest dámou tak společenskou, že ji pro výchovu Věrinu zbývá jen pramálo času. Přijata tedy opět vychovatelka — Jana Horová.

Vcházela nyní s Věrou do domu. Štíhlá její postava v temném podzimním šatě se mimoděk vypíala a sivé oči zpod hladkého kloboučku živěji zazářily, když postřehla hlubokou poklonu a uctivý pozdrav tlustého vrátného, který setrval v napřímeném postoji, dokud slečny nepřešly ku schodišti. Ach, jak lahodily tyto pocity prosté dceri panského hajného z pošumavské vsi, vystudovavší z milosti službodárců svého otce! Měla se státi původně komornou, stará hraběnka však, když vyzozorovala nadání a důvtíp děvčete, stále jako by zasněného a za každým kouskem potištěného papíru se pidícího, usnesla se poskytnouti mu prostředků, aby se mohlo státi „slečnou“. Platila jí školy i učitele a knihy; ovšem neobešla se tato milost bez různého ponižování a ústrků pro Janu, která byla nucena spláceti ji tisícerými úsluhami, na které později vzpomínala s trpkostí. Nakonec hraběnka, domluvivši se u společného stánku při kterémisi dobročinném bazaru s paní Váchovou, dopomohla Janě i k tomuto místu příjemnému a skvěle honorovanému. Šestadvacetiletá Jana netušila, jaký přepych užil v nearistokratické domácnosti hlavního města. S podivem procházela desítkami místnostmi, zařízeními účelně a vkusně, žasla nad množstvím stříbra, koberců, obrazů, uměleckých předmětů i nad dobře školeným služebnictvem, které udrželo v pořádku tento labyrint a zdálo se býti v něm svrchovaně spokojeno. Nahlédla do vlahého ovzduší zimní zahrady, postála u každého kusu nábytku, zdobícího dvě jídelny, jednu velkou, druhou menší, pozastavila se nad nádherou koupelny, vyložené bílými dlaždicemi, ale nadevše okouzila ji veliká, jasná místnost, v níž stanula sotva dýchajíc vnitřní rozkoší: byla to knihovna.

Nikdy nepomyslela Jana, že užil duševní pokladnici takových rozměrů. Stěny byly obloženy knihami původních vazeb. V širokých vitrinách odpočívaly staré knižní rarity, tměly se vážně tlusté moderní slovníky. Anglický psací stůl, okrášlený vzácnými památkami z cest, zval k použití. Jiný veliký stůl uprostřed místnosti pokryt byl časopisy všech druhů, domácími i cizími. Hluboká kožená křesla vybízela k odpočinku i ku snění s některou oblíbenou knihou v ruce. Tato část bytu učarovala Janě. Učebna přiléhala těsně ku knihovně, za ní byl společný pokoj Janin a Věrin, stejné přepychově zařízený, jako ostatní obývací místnosti bytu, ale Janě tím milejší, že mohla z něho kdykoli a nestřežena vklouznouti do té říše knih, v níž nalezal ukojení lačný její duch.

Nevěděla vůbec, má-li milovati nový dočasný svůj domov více pro duševní či tělesné požitky, které ji skýtal. Do té doby přirovnávala se ku květině u cesty: tvrdá, nepoddajná roste, stále šedým prachem pokryta; nohy chodců, kopyta koní, dešť, vichřice — vše, vše ji deptá a přece nic ji nezdolá. Šla dosud mračně životem a teprve v tomto blahobytném domě učila se poznávati, že úsměvy a vlnná, k srdci jdoucí slova nejsou jen výmysly románových spisovatelů, nýbrž výrony skutečnými, tryskajícími z niter s životem vyrovnaných a spokojených.

V jídelně, do níž po odstrojení se s Věrou vkročily, byla podávána již svačina. Manželé Váchovi hovořili o zítřku. Paní byla elegantní blondýna středních let, pán, ramenatý padesátník, pronikavého pohledu, prořídilých vlasů na temeni. Přijav od dcery políbení, zvolal živě k Janě:

„Zítřa, slečno, poznáte zajímavou družku v povolání. Jest to v jistém ohledu ženský originál.“

„Jak to?“ tázala se Jana, naklánějíc se pozorně vpřed. Byla prodchnuta pocitem nezvyklé libosti. Samovar tichounce šuměl, poslední zámit bledého podzimního slunka kladl se šikmým pruhem na pečlivě prostřený stůl. Sluha v bezvadně bílé vázance a rukavicích podával předepsaným způsobem čaj, nalévaný paní domu, a různé zákusky, pohybuje se téměř neslyšně na svých plstěných podešvích, tváře se jako by vykonával důležitý obřad nějaký. Janě se líbil obraz, Radimského „Jarní vody“, zavěšený nad stříbrníkem, přímo proti jejímu sedadlu. Hleděla střídavě na něj a na pana Váchu, který pokračoval:

„Seznámíme Vás se slečnou Kaprovou, která jest již po šest roků vychovatelkou v rodině mého švagra Landy a zároveň jednou z nejbohatších dědiček pražských. Divíte se, že ano? Jest však tomu tak. Bývala dcerou bohatého kupce a dostalo se ji nejpečlivějšího vychování. Nevím určitě, co přimělo ji zůstatí svobodnou; slyšel jsem však vyprávěti, že majíc již před svatbou, přesvědčila se, že její ženich chce si ji vzíti jen pro peníze a že z té příčiny zasnoubení zrušila. Jisto jest, že to milé, sympatické děvče z čista jasna odjelo kamsi na moravskou ves a nevrátilo se, dokud neutuchly pověsti týkající se její svatby. Rodiče přemlouvali ji k jinému sňatku, ona však odmítla rázně. Někaký čas žila osaměle, podporujíc všechny možné dobročinné podniky. Když ji rodiče krátce po sobě zemřeli, odejela zase kamsi na venkov. Landovi hledali vychovatelku, inserovali v novinách a tu mezi několika přihláškami našli drobné psaničko, obsahující jen něco málo vět a podpis: Jitka Kaprová. Ze skromnosti dopisu soudili na skromnost žadatelčinu. Pozvali ji k sobě, zalíbila se jim. Neměli ovšem tušení, že mají před sebou zámožnou dívku, bohatší, než-li jsou oni sami. Přijali ji, neboť Otakar, tehdy čtyřletý, zavěsil se jí na šíji a nechtěl ji nechatí odejiti. Od té doby jest u nich, nikdy bez nich neopouští Prahu — ač před tím cestovala mnoho a bývala v létě ve světových lázních — plahočí se s těmi ubohými dětmi z pouhého milosrdenství. Landovi dozvě-

děli se později o ni pravdu a chtěli ji s omluvou propustiti, leč ona prosila a konečně tvrdošíjně stála na svém, že od nich odejde. Děti ovšem ji zbožňují a, nevím, přežily-li by jejího odchodu. Ona snáší trpělivě vojácké hrubosti majorovy i nedůtklivost jeho ženy. Tato dvojice jest stále na štíru se služebnictvem. Co chvíle odejde neb jest na hodinu propuštěna kuchařka nebo pan-ská. Pak slečna vychovatelka s pomocí neobratného sluhy pečuje o pořádek v celé domácnosti. Myje nádoby, smejčí podlahy a to tak dlouho, dokud noví domestikové nenastoupí. To trvá již dlouhých šest roků. A slečna Kaprová mohla by přece žít jako dáma. Ona však tvrdí, že by se o samotě utrápila; ostatně miluje děti Landovy jako vlastní. Co chcete? Já bych v té rodině nevydržel ani den. Landa je bratrem mé prvé choti, nemohu však za sebe: hrmotné, bezohledné způsoby jeho mne odpuzují."

"Divím se Věře, že tak lpi na Landových dětech," pronesla paní Váchová, dotýkajíc se vyčítavým pohledem nevlastní dcery. „Alespoň kdyby to byly děti, jaké mají býti: růžolící, baculaté. Ale taková bleďoučká, skrofulósní ubožátka . . ."

"Mamá, Lida jest roztomilá," odporovala Věra a slzička již, již chvěla se jí na rase. Pan Vácha zkrátil rozmluvu: „Pojedeš si zítra pro ně, jak jest ujednáno. Bude-li však málo místa, neb spadne-li cestou někdo z přeplněného kočáru — tvoje vina. Milču z ústavu musíte přivéztí také."

Janina radostná nálada se hned za jitra poněkud zakalila. Pan Vácha zavolal si ji do své pracovny a pravil k ní tónem, který nepřipouštěl odporu: „Mše svatá dnes tedy odpadá, slečno. Upozornila jste Věru, že to pro dnes dovoluji jen z té příčiny, aby mohla jednou za čas společností svých malých příbuzných do-syta využíti? Naprosto si však nepřeji, aby vynechání stalo se pravidlem."

Jana se mlčky uklonila. To byla jedna z nepochopitelných věcí v tomto domě. Výchova Věřina nesla se směrem úplně nábožen-ským. Co věřili a kolik věřili manželé Váchovi, o tom nebylo lze Janě dosud se přesvědčiti, ale že dcera jejich byla katolič-kou a to uvědomělou, horoucně věřící katoličkou, to bylo faktem, který zavdával Janě příčinu k úvahám, z jichž spleti nebyla do-sud s to vybaviti se na stezičku pochopení. Nedělní a sváteční dopoledne byla věnována návštěvě chrámu. Tuto, pro Věru sa-mozřejmou povinnost, považovala Jana za zbytečnou — ba, po-myslíla-li na budoucnost — za nesnesitelnou obtíž. Byla by dala přednost procházce parkem aneb návštěvě některého musea či obrazárny. Kterak mohli taková zřejmě pokrokoví lidé, jakými byli nesporně manželé Váchovi, si přáti, aby rozumový vývoj jejich dcery brzděn byl středověkými přežitky!

Z prvé návštěvy chrámu vrátila se Jana značně znužena. Po druhé vzbudilo zájem její kázání proslulého řádového kněze. Z výmluvných úst jeho řinuly se kaskády přesvědčujících slov, oči plály nadšením pro věc, kterou hájil, ruce ušlechtilými gesty

zvyšovaly pádnost přednášených pravd. Jany zmocnil se nepřijemný zmatek. Myšlenky a starosti její do té doby nesly se jen a jen ku praktickým stránkám života, k tomu, jak nejlépe využití situace, jak zmocnit se okamžiku. Slovo Bůh náleželo u ní k nepochopeným pojmům, svoje já učinila střediskem své péče a chtěla je dirigovati do bezpečí a blahobytu. A nyní dovidala se, že toto „já“, tato hmota má také povinnosti k čemuś nesmírně vzácnému a nesmírně křehkému: k duši, která neumírá. O této nebyla vlastně dosud přemýšlela nikdy. Z chatrných náboženských vědomostí školních nepodržela téměř ničeho, pobyt v odlehle hájovně nemohl ostatně v tom ohledu ani povzbudit na ni působiti. Žilo se tam jaksi mimo svět, nebylo tam úplné nevěry, ale také ne víry, pověra a zděděné zkazky oprádalý nemyslivé hlavy. Starí mrzoutští rodičové a pět hrubých synů, mnohem starších Jany... Lidé a zvíř stávali se nepřetržitým stykem vzájemně podobnými k neprospěchu prvých. Pozdější okolí Janino bylo nábožensky lhostejné a ústavy, na nichž se vzdělávala, dokonce příkře nepřátelské náboženství. Mluvílo se tam mnoho o dokonalosti člověka a o závazcích, které má k „přírodě“, totiž k sobě a bližnímu. Ale zevšeobecňovalo se příliš, takže posluchačky uznaly, že bude lépe, nechati tyto nauky stranou a zaříditi si život podle svého. Uvažovala-li Jana později o těch věcech, dospívala vždy toliko k jedné výslednici: víra v Boha jest *snad* potřebna — ale spíše nikoli — toliko lidem neuvedomělým a nutným. K čemu by byla u lidí bohatých, vzdělaných a mocných? Tento výmluvný kazatel však mluvil o lidské duši všeobecně — a ztělesnil ji téměř před očima posluchačstva. Nebylo lze jinak, nežli se zamysleti nad slovy jeho.

Jindy slyšela střizlivá, nechvatná slova o věčnosti a posmrtném životě. Zarazila se — ale to vše nebylo by zapůsobilo na tvrdou Janu, kdyby nebyla zřela jinou věc: Věrinu dětskou, dojemnou víru, její pokoření se před Bohem, její něžnou lásku k Němu — cosi jako neviditelné fluidum, které takřka s Ním ji spojovalo. A tajemná tato síla měla vliv na veškeré dívčí konání. Vykonalala-li dobře svoje denní povinnosti, zejména školní úkoly, ruční práce, říkávala vážně: „Co myslíte, slečno, jest Bůh dnes se mnou spokojen?“, „Le bon Dieu“ vracel se jí nespočetněkrát při francouzské konverzací a, vyslovujíc to jméno, dodávala svému hlasu lahodného, něžného přízvuku. Den prožítý v učení, sportu, zábavě uzavírala modlitbou, jejíž vroucnost od počátku byla Janě nepochopitelnou. Nad Věriným přepychovým lůžkem visel veliký obraz Anděla Strážce, pod ním podobizna její matky, která zemřela neočekávaně, mladá a svěží, a vedle malý křížek z ebenového dřeva, posvěcený posledním dotekem stydnoucí její ruky. Před těmito relikviemi poklekala Věra. Chvilu večerní modlitby bývala pro ni, jak se zdálo, nejdůležitějším oddílem dne. Odstrojena úplně, jen v bílém nočním rouchu, bosé nožky zabořeny do kožesiny před lůžkem, tak klečela. Ruce sepiaté, snědou tvářinku prosebně majíc pozdvíženu, skýtala obraz takové dětině důvěry

a pokory, že Jana nepoznávála živého, neposedného děvčete, jakým byla Věra po celý den. Časem se jí mnohé vysvětlilo. Byla-li Věra nepozornou ve škole a umíněnou doma, pak klekávala déle a tahy jejího obličej nabývaly výrazu vášnivě prosby. Odprošovala zřejmě svého Tvůrce, často se slzami v očích. Jindy priskočila k Janě a objímajíc ji, šeptala naléhavou prosbu za odpuštění. Teprve po smířlivých slovech Janiných ulehala uklidněna a usínala téměř okamžitě v krajkách a hedvábí svého lůžka, tichounce, jako usíná pták ve skrytu růžové sněti. Skýtala při tom po Janu nový, dosud nezřetelný obraz sladkého klidu. Neodolala a stávala chvíli nehnutě u jejího lůžka, pozorujíc ji. Ba někdy v noci, probudíc se, přistupovala k její postýlce, rozžihala elektrickou žárovku na nočním stolku a dívala se, tajíc dech, do její poklidné tvářinky. Bylo cosi v ní, odlesk duševní krásy, jaké nebyla zřetelná v celém svém žití . . .

Ráno probouzela se Věra pomalu — vstávala poněkud nerada a s váháním — prve však než dotly se její nožky podlahy, vzhlédla ku svému Anděli Strážci, k něžnému obrazu matky, kývla s mazlivým úsměvem oběma na pozdrav a pokřižovala se. I toto pomalé, klidné probuzení se dívčino jevilo se Janě jako cosi podivuhodného. Ona sama, procitujíc ze spánku, činila to jako by ulekaně. Vymrštila se prudce na lůžku a cítila zřejmě, jak jí srdce zrychleně bije. Pocit takový mívala doma, i mezi cizími lidmi a také zde. Říkala tomu: strach ze života. Opouštěla lůžko po bezvědomí noci a bála se denních hodin. Kárávala se však z těchto pocitů, neboť pozorovala, že při stálých obavách před dneškem a zítřkem a před tím, co bude snad za rok, ztrácela schopnost plně využití výhod přítomnosti. Umínala si často odložit tuto vlastnost své povahy, ale nešlo to. Když nyní vídala Věru tak spokojeně usínati i tak klidně probouzetí se, tážávala se sama sebe vzrušeně: „Jest to proto snad, že žije spojena s tím, ježž nazývá Bohem?“ Věra ráno modlila se jen krátce; byl to však každodenní počátek s Bohem, úplné odevzdání se do Jeho ochrany — jak se podobalo do té nejlepší — skutečnost, které Jana nemohla přehlédnouti. Bylo tu cosi, o čem bylo nutno přemýšlet i mnoho přemýšlet, neboť to bylo velmi složité.

Celkem však Jana měla daleko k úplnému poznání. Domluva páně Váchova ji ještě více zatvrdila vůči „středověkým přežitkům“. Trápila ji tíživá myšlenka, zda nebude se zdáti nepokrokovou ba směšnou oběma vychovatelkám, které dnes nalezati se budou mezi hosty, upozorují-li, že ona nucena jest voditi dívku, její péči svěřenou, po kázání a obřadech? Obě jsou zajisté ženami velkých duševních rysů a světového rozhledu . . .

S těmito obavami očekávala hosty.

Kolem desáté hodiny dopolední zahrčel ve vratech kočár. Jana spěchala ku dveřím bytu, domnívajíc se, že bude svědkem bouřlivého vystupování dětí po schodech. Leč nic takového se nedělo. Několikero násobně krůčky zaharašily po běžném koberci, lehký šust šatů se ozval, sluha rozevřel dveře dokořán, dívky s úklo-

nou vpustily malou starší slečnu dovnitř, vsunuly za ní děti a vstoupily rovněž. Děti byly oblečeny v tmavomodré svrchníky a široké plstěné klobouky. Když odložily vrchní šat, objevila se vytáhlá tlíka v bílých flanelových šatech. I Kari, postavy skoro vyšší než jeho slečna, byl bíle oděn. Vážné obličejíky dětí vyhlížely jaksi slavnostně zpod světlých, nad čelem rovně zastřižených vlásků. Slečna Kaprová zapůsobila na Janu divným, starosvětským dojmem: kulatý obličej, jemnými vráskami zbrázděný, kaštanové vlasy hladce za uši scísnuté, tu a tam stříbrnou nitkou prokvetlé, kotníkovité, upracované ruce a tmavý oděv dobře předloňské módy — opravdu, vypadala jako lepší hospodyně a nepodobala se ničím příslušnici vyšší vrstvy společenské. Jen inteligentní výraz obličeje mluvil o jiném. Sedě, rozumné oči přímo přitahovaly. Ukláněla se s jakousi přehnanou pohyblivostí manželům Váchovým, děti líbaly ruce strýci a tetě, vyřizovaly pozdravy rodičů, klonily se Janě. Sestřenka Milča smála se tičným, radostným smíchem.

Jana vyměnila se slečnou Kaprovou stisk ruky a několik bezvýznamných vět, načež odešla za dětmi, které Věra odváděla do svého pokoje. Bylo jí poněkud nepříjemno kol srdce; doznávala si, že slibovala si od seznámení se s bohatou dědičkou více, cosi jiného, jakýsi okamžitý, povznášející ba oslujující dojem. Neměla to sama pojmenovati. Pocit zklamání rozlil se jí nitrem. Zchladlá a odměřená vešla k dětem. I ty přestaly míti pro ni význam, o jakém snila včera. Čtyři. Jakou práci asi má vychovatelka s takovými čtyřmi cizími dětmi? Svraštila obočí, poddávajíc se zcela nepříjemně náladě.

A ony přec byly roztomilé při vši své nedokrevnosti. Věra vysadila s námahou malou Lidu do pohodlného křesla a obklopila ji nejrůznějšími hračkami, které vyjímala z objemné, jako by bezedné skříně, kde hromadily se, pečlivě uschovávány od nejútlejších jejich dětských let. Děvčátko se blaženě usmívalo, tleskalo bílými ručkama, vyrazelo výkřiky úžasu i láskyplná, nesouvislá slova. Druzí zabývali se již obrázkovými knihami. Kari s lesknoucími se zraky prohlížel jakýsi ilustrovaný časopis, přinešený z knihovny. Mluvili všichni najednou, pobíhali po pokoji a byli zřejmě šťastni.

V saloně zatím bavili se dospělí. Byla tam již slečna Litenská, operní diva, silná žoviální dáma, častá návštěvnice Váchových. Později dostavil se ještě universitní docent Janák s chotí a dvojice lékařů Hrubých, otce a syna. Jana, která se rovněž vrátila do salonu, pozorovala, že slečna Kaprová jest středem pozornosti. Než toto poznání nic neměnilo na jejich nevlidných pocitech.

Poslední příbyla slečna Stahlova. To již zvony nad Prahou hlaholily poledne. Němka silným hlasem pozdravila přítomné a hned se sháněla po slečně Kaprové. Jana šla ji vyhledati, bylat bezpochyby odešla k dětem.

Zvony všech věží stále ještě hovořily. Jana, octnuvši se u dveří učebny, zastavila se na chvíli. Přivřela oči. Toto byl okamžik,

který ji denně pojl se vzdáleným primitivním domovem. Zde, ve velikém městě, kovová srdce ve výškách hlaholila, duněla, zpi-vala, lkala; doma vysoký les burácel, jásal, sténal: tu i tam ve-leba, ohromná povýšenost nad malým nicotným světem a pidi-mužiky, pohybuujícími se v něm. Tu i tam cosi, cosi — Jana nedomyslíla; od krátké doby dospěla myšlenkami vždy jen k jed-nomu bodu, k jakési závoři. Co bylo za ní, nechápal prozatím ještě její ptačí mozek.

Otevřela zlehka dveře učebny a zůstala překvapena státi. Dveře spojující tuto s pokojem Věřiným a jejím, byly široce rozevřeny a mezi nimi stála slečna Kaprová, nehnutě, s rukama nízko se-piatýma. Před obrazem Anděla Strážce stála Věra těsně vedle malé Lidy. Za ní Milada mezi Roskou a Ančou, poněkud dále Kari. Všecky děti měly sepiaté ruce a modlily se tlumenými hlasy „Anděl Páně“. Modlily se ne hlasitě, ale slavnostně, stejnoměrně, krásně. Vypadalo to jako škola v malém. Kari měl vzezření do-spělého jinocha. Vážnost jeho nejevila nic dětského; v očích plál mu neurčitý jas, povýšenost muže.

Zvony dozněly, děti vrátily se ku svým hračkám.

„Slečno,“ pronesla Jana podrážděným, nepříjemně skřipajícím hlasem, obracejíc se k Jitce Kaprové, „je zde slečna Stahlova a prosí . . .“

Po letech ještě hanbila se Jana za tón, kterým oslovila ženu, pokorivši se právě před Kristovou Matkou; než nebyla v té chvíli s to přemoci se. Žášť protináboženská, po leta nastrádaná a zkla-mání, že nenalezla vzoru, modly, po jaké toužila, vydráždily ji k projevu nelibosti, jehož si slečna Kaprová dobře povšimla.

Kychyňské děvče přišlo oznámiti dětem, že polévka je na stole. Bylo oblečeno jako panská v černých šatech, bílé zástěrce a bí-lém čepečku. Chlubilo se zajímavě, že jest určeno k posluze hostů v malé jídelně. Janě bylo milé, že její přimluva účinkovala. Do-hlédla do jídelny a na okamžik zalitovala, že nemůže zůstati u dětí. Sedaly rozjařeny za stůl, ozdobený květinami, podnosy s ovocem a cukrovím a bledé jejich tvářinky rděly se slabým ruměncem. Služebná dívka hbitě pobíhala kolem. Slečna Kaprová ještě cosi nařídila, načež, obestřevši všecky láskyplným pohledem, odebrala se, krácejíc němě vedle Jany, do druhé jídelny k dospělým.

Tam bavila již slečna Stahlova společnost. Silný, téměř mužský její hlas vévodil, ač nevtiravě, a ona sama byla nesporně nej-význačnější osobností dnešního stolního kruhu. Paní Váchové to zřejmě lichotilo. Slečna Sitenská hleděla si labužnický jidel, páni však a chof docentova byli nadšení a dotazovali se neú-navně. Slečna Kaprová usmívala se netečně, naslouchajíc jedním uchem, co děje se vedle, v jídelně malé. V obličeji jejím zračila se něha a starostlivost kvočný.

Poslze však celé společnosti bylo divné, jaké poměrné ticho vedle vládlo. Zazněl-li smích, byl to jistě Věřin nebo Milčin. Jak se zdálo, pobízely dívky horlivě děti k jidlu. Byly ty děti ne-smělé aneb až příliš dobře vychovány? Slečna Sitenská otázala

se na to slečny Kaprové a tato odpověděla, šermujíc svýma drobnýma rukama nad talířem:

"Ach, ony jsou obětmi domácích poměrů. Matka nesnese hřmotu z přičin své choroby, otec ze sobectví. Jsou stále okřikovány a kárány a přece se žádnému z rodičů nezachovají. Při tom se neobejdou bez lékaře a léků. Tak, jak je vidíte dnes, lze na nich ještě pozorovati účinky letního pobytu. Až je uvidíte po Vánocích, zhrozíte se jich. Snažím se dosáti souhlasu páně majorova, aby směl Otakar studovati na gymnasiu okresního města, v němž žijí jeho tetičky. Tam venku při celoročním pobytu by ožil, sesílil . . ."

Hlas slečnin zvroucněl, vzrušila se celá. Udeřilo se na strunu, jež nalezla ohlas v jejím srdci. Přítomní mlčeli, Fräulein dívala se na ni tak, jako by ji chtěla ze všech sil přitisknouti ku své mohutné hrudi a polaskati. Pan Vácha cosi zabručel, co nebylo právě poklonou majorovi.

"Divím se vám slečno, že svoje nejlepší leta tak lehkomyšlně ubíjíte," zvolal pak polohlasně. "Vždyť ani dku za to mlti nebudete! A pak, paní Landová má ještě dvě neprovdané sestry. Proč ony neujmou se svých malých příbuzných? Kdybyste nebyla tak obětavou, musily by i ony činně zasáhnouti . . ."

Melancholický úsměv osvětlil dobrou tvář slečny Kaprové.

"Měla bych arci pohodlnější život bez těch dětí, ale — kdo by mne pak měl rád?" zahovořila, sníživši hlas jako by k žertovnému tónu.

"Toť otázka!" zabručel pan Vácha dojatě, hledě kamsi do nástropní malby.

Janě rozbolela se pojednou prudce hlava. Nebyla již s to upoutati pozornost k tomu, co se dále mluvílo, bylo jí, jako by tisíc jehel zabodávalo se jí do týla. Tak ona nechápala život. Obětovati se . . . K čemu? Žijeme, abychom užili. Jedni bez práce, jiní za ni. V řeci slečny Kaprové neshledávala pranic dojemného, ač nebyla s to ubrániti se jakémusi lehkému náběhu k účtě, již jednáti té nevzhledné bytosti téměř vynucovalo. Nebyla však pokrokovou, neboť snižovala se k uznávání středověkých přežitků, ač k tomu nebyla nucena životní nutností, jako ona, Jana. Zbývá jediná Fräulein Stahl, žena jistě povznesená nad obřadnosti, jakými jest spínání rukou a nacylování šije před Někým, o němž jsme v pochybnostech, existuje-li . . .

Bylo po černé kávě, páni odešli si zakouřiti a dámy seskupily se kolem piana v hudebním pokoji. Jana odskočila na chviku k dětem. Byly již zase v učebně a představovaly zas jiný obrázek. Malá Lida seděla Věře na klíně a, opírajíc svoji hlavičku spokojeně o její hrud, chystala se ku sladké dřímce. Věra pohledem mateřsky něžným shlížela na svoje milované bťíně. Opodál bavit se Kari s dvanáctiletou Milčou, jemně a uhlazeně, jako velký student se slečnou. Roska a Anča prohlížely pohlednice, při čemž labužnický, střídavě, ukusovaly od kousku dortu, který od deserty z jídelny sem byly přinesly.

FERDIŠ DUŠA: Z PODKARPÁTSKÉ RUŠI.

PAULO LA

Jana vzdálila se rychle, nechtíc rušit této idyly. Bytem nesly se zvuky piana. „Mignon“, pomyslela si Jana, blížíc se ku dveřím hudebního pokoje. „Znáš-li ten žitý kraj, kde citrín vykvétá?“ péla slečna Sitenská. Jana vstoupila a usedla tiše v koutku. Hledala očima slečnu Stahlovou, toužila nesmírně po rozmluvě s ní, po povzbuzení — a po čem ještě? Nevěděla sama . . .

Stahlová stála u okna, zastírajíc je částečně šíří své statné postavy. „Ach ano,“ pravila zadumčivě, když pěvkyně skončila. „Hudba . . . vždyť ona jest výrazem touhy vrátit se k Bohu. Miluji nade vše Beethovena, neboť on otvírá nám říši čehosi ohromného, neobsáhlého, ale zase toužím po melodiích italských mistrů jako po doušcích omamného vína. Jak jsme my severané ve svých melodiích chladni oproti nim! Vůbec jih . . . Výtvary mistrů sochařů a malířů . . . Ohnivá síla v dílech Buanarottiho, která vše titěrně zatracuje, Correggiova Magdalena a jiné Magdaleny italské, takové shroucené a pokorné . . . A Madonny svěží, jako čerstvě rozvitá poupata . . . Věříte, že jedině na jihu možno plně nábožensky vydechnouti? Vždyť se tam zrodili velikáni: František z Assisi, Kateřina Sienská. Antonín Paduanský . . . Ah, ten . . . V drážďanské Galerii viděla jsem mnoho jeho podob, na jednu nemohu zapomenouti. Antonín drží božské Dítě v náručí, Ono má ručky ovinuty kolem jeho šíje a tiskne Svě tvářinky k jeho obličejí. Z těch dětských líček line se takové růžové teplo, že zdá se zahřívati a ruměnit i vyhublou tvář asketovu. Kdo obraz maloval, byl jistě velikým umělcem. Jistě to nebyl Severán. Ne, to my nedovedeme . . . Chtěla bych býti malířem umělcem: pak bych malovala světce a světice a do tváří bych jim vkládala něhu a teplo, jaké jsem viděla na drážďanském obraze. A malovala bych zejména Antoníny, neboť tomuto světcí jsem se zaslíbila zcela. Žiji, jezdím, pracuji a prosím vždy jen jeho o nalezení cesty pravé . . . A ještě nikdy jsem se nezklamala . . .“

Jana měla pocit, jako by se v ní cosi hroutilo. Údiv, zlost, zklamání — celá škála protichůdných citů vystřídala se v jejím nitru. Posléze zůstal hněv vítězem. Zakabonila tvář a odsedla hlouběji do svého koutku. Již netoužila po bližším seznámení se slečnou Stahlovou. Ostatně, potřebovala času k ztrávení dojmů z předešlých hodin. Bolest hlavy stupňovala se k nevydržení.

Společnost pobavila se ještě při čaji. Pak se poroučela slečna Sitenská, brzy po ní ostatní. Před sedmou hodinou přjel Váchův kočár, by děti dovezl domů. Vsedly se slečnou Kaprovou a Miladou. Věra úslužně pobíhala kolem povozu a pomáhala ukládati balíčky s cukrovím a ovocem, které si děti jako výslužky vezly domů. Objímala všechny drobné postavičky s překypujícím citem; Lidu vysadila sama do kočáru a líbajíc ji, šeptala jí do ouška něžná, lichotná slova. Pak, chopíc bouřlivě Janu za ruku, kvapila s ní po schodech vzhůru a přímo do jídelny k oknu. Chtěla ještě pohledem doprovodit svoje miláčky.

Když kočár zmizel za rohem ulice, odskočila Věra od okna a cosi jako překvapení kmitlo se jejím snědým obličejkem. Po-

stavivši se před Janu, rozmáchla do široka paže a zvolala v úžasu:

„Tak se dnes sešly u nás *tři* slečny vychovatelky!“

„Ano,“ odpovídala Jana drsným, nespokojeným hlasem. Odhadovala v duchu praktický výsledek dnešního dne a nebyla s to objeviti ani jediného bodu. Cože shledala u těchto družek v povolání, které byla s takovým zájmem očekávala? Jedna byla ušlechtilým jádrem, ale příliš nevzhlednou slupkou, druhá — ano, jaká byla ta druhá —? Slečna Jana dlouho si netroufala doznati, že dle jejího názoru obě nebyly dosti pokrokovými, poněvadž nepopíraly Boha. Ale sama také již nebyla Janou včerejší; cosi velikého, neforemného položilo se jí na dráhu, kterou si byla tak jasně, zpřima vytýčila.

Odválí to? Obejde to? Netroufala si přisvědčiti ani k prvnímu, ani k druhému . . .

Jan Karník:

Srpnový večer.

Hle, první žlutý list, jímž Jeseň dává signál,
se ve spirále schvél nad sivým strništěm.
A za ním udýchán se divý pištec přihnál,
slyš, hvízdá zběsile a švihá bičistěm.

Svých pradědů lán čestný doorávám po žni —
zda v slunci nových jar se klasy zaskvěje?
Mé touhy šerem jdou jak řeholníci zbožní,
jichž kůr se o nešporech v hymny rozepěje . . .

„Doma umírají —“

Já dnes nejsem doma; zatoulal jsem já se —
jinde je to přece hezčí na chvílku:
hezky se tu sedí, hezky setmívá se,
vonná louč tak září, praská v pekýlku.

Kmotra Báje zlatým kolovratem točí,
kmotr Rozmar hodí hrstku na oheň.
Svíti všecko, svítí: brzy luzné oči,
brzy bohatýrských vášní pochodeň.

Ah, zde vše je jiné! Vše, jak srdce touží!
Nevidět zde smeti, plísně necítit. —
Ah, to není naše chata se svou louží,
není to, kde bývám jako klučík bit. —

Bože, tak se hezky na besedě sedí —
ohřeje se srdce těmi dýchánky.
Prádlen oči měkce na dno duše hledí,
jenom ve smích vyjdou všechny hádanky. —

„Baže, svatá pravda!“ — díím, když kmotr kýchne.
Zasměje se dělí plný pekelec. —
Ale náhle cosi šídlem k srdci píchne:
„Kmotřenko a kmotře — musím domů přec!“

„Nechod, synku, domů — doma umírají!“
odpovídá kmotr té mé nemoci;
v očích čtveračiny plamínky mu hrají.
Ale ne, mně není teď již pomoci.

Ještě chvílku, ještě zasnit v růží háji?
Ještě uviděti křišťálový hrad?
Vidět anděly, jak v noci pomáhají
slavný monastýr na horách budovat?

Ale u nás, Bože, u nás rozpadá se
chata, k níž i já jsem cihly nosil rád —
plot je rozkradený, vagabundů chaze
nemohou ta shnilá dvírka vzdorovat. —

Bohatýr, jenž slavným bojem potře draka?
Čistý nosí štít a bílou korouhev. —
Všecky hlavy dolů! Kde je ještě jaká?
Kolomazi teče černá dračí krev. —

Ale u nás všude rostou hlavy mločí —
jako drobná plíseň, maličké a zlé;
ze všech koutů hledí uhrančivé oči,
zelené a plízkým jedem naběhlé. —

Honza, jež car k choré dcerce povolává?
Jak ji vroucím srdcem prostým uzdraví,
na bezelstnou hlavu diadem si dává. —
— Ah — náš Honza, ten i — sebe otráví! —

„Umírají, Bože — doma umírají!“
vynoří se zas to slovo ponuře. —
Ba, že umírají! V zakletém tom kraji
chorobou tak zvláštní hyne vše a mře. —

Vyčerpání staří, zvrhají se děti,
prašivkou je i ten Karoš oblezlý —
stromy zajdou mšicí, pole hyne sněť,
i ten oheň u nás čoudí jen a tlí. —

Umírají srdce, umírají vzněty,
červivá jak jabka hníjí od jader —
byly otráveny, tehdy hned již klety,
když je drzá ruka sela do řader.

Umřela již láska, naděje a víra,
na radost nám lehl pustošivý stín;
hladný, mstivý vztek jen útroby nám svírá,
hlava hoří pustým ohněm soucholín.

-- Oh, slyš! Také tady? Čaroděju vzteky?
Žába, která sedí na dně studnice?
Zakletí, jež tiskne kraj po celé věky?
Ale skončí všechno dobře velice!

Svatba! Vítězství! Slyš, slavné hudby hrají. —
Tedy může štěstím zářit země kout?
„Nechod, synku, domů! Doma umírají!“
Hrůza — když je na dům trpko vzpomenout!

Ale co je platno, zítra vstát se musí —
spravit komín, střechu, jež se rozpadá. —
Kmotře, v chatě naší mnohé se tak hnují —
kdo však ví, jak vaše za dne vypadá?

„Nu, buďte tu s Bohem, kmotře, kmotřenko má!“
bolestné tak teskno kolem úst mi hrá. —
„Musím přece domů! Postýlka je doma,
v té se přece nejlíp sní — i umírá!“

Idea cyrilometodějská.

Idea jest heslo, deviza; jest symbol, který si píší na prapor dobyvatelé. Idea jest jiskra, kterou možno vznítiti požár. Za ideu lidé se dávali v boj, za ideu umírali, ideou vítězili. Stačí jen letmo se podívat do dějin, abychom se o tom přesvědčili. Dovedlo-li tři sta hrdinů spartských i s králem Leonidou postavit se na odpor nesmírným vojákům perským, ač věděli předem, že budou zabiti do jednoho, co jiného dalo jim k tomu síly, leč idea svobodného Řecka, jehož hájili proti záplavě cizáků. A což ty „krví jak růžemi poseté arény“, kde tolik tisíc šlechtických a svatých křesťanů, nejen mužů a jinochů, ale i žen, dítek, panen bylo utraceno, mnohdy po dlouhých mukách, pro svou ideu křesťanskou! Bylo by mně opakovati nejkrásnější stránky historie, kdybych měl stopovati, co kdy velikého bylo provedeno ve jménu ideje, ideje svobody národní, ideje náboženské pravdy. Ano i idea klamná a zhoubná dovede zotročiti národy a vésti je k vítězství. Vzpomeňme jen barbarských národů, kteří z touhy po slávě a zisku, dobývali zem za zemí, neb úžasného hnuti, jaké vyvolalo mezi rozdrobenými kmeny asijskými idea mohamedánská, že stali se metlou Evropy a jejím postrachem.

Ale ani naše doba hamižná, kdy zájmy národů vede zisk a prospěch, není bez příkladu, jaká moc tkví v ideji, již žádné násilí nedovede udolati, poněvadž jest duchová, a duchu nelze vložit okovy; minim okovy svobodného Írska.

Podobnou ideou, v níž tají se moc podnětná, hybná a pruživá, jest též idea cyrilometodějská. Nuže, co bylo vůdčí hvězdou našich slovanských apoštolů, jaká byla jejich myšlenka, idea, kterou nám odkázali dědictvím? Nejlepším kritériem jest tu jejich život, podle slov Božského Mistra: Po skutcích poznáte je.

Oba ti bratři, ze vznešené rodiny soluňské, synové vynikajícího hodnostáře vojenského Lva, jenž byl druhým podle hodnosti úředníkem tohoto kvetoucího obchodního města, ač povahy různé, dali se do služeb jedné ideje.

Mladší z nich, Konstantin, jenž před svou smrtí v Římě přijal, stav se mnichem, řeholní jméno Cyril prošel nejlepšími školami byzantské říše, a již ve svém mládí upozornil své mocné příznivce u dvora na sebe svými úspěchy, takže mu kynula skvělá kariéra světská. Jeho protektor, kancléř Theoktist, marně se snažil tohoto slíčeného a pilného jinocha, jehož čistota tím světleji zářila v zkaženém ovzduší dvorském, zahrnouti dary a zlatem, neboť jich nepřijal, marně mu nabízel svoji spanilou schovanku za choť, a když Cyril dal se vysvětliti na kněze, chtěl jej připoutati ke dvoru aspoň tím, že se přičinil, aby byl ustanoven knihovníkem patriarchálního chrámu sv. Sofie. Ale za krátkou dobu Konstantin, kterého už tehdy, pro jeho nevšední učenost, nazývali prostě filosofem, zmizel a až za šest měsíců po mnohém hledání našli

jej ukrytého v jednom přímořském klášteře. Stěžl jen pohnuli jej k tomu, aby přijal v hlučném Cařihradě místo profesora na vysokém učení.

Kdo miluje naše slovanské apoštoly, kolikrát by si přál, aby legendy, jež se nám o nich dochovaly, byly méně skoupé ve vyprávění podrobnosti z jejich života. Nicméně jest v nich několik míst, kde jako závojem skrze rhetoriku probleskávají takové jasy, že nám dosti zřetelně rysují vznešené jejich postavy na temném pozadí dávnověku. Není pochyby o tom, že Konstantin-Cyril byl povahou svojí učenec a nejráději by se byl zahrabal v některé knihovně klášterní, oddávaje se toliko modlitbám a studiu. Ale v jeho srdci hárala láska k Bohu a ta vedla tohoto tichého badatele, jazykozpytce, archeologa, filosofa na tribunu řečnickou, neb do sboru nepřátel křesťanství a jeho slova vyznamenávala se silou „z Boží milosti jako plamen hořící na nepřátele“, poněvadž byla prožehnuta nejvnitřnějším přesvědčením.

Po prvé se to ukázalo, když ve veřejné disputaci umlčel sesazeného patriarchu Jana, zarytého odpůrce úcty svatých obrazů. Proto také požádán byl dvorem i od církevního sboru, aby šel obhájit učení křesťanské proti pomluvám mohamedánským na samé horké půdě v jejich území. Konstantin přijal tak nesnadný, ano nebezpečný úkol s těmi krásnými slovy, jež zaznamenal životopisec (K. VI.): „*S radosti půjdu za křesťanskou viru . . . Co mně sladšího na tomto světě, než za svatou Trojici živu býti a umříti?*“ S tímž svatým nadšením, které se nelekalo žádných obtíží a útrap, podnikal se i ostatních úkolů, které byly naň vzneseny, ač všechna touha jeho byla po tichém a skrytém životě klášterním. I po úspěšné cestě k Saracenům zavřel se v klášteře Olympském, kde již nějaký čas byl mnichem též jeho starší bratr Metoděj.

O tomto Metoději legendy ještě méně nám vyprávějí: nevíme ani, jak se jmenoval před vstupem do kláštera, neboť Methodios jest jeho jméno řeholní, ani o jeho mládí a jeho studiích, jen tolik se nám praví, že byl naposled „slovanským knížetem“, čili, že spravoval nějakou provincii říšskou, obydlenou Slovy: jisté dostatečný důkaz, že byl to muž schopný a že by byl dospěl k nejvyšším hodnotám ve státě, kdyby jej jakés svaté šilenství nebylo přimělo, aby vším povrhl, všeho se zřekl a velitelský hlv zaměnil za mnišskou řízu.

Ale netrvalo dlouho, oba bratři uposlechnou nového vyzvání a jdou k Chazarům, do jižního Ruska, na misií plnou útrap, která se stala památnou i tím, že Konstantin při té příležitosti našel v Chersoně ostatky sv. Klimenta. A sotvaže se uchylili, vrátivše se z Chazar, do samoty k studiím, již tu bylo zas nové poselství od moravského knížete Rostislava, prosíc o věrověsty. Císař Michal III. obrátil se hned na Konstantina, poněvadž prý nikdo jiný nemůže tě věci vypraviti jako on. Ačkoliv Konstantin, jsa již od malíka slabého těla, byl zmořen námahami poslední cesty a nemocen, přece prohlásil, že půjde rád k Moravanům, *maji-li písmena pro svou řeč*. Tato slova jsou charakteristická: lze z nich

vytušiti hrůzu Řeka, jenž v středisku tehdejší osvěty mohl pít z nejlepších pramenů vědy a literatury, z dalekých zemí barbar-
ských, bez písma a vzdělání, zmítaných divými válkami, plných
pohanských pověr, kde bylo se mu zříci všech snů a tichých ra-
dosti, jaké mu kynuly ze studií v některém s kvetoucích klá-
šterů s bohatými knihovnami, ze styků s nejvzdělanějšími muži
té doby. Na to nesmíme zapomínati, chceme-li změřiti velikost
obětí a sílu svatého jejich nadšení, když přese vše to se neza-
leklí, necouvli, ale přijali tento úkol, nikoli snadný.

A poněvadž Slované neměli dosud písma, Konstantin sestavil
jim abecedu, přeložil evangeliář a jiné nepotřebnější knihy a tak
spolu s bratrem Metodějem přišli k nám na Moravu, netuše
snad ani, že už neuzří lužných břehů svého rodného moře ani
čarovné krásy stoličního města východořímské říše.

Cím se stali tito řečtí misionáři našim vlastem, nepotřeba ši-
roce vykládati. Ale jednu věc bych rád vyzdvihl z dlouhé řady
spletitých dějů: od vstupu na moravskou půdu až do skonu bylo
oběma vésti tuhý, úporný boj, a myslím, že právě mládež, které
se ještě zajiskří oko a srdce živěji zatluče při slově boj, měla
by čísti v těchto legendách, tak poučných a povzbudivých. Boj
ten byl veden zbraněmi ducha na dvě fronty, proti nepřátelům
domácím, kteří nechápali dobrodini novot bratřimi zaváděných,
totiž bohoslužebné řeči slovanské, a proti sousedním německým
hierarchům, již se viděli zkrácení ve svých hmotných právech.
Konstantin-Cyril, při své úžasné inteligenci, byl vyzbrojen všemi
dovednostmi řecké dialektiky a dovedl hravě demaskovati zlobu
nepřátel a rozpráti jejich skryté úklady. Nemohu si odepřiti, abych
neuvedl slov, která v jedné takové hádce s protivníky-kněžími
mu uklouzla: „*Bratři, nebudte dělní rozumem, nýbrž zlobou budete
malíci, rozumem však budete dokonalí.*“ Tu promluvil filosof, který
ví, jakou vzácnou hřívnu svěřil nám Bůh v rozumu, a jakým
hříchem je to, když muž nebo žena ji zakopá, netěží z ní a roz-
umem zůstane na úrovni dítěte!

Oč smutnější zjev, jestliže kněz, který má přede všemi nésti
pochodeň pravé osvěty, nechá zakrtněti svůj rozum. Tuto stránku
osvětové činnosti našich svatých apoštolů krásně vyjadřují slova
staroslovenské legendy (hl. 1), že „Bůh vzbudil nám tohoto učitele
sv. Cyrila, aby osvětil národ náš, který zatemnil rozum svůj sla-
bostí, či spíše lstí ďábelskou, nechťéje choditi v světle božích
příkázání.“

Metod byl jen pomocníkem svého bratra, nejša ani knězem
nýbrž toliko jáhnem, a legenda výslovně dří, že „sloužil filosofu,
s pokorou se mu podrobuje, a učil s ním.“ Nemluví-li nám tento
fakt za celé stránky? Bývalé kníže, někdejší opat, jemuž nabí-
zena i hodnost arcibiskupská, slouží svému mladšímu bratru!

Po třiletém působení, když si odchovali mezi jinochy morav-
skými řadu schopných učeníků, jdou k papeží do Říma, aby jej
požádali o schválení bohoslužebné řeči slovanské a o vysvěcení
svých žáků za kněze.

V Římě, kam už byla pronikla vědomost o jejich svatém životě a apoštolské práci, byli skvěle uvítáni papežem Hadrianem II. a dosáhli všeho, zač prosili: ucedníci posvěcení na kněze, slovanské knihy a slovanská bohoslužba slavně schválena, a bratři oba poctěni hodností biskupskou.

Tehdy sv. Cyril, citě se vysilen a blízek smrti, vstoupil do kláštera a umíraje, dojemnými slovy přimlouval Metoději, aby Moravanů neopouštěl. Smrtí sv. Cyrila nastává nová epocha v dějích moravské církve. Metoděj, který dosud jen měl roli podřízenou, sám chápe se otěží, stává se správcem obsáhlé diecése moravopanonské a jako arcibiskup vrací se, nesa s sebou papežský list „Slava v vyšních Bogu“, v němž se mu potvrzuje výsada slovanské bohoslužby. Kromě toho ustanovil jej papež plnomocným legátem pro všechny sousední země slovanské, aby v nich zařídil, čeho je třeba pro rozšíření křesťanství. Tim způsobem papež chtěl jednak čelit agitaci carhradského patriarchy mezi Slovany na úkor Říma, jednak osamostatnit církevní oblast moravskopanonskou, vyjmouti ji z vlivů německých biskupů a knížat, učiniti z ní jakýs krystalizační bod, kol něhož by se seskupili všichni Slované, se svou vlastní bohoslužbou, v jeden celek, podřízený přímo římské stolici. Nedovedeme si dnes ani představití dosahu této směle politické myšlenky papežovy, která byla, žel, zmařena nepřizní následujících desetiletí.

Smrtí Cyrilovou počíná se mučnictví Metodějovo. Brzy po návratu k moravskému stádcí byl uvězněn od německých biskupů a týrán víc než dvě leta, až rázné zakročení nástupce Hadriána, papeže Jana VIII., jej vysvobodilo ze spárů těchto „havranů“, sesypavších se na „sokola“. Než i poté jeho činnost, která se rozšířila i do Čech, jak známo z křestu Bořivojova a sv. Ludmily, byla napadána domácími protivníky, byl viněn z bludů, a křivé ty pomluvy nalezly sluchu i u knížete Svatopluka, beztak ne tuze nakloněného Metoději, kárajícímu přísně jeho nevázanost.

Svatopluk dokonce vypravil do Říma poselství, které Metoděje obžalovalo, takže stáří již arcibiskup musel v roce 880 podniknouti obtížnou cestu do Říma, aby se obhájl. Tento rok 880 jest zlatým písmem zapsán v dějinách veškerého Slovanstva. Nejenže Metoději dostalo se v Římě plného zadostučinění, pokud se týče bludů jemu za vinu kladených, nýbrž všechny dřívější výsady byly jemu a všem nástupcům „na věčné časy“ potvrzeny památným listem papežským „Industriae Tuae“, který je magnou chartou slovanské bohoslužebné řeči.

Jako vítěz vracel se Metoděj nehostinnými kraji, nevšimaje si děsivých nebezpečností, o nichž vypráví starý svatopisec, do svého sídla. Ale radost ta mu byla záhy otrávena sufragánem Wichingem, který u Svatopluka i u lidu podrýval zrádně čest svého představeného. Metoděj za svého života, zvláště pokud Jan VIII. byl na živu, si sice dovedl ubrániti svého díla, ale když r. 885 zemřel, podařilo se pletichám Wichingovým je zničiti, alespoň na čas a na Moravě!

Takový byl v hrubých obrysech život a takové byly skutky těchto dvou svatých bratrů, našich Apoštolů, nejvelebnějších postav slovanské minulosti, a není nesnadno uhodnouti, jaká myšlenka je inspirovala k tolikेरým obětím, co je vedlo na strasti-plných misiích, zač se obětovali a zač umírali. Nezapomínejme, že byli Řeky rodem, že milovali svoji řeckou zem. Alespoň o Metoději víme bezpečně, že toužil se vrátiti domů, že chtěl kosti svého bratra přenést na rodnou půdu, poněvadž, jak dří, matka je zapřísáhla, aby ten, kdo přečká druhého, přenesl jej v bratrský klášter. Zdaž nejsou to výmluvná svědectví, jak něžnými svazky byli připoutáni k své domovině? Ani ctižádost, ani zisk, ani politika jich k nám nepřivedla, toho všeho by byli mnohem snáze se domohli ve své bohaté a kvetoucí vlasti, nýbrž jediné láska ke Kristu a k jeho Církvi.

Jest tudíž idea cyrilometodějská po výtce ideou náboženskou, křesťanskou, katolickou. Ale jako každé dílo nese na sobě pečet svého tvůrce, ani dílo slovanských apoštolů není bez tohoto individuálního rázu. Proto také liší se idea cyrilometodějská od universální ideje katolické tímto osobnostním charakterem, po němž má i své jméno a který na ní ulpěl jako rodné znamení.

Pojmeme-li ideu cyrilometodějskou takto uže, snadno na ní rozpoznáme troji stránku.

Především nám značí *obrození národa vírou Kristovou*. Naši předkové, jak výslovně praví legendy, již před příchodem sv. Cyrila a Metoděje byli valnou většinou pokřtěni a zřekli se pohanství, ale majíce jen učitele cizí, kteří neznali jejich řeči, byli křesťany špatnými, a bylo potřebí, aby byli v pravdě křesťanské náležitě vyučeni a aby život rodinný a společenský, v němž dosud bylo mnoho pohanského, byl obnoven živým slovem Kristovým. Takové bylo poslání soluňských bratrů: přeorati tuto půdu naši, která byla teprve novinou, vypleti všechen plevel a oseti ji semenem dobrých skutků. Slovanská bohoslužba měla jim v tom býti prostředkem: ji chtěli si najíti cestu do srdcí lidu, v ní také bylo snáze v krátké době připravit na kněžství jinocly a muže, neznalé latiny, takže se tím dal odstraniti hlavní nedostatek tehdejší moravské církve, která živořila, ježto nebylo učitelů víry, mluvících řečí lidu.

Od té doby, co si katolici moravští vepsali na svůj prapor ideu cyrilometodějskou, bude tomu bezmála sto let, vystupuje tato stránka obrody a prohloubení náboženského života velmi zřetelně. Uvedu jen jeden doklad, který je dosti poučný, aby odstranil každou pochybnost. Když v červenci r. 1850 se ustavilo dědictví sv. Cyrila a Metoděje — starostou a duší jeho byl Frant. Sušil — rozesláno po Moravě provolání, kde se praví: „Nastala doba, abychom se *obnovili duchem*. Nejedny smutné výjevy věku našeho dosvědčují hlasitě, že usiluje nepřítel, více než kdy, nasiti koukole na roli Boží, by naskrze udušena byla sje nebeská, svatými apoštoly Cyrilem a Metodem naším předkům přinesená. Denně rostoucí nevěra, liché náhledy o svobodě, zvláště pak *hříšný*

spánek, do něhož se lid v pohodlném pokoji tak rád ukonejšívá, byly toho příčinou, že nejeden z nás potratil živé povědomí, jaké to štěstí pravým katolíkem býti. Odtud sobě vyložíme, že mnozí tam hledají spásy, kde ji nikdy naléztí nelze. Či zdali kde spasení, než-li v Kristu a v Jeho svaté Církvi? . . . Moravané! Katolíci! *Povstaňte ze spánku*, by nám neodňal Pán vinici, vida, že nepřinášíme leč plané ovoce víry křesťanské. Netečnost jedněch musí proměnit se v horlivost, nevědomost a hříšný život jiných musí ustoupiti skalopevně přesvědčenosti a obcování křesťanskému. Vizte, kterak neúnavně sestavuje nepřítel pravdy vojska svá proti Církvi Páně! . . . Buďtež jako bratři Makabeové, hájící vlast milou a Církev mnohem dražší . . . Proto jsme se sestoupili v tábor posvátný, abychom *duchovní boj* vedli pod těmito oslavenými vůdci proti pohanstvu, jakový bylo jim věsti před tisíciletím . . . Nevedla nás k tomu leč snaha upřímná, aby tentýž *duch církevní*, který oblažil předky naše ústy sv. blahověstů, nyní opět hromovým hlasem bouří odešlých *zavítal k nám v rodiny, obce a městečka naše*, aby náš milý lid slovanský kolisaje se mezi nevěrou západu a roztržkou od východu, v úzkém spojení s pastýři svými nejen sám ve víře římsko-katolické pevně setrval, nýbrž jak slovem, tak zvláště krásným životem a důvěrnou modlitbou soukmenovce na východu od matky Církve odtržené do jednoty přivéstí se snažil."

Jak důrazně a ostře vyjádřena zde myšlenka obrody ideou cyrilometodějskou! Nezdá se nám ani, že jsou to slova napsaná před sedmdesáti lety, tolik se nám jeví časová, akutní, jako by vytrysklá z dnešních těžkých a stísněných dnů!

Poslední slova tohoto významného projevu kněží, chapajících své poslání, naznačují nám již druhou podstatnou složku ideje cyrilometodějské, totiž *církevní jednotu s Římem*. Profesor dr. Pastirnek praví ve svých *Dějínách slovanských apoštolů*: "Nelze dopustiti, že by jmenovitě poslední zásada (církevní jednotu s Římem) nebyla dosti uvědomělá (u slov. apoštolů). Odlučné snahy Fótiovy projevovaly se tenkrát již velmi zřejmě. Kroky slovanských apoštolů, kterými se trvale připoutali k Římu, nelze vysvětliti jinak, nežli jako uznání společné církevní autority." Sv. Cyril a Metoděj poslání byli na Moravu z Cařihradu a jistě nic nebránilo jim, aby tam se domáhali svěcení pro své žáky. Jestliže tedy se obrátili do Říma, v době, kdy Fótios, patriarcha cařihradský, se postavil v čelo rozkolu, hlásaje odpoutání od římské stolice, dali tím zřejmě najevo své smýšlení v otázce tak důležité, jakou jest jednotu církve pod jedinou viditelnou hlavou, římským papežem. A jest to křivda jejich svaté památce a převrácení dějinných fakt, zneužívá-li se jejich jména, nebo jen jména sv. Metoděje k agitaci protirímské.

Neméně výrazná jest i třetí stránka ideje cyrilometodějské, již se rozumívá *práce za sjednocení všech Slovanů u víře katolické*. V tom smyslu byla idea cyrilometodějská proklamována památnou bulou Lva XIII. „Grande munus“ z 30. září 1880 a mo-

ravský náš Velehrad stal se střediskem ruchu, vědeckého i propagačního, v němž brali činnou účast všechny větve mohutného kmene Slovanského. Blízká budoucnost teprve ukáže, že idea cyrilometodějská jediná přetrvala všechna ostatní hesla, kterými mělo Slovanstvo býti utuženo v jeden kulturní svaz, v jednu světovou, nerozbornou velmoc.

Kdo s úctou a láskou sleduje vše, co se dnes děje ve světě slovanském, nejrady by zapěl novou elegii, jak ji znám z pa-thetického předpěvu Kollárova k jeho „Slávy dceři“. Kollár patřil na budoucnost a nadějí, že ta přinese Slovanům vítězství a moc, která jim přísluší, tišil svoji bolest. Ale dnes vidíme všechny tyto všeslovanské sny rozváty. Povaleno leží to „mohutné dubisko“, světová říše ruská, k níž upínaly se tužby porobených Slovanů a o níž Kollár ještě mohl píti, že „vzdoruje zhoubným až posavade časům.“ Jako by se uskutečnila vše toho pěvce, jenž zřel stíny pobitých Slovanů „ve mhle sivé těchto zřícenin, any úpně vyjí; úpně vyjí, že osud posavád se smířiti váhá.“ Nerozumíme si ani se Slováky, Poláci na nás nevraží, Rusko se podobá sadu, pustošenému divou zvěří, kam se nikdo neodvažuje, Jugoslavie není ještě dosti konsolidována a Bulhaři se straní a váhají. Hledají se cesty sblížení, buďsi, ale pokládám za poblouzení, domnívá-li se někdo, že možno jest sjednotiti Slovaný bez ideje, jak se vyslovil nedávno jeden slovanský politik*): „Dnešní naše styky mají jiný základ než tomu bylo za dob Kollárových a Gajových, kdy to byla pouhá ideální vzájemnost, nyní opíráme se o realitu; nastala doba vzájemného zájmu především na poli hospodářském . . . Někdejší vzájemnost na nacionálních základech dnes již patří minulosti a na její místo nastupují svazky, buzené vzájemným zájmem.“ Prospechářství může nejméně tvořiti pojítko mezi Slovaný, neboť právě tyto materiální, hospodářské, obchodní zájmy se nejspíše stanou Fridiným jablkem nových svárů a bojů. Ukazy poslední války i denní zkušenost nás o tom poučují, že stačí hoditi kost takovým přátelům, aby se vrhli na sebe. Slovanstvo jest bohaté kmenovou rozmanitostí, pestré mňenivými obrazy svých krajů, typů, řečí, zvyklostí, jest v tom jeho půvab, ale též jeho nebezpečí. Jen idea může stmeliti tuto různotvarou masu v pevný a nerozborný celek, vzdorující všem nárazům, což ostatně již F. L. Čelakovský minil svými slovy: „Jen svorný duch, a velikost dá ku mnohosti Bůh.“

Proto žádné zájmy nenahradí ideje; bez ní marně budeme usilovati o jednotu mezi Slovaný. A my Čechové, jak souhlasně se přiznává, přede všemi jsme povoláni, abychom začali pracovati o pevnější semknutí, z něhož by vzešel Slovanstvu den radostnějšího, slunnějšího života. Ať si hledají jiní nových pojítek, my zůstaňme věrni ideji cyrilometodějské, která má své pěstitele již takřka mezi všemi bratrskými národy. Ona budiž kvasem kul-

*) Dr. Dragutin Prohaska na společenském večeru čes. odboru „Jugoslavie“ v Praze v Lucerně 3. listopadu 1920.

turních organisací, duch svatých našich apoštolů pronikni do rodin, vsi i do veřejného života. Zahořme podle jejich vznešeného příkladu týmž ohněm nadšení, obětavosti a lásky, vykonejme prostě každý v svém prostředí dílo obrodné, jaké oni mezi našimi předky. Tehdy budeme moci podati ruku k společnému svazku i ostatním svým bratřím, jemuž i Bůh bude žehnati.

F. Odvalil:

My staří.

Paničko Země -- vrásek dost,
prý také zkornatění. --
Však nám -- to dím ti pro radost --
do toho pranic není.

Ať kantoři ti čítají
hned miliony roků --
ty směješ se jim potají,
vždy mladá ve svém skoku.

Tys žena -- ty to nepovíš,
my neptáme se radši.
A kdo to ví? My vždycky spíš
věříme, že jsi mladší.

Tak vidíš, s námi dá se snáz
v galantních formách žítí. --
Jen hleď se vždycky z jara zas
růžově poprášiti.

Doma.

Slečno Sílí, nezvykejte si kárati matinku. Ponechte mně laskavě všechna upozornění. Milostivá paní, opět vás prosím, ovládejte se! Žvíře má hubu, budiž, ale člověk má ústa! A jaký to výraz: Pyskem jezdit! Pysk se neříká, ale ret! Chápu, že i v lepších rodinách nastanou okamžiky, kdy jest matce projeviti nevoli vůči dceři. Ale tu stačí ostrý, pronikavý pohled! Nebo jedině, káravé slovo, na př. Prosím?! Ostře je vyrazíte, s nepatrným otazníkem na konci. Račte to zkusit!

Vláčilová se obrátila na dceru, zkoušejíc káravý tón:

„Prosím, slečno dcero?!”

Dcera se neudržela smíchu, a matka zabručela: Opice!

Profesor přeslechl toto mateřské mazlení.

„Pardon, že ještě odbočuji. Když jsem seděl včera odpoledne v kavárně Národního domu, šly jste právě mimo naše okno. Pozdravil vás úředníček z hejmanství; a vy jste se, milé dámy, div nerozplynuly něžností. Jako byste byly vděčné za jeho pozdrav. To je velká chyba. Uvědomte si při každém setkání, kdo je, jenž vás zdraví! Potkáte-li lidi vám společensky rovnocenné, továrníky, vysoké úředníky a podobné, usmějete se vlídně na jejich pozdrav. Zdraví-li vás však lidé společensky a majetkově nižší, odpovězte němým, lehkým úklonem hlavy. Čím nižší je pozdravující, tím je vaše odpověď odměřenější a chladnější. Vstaňte, běžte na konec pokoje – uděláme malou zkoušku. Já budu zdravícím vás pánem . . .”

Dámy ochotně skládaly zkoušku.

„Pozor, nyní vás zdraví člověk bezvýznamný.”

Šli proti sobě a na profesorův pozdrav odpověděly dámy ledovým trhnutím tváře.

„Výborně. A nyní vás pozdraví pán vám rovnocenný.”

Zase šli proti sobě, profesor pozdravil, a dámy odpověděly vlídným úsměvem.

„Dobře!” pochvaloval učitel. „Račte si opět sednout! Budeme pokračovati. Slova „komfortní” a „luxusní” jsme už probrali?”

„Ano, hned první hodinu!”

„Dobře, dnes přibereme slovo zajímavé . . . To znamená: zajímavý!”

„Hleďte . . .” divila se upřímně Vláčilová. „To slovo znám . . . když některé děvče se zapomnělo, říkaly o něm panicky, že je zajímavé . . . Tedy i „zajímavý” to znamená! Podívejme se! . . . Ale pane profesore, odpusťte, že vás vyrušuji. Co to znamená *bigotní*? Včera paní soudcová řekla: Já nejsem *bigotní*.”

Učitel ochotně poučoval:

„*Bigotní* člověk jest naše „pánbíčkář” nebo „růženečkář.” Také „modlil” se říká . . . zkrátka, znamená to člověka, který jen pobožně kroutí očima a do chrámů běhá . . .”

„Lidé z lepší společnosti tedy nejsou bigotní? . . .“ vyzvíдалa Vlácilová. „I v lepší společnosti se vyskytnou takoví nešťastní jednotlivci — mohl bych jmenovati celou řadu lidí ze šlechtické společnosti“ — vychloubal se učitel, „ale zpravidla je bigotnost výsadou sprostého lidu.“

„Jak se máme zachovati v té věci?“

„Myslíte v ohledu náboženském? . . . Hm — ani lepší člověk se kostelu nevyhne. Tu je svatba v rodině, tu je zase funus u známých . . . Jenom v rozmluvě se chraňte všelijakých nábožných výrazů, jež sluší pobožné babce, ne však dámě ze společnosti. Na př. Bůh dej! Pomož Bůh! Chvála Bohu.“

Hodinu společenské nauky přerušil Vlácil. Přivítal se vesele s profesorem a políbil ženu a dceru. Vysoké postavy, příjemné tváře, živých pohybů.

„Prosim tě, kde jsi se toulal? Ani k obědu nepřijsi!“ ptala se nahněvaně paní.

„To víš, miláčku, že jenom v obchodních záležitostech . . . Přece víš, co mne dnes čekalo?“

„No -- koupil jsi? . . .“

„Ano, drahoušku! Právě jsem podepsal u notáře smlouvu . . . Pivovar v Třešťanech je náš. Musel jsem něco přidat, ale na tom už nenáleží . . . Sílínko, to je dar pro tebe -- k dnešnímu zasňoubení.“

Síli vrhla se otci kolem krku, a profesor gratuloval.

„Dnes už toho nechte, lidičky . . . aby vše bylo večer v pořádku! Přijde pan okresní hejtman, bankovní ředitel Petrus, a potom kamarádi Fiala a Mazánek — mimo rodinu snoubencovu. Nebude nás mnoho, ale zato vybraná společnost . . . Pane profesore, mám vzítí frak na večer?“

„Ne, stačí redingote . . . když je slavnost důvěrného, rodinného rázu . . . Dámy vezmou večerní toaletu . . . Slečna Síli ovšem světlých barev . . .“

„A zítra to dáš, starý, do novin!“ — poroučela Vlácilová.

„Staroušku, nebo drahoušku jste zajisté chtěla říci, milostivá paní! S těmi novinami pozor . . . Doporučuji rozeslati tištěné oznámení nejbližším příbuzným a známým! . . .“ jemně upozorňoval profesor.

Síli toužila ještě jednou slyšeti o ceremonielu při zasňoubení. „To je jednoduché,“ poučoval profesor. „Snoubenec vám podá pouzdro s prstenem. Vy sama otevřete pouzdro a podáte prsten snoubenci, který vám ho navlékne na čtvrtý prst levé ruky . . . Pak milostivá paní dovolí snoubenci, aby dal první polibek slečně!“

„První?“ . . . rozesmála se Síli a nakazila smíchem ostatní.

I vážný profesor vypadl ze své úlohy a rozesmál se.

„První společenský polibek myslím, slečno . . .“, vysvětloval. Vzpomněl si ještě na něco.

„Pane továrníku, umíte už děkovací proslov, kterým odpovíte na přítok pana ředitele Petrusa? . . . Račte mně jej přednésti.“

Továrník povstal, odkášlal si, leč vtom přišel sluha a hlásil návštěvu.

„Milostivá paní, tři dámy z *Českého srdce* rády by vám učinily poklonu . . .“

„Které to jsou?“

„Paní soudní radová, paní inspektorová, paní ředitelová Sovová . . .“
Panstvo vstávalo.

Továrník se mrzel:

„Zase nějaká žebrota. Jenom dávat a dávat . . . Každý ať se stará o svá děcka sám. Jako já jsem se postaral . . .“

„Ale tatí! . . .“ prosila dcera.

„Dámy měly sice přijít dopoledne, ale dobročinný ráz *Českého srdce* je omlouvá . . .“ vysvětloval profesor, a obrácen k sluhovi, pravil: „Uvedete dámy sem a řeknete, že milostivá paní přijde za několik okamžiků.“

Když sluha odešel, dodal: „Návštěva platí milostivé paní, proto odejdeme. Milostivá, rychle manikuru . . ., vidíte že přišlo na má slova o nenadálých návštěvách . . .“

Když po chvíli dámy z *Českého srdce* se uvelebily v salonku na křeslech a osaměly, poznamenala soudní radová, starší, rozsaňná dáma:

„Tady se to seká nóbli! Hosté musejí trpělivě čekat, až se panstvu uráčí . . . Nu, jaká pomoc. Lásky k Českému srdci nám dodá síly, není-li pravda?“

Ředitelová Sovová, mladá ta dáma, povzbudivě poznamenala: „I nebojte se, paní předsedkyně! Sehrála jsem v životě už více komedií, ani této se neleknul!“

Paní pokladní, žena školního inspektora, šetek, neodpovídajíc na otázku předsedkyně, povstala a polohlasně, jako by stála v krámku zelinářském, pokřikovala: „Milostpaní, mám dobrou mrkvičku, nový salátek, čerstvé pomeranče! Co, chudou ženu by chtěli utiskovat?“

„Výborně, výborně! Znamenitý imitační talent“ — pochvalovala paní jednatelka, ředitelová Sovová.

„Děti, děti, nezapomínejte se!“, napomínala předsedkyně. „Ráději si prohlédněte salonek. Vše nasvědčuje dobrému vkusu . . . Jiní zbohatlíci skupují, co se jim namane, takže to u nich vypadá jako tržnice nábytku. Jsem vskutku mile překvapena.“

„Snad nemyslíte, paní předsedkyně, že to mají ze své hlavy,“ smála se paní Sovová. „Architekt až z Brna jim vše zařizuje do nejmenších podrobností . . .“

„Aťsi, již myšlenka, světití zařízení celého bytu odborníkovi, je mně sympatická. I když nevyšla z jejich hlavy, na tom nezáleží . . .“

Dámy se odmlčely. Březnové slunce zazářilo oknem. Dam se zmocnila teskná nálada.

„Poslouchejte, věčně budu litovat, že jsem se též nedala ve válku do vaření nějakého mýdla . . . Nemuselo by ani mydlit, jenom kdyby šlo na odbyť a neslo peníze . . . Paní předsedkyně, pusťme se ještě do nějaké marmelády! . . .“ pokoušela paní pokladní.

„Už je, dítě, pozdě! Ještě snad loni jste mohla mít ten nápad, ale dnes? . . .“

„Lidičky,“ zatoužila jednatelka, „lidičky, kdyby nás pozvala

Vláčilka na zrnkovou kávu se smetánkou ... A kdyby nám předložila bílé buchtičky! ..."

"Prosím vás, nedělejte chuti ... Zrnková káva, smetánka, bílé buchtičky ... kdo si bude takovými představami zraňovat srdce!" — povzddechla si opravdově předsedkyně. "Smetánka, to je dávno jenom pohádka ... pořádného mléka jsem nedostala už skoro čtvrt roku ..."

Labužnické fantasie dam byly přerušeny příchodem Vlácilové. Vnesla se do pokoje jako pávice. Ale podávajíc dámám ruce, všechna zvlidněla. Dámy švitořily jako o závod.

Když si na vybidnutí domácí paní opět usedly, lichotila předsedkyně: "Právě jsme obdivovaly váš dobrý vkus ... Z celého zařízení možno poznat smysl pro krásu a účelnost ..."

Domácí paní jaksi nechápala smysl pochvaly.

"To je tak, paní soudní radová ... Říkám si stále s mužem, že je lépe ty peníze vstrčit do něčeho ... Beztoho padnou a co bychom měli potom z papírů ... Dnes jsme koupili pivovar v Třešanech ..."

"Jejeji, gratulujeme ...", vykřikovaly paničky.

Vlácilová se blahosklonně usmívala:

"Děkuji, děkuji ... Kéž už je syn doma, aby nám pomohl se starat ... Kantorinu musí nechat, je to beztoho žebrota — a vzít si na starost aspoň jeden závod ..."

"Kdy psal naposledy?"

"Krátce před zajetím ... Prosím vás, dámy, jistě je legionářem — a to bylo těžko psát ... Jest-li zahynul, nepřežiju té ztráty. Taková smrt by byla ... opravdu ... fenomenální."

Dámy se kousaly do rtů, aby nevybuchly ve smích.

Soudní radová se první vzpamatovala:

"Doufejme, že se vrátí šťastně ... Bylo by ho věru škoda. Byl dobrý pracovník — čtenářský a pěvecký spolek zvláště by utrpěl ..."

Nastalou pomlku přerušila štěbetavá paní pokladní.

"A obrazy máte hezké ..., všechna čest!"

"I což ty, to nic není," chvástala se Vlácilová. "Minulý týden jsme koupili tři nové obrazy, rukou malované."

"Jej, rukou! Ty jsou asi krásné!" ... pošklebovala se Sovová.

"Ano, rukou ... Jak jsem je uviděla, už byly moje. Můj starouš rozvažoval, rozvažoval, to vědí, on je na halíř opatrný, ale já jsem neustoupila ... Na jednom je namalováno děvčátko bez šatů, jen tak, po koupeli na trávníku. Vedle ní stojí dáma, také po koupeli, s červeným parapletem ... A druhá ženská leží na tureckém šátku na zemi ... Ten druhý obraz je Slovačka. Prosím vás, dámy, u všech lepších lidí mají už nějakou Slovačku ... Tvář není moc krásná, má tuze velký nos, ale ten šátek, ten šátek, né, to se nedá ani vypovědět, co je to za krása ... Až obrazy dostaneme drahou, dovolím si dámy pozvat ..."

Paní pokladní líčila závist:

"Ach, to mně musí muž co nejdříve koupiti nějakou Slovačku ..."

Když už všichni lepší lidé mají takové slovácké věci . . . A třetí obraz, smím-li se ptáti?"

"Třetí obraz byl podepsaný „za větrem“, nebo tak nějak. Ten je vám nejkrásnější. V košíku je plno cibule a mrkvičky, na stole ryba, kytice hroznů a velká okurka, ale dámy, to vám pravím, jen vzít nůž a krájet . . . Ten obraz dáme do jídelny."

"Ano, ano, do jídelny se věšejí taková zátiší!" přitakala předsedkyně.

"Ja, ja, zátiší, ne „za větrem“ se to jmenovalo . . . Já mám slabou paměť na jména . . ." omlouvala se domácí paní.

"Byly asi drahé, co?"

"Dohromady všechny tři čtyřicet tisíc . . . Je to hrůza peněz, co? Ale my si to můžeme dovolit. Muž by byl málem smlouval, ale obchodník řekl: Já jsem horrentní obchodník, to přece nejsou kulantní ceny . . . A tak muž peníze vyplatil . . ."

"A váš portret už je hotov? Tolik jsme o něm slyšely vykládat ve městě."

"Ještě krajky a náušnice nemá hotovy malíř . . . Nejsem s obrazem moc spokojena, ale když . . ."

"Všeci lepší lidé mají portrety rukou malované, nesmíte zůstatí pozadu . . ." vpadla vesele paní pokladní Vlácilové do řeči.

Předsedkyně bála se dalších kousavých poznámek a otázek svých družek a přešla k účelu návštěvy.

"Milé dámy, bojím se, že okrádáme milostivou o drahý čas . . . Raději se už vytasíme s prosbou . . . Milostivá, je vám dobře známo, že pracujeme už přes rok ve spolku „Českého srdce" . . ."

"Ano, ano, vždyť jsem měla od vás také jedno dětátko z Prahy . . . Bylo z lepší rodiny, ale vyhublé jako kůstečka. Však se spravilo u nás, bylo jako cibulíčka, když na podzim odjíždělo."

"Právě váš zájem nám dodává odvahy . . ." pokračovala předsedkyně. "Po smrti paní profesorky Nevolové nemáme protektorky. Ve včerejším výborovém sezení jednohlasně jsme se usnesly zvoliti vás za protektorku spolku. Budete naši ochránkyní, pomůžete nám radou, přímluvou, hmotnou pomocí . . ."

Vlácilová projevila živelní, dětinnou radost:

"To mám radost, to mám radost . . . Jak bych neptijala takové pocity . . . Ovšem že vám pomohu, čím jenom budu moci . . . Metrák marmelády, také cukru a mouky ještě dnes dám poslati . . . A také nějaký obnos musím věnovati . . . Promiňte, milé dámy, hned budu zpět . . ."

Když osaměly paničky, posmívala se pokladní:

"To je fenomenální, to je kulantní, to je horrentní . . . To je vám okurečka, jenom vzít nůž!"

Ale předsedkyně zvažněla:

"Milé dítě, politujte ji spíše. Je chudera . . . Vidíte, že je v ní dobré jádro. Uvidíte, že nedá naši drobotině zahynout . . ."

"Jaké pak dobré jádro!" hučela jednatelka. "Polichocená ješitnost — nic jiného!"

"No tak, aspoň nyní mi nekažte radosti!" zlobila se doopravdy předsedkyně.

Posměváčkové utichli.

Po chvíli vtiskla Vlácilová předsedkyni v bílé obálce tiskovku. Všechny tři nevěděly jak poděkovat a jak polichotit nové protektorce a zvaly ji na příští schůzi výborovou.

Po odchodu dam sešla se v salonku zase celá rodina i s profesorem. Vlácilová jákala štěstím.

„Takové dámy. Dříve mně sotva odpovídaly na pozdrav, a dnes samá poklona. A jak si mne nadcházejí . . . Jsem protektorkou Českého srdce. Jistě to bude i v novinách . . . Jak je to pěkné, když se člověk dostane mezi lepší lidi . . .“

Ale rodina ku podivu tvářila se kysele. Společenský instruktor považoval za nutné schladit nadšení své žáčky.

„Milostivá paní, vyzvala jste mne, abych poslouchal za dveřmi, jak dopadne váš první výstup ve společnosti . . . Ke své lítosti musím říci, že nejsem spokojen . . . Předně pletla jste cizí výrazy. Naprosto nevhodně jste ušila výrazů „fenomenální, kulantní, horrentní“ . . . Není možno, aby si toho dámy nepovšimly . . . Bude nutno tyto výrazy znovu nacvičit . . .“

„E, nechte ji, ať mluví, jak jí zobák narostl!“ zahučel továrník.

„Druhé chyby jste se dopustila, že jste projevila takovou úžasnou radost, když vám dámy nabídlly protektorství.“

„Ale, co jsem měla říci?“

„Drahotu jste měla dělat! Říci: těší mne to, ale musím si to rozmyslet, zítřka vám písemně oznámím své rozhodnutí. A ne hned od radosti slibovat marmeládu, cukr, mouku . . .“

„A už pro tiskovku letět! . . .“ přidával muž svoje polínko.

Síli chodila rozčileně po salonku. Matka sedla zničeně na křeslo.

„Jsem z toho všeho pitomá . . . Abych se bála, slovo promluvit v lepší společnosti . . . Aspoň ty, Síli, si dej pozor!“

„No, takové ostudy vám neudělám! . . .“ slibovala dcera jedovatě.

V předsíni se ozval hluk.

Zalehly sem rozvaděné hlasy.

„A tak mne pusťte! Nedělejte komedii!“

„Ne, odpusťte, musím vás napřed ohlásit! . . .“

„Co? ohlásit? Co pak tu bydlí nějaký hrabě? Tak už leťte k řasu a ohlaste dva vojáky z Ruska!“

„Pro Boha svatého, celá se třesu! . . .“ zvolala Vlácilová úzkostně.

„No, no, jenom se nelekej . . .“ chlácholil ji muž. „Třebas nám nesou zprávu od syna . . .“

Na rozkaz továrníkův byli uvedeni do salonu dva ohlášení otrhaní vojáci. Byli vyhublí, zarostlí. Vidouce tolik panstva v nádherném saloně, zůstali nerozhodně státí u dveří.

„Přejete si, pánové —“ otázel se Vlácil chladně.

Jeden z vojáků se osmělil.

„Tatínku, což mne nepoznáváš?“ vyhrklo z něho stísněně.

„Karle, Karlíčku zlatý! Tys to?“ vykřikl Vlácil.

Vrhli se do náruče: „Co jsme se navzpomínali! Co jsme se i naplakali! Ukaž se, jsi celý? Není z tebe mrzák?“

Ale už tu byla matka.

„Moje zlaté děčko!“ zaplakala radostí a lítostí. „Jak to vypadáš? Jak poslední otrhánek. Celý zbědovaný, vyhublý . . . Ne, ne, tak jsem si tvého návratu nepředstavovala, ne! Ale co po všem, jenom když jsi zase náš, živý, celý, zdravý . . .“

„A to je Cilinka?“ — vítal se už voják se sestrou. — „Děvče, děvče, jak jsi vyrostla. Když jsem odcházel na vojnu, taková roztomilá žába jsi byla a dnes je z tebe celá dáma . . . Ale prosím vás, lidé, co se to s vámi stalo? . . . Ženu se, ženu do našeho krámků na rynku, hledám vás tam, ptám se po vás! Tam se mně vysmáli cizí lidé a ukázali na tento palác . . . Prosím vás, co tu děláte, jak jste to oblečení, maminko, jak nějaká hraběnka vypadáte, a Cilko, a vy, tatínku . . . Komu to všechno patří? Ten nábytek, koberce, vázy, obrazy . . . Mluvte, nebo se z toho všeho zblázním . . .“

Vláčil chlácholil syna:

„Upokoj se, Karličku! Všecko ti vyložíme, všecko po pořádku! Toužili jsme už po tobě, po tvé pomoci. Pomůžeš pracovat, starat se . . .“

„Ale ano, tatínku, pomohu pracovat i se starat . . . Což mne neznáte? Toužil jsem už po práci. Dost bylo té zahálky. Jenom nevím, jak se brzy vpravím do toho všeho . . . A co je to za pána . . .“ ukázal Karel na profesora.

Ten stoje dosud stranou, přistoupil ke Karlovi:

„Jenom veliké překvapení z vašeho návratu omlouvá vaše pány rodiče, že mne dosud nepředstavili . . . Jsem společenský instruktor vaší ctěné rodiny, tedy jaksi ceremonář! . . .“

„Instruktor, ceremonář . . . ale pro Boha, vždyť se známe . . . Taneční mistr Koutný . . . vždyť jsem chodil k vám do tanečních hodin . . . buďte mně vítán . . . a to asi k vám chodí nyní Cilinka . . . A Cilinko, nepoznáš?“

Teprve nyní se obrátila pozornost na druhého vojáčka.

Stál u dveří skromně, v očích se mu leskly slzy.

Síli zašeptala:

„Vzpomínám si . . .“

Karel se rozesmál na celé kolo:

„To je dobré, to je dobré! Tak jej měla ráda, málem by se jednou utopila z veliké lásky, a najednou: Vzpomínám si! Jdi mně, nebo ti dám jednu do zad . . . Nás se nemusíš stydět! Jenom si do té vzpomínky dej se třeba obrátíme!“

Šlečna Síli sice přistoupila k vojákovi, ale ze štípané nebylo nic. Jenom nesměle mu ruku podala a zašeptala:

„Vítejte, pane Kaštile, z vojny.“

Tu se vzpam. — a i Vláčil se ženou. Tiskli vojákovi vřele ruce.

„Tatínku, taková nanoda nás svedla v Rusku . . . Jak jsem byl šťasten, že jsme se našli, těšili, sílili . . . A i domů šťastně se navrátili spolu . . .“

Vláčil vlídně zval oba:

„A nyní půjdeme dále . . . Jste oba unaveni, hladovi, vysileni . . . Pane Kaštile, zůstanete přece u nás . . .“

Kaštyl se vymlouval, že nebyl ještě u maminky. „Beztoho se bojím, že mně neodpustí . . . že jsem šel napřed k vám . . .“

Karel zprostředkoval:

„Josífku, běž tedy domů, ohol se, umyj se, hoď se do parády a jak se pomazlíš s matkou, hned přijď k nám! . . . Budu tě čekat! Pak půjdeme spolu zase k tvoji mamince . . . Nedbej, že Cilka stojí jako Lotova žena. Však ona tě pozná, až se zušlechťš . . . Však ona se vzpomátuje . . .“

Kaštyl se rozloučil.

„A teď, Karličku, pojd! . . . Tebe už si já vezmu do práce! Sluha zatopí v koupelně. Matko, pošli hned pro holiče . . . Dones nám šunku, víno, chleb . . . Já vezmu cigára . . . Karličku, pojd do svých pokojů . . . a už vlekl Karla sebou.

„Cože, do mých pokojů? Já mám své pokoje? . . . Pane ceremoniáři, na shledanou! . . . Cilinko, až přijde Kaštyl, zaveď ho ke mně! . . . Maminko, zlatá maminko, té šunky pošlete hodný kus! Mám hlad jako vlk! . . .“

Po odchodu Vlácilově se synem spěchala matka do kuchyně. Ale u dveří salonu obrátila se ještě k dceři, která tu stála zamýšlena, a optala se přísně:

„Sili! Co to bylo s tím pekařem?“

Dcera pohodila hlavou.

„Jako byste nevěděla . . . Jenom se nepřetvařujte . . . Věděla jste vy před válkou, že budeme milionáři?“

„Aha, tak to bylo!“ zabručela matka ještě ve dveřích.

Taneční mistr stál uprostřed salonu, zahloubán jak Mefisto.

Pokračování.

Honoré de Balzac.

Goncourtové definovali moderní román výrokem: „Historie jest román, jenž byl, román jest historie, jež mohla býti.“ A tato definice se hodí na román Balzacův, byť i nebyl vždy prost vlivu romantismu. Román má býti věrným zobrazením nebo lépe řečeno představením života. Balzac to pochopil a na tom právě spočívá jeho originálnost mezi současnými romanciéry.

Proto hraje v jeho románech důležitou úlohu otázka peněžní. Jeho předchůdci dovedli ukázati, jak se peníze utrácí, nebo jak se jich nabývá dle příkladu pikarů (taškářů). Balzac však první se pokusil vylíčiti, jakými způsoby se hromadí peníze v praktickém životě — prací a šetrností jako Birotteau, speculací s pozemky jako Grandet, na burse jako Nucingen, politikou a diplomacií jako Rastignac, lichvou jako Gobseck, výhodným sňatkem jako Brideau. I bylo třeba pojednati o prostředcích, jimiž se peněz nabývá, o obchodě, bankovníctví atd., bylo třeba otázku peněžní specialisovat.

S otázkou tou uvedl do románu nespočetné podrobnosti, jež dříve pro zdánlivou bezvýznamnost nebo všednost byly pomíjeny, jež však jsou vlastně *životem*, v němž otázka peněžní hraje hlavní roli. Tím vytvořil řadu postav „celý svět“, jak sám praví — jež před tím pod záminkou je lépe nakresliti, než vystupují v životě, byly zbaveny veškeré životnosti.

Román nebyl než historií lásky, v níž se lidé měnili v jakési fantomy, jež, když došlo na rozuzlení, přestaly existovati. Román byl jen snem, z něhož se člověk, jakmile se dotkl skutečnosti, probouzel.

Aby život zobrazil co nejvěrněji, kreslil podrobně vše, s čím byli jeho hrdinové ve styku, dům, zařizení bytu, oděv a j.

Sám se o tom vyjádřil takto: „Události života veřejného i soukromého jsou úzce spjaty s architekturou, takže badatelé mohou rekonstruovat život národů nebo jednotlivců s veškerou pravdou jejich obyčejů dle pozůstatků jejich veřejných pomníků, nebo zkoumáním jejich domácích památek.“ Podobně jednal Balzac ve svých románech, popisuje podrobně vše, co obklopovalo jeho hrdiny.

Tyto popisy nemají snad té důležitosti, jakou jim přikládal Balzac, nebudť toho zájmu, jak se domníval, jsou snad příliš dlouhé a unavující, nejsou však přec bez významu, poněvadž dodávají fysonomii osob a věcí oně životnosti, kterou bychom marně hledali v dřívějších románech. V tomto směru stal se Balzac novotářem, takže dnes shledáme popisy místa, nábytku, oděvu v románech zcela na místě a právem pokládáme je za podstatnou část románu, poněvadž mu dodávají pravdivosti, výraznosti, barvitosti. Přejeme si viděti osoby, pro něž se žádá náš zájem, v jejich obvyklém prostředí, jež se stává hlavním prvkem života.

Balzac také mezi všemi souvěkými romantiky, pro něž byl román jakousi kronikou jejich *osobních* dojmů, sám, neboť téměř sám měl hluboký smysl pro objektivnost, neosobnost.

Tím se nemyslí, že dovedl ve svých románech státi vždy stranou, že své schopnosti pozorovatele, tvůrce, nedával do služeb svých ideí. Nenapsal však románu, jenž by byl jakousi „konfessi“ po způsobu mnohých románů té doby.

Za vypravování nechává se strhnouti příhodami svého života, zabojuje do výkladů, jež nejsou nezbytnou částí jeho námětu, jako je ve Vesnickém lékaři obrana katolicismu. Vystupuje také rád jako znalec rozličných otázek, jako reformátor, jako filosof, jako myslitel, což jej zavádí nezdůvěry daleko od věci a činí jej těžkopádným a nezáživným ne méně než V. Huga. I jeho výrazy a vtipy zavání leckdy hospodou nebo redakcí pokoutních novin; nelze popřít, že se v tomto velkém romanopisci tajilo cosi z obchodního cestujícího. Přes to třeba zdůraznit, že nepsal literatury osobní, jež má za předmět vlastní „já“, jež nás, neznámé čtenáře, činí svědky svých zklamaných snů a tužeb, jež zneužívá veřejného vyznání — ať upřímného nebo líceného — poněvadž ví, že obecnost vždy se dala na ně chytiti.

Sám napsal hraběnce Hanské: „Co žiji, nikdy jsem nemátl myšlenek svého srdce s myšlenkami svého ducha... Byla by to nejpodlejší svatokrádež. Co chovám v srdci, nevyjadřuje se a nedíí se než vlastními zákony.“

Autoři literatury osobní vše vztahují na sebe jako na střed světa, cení hodnotu věcí i lidí jen dle svého zájmu, jež hledí i čtenářům vsugerovat, a výlučného hlediska své záliby nebo svého prospěchu, čímž lidem myslícím se stávají nezdůvěry dotěrnými a odpornými, nemyslicímu davu však imponují. Zde se nám téměř vtírají do pera i jména některých našich spisovatelů, jež však pomíjím mlčením, poněvadž v řadě slavných jmen, která zde uvádím, by byla nemístná.

Ovšem i Balzac vsunuje tu a tam osobní vzpomínky, ty však v jeho obrovském díle nepadají na váhu.

Ať se soudí jakkoliv o genu slavných romantiků a byť jim nebylo lze upřít ani chvály, ani obdivu, jisto je, že jejich škola byla školou neznalosti a předsudku. Velcí romantici se neuspokojili jen tím, mlti důvěru v sebe, nač má právo každý spisovatel, a také Balzac nemyslí o sobě málo, avšak domnívali se, že jejich genius stačí na vše a tím právě jejich předsudek nebyl menší než jejich neznalost. Leconte de Lisle se kdysi vyjádřil s rozhořčením, že se v literární historii nikdy nevyskytla větší neznalost jako u romantiků. A skutečně, čím se — kromě literatury a politiky — obírají romantikové? Může býti něco povrchnějšího než erudice V. Huga? Jinak je tomu u Balzaca; jeho zvědavost se vztahovala na vše, co mohlo zajímati člověka jeho doby, zvědavost — nedá se upřít — kvapná a často povrchní, ale zvědavost neobyčejně cílá, jejímž výsledkem bylo, že zvšila zevnější podobnost jeho díla se životem a dodala mu podkladu

vědeckého; jeho romány jsou téměř sbírkami dokladů. Mnoho jeť jich rázu fyziologického a patologického. Nemoc jej zajímá jako psychologa, prozrazující mu zvláštnosti lidské přirozenosti u těch, jež jsme znali jen jako zdravé; zajímá jej jako romanopisce úlohou, kterou hraje v každodenních vztazích života.

Před ním si nemoci v tomto směru nevšímalí. Teprve on se zmocnil nemoci pro román a byť i leckdy nadužil svých lékařských vědomostí, jež nemohly býti než povrchními, přec tím přiblížil své dílo životu a dodal mu tím rázu *realistického*.

Změny, jež uvedl Balzac do románu, měly za následek, že volba námětu (sujetu) pozbyla důležitosti, kterou měla pro klasiky a zvláště pro romantiky. Jeť tomu jako s holandskými malíři XVII. století, od nichž žádali zákazníci své portréty a obrazy ze života a nikoli obrazy z minulosti, jež jim byly cizí. Podobně i v románě vše může býti námětem, záleží jen na umělci, jak jej zpracuje. Balzac si vytkl za úkol, kreslit život, jak jej viděl nebo jak se mu zdálo, že jej vidí, čímž nás soudci své vise a proto mu byl námět věcí podružnou. Touto indiferentností k námětu si možno vysvětliti neúspěch Balzacův na jevišti.

Svým realismem dodělal se Balzac úspěchu a tím i vlivu na současné spisovatele a tak způsobil, že na místo románu romantického nastoupil román realistický. Byli zde ovšem i jiní činitelé, kteří podporovali tento vývoj romantismu k realismu. Tak na př. literatura osobní se stala v této době — kolem r. 1840 — jednotvárnou, poněvadž každý, byť i to byl Hugo nebo Lamartine, může toho o sobě říci celkem velmi málo. Proto musí hledati originálnost v upřílišněnostech, čímž nutno věci i osoby zkreslovati jako V. Hugo v l'Homme qui rit. Mimo to mezi estetickou romantismu a duchem 19. století byl tak hluboký rozpor, že smír byl nemožný. Čím byl v románě Balzac, tím byl ve filosofii Comte; oba přikládali reálním vědám největší důležitost a podkopávali půdu abstraktnímu romantismu.

Tak stal se Balzac svým jednoduchým principem o „podřadnosti námětu“ v románě a svou plodností hlavní příčinou změny směru romantického ve směr realistický. Žádný zjev skutečnosti není v sobě nehoden uměleckého zpracování, jehož předmět záležel jen ve věrném zobrazení tohoto jevu; romantismus byl kontradikcí tohoto mínění klasicismu, je popíral nebo omezoval, kdežto román Balzacův je jeho demonstrací.

Román Balzacův je „zobrazováním života“ a tím se nutně stává „studii mravů“, jak se vyjádřil sám Balzac, nebo studii sociální, jak říkáme nyní. Všimněme si sociálního dosahu románu Balzacova. V jednom dopise napsal hraběnce Hanské: „Společnost ve všech svých fásích, shora dolů, její zákonodárství, náboženství, dějiny, doba přítomná — vše mnou bylo analysováno a zkoumáno.“

Jeť v tom ovšem nadsázka a trochu Balzacova šarlatánství. Balzac se snad poněkud obíral zákonodárstvím, náboženstvím a historií, ale že je analysoval a vážně, svědomitě studoval, toť

pouhá vychloubavost. Jest příliš patrné, zavedl-li někde o tyto otázky, jak jeho vědění je povrchní. Dokázal mu to i Sainte-Beuve, čehož mu nikdy nemohl zapomenout.

Balzac jako jiní tehdejší romanopisci nedal si práci, aby studoval otázku politickou nebo náboženskou a proto když na př. tvrdí, že „křesťanství a zvláště katolicismus je dokonalým systémem k potlačení zkažených chťičů v člověku a nejdůležitějším prvkem sociálního řádu“, byť i to bylo pravda, není to plodem hlubokých studií a nemá to tedy náležitě váhy. Mimo to apologie křesťanství z pera spisovatele knih „Nádhera a bída kurtisany“ a „Fysiologie manželství“ bude vždy podezřelou. Avšak i kdyby nebyl autorem několika rozhodně neslušných knih, stačilo by pomyslet na jeho život, abychom se přesvědčili, že apologie katolicismu byla jen chvilkovým nápadem, nejsou výsledkem vážného studia.

A co bylo řečeno o náboženské otázce v románech Balzacových, možno říci i o jiných vědeckých otázkách.

Mluvíme-li o sociálním obsahu románů Balzacových, máme na mysli společnost, jak ji zobrazil ve svém díle, společnost úplnou, nebo téměř úplnou, se všemi orgány, z nichž žádný *není* nezávislý, sám pro sebe, ale všechny mají vztah k sobě i vztah k celku; společnost úplnou, se všemi jejími orgány nebo, jak sám pravil, „společnost s její genealogií a jejími rodinami . . . jejími šlechtici, měšťany, řemeslníky, venkovany, politiky“ a mohli bychom dodati: úředníky, diplomaty, literáty, obchodníky, bursiáky, právníky, lékaře, vojáky. Ti všichni — čehož nebylo před Balzacem — žijí životem vpravdě sociálním, jejich přitahy nezávisí jen na nich, ale na okolnostech a tudíž na vlivech, jež je působí.

Proto rád studoval na celé řadě tak zv. arrivistů — od Rastignaca až k Vautrinu — rozpoutání brutální energie dle vzoru Napoleona a jeho zázračného štěstí. Význačným rysem jejich povahy jest nedostatek všeho svědomí a tyto charaktery byly příčinou, že Balzacovi byla vytýkána immoralita. O tom, je-li tato výtka oprávněna, bude řeč níže. Zde třeba toliko podotknouti, že Balzacovi šlo jen o pravdivé líčení života.

Neméně jasně vysvětlil Balzac v nové společnosti desorganizaci rodiny pod tlakem individualismu. Balzac je přesvědčen, že rozklad starobylých rodinných obyčejů jest jednak dílem času, jednak dílem Revoluce. Nenávidí nový individualismus a jeho „Lidská komedie“ jest jakousi zbrojnicí, nebo spíše jakousi křivou výpravou proti tomuto nepříteli všeho sebezáporu, veškeré solidarity; a tím jest Balzac eminentně sociálním. Stále nám staví před oči sociální problém — organizaci rodiny v jejím vztahu ke společnosti. Dle něho desorganizaci rodiny spějí společnosti k neobmezené a přímé tyranii zákona, k rozdrčení individua bezjmennou a neosobní kolektivitou.

„Rodina bude vždy základem společnosti. Nutně dočasná, stále dělená, opět sloučená, aby se zase rozloučila, bez svazků mezi budoucností a minulostí — tato někdejší rodina již ve Francii neexistuje. Ti, kdož se dali do bourání staré budovy, jednali dů-

sledně, rozchvacující zároveň statky rodiny, zmenšující autoritu otcovu, činíce z každého dítěte hlavu nové rodiny, potlačující důležité odpovědnosti. Avšak jest nově zřízený sociální stát se svými mladými zákony, jež ještě nebyly vyzkoušeny, tak pevný jako byla monarchie se svými starými zlořády? Společnost, ztrativši solidaritu rodin, ztratila onu základní sílu, kterou Montesquieu objevil a nazval *čest*. Vše isolovala, aby lépe panovala, vše rozdělila, aby zeslabila. Vládne nad jednotkami, nad číslicemi, nakupenými jako obilná zrna v hromadě. Mohou obecné zájmy nahraditi rodiny? Na tuto důležitou otázku odpoví čas."

Co ještě Balzac podivuhodně viděl a ukázal ve svém díle, jest rozvoj egoismu, jenž se staví v jakési míře na odpor této tyranii kolektivity.

Balzacovi egoisti jsou zvláštním druhem lidí, jehož odlišný rys jeví se v tom, že jejich svědomí — možno-li u nich mluvit o svědomí — nikdy nepochybovalo o legitimnosti jejich práva na úspěch. Jejich egoismus — na př. Rastignacův — jest takřka částí onoho sociálního systému, k jehož zachování a udržení přispívá. Dle některých národohospodářů „konkurence je duší obchodu", a málo jim záleží na tom, jak mnoho pohrom a úpadků si vyžaduje. Podobně i egoisti Balzacovi soudí, že jejich úspěch neprospívá jen jim, ale veškeré jejich klientele, jež jest v jejich vleku, ano celé třídě společnosti. To jim dodává sebevědomí, jíž se rovná jedině velikost jejich choutek.

A po této stránce má román Balzacův opravdu sociální dosah.

Tím si vysvětlíme, že Balzac, chtěje pravdivě zachytiti a zhodnotiti všechny složky, všechny rysy obrazu společnosti, poptál ve svém díle jen podružného místa vášni lásky, kdežto z otázky peněžní učinil otázku hlavní.

Z této podružnosti vášně lásky v románu Balzacově lze usuzovati i na jeho význam sociální. Jest sice vášně lásky snad ze všech nejvšeobecnější, avšak láska velká, hrdinská, jaká jest líčena na př. v tragédiích Racinových, jest dosti řídkým zjevem. A proto činit lásku jediným a předním zájmem hrdin románu, jak tomu bylo až po Balzaca, jest skreslovati obraz života. Lidstvo v celku zabývá se jinými věcmi než láskou, cítí tíži jiných potřeb. Láska jest a byla hlavní záležitostí jen několika zahaleců, jimž nebyl čas ani penězi, ani prací, ani něčím, co by mohlo prospěti společnosti. A proto i v románě má míti láska místo, jež jí náleží.

Současná společnost, jak nám ji líčí Balzac, je úplná v tom smyslu, že všechny její prvky jsou zastoupeny v té míře, jaká jim náleží, a že není opominuta žádná vzpruha, jež ji uvádí v činnost. Román Balzacův jest tedy *sociálním* po té stránce, že pojednává se v něm o všech prostředcích, jimiž se projevuje život společnosti.

Ačkoli Balzac není ve svých úsudcích o rozličných otázkách směrodatným, poněvadž nevyvěrají ani z velkého studia, ani z dlouhého uvažování, nebude zbytečno se zmínit aspoň o některých, ježto nepostrádají částečné správnosti a zajímavosti.

Pokračování.

Na zříceninách.

Jsem jako starý, zpustlý hrad,
v němž pyšných rodů mrtvá sláva spí.
A dějin jeho, plných vražd a zrad,
už nikdo, nikdo neumí.

Sám a sám
se mlčky dívá k dálavám
a mlčky hledí do kraje
jak cizinec.

A přec,
ó, dobrý Bože, přec
Tvé zlaté slunko nad zříceninami svítí
a tiše, tiše líbá je
a živí chudé květy,
co roste z nich.

Latens Deitas.

Jsem jako milenec,
když konám svaté tajemství,
a Ty jak milenka,
jež před svým ženichem se skrývá
a za oponou bílou zatajuje dech
a tlumí tlukot láskou hořícího srdce
a mlčením
a skrytostí
a tichem rozněcuje milence.

Jsem jako žalářík,
když konám svaté tajemství,
a Ty jsi vězněm mým,
když v rukou svých Tě mám.
Ty vězněm kněží všech
jak slunko vězněm oběžnic,
ač vězněm, přece živitelem, ústředím a králem!

Ty vězněm mým,
a já jsem tvrdý k Tobě, lhostejný a tupý
jak starý žalářík,
jenž nemá duše.
Ty vězněm mým,
leč pout svých netrháš
a závor nelámeš,

bys prchl z vězení:
Ty máš je rád a drtíš zákon přírody,
bys mohl se mnou být,
a zázrakem si prolamuješ cestu k duši mé.

A také jako otec jsem,
když konám svaté tajemství,
a Tys jak dítě mé,
jež rodí se v mých rukou ubohých
a rozkvétá
jak bílý leknín z bahna jezera.
Jak otec jsem,
jenž v strašných bitvách života
a krutém ohni vášní ztratil zrak,
své duše světlo.
A teď co slepec zoufalý
se vrací k domovu;
a dítě se mu vrhá v náručí:
on však má v duši temno propastné
a nepoznává svého miláčka.

K. D. Lutinov:

Stín.

Už zase obchází kol mojích dveří.
Stín němý, příšerný a dravě krutý,
a slyším práskání už jeho knuty
a já jsem átvanou, ztrmácenou zvěří.

Šíp lovcův chvil se, s tetivy už měl
do mého srdce. Sírným dechem tknutý
se třesu, čekám. Hanby, bídy pruty
a šklebné retý vidím ve přišetí.

Už zase obchází ten starý známý,
jenž tolikrát už provaz pro mne svíjel,
pohromu chystal — a jak stín zas míjel.

A zdeptaný jsem zase zdvihal hlavu
a líbal velkou ruku nad hvězdami,
jež kynula mi vlídně ku pozdravu.

29. 11. 19.

K pochopení Fra Angelica da Fiesole.

Málokterý umělec byl tak různě posuzován jako Fra Giovanni Angelico da Fiesole. Ti, kteří znají jen povrchně dějiny, pokládají ho za geniálního umělce, jenž byl již před vstupem do kláštera vyškolen a mnichem se stal pouze jako dítko své doby. Jeť jim spíše světákem než řeholníkem, asi tak, jako jeho rovesník Fra Filippo Lippi, jenž sice též nosil hábit, při tom však měl ženu i děti.

Jiní zase praví, že legenda příliš bujně vykrášlila vonnými květinami Angelicův obraz, takže jej nemůžeme považovati za jeho historickou podobu.

Teprve nejnovější bádání představilo nám celkem dostatečně jeho obraz jako postavu génia a zároveň hluboce zbožného řeholníka.

Leč i většině moderních badatelů jest Fiesole z větší části hádankou. Hlavně neúplně bývá zodpovídána otázka, co mělo největší vliv na Angelicův vývoj po jeho vstupu do kláštera. Historické události bývají sice správně podány, ale učenci si nevědí rady jak jich zdůvodniti. Odkud pochází toto různorodé a neúplné posuzování Angelicovo?

Chceme-li Fra Angelicovi dobře porozuměti, musíme se co nejlépe ohlédnouti po jeho okolst. Ne snad hlavně pouze bujnou přírodu, jež jej obklopovala, ani život ve Florencii, nýbrž to, co mohlo naň působiti uprostřed klášterních zdí musíme znáti.

Nepochybujeme, že tolik a tak zdatných učenců chtělo ho posuzovati s ohledem na jeho okolst a dobu. Leč příliš posuzoval svět v širším měřítku a nepronikli do jeho řeholního života. A protože se žilo tehdy v klášterích dosti volně, bylo snadno spatřovati ve Fiesolovi uměleckého génia, ale nikoliv řeholníka, snažícího se po dokonalosti. Zvykneme-li si však na tento názor, pak ovšem nemůžeme proniknouti ku zdroji jeho nebeského umění, pak se setkáváme s rozporem mezi jeho životem a jeho uměním.

Fiesolova díla dýší nadzemskou krásou a čistotou, takže mohla vytrysknouti pouze z ideálu křesťanské dokonalosti.

Co však povzbudilo umělce, že se rozletěl za dokonalostí v době sesvětačené?

Bl. Jan Dominici, pozdější kardinál, byl vybidnut od sv. Kateriny, aby obnovil v dominikánském řádě původní kázeň, a proto se podjal na rozkaz svého generála Rajmunda z Kapuy obtížného díla. Založil několik nových klášterů s přísnou řádovou kázní. Mezi nimi též klášter ve Fiesole. Za dva roky po jeho založení prosili zde dva mladíci o přijetí do řádu. Od nástupce Jana Dominici obdrželi řeholní roucho a — nové jméno. Kvido z Vicchio, náš umělec — jmenoval se přístě Fra Giovanni, jeho bratr Fra Benedetto. Jméno Fra Angelico obdržel umělec od vděčného potomstva. Fiesole sluje dle svého kláštera.

Fra Giovanni Angelico da Fiesole jest tudíž synem reformního kláštera, zde a později v Kortoně, kdež konal noviciát pod vedením bl. Vavřince z Ripafratta, načerpal onoho ducha křesťanského snažení po ctnostech, jež jediného jej oprávnilo slouiti nejkrásnější malířem.

Janova reforma přinesla záhy krásné ovoce. Mimo bl. Jana Dominici, bl. Vavřince vychovala též sv. Antonina, arcibiskupa Florencského a bl. Petra de Tiferno. Důstojně se jim řadí po bok Fra Angelico, jenž zůstal po celý život věren nejpřísnější observanci.

Proto nikdy nesmíme zapomenouti na tuto důkladnou asketickou výchovu, chceme-li správně pochopiti Angelica. Reformě Jana Dominici děkujeme tudíž za nejkrásnější květ křesťanského malířství.

Poněvadž nebyl ve Fiesole noviciát, byl poslán Fra Giovanni se svým bratrem do Kortony, aby zde zkoumal své povolání a byl uveden do základů duchovních. Poloha Kortony umožnila mu navštěvovati umělecká díla okoli, takže mu nescházelo ani uměleckých popudů. Jan Dominici byl sám horlivým malířem miniatur a tak bylo jistě dovoleno mladému novicovi pěstovati umění a navštěvovati blízké umělecké památky. Tak na př. v Assisi, kde se vypíná nad hrobem sv. Františka dvojíá basilika s Giottovými freskami, v Gubbio, kde měl příležitost poznati snivý, něžný způsob umbrijského malířství. Mocně a trvale působilo na Fra Angelica hluboké vniknutí do těchto děl, přísný klášterní život, slavnostní chórová modlitba, příhodná poloha kláštera, odloučeného od světa, a daleký pohled do údolí Chiany. Ale i studium a věda působily neméně na Angelica, právě tak, jako přísná kázeň, liturgie, umělecké požitky a přirodní krásy.

Právě na jeho theologické vzdělání bral se dosud velmi málo ohled. Angelicova díla jsou díla hluboké theologie, jsou rozjímání provedená barvami.

Jakým způsobem a v jaké míře dostalo se Angelicovi jeho theologického vzdělání? Na kterých theologických základech jsou vypracována jeho díla?

Skoro nikdo si nepoložil tuto otázku. Ba, byla i vypravována legenda, jež se i jinak ukázala nesprávnou, že Fra Angelico byl bratrem laikem, a nikdo na to nepomyslel, že se jeho malby nedají spojit s neznalostí theologie. Mnozí se dokonce domnívali, že Fiesolovo umění odporuje scholastické theologii, ač právě scholastická theologie jest životním nervem jeho umění.

Jako v dominikánském řádě vůbec, tak zvláště v reformních kláštorech byla velmi pěstěna věda. Řádové stanovy předepisují intenzivní studium filosofie a theologie dle zásad sv. Tomáše Aq. Mladí dominikáni jsou vzděláváni ve dvou paralelních kursech, z nichž jeden vzdělává budoucí řádové profesory a trvá déle než druhý, sloužící k přípravě kněží.

Jest proto neudržitelnou domněnkou, tvrdí-li Beissel*), že představení asi nenechali dlouho Fra Angelica na studiu, zatím co

*) St. Beissel S. I. *Fra Giovanni Angelico da Fiesole*, Freib.-Herder, 1895.

jeho bratr Fra Benedetto hlouběji vnikl do filosofie a theologie a „proto se mohl později státi podpřevorem ve Florencii, což bylo možno dle stanov jen dobrým theologům“.

Předně, nemohli představení nechati Fra Angelica libovolný čas na studiu, protože musil dle řádových stanov projíti aspoň nižším theologickým kursem, a dále, soudí-li Beissel na důkladnější studium Benedettovo z toho, že byl podpřevorem ve Florencii, musí totéž uznati i o Fra Giovannovi, jenž jest ve staré listině z r. 1450 připomínán ne jako podpřevor, nýbrž jako převor.

I ta okolnost svědčí pro prohloubení umělcova studia, že nemáme obrazů z dob jeho pobytu v Kortoně.

Angelicovo umění se úplně shoduje s těmito historickými skutečnostmi. Tak hluboce theologické obrazy předpokládá více než povrchní vzdělání. Možno je nazvati „Suma sv. Tomáše v barvách“.

Základním tónem všech jeho děl jest Boží láska, Bůh, nejvyšší dobro, k jehož cti vše směřuje. Bůh, jenž jest cílem člověka. Ani vlastní blaho, ani strach před tresty nesmí býti hybnou silou lidského snažení po ctnosti, nýbrž Boží dokonalost. Tento nejvyšší mravní motiv hlásají nám obrazy Angelicovy, právě jak to činí články Summy sv. Tomáše.

Vyobrazení andělů jsou novým důkazem jeho theologického vzdělání. A jsou tím důležitějším důkazem, poněvadž toto téma jest velmi obtížné. A skoro všichni umělci zklamali a selhali v tomto ohledu. Právě moderní křesť. umění mělo by se zde učit od Fra Angelica. Dnes spokojí se umělec tím, že namaluje ženské postavy jako anděly, obyčejně bez jakéhokoliv andělského označení, nanejvýše přilepí ženské podobě motýlí křídla.

Fiesole nepředstavuje anděly jako dívky, ani jako malé děti, nýbrž v souhlasu s Písmem sv. jako jinochy. „A vešedše do hrobu, uztřeli mládence an sedí na pravici, oděn bílým rouchem.“ (Marek XVI. 5.) - „A jak hleděli upřeně do nebe, když se tam ubíral, aj, dva muži stáli u nich v rouše bílém.“ (Sk. ap. I. 10.)

Fra Angelico maluje je v rouších zlatem protkávaných, jež se podobají kněžské albě. Ve vlasech, na čelech hoří jim plamen, na znamení jejich planoucí lásky.

Mnozí badatelé Angelicovi poukazují právem na to, že každou hlavu andělovu zdobí jiná gloriola. Leč nikdo neví proč?

Toto vypodobňování andělů jest zdůvodněno naukou sv. Tomáše o andělech. „V andělech není složení hmoty a formy, nýbrž spojení aktuality a potentiality. Proto jest nemožno, abybyli dva andělé téhož druhu.“ (Summa th. I. 4. c.)

Každý anděl jest tudíž pro sebe druhem.

Tento rozdíl naznačil Angelico důvtipně různým znázorněním glorioly.

Fiesolův způsob malování není pouhý symbolismus, ak bylo před ním skoro výlučně v církevním umění, nýbrž jest zdravý realismus. Umělec podporovaný theologii, blíží se skutečnosti Nadpřirozena. A tak se jí blíží, jak jest jen možno na tomto světě.

Leč Fiesole nepřipíná svých maleb pouze na theologické věty,

umělec jest též mistrem v líčení pozemského života. Jeho znázornění Korunování P. Marie, kol níž se kupí nebešťané a to v pořádku, v jakém následují po sobě v loretské litanii, vede nás k tomu, abychom blíž se všimli jeho znázornování pozemského života. Fiesole byl obdařen porozuměním pro přírodní krásy. Jeho obrazy Pisma sv. provádí nás slunnými krajinkami a kvetoucími lukami! Jak bujně jest poseta květy zahrada, v níž se ukazuje Kristus Magdaleně jako zahradník se sekerou. Neb, jak bohaté jest pozadí obrazu Snímání s kříže! Věźmi se tyčící město, vzadu za ním pahorky, ozdobené hrady, nebe poseté drobnými obláčky, syté zelené stromy rostou v zemi, poseté květinami.

Tímto vystižením přírody překonává sice své současníky, avšak naši moderní krajináři nepotřebují se přece ničemu od něho učit. V čem jest tudíž i moderním malířům nedostatečný? Fiesole maluje sice s láskou přírodu, ale hlavně vystihuje duši, ducha. Jeho obrazy mají to zvláštní, že dýchají jakousi vůní vlastního prožití. Jeho obrazy jsou život. Fiesole jest realista duše. Proto může tak pravdivě malovati nebe, obydlí duchů, proto nás tak překvapují jeho obrazy, poněvadž ukazují život duše na rozdíl od tolika jiných moderních uměleckých děl. Tento realismus jest jedině oprávněn v umění, toť jest hlavní úlohou umění, totiž, život duše, vnitřní děje, vtělit na plátno ducha, jenž oživuje tato těla, abychom tak mohli patřiti na to, co nám ustavičně prchá.

Jak znamenitě dovedl vyjádřiti andělský umělec mateřský bol na Mariině tváři v onom jedinečném obraze Oplakávání Krista! Co nám praví pohled sv. Dominika, klečícího před křížem!

Na velkém obraze Ukřižování v kapitolním sále kláštera San Marco, znázornil Fra Giovanni řadu sv. řeholníků, rozjímajících před Ukřižovaným. Každý jest vystižen dle svého osobního výrazu. Dominik rozpíná rámě a obdivuje div lásky a patř ke Spasiteli s nevyslovitelně bolestným pohledem. Sv. Benedikt jest zobrazen jak stojí a dumavě přehlíží ostatní zakladatele řádů, jehož kláštery žijí dle jeho řehole. Zcela vpředu klečí a štká zakladatel Valombrosy, jako by se rozpomínal na onen Velký pátek, v němž jej prosil vrah jeho bratra o smilování pro lásku k Ukřižovanému. A postava sv. Františka! Jeden z nejkrásnějších obrazů, jež jej vypočetli. Ve žhavé lásce tiskne kříž k srdci a smutně zakrývá si rukou líc. Zrakem zvlhlým slzami, pohlíží ke svému Pánu a Mistru, zatím co z jeho rukou a nohou vyraží paprsky ... jen málo umělců to znázornilo tak dojmavě.

Jak zcela jinak a přece charakteristicky je vyjádřena osobnost sv. Tomáše Aq. Ani hnutí bolesti se na něm nezračí, pouze klidné, zamýšlené rozjímání. Zrak velkého učitele jest upjat bezprostředně na kříž, jako by chtěl, aby mu neunikl ani rys Trpitelův. Vždyť je to Tomáš, jenž tak duchaplně psal o vykoupení. Leč Fiesole umí naznačiti nejen upřímnou bolest rozjímajících pod křížem, ale též nebeskou radost, neohroženou pevnost a požívání klidu.

Jaká radost blažené štědrosti prozařuje obličej sv. Vavřince,

dávajícího almužnu. Jaká apoštolská odvaha září v tazích sv. Štěpána před soudem, jaký růžový mír a klid v Bohu jest rozlít na tvářích obou poutníků, provázejících Krista, oděných jako dominikáni!

Vystižení duše, jak jsme viděli na těchto několika příkladech, činí Angelica tak velikým, nedostizitelným. Nedostizitelným hlavně našemu modernímu umění. I když ovládáme dokonale perspektivu a i když kreslíme lidská těla přesně anatomicky, lépe, daleko lépe než to dovedl Fiesole, přece nechávají nás moderní obrazy zcela chladné.

Chce-li kdo dnes vůbec znázorniti duševní kon, upadá skoro vždy do sentimentality. A poněvadž otupuje opětovně vyobrazování těla a hmoty, takže na nás konečně nepůsobí, hledali a hledají umělci nových cest. Moderní umění jest si tedy vědomo své nedostatečnosti. Ale místo, aby nastal návrat, zabředl moderní svět ještě hlouběji do omylů. Proč? Poněvadž se umělci zase úplně ztratili ve vyjadřování hmoty, místo, aby vdechli ducha do ní.

Tak povstala z jedné strany umění secese, v jejíž dílech duše úplně zmizela. Z druhé strany obšťastnil svět futurismus, v němž však nelze ani při nejlepší vůli spatřiti ani jiskerku ducha.

Jsou však umělci, kteří se opírají o středověké umění a přece nás neuspokojují. To jsou *kopisté*, kteří se domnívají, že tím zachrání umění, budou-li obkreslovati figury starých malířů, figury hrubé a neohrabané. I oni hledají ve hmotě účelu umění. Jejich kopie, jichž neumělé předlohy nás proto neruší, že z nich probleskuje duch, působí na nás dvojnásobně odpudivě. Jsou to formy bez jakéhokoliv obsahu.

Přicházíme konečně k výsledku, že všechny různé směry, jež chtěly umění reformovati, opíraly se pouze o hmotné, od něho očekávaly ozdravení umění, a snažily se dáti mu aspoň zdání novoty. Toť honba za efektem. Naše umění musí se zevnitřnit, musí mu býti vdechnut duch. Vždyť tím se liší člověk od nerozumných tvorů, že může tvůrčí silou zpracovati hmotu dle své vůle a dle svého ducha, vyjádřiti v ní svou duši, své city a dojmy. To jest docela něco jiného než futurismus, jenž nahází dohromady linie a barvy, a teprve, až dokoná své „dílo“, snaží se přesvědčiti sebe a jiné, že tento chaos něco znamená.

Žádný umělec není lépe uschopněn býti učitelem a vůdcem modernímu umění jako Fra Angelico. Fra Angelico vyjádřil ducha lépe než Michelangelo a Rafael. A jako duch nevýslovně předčí tělo, tak i výše, nekonečně výše stojí díla, ukazující nám duši, než anatomicky nejpřesnější obrazy těla.

Proto se musíme dvojnásobně radovati nad dobrou vůlí přítomnosti, že více a více pracuje na odhalení Angelicové a víc a více se mu snaží porozuměti.

Zcela jistě jest to znamení lepší budoucnosti umění. Ovládne-li kdys Fiesole úplně umění, pak stojíme blízko před ozdravením moderního umění. Malý kroužek křesť. umělců, tvořících v Angelicově

duchu, ukazuje, co může dokázati i moderní umění, obrátí-li se dovnitř!

Může-li se však mluvit vůbec o vzestupu, pak je to pozvolné zotavování po hlubokém pádu s výše, na níž již stáli Nazareni, a jenž nás daleko odmrští. Díla Overbeckova, Führichova, Corneliova byla velkým pokrokem v křesťanském umění. Tito mužové dali modernímu malířství techniku s jejími velkými vymoženostmi do služeb Ducha a proto vykonali tak znamenitá díla. Leč po nich nastal rychlý pokles a tak to jde dolů až po naše dny.

Dějiny učí, že to není jen libovolná domněnka, že ozdravení moderního umění závisí od vítězství Fra Angelica, to nám dokazuje malířský způsob Angelicův a pokrok Nazarenů. Neboť Fra Angelico nebyl vždy pochopen a nejméně před Nazareny. Overbeck první přišel na velikost zbožného mistra.

R. 1811 napsal Overbeck do deníku: „Angelicovy obrazy překonávají čistotou dojmů a stilu, prostotou, jasným rozdělením vše, co jsem posud poznal.“ Krátce před tím byl vysloven plán, zboriti dominik. klášter San Marco, tuto svatyni křesť. umění. Cavalliere Alessandrini překazil provedení vandalského záměru.

A právě v též čase, co psal Overbeck ona slova, vyjednávala Itálie s Francií o uměleckých dílech odvezených Francouzy r. 1812. Jednalo se při tom též o Korunování P. Marie od našeho mistra, jenž však zůstal v Paříži, poněvadž italský zplnomocněnec nestál o vrácení „starého krámu“.

Osvětská doba nerozuměla Angelicovi neb umění. Proč? Poněvadž byla daleko vzdálena Ducha, z něhož vytryskla ona nesmírtelná díla. Jest zajímavé, ale též velmi poučné, že Angelicova díla měla vždy osud s učením sv. Tomáše Aq. Obě díla jsou duchovně úzce spřízněna, takže není jinak možno.

V osvětské době řádil duch úplně nepřátelský porozumění sv. Tomáše a proto pohlíželo se i na Angelica jako na bezcenný přezítek středověku.

Naše doba, v níž sv. Tomáš počíná zvolna ovládati theologii, slibuje býti též učelivou žačkou andělského umělce.

POSUDKY KNIH.

Paul Claudel: Sedmý den odpočinkem. Hra o třech jednáních. Vydalo Družstvo přátel studia v Praze, Přel. dr. Fr. Odvaíl. Veliký francouzský katolický básník, svým mysticismem náboženským franc. literárním kruhům už nepohodlný, že jej nazývají zruďným, jest u nás znám z několika překladů. U Kamily Neumannové vyšly: *Poslední úděl* a *Výměna*. V *Novu et Vetera* krásné modlitby k českým patronům (byl Claudel svého času konsulem v Praze a zamiloval si vroucně Čechy). V *Mod. revui* vyšly jeho *Ulitba přístihu dnu*, *Ballada* a v *Nár. divadle* dáváno r. 1914 jeho *Zvěstování*. Dílo *Sedmý den odpočinkem* uvedl již v *Arše* krásnou studii Fr. Odvaíl, a odkazuje na ni. Zde uvádím nadšená slova zvěcnělého *Milose Martena*: „Jedinečný gotický duch oživuje katolicismus v díle Paula Claudela. V krásné stránce Credo, již vrcholí poslední dějství *Města*, vypsán je s podivuhodnou prostotou a vroucností vykupitelský smysl církve, cesta od bolesti k víře, prožitá grandiosní evoluci prvních století středověku... Claudel hledá a nalézá nový vztah k víře a k její mravní potenci, novou možnost býti křesťanem. A nalézá ji ne v neurčitě, ideově prázdňem moralismu druhu Tolstého, nýbrž v náboženské mentalitě, v symbolice dogmatu. Jeho katolicismus se obrací k metafysickým a mystickým potřebám nitra, odpovídá zoufalému vykřiku sensibility, zraněné citem záhady. Obnovuje, co je v tisíciletém bloudění víry pralidského a, přijímaje dogma, vrací mu intenzivní citový a myšlenkový zájem, jež má, spojeno s nejvnitřnějšími podněty poznání a touhy. Ono překvapující mládí náboženského cítění, v němž metafysická hloubka se pojí s jakousi smyslovou prvotností ideace, vyznělo v celé šíři velkou mystickou skladbou *Spěcení dne sedmého*. Neznám, než ze staré indické poesie, analogií tohoto mystického dramatu. *Rama Bhavabhutiho*, posvátná hra Indie, jeví podobné splynutí mythu, dogmatu a symbolu v transcendentní perspektivu posledních záhad a nejvyšších tuch lidstva. Nejstarší obřady Východu tvoří tajemný a velkolepý dekor esoterického divadla, sehrávaného přízraky. Nechráněn světlým stínem Beatriciným, jde Claudelův císař podsvětím, pohroužen v mučivou a beznadějnou tmu, naslouchaje daemonovi, jenž mu zjevuje mysteria Zla, Viny a Trestu, Života a Smrti. Všecka metafysická úzkost člověka oddychuje v jeho duši, všechny strašlivé sny věčnosti, klíčovší po věky v lidské fantasi, se zhušťují v příšerný obraz soudů! A vrací-li se, nesa zvěstování kříže, vrací se, raněn malomocenstvím... To jsou

tóny, jež se objevily po prvé v moderní poesii. Závratný spiritualismus této básně, jež připadá jako neznámá část nejstarších náboženských knih, jejíž kantiky se zdají vytrženými ze Zendavesty nebo Ykingu, odhaluje netušené propasti v duši věku, v němž se řeklo tak apodikticky: „L'homme métaphysique est mort“ . . . Překlad Odvalilův je překrásný. **B.**

Tekoucí světlo Božství sestry Mechtildy Magdeburské. V překrásné úpravě Jaroslava Bendy vydalo Dobré Dilo ve Staré Říši. Po prvé se nám dostává do rukou velikolepé náboženské dílo hluboce básnické visionářky Mechtildy Magdeburské. Úvod původního díla praví, že je to zjevení jedné milující duše léta Páně 1250. „Téměř po 15 let byla tato kniha německy jedné bekyni, panně svatě tělem i duchem, milostí od Pána vnukána. Kterážto panna v pokorné prostotě, v chudobě vyhnanství, utištěná opovržením, v nebeské kontemplaci, jakž z tohoto spisu patrno, přes 40 let Pánu velice zbožně sloužila, krácejíc dokonale v šlěpějích bratří řádu kazatelského, den ze dne prospívajíc, stále lepší se stávala. Kniha pak napsána byla od jednoho bratra jmenovaného řádu a obsahuje mnoho dobrého, jakž v nadpisech předem se poznamenává.“ Kdežto sv. Hildegarda ve svých básnických, mystických dílech i v některých listech je velmi těžká, jest Mechtilda prostší, jasnější, ale neméně krásná a hluboká. „Aj, Pane Bože, kdo složil tuto knihu? Já jsem ji složila ve své mdlobě, když jsem svému daru odolati nemohla. Aj, Pane, jak se bude tato kniha nazývat, jen k tvé cti? Ať se jmenuje: *Tekoucí světlo mého Božství* do všech srdcí, která žijí beze leti.“ Znáám celou sv. Hildegardu a miluji ji, jsem nadšen díly sv. Kateřiny Sienské, s rozkoší čtu Kateřinu Emmerichovou i Melanii Kalvatovu, ale co nám zanechala Mechtilda Magdeburská ve svém *Tekoucím světle Božství* jest úžasné básnické dílo hluboké, větící duše, jež převyšuje vyjmenované svaté autorky. Slyšte:

Kterak Bůh přichází do duše: Já přicházím ke své milé jako rosa na květiny. — *Jak duše Boha přijímá a chválí:* Aj, radostný pohled! Aj, líbezný pozdrav! Aj, milostné obejmutí! Pane, tvůj zázrak mne poranil, tvá milost mne zdrtila. Ó vysoká skálo, ty jsi tak dobře proryta, v tobě nemůže nikdo hntzdití leč holubice a slavičí. — *Bůh přirovnává duši k čtveru věcem:* Ty chutnáš jako vinný hrozen, ty voníš jako balsám, ty svítíš jako slunce, ty jsi vzrůst mé nejvyšší lásky. — *Bůh přirovnává duši k pěti věcem:* Ó ty krásná růže v trní! Ó ty včelko poletující na medu! Ó ty čistá holubičko ve své podstatě! Ó ty krásné slunko ve své záři! Ó ty plná luno ve svém stáně! Nemohu se odvrátiti.

Mám citovati více? Musel bych citovati 260 stran — či-li, celé dílo. Nemohu si představit kněze, katol. laika — nemohu si představit milovníka básnictví, třeba i ateistu, který by neměl ve své knihovně tohoto úžasného díla. **B. Osipovič.**

Svatého Bonaventury život sv. Františka. Z latiny přeložil Antonín Stříž. Vydalo Družstvo přátel studia, Praha II., Spálená ulice 15. s dřevorytovou výzdobou Ferdise Duši. Františkánská knihovna česká — nemyslím knížky k účelům třetího řádu — je dosti chudá. Loni byla obohacena překladem díla sv. Bonaventury. K *Fioretium*, přel. K. D. Lutinovem, Životopisu sv. Františka od *Sabatiera* a pěknému dílu o sv. Františku od *Vi. Kybala* přistupuje dílo, které mělo však býti už dříve vydáno. Generální kapitula Bratří Menších r. 1260 uložila generálu řádu, bratru Bonaventurovi, aby napsal novou legendu o sv. Františku. Bonaventura přijal úkol ten radostně, odebral se do Assisi a hledal druhů světcových a očitých svědků jeho života a zázraků. Zastihl ještě bratra Lva. Též bratr Illuminát mu poskytl mnoho zpráv. Z písemných pramenů použil Vita Prima Tomáše da Celano a j. Dílo není kompilací, nýbrž zčištěním a roztažením prvých legend v jednotný celek. Jak sděluje *Letorosty*, byl spis sv. Bonaventury již dávno zčeštěn a sice nedlouho po té, co řád Františkánský ujal se v našich zemích. V olomoucké universitní knihovně choval se pod značkou II. 249 2. rukopis, uváděný pod jménem Evangeliař Olomoucký. Na 94 listech rukopisu je život sv. Františka z Assisi, úplný to překlad latinského spisu Bonaventurova. Jest ozdoben pěknou iniciálou, do níž je vmalován sv. František přijímající stigmata. Pisář sám udává na konci, kdy byl rukopis dopsán: Léta od Narození Syna Božího tisíc čtyři sta jedenmestého v pondělí po přijetí Matky Boží na nebe." Otisknutím starého překladu, jenž lpi otrocky na textě latinském, stěží by se vydavatelé někomu zavděčili, leda filologům. I ujal se A. Stříž překladu nového, sledoval však stále při práci i onen starý rukopis, aby vše, co dobrého jest v onom znění starobyklém, se zachovalo. „Nyní tolik se mluví všude o reformách. Nuže zde ve svatém otci Františku živoucí vzor a návod, kde a jak třeba začínati dílo pravé obnovy. Kéž se posléze již untkne a začne." Výzdoba knihy je krásná. Ferdiš Duša vyryl do dřeva obálku, iniciálky i ozdůbky na konci kapitol. Tak se mají vždy, umělecky a důstojně, vypravovati nejlepší knihy náboženské. I lhostejný laik vezme je rád do rukou. Už se napáchalo dost šlen-driánu při vydávání náboženských knih, obsahově cenných. Typ písmen, papír, celá úprava bývaly na hanbu katolické české kultury. Teprve Nový Život, později pak hlavně Dobré Dílo ve St. Říši a nyní Družstvo Přátel Studia přinesly obrodu po této stránce. Umění Dušovo je z nejvhodnějších ku výzdobě duchovních děl. Kéž se s ním častěji shledáme v našich publikacích. B. Osipovič.

Život blažené Máří Magdaleny i sestry její svaté Marty. Dle sepsání blah. Rabana Maura. Přeložil Antonín Stříž. L. P. 1920. Nákl. „Družstva přátel studia.“ Praha II., Spálená ul. 15. Nový přispěvek náboženské literatury české. Skvostná kniha obsahem i úpravou. Družstvo přátel studia jdouc za příkladem Dobrého Díla ve Staré Říši nepřinášá žádných kompilací, nebo

přepřacování náboženských děl, považujíc takovou práci za profanaci a hříšné přilévání vody do starých, vzácných vín. Přináší proto nezkrácené, doslovné překlady původních středověkých děl. Má ovšem i tento způsob malíčkou, temnou stránku: latinský duch, přespříliš dlouhé periody, činí četbu poněkud těžkou. Ale po pěti — deseti stranách vžijete se do ducha díla a už vám nepůsobí obtíží. Život Magdaleny podává Raban Maurus dle evangelia, život Marty spředen jest dle starých podání a legend a je rozkošnou četbou duchovní. Překlad, jako všechny Strážovy překlady (studuje bohosloví v Římě), je mistrný. Nestírá pelu staroby s díla a přece nezpronevňuje se duchu českého jazyka. Obrazy vážného umělce Konůpka přilehají k vznešenému obsahu. Budou se zdát někomu nezvyklými, ale jsou výbornou, ukázkou nejlepšího současného umění grafického. B. K.

Hilaire Belloc: Cesta do Říma. (Přeložil A. L. Stráž. Nákl. Družstva Přátel studia v Praze, vyšlo v dubnu 1920 v úpravě prof. Jar. Bendy.) Pamatuji se velmi živě na dojem z první knihy Bellocovy, na jeho rozkošné „Čtyři pocestné“. Bylo to v pošmurrou neděli a v náladě ještě tesknější a rozmrzelejší. Čím dál jsem četl, tím víc se mi jasnilo v duši. Radost, údiv překvapení, smích, a marně jsem vzpomínal, že jsem kdy cos podobného četl. Nemělo to žádné literární forny v běžném slova smyslu. Či vlastně právě tato chtěná a umělecky mistrně utkaná originalita, která jako by se byla vykoukala v křesťánských vlnách nejčistší poesie, ačkoliv se zřiká všech tradic, jest jeho nejvznikléjší formou. Tak jest tomu i v tomto cestopise, líčícím nemožnou, fekli byste, pouť do Říma, neboť básník si usmyslí vykonati ji celou pěšky a nepoužítí „ničeho, co se pohybuje na kolech“. Krouťte nad tím hlavou, a s počátku na prvních dvaceti stránkách nechápete ani, jaký je úmysl autorův. Ale záhy strhne vás jeho rozmarné povídání, přidružíte se zvědavě k tomuto romantickému turistovi, který jde přímo, cestou, necestou, za svým dalekým cílem, a on vám ukáže tolik záračných věcí, o jakých jste jakživi ani nesnili. A nejpodivnější jest, že tyto divy jsou nám každému dostupny, ale že chodíme mimo ně slepi a nevšimaví. Belloc nám otvírá oči jako Bůh zalmistovi. Ale není to četba nikterak tuctově zábavná, jak by někdo myslil. Základní, ač skrytý, tón tohoto díla jest satira, dotýkající se s jistotou zkušeného chirurga nejrozmanitějších ran moderního života. Mnohdy v bujném hovoru ulétají mu z úst pravdy, v gnómicke své úsečnosti, síly až příslovečné, a zdá se, že ani o tom neví; dovedl-li kdo před ním, ridendo dicere verum, jistě sotva se odvážil dáti tento rámeček rozmaru a sottisy nejhlubším pravdám víry. Neboť Belloc jest věřící katolík a přiznává se k tomu s jakous samozřejmou hrdostí, jako by ani básník nemohl být jiným. U nás literáti zvykli si dívat se na katolicism jako na nějakého strašáka, a pochybují, že každý bude mít dosti odvahy, aby se povzněl nad tento předsudek tak, jako na př. K. Č.(apek) v „Národních

Listech", jenž četl Belloc „s velikým požitkem" a mezi jiným píše: „Často, jako u Chestertona, nezdá se vám tento moderní anglický katolicismus ani docela vážný; zajisté však jest nesmírně útěšný, nakloněný radostem světa, bezmála pohanský ve své prostotě." A když už cituji, nevidím, proč bych neuvedl co sám Belloc na 85. str. praví k personifikovanému čtenáři, jenž se mu plete do řeči: „Prosím, berte knihy tak, jak je nacházíte, a cestu pojímejte jako cestu. Vydáte-li vy se do cizí země, nevidíte nic než to, co očekáváte. Já však bývám udiven tisíci nahodilostmi a vždy nacházím věci dvacetkrát většími, než jsem čekal, a mnohem zvláštnějšími; vše postřeno bývá neobyčejným světlem dobrodružství. A v tom tkví zvláštní cena této knížky." A nejen její cena, dodal bych, nýbrž i její kouzlo. jr.

R. Těsnohlídek: Liška Bystrouška. Napsáno k obrázkům Stanislava Lolka. Nákladem Polygrafie v Brně 1920. Stran 236. Cena K 25/30. — Liška Bystrouška není zvířecí báje, plná sluného, homerského jasu jako Goethův „Reineke Fuchs". Není to ani satira jako „Reineke Fuchs". Zvířata nejsou v ní představiteli lidské zvrácenosti, jako na příklad v Čechově „Hanumanu"; Bystrouška je chytrá a lidé jsou hloupi; Bystrouška je hodná, lidé jsou pýcha, lež a faleš. Ne, satira to není. Zkrátka je to povídka, v níž vystupují liška, revírnik a jeho pes, farář a „rektor", aby pobavili ctěné čtenářstvo a zalichotili jeho mělké skepsi, povrchnímu názoru na život a náboženství a domyšlivému pokrokářství. Neboť mezi čtenářstvem jsou sami měšťáci. A aby byl dosažen tento účel, není ovšem třeba, aby postavy v povídce vystupující, byly odpozorovány a vybrány z proudu života, stačí, že jsou tak voleny, aby neodporovaly životnímu nazírání a zvyklostem českého buržoazního, odchovaného hospodským tlachem a „Humoristickými listy", v nejnovější době také „Smichem Republiky". V mozku českého buržoazního totiž od nepamětných dob straší, že venkovský farář je vyžraný bařtipán, který celé noci hraje karty, kouří kubovky a doma má přiměřenou kuchařku; venkovský kaplan, to je zarytý štvác, spolkař a vůbec zuřivý fanatik. To ostatní už není tak hrozné. Revírnik, to bývá klející a hřmotící vousec, trochu záletný, ale doma poslušný své zákonitě manželky. „Rektor" pak bývá starý, suchý mládenec, který vysedává v hospodách, hraje na starou basu a pod rozedřenou manšestrovou vestou má dokonce i srdce, ovšem, rozumí se samo sebou, dohrořívají v něm sny zašlé lásky. To je ctihodná tradice měšťáctva a v jejím duchu vytvořil Těsnohlídek svoje postavy. Ale doufám, že by to svedl i předměstský holič, jenž dělává masky při ochotnických divadlech. Velicí umělci jinak tvořili. I když chtěli ukázat slabosti a vady lidské, vztávali se intuitivně v duši člověka a učili ji chápati a milovati. Měli shovívavý humor. Nekarikovali. Nebyli uličníky, kteří za plotem vyplazují jazyk. Byli plní laskavosti. Takový byl Gogol, Dickens, náš Neruda. Takový byl i mistr komické opery Smetana. Jeho Kecal, Vašek v „Prodané nevěstě",

jsou směšni, ale milí. Velicí umělci, prve než se posmívali, horoucně milovali a odpouštěli. A proto malí umělci, prve než se posmívají, nenávidí a zazlívají. Jsou plni ješitnosti a pocitu vlastní bohorovnosti a nikdy nedovedou pochopiti a milovati člověka, a nikdy nebudou tvořiti, nýbrž vždy jen znetvořovati. *Postscriptum*: Nechci cediti komárů. Ale co souditi o způsobu, kterým cituje autor Písmo? Na př. na stránce 5. praví farář: Ignoravi et nescivi corpus tuum, mulier. „Rechtor“ překládá: „nevím a neznám tvého těla ženo“, a autor praví, že je to věta z epístoly sv. Pavla. A já pravím, že nevím a neznám této věty, není ze sv. Pavla a nikde v Písmě jsem ji nečetl. Na str. 6. cituje zase revírník Písmo: „Nohy naše slabé jsou a ke hříchu běží.“ V tomto znění a smyslu není těchto slov v Písmě.

Kniha Přísloví má:

Synu můj, nechod po cestě s nimi,
zadrž svou nohu od stezek jejich,
ježto nohy jejich ke zlému běží,
pospíchají prolévat krev.

I. 15—16.

Kniha žalmů:

-- nohy jejich jsou rychlé ku prolévání krve. XIII. 15.

Isaías: Neboť nohy jejich ke zlému běží a pospíchají, aby prolévaly krev nevinnou.

Ale nikde nestojí: Nohy naše slabé jsou a ke hříchu běží. Na stránce 126. - 127. čteme: „Pes je zkrátka hloupý a nemyl. Představme si, kdyby si byl vymyslel nějakou zásadu, tak pěknou jako je lidské: „Dávejte, což je božího Bohu a císařovo císaři“, jak by byl teprve dokonalým strážcem našeho domova? U pána by se chytře našel a nad zlodějem zamhouřil oko“. Předně zásada: „Dávejte tedy atd.“ není výmyslem lidské prohnanosti, nýbrž je to odpověď Kristova fariseům. Za druhé: příslušné místo Evagelia se čte a píše správně: „Dávejte tedy, co jest císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu.“ Mat. XXII. 21. Takové zneužívání Písma svědčí buď o nevědomosti nebo schválnosti; v každém pak případě o nevzdělanosti. Dom. P.

V. Martinek: Tichá píseň. Verše. V Hrabůvce u Mor. Ostravy 1920. Vytiskli Kryl a Scotti v Novém Jičíně. Nestránkováno. Cena K 6'50. — Martinek je básník vzrušené smyslnosti. Kreslí si lákavé obrazy blaha, přistupuje k zahradám rozkoše a mučí se nedosažitelnou krásou plodů, jimiž prohnuty jsou stromy v nich. Stojí před branami, ale nemůže vejíti dovnitř. Poznává, že mu nelze plně se vyžít. Co zdálo se opojným zázrakem, mizí, a zůstává jen šedý popel spálených snů. A proto nenávidí básník vše, co dle jeho domnění brání člověku, aby volně nevztáhl svých rukou po radostném ovoci života: „stará dogmata, stín záhrobní a dávné pohádky ráje.“ A to vše, smutek i hněv sensualisty je pouhá naivnost, a platí o ní vlastní slova básníkovy:

A všecko bylo již a všecko bude znova. (Kolo.)

Dom. P.

Růžena Jesenská: Cizinka. Román. Nákladem Karla Beníška v Plzni. Paní Olga Brunátová, majitelka panství Ousobí, krásná vdova, plná života, elegantní a svůdná, nechala svou dcerušku Rajnu společnici Adèle Křišťanová a odjela do Itálie. Po delší době vrátila se provdána za virtuosa Damiana Navaru, mladého muže podmanivé, neodolatelné krásy. Zjev jeho působil mocně na obě dívky, sympatie Navarovy obrátily se na nevlastní dceru Rajnu. Z toho vyrostla šílená láska obou. Vzali sebou Adélu Křišťanovou a ujeli do Paříže, do Neuilly, kdež prožili několik měsíců štěstí. Ale brzo po narození dcerušky Rajny zemřela mladá matka a Navara, zanechav dítě Adéle, zastřelil se ze žalu na hrobě ženině. Dceruška Rajna byla vychovávána pečlivě Adélou, byla z ní též virtuoska, ale při vši své kráse a hloubce ducha neměla štěstí v lásce. První muž, který ji miloval v Paříži, oženil se s jinou. Rajna odjela na umělecké turné do Čech, navštívila i babičku — Olgu Navarovu — která však zatím upsala panství na dobročinné účely. U babičky se seznámila se statkářem Přemyslem Mysletou. Zamílovali se vášnivě, nezůstalo při duchovních stycích, a román matčin měl se opakovati. Ale Rajna náhodou, stavši se neviděnou svědkyní hrubé smyslnosti milencovy k jiné ženě, přerušila s ním všechny styk, ač se cítila matkou, a ujela do Paříže. Tam porodila hošíka, jenž v pěti letech byl zázračným děckem. Mysleta, netuše, že je otcem, našel Rajnu s hošíkem v Paříži, ale Rajna už dávno dobojovala zápasy, nedojala ji kajtnost Mysletova, nevěřila, že by jí dal štěstí a mír: „Vraťte se na statek, hospodařte na své půdě. Vy v Čechách, ani si nejste vědomi svých úkolů, nevíte, co na vás spočívá, co byste měli pro život své země činili. My, žijící v cizině, máme žhavost v nitru, strážení vůči domovině, které vy neznáte. A vidíme zřetelněji na dálku..." Toť stručný obsah románu. Jesenská je básnička i ve své próse. Všechny postavy jsou krásné tělesně a i při svých vášních krásné duševně. Hrdinka Rajna je obzvláště prokreslena jemně a je ve svých zálech a zklamáních veliká, pevná, bez grímas zoufalství a ztřeštěnosti. Román je sladěn a dyše z něho touha po dobrém, krásném, užitečném životě, i když tento nepřináší absolutního štěstí. Krásným líčením cizoložných poměrů bez nejmenších skrupulí, je román eticky pro mladé lidi příliš svůdný a nebezpečný. Píší-li básníci prosou, dovedou hospodárně nakládati s každým slovem, s každou větou. Platí to i o Jesenské. Její „Cizinka“ je vlastně básní v próse a neubráníte se na mnoha stranách mocnému dojmu velkého poetického díla. *B. Osipovič.*

Latina jako mezinárodní řeč. Prof. W. A. Oldfather přednášel na universitě v Illinois v Sev. Americe o latině jako mezinárodní řeči. Mezi jiným pravil: Ve velké válce bylo možno cítiti dlouhou tušenou potřebu mezinárodní řeči. Národnostní nevinnost nepřipustí zavedení některého živého jazyka, takže nám zbývá volba mezi umělou řečí Esperanto či Ido, a mezi latinou. Až dosud měly veškeré umělé řeči citelné nedostatky a zdá se, že v tomto ohledu nemůžeme očekávati mnoho naděje. Mnozí vyslovují názor, že by se latina hodila nejlépe, kdyby byla obhacena o zásobu slov pro všeobecnou potřebu. Tato zásoba slov dala by se velmi snadno rozmnožiti, ježto vědecká i technická terminologie je buď přímo latinská, neb aspoň latinského původu. Velká většina učenců a vědců užívá latiny, neb aspoň jí rozumí a může se jí i dnes více užítí než kterékoli jiné moderní řeči. Bylo by mnohem snazší naučiti se psáti a mluvit latinsky, než psáti a rozprávěti třemi či čtyřmi moderními jazyky. S vývody amerického učenice souhlasí projev nynějšího sv. Otce. Papež poslal významné psaní autoru knihy: „La Prononciation romaine du latin“ („Římská výslovnost latiny“). P. J. Delporte v Roubaix. V tomto dopise ze dne 10. června 1920 pozdravuje papež co nejvšeleji snahu, že víc a více je následována výslovnost užívaná ve středu katolického světa a že spisovatel tak jasně a přesně podal pravidla této výslovnosti. P. Benedikt XV. praví dále: „Až budou členové velké církevní společnosti opravdu touž řeči všeobecně mluvit, a to nejen v liturgii, nýbrž všude, kde se setkají, budou lehce zajištěny překvapující úspěchy jejich vztahům.“ Jednotnou výslovností řeči tak rozšířenou dnes i v křesťanství minulých dob obdrželi bychom konečně onu jedinou a všeobecnou řeč, po níž jsme již tak dlouho s větším či menším úspěchem pátrali. Tím získané usnadnění vzájemných vztahů bylo by poutem a přitažlivým prostředkem pro společnost národů, které tolik zabývá starost a touha po trvalém míru!“ J. S. Borita.

České umění náboženské. Josef Váchal, o němž dobrou informativní studii s výpočtem všech děl přinesl loňský ročník „Týnu“ z pera Sig. Boušky, vyzdobil *Rukověť posvátných obřadů církve katolické*, vydanou jako návrh liturgického odboru Jednoty duchovenstva katolického. V předu jsou dva celostránkové dřevoryty, jeden s titulem knihy, vyplněný symboly, holubi, kříží, plameny Ducha sv., hlavičkami andělů, druhý s Kristem na kříži, z jehož ran tekou proudy milosti, a jelen přichází a pije z toho zřídla. (Jako jelen dychtí etc.) Sedm záhlaví k jednotlivým

částem v celé šířce strany a pět iniciálek. Výzdoba tato přiléhá k jednotlivým liturgickým úkonům, je pracována s láskou. Umělec jistě krotil svoji obraznost, chtěje se přizpůsobiti poněkud chápavosti širších kruhů kněžských. Liturgický odbor může si gratulovati ke šťastnému rozřešení umělecké úpravy svého návrhu. Váchal vyzdobil před lety (1910.) Slavíka svatého Bonaventury v překl. Ol. Novotného a Křížáckou výpravu dítek. — *B. Kubišta*, zemělý brzy po převratu, jeden z mladých průbojníků nového umění, zanechal po sobě hlavně dva náboženské obrazy, *Sv. Sebastiána*, jenž lákal skoro každého figurálního malíře, *Vzkříšení Lazarovo*. Stejně geniální a též nábožensky citlivý umělec *Zrzavý* oceňuje ve *Veraikonu* tato dvě díla takto: „*Sebastián*... Zmučená tvář světcova, bezbrannost rukou připoutaných ke stromu, bezmocnost, ubohost obnaženého těla, smutek siré temně šedé červeně vyjadřují tak sugestivně, tak hluboce lidsky bolest umělcova života, že není možno zapomenouti tohoto obrazu.“ „*Ve Vzkříšení Lazara* podivně spojuje tvárné schopnosti čisté barvy a jejich světelných kontrastů. Jest ku podivu, jak se mu tento obtížný úkol podařil. Spojuje harmonicky způsob vytváření prostoru a objemu z období prvního (cézanneovského) a čtvrtého. Mohutně působí na diváka hlavní moment obrazu: Kontakt Lazara s Kristem. Velitelským, rozkazujícím gestem zvedá Ježíš ruku a slyšíte volání: Lazare, vstaň! A Lazar pohřbeným rouchem tlaněný a zsinálý barvou země, poslušen hlasu Kristova, s ohromným úsilím a napětím, přemáhá strašnou tíhu smrti a probouzející se život zdvihá jeho tělo z vlhkého hrobu, sune ruku k oživovateli, zvedá do světla dne hlavu, jejíž všechny rysy chvějí se napětím vůle otevřítí zraky. Sestry Lazarovy, z nichž jedna ustrnula v úžasu a druhá pokorně klečí, skloněna tváří k zemi, zástup učedníků a diváků udivených a v zbožném rozechvění ruce spinajících, doplňují scénu a převádějí oko do pozadí jeskyně, z nakupených obrovských balvanů, jejíž vchod otevírá průhled na veselou krajinu v plném svitu denním. Úžasné dramatický obraz, plný vzruchu a ohromné epické šře a hloubky, jaká v našem novodobém malířství českém nemá příkladu ani soka.“ Čemou reprodukcí obrazu přináší *Veraikon*. — *Ferdiš Duša* vydal v úkoru dvě alba barevných dřevorytů: „*Slovenské obrázky*“ (typy slovenských mužů a dívek) a „*Chudí a ponížení*“. V tomto albu jsou dva náboženské motivy *Útěk do Egypta* a *Pád Kristův*. *Útěk do Egypta* je z nejrozkosnějšího, co u nás v dřevorytu bylo vytvořeno mezi motivy náboženskými. Dřevoryt velmi pochválil přísný výtvarný kritik *J. Marek*. Též *Pád Kristův* je zajímavý, zvláště brutalitou katanů. Kdo by se o alba zajímal, napiš podepsanému do Vel. Kunčic p. Radh. Sběratelům a milovníkům umění mezi odběrateli Archy poskytují slevu. — *Rudolf Adámek*, který vyzdobil celou řadu pohádek rozkošnými, rozmarnými ilustracemi, pracuje na hlubokých, vážných dílech náboženských. Jeho náboženská a láska k motivům náboženským není koketerií, vyvěrá z duše věřící. Adámek, nadšený čtenář Arnošta Hella a my-

stiků, katolických, přilnul s veškerou vřelostí umělecké duše ke zjevu Kristovu. *Veraikon* přinesl mezi jiným dva dřevoryty původní od něho: *Cestu osamělých* a *Cíl života*. Na prvním z nich vidíme Krista nesoucího kříž. Jde sám, samotinký, všude vůkol tma, i nebe černé, i země s propastnou temnotou... Jenom On, světlý zjev, s bílým, svítícím křížem kráčí statečně, zanecháváje světlé stopy za sebou. Na druhém dřevorytu viděti obrovskou skálu, zvedající se v podobě obětního stolu z moře. A na samém vrchu stojí postava Kristova, zdvihající vysoko kalich spásy. S postavy Kristovy line světlo... Před vánoce mi vydal Adámek album dřevorytů, z nichž dva jsou náboženské: *Kristus posmíváný* a *Kristus na kříži*. Oba listy jsou krásné a patří — tvrdím to směle — k nejlepšimu, co u nás v tomto oboru vykonáno (18—22 cm). Postava Kristova podána tak mohutně, tak velebně, že zaryje se vám navždy do paměti. Tolik bolesti a přece tolik duševní síly září z postavy Krista posmívaného. A ten šílený, vražedný boj pod křížem! Lidstvo, vraždící se u jeho paty! Zajímavé, že v Praze se neprodal ani exemplář! Katolíci, kteří milujete umění, necháte hynout umělce, který vám tak mohutně podává svým uměním Krista? Nebudou se muset pozdější generace stydět za nás? (Cena listu 30 K.)

Bed. Konařík.

Něco o Merežkovském. Pod tímto názvem uveřejnila v „Gralu“ (XV. roč. 3 4. č.) princezna A. z Georgie dojmy z osobních styků s ruským myslitelem. V stručném výtahu nemožno zde zachytiti plastické jich podání. Pisatelka dlela r. 1908 za studiem v Paříži. Bylo to v době, kdy v Rusku byla překonána první revoluce a množství mladých účastníků muselo za hranice. Uchýlili se, jak se už stalo zvykem, do Paříže. Zde někteří, bídě živofce, hynuli, jiné rozhorčení vhánělo v náruč bolševictví — název ten už tehdy vznikl v kruzích socialistů, kteří se dělili na soc. demokraty soc. revolucionáře. Pisatelka (katolička, sama se zve „mladou konvertitkou“) neměla valných styků s ruskou kolonií, nesouhlasíc se smýšlením těchto bílých, nedobře živých a špatně oděných lidí s očima horečně se lesknoucíma. Jednou však byla pozvána na čajový večírek do literárního salonu mladé bohaté Rusky, kam se měl také dostavit francouzský spisovatel zvukného jména — Anatole France. To rozhodlo, že pozvání vyhověla. A. France nepřišel, ale pisatelka seděla vedle bílého štíhlého muže, asi čtyřicátníka, se snivýma očima a vzezření asketického. Hovor, který se týkal tehdejších nepokojů mezi francouzskými vinaři, poskytl muži tomu příležitost, aby se rozpovídal sousedce své o svém snu příštího světa: Bude lépe, až zvítězí láska. Neumíme Boha ze světa vypuzovat. Církev chce Boha bez světa, revoluce naopak svět bez Boha. Teprve až povstane revoluce ve jménu Otce i Syna a *Ducha Svatého*, nastoupí v platnost Třetí zákon v tisícileté říši Kristově, říši lásky. Muž mluvil zanceně, z plna přesvědčení. Také on se svými druhy věř v Eucharistii, ale domnívá se, že bylo by zradou přijmáti ji z rukou církve

historické, doufaje, že Bůh ukrátká bolestnou touhu (rusky mocka) po ní. Teprve při odchodu od hostitelky zvěděla p., že tento prorocký muž byl Merežkovský, spisovatel „Juliana Apostaty“, „Leonarda da Vinci“ a j. děl, jejichž hl. obsahem je hlásání nové církve apokalyptické, říše Třetího zákona. Merežkovský věřil, že ruská revoluce bude mít význam světový, že jejím vlivem obrátí se a znovuzrodi celý svět, až jen revoluční živlové, nejlepší a nejideálnější lidé ruští, pochopí nové radostné poslání Ducha Svatého. Proto považoval M. za svoji povinnost denně se stýkati s revolučními živly ruské kolonie pařížské v pustých a odlehlých čtvrtích veleměsta a hlásati jim svou nauku. Nedbal výsměchu. I stávalo se, že přicházeli mladí revolucionáři a, vzpomínajíce spáchaných vražd, vzlykali úzkostí. M. se jich ujímal. Nabádal je k modlitbě a utvrzoval u víře v posvátnost revoluční myšlenky. Ještě však třeba se báti Antikrista, který lidi oloupí o všechny ideály, aby zřídil blahobyť na zemi, kde člověk se ztratí v davu. M. mluvil sociální demokracii, skládaje všechnu naději v sociální revolucionáře, kteří se obrátí k říši boží. Po půldruhém roce opustila pisatelka Paříž a odebrala se za vychovatelským povoláním do ruských baltských gubernií. M. žil potom v Petrohradě, pevný ve své víře v mesiášskou moc revoluce, třebas prvý její pokus (po rusko-japonské válce) ztroskotat pro roztržitost a nepraktičnost sociálních revolucionářů. R. 1917 přinesl novou revoluci. Pisatelka ji prožila v Petrohradě jako představená německé školy, stýkajíc se se zajatci rusínskými z Haliče, kteří byli pro viru (sjednocenou s Ř.) ruskou vládou krutě pronásledováni. Mezi nimi byl i metropolita Szepticki. Neměla kdy na literární styky. Jednou však přece potkala Merežkovského na ulici. Zářil radostí a naději, že doba činů je blízka. Než přijel Lenin ze Švýcar a revoluci Kerenského, málo rázného, udusilo záhy hnutí bolševické. V květnu toho roku slyšela p. mluvit Merežkovského o „Kristu a Rusku“. Na ruské vzdělance se obracel. Zželelo se mu jich pro utrpení, kterým strádali za cara a které znova je očekává. Budou opět krvácti pro své snahy. Jsou náboženské, třebas si této jejich povahy není ruská inteligence plně vědoma. Ještě nemyslí na Krista, ale Kristus je s ní. O kež se chopti vykupitelského díla a zachrání ruskou kulturu, která zejména v oboru literárním vytvořila díla nesmrtelná! Je hodina tmy, ale slunce už svítí za mraky. „Kristus vstal z mrtvých; také Rusko vstane, ne Rusko Leninovo, ale revoluční Rusko Kristovo . . .“ To bylo v květnu a v říjnu ovládli Rusko bolševici. Pisatelka opustila Petrohrad, o Merežkovském a osudu jeho věrných neslyšela. Až letos se s ním setkala ve Vilně. Prchal z Ruska do zemí západních, aby jim otevřel oči pro bolševické nebezpečí. Právě se vyjednávalo o mír mezi Polskem a Ruskem. Merežkovský varoval Poláky, věda, že bolševikům slovo není svaté. Bolševictví je životní názor Antikristův, v jehož hrozné náruči se udusí ruská kultura. V bolševickém Rusku není leč otroctví, otroctví nejděsnější. Kdo nechce tain býti otrokem, musí zemřít. A ruská inteligence

musí zas krváceti, ba zdá se už mrtvou. Než M. doufá, že ještě není všemu konec, že ruští vzdělanci uslyší hlas Syna Božího, povstanou, že probudí se „člověk“ a spoutá „opici v červeném šatě“, zavře ji v klec, z níž už nevymkne. Polská válka je křížovým tažením proti ruským bolševikům, kteří klamou svět tvrdíce, že bolševictví je ruské národní hnutí. Nechť rozpomenou se Poláci i Rusové, že oba národové jsou nositeli mesiášské myšlenky! A tato myšlenka je svatá revoluce, která zlomí ohrady mezi národy a spojí je v jediný kmen bratrský. To bude konec dějin a počátek tisícileté říše Kristovy. Pisatelka zvěděla ještě, co trpěl M. s rodinou v Petrohradě, nechtěje sloužiti bolševikům. Bez úředního povolení zde nebylo možno ani inkoustu koupiti, aby proti vládě nemohlo býti psáno. M. slova závazného nechtěl dáti a proto, nemoha myšlenek svých projevovati, opustil zemi rodnou, aby celé Evropě ukázal na šálbu Antikristovu. *F. S. Horák.*

Farské knihovny. Je tomu několik let, nabídl jsem se, že pořídím seznam farní knihovny. Staré knihy jsou mi jako posvěcený dotekeem odeslých věků, a zdá se mi, že ulpělo na nich něco z onoho tklivého kouzla duševní moudrosti a krásy. Hlavní poklady byly však na půdě v bednách, pokud se jich neužilo k podpalování, pokryty odstrašující vrstvou prachu a sazí. Ještě teď vzpomínám s jakous hrdoostí na svou kominickou práci, než se mi podařilo knihy jak tak snést dolů, očistiti z koptu a prohlédnouti. Bylo tam i něco věcí bezcenných dnes a zastaralých, nicméně shledal jsem tam drahé knih, které pro svou starobylost a trvale cenný obsah byly by si zasloužily lepšího osudu. Zvláště poutaly můj zájem latinské dialogy sv. Rehoře, vzácná dvousvazková inkunabule z konce XV. stol., tištěná na papíře skvoucí bílí, na níž se ostře rysovala tiskatelská čern, i po tolika staletích si uchovávající svůj sytý, nezšedlý kolorit; iniciálky byly vesměs s velikou péčí ručně rumělkou vkresleny. Nalezaly se tam dva staré německé tisky z počátku XVI. století, vyzdobené hojnými dřevorytinami. Z pozdějších dob byla tu velká foliová díla, šestisvazkový krásně svázaný výklad Pisma sv., bohatá studnice pro kazatele, spisy sv. Otců, obecně poučná díla. Z dob po válce třicetileté přišel jsem na několik knih z proslulé tehdy imprese jesuitské v Trnavě. Knihy jsem sepsal a spořádal do skříně; tam budou o samotě dumati tito svědkové dob světlejších, a nikdo si s nimi neprijde pobesedovat, potěšit, polaskat. Zůstanou tam v temnu, vzdorujíce vlhku a plísní, až zase někdo je vynese na půdu jako zbytečný, obtížný brak, ač-li je nehodí rovnou do kamen. — A teď malou reflexi. Srovnáme tyto zbytky z někdejší knihovny faráře malého městečka s tím, co najdeme dnes na farářích. Místo soustavných děl exegetických, o spisech sv. Otců ani nemluvě, zaujaly efemerní a ubohé sbírky kázání, jež kromě stranických novin bývají jedinou duševní potravou mnohých kněží. Místo zrní plevy. Nedivme se tudíž, že se dostavují úbytě. Dále nebylo by velmi žádoucí, aby se za-

chránilo někde na bezpečné místo, co nám zbylo po předcích? Viděl jsem ještě jednou kdysi takové žalostné trosky, jako po drancování, rozházené po půdě a na polo zničené. Nač nechávat větší a hnit, co by mohlo ještě býti cennou pomůckou studia? Při bohovědných ústavách jsou knihovny, semináře, tam mohly by se státi opět zdrojem poučení a nových širších obzorů. Diecéšní rady památkové mají tu široké pole a myslím, že pouhý popis farských knihoven byl by již záslužným činem a poskytl zajímavý kulturně-historický obrázek. jr.

Oslavy Dantovy v roce 600. výročí jeho úmrtí. Dantovský jubilejní rok zahájen byl oficiálně v Ravenně 14. září 1920 městským zastupitelstvem a Dantovým komitétem. Zahajovací slavnosti účastnil se ministr veřejného vyučování Benedikt Croce a všichni starostové měst z celé provincie. Slavnost zahájena byla mší svatou, již celebraval msgr. Jan Guerrini, arcij. metropolitní kapituly. — Po mši sváté měla sezení zvláštní komise, složená ze starostů měst Říma, Florencie, Tridentu, Bari, Salerna, aby ustanovila výši příspěvku, jakým každé město k oslavám Dantovým přispěti by mělo. O 11. hod. dopolední navštívil ministr chrám sv. Františka, kde byly objeveny staré fresky a jiné dantovské památky. Vysvětlil podával stavitel Annoni. Odpoledne přednesl ministr nadšenou řeč o Dantovi a jeho komedii v Dantově sále, po níž odebrali se starostové výše jmenovaných měst k hrobu Dantovu a položili naň čestné věnce. Oslav Dantových účastnil se celý vzdělaný svět. Každá země, každý národ hodlá nějakým způsobem uctít památku největšího světového básníka. V italském parlamentě zahájena byla v měsíci srpnu živá debata, jakým ohnosem měla by vláda přispěti k oslavám Dantovým. Ministr Croce navrhol, aby k oslavám byla povolena suma dvou milionů lir. Po zahajovací slavnosti, v níž vše ministru bylo důkladně vysvětleno, pokračoval se tento, aby jeho návrh stal se skutečností, jestliže se dosud nestalo. Z Ravenny, jako střediska oslav, rozesílají se rady a pokyny do celého světa. Města italská budou v oslavách národního svého velikána opravdu závodit. Budou znovu a znovu vydávána díla Dantova, komentáře, a pořízeny jsou i diapozitivy k světelným přednáškám o Dantovi. Opraveny budou chrámy, budovy, a nimiž Dante přišel ve styk, prozkoumána všechna místa, na nichž

tušiti lze stopy Dantovy životní pouti. Z mimoitalských zemí nejčileji v oslavách vede si Belgie. Již v lednu minulého roku zahájil kardinál Mercier vzletnou řeč v Bruselu slavnosti Dantovy. — Následují četné konference a řeči, týkající se Danta. Belgii po bok druží se sesterská Francie. V Paříži ustavil se dantovský komitét pod vedením nedávno zemřelého kardinála Ametta. Konseruator versailleského paláce bude říditi dantovský časopis, jenž má vycházeti jednou za tři měsíce. Vlivem vlády italské založena byla v Paříži též dantovská stolice. V Lyoně vede oslavy a práce s nimi spojené profesor katolické fakulty Charles Boucaud. V Madridě v čele oslav stojí Salesiáni, již hodlají uspořádati celoroční Dantovský kurs, jenž ukončen bude 14. září 1921 velkolepou apothéosi božského básníka. V Anglii předseda komitétu msgr. Casarrelli, biskup Salfordský. Komitét vydávali bude Dantova díla a přispěje finančně k opravám Dantova chrámu v Ravenně. V Uhrách literární společnost „Matyas Korvin“ zahájí též konference o Dantovi a uspořádá výstavku publikací a ilustrací uherských, jež mají k Dantovi nějaký vztah. V Německu předseda oslavám kníže Jan Jiti Saský, jenž mimo komitét založil „Neue Deutsche Dante-Gesellschaft“, která již vydala první číslo svého „Dante-Jahrbuch“. I v dalekém Japonsku má Dante své čtenáře a ctitele. Již v červenci minulého roku vyšel v Ósaka první sešit Dantova měsíčníku s názvem „Arno“. Božská komedie byla v Japonsku již dvakrát přeložena a nyní právě chystá se překlad třetí. V hlavním městě Tokiu bude postaven k počtu Dantově velkolepý chrám spojený s bibliotékou. V něm postaven bude i Dantův monument. Salesiáni založili mimo Itálii 34 komitétů Pro oslavy Dantovy, z nichž největší část připadá na jižní Ameriku. Avšak ani naše republika ne-

stojí za těmito zeměmi a národy. Olo-
mucká Družina literární a umělecká
a již připravený materiál pro Dan-
tovský almanach s názvem „Dante a
Češi“, v němž budou příspěvky před-
ních našich literárních pracovníků a
výtvarných umělců. Náklad bude za
nynějších poměrů značný a proto je třeba,
aby zájem o dílo byl co největší a se-
šlo se co nejvíce subskribcí na alma-
nach, jenž bude státi 30 K. Dílo seznámí
čtenáře dokonale se zajímavými živo-
tními osudy největšího světového bás-
níka a objasní poměr nás Čechů a na-
šich spisovatelů k němu. V Praze usta-
vil se dantovský komitét za předsednictví
arcibiskupa Kordače. Z posledních zpráv
z Itálie sluší zde uvést, že v Římě
byl zahájen dantovský rok 21. listopadu
v sále Arkadie za přítomnosti kardinála
Valtré di Bonzo, ministra Croce, pod-
sekretáře Bertoniho, senátorů Santuci-
ho, Grosoliho, Calisseho, Montesora,
Fradeletta, poslanců Tedesca, Salve-
miniho, Predy, Giavazzioho a mnohých
jiných znamenitých římských osobností.
Vláda ve formě zákona povolila na
oslavu 1.250.000 lir. Z toho největší
suma připadá na výzdobu hrobu Dan-
tova v Ravenně a na opravu chrámu
a budov, jež mají vztah k Dantovi ve
Firencii. 12. prosince sešli se zástupci
měst italských na Kapitolu a usnesli
se, aby mimo jiné pořízen a užit byl
k oslavě Dantově zvon, jímž by se kaž-
dý den jubilejním roce zvonilo. Spo-
lečnost římská „Cassa di Dante“ též
vypsala konkurs na nejlepší studii o
Dantovi. Ustřední komitét ravennské chy-
stá krásný pamětní kalendář dantovský
na rok 1921, pamětní pohlednice a
nálepky. Dárčům, již věnují na oslavu
chrámu sv. Františka v Ravenně dar
od 1 liry počínaje, budou poslány ju-
bilejní medaile z aluminia, bronzu,
stříbra a ze zlata. Alois St. Novák.

Jan Štěpán Brož. Dne 2. září 1919
skonal v So. Omaze, Nebr., sev. Americe
duchovní správce osady Bl. Panny Ma-
rie, nezapomenutelný kněz, spisovatel,
básník a učenec, dp. Jan Štěpán Brož.
Smrt jeho hluboce rozechvěla všemi vrst-
vami katolického lidu českého v Ame-
rice, jenž pro jeho lidechotnou povahu
a hlubokost myšlepkovou vše jej
miloval. Štěpán Brož, konsultor kněž-
ský, činný člen státní dějepisecké spo-
lečnosti v Nebrasce, člen Mississippi
Historical Association, člen International
Congress of Americanists, Washing-

ton, D. C., člen American Historical
Association, plodný básník, odborný a
vědecký spisovatel, kněz výborný a
Čech upřímný a vlastenecký, srdce zla-
tého, narodil se dne 25. prosince 1865
v útulném jihočeském městě Kardašově
Řetici v Tábořském kraji. Čtyřtřídní
obecnou školu navštěvoval doma a r.
1878 na radu učitele Václ. Kursy a dp.
faráře Hrdličky poslán byl na gymná-
sium do nedalekého Jindřichova Hra-
dce, kde r. 1885 podrobil se maturitní
zkoušce, kterou s dobrým prospěchem
složil. Bohoslovecká studia konal na
univerzitě ve Štýrském Hradci zároveň
s vdp. Janem Vránkem a s vdp. Magrem
Em. Bouškou. V německém ústavu tom
bylo našim českým bohoslovcům zakou-
šoušet mnoho ústrků a protivenství.
V té době byl veliký nedostatek če-
ského kněžstva v Nebrasce, a tu jak
omažský, tak i lincolnský ndp. biskup
hledal v Čechách a na Moravě české
bohoslovce. Zvěcnělý vdp. Vilém Čocka
ve pčině té dopisoval do staré vlasti.
Na to sám ndp. biskup Bonacum z Lin-
coln odejel do Čech a na Moravu, a
měl v kněžských seminářích přednášky
o poměrech českých katolíků v Ne-
brasce. O tom o všem se čeští boho-
slovci, studující ve Štýrském Hradci do-
věděli, vymohli si u biskupa W. Zwer-
gera dovolení, by mohli přestoupit do
semináře v Churu ve Švýcarsku, kde
mnoho jinonárodních theologů studovalo
pro diecése v Americe. Tam byli čeští
bohoslovci oblíbeni a milováni. Dne
14. července r. 1889 byl dp. Jan Št.
Brož v chrámě seminářském posvěcen
na kněze od ndp. biskupa churského
Jana Battaglia a první mši sv. sloužil
ve staroslavném klášteře benediktinském
v Maria Einsiedeln, nedaleko Curychu
ve Švýcarsku. Po svém vysvěcení ztrá-
vil 10 měsíců v Kardašově Řetici, ve
svém to rodišti. Ku konci pak dubna,
v pondělí velikonoční roku 1890 vyjel
přes Hamburk do Ameriky, pozdržel
se několik dní u zvěcnělého vdp. ge-
ner. vikáře V. Čocky v Omaze a na
to byl poslán ndp. biskupem O'Conno-
rem za kaplana do Chadron, Nebr.,
kdež mu byla vykázána misionářská
práce v krajinně rozsáhlé a nehostinné,
mezi Čechy, Poláky a Němci. V době
té zakoušel na svých cestách po čet-
ných a od sebe na sta mil vzdálených
misích mnoho útrap, jak o tom píše
v knize: „Dějiny české katol. osady sv.
Václava v Dodge, Nebr.“ Později pá-
sobil v St. Paul, Nebr., a od r. 1894.

pracoval stále a neúnavně v osadě sv. Václava v Dodge, Nebr. Tato osada stala se za jeho působení osadou vzorou a příkladnou, v níž život národní i náboženský projevoval se čilým životem spolkovým, ale hlavně nádhernou českokatol. školou, jaké bychom marně hledali v širém okolí. „Exegi monumentum aere perenius“. Postavil jsem si pomník nad kov trvalejší. — R. 1918 na podzim, po smrti dp. Josefa Chundeláka svěfena mu byla ndp. arcibiskupem Hartym osada Bl. Panny Marie v So. Omaze, Nebr. — Úmrtí dp. Jana Št. Brože bylo pro všechny americké Čechy-katolíky těžkou ranou, a pro česko-americkou literaturu ztrátou nenahraditelnou.

K otázce cyrilometodějské. Že u nás posud nemáme dosti spisů, které by zejména v širších vrstvách inteligence křísily zájem o celý tlum otázek namnoze ještě nedotčených, pojmích ke jménům slovanských apoštolů, nikdo nebude chtít popírati. Proto vítáme každý nový příspěvek, zvláště, pochází-li od autora tak na slovo vzatého, jakým jest archivář *dr. Fr. Snopce*. Myslím jeho obšírnou stat v Bohovědném slovníku pod heslem „Cyril a Metoděj“, která vyšla též jako samostatný otisk (Praha, Kotrba. Str. 19. Cena 2 Kč). V koncistich větách, s vědomou snahou po stručné, slovníkové formulaci, sleduje autor život obou bratrů od narození až do vyhnání učedníků Metodějových z Moravy, místy nám obšírněji načrtává dějinnou záhadu, místy prostě, dáváje pramenům svůj výklad. Kdo zná četně a cenné práce Snopkovy, jež vrostly ze samostatné púdy a vyvrcholily zvláště v kriticky až úzkostlivé a neuvěřitelně interpretaci papežského listu „*Industriae tuae*“ Jana VIII., kterým slovanští liturgie slavnostně povolena, nenažde tu nových pokusů a názorů. Přece však tak soustavného podání všech problémů, vztich se k životu sv. Cyrila i Metoděje, jsme dosud neměli z pera Snopkova. Právě z tohoto přehledu vidno, kolik tu ještě otázek nedotčených, a že třeba mnoho pracovati monograficky. Nebude nikdo mlti za zlé autoru, že tam, kde věda dává jen odpověď pochybnou nebo žádnou, odpovídá si vlastními domněnkami, jež zdají se jemu nejvěrojatnější. Všem, kdož touží se seznámiti se stavem badání o našich slovanských apoštolech, budíj spis Snopkův co nejvteleji doporučen.

K jeho přednostem náleží i to, že nejen na konci, nýbrž i v textu, pokud to pochopitelná stručnost dovoluje, uvádí všechnu čelnější literaturu. jr.

Zpět! Tvrdý, ocelový spár moderní kultury zevnějšku zafal se hluboko v naše srdce rozrytá válkou. Jako trosky klesly naše modly: moc, vyspělost doby, vymoženost budící v nás hrdost nad stoletím, jež si ovládlo vzduch, mořské hlubiny — i zemi kolkolem. Vše! Vše! Jen jedno schází! Nejdůležitější. My sobě scházíme. Po hrozných ranách jsme se probudili a poznali jsme, že jsme daleko od své duše, jež tápá a hledá. Cítíme, že musíme zahynouti. Jen jedno může nás zachrániti. Vratme se do komůrky své duše a pěstujeme nejvyšší kulturu svého nitra. Jak se chceme zachrániti, když klesl mocný Řím a učená Helas? Nemáme moci a nedej Bůh, abychom ji měli, a máme moudrost? Bůh ví. Aspoň to někdy přišerné buci z našich zákonodárných sborů. Musíme svého ducha ponořiti do hlubin prosvětlených a očištěných křesťanstvím. Všude ve světě již tak začínají. Ve Francii vydávají dominikáni toulenské provincie časopis pro zvnitřnění života „*La Vie spirituelle*“. Redaktorem je P. Hernadot O. P. Přispívají profesori dominikán. mezinárodní university „*Collegium Anglicum*“. Dr. Wurm v Řezně vydává u Habbela pod list „*Seele*“. I Španěle chápou se práce v tomto oboru. Španělští dominikáni založili časopis téhož směru „*La vida spirituale*“. A my? Kdy přestanou sytiti nás naše „katolické“ časopisy výrobky mělkých povrchních duší? Kdy se vrátíme dovnitř? Ach, Bože, jak jest již na čase!

J. S. Botila.

Literární jubileum holandských katolíků. V záti minulého roku oslavovali katolíci holandské stoleté narození průkopníka katolické kultury holandské J. A. Alberdingha Thijma (1820 – 1889), profesora estetiky na akademii v Amsterdamě. Katolíci holandští dobyli si vytrvalou prací uznání své vlasti: byly-li jim dříve veřejné úřady nepřístupny, staré katedrály oduáty, že jen v úkrytech sklepích mohli konati své bohoslužby — nyní předseda ministerstva, věstí katolíků, oslavuje sám paměti teč Alberdingha Thijma, který už r. 1874 ujišťoval svého krále, že nemá věrnějších poddaných nad katolíky. Holandský kritik Busken Huet posuzuje

Thijma takto: „Katolíkem je ve svém nadšení pro gotiku, katolíkem je ve svém pojetí domácích dějin a domácí literatury, katolíkem je ve svých novelách a životopisech.“ Přes 50 let stál A. Th. v čele katol. holandské kultury jako básník, literární dějepisec a kritik umění — a zemřel, jak sám píše ve svých básních, „v rouchu římského bojovníka“. Jako teoretik umění předešel svou dobu v mnohých zásadách: „Umění... jako křesťanství od Boha pochází a chce tvořit pro všechny třídy (společenské) a směřuje při tom k tšši Boží...“ „Ano, život není je opět umění! — Když bylo Th.ovi vytýkáno proto zpátečnictví, bránil se (r. 1858): Umění nechť dýchá vzduch své doby; přesto žádá si oživení zásad jedině pravdivých a věčné platných. Umělci nechť studují nejlepší díla, v nichž základní otázky života byly zpodobeny, a pak sami tvoří...“ Krásně definoval A. Th. pojem umění: „Umění je lidskou odpovědí na lásku Boží.“ Kdyby A. Th. hyl synem velkého národa, praví holandský zpravodaj „Gralu“ (XV. roč., seš. 56), nabyl by jistě vlivu Ruskinova. Trebasrazil dráhu umění budoucímu. A. Th. byl milovníkem středověku, vřel si vžil umění gotického. V něm spatřoval ryzí pravdu, předpoklad všeho umění, a zároveň povznášející symbolismus. Svou zbožnou duši Th. živil denně ze svého zdroje katolické liturgie. V ní spatřoval stylisované všechny náboženské city a úkony v podivuhodnou jednotu. Po 60 let denně byl přítomen mši sváté, maje v rukou některý díl 12ti svazkového „Církevního roku“ francouzského benediktina Guérangera (ze Solesmes). Po celý život hájil Th. katolicismus proti předsudkům svých protestantských bratrů. Rád objevoval velké katolický holandské minulosti. Vzpomeňme jen jeho mystických novel „Gertruda z východu“, „Varhaník velechrámu“. Nejvíce miloval své rodné město Amsterdam, zvláště starý katolický Amsterdam. Opěvuje-li přírodu, zná jen aleje a kanály těchto severních Benátek. A slunce — nejráději pozoruje hru jeho paprsků v jizbě jako malíři holandského. Jeho miláčkem je také veliký básník holandské renesance Vondel († r. 1679 v Amsterdamě) svou konverzí (ke katol.) dvakrát mu drahý. Thijmovým nejlepším dílem jsou právě jeho „Portretten van Joost van den Vondel.“

F. S. Horák.

Sklon ke katolicismu ve Švédsku. Inteligence švédská vydává měsíčník „Credo“, jímž chce oživit původní švédský katolicismus. Ozývají se hlasy po zřízení episkopátu, navazují se styky s episkopátní církví anglickou a řeckou, aby odtud domácí biskupové — pro zachování souvislosti — přijali svěcení. Je snahou ve více obřadech vrátit se k „původnímu“ katolicismu, očištěnému od pozdějších „přidávků“ církve římské. Píznácný je kult domácí světice, cele katolické svaté Brigity (žila ve 14. stol.). Známa je u nás v překladu kniha V. von Heidenstama „Pout sv. Brigity“ (Ottova Laciná knih. nár. sv. 257. 1917), ukázka novoromantického umění švédského. Il. pokouší se zachytit celé to ovzduší přísného odtikání, kterým dýše okolí této světice, její vliv na domácí události (sám král se s ní radival před svými výpravami válečnými), zvl. však její pout do Říma a Svaté země. V Římě zprvu pohrdají vznešenou „zebračkou“, která občas zapisuje svá vidění (do češtiny je přeložil už Tomáš ze Štítného), ale znenáhla nabývá velkého vlivu, že odvažuje se poslati papeži do Avignonu kárný dopis, jímž její vyzývá k návratu do Říma a k životu příkladnému. Než zprvu se spisovateli málo dalo přesvědčit nás, že Brigita prožívá sladké radosti z tuhého odtikání, jak čítáme v životě světce. Co si cize přísného vane zejména z poměru světice k vlastním dětem, které se vzpouzejí z lásky k životu následovati jejího příkladu. Ba, Brigita svou provdanou dceru Karin přinutí zanechat ve vlasti nemocného manžela a putovati do Říma. Dcera vzdoruje a matka je dotud smutná, dokud dcera nepocítí slasti z odtikavého života. Teprve potom slunný jas provází ji na další pouti. Ducha časopisu, o němž jsme se s počátku zmínili, prozrazují články: „Modernismus, jeho vývoj od Luthera a Kanta“, „Katolická propaganda — tou jste sánil se vším svým kultem Brigitiným a vši svou liturgikou“, nebo „Svatá Brigita a její řád“, „The second spring in England“ (narážka na katolické hnutí v Anglii, druhý obrat ke katolicismu). K článkům druží se rozhledy po katolicismu v různých zemích. Zpráva z „Gralu“, přímo ze Švédska zasláná, které tu z části používá, prozrazuje, jak velké je touha v protestantských zemích po mateřské církvi a jak všechno to hnutí — trebas oklikami — směřuje k Římu.

Český čtenář nechť srovnává poměry na malém území své vlasti s hnutím, o kterém se dočítá v Itálii, ve Francii, Německu, Nizozemí, Anglii, Skandinávii, v Rusku a j. — a soudí sám o „brzkém“ zániku Říma, kterému vypověděl boj! F. S. Horák.

Gotika a příroda. Každé umělecké dílo výtvarné musí hovořit jakémusi dualismu. Náleží slérám dvou různých světů o dvou protivaých pólech. Předně, je to jeho skutečná, konkrétní podoba či forma, která působí bezprostředně na náš estetický cit. Jsou-li nám měřítkem dokonale tvary organické, jak příroda je vytváří, posuzujeme u umělecké dílo podle jeho poměru k přírodě, která v tomto případě je vzorem. Čím více se dílo tomuto světu vyrovnává, tím uspokojenější bude náš cit pro formu a my říkáme: to dílo je krásné. Leč není pravým umělcem, kdo by jediné myslel na to, aby uspokojil fyzické oko pozorovatele, neboť v tom případě zůstane jeho dílo pouhým kusem hmoty, sformovanou látkou. U skutečného díla uměleckého neběžá ani tak o to, zda vzor, jak v přírodě se vyskytuje, byl věrně napodoben, nýbrž spíše a hlavně je to otázka, zda formou byly plně a zdařile vyjádřeny nedomyšlené a duchovní hodnoty, jež měly dílem uměleckým býti projeveny. V tomto případě není forma pouze pro formu, nýbrž je prostředkem k citi, sprostředkovatelkou vnitřní myšlenky a idee. A z tohoto druhého hlediska nutno posuzovat gotiku, která na újmu formy dává vítězství duchu. Je to zvláště gotická plastika a malba, která svými formami velmi se liší od klasického ideálu, jak jej skýtá příroda. Neboť celý specifický středověký způsob vtělování představ je řízen a oduševněn abstraktním myšlením tehdejšího člověka pohrdajícího vším pozemsky konkrétním. Tvořícímu umělci středověkému nebyla příroda s jejími formami cílem ani pravidlem, nýbrž byla to transcendentní představa, která jej vytrhovala z organického a smyslového v nadmyslné, a zevní forma, nebo lépe řečeno: její naznačení, byla jen pomůckou, aby nenazíratelnému mohl býti dán výmluvný výraz. Pouze pod zorným úhlem tohoto transcendentalismu nebo idealismu možno spravedlivě posuzovat gotické umění a bylo by chybou, kdybychom se na ně dívali očima moderního estety ze školy renesance a antiky. I v gotice

možno pozorovati vývoj. Jako u renesance v Itálii, tak jeví se v pozdější gotice prohloubení, vlastně nalezení duchovní individuality člověkovy a hlubší poznání světa zevního v zrcadle vlastního sebevědomí. V skulptuře i malířství možno pozorovati zvláště dva zjevy. Je to především oslejší projádření vnitřních, duchovních vztahů osob navzájem a silné zdůraznění duševních hnutí. A druhá věc je větší snaha přiblížit se organickým formám přírody. Ovšem i teď zůstal transcendentalismus motivem hlavním. I teď nebyly cílem umění tělesné ideální postavy, jejichž limetnou krásou a larů a zákonitostí by bylo bývalo umělecky vyjádřeno to, co je ve věcech vyššího a vznešeného, nýbrž idealem zůstaly duchovní individuality, které byly do opise postaveny proti každodennímu a všednímu, jako pojem intelektuelně a eticky vyššího lidství. Toto jakési přiklonění se k světu a člověku však neznamenovalo tu nikterak, jako u renesance v Itálii, úplné odpoutání se od veškeré tradice církevní, nýbrž projádřila se jím spíše krásná harmonie nového naturalistického pojmání života a křesťanského spiritualismu. Transcendentní emancipace od skutečného života zabránila vývoji ve smyslu antiky, t. j. úplného jednostranného přilnutí k organickému formismu, neboť i dnes má příroda v uměleckém vyjadřování místo podřadné, jsouc pouze předlohou, pokud jí lze spojit s transcendentně idealistickými předpoklady. U antiky spočíval ideál umění v dokonalém vystižení formy, v organické kráse, cíli nejvyššího uspokojení estetického citu pro formu bylo jí konečným cílem. Gotika překonala antiku vyjádřením duchovních hodnot a vztahů.

Drobné zprávy o písemnictví slovinšském. „Nova založba“ vydala jako šestý svazek své Nove knjižnice básnickou sbírku „*Tristia ex Siberia*“, která vyvolala zajímavou polemiku. Dr. Joža Lorentič, který o sbírce referoval ve Slovenci (dne 11. listopadu), založil totiž svůj posudek o ní na porovnání s Ovidem a shrnul svůj úsudek asi v tato slova: Autor je stále tam, kde byl před desíti lety, „Když kvetly ráte ...“ (t. j. první sbírka jeho veršů). Je orientován úplně klasicky: vybraná forma, vybroušený jazyk, při tom však stará retorika, při níž se srdce nevzruší. Dva dni poté odpovídal referentu na témě místě autor Vojislav Moš. Vytýká, že

se kritikové rádi utíkají od vlastního předmětu k paralelám, o kritizované sbírce ze neřeknou nic pozitivního, za to však udivují čtenáře přebojnými citáty z celé literatury. Dr. Lovrenčić si vzpomněl při názvu „Tristia“ na Ovida a ukázal čtenářům, jak dobře ho zná, neboť směl z něho ve svém referátě hezkou řadu obdobných míst. Arci: jsou to místa naprosto nezávažná, týkající se věcí více méně úplně všedních, celkem bezvýznamných, místa, jež by snad bylo možná najít i u kteréhokoli básníka. Horší jest však, že celá Lovrenčićova „Ovidská teorie“ je pouhý vzdušný přelud, jež nemilosrdně rozháňá básníkovy kajícné doznání, že Ovida četl po prvé a naposled v kvintě... A tak jsou nyní role vyměněny: napřed vytýkal kritik básníkovi, že se za 53 měsíců svého zajetí v Sibiři vůbec nezměnil, teď dokazuje básník jemu, že se nezměnila slovinská — „kritika“. Jistou pozornost vzbudili konceni minulého roku „nejmladší“, kteří se hlásí velice hluchně o slovo. V popředí stojí *Anton Podbensek*, „člověk s pumami“, který využil příhodné chvíle, herecké stávký, aby se představil širší veřejnosti v lublanském národním divadle jako přednášce vlastních básní, v nichž se snaží nahradit obvyklý rytmus a rým rytmikou představa a zážitků. Pokud jsme měli příležitost poznati jeho poesii z ukázek v „Dom in Svetu“, je ještě nezářal. Básník neovládá naprosto svého hohatého materiálu, nýbrž spokojuje se tím, že hromadí bez úzkostného třídění a bez hlubší pojistosti spousty myšlenek, dojmů, obrazů a vizí, jimiž chce čtenáře prostě omráčiti. Jeho recitační večer vyvolal nejraději posudky. Za tím, co jím byla část mládeže přímo učešna, vyslovila se valná většina ohecnstva velice zdrženlivě o „člověku a pumami“. Ba ozvaly se i vášné hlasy, které označují Podbevsky básně za zjevy psychopatologické! — Citelnou mezeru na poli ilustrovaných listů chce vyplnit „*Plamen*“, který bude vydávati dvakrát měsíčně *Josef Prunk* v Lublani. Vydavatel zdůrazňuje neutrální stanovisko svého listu a slibuje, že bude „*Plamen*“ obsahově přístupný všem vrstvám čtenářským. — *Milan Pugelj* vydal v Lublani vlastním nákladem výbor dvanácti novel ze svých sedmi knih. Vybrané novely jsou pro autora charakteristické a v uměleckém ohledu dobré. Spisovatel je i u nás znám z několika překladů a lze se nadíti, že jeho

výbor „*Naša leta*“ dojde i u českých čtenářů pozornosti. — „*Slovenska Matica*“ v Lublani, založená r. 1864 pro podporu slovinské vědy a literatury, byla před válkou první kulturní institucí na Slovensku a dostávala svědomitě svému poslání. Za války bylo její jmění zabaveno a její činnost zastavena. Po válce bylo jí sice jmění vráceno, ale u porovnání s dnešními cenami je tak malé, že Matici není možno, aby rozvinula takovou působnost, jaké by bylo za nových poměrů třeba. Proto se obrací „*Slovenska Matica*“ na všechny přátele Jihoslovanů, aby se zase kolem ní sdružili a umožnili jí další činnost. Upozorňujeme na to nejen oby Čechy, kteří byli členy lublanské Matice již před válkou, nýbrž i ony, kteří mají smysl pro praktické řešení stále stejné palčivé otázky kulturní vzájemnosti slovanské. Matica změnila program a stane se velkým národním nakladatelstvím, jež bude pečovat o vydávání nejdůležitějších publikací. Přítím rokem vydá pro své členy: Matiční památník, důležitý a zajímavý příspěvek ke kulturnímu dějinám slovinským), dvě slovinské knihy zábavné a jednu knihu obsahu vědeckého. Kdo ví, jaká drahotu panuje nyní na slovinském knižním trhu a uváží, že členský příspěvek matiční je pouhých 40 korun (jihoslov.), uzná jistě, že členství není žádnou obětí, nýbrž naopak, že Matica chystá svým čtenářům veliký dar. Vedle řádných (členských) publikací bude „*Matica*“ vydávati také publikace mimořádné, z nichž ohlašuje slovinský překlad Dostojevského románu „*Idiot*“, básně P. Golje, dětskou poesii Vidy Jerajové, přehled jihoslovanské literatury a j. — Maribor, jenž má od loňského roku své Národní divadlo, má již také vlastní revui. Nazývá se „*Zrnje*“. (mariborský kulturní věstník) a vydává ji za redakce *dra Paula Strmška* divadelní správa. V prvním čísle je mimo jiné zajímavý článek o Ivanu Cankaru na slovinských jevištích. — V „*Drobných zprávách* o písenictví slovinském“, které jsme uveřejnili v loň v říjnovém a listopadovém dvojčísle „*Archy*“, zaznamenali jsme také dvě novinky ze slovanského území obsazeného Italy. Gorický týdeník „*Goriška Straža*“ upozornil na to v čísle 49. ze dne 9. prosince 1920, kde také doporučuje „*Archu*“ slovinským čtenářům. Týž týdeník přinesl ve vánočním čísle zajímavou stat *Venceslava Belz: Jugoslavske jaslice in naša na-*

rodna pesem", ve které autor stopuje, do jaké míry se přiblížil čelný slovinský malíř Maksim Gaspari tradici lidové písně ve svých originálních „jihoslovanských jesličkách", vydaných čilou „Umetnišskou propagandou" v Lublani slovinským dětem památkou na nově-zrozené osvobození Jihoslovapů. Dále nás došly z Gorice: „Koledar za navadno leto 1921" a Zábavna knižnica, zvezek prvi — obě z nákladu „Národní tiskárny". — „Koledar", jenž je snad v každé gorické slovinské domácnosti, neboť se ho rozebralo přes 20.000 výtisků, vychází po druhé a uspořádal jej dr. A. Pavlica. V kalendářní části zaujímou záhlaví jednotlivých měsíců s typickými obrázky slovinskými, nejlepší to výzdobou kalendáře. Ostatní obrázky jsou valnou většinou dozvuky válečného utrpení. Tak na př. přes tisíc miniaturních fotografií padlých junáků, obrázky ze života válečných uprchlíků a pod. Tendence je jasná a zdůrazňuje ji také jasně část textová, jež nepřehlídí pouze k novým poměrům v nové vlasti, Italii, nýbrž akcentuje jednotu národní příslušnosti článkem o Slovincích zámořských, vzpomínkami na Záhteb, národně-politickými drobnostmi a j. ... „Zábavná knižnica" je přílohou tohoto „Koledaru" a chce italským Slovincům nahraditi oblibené a dříve tak neobyčejně rozšířené knížky „Družby sv. Mohorja". Bude-li vedena v tom směru, jaký zahájila prvním svazkem, podaří se jí to jistě a vykoná kus záslužné práce. Vstupní svazek nepřináší sice původních prací slovinských, ale bude jistě uvítán s nelichotnou radostí. Obsahuje výbor desíti překladů dra Al. Gradnika z novější srbské prósy, výbor velice pečlivý jak po stránce umělecké tak také propagační. Na první pohled je totiž jasno, že chce slovinského čtenáře nejen pobaviti, nýbrž také sblížit s jeho srbskými bratry. Všude se otvírá čtenáři nový rozhled po svérázném životě srbského lidu, všude nový pohled v myšlenkovou i citovou oblast prosté srbské duše. — Gorický list „Mladika" se přeměnil novým ročníkem v zábavně-poučný ročník čtrnáctideník. Zajistil si spolupráci předních beletristů (Meška, Finžgara, Sardenka a j.) a bude přinášeti také populárně psané příspěvky vědecké. Chce především organi-

sovat slovinské kulturní pracovníky na Goricku, ale současně také soustavně sledovat kulturní život celého národa slovinského. Dobrá myšlenka najde také úrodnou půdu. — „Zveza slovanskih učiteljskih družtev v Terstu" oznamuje, že začne vydávati časopis pro mládež, měsíčník „Novi rod", pro něj získala spolupracovníky mezi nejlepšími slovinskými spisovateli. Tak začíná dobře promyšlená literární práce Slovinců pod cizím jhem na Goricku i v Terstu naprosto slibně. *Mirko.*

Náboženský vývoj mladého Machara připomnělo nám nové (3.) vydání „*Konfesi literáta*" (1920, nákladem Gustava Dubského v Praze). Machar o sobě tu píše, že byl skeptikem už jako žák nejnižších tříd obecné školy. Tehdy byla probírána dějprava, z níž se chochoval jen některé části (o Josefovi a jeho bratřích) zamlouvaly. Z postupu Starého Zákona měl dojem, že moc Jehovy víc a více slábne. Nový Zákon zanechal v něm představu Krista člověka. Katechismus v 3. tř. byl mu odporný. Pročil pak krátkou dobu viry legendární, kterou mu vědechla blízkost Staré Boleslavy, ale pak skepse znova se ho zmocnila, zpovědi nenáviděl a vyhýbal se jí. V Praze, kam přijde venkovský hoch na studii, má „historické trápení", jež ho odpuzuje od katolicismu, ale přes to chce býti knězem i přes to, že profesor náboženství byl pro něho nejbroznejším člověkem. Četba Voltaira, jehož vtip nade vše cenil, a Renana dokonala náboženskou revoluci mladého Machara. Z profesorů zamlouval se mu na akadem. gymnasiu Vaněk, který rád ironisoval nábožen. zjevy v dějinách (srovnej pozdějšího básníka M., soudce dějin). Jako komedie s lidmi provozovaná zdají se Macharovi pouti (lísti podrobně pout staroboleslavskou). Za to, že domlouval známému studentu bohoslavci, že si vybral toto „femeslo", dokazoval mu, že Kristus byl jen člověk, církev je jen dílo lidské a katolicismus vírou v mytologii, přiměl ho katecheta, aby odešel na jiné gymnasium, kde byl „páter" shovívavější. Mluvě posléz o svém životním názoru praví, že Pána Boha nikdy nepohřšoval, že ho neměl nikdy zapotřebí.

F. S. Hordk.

tu a tam bylo dobrodiní prokázáno, provázal je požadavek po nemožné a nesprávně vykládané vděčnosti, která byla stotožňována s neodchýlením se od předepsané, za často předpotopní směrnic. V těch řídkých případech mecenášství nebylo svobody ducha. Do, ut des — platilo. Mluvivali jsme a mluvíme dosud o idealismu v katolickém táboře a o materialismu na př. Židů. Prakticky však Židé a zejména jejich boháči svým velkým zájmem pro literaturu, divadlo, umění, svou vírou v moc ducha, v moc idejí prokázali více idealismu než katolíci, kteří tyto věci zanedbávají, věříce pouze počtu a organizaci a stavíce se tak na půdu praktického materialismu. Odpomoc spočívá jedině v tom, když si to všechno otevřeně přiznáme. Pak probudí se v těch, kteří mají k tomu prostředky a kteří neutonuli v bludu modloslužby mamonu, opravdové mecenášství, které dá ze svých pokladů a nebude nijak přistihovati křídla obdarovaných talentů, věříc a důvěřujíc, že poletí skutečně k Slunci . . .

Člen naší Družiny literární farář švábenský, Jan Vyhliďal, slavil dne 27. dubna své šedesátiny. V denním tisku jeho význam a jeho zásluhy byly plně oceněny. Pokud přesných a úplných dat životopisných a bibliografických se týká, poukazujeme na portret připojený k jeho knize „Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou“. My z Družiny přejeme svému staršímu druhovi co nejvíce duševní svěžesti i zdraví tělesného, aby třímati mohl dále pero, které tolik bystrých a přilehavých momentek povahy a duše našeho lidu nakreslilo.

TH cykly dřevorytů Ferdise Duše. *Chudi a ponížení* (10 obrazů, cena 100 K), *Slovenské obrázky* (10 obrazů, cena 100 K, kolorované 150 K), *Tešínsko* (5 obrazů v rozměru 40 × 48 cm. Cena 250 K.) Vydal B. Konafik-Bečvan, Velké Kunčice pod Radhoštěm. Možno dostati též na splátky.

Nová kniha F. H. Bukovce. V těchto dnech vyšla nákladem Slezské lidové tiskárny kniha Fr. Hrubého-Bukovce „*Rostislav*“, drama v pěti jednáních. Kolem výrazné postavy prvního knížete Velké Moravy jsou seskupeny osoby z oné doby, kdy křesťanství začalo býti oporou politické samostatnosti našeho národa. Mimo kroje nečiní hra ta na ochotníky velkých požadavků. Možno již nyní poštou objednat u správy Slezské lidové tiskárny v Opavě, Dolní náměstí číslo 18., která obratem knihu zašle. Provozovací právo možno získati zakoupením sedmi výtisků. — Zaslal se buď za obnos předem zasláný nebo dobírkou. Cena knihy 7 K bez poštovného.

Kněhyně, zvěsti z Moravy, Slezska a Slovenska. „Kněhyně“ vycházeti bude v pěkné úpravě, 6 dvojčísel do roka a bude přínášeti ukázky a posudky umělecké tvorby mladých z Moravy, Slezska a Slovenska v duchu krojovém, východním a slovanském. První dvojčíslo vyšlo v březnu.

Družstvo přátel studia v Praze

vydalo následující knihy:

Hilaire Belloc: Cesta do Říma. Cena 22 Kč, váz. 36 Kč. — Thomas de Quincey: Johanna z Arcu. Cena 10 Kč. — Sv. Bonaventura: Život svatého Otce Františka. Cena 25 Kč. — Blah. Rabanus Maurus: Život sv. Mafie Magdaleny a sestry její sv. Marty. Cena 24 Kč. — Kasimír Edschmid: Sestera ústí. Cena 18 Kč. — Paul Claudel: Den sedmý odpočinkem. Cena 14 Kč. — Fulcher Chartreský: Historie Jeruzalémská aneb Děje křesť. rytířstva na výpravě do Svaté Země. Cena 30 Kč. — Paul Claudel: Patero velikých ód. Cena 25 Kč. — Francis Jammes: Růženec v slunci. V tisku. — Bohuslav Reynek: Žizně. Cena 20 Kč netto. — Letorosty. Sborník Družstva přátel studia. Vychází ve volných lhůtách.

Členský příspěvek ročně 60 Kč. Členové obdrží veškeré knihy „D. P. S.“ s 33—40% slevou.

Přihlášky přijímá a knihy expeduje:

Knihkupectví U ZLATÉHO KLASU
Praha II., Spálená ulice číslo 15.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhřídál: *Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?* (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Luttnov: *Šlehy a něhy*. Cena Kč 1:80.
Svazek 3. J. Hofer: *Povídky z Kopanic*. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: *Zklamání touhy*. Básně. Cena Kč 2:10.
Svazek 5. Gabriel Ronaj: *Ve městě*. Hra. Cena Kč 1:70.
Svazek 6. Em. Masák: *K branám věčnosti*. Literární studie. Cena Kč 5:20.
Svazek 7. Jaroslav Rehulka: *Ministranti*. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konařík-Bečvan: *Nedobrý*. Kresby z Valašska. Cena Kč 3:40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: *Pěl ptáček*. Básně. Cena 5:20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: *Co v duši zaléhalo*. Básně 1914—1919. Cena Kč 8:50.
Svazek 11. Alois Lang: *Otec pouště sv. Jeroným*. Jeho um. profil. Cena Kč 17:—.
Svazek 12. Jar. Hruban: *Pout do Ravenny*. Zápisy o vzestupu duše. Román. (Tiskne se.)

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

S PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: IX. 1921 ČÍS: 4-5

OLOMOUČ

VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

„ARCHA“

S PŘÍLOHOU

„ARCHIV LITERÁRNÍ“

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 4.—5. VYŠLO DNE 15. ČERVNA.

Obsah „Archy“ čísla 4.—5.: Fr. Dohnal: Z knihy „Fantomy“.
U básníka. Fr. Děrda: Chorých lože. Jos. Hanák: Honoré de Balzac. A. S. Chudobka: Noc. B. Konářík-Bečvan: Doma. František Střížovský: Jen v azur patřím. Jsou doby grandiosní. A. S. Chudobka: Máj. Jan Fr. Hruška: Ve světle víry. František Leubner: Bratři hroudy. Posudky knih. Okna.

Obsah „Archivu literárního“ čis. 14.: Emanuel Masák: Karel Šmídek jako literární historik a kritik. P. Augustin Neumann O. S. A.: Výbor z předhusitských postil.

LISTÁRNA REDAKCE.

„Věra a věda.“ Často mluví a píše se dnes o „hlavním problému duchovní péče a správy“. Mní se jím pastorační práce pro vzdělané. Řeči tyto mi, opravdu, připadají trochu frázovitě. I když jest důležité, vzdělané získati pro Krista a církev, není tento zisk rozhodujícím. Mluvení o „hlavním problému“ mohlo by buditi domněnky, že na pokřesťanění vzdělanců nutno využiti nejvyšší míry ostrovtipu. Nepopírám, že akademik, filosoficky vzdělaný, má jiné pochybnosti než prostý muž, a s takovými lidmi, jak už sv. Pavel a také Kristus sám ukazují (viz řeči v evangeliu Janově), nutno jinak jednati. Ale trvám na tom: ať už se jedná o vzdělané či nevzdělané, víra není konec konců žádnou věcí spekulace, nýbrž *milostí a zjevení*. Scientifická metafysická spekulace, ač je velmi cenná, nikdy nebude všeobecným prostředkem rozšíření nábož. vědomostí. Dle toho měla by býti pastorační práce mezi inteligenty upravena. Není třeba podceňovati při ní „věděni“ — ale přeceňovati je, bylo by kardinální chybou.

Fr. Dohnal:

Z knihy „Fantomy“.

Proč?

Proč jenom, proč jen u mých cest
nesměly kdes i růže kvést?
Proč jenom rostl blín, jen blín,
zahořklý duchem jakýchs vin?

Proč jenom aspoň na chvíli
zpěv ptácat neb hry motýli
nesměly paprsk tepla vnést,
o novém jaru zapět zvěst?

Zakřikli duši sluneční,
rozpjali tlóry smuteční —
Bože, můj Bože, jaký den,
když kol jen bol a smutek jen?

Zakřikli duši, ubili
po slunci všecko úsili,
ubili radost, nadšení —
kdo dosah toho ocení?

Zakřikli duši — srdce však
nemohl ubít žádný mrak,
to bije dál, cit neztrácí
a krvácí a krvácí.

Krvácí rudě, krvácí,
bludičkou kams se potácí

a přemítá a zápasí
a přemítá a šeptá si:

Proč jenom aspoň na chvíli
nehráli her svých motýli,
nepělo ptáče u mých cest
a nikdo nedal různým zkvést?

Proč jenom rostl blín, jen blín
tak hořký, hořký. — Z číh to vin?
Cos kdesi vstává jako stín —
a nevím, nevím, číh to vin! . . .

Za modrým květem.

Jdeme a jdeme, hledáme v hoři
tajemný modrý květ,
hledáme zdraví, hledáme choť,
celý už projdem svět.

Hledáme v horách, v údolích dole,
po širých po nivách,
prošli jsme luka, prošli jsme pole,
kde jaký slezli svah.

V podzemních slujích, na mořích skvělých,
hledáme po lesích,
v tajemném tichu kostelů stmělých,
v hýtivých na plesích.

V samotě vísky, ve víru města,
v chýších i v palácích —
hned v prachu zemském jde naše cesta,
hned kdesi v oblacích.

Všecko jsme prošli, prohlédli tůně,
slyšeli pláč i smích,
z květů všech chtivě pili jsme vůně —
modrý květ nebyl v nich . . .

A přec tak blízko zdál se květ časem,
tak blízko na dosah,
jen ruku vztáhnout — náhle však s žasem
vidíš květ mizet v mňách. —

A tak jdem stále, hledáme v hoři
radosti modrý květ;
hledáme marně zdraví i choť,
marně jsme prošli svět.

A teď už — běda! — na cesty naše
večerní soumrak pad,
končí se den, a do srdce plaše
plíží se noc a chlad.

A zříme náhle: Za modrým květem
jaký to omyl cest!
Květ, jež jsme všude hledali světem,
ten v srdcích našich jest!

Teď jsme ho našli, když už je pozdě,
když nutno s Bohem dát —
snad aspoň jiné bloudící v hvozdě
možno nám varovat.

Slyšte, vy, kteří v nadšeních vroucích
ještě svůj sníte sen,
slyšte teď aspoň výstrahy mroucích,
než i vám zhasne den.

Na modrém květě, po modrém květě
toužíte v cestách zlých?
Ne kolem sebe, ne v širém světě ---
hledejte v srdcích svých!

Tajemná loď.

„Hahoj, slyš přece, kapitáne,
kam pluju, odkud, kam?
Chcem vědět, co se s námi stane,
kam pluju, povídám?“

Úkosem jenom pohled s boku,
cos škublo rtem — och, pán! —
cos jako výsměch blysklo v oku —
a mlčí kapitán . . .

A loď dál letí k tajné metě
po siných po vodách,
od pólu k pólu, v zimě, v létě,
v bouřích i v pohodách.

Teď v jižní moře v letu smělém
loď žene kapitán,
kdes s pobřeží řev slyšet šelem,
a cítíš poušť van.

Teď zase pluje na Severu,
obrovské vidíš kry,

v nich slunce jisker v tisícero
zrcadlí svoje hry.

Teď v nekonečno oceanů
se žene na Západ,
teď na Východ zas v říše chanů,
kde pohádky máš rád . . .

Tak bez ustání, bez oddechu
tajemná pluje loď,
vždy kupředu, vždy v divém spěchu —
Bůh sám ji doprovod . . .

A na lodi, och, pasažérů
jaká to divná směs!
Boháč a žebrák, na mou věru:
i krále zřít tam dnes!

Sedlák a voják, muži, ženy,
v svůj každý oděn háv —
hoj, kapitáne zamračený,
kam vezeš přec ten dav?

Ten divný dav! Hle, ten zde kleje,
ten stranou stojí kdes,
ten pláče zde, ten zas se směje —
podivná věru směs!

A denně tváte nové, cizí
v té směsi užít tam,
přichází jedni, druhí zmizí,
a nikdo neví, kam.

To přijde vždy kdos zakuklený —
jak z něho číší mráz! —
a hledí, hledí v muže, ženy —
ký věru je to das!

A na koho z té směsi bědné
svůj děsný upře hled,
ten sinně zbledne, tich se zvedne
a tiše zmizí hned.

A tiše zmizí v kraje cizí —
kam, marně přemítám:
tak jedni přijdou, druhí zmizí,
a nikdo neví kam.

A nikdo neví, kdo že přece

ten tajemný je ďas,
a nikdo neví, z lodní klece
kdo dnes as zmizí zas.

„U ďasa přece, kapitáne,
teď věru toho dost!
Rci přece, kdo jsi vlastně, pane,
kdo tajemný tvůj host?“

A posupně se usmívaje
a zlobně šklebě tvář
dí kapitán: „Mé chcete taje?
Jsem Život — Otrokář!“

„A soudruh tvůj? Máš divných přátel!
Och, blesk vás oba zdrť!“ —
„Chacha! Můj starý odběratel!“ —
„A jméno jeho?“ — „Smrt!“

U básníka.

Úryvek z kněžského románu „Noemi“.

V zámeckém parku J. stál kněz Miloš. Vysoký, širokoplecí, výrazné, bledé tváře, spíše přísné, než usměvavé. Bezvadně oděný, opíral se o lehkou, ebenovou hůl.

Pohlížel směrem ke žlutému zámku, zlacenému odpoledním sluncem. Po několika chladných, zamračených dnech sprchlo a oteplilo se. Zakřiknuté vůně vyrazily a zadýchaly, teplá vlna proudila krajem.

Po pravici knězové stáli jeho přátelé, manželé Šimovští. Pani Máňa, bledší než jindy, štíhlá a útlá jako šestnáctiletá dívka, živá a nepokojná, přemáhala se, aby aspoň chvíli zachovala vážnost. Její hnědé oči pátraly, co tak kněze upoutalo. Šimovský, o hlavu menší ženy, suchý a snědý, s rezavým vlasem a knírem, zapaloval si cigaretu.

„Krásný zámček, co?“ ptal se už po kolikáté dnes. „Nepřeháněl jsem, když jsem vám vyprávěl, jak je moje rodiště krásné?“

Park byl skoro liduprázdný. Jen na blízké lávce krčila se tmavě oděná stařenka a pilně pletla. Projela mimo chůva s kočárkem, dívajíc se na svět netečně. Dvě větší děvčátka v modravých šatech, s nahými kolínky a rudými vlásky jako oheň, poskakovala před kočárkem.

Šimovský pokračoval:

„Ten zámek by mu měl stát dáti... Či to není hanba, nechati takového básníka žít ve dvou pokojích v zastrčené ulici? Jako kněz by měl bydlet, obklopen přepychem a služebnictvem... A zatím mu nabízeli jakési dva tisíce roční renty a ještě na něm chtěli, aby podal o to žádost, aby přiložil doklady, i rodní list. Rodní list! Jako by mu nevěřili, že se narodil. Na básníku světového jména chtít rodní list...“

Šimovský se rozhorloval, šermuje hubenou rukou, pihami pokrytou. V jeho nápadech bylo kus dětinné vděčnosti.

Pani Máňa se shovívavě usmála, ale mlčela, aby nekazila muži radosti.

Kněz oddychnul z hluboka a vykročil.

„Chodívá sem často?“ ptal se po několika vteřinách.

„Před týdnem jsem ho tu viděla,“ vyprávěla chutě pani Máňa, které byly úryvkovitý hovor a ticho mučivými. Měla ráda vodoпад slov, hodně smíchu a hluku.

„Zrovna tamhle u toho starého dubu stál. Jako by úplně zapomněl na celý svět, jako by naslouchal nějakému úžasnému koncertu nebo viděl úchvatné divadlo... Stál nehnutě přes čtvrt hodiny. Tak bych byla ráda věděla, co táhne jeho duši. Takový je, ne mrzout, ne podivín, nic není na něm směšného... Ale je rád sám, stačí si...“

„Aby si takový duch nestačil!...“ mružel Šimovský.

Zahnuli napravo a došli k rybníčku.

Vrby se dívaly do vodního zrcadla, svěsivše tenké větve; dívaly se jaksi zlomeně a zádumčivě. Slunce osvětlovalo smaragdovou zeleň ne příliš překrásného břehu. Ticho prolamovaly neharmonické hlasy ptáků.

Šimovský se potměšile usmál a jaksi zahanbeně, pod tíhou nepříjemných vzpomínek, sklonil hlavu.

„Co jsme se ho nazlobili ve škole! Vždyť jsme netušili, jakým je velikánem. Rozuměli jsme ještě tak Hádkovi, Nerudovi... Ale jeho „magické dotknutí rukou“, „tragická žízeň hledajících“, „fosforové oči a hvězdy“, „jiskřící mléko slunce“ — ech, na smích nám byly všechny jeho poetické obrazy... Také jsem mu pil krev. Věda, jak nerad slyší germanismy a německá slova, zlobíval jsem ho jimi. Jednou — vidím to živě, jako by to bylo dnes, hlásil jsem se divoce. „Povězte!...“ pravil učitel vážně a povzbudivě. „Toť Ferda mě furt zlobí...“ zvolal jsem plačtivě. Básník nechal Ferdu stranou a vytápel mně: „Co jste to řekl za ohyzdné slovo „furt“... Proč neřeknete „pořád, stále, neustále“? Náš matefský jazyk má tak hezké výrazy a vy ho stále čímisi hyzdíte...“ Po čtvrt hodině jsem se zase zuřivě hlásil. „Povězte!...“ opakoval básník. „On mě furt a furt kope“ žaloval jsem. Celá třída vybuchla ve smích. Básník se již doopravdy rozzlobil... Ach, ano, takoví jsme byli... Dnes toho ovšem litujeme, on pak jistě již odpustil a zapomněl...“

Paní Máňa lehce zívla. Slyšela tuto historii již bezpočtukrát, nudila ji.

„Však to s námi dlouho revidržel, odešel na divčí měšfanku!...“ dodal Šimovský, a zase se celý skrčil, jako by se po letech zastyděl.

Sedli si na lávku. Miloš zaklepal holí na nízkou větev, s níž spadlo několik krůpějí.

„Paní Máňo, zazpívejte něco,“ prosil kněz.

„Zde? V parku?“ vydechla zděšeně.

„Jste tu skoro sami... Takovou tichou píseň beze slov...“

„Zase beze slov?... Abyste mohl myslit na své... Tož dobře, beze slov...“

Vypnula prsa a odvrátivši se od kněze, jala se zpívat. Její hlas zněl lehce a čistě. Ukončila vysokým, stříbrným tónem a pohleděla knězi do očí.

Četla v nich tichý podiv a dík. Zalichotil jí.

Po chvíli vyskočila:

„Chlapci, půjdeme... Je mně tu jaksi zima... Vite, že jsem zimomřivá... Pojdme za město, do polí, na slunce...“

Šli tedy. Stezka, kterou se dali, vedla podél mlýnské strouhy. Šimovský vyprávěl o úpadku perletářského průmyslu za války — jeho strýc zaměstnával padesát dělníků v okolí před válkou — a sliboval, že přítele zavede do perletářské dílny.

Pohled na městečko z dálky byl milý, ale nevzrušoval. Celá krajina, mírně pahorkovitá, byla klidná, málo osobitá, jedna z těch, jež neutkví ničím na dlouho v paměti.

A když Šimovský marně nutil kněze do nadšení nad krásou kraje, rozesmála se paní Máňa, uhadujíc myšlenku knězovu.

„Marně hledáte nějaký vztah fádního okolí k básnickové tvorbě. Nezapírejte . . . Sama jsem si to kolikrát mysliła . . . Ne, ne, tato krajina mu nedala ničeho . . .“

Miloš horlivě přitakal a dodal, že však pravý básník nemá zapotřebí opia, že mu stačí vlastní sny . . . Kde by se romanopisec zalkl nudou a tesknoutou, básník může býti nejtvořivější a nejpůvodnější.

Paní Máňa by byla ráda věděla, je-li pravda, že zamilovaný autor po letech pozbývá kouzla.

„Jepicové zjevy — souhlasím. Ty brzo vyčichnou, jako odzátkovaný flaçon. Marné v něm po čase hledáme staré vůně, jež nás kdysi tak omamovaly. Některé autory nám zhnusí jejich epigoni. Slovo básnickovo jest jako peníz zrovna z mincovny vyšlý, jest čerstvého ražení a jasného lesku . . . Ale epigoni dovedou setřít původní ražení a smýti lesk. Jak se může zalíbiti ošoupaný peníz? . . . Těm největším však neuškodí ani myriady epigonů. Nemohou uškodit. Takový Job, nebo Rut, nebo Píseň písní nesevšední nikdy . . . André Gide mně nezprotiví, ani nepřiblíží Saula nebo ztraceného syna . . .“

„Tedy myslíte, že ani . . .“ obrátila se paní Máňa na Miloše, vpíjejíc se do jeho zraku.

„Ovšem, že neuškodí ani vašemu Mistru epigoni . . . Nemá jich ostatně mnoho . . . Jeho žáků prostě nedočtete. Každý vykradený nebo přemalovaný jeho obraz poznáte a usmějete se pohrdavě. Co jest u Mistra veliké, je u druhých nevкус a bláznovství. Ne, tu nelze se nevracet, tu nelze stále nemilovat . . .“

U mlýna se obrátili domů.

Šimovský se neúčastnil debaty, byl příliš roztěkáán a uvízl ve všem jenom na povrchu. Prohlídal si švestky, jež se zapalovaly. Syn ovocnářů nezapřel rodinných zálib.

„A já k němu nepůjdu! . . .“ vykřikl kněz, jako by se na sebe pohněval. „Vtírat se takovému člověku, okrádat ho o čas . . . Škoda minuty, o kterou bych ho obral . . .“

„To už máte marné,“ rozesmál se zlomyslně Šimovský. „Já vás už ohlásil . . . Zítřa o deseti ráno vás bude čekati . . . Přesně o deseti . . .“

S otázkou v očích obrátil se kněz na paní Máňu.

„Nelze, ne . . .“ dosvědčovala. „Přijel jste přece schválně, abyste slyšel jeho názory na bouře v církevním životě . . . Toužíte po jeho hřejivém slovu. Přijel jste jako by za prorokem, a najednou byste couval ve zmatku . . .“

Večer ztrávil Miloš na faře.

Farář, vášnivý hudebník a zpěvák, zavedl hosta do svého hudebního salonku. Pochválil se mu drahocennými houslemi, klavírem, cellem . . . Hned na tom, hned na onom nástroji zahrál, na všech virtuosně, a posléze zazpíval úryvky z oper. Malý salonek nesnesl hlasu takové síly a takového rozpětí, a Miloš byl po hodině velmi unaven a sklíčen.

Na štěstí byli zavaláni k večeři.

U stolu již byl kaplan a starší katecheta, červené tváře a velikých očí. Hovořilo se o církevních otázkách a o všech změnách v náboženském životě, jež se citlivých duší trapně dotýkaly.

Došlo i na básníka a Miloš poznal, že biblický výrok o prorocích ve vlasti nepozbyl ani tu dojmavě pravdy.

Farář vzpomínal s jemným humorem biskupské visitace.

„Při hostině vzpomněl kterýsi z kněží na básníka a pojmenoval ho s jistým repektem mystikem . . . Biskup se hoře usmál a řekl: Mystik, mystik, ale přijde na to, jaký mystik! . . . Všichni jsme se rozesmáli, celá kritika byla v těch slovech: Jaký mystik! . . .“

„Já mu nikdy nerozuměl, ani jsem se tuze nenamáhal . . .“ přiznával se katecheta upřímně.

„Skromný tuze není, jen co je pravda . . .“ vzpomínal farář. „Nějaká společnost zde sehrála jakýsi francouzský těžší kus . . . Někdo jsme jej moc cuchali ve společnosti a tu básník se postavil na obranu: Když já vám řeknu, že je to dobré a jemné! . . .“

Katecheta se rozesmál, opakuje zálibně básníkovy: Když já vám řeknu!

Miloš pochopil, že by pohořel s proselytismem uměleckým a hleděl zabořit jinam. Ale kněží drželi se pevně navázaného tematu.

„Vždycky na mě dotírají kněží je-li náš básník náboženským člověkem . . .“ - rozhorloval se katecheta - „vyasmejl se každému! Myslím, že je spíše budhistou než křesťanem . . . Při dozoru na školních mších se dal vždy někým zastupovat. Věřící člověk by to přece! . . .“

Nedokončil. Svrástil obočí a melancholicky pokušoval. Miloš již nechtěl ničeho o básníkovi slyšeti.

S jakousi drsností a nápadností změnil předmět rozmluvy. Měl rád kněžskou společnost, ale nesnesl plýtkosti a pýchy, jež některé spolubratry tak žalostně charakterisovaly a jež hleděl vždy nějak obratně neviděti a neslyšeti.

A již rád vcházel příštího dne do básníkovy příbytku s pevným předsevzetím, že nebude dlouho zdržovat.

Mistr dobrotivě stiskl Milošovi ruku a posadil jej ke stolu, na němž byl rozevřen Jungmannův slovník.

„Měl jsem nějaké obtíže, musil jsem bráti Jungmanna na dotaz,“ pravil básník tiše a vážně.

Miloš zachytl se pohledem na velikém Bílkově originále na protější stěně.

„Jsem zvědav, bude-li mu dopřáno vystavěti „chrám budoucnosti!“ navazoval kněz nesměle hovor.

„Ach, ovšem . . . Bílek s tím počítá jako s něčím samozřejmým . . .“ vroucně přisvědčoval básník.

„Človíčku, co chceš na mně, mluv přece!“ pravily povzbudivě dobré jeho oči.

A človíček se již nerozpakoval. Vyznával, že by rád slyšel mistrův názor na náboženské vlnění, na zápasy církevní v národě,

že by rád znal, co předpovídá mistr katolicismu a jak soudí o opravách církevních.

"Tedy proto jsi přišel! . . ." pravil měkký pohled básníkův. A již maloval úchvatný obraz před duševním zrakem Milošovým.

Připouštěl, že katolicism má v českém národě svízelnější postavení, než kdekoli jinde. Stačí ohlednouti se do dějin. Český národ byl zprvu chudým, selským národem a přijímal křesťanství nesmírně pokorně a vážně. Těšil se ve své chudobě Kristovou chudobou a každý nesoulad s touto ideí jej rozladoval. Již lesklý dvůr Karla IV. nebyl po jeho náboženské chuti, všecek přepych západní církve byl mu cizí. Lid s lítostí pozoroval na jedné straně pietismus a slánění se po reliquiích za obrovské sumy, na druhé straně však frejřství a rozmařilost všeho druhu. Tyto rozpory připravovaly v lidu českém půdu k reformaci . . . Přišel Milič, Konrád, přišel Hus . . . Svoji opravdovostí, svým souhlasem mezi hlásaným slovem a životem získal si Hus rázem srdce lidu . . . Husitism, smutná zkušenost s Římem za Jiříka krále, české bratrství, křížová výprava. -- Nutně cosi protifirského uvislo v duši české . . ."

"Byl by lék? . . ."

"Ale ovšem . . . vyjde-li Řím s láskou a porozuměním vstříc . . . Katolicism světový nemá se, po mém soudu, čeho obávat, naopak, lze mu věstiti rozkvět. Musí to být ovšem katolicism stále kvetoucí, živý, svěží, a ne ustrnulý a zaražený ve svém vývoji. Co je lidského v něm, potřebuje stálý vývoj. Katolická církev mně připadá jako obrovský strom, plný síly a krásy . . . Sem tam ukáže se suchá větévka, vidíme na něm i mnoho parazitů, ale i ti patří k celku, jsou těž nutní, a stromu neškodí . . ."

Básník se odmlčel. Oči mu zaplály vnitřním ohněm, když pokračoval: "Nutně přijde k jednotě všech církví křesťanských, protestantismu nevyjimaje . . . Církev Petrova i Pavlova se spojí a katolicism nebude muset při tom ničeho zapírat, jediné, že nebude příliš vyzdvihovat jistá dogmata. Rozumějte, nebude je muset odhazovat, jen stranou poodložit -- schismata i kacířstva byla v plánu Prozřetelnosti . . . Představte si je všechny jako rybáře, kteří se vypravili na lov duší . . . Každý si lovil po svém, rozešli se různými směry a každý lovil něčím jiným . . . Ale na konec dne sejdou se na jednom místě, aby se podělili o kořist. Katolíkům není třeba větš hlavy, jenom se nesmějí bránit stroze různým obnovám a svěží mize . . ."

Došli na požadavky kněžstva, na liturgii, na celibát. Básník, zdálo se, nehoruje pro českou liturgii, při mši. Aspoň mluvil o kráse univerzálního jazyka liturgického. "Cestujete, jste tisíce mil od domova . . . Procházíte se ulicí nějakého východního města, obdivujete se pestrosti a kráse východu, vše je vám cizí, až se chvílemi hrdlo úzkostí svírá . . . Najednou uslyšíte hlas zvonu. Zavede vás do katolického chrámu. A hle, jste rázem doma: u oltáře je kněz ve známém liturgickém rouchu, obraceje se k lidu, volá totéž „Dominus vobiscum“, posluhuje mu hošík s touž

ministrantskou latinou a nedbalým gestem, jaké vidával jste ve chrámu doma . . . Jste doma, a to „doma“ naleznete v každém katolickém chrámu po celém světě . . .“

V názoru na celibát nedržel se mistr přísného, oficiálního náhledu církevního. Ač sám panic, vyslovil se velmi delikátně o kněžském manželství. „Řekněte svému farníku: Bratře! Zvu tě k nám, přijď kdykoliv. Nesmíš se však urážeti, až uvidíš v mém příbytku ženu a dítě v kolébce . . . Tak a podobně budete hovořit ke svému bratru a on k vám více přilne, vida ve vás druha bolesti i radosti . . . Ovšem, dokud bude ovládati církev živel italský, ztěžší přijde reforma . . . Každý Ital má ve 40 letech život za sebou. Už dovede popel marnosti světské zrovna v rukách zvážiti a všechno mluvení o právu na život je mu směšné . . .“

Miloš vzpomenul povzdechu Bloyova po volbě Pia X. „Zase Ital a zase stařec! . . .“ a oba se té vzpomínce usmáli. Miloš, jemuž byly zápasy o úpravu celibátní lhostejnými, byl by raději slyšel mistrový sympatie k české bohoslužbě, než ku kněžskému manželství.

O důkladné reformě vyučování náboženského mluvil básník, vida v pochybených metodách příčinu odcizení se katolicismu u tisíců . . . Též umíněnosti a neúprosnosti mnoha katechetů se dotekl.

„Jsou lidé, kteří se obouzeji už ve věku dospělém ze spánku hroznou představou přisných očí katechetových . . .“

Básník mluvil rychle.

Nepřemítal, nehledal výrazu, nepřel se, ani se neopravoval. Podával, co v duši dávno uzrálo. Milošovi se zdálo, že by stěží připustil námluvy. Mluvil, ne jako jeden z davu, ale jako přítel, stojící stranou, ale plný soucitu a lásky a porozumění. Usmál se při vzpomínce na katechetovo měřítko pravověrnosti.

„Čeští katolíci potřebují velikých laiků . . . Takového Solovjeva!“ pokračoval mistr a už rýsoval před očima hostovými celou řadu velikánů katolických, Chestertona, Belloc, Bloye, Jammesa, Pegyho . . . Žádný veliký zjev svěžího katolicismu neušel básníkovi ani v současnosti, ani v minulosti. A Miloš pochopil, že básník to byl, jenž upozorňoval soukromě nadšené vydavatele na tyto velké duchy. Bylo jasno, že zažil i klasiky katolické, že stali se krví jeho krve, duší jeho duše . . . Obrovská knihovna jeho podávala důkazy této lásky básnickovy. Surius, Mombritius, Hildegarda, Bernard, Terezie . . . vše v původních jazycích . . . „Ani tisícinu této náboženské literatury nemá náš prostřední český kněz . . .“, povzdechl Miloš, s lítostí vzpomínaje na knihovnu mnohého spolubratra, v níž theologickou literaturu zastupují sbírky kázání a krásnou literaturu nějaký svazek Ludmily . . .

V prvním pokoji ozvaly se kroky a cinkot nádobí. Posluhačka patrně přinášela oběd.

Miloš se ulekl, vskutku, odbíjela dvanáctá. Přes dvě hodiny naslouchal, ač chtěl pobýti jenom několik minut.

Vstával, omlouval se, děkoval.

Šel od básníka všecek rozzechvén. Znova si připomínal všechny myšlenky básníkovy. Litoval, že si vše tajně nestenografoval. Chvil se bázní, aby některé myšlenky nezapadly v propast zapomutí.

Šel k obědu k rodičům Šimovského.

Byl již očekáván nedočkavě. Poznali na něm rozrušení a netrápili ho zbytečnými otázkami. Paní Máňa byla ráda, vidouc oživení ve tváři knězově a její manžel se posléze dočkal nelíbeného díku: děkuji vám, děkuji, že jste mne pozvali. Budu vám vždy vděčen.

Frant. B. Děrda:

Chorých lože.

Na chorých lože,
rozpomeň se Bože . . .

Zatím co děti
pod okny si hrají,
muži a ženy
plní síly k práci jdou,
choť zdlouha v ložích umírají,
zdlouha zmírají a dlouho ještě neumrou.

Půl mrtví a živi půl,
kalným zrakem,
suchou rukou lapající za zázrakem,
temným stropem
probíjí si okna do nebe —
u lidí pomoci nenašli,
hledají ji u Tebe . . .

Na chorých lože,
rozpomeň se Bože . . .

Honoré de Balzac.

Jest podivuhodno, že Balzac, jenž se nechtěl dáti omezovat žádnou kázní, prohlašuje individualismus za hlavní příčinu zel, jímž trpí společnost jeho doby. Klade je dále za vinu úpadku náboženskému a všemohoucnosti peněz. O všeobecném právu hlasovacím vyjadřuje se ústy doktora Benassisa ve „Venkovském lékaři“ takto: „Všeobecné hlasovací právo, jehož se dnes někteří dovolávají, bylo znamenitým principem v Církvi, poněvadž všichni jednotlivci tam byli vzděláni, ukázněni náboženským citem, prodchnuti týměž systémem, vědouce dobře, co chtějí a kam spějí. Kdyby však zvítězili idee, jimiž moderní liberalismus bojuje nerozumně proti vládě, stalo by se to na škodu Francie i liberálů samých. Vůdcové levice to vědí dobře. Jim jest tento zápas jednoduchou otázkou moci. Kdyby — nedej Bože! — buržoasie porazila pod oposičnin: praporem vyšší třídy, proti nimž se vzpírá její marnivost, po tomto vítězství by ihned následoval boj buržoasie proti lidu, jenž by v ní viděl jakousi šlechtu, ovšem chudobnější, ježtž jmění však a privileje by mu byly tím protivnější, čím by je cítil blíže. V tomto boji by společnost — nefikám národ — opět zahynula, poněvadž vítězství massy, byť i chvilkové, tají v sobě největší zmatky. Tento boj byl by úporný, bez oddechu, neboť by spočíval na instinktivních, nebo vědomých roznostech voličů, jichž méně vzdělaná, avšak četnější část by zvítězila systémem, v němž se hlavy čítají, ale nevaží . . . Tyto důvody mne vedly k myšlence, že tento volební princip jest nejosudnější moderním vládam. Doufám, že jsem dosti osvědčil přichylnost k chudobné a trpící třídě a že mne nikdo nebude vinit, že chci její neštěstí; avšak ačkoli se ji obdivuji na její trudné cestě, po níž se ubírá, vznešená trpělivosti a oddanosti, prohlašuji ji přes to za neschopnu, aby se sčítala vlády. Proletáři se mně zdají býti nezletilci národa a potřebují stále poručnictví. A tak dle mého mínění slovo *volba* je s to způsobiti tolik škody, kolik způsobila slova *svědomí* a *svoboda*, byla-li špatně pochopena, špatně vykládána a do lidu vržena jako symboly revolty a destrukce.“

Balzac, jenž svými romány nakresliti úplný obraz společnosti, nemohl mlčením pominouti otázky náboženské. Svými názory na katolicismus stal se předchůdcem t. zv. katolicismu sociálního, jehož průbojníkem byl Laménais. Kdežto však tento stotožňoval katolicismus s demokratismem, Balzac soudil správněji, že dobrý katolík může býti i nedemokratem. Ve „Venkovském faráři“ praví o P. Dutheilovi: „Tento kněz náležel k oné nepatrné části francouzského kléru, jež se kloní k jakýmsi ústupkům, jež by si přála, aby se církev zastala zájmů lidu a tak, aby upotřebením pravých evangelických nauk, nabyla zase svého bývalého vlivu na massy, jež by pak mohla získati zase *monarchii*.“

K též myšlence dochází na jiném místě téhož románu ústy jeho hlavní postavy, venkovského faráře P. Bonneta: „Jsa zasvěcen svými útrapami do tajů lásky, jak ji vyličil velký sv. Pavel ve své překrásné epištole, chtěl jsem v nějakém koutě neznámé země obvézat rány ubožákovy a tak, kdyby Bůh žehnal mým snahám, svým příkladem dokázati, že náboženství katolické svými lidumilnými skutky jest jedinou pravou a dobrou a krásnou civilizační mocí.“

Slova tato jsou programem, jež formuloval Balzac a jež později rozvinuli — ovšem samostatně — Ketteler, Manning, Gibbons.

Jest třeba doznati, že Balzac přes nedostatek hlubších náboženských vědomostí pronesl mínění, jež obsahuje neobyčejné pochopení podmínek, jež kolem roku 1840 nutně vedly k sociálnímu obrodu katolicismu. A rozpoznal-li autor „Lidské komedie“ tak jasně tyto podmínky, jde z toho, že sociální filosofie jeho románů je hlubší a pronikavější, než bylo lze se nadáti v pouhé analýsi společnosti jeho doby a že by nebylo správné přehlížeti mínění, ač jen pochází od romanopisce, jež, čím více od té doby bylo přetřásáno, tím bližším se jevílo pravdě.

Není divu, že Balzacovo věrné, úplně líčící života dalo podnět k výtce „nemorálnosti“. Balzac hájí se proti ní v Předmluvě „Lidské komedie“ slovy:

„Výtka nemravnosti, jíž nebyl ušetřen žádný odvážný spisovatel, jest poslední, nelze-li již ničeho říci básníkovi. Jste-li ve svých kresbách pravdivým, napišete-li po denních a nočních námahách nejněsnadnější mluvu světa, tož vmetnou vám do tváře nemravnost. Sokrates byl nemorální, Ježíš Kristus byl nemorální; oba byli pronásledováni ve jménu společnosti, jež obraceli nebo reformovali. Čhtějí-li někoho zabít, obviní ho z nemravnosti.“

A dále se hájí proti výtce nemravnosti poukazem a výpočtem postav bezúhonných, jež nakreslil ve svém díle. Avšak marně. Až po naši dobu mnozí kritikové a literární historici mu vytýkají nemravnost.

V jaké míře si zasloužil této výtky? Na to jest nesnadno odpovéděti, poněvadž pojem „mravnosti umění“ jest velmi neurčitý. Tato výtka, Balzacovi činěná, jest značně oprávněná; třeba však uvážiti, je-li román zobrazením života, zda má býti *mravnější* než život sám? A z jakých důvodů? Ve jménu jakých zásad? Neutrpí-li však potom věrnost obrazu? V čem záleží tato nemravnost Balzacova? Sainte-Beuve ji viděl v *asijském charakteru stylu* Balzacova. Jeho slova, jež napsal druhý den po smrti Balzacově, než se ho ještě zmocnili profesori retoriky, aby jej srovnali se „vzory“, jsou příliš duchaplná, abych je pominul mlčením.

„Miluji styl p. Balzaca, miluji ten bujný *rozkvět* — nemohu naléztí jiného slova — jímž všemu dodává citu života a jímž zachvívá samou stránkou. Avšak nemohu souhlasiti s ustavičným zneužíváním této vlastnosti pod rouškou fysiologie, s tím stylem tak často lehtajícím, rozrušujícím, vysilujícím, narůžovělým a proťkaným všemožným zbarvením, s tím stylem tak půvabného roz-

kladu, zcela asijským, jak by řekli naši mistři, křehčím někde a změkčilejším než tělo antického herce. Nelituje-li Petronius na některých místech výjevů, jež líčí, toho, co nazývá *oratio pudica*, styl cudný, jenž se nepoddává plynosti všech hnutí?"

Brunetiére nesouhlasí s touto charakteristikou Sainte-Beuvovou; popírá vlastnosti stylu Balzacovu přisuzované — svůdnost, necudnou a perversní lahodu, jemné pronikání a umělou plynost. Připouští však, že jeho styl a nemorálnost jsou nutným důsledkem jeho koncepce románu, že kotví v podobnosti jeho románu se životem. Proto romány Balzacovy se nehodí „pro malé dětičky, jimž se ukrájí krajíčky“.

Jsou spisovatelé, kteří obdrželi dar stylu s nebe, a k takovým Balzac nenáleží. O něm možno říci — jako kdysi o Moliéroví — že dobře myslé, často mluvil špatně; často nemohl vyjádřit myšlenku než množstvím metafor, jež se podobají nezřídka galimatyáši. Psal sice rychle, ale často se opravoval. Dvanáct až patnáctkrát korigoval otisky; doplňoval, vynechával, premisťoval, nahrazoval slova výrazy vhodnějšími. V románě se vyžaduje duchaplnost a styl, a jako snaže se býti duchaplným, nedbal často na vkus, tak i „dělaje styl“, zapomínal nezřídka na vlastní význam slova, na pravidla mluvnická i na pravidla francouzské syntaxe.

Snad neměl psáti? Dobře psal tehdy ten, kdo psal *správně*, t. j. dle pravidel mluvnických, kdo psal *čistě*, t. j. slovy, jimž město i dvůr stanovily smysl i odstín, kdo psal *jasně*, t. j. bez dvojsmyslnosti a nevkusného seskupování zvuků. K těmto vlastnostem stylu se družily osobní vlastnosti spisovatelů; u jednoho dar vyjadřovati myšlenky obrazy, u druhého dar vkládati do fráze pohyb myšlenky, u třetího esprit, t. j. jemně skrytý způsob vyjadřování myšlenky, u jiného výraznost (reliefnost) a barvitost, t. j. tak popisovati věci, abychom je viděli. Avšak správnost, čistota a jasnost byly vždy předními vlastnostmi slohu a kdo jich neměl, byl spisovatelem špatným, nebo vůbec žádným. Avšak romantici, a zvláště Balzac, v tom způsobili změnu. Balzac si nevytkl za úkol realizovati krásu, nýbrž zobrazovati život. A proto se nesmíme tázati, je-li jeho sloh správný, čistý a jasný, nýbrž je-li živý, nebo lépe, oživuje-li, co popisuje. Je-li tomu tak, došel svého cíle a nepíše ani špatně, ani dobře, nýbrž jak psáti měl. I nesmějí se mu vyčítati „nepravidelnosti“, poněvadž jsou snad právě podmínkou životnosti jeho slohu.

Balzacovi se může vytykati nemorálnost v tom směru, že jeho zlosyni a darebáci jsou kresleni výrazněji než poctivci, kteří se často podobají hlupákům nebo aspoň omezcům, že zločiny a neřesti nejsou často dosti potrestány, ani ctnosti dle zásluhy odměněny. Byť i dílo Balzacovo bylo galerií zločinců a lidí zatížených, jest mu na omluvu, že jest tomu tak i u Corneilla, Shakespeara, ano již i u řeckých tragiků.

Jen třeba mít na mysli, že román Balzacův je zobrazením současného života, moderní společnosti, tedy jakousi historií

a proto žádá týchž práv jako historie, jež jest zobrazením nuluosti.

Neběží zde tedy ani tak o otázku, je-li román Balzacův nemorální, jako o otázku, zda-li má román, jako historie, právo, krásliti život v jeho celku. Jestli ano, má potom tutéž svobodu jako historie, již nikdo nevytýká, že nám podává plnou pravdu. A toto právo zjednal románu právě Balzac, toto právo jest vlastně jeho d'ěte a nemůže mu býti upřeno, nemá-li se státi bezvýznamným literárním genrem jako ve své formě klasické.

Proto četba moderního románu, jehož zakladatelem jest Balzac a jež pěstovali a pěstují Flaubert, Goncourtové, Coppee, Bourget, Barès, Huysmans atd. a ruší koryfcové, Gončarov, Turgeněv, Tolstoj, Dostojevský, Šcedrin a j., předpokládá značné vzdělání a vyžaduje i duševní námahy a tudíž duchům povrchním zůstane vždy cizí.

Balzacovi možno vytýkati nemorálnost v tom smyslu, že ve svém románě porušil rovnováhu, že v něm příliš dopřál místa líčení lakomství, zášti, ctižádosti a jiných neřestí, kdežto ctnosti zatláčoval poněkud do pozadí, že ve své kresbě života miloval více stín než světlo, více ponurné šero než veselý jas. Celkem však kreslil společnost věrně, poněvadž mezi jejími representanty je skutečně více sobců, ctižádstivců, nepoctivců, pokrytců, požitkářů a zhýralců, než lidí nezištných, přímých, poctivých, mravních. Nemorálnost románu Balzacova jest následek neomalenosti, hrubosti jemu vrozené, již nemohly potlačit ani pant de Berny, ani hraběnka Hanská. Romány Balzacovy nejsou tedy ani „morální“ ani „nemorální“, jako historie není ani morální ani nemorální, líčí-li mravní zkaženost té které doby. Jde vlastně o to, je-li Balzacova koncepce moderního románu správná, že totiž román jest věrným líčením života v celém jeho rozsahu, se všemi jeho ctnostmi i vadami.

A že takovou jest, je patrnó z toho, že byla rychle a všeobecně uznána a přijata od vrstevníků i nástupců Balzacových, jest patrnó ze vlivu, jež měl Balzac na divadlo, román ano i na samu historii.

Jak a čím měl Balzac vliv na divadlo, ač sám neměl zde žádného úspěchu? Prostě tím, že svými romány působil na dramatiky, jako na Augiera, Barriera, Duinasa ml., aby přesněji líčili v dramatech život, než se dalo dosud. Hlavní vadou divadla za doby Balzacovy bylo, že na něm vystupovali titěž „milovníci“, tytéž „naivky“ a „kokety“; líčení mravů spočívalo jedině v tom, že byli dle potřeby oblékáni za úředníky, bankéře, důstojníky, vznešené dámy atd., jako by jim teprve herci měli dáti jakousi životnost, osobitost. Umění dramatické se omezovalo na to, nahromaditi co nejvíce překážek a nesnází a obratně z nich potom vyvážnouti; líčení života a styl byl věcí vedlejší.

Vlivem Balzacovým však bylo toto pojetí dramatického umění odstraněno, a též divadlo si vytкло za úkol „zobrazovati život“.

Vliv Balzacův na román se uplatňoval pozvolněji a později.

Zdalo by se, že se vzdaluje od Flaubertovy „Paní Bovaryové“. Avšak Flaubert se nijak neinspiroval Balzacem. Jeho román, ač jeho naturalismus je analogický s naturalismem Balzacovým, není pokračováním, ani napodobením románu Balzacova, ale dílem originálním; již jeho styl to dokazuje. Flaubert si nevytkl za úkol „zobrazovati život“, jež — jak se sám vyjádřil — proklínal, kdežto Balzac jej miloval, nýbrž používati líčení života k realizaci nějaké nauky, zásady nebo nějakého uměleckého ideálu. Proto se mu naprosto nelíbilo, že byl stále nazýván autorem „Paní Bovaryové“. Chtěl, aby v tomto románu se vidělo jediné umělecké dílo téhož rázu jako „Pokušení sv. Antonína“ nebo „Salammbó“ a nikoli román skutečného života; poněvadž v něm použil k vyličení mravů provincie těchž uměleckých prostředků, jako v jiných svých románech.

Ke slávě a tím ke vlivu dopomohl vlastně Balzacovi Taine a kritika vůbec, na níž za svého života tak lál, poněvadž od ní zakusil mnoho nepřízně a zloby. Taine ve svém „Essai sur Balzac“ pozvedl jej — jak se rád vyjadřoval — „o několika lóktů“ nad jeho současné romanopisce a prohlásil jej se Shakespearem a Saint-Simonem za největší sklad dokumentů, jež máme o lidské povaze.

Tím byl Balzac uznán i od universitní kritiky, což znamená ve Francii mnoho. V Essai napsal Taine, že dobrý styl je umění tak se vyjadřovati, aby obecnostvotomu rozumělo a že toto umění se mění, když se mění obecnostvot; jest nesčetné dobrých stylů, tolik, kolik je věku, národu, velkých duchů.

Na doklad dobrého stylu Balzacova uvádí popis dne a popis kytyce z „lilie v údolí“ a končí touto brilantní chválou: „Orientální poesie nemá nic oslnivějšího, nic skvělejšího; je to nádhery, je to opojení; plujeme v nebi vůni a světél, a všechny půvaby letních dnů, chvějící se a šumící jako roj pestrých motýlů, nesou se do smyslu a do srdce. Patrně tento člověk znal svou řeč, ano znal ji tak dobře jako nikdo, jenže ji používal svým způsobem.“

Nikdo nikdy nepochválil více styl Balzacův, ač třeba dodati, že míst takové krásy, takového třpytu, jež uvedl Taine, je v díle Balzacově málo.

A podobné skvělého ocenění dostalo se od Taina Balzacovu zpodobnění „historie společnosti“ historií skutečně. Taine sice poukazuje na to, že románopiscova „neblahá metoda anatomická“ má některé nevýhody, přece však neochromila jeho schopnosti invenčních a zasloužil-li si kdo názu „tvůrce“, jest to tento „pozorovatel“. Na doklad analysoval Taine několik významných postav Balzacových, jež přirovnal k „šilencům“ a „netvorům“ Shakespearovým, dokládaje, že „velkost je vždy krásná, i v neštěstí a zločinu.“ A na konec napsal:

„Balzac pomalu zaněcuje a zahřívá svou pec; člověk trpí jeho úsilím, pracuje s ním namahavě v jeho tmavých, začadených dílnách, kde pomocí vědy připravuje nesčetné svítile, jež roze-

staví po tisících a jichž světla, křížice se a soustřeďující se, ozáří krajinu. Na konec všechno se spojí, pozorovatel se rozhlédne a vidí, ne sice tak rychle, tak snadno, tak skvěle jako se Shakespearem, avšak tytéž věci, tak daleko, tak vpředu."

Byla to chvála, jaké ještě nikdo nevzdal Balzacovi. Jeho sláva a vliv se rozmáhal tím více, čím více získával kritik sám na autoritě. Stopy vlivu Balzacova lze pozorovati na „Bidnicích" V. Huga, na nejlepším románě Sandové „Markyze de Villemer". Vliv Balzacův je patrný na nejslavnějším románě O. Feuilleta „Panu de Camors", na románech bratří Goncourtů „Renáté Mauperinové", „Germissi Lacerteuxové" a zvláště na mladých spisovatelích, kteří s E. Zolou v čele utvořili školu naturalistickou, ačkoli tato škola se prohřešila proti hlavnímu principu románu Balzacova, proti nestrannosti pozorování.

I možno tvrditi, že v posledních padesáti letech forma Balzacova románu ovládla všeobecně a že i v budoucnosti, byť i snad došlo k nějakým změnám, předmětem románu zůstane „líčení společenského života". Tím snad není řečeno, že by se již nepsaly romány osobní, romány dobrodružné, romány satirické, romány historické, romány tendenční. Avšak líčení života každodenního, života v rámci reálního okolí, života pozorovaného, studovaného a předváděného v jeho nepatrných i velkých krisích, jež jím zmítají, života vždy stejného a přec stále se měnícího účinkem jeho vlastního vývoje, líčení tohoto života bude pravděpodobně ještě dlouho předmětem románů, po nichž rád sáhne čtenář prostý i vzdělaný.

A čím věrnější jest líčení života v románě, tím jest nám román bližší a milejší. Vzpomeňme jen na naši „Babičku". Typem takového románu bych nazval román „Dítě u balustrády", jež napsal R. Boylesve, člen franc. akademie a jehož překlad¹⁾ jsem vydal v americkém „Hlasu". Není v něm napínavého děje, ani vzrušujících výjevů, neřeší se v něm žádný důležitý problém, nýbrž líčí se v něm život ve venkovském městě se všemi jeho malichernostmi; avšak líčení jest tak věrné a psychologicky pravdivé, že čtouce román, sprátelíme se s jeho osobami a prožíváme s nimi jejich strasti a radosti. Spisovatel praví v Předmluvě, že se snažil jako historik zachytнути několik rysů mravů, aby z nich bylo možno čerpatí zušlechťení citu. A to jest právě úkolem románu moderního, jak jej chápou Bourget, Coppée, Bazin, Bordeaux, Boylesve a j. — věrným líčením života zušlechťovati srdce. V tom záleží umělecké i mravní poslání románu, jeho *raison d'être*.

Balzac měl svým románem dokonce vliv i na historiky. V jakém směru, poznáváme z jeho slov v Předmluvě „Lidské komedie". „Kdo při četbě suchých a odpuzujících údajů, zvaných historií, nepozoroval, že spisovatelé všech dob zapomněli nám podati historii mravů?"

Vlivem Balzacovým se přetvořila historie tím, že se začal při-

¹⁾ Snad by nebylo zbytečno, vydati jej i knižně, kdyby se našel nakladatel.

kládat význam i zdánlivě nepatrným detailům, jež se dosud pokládaly za malicherné a zbytečné; Balzac naučil novou historickou školu té pravdě, že, jako nemůžeme zobraziti život přítomný než uvedením co nejhojnějších podrobností a dokladů, tak bez nich nemůžeme zobraziti ani život minulých dob.

Touto zásadou se řídil sám Taine, ji se řídili ve svých historických pracích, podobně jako ve svých románech bratři Goncourtové a z mladších dějepisců G. Lenôtre, F. Masson a j.¹⁾

Balzac zemřel 18. srpna 1850 v Paříži. Náleží však k těm nečetným umělcům, jichž hrob nebyl hrobem jejich slávy, nýbrž jichž sláva trvá a roste i po jejich smrti „Komedií lidskou“ si zbudoval pomník, jenž přetrvá věky.

¹⁾ Čtenáři mně laskavě prominou poznámku, že touto zásadou jsem se řídil sepisuje „Paměti města Bzence“ a snad proto byly tak příznivě posouzeny zvláště v „Časopise muzejního spolku v Olomouci“.

A. S. Chudobka:

N o c .

Zde noc, jak klamná čehos předtucha.
A čekám kostlivce kdy v okno zabuchá,
a nelekám se čekám jeho chodu,
byť v bouři doprovodu.

Jsem kostlivce vždy oddán úmyslu,
nechť přijde kdy chce, vždy jsem při smyslu,
vždy hotov vzdát se, silou přemůže-li;
zbroj složím skvělý.

Vy rcete, že v tom chabá odvaha . . .
vy, kterým život drobet pomáhá;
však ti, jichž zltřek ustavičně hněte
a volá poklekněte,

ti odechnout si snaží kamkoli.
Je stejno jim, zda život dobolí. —
Jen klid a mír a pokoj pokyne-li:
proč nevzdátí se celý?

Doma.

II.

V mládenecké ložnici, elektrickým světlem ozářené, dokončoval Karel svoji toaletu. Okoupán, oholen, v jemném prádle, jež matka už před několika měsíci nakoupila, v páskovaných kalhotkách z nejjemnější látky, v sametové vestě, dosud bez kabátu, připínal si běloskvoucí manžety. V pokoji byla vůně jemného mýdla a voňavek smísená s vůní šunky, jejíž zbytky byly na úzké míse, a drahých doutníků, jež oba Vlácilové si pokušovali.

"V několika minutách stal se ze mne nový člověk," pochvaloval si Karel. "Lázeň mne nesmírně osvěžila, necítím již z polovice děsné únavy... Všecek hnus zajetí se mne spadl... Břítvy a hřebene jsem neviděl mnoho měsíců... Tatínku, tatínku, jsem opravdu doma? Nemá to všechno sen?"

"I já jsem jako omámen," pochvaloval si otec v koženém křesle. "Co jsme se naměli strachu, že nám někde zahyneš... Kdyby tě v republice chtěli udělat generálem, nesmíš už na vojnu... Kdyby na to mělo padnouti polovice jmění..."

Najednou si všiml, že má syn barevnou vázanku.

"Ale na večer si musíš, Karlíčku, vzít bílou vázanku... Už k vůli hostům!"

"Co prosím vás bude u nás..."

"Malícké překvapení... rodinná slavnost... Zároveň oslavíme tvůj šťastný návrat!"

"Och, bude-li mnoho hostů, raději zůstanu tady... Vždyť pomalu nevím, jak se chovat, kam s rukama a nohama..." smál se syn.

"To bys tomu dal... Přijde okresní hejtmán, ředitel banky Petrus, Horák se synem..."

"Švec Horák...?"

"Haha, švec, kdyby tě slyšeli... No, tak třeba švec! Potom mlynář z Podlesí se ženou a Mazánek..."

"Krupař Mazánek...?"

Nový smích otců: "Krupař, to je dobré, krupař... No, třeba krupař! To je všechno! Těch se přece nemusíš ostýchat!"

"To bude asi veselo..." usmíval se Karel, vzpomínaje si, jak švec Horák s krupařem Mazánkem chodívali večer na besedu za otcem, a jak se malá jejich světnička otrásla žerty a smíchem.

Najednou zvažněl.

"Tatínku, připadám si jako ten ztracený a znova nalezený syn... Nejen že jste se nestyděl za moji špinu, ale i objal jste mne a políbil. Lázeň jste mně připravil, svého dvorního holiče objednal, do jemného prádla a šatstva oblekl... Nasytil a napojil jste mne... A nyní budete vyprávět..."

Otec se tajemně usmál:

„Napřed ty musíš o sobě . . .“

„I ne, tatínku . . . Je toho tuze moc . . . Až budeme všichni . . . Vy musíte první vyprávět, všechno vysvětlit . . . Tak předně, u koho jste v nájmu . . .?“

„Jak to myslíš?“

„No, či je to dům . . .? Je z brusu nový . . .!“

„Náš je, Karličku, tedy i tvůj . . . Snad bychom nebývali v cizím domě?“

„A to jste vyhrál los . . .? Pro Boha, přece jste nemohl z našeho bidného, hokynářského krámků tak zbohatnout? Od které doby mrkev a jablíčka tolik vynášejí?“

Otec uznal za nutné, synovi naznačit stručně, jak zbohatli.

„Dost lidí si pomohlo, Karličku za války . . .! Třeli jsme dosti bídý . . . Zprvu jsem láteril, že nemohu na vojnu . . . Žily na nohou mně nabíhaly, měl jsem nohy jako konve . . . Podpora, kterou jsme na tebe dostávali, nebyla stkvělá . . . Dnem i nocí jsem s matkou uvažoval, do čeho se pustit . . . Hokynářství šlo mizerně . . . Kdysi v noci mne napadlo zkusit to s výrobou marmelády . . . Skupoval jsem ovoce po celém okolí a pustil se do práce . . . Šlo to výborně . . . Pak napadlo maminku vařit mýdlo. Též se pokus zdáril. A do třetice všeho dobrého, dali jsme se na pražení kávy, víš, obilní . . . Napřed na jednom kotýlku, pak ve větším . . . Za několik týdnů museli jsme na to postaviti zvláštní oddělení . . . Ani bys netekl, jak to znamenitě jde . . .“

Karel v zamyšlení prohodil:

„Z mýdla a z marmelády činžák . . .“

„Tys myslel, že jenom řezníci a pekaři!“ usmál se otec. „Pannečku, těm sklaplo ve válce . . . Většina jich byla ráda, že to živobytí proklepala. Ještě sem tam některý řezník si pomohl, ale pekařina ztratila zlaté dno . . . To jsou dnes žebraři! Prosím tě, drobné pečivo nesměli péci, mouky nebylo ani na chleba, a z těch několika bochníčků, co si sem tam dal někdo upéci stěží uhájili živobytí . . .“

Karel vzpomněl na Kaštyly, ale napřed se otázel:

„Přiznejte se, tatínku kolik dluhů na tom činžáku máte?“

„To je dobré! Snad bych něco na dluh nestavěl?“

„Tož to jste už splatil i tu tisícovku, co vězela na našem domku . . .?“ ale hned se zastýděl za svoji dětinskou otázku.

Otec se rozesmál, až se dusil.

„Dluh na domku . . . Tisícovku . . . ne, ty jsi dobrý . . .!“

„To je nějakého smíchu!“ podivila se Vláčilová, vstupující do Karlova pokoje.

„Sedni si, matko, sedni, at nepadneš smíchem . . . Víš, co se mne právě Karel ptal? Zda prý, zda prý — drž se matko . . . zda už máme tu tisícovku na našem baráčku zaplacenou! A kolik prý máme dluhu na domě?“

„Na kterém?“ rozesmála se matka.

„No, kolik pak jich máte . . .?“ žasl syn.

„Což ti tatínek neřekl, že máme ještě jeden činžák . . . Tento máme jenom pro sebe . . . dle jsou kanceláře! Ostatek naše pokoje . . .“

„To je úžasné! To je nepochopitelné! Z marmelády, z mýdla, z praženého ječmene . . .“

Otec maličko zvázněl:

„No víš, i obchod nějaký mimo náš obor se naskytl . . . Tu nějaký vagon cukru, nebo zase slaniny . . . Zkrátka, co se nahodilo . . .“

„Tatínku, vy jste prováděl obchody ve velkém? Vy, kterému stačil před válkou umazaný notýsek na celý rok . . .?“

„Což je třeba vysokých obchodních škol na zbohatnutí . . .? Pane, zaspal jsi mnoho v Rusku . . . Nic nevíš . . .“, usmíval se dobromyslně otec.

Matka, pozorujíc v očích synových zmatek, snažila se obrátiti hovor jinam.

„No, už vypadáš jinak . . . Jsi zase můj čistý, pěkný chlapec. Teprve teď tě poznávám . . . Vždyť jsi v těch cárech vypadal hrozně!“

„Matko . . . a schoval si ty hadry do šatníku . . . Prý na památku!“

Matka se zhrozila:

„To jsi měl co schovávat . . . Není v nich něco, víš . . .?“

„Nic se nebojte, maminko . . .“ smál se Karel.

„A do kabátu se oblec, Karlíčku,“ napomínala matka.

„Ale což nejsem doma? Mezi svými?“

„Ja, milý hochu, patříme už mezi lepší lidi . . . Musíme se dle toho chovat . . . I ty musíš se v leccem změnit . . . Co pak takový kantůrek . . . Vyrosl jsi doma ve skromných poměrech. Co jsme ti mohli poskytnout . . .!“

Syn neodpovídal.

„Nemyslel jsem si, že se nám ti legionáři vrátí tak otrhaní . . . To vás už lépe nemohli obléci . . .?“ divl se otec.

„Ještě dnes objednáš u krejčího pro Karla parádní, legionářskou uniformu . . .!“ poroučela Vlácilová.

„Legionářskou? Nač legionářskou? Kdo vám řekl, že jsem legionářem?“

Otec se tvářil zklamaně.

„Tys nebyl legionářem? My jsme mysleli . . . my jsme se těšili . . .“

„A tak co jsi vlastně, hochu . . .?“ ptala se neméně zarmouceně Vlácilová.

„Zajatec! Ruský zajatec, který zápasil skoro půl druhá roku se smrtí . . .“

„Tedy jenom — zajatec . . .“ vydechli najednou oba rodiče.

„Ano — jenom nemocný zajatec . . .!“ potvrdil syn neúprosně.

Nastala trapná pauza.

„No, jenom když jsi vyvázl z nemoci . . .“ smířlivě pravil po chvíli otec.

„Jakáž pomoc,“ poznamenala s povzdechem matka. „I tak tě

rádi vidíme! Ale pověz, jak jsi se dostal do zajetí. Co jsi tam zažil . . ."

Karel jal se vyprávěti, usedaje na pohovku s matkou.

„Naposledy jsme se viděli v roku patnáctém . . . Jako podezřelý byl jsem zařazen do zvláštního, trestního pluku . . . Domů jsem nesměl . . . psát také bylo těžko . . . Vytrpěli jsme jako štvaná zvíř hlady, potupy, ponižování . . ."

Vláčilová, zapomínajíc na své zklamání, hladila synka po hlavě: „Ubohé děcko!"

„A tak jsem se dočkal v Rusku Brusilovy ofensivy . . . Kdesi u Kozina byly naše oddíly kozáckou jízdou obklíčeny, částečně zajaty, částečně pobity . . . Nás, zajatce, hnali tři dni pěšky až do Rovna. Skoro stále o hladu. Odtud nás dopravili vlakem do „zemljanek" — to byl zajatecký tábor Darnice u Kyjeva.

„To vás Rusové vítali — Čechy přece . . .", přerušil otec Karlovo vyprávění.

„Mýlíte se, tatinku . . .! Naše zklamání bylo hrozné . . . také jsme se bláhovci těšili . . . V zajateckých táborech všechna vedoucí místa měli Němci a Maďari. I na venkově a v městech mimo tábory měli všechna lehká, dobře placená místa oni . . . My Češi jsme dostávali místa nejhorší. Byly nám přidělovány nejhrubší práce a nejvíce vysilující . . . Byl jsem s jinými zajatci české národnosti poslán kopat zákopy. Na tu práci posílali Rusové jenom slovanské zajatce. Omlouvali se, že jenom nám lze důvěřovat . . . Tam jsem poznal všecek hnus starých, ruských pořádků . . . Ruský komandant i těch několik kopejek denního platu nám zadržel, okradl nás o obuv, šaty, prádlo. I na stravě nás okrádal!"

„Božátko!" hladila Vláčilová syna. „Tys měl hlad a my jsme mysleli: Karel už je v zajetí, už má vyhráno!"

„Ano, měl jsem vyhráno . . .! Po několika týdnech zbědování, otrhaní, vysílení a nemocní vraceli jsme se do „zemljanek". Ty už zatím byly přecpány . . . Zdraví zajatci byli odváženi na práce do vnitra Ruska, nás nemocné odváželi do nemocnic . . . Ach, co to bylo za nemocnice, co to bylo za léčení . . . žádní lékaři . . . jenom nevědomí felčari to byli. Pod jejich rukama dotrpělo sta a sta našich hochů . . . Denně vyvázeli mrtvolky rodáků v prostých rakvích za město na hřbitov zajatců. Když jsem se svíjel bolestí, volával jsem: „Maminečko zlatá! Kdybyste byla u mne, vy byste mě vyléčila heřmánkem, lipovým tě, svým úsměvem, svou měkkou mateřskou dlaní . . . Maminko, maminko, uvidím vás ještě?"

Vláčilová upřímně zaplakala. Též otec byl dojat a odložil doutník.

„Později se poměry v nemocnicích zlepšily, když jsme dostali naše rakouské lékaře — zajatce . . . Jenom našemu lékaři jsem měl co děkovat, že jsem nezahynul . . . Ale stále churav, dočkal jsem roku sedmnáctého . . . Velice jsem záviděl těm, kteří plni zdraví a síly vstupovali do českého vojska. Jednou táhl za zvuků veselé české hudby oddíl českých vojáků na nádraží mimo naši nemocnici. Při tom jsem se svíjel na loži lítostí, že nemohu s nimi . . ."

„Co je doma, věděli jste?“

„Čítával jsem v nemocnici české noviny, Čechoslovana i Českoslováka ... Dosti jsme toho věděli o vás ...“

„Kde jsi se, prosím tě, setkal s Kaštylem?“

„Právě chci o tom začít ... Když jsem již byl rekovalescentem, pomáhal jsem ošetřovati nemocné, zvláště naše české ... Najednou stojím nad Kaštylem ... Byla to náhoda, na jaké byla válka dosti bohatá ... Kdybychom se v Rusku hledali, vím, že bychom se nenašli ani do soudného dne ... Můžete si představit, jakou jsme měli oba radost ... Vždyť jsme se měli rádi už od chlapectví ...“

„Ano, ano ... I ze studii jsi ještě chtěl utéci a jít ke Kaštylům na pekařinu ...“, vzpomínal otec.

„Kaštyl byl zajat už od roku čtrnáctého a stal se záhy „družinníkem“. Družinníci byl základ českého vojska ... Byli vysíláni vždy dopředu, kde se tušily české oddíly na druhé straně, aby je svedli k přeběhnutí ... Někdy zase byli vysíláni do největšího ohně. Kaštyl byl raněn do hlavy a trpěl nesmírně. Ale dobré jeho oči plály vnitřním ohněm, když mně líčil život, nadšení a obětavost družinníků ... Stále naříkal, že nemůže se vrátit mezi bratry ... Stav jeho byl skoro beznadějný. Lékař-Čech předpovídal, že i když Kaštyl vyvázne, že bude stále nebezpečí choromyslnosti ... Mimo nadání uzdravoval se Kaštyl na těle i na duchu. Býval sice náchylný k záudumčivosti, ale tvrdil vždy, že moje společnost ho udržuje a pozvedá ... Na návrat k českému vojsku nebylo však pomyslení. V nemocnici jsme prožili všechny státní převraty, pád cara, Miljukova, Kerenského, vítězství Lenina a Trockého ... Když jsme byli propuštěni z nemocnice, stáhla se česká vojska již do Sibíře. My jsme byli odříznuti od nich i od vlasti. Tatínku, moc jsme potom viděli a zažili ... Mnoho myšlenek i plánů a popudů jsme si přinesli ... Viděli jsme sílu dobré ideje, ale též jsme seznali, že nejlepší myšlenka v nešikovných, hrubých rukou a v negramotné hlavě je zkažena, skreslena ...“

„Co bolševici?“ vzpomněl si Vláčil.

„Když nepomohlo lákání a sliby — omezovali naši svobodu, sužovali nás hladem ... Neměli jsme naprosto zájmu o vnitřní ruské poměry ... Naše touha nesla se jenom domů ... Přemýšleli jsme o útěku. Mnozí z našich vyvázli na falešné pasy nebo v přestrojení. Konečně se nám podařilo i utéci. V Saratově jsme uvíznuli na delší dobu. Tam jsme se v listopadu dověděli o převratu u nás. Vypracoval jsem dle mapy celý cestovní plán a dali jsme se na cestu. Plán svůj jsme však museli často měnit. Skákali jsme z vlaku do vlaku, nespali jsme, jedli jsme málo. Jeli jsme v bolševických čapkách přes Kozlov do Gomelu ... Tak jsme se dostali do Kovelu. Potom to už šlo. Lublín, Invangorod, Radom, Trebiň, Bohumín ... A tak jsem se konečně dostal ke zlaté, milé mamince ... Už jsem domal Co jsem se natoužil, natěšnil, navola po té chvíli, až budu moci říci: Jsem doma!

Maminko, vy snad ani nepochopíte, co je to moci říci: Jsem doma! To slovíčko „doma“ pochopí pouze štvanci jako my!“

Karel se odmlčel. Oba rodiče byli dojatí.

„Ubožáci... Což my jsme neměli poněti o vašich trampotách...!“ pravil Vlácil. „Zítřka ráno půjdeš k lékaři... Musí tě proklepat, důkladně přehlednout, nezůstala-li nějaká choroba v těle.“

Matka se usmála:

„Může jít, může, ale myslím, že lékař bude zbytečný... Já si ho sama vyléčím. Za dva, za tři týdny bude jako malované vajíčko... Ale já už půjdu, mám dole plné ruce práce... Polož se na pohovku a zdřimni si hodinku, dvě..., abys byl večer svěží a dobré nálady... Však nám toho ještě mnoho vyložíš...“

Po odchodu ženině vzpomněl si Vlácil na Kaštyla:

„Na toho tvého kamaráda nesmíme zapomenout... Pozvi jej na večer naším jménem... I jinak se o něho postaráme. Rád hodí pekařinou a vstoupí třeba do kanceláře některé naší továrny!“

„Cože, máte i továrny?“ žasl syn.

„Ale, Karlíčku, jsi ty děcko! Což si myslíš, že to mýdlo vaříme někde za humny? A marmeládu že smažíme někde ve světnici...? Takové podniky přece potřebují své budovy! Koupil jsem starý Kolářův pivovar, ve kterém se už nevařilo, a přestavěl jsem ho na výrobu marmelády. Mydlárnu i pražírnu jsem však musel postavit od základů... Však tě zítra provedu všemi našimi závody. Synku, budeš z toho mít radost...“

Šel ke dveřím, ale ještě váhal.

„Ještě něco, Karlíčku!“

„Mluvte, tatínku!“

„Je to trochu choulostivé!“

„Jen se neostýchejte, tatínku! A sedněte si ještě!“

„I nebudu už sedat. Ještě musím do kanceláře... Ani nevím, jak začít... Znal jsi mne, že jsem byl vždycky přísný... v té dřině a ve shonu o skývu chleba nebylo na hlouposti času... Ale v tom blahobytu člověk snadno zhubne. Zasloužím si přece trochu potěšení za svoje námahy, ne? Srdce nás mužů je věčně mladé.“

„A co maminka?“ přerušil Karel otcův rozpačitý smích.

„Maminka...? To víš, starší ženské jsou strašně žárlivé... Právě proto jsem chtěl s tebou napřed promluvit, abys věděl o všem. Ale neboj se, všechno je ve slušné formě. To já se zase nezahodím... Mám ji v domě!“

„Ale, tatínku!“

„Až ji uvidíš, nebudeš volat „ale tatínku“... Víš, Cilka potřebovala učitelku, vždyť nic nevěděla, ničeho neuměla. Tak jsem ji vyhledal učitelku francouziny... Též na klavír a zpěvu a ještě čemusi Cilku vyučuje. Rozumíš mně, Karlíčku!“

„Ale proč mně to všechno povídáte, tatínku?“ ptal se syn úzkostně.

Vlácil již chytal kliku u dveří.

„No, jsi takový fešný synek... abys mně ji nepřebíral...“

I takové věci se stávají v rodinách ...“ chechtal se otec, zavíraje za sebou.

Karel odložil doutník a chytil se za spánky.

„Pro Boha, kde to jsem? Jsem opravdu doma? Je tohle můj otec ...? Není to fraškovitý sen všechno??“

A už nebylo vzácné ani nádherné světlo, ani teplo, vycházející z útulného krbu. Zápach mýdla, voňavek, doutníků byl mu na jedinou hnusný. Pobíhal rozčileně pokojem, vrážel do židlí, do pohovky, ale at dělal, co dělal, nedovedl všeho ve hlavě srovnati.

„Pane továrníku, pan Kaštyl prosí o dovolení ... Mám jej uvést k vám nebo do salonu ...?“ hlásil sluha.

„Toho továrníka si, kamaráde, po druhé necháte, ano ...? A pana Kaštyla zaveďte sem ... Jaké pak ceremonie se salonek ...“ vyhrkl Karel netrpělivě.

Kaštyl vešel oblečen v úhledný, civilní šat. Také na něm bylo viděti stopy pečlivé ruky matčiny. Byl všecek vyměněn. Vešel bez zaklepání a hned ve dveřích se omlouval:

„Pardon, pane továrníku, zapomněl jsem zaklepat ... Ale člověk je už tak zdvočený vojnou ... Neměl bych se vrátit?“

„Josifku, nabíráš si mne tuze brzo ...!“ káral kamaráda Karel.

„Nediv se mně. Jsem všecek ohromen. Sám lokaj, vše se leskně mramorem a zrcadly ... Člověk neví, jak stoupnout, co říci, jak se zachovat ...“

„Prosím tě, nemluv už ... Nemohu přece za nic. Sedni si hezky, vezmi si cigaretu, zakouřím si též, a povídej! Povídej, co maminka? Je zdráva? Ještě dnes, nebo hned ráno ji navštívím!“

„Ach, moje maminka ...!“ zatesknul Kaštyl. „Nemá továrnu, ani paláce, nemá ceremonáte ani lokaje ... Víš, Karle, to by mne nemrzelo ale ...“

„Ale ...?“

„... bojí mě, že jsem ji našel o dvacet let sestárlou ... Když jsem byl povolán na vojnou, vzali ji oba tovaryše za nějaký měsíc ... Pak bylo zakázáno péci bílé pečivo, brzo i chléb ... Musela zavřít dílnu i krám ... Žila jen z podpory, kterou dostávala na mne ... Uspory všechny vyčerpala ... Její postavení dá se vyjádřit slovy: hlad, zima, tma ...!“ Odmlčel se.

„A u nás!“ promluvil temně mladý Vlácil ... „Dva domy a tovarny ... Prý z mýdla, kávy a marmelády ... Nechápu toho všeho ...“

„O statku v Holubicích ti, zdá se, ani neřekl! A že dnes koupili pivovar v Třeštaněch, také ne ...? Báli se asi, aby tě neranila z toho všeho mrtvice ...“

Karel odhodil nedokouřenou cigaretu do krbu, založil ruce dozadu a zanařikal:

„To je strašné, Josefe ... Co na to vše říkáš?“

„Co mohu říkat?“

„Josefe, jak se mluví o mém otci v městě? Byl jsi už asi s mnoha lidmi, mluvil jsi i s matkou o všem!“ dotíral mladý Vlácil.

„Nežádej toho na mne . . . Je to přece tvůj otec . . .“

Karel přešel pokoj a, zastaviv se před Kaštilem, prosil:

„Josifku, pověz mně aspoň toto! Vzpomněli si někdy naši v tom blahobytu na tvoji matku? Bývali přece přátelé . . . Moje sestra byla tvoji láskou . . . Mlčíš . . .? Aspoň to mi pověz, Josifku!“

„No tak, když to chceš vědět. Když to musíš vědět . . . ale vět mi, nerad o tom mluvím . . .! Čilinka první rok často zaskočila k matce. Poplakaly si obě, ponaříkaly si . . . Když se začalo vašim dařit, donesla mamince i mouky, omastku, ale potom . . .“

„Potom?“

„Potom maminku neznala . . .“

Karel si usedl ke stolu a vložil hlavu do dlaní . . .

„Karlíčku. Nezlob se na ni. Chtěl jsi to vědět . . . Přinutil jsi mě zrovna . . . Nediv se jí, že v tom lesku zapomněla . . .“

„Tys našel Josefe svoji matku v bídě, v slzách. Ale našel jsi svoji matku dobrou, jak bývala. Závidím ti . . . Můžeš být šťasten.“

„Nestvrdne i tvoje srdce, Karle?“ zašeptal Kaštil . . .

„Co si myslíš?“

„Nezapomeneš na naše plány, na naše sliby? Jak budeme pracovat na novém řádu, na novém bratrství? Nezapomeneš?“ připomínal Kaštil.

„Ne, nikdy ne . . . Budeme stále spolu, budeš po mém boku. Před chvílkou mně otec řekl, že si tě mohu vzít do některého z našich závodů . . . Ach, že nezůstalo raději vše při starém. Nemám z toho našeho bohatství žádné radosti . . . Jak jsme se těšili na tu vaši pekárnu. Ty budeš péci housičky a bílý chléb, já budu předčítat, a pak budeme snít, blouznit, převracet svět . . . Čilka nám k tomu zazpívá . . . Zatím je to vše jaksi hore nohama.“

Bylo zaklepáno.

Vešla slečna Sílí. V pěkném pepitovém župánku, všechna zar-
dělá a rozpačitá . . .

Pokračování.

Jen v azur patřím.

Jak na ovoce pel a na trávy se jinovatka věsí,
tak myšlenek mých plod se jasem oblévá,
jenž z křísťalových zřidel prýští věčných horstev nad útesy
a procházejí duše hranolem stem tajemných čar vidma hrá.

Ty jasné linie, v něž Božství paprsek se stokrát vtělil,
jsou struny harfy mé a prsty etherné
mých citů zvlněných, v něž údiv zraků duše mé se přelil,
z nich akord spřádají sfér symfonie nadherné.

Jen v azur patřím. — Dole dávno zmlkla lidská komedie.
Týn hor mých, bílý sněhem věčných ledovců,
je kahan posvátný a olej světla nadoblačných výšin pije.
Já, plamen jeho, hořím extatickým ohněm svatých Horlivců. —

V tom světle empyrea mystickém, jež duši zapaluje,
— jak ether oko smrtelné vln kosmického moře vibrací —
i minulost i budoucnost jsou přítomnosti, nad níž duje
dech věčných passátů, jenž z Pólu jde, se k Pólu obrací. —

Je svatá jednotnost, ač dvojí tvář, jak Janusova hlava.
Jsouť duše s tělem jenom téže mince rub a líc,
jež ražena je rukou lásky výsostného práva
a mimo ni tu ze stvoření nemá nesmrtelné ceny nic.

A viděl jsem, jak byla utrácena při orgích těla
a v sofismatech Hadí filosofie
jak tisícírem prstů stíraná se její ražba chvěla,
až zbyla z Díla hluchá, rozmazaná kopie.

Jen lysou nahotu, znak prostituce, chodcům nabízela
a necítila almužny všech zraků útrpných,
když, svůdná, pestrý hadřík věšela kol prodejného těla,
ji nezamrazil prznitelů pohrdavý smích.

Jsou doby grandiosní.

Jsou doby grandiosní — (kdy se vlny lámou
a v nová koryta si stěle řeka žití,
jež tisíce let tekla cestou známou) —
že verše psáti zločinem má duše cítí. —

Ó, kolik rukou třeba sídla budovati,
by nový duch tam spočinul si klidnou nohou,

ó, jak se třeba o píď i té půdy rváti,
kam nových sluncí paprsky se snéstí mohou!

Je nutno nad kadlubem státi dnem i nocí,
v němž elixír vře pro chorobné tělo,
jež v zajetí svých vášní, v mrzkých pudů moci,
jak ptáče kobrou fascinované se chvělo. —

Ven, na ulice, vyhnat líné veršotepce,
kde řičí hladem dav a do výkladních skříní
jak lavina se řítí s těžkým hlukem křepce
a večer plní křesla kin a kabaretních síní. —

Ti nečtou vaše verše, leda Hašlerovy,
ti zvyklí na krev jsou a na orgie těla,
ty úmyslně gehenna chce mítí bez výchovy,
neb z massy beztvaré se každá forma dělá. —

Ti pojem svobody si s hříchem zaměnili
a volností zvou vůle gesto pomstylačné,
ti žnou, co ducha kretení kdys perem síli,
když Boha trhali v prach s výše nadoblačné. —

Ven vyjděte a křikněte v ty davy:
„Lež byly naše teči, essaye a sloky,
lež nimbus, jímž jsme obtáčeli hlavy,
lež celé žití naše, pýcha, neřád stoky.“

My nikdy do edenu věsti nemínili
vás, velké, hloupé, důvěřivé děti,
my nad propastí jícnem neměli jsme síly
loď vaši bez kormidla držet, sami kletí. —

V jek peřejů jsme kompas zahodili
a od severu věčna odvrátili zraky,
a co jste opojnou slov našich medovinu pili,
my k pomatě vyzývali nebe, k bouři mraky. —

Blesk fialový zasvištěl a třaskly hromy.
My couvli bezradně a dívali se ještě,
jak na vlnách, jež vzrostly divem v domy,
loď zapotácěla se vaše ve přívalu deště.

Pak ráhen v praskotu a hlasů zakvilení
v tmou mizela a mlhu, v pospas vlnám dána. —
Pět roků po ní vidu ani slechu není. —
Pět roků šírou zeměkoulí zvoní hrana. —

Až posléz mraky přece porvaly se

a slunce želané zas v blankyt vyskočilo
a z Archy lidstvo hladové se žene k míse,
již rámě Boží pro ně na stůl postavilo.

Však ejhle! Lžíce změnily se v kopí
a pokrm v hořké střely ráže Satanovy,
v slin pěnu pohár vína, již brat bratra kropí.
Zas vichr fičí. — Na obzoru vzplanul požár nový. —

Žel! Dosud, Země zlá, jsi hnízdo kukaččino.
Ó, bídná! — Láska — slovo neznámé je tvojí pýše. —
Ó, hořká, přetajemná ráje vino!
Když z boje jedeme, proč z pekelné své skrýše

zpět vracíš nás, ač dosud po krvi čpí vozu kola?
Což věčně bloudit budem kultur pustinami?
Což člověk bestii v svém nitru nikdy neudolá? —
Ó, Srdce Ježíšovo, smiluj se nad námi! —

A. S. Chudobka:

M á j.

Ne z toho světa jsi ty vládce,
neb dáváš ze svých pokladů
a chudým sedáš na zahrádce
bez proseb, poklon, výkladů.

Jsi ke všem stejně milostivý
a ke všem laskav v bezmezí.
A vládě tvé se člověk diví,
neslyše chřestit řetězy.

Ne z toho světa ty jsi přišel;
zde na krátko máš být jen host.
A kdo tě poznal, kdo tě slyšel,
ten ví, že v lidstvu ubohost.

Ve světle víry.

Sváteční úvahy časové psané před válkou.

Náboženství! Ó, jak veliký to dar boží duši lidské! Jaký v něm bohatý poklad čisté radosti života, jaké světlo stálé, ozařující i prozařující rozum slabý ku bezpečnému rozhodování mezi dobrem a zlem! Dobrotivý Stvořitel, jako nesmrtelnou duši takřka částku Božství nám dal a tím k slávě synovství božího nade všechny tvory člověka povýšil, tak darem víry jiskru božství jediné v duši člověka rozntil. A proto božského jsouc původu, neuhasl nikdy jiskra tato ani v kalu hříchů ani v temnotách bludu. I pohané nejdlehlších věků a nejrozdílnějších mravů zachovali si ji a hříšníci nejzatvrzelejší marně ji dusili v sobě i v jiných.

Není-li v božském tom původu víry, proti níž všechno úsilí bloudícího člověka tak malomocné jest, patrna i nadpozemská vznešenost náboženství?

A jaká slast, obrozující srdce i údy, když mohu, procitaje s novým dnem, volati vděčně s jasným vědomím: „Sláva a díky Tobě, Hospodine, že jsi tohoto dne dal se mi ve zdraví a síle dočkat! Sláva Bohu Otci, Synu i Duchu sv.!" A také této záračně oblažující slasti částka zbyla i pohanu, neboť i on dovede povznést duši svou od lunoty zemské k výšinám s vědomím sice zakaleným v bludech, ale přece živěným milostivě touž neuhasitelnou jiskrou božství.

S radostí staví i on po svém názoru a způsobu oltář obětní a před ním zpívá a plesá, ač chudás neví dobře, komu.

A jak tudíž pochopiti nebo kterak vůbec omluviti, když člověk našeho pokrokového věku zatemněn a zaveden rubem spletitého víru života povstane spurně a pyšně a volá a vnucuje sobě i jiným podvrtnou myšlenku: „Není Boha!" Ach, vidím jej nešťastníka bloudícího, jak šilen stojí se sekerou u kořenů svého štěstí života a bezhlav podrtá mezi nimi srdečník...

„Není Boha!" -- jen o krok sklouzne dále: „Není věčnosti!" A zas o krok, ještě snáze a hlouběji klesá: „Není nesmrtelné duše..."

Není tudíž ani zodpovědnosti za lidské jednání a pak ovšem není ani skutků dobrých, není rozdílu mezi dobrem a zlem, není tudíž rozdílu mezi člověkem dobrým a zlým... Hle, kam až nešťastník padá a musí padnouti a kam až, k jaké bídě, k jakému rozvratu strhuje jiné ve svém okolí. A to všechno místo utěšeného, platného života, k němuž každému z nás dopřává Tvůrce místa i času ve společnosti synů lidských.

Hle, těch konců přezáhbných, přežalostných takového pobloudivce. Slepá pýcha chtěla zatlačit, udusit jiskru víry a jiskru božství v duši a zmátla rozum, otráвила srdce, ubíjí v člověku lidskou stránku nejuslechtilější. Smutek a žal až ku pláči vzniká ovšem

při tomto uvažování neblahém v duši křesťanské, osvěcované a utěšované světlem evangelia a živěné pro Boha a věčnost Tělem Páně. Myšlenka smutná bezděky letí dál do společnosti a vrací se polekána a ještě smutnější: odkud to neštěstí, že té nevěry v světě tolik, ba snad že jí i přibývá?

Bohužel, bují plevel nevěry a dusí namnoze setbu boží, ušlechtilé ctnosti, a jediné z nich rozkvétající právě štěstí, ale hlavy vzhůru! Není, přece není té setby ďáblovy tolik, jak by se na první pohled zdálo a nepřibývá jí, nýbrž naopak v časech našich už jí ubývá. Nevěrec celý nevěří v Boha, nevěří v duši nesmrtelnou, nevěří v nic než ve hmotu, již může nahmatat a za hmotu — ó té bídy upadlého poznání — má i přetajemný, překrásný, přesložitý, nevyzkoumaný nejotevřenějším hlavám po věky stroj všehomíra a stroj vlastního těla svého. Hledej však takového! Kolik jich najdeš? A nalezněs-li jej, můžeš mu věřit, že opravdu nic nevěří? Mluv s ním jen chvíli se soucitem a vážností a poznáš brzy, že nešťastník nevěru svou sám si namlouvá a vnucuje. Že vnucuje? Divíš se? A proč? Z ptičin různých, odpovídám, ale žádná z nich není bez souvislosti s hříchem!

Nejčastěji v duši nešťastníka takového pýcha, která zavinila i pád andělů, přerostla a zakryla všechny ušlechtilé vědomosti, až zprotivil se člověk Bohu. A aby nemusel být od něho odvislý, aby nejedl z chleba Otce, aby mu nemusel synovsky děkovati, jej prositi, na jeho milosti záviseti, zaveden jsa pýchou vnucuje si opět a opět myšlenku jedovatou, až mu duši otráví. Ach, jak na dně té duše nevěřící bývá smutno a pusto! Čeho všeho se tam nedostává, třebas při největším přepychu vně a přebytku bohatství, rozkoši a při vědomostech planých.

Jinému lenost a nedbalost zabránila poznávati řádně a rozvíjejícím se rozumem pravdy náboženské, uložené v Písni sv. a v učení církve. Nevěří, protože nedbá a neví ani, čemu má věřit. Nestaral se o to včas a najednou, než se nadál, zůstal pozadu. Snad to i cítí, ale stydí se k tomu přiznati sám sobě. S takovými je nejžalostnější hovořiti; o naukách náboženských neslyšeli od školních let, kdy odložili katechismus. Službám božím neobcují, o vznešených tajemstvích vtří a milostech nemají už zdání, proto pochopitelně, že se vyhýbají chrámům jakožto místům, majícím pro ně zahanbující výtčky ze zaviněného zevšednění a nedostatků základního vzdělání. Odložili katechismus jako knihu pro děti, nikdy se k němu ani myšlenkou nevrátili a po jiné náboženské knize slova Božího nesáhli: Odkud tedy má růsti a slíti jejich náboženství? Vždyť i řemeslník dobře vyučený po levu bere svůj nástroj do ruky, dlouho-li se svým řemeslem neobíral! Jak potom tato stránka duše, vyžadující součinnosti rozumu i citu, bylo-li jí leta zanedbáváno! Vždyť i ten katechismus, ta kniha pro děti obsahuje mnohé pravdy, jež čekají na svůj blahodárný rozkvět, na jasné pochopení teprve v duši dospělé.

Jiní hledají v nevěře omluvu a záštitu svého pohodlného, požívačného a hříšného života. Těch je nejvíce. Nevěra jejich není

zásadní, nýbrž sobecká; nevěří, aby nemuseli zachovávat zákon boží. A protože i v duši zatvrzelé hříchem a tmou aspoň občas ozve se svědomí, náš druhý takřka anděl strážný, hledí se této slabosti posilnutí proti jeho hlasu výmluvou: „Nejsem sám! Jiní také dělají, co já, jiní také nevěří.“ A aby měl omluvu vydatnější, množí hříchy své hříchem novým, hrozným a neomluvitelným, krádeží všech krádeží: snaží se zviklati a brátí víru jiným. Že sám štěstí z víry nemá, druhému to štěstí bere, nemoha mu dátí náhrady žádné. Jen otročení hříchům živí nevěru těchto slabochů. Kdyby Pán Bůh dnes odvolal jen jedno ze svých přikázání, které jim právě jest nejnepohodlnější, ještě dnes utekou od své nevěry. Ale zákon boží je zákon pravdy nezměnitelné a měnití se musí srdce člověka dle zákona božího a ne naopak.

Dobře o tom praví učenec souvěký: Nedá se sice upřít, že moderní svět si namnoze přeje takového Krista, který nedává žádného přikázání, který vše odpouští, který jest vtělenou láskou a milosrdenstvím, avšak takový Kristus by lidstvu neprospěl. Přenecháme-li zakladatele křesťanství subjektivním náladám jednotlivců, pak se k pravému Kristu lidstvo nikdy nedostane. (Dr. J. Vrchovecký.)

Jsou i nevěrci povrchní, kteří řeknou: „Věřím, že nějaký hospodář toho hospodářství světa býti musí, ale kdo se bude o něj starat, když ho nikdo nikde nevidí, ani neslyší?“ Příteli, zadívej se na chvíli do hvězdnatého nebe a uvidíš, ne-li. Je, tož slávu díla Jeho rukou! Uvaž jen při tom pohledu s básníkem naším (Nerudou), že těch zářících těles nebeských nikde není konec! I kdybys se vymyslíl nejvýš, kam jen myšlenka tvá se dopne, zas jich bez počtu a konce budeš mít nad sebou i pod sebou i kolem sebe, všady, všady, a nespočteš jich, kdybys byl jako slunce stár!

Utrhni tři kvítků kterýchkoliv na kvetoucí lucíně, pozoruj jejich půvab, souměrnost i rozmanitost tvarů, barev, vůně a musíš, musíš pomyslíti na krásu, ze které krása tato pramení, zastřenou tajemstvím, ale patrnou a jistou, na Krásu Věčnou, na Boha svého.

Polož si na ruku ptačí vejce a přemýšlej, jak podivně utajen a zachován pod křelíkou skořápkou život nového tvora!

A obrať se k sobě samému a přilož ruku na srdce své a poslouchej jeho tepot a uslyšíš, musíš uslyšeti o Tvůrcově moudrosti a lásce k tobě, tvorů mdlému a nepatrnému.

A když už jsi na této cestě, jdi o krok dál, otevři písmo sv. a čti a rozjímej o pravdách převznešených, jež ti k důstojnému životu tvému mohla zjeviti jen svrchovaná Moudrost a nesmírná Láska a duše tvá vyjasní se poznáním blažícím: Bůh můj a Pán můj! Nebesa vypravují slávu boží a dílo rukou Jeho zvěstuje obloha. Bůh, Tvůrce můj, Pán a Otec, Bůh, věčná Pravda, svrchovaná Krása, dokonalé Dobro, Bůh můj, věčná Láska, Bůh můj, mé všechno!

Ale zastavme se aspoň na chvíli s tímto nevěrcem povrchním

a vezměme ho za slovo. Nějakého tedy pána světa uznáváš? Když pána světa — tedy snad i pána svého, neboť i ty jsi částkou ne nepatrnou světa tohoto. Nestaral jsi se, jaký je ten pán, ale víš a připouštíš přece, že nejen drží tělesa nebeská při závrtném běhu v jejich pevných drahách, že nejen nedopouští, aby přivaly deštivé zalily zemi a jinde aby slunce trvalé nevyžehlo úrody, nýbrž ty i víš a připouštíš, že rozmětil a řídí i tlukot srdce tvého a dech tvých plic, že tajemným darem spánku obroduje sílu tvých údů a svěžest ducha, že zkrátka péčí a dobrodiním jeho přesložitý stroj těla tvého vykonává velikou podivuhodnou práci, aniž ty toho pozoruješ, koná tolikéře, tak tajemné a přece tak nutné úkony, abys byl zdrav, silen, sobě i jiným platen.

Nuž ejhle! Jest-li pán světa takovýmto přelaskavým, moudrým a mocným pánem tvým, nelze ti jinak — máš-li jen trochu důstojnosti lidské v sobě — než abys mu byl vděčen za to za všechno, abys jej miloval, abys jej ctil! A jsi-li někomu vůbec povinen úctou jakoukoliv, nebudeš snad mluvit, že ti na něm nezáleží, naopak budeš se starati, abys jej a jeho vůli co nejlépe poznal a plnil a budeš se starati i dále o způsob úcty, jakou mu máš vyjádřiti. Nuže! A k Pánu svému, jež uznáváš Pánem světa, těch povinností bys necítil?

Jaké ponížení sám si tu připravuje nevěrec tímto všedním a nerozumným mluvením i jednáním. Hle, jak snadno a jistě poznati v zjevení, zvláště v evangeliu, čeho nám o Bohu a o jeho vůli věděti třeba. Že při tom zůstane krátkému rozumu lidskému mnoho a mnoho zahaleno neproniknutelným tajemstvím, toho neželme a tím se znepokojujati nedávejme, naopak, radujme se z toho, že jistě máme Boha svého, bytost Nejvyšší, vyvýšenou a zastřenou oku mdlému právě tou gloriolou tajemství. Obracejme se pak tím raději na ty, kdo věří, a pozorujme, co citů krásných v náboženství, co uměleckých snah a výkonů obdivuhodných v bohoslužbě od hranice Abelovy až na velechrámy měst světových, jež jsou převzácnými musei všech umění, až do umění slovesného, jež v posvátných chvílích hlaholí rozkošnými hymny, a hudebního, doprovázejícího je sladkými melodiemi tu jásavými, tu lkajícími, tu burácejícími jako mořská bouře. A pozorujme slova modliteb lidských od Otčenáše v ústech opuštěné sirotky i v srdečku dítěte šťastného láskou otce i matky přes slova setníkova „Pane nejsem hoden . . .“, jež taví zatvrzelé kdysi srdce obráceného hříšníka, až na slavné Te Deum zástupův děkujících, šťastných požehnáním božím a dvakrát šťastných štěstím z pravé, živé víry, jež sytí, silí, povznáší, ušlechťuje, zdobí, blaží!

Vidíš tu a musíš viděti, jak jest bohoslužba a modlitba věc nejen důstojná, krásná a vznešená, potěšující a posilující, ale i nutná, již nelze duši ctné, odvislé od Boha, Tvůrce a Otce svého odepřítí a nevážit si ji, nebo dokonce ji zanedbávati bez vlastního zahanbení!

A věru nebylo by těch, kdož nemají chvíle pro návštěvu chrámu,

pro slyšení slova božského, pro obcování službám božským, plným krásných tajemství, vyjadřovaných ke všemu i uměleckým zpěvem a hudbou, kdyby si tito lidé byli jen vědomi, o jaké požitky krásy sami sebe olupují, nehledíc k tomu, co ztrácejí pro zdobu vlastní duše a pro — věčnost!

Mně dal Bůh prožítí mnoho čistých radostí života z lásky bližního, ze zdaru práce, z vědomí vykonané povinnosti i jiných, ale nejkrásnější chvíle mého života byly dosud, kdy jsem se dovedl celou duší povznést k Bohu. A z těch chvil nejkrásnějších nade všechno krásné, kdy s pravým pochopením a připraven přijímám Tělo Páně.

Uvažujeme nyní, v jakém duchovním poznesení a v jakých výhodách z této povznešenosti plynoucích jest v každé chvíli svého života, v jasné i trudné, člověk věřící a to prostý jako bohatý. Zdůraznití ovšem třeba, že věřícími nelze už podle soudu Páně pokládati ty, o nichž praví Písmo: „Lid tento ústy mě ctí, ale srdce daleko je ode mně.“ Se sv. Jakubem žádati musíme na sobě i na jiných, kdož chtí se počítati ke stádcí Kristovu, viru živou: „Vira bez skutků je mrtvá.“

Samo nitro člověka, nezatmělé chřtichem vlastním a nezavěšené zlobou cizí, přirozeným pudem touží po Bohu jako souhrnu nejvyšší krásy, nejvyššího dobra, nejvyšší dokonalosti a z touhy této probouzí se i snaha blížiti se co nejvíce k božskému ideálu dobra, snaha, býti sám dobrým. Té vzpruhy čistě k dobru nemá a nemůže mítí nevěrec, byť i pro dobro jakýs takýs smysl sám jevil. Muž z nejmoudřejších a nejčestnějších a také nejplatnějších v národě našem — ne kněz — František Palacký hlásá otevřeně: „Život lidský touhou po ideálech a *božovosti* nabývá významu vyššího.“ A jindy: „Božnost (podobnost Bohu) je poslední účel života našeho.“ Podobně touží básník typické české povahy Fr. I. Čelakovský v „Duchu Všehomíra“: „Dej, by přítomnost Tvou sladkou srdce moje poznalo, v souzvuku Tvém plesalo.“ „V souzvuku Tvém“ t. j. dle Tvé vůle, Bože, chci žítí a ten život bude plesání. Vrchlický v básnické vizi vidí, že „Bůh očima hvězd se dívá na dílo člověka.“ Božena Němcová, sklíčena jsouc bídou a trampotami rodinnými, volá důvěrně: „Jen On, Bůh veliký, Mocný — Bůh milosti, setře slzu s líci utýraného člověka.“ Malý Dědina pravil: „Umění na svém vrcholu musí vésti nutně tam, kam lidstvo vede svým evangeliem Kristus, jenž jest cesta, pravda a život i pro umění.“

Pokračování.

Bratří hroudy.

Nám, Lasové, pomoci!
Marte, Marte, neuvoď na mnohé zhoubu a smrt!
Syt buď již, hrůzný Marte!
Z modlitby bratří arválních.

Háj starý, vždy kol kolem ticho. Nedotkne se kmenů
zde sekera na zhouby jejich; rostou, bují volně,
jak mohutní silou a slávou nedaleko Roma.

Jen někdy v něm pomáhá ruka klidným dějům doby.
Strom starobou se chýlí na zem vlhkou k pádu,
nebo divoká bouře duje na vývraty slabých:
zní topory lichem temným jak tomu kletbou věku,
kdy železo v rukou jest lidstva, kov nepovědomý otcům!
A za to smírná oběť k očistě plá háje.

Tři pouze dny roku nahlas dávná dea Dia
slaví k pozdravu květného jara a orné země plodné,
by žehnané osení rolí zrálo na živné chleby,
by réva botnala hrozny k mužů plesu a síle
a kornatá oliva dlouho tučné plody nesla.
Zní tajemné modlitby chrámem o zavřených dveřích,
kde předků dávnou mluvou již polozapomenutou
čas velebí daleký věk: Chléb tehdy ještě neznám,
a hladná se plnila ústa obilnou jen tlučí.
Zpěv o pomoc volá Láry, zaklínaje Marta. --

Jen jím však stojí Řím, svět jím jal orel do pouti
Svou silou syn mohutněl hroudy, pevnou vládne pěsti
a ročně si dovolí jednou vlastní prositi sílu,
by syta už byla vítězství, plenu, msty a žádav.

Ni po věky z hrudi lidstva nevyvanou spory.
Ač minuly věky, vzdor síly plane po výbojích,
ba sahati bude stále po vavřínu kletby
— vždyť roste tak bujně z krve, matko země v jarmu! —
jak by i chrámy dneška tajily tmy hvozdů
nám synům a klamanou lásku bratřím té trpné hroudy.

POSUDKY KNIH.

F. X. Šalda: Strom bolesti. Cyklus básní z roku 1920. Památce R. S. Edice Aventinum, Praha. S dřevoryty Jaroslava Bendy. Vytiskl Fr. Obzina ve Vyskově. Stran 46. Cena K 22.— Dante G. Rossetti dal otevřít r. 1869 hrob své mrtvé milenky, aby zachránil svazek básní, který před mnoha lety v bolu vložil do její rakve. Po dlouhém autokritickém mlčení pokládá Rossetti Keatse za „posledního“ básníka — vrátil se od štěstí k lyře a r. 1870 vydal první knihu svých básní. Podobně i Šalda po letech kritické, essayistické a romanciérské činnosti, jež byla snad překážkou, že „nedovedl vyzpívat své léto a své štěstí“, vydává sbírku básní, jejichž námět je prastarý a vpravdě vznesený — mrtvá láska. Sbirka je píctná a neměli bychom ji znešvécovati kritikářským tlachem, avšak, je-li potřeba psát o knihách nicotných, budiž také potřebno a vhodné psát o knihách úchvatných. Vysloviti lásku k milované duši v zaslavě — toť touha mnohých velikých básníků, starých i nových, a téma opravdu básnické, neboť příležitosti odpověděti na nejbolestnější záhady lidského ducha, záhady Boha, nesmrtnosti duše, věčnosti, zmrtvýchvstání. Z moderních snad nejmohutněji vyjádřil touhu po mrtvé milence Edgar A. Poe ve svém „Havranu“, avšak ovzduší a nálada jeho básně je příšerná osudovost a nenávratnost zahynulého štěstí: „Never more!“ Šaldův „Strom bolesti“ je však fontána naděje, křesťanské naděje ovšem, neboť jiné naděje není. Jeho láska hoří i za hrob jako láska florentského krále básníků, jenž ve své „Vita Nuova“ slíbil, že své zemřelé lásce postaví pomník nesmrtelný a napíše o ní, co ještě nikdy o ženě smrtelné napsáno nebylo. A jako Dante je přesvědčen, že jeho milenka je v ráji a patří na tvář Boží, tak i Šalda vidí svoji drahou na „srdci Božím“, včleněnou v přesvatou bytost Boží:

„Na srdci Božím pokojně složena kveteš:
a bytost Tvá celá je jediná zasmutná eterná růže,
jež světlem tváře jeho se žije
jako květiny pozemské rosou a deštěm.“

(Na Božím srdci 10)

Podobně:

„Jako strom, dlouho na skalách vadnoucí v písečné půdě,
přesazený teď do rodné bohaté prsti,
mír piješ, zdraví a sílu, krásu i velikost kořeny všemi,
jimiž ses vhostila do středu byti,

a odtud tryskáš hned k Bohu
statistíci a statistíci ramen a větví a listí zelených věčně.
(Obrozeného, osvobozeného světa básnířko . . . 13)

A v jiné básni:

„Teď Bůh je slunce Tvé
a pod ním kveteš, jak my vadnem pod hvězdou naší;
teď Bůh sám objímá Tě
a Tebou proudí, kol Tebe se jiskří Jeho duch
a proniká Tě, laská, dálavy Ti nejdálnejší snáš
tak jako nám jich malé dýly ether nebo vzduch.“

(Tvá nynější sláva 40)

A jako poutník peklem, očištěm a rájem před zářivým zjevem
Beatriciným vyznává svá poblouzení a svou marnou, hříšnou
lásku ke klamným krásám pozemským (Purg. XXXI 34—36),
a tak svoji očistu dokonává, tak i básník „Stromu bolesti“ zře
svou lásku na srdci Božím, nepocituje nic než klam a mam
všeho světa a vlastní ubohost:

„Mátoha jsem sám sobě,
hadr spředený z temna, šalby a klamu,
bědná onuce žalná
přehozená přes jakous strašlivou vesmírnou ránu.
Vytřeštěný v celé své prázdno a proto
vím teprve nyní:
jak nejsem a nikdy jsem nebyl.“

(Na Božím srdci 11)

Avšak ví, že všechna jeho bolest a bída jest jen „kukla temná,
jež cosi hlídá a stráží, a přelstíti touží člověčí oko“. Tma pomine,
rozzáří se den věčnosti; tehdy spadne s něho tělo jako kdysi
s Lazara rubáš, a on vzlétne k Bohu a v touze rozlání v samot-
ném Světle odsune slunce -- lojovou svíčku, která svým dýmem
mu halila světlo:

„A Světlo tváře Jeho zalije mne pak i všechno.“

(Z plamenů zdvižený 24)

I toto pojetí krásy Boží jako nesmírného světla je ryze křesťanské
a dantovské; Dante vidí Boha v nejvyšším a nejjasnějším nebi,
Empyreu; odtud se rozlévá jeho jas do celého světa, a každá
věc jej přijímá větší nebo menší měrou podle dokonalosti své
přirozenosti. Poznání vlastní nicoty a marnosti světa plodí ve-
likou touhu, touhu poznati a najíti Boha. Pouhá rozumová moud-
rost nestačí člověku, aby Boha dokonale poznal: potřebuje vyší,
nezemské pomoci. Virgil -- symbol přirozeného poznání -- ne-
přivádí Danta až k věčnému světlu; na prahu Ráje ho opouští
a ustupuje Beatrici -- milosti Boží. I Šalda se odevzdává v „Mod-
litbě“ vedení své zemřelé lásky a prosí ji, by ho naučila Boha
viděti a poznati pravou cestu, která vede k pokoji duše, totiž
pokoru:

„A nové dráhy vytyč tvorbě mé, zjev tvar mých nových sd
a Boha viděti mne uč, kde skrytost Jeho největší;

a jas Tvůj ať svou prostou jsoucností mne přesvědčí

o ducha blaženství, jenž věčnosti se dotvořil.

A světlou radostí, jež tváře Tvé buď výraz ustálý,

mi poznat dej, že všechny člověčího ducha výboje

jsou jen ku zmnožení a vzrůstu nebeského pokoje

v těch duších přešťastných, jež Bohu v pokoře se oddaly."

(Modlitba 43.)

I tuto pokoru má básník společnu s Dantem, jenž se ponořuje v patření na Boha dokonale ponížen; čím větší krásy se mu odhalují v Ráji, tím pokorněji o sobě smýšlí a tím určitěji se prohlašuje za nedovedného, on, král slova, jenž v Pekle XXV 94—102 se stavěl nad Lucana i Ovidia; před tváří Boží se pokládá jen za nemluvně, jehož řeč je nedokonalá (corta favella; Par. 106—108). Království Boží náleží malíčkým a pokoj nebeský vzrůstá jen v těch duších přešťastných, jež Bohu v pokoře se oddaly. Tak i pokoj a štěstí básníkovo plyne z jeho pokory, neboť se považuje jen za nástroj ruky Boží:

"A lhostejno mně, zda to lidem vhod:

neb cítím, víc že nejsem já než boží píšťala,

jež šťastna je, že na chvílku dech Jeho schytala.

On je to, který v nitro moje dmýchá,

až plamen zdvihá se a chválu a čest zpívá

Mu z muk svých ticha."

(A zpívám, co zpívati musím 35.)

A v té pokoře vyznává, že nezpívá své písně, nýbrž zpívá píseň Boží, dogma o nesmrtelnosti duše; a tak se mu zdá, že ne on sám zpívá, ale že ta veliká myšlenka a svatá nauka Boží zpívá jím, jak vítr, když lesem proléhá:

"Ne píseň zpívám: mnou spíší píseň nová zpívá,

jak vítr zpívá, když proléhá lesem:

tak ve mně vše a tak je živá."

(A zpívám, co zpívati musím 34.)

A tak je tou šťastnou Boží píšťalou, pěvcem křesťanské myšlenky, honosícím se nejen intenzitou básnického vzletu, ale zvláště jistotou věřícího, jenž jasně odpovídá na otázku co bude za hrobem:

A pak?

Pak: vím, že jedno bude (totiž život můj) s věčným Životem,
jenž leží za skolem jak světlo za temnem

a jaro za mrazem a země za mořem

a hudba za hlukem, hrdinství za bojem

a radost za hořem."

(Řeka ohně 38)

Nejdokonalejším pak výrazem jeho jistoty je samé slovo Kristovo o zrnu pšeničném, které zůstává samotno, nezemře-li, padši do země; zemře-li však, přináší mnoho užitku (Jan XII 24—25):

"Mně podivně ten prastarý děj srdce zžehá

a teskně slavným rozdmýchává snem.

To drahé slovo Kristovo o zrnu pšeničném

mně v paměti teď zasvítl.

Ty znáš je: setlít, zmařeno být musí, zemřítí,
když z něho vypučet má a pak uzrát klas.

(Čas Prosepinin 32—33)

Píseň básníková je píseň jistoty a radosti, vše v něm a je živá,
a on zpívá o ní:

„Chce dozpívat se pro mne nového jara i nového léta
chce dozpívat se jistoty lepšího světa,
chce přes smrt přenést mne jak ptáka přes moře,
chce času smát se v líc a chechtati se prostofe,
chce dálku popírat a zlo a zradu času jako lidi,
chce ze tmy světlo vykřesat
a z nutnosti jha svobodu chce vypustit a zřítí ji se smát.
Chce smrti osten ulomit a peklu hrot.
Chce radosti se dozpívat, jak pták se hnízda dotvořil.
Čas věčnosti a sen se ve skutečnost vlil.“

(A zpívám, co zpívati musím 34—35.)

Radostnou jistotu lepšího světa mohou mlít i děti; avšak zpívati
ji dovedou jen velicí umělci; a jejich zpěv je nejkrásnějším vy-
světlením, proč Církev Obecná své Credo zpívá.

Jakuba Demla Šlěpěje. Svazek sedmý. Vydali Jakub Deml
a Pavla Kytlicová v Belé u Bezděze v Čechách. 1920. (Cena
přibližná 70—100 Kč) 260 stran velkého formátu. Věčný štvanec,
vtrý a lásky neztřejece a hlavně naděje ne, vydává sedmý sva-
zek Šlěpějí až kdesi pod Bezdězem. Vylákan Dušanem Jurko-
vičem na Slovensko do Topolčanského zámku, kdež měl býti
kustodem, hrubě komisi ministerstva odbyt a ignorován, odjíždí
na sever Čech, aby tam dále snil a pracoval. Dojmy jeho ze
Slovenska nejsou tedy nejrůžovější. Neměl jsem nikdy rád pří-
lišních osobních věcí, jimiž Deml přepřeloval své knihy, ale vy-
ličení jeho pobytu na Slovensku je tak zajímavé a strhující, že
nutno uveřejnění těchto dokumentů jen schválit. Je zajímavé, že
Deml, odpůrce Hlinkův před odjezdem na Slovensko, přichází
k téměř resultátům, jako Hlinka, ba že je ostřeji a nebázněji
vyslovuje, než Hlinka sám: „Slovenský lid, toť opravdu nedo-
nošené dítě, anebo dítě, o které se rve a soudí několik žen a není
Šalomouna, který by rozhodl spor! Není vlády, jest jen „koalice“,
není mužů, jsou jen kluci a hlavně tady na Slovensku! Kluci,
kteří doma nebyli k ničemu, kluci, kteří si v kancelářích dávají
dostaveníčka a pišou milostné dopisy, kluci, kteří vystupují z Cír-
kve a úřadují, kluci, kteří hned prvního dne po svém příchodu
na Slovensko navazují styky se zdejšími židovkami, kluci, kteří
se ochlastávají po krémách a vyžvaňují tam všechna úřední ta-
jemství, ač-li jich už před tím nevyžvanili maďarským židovkám,
kluci, kteří jsou pyšní, že miliardář, žid, doporučil jim „dvouho-
dinovou koupel v odražené vodě“ a oni nevěděli, že je tím pro-
hlašuje za zhyralce, kluci, kteří neplní daného slova a domnívají
se, že docela stačí, plní-li je nějaké „milostpaní“ nebo „klišasonce“,
kluky jsem viděl v úřadech, kluky v železničních vozech, kluky

v salonech a na ulicích Slovenska, kluky v hospodách a ve školách a žid si mnul ruce a Habsburk Karel a biskup Huyn tam ve Švýcarech a císař Vilém tam čert ví kde chlemtají se tomuto „dědictví otců“ a hospodářství . . .“ Dosud, ač kniha je dva měsíce vydána, nečetl jsem, že by někdo v našem tisku bránil se Demlově kritice. Všichni mlčí, jak zařezaní. „Z mého okovu“ obsahuje takové nádherné partie přírodní lícně, jednak ze Slovenska, jednak z Moravy, že takových má naše literatura málo. Kniha přináší též příspěvky slovenské (pohádku Lomidrevo lebo Vali buk, V prvej sláve a utrpení Slovenska r. 1919 od Julie Piesocké, Svadobné obyčaje v Machulinciach, Starý Greguš od téže). Jsou tu též vzácné dva příspěvky od dra *Jar. Durycha* O myšlení, O čtení. Též dopis od téhož, kde se dovídáme, jak málo ceněn jest u nás tento z nejlepších umělců českých. Jeho dosavad vydané knihy (Cikánčina smrt, Jarmark života, Na horách, Tri dukáty, Cestou domů, Otakar Březina) byly skoro potlačeny či ignorovány kritikou, nových mu nikdo nechce vydat. Je to strašné — v době, kdy vycházejí spousty ohavností z předních nakladatelství českých — není nakladatele pro nejlepšího moravského umělce. Pro mladé literáty jest dobré přečísti nahoře jmenovanou črtu „O čtení“. Po svém způsobu zařadil Deml i do tohoto svazku náboženskou část. Tentokrát jest to překlad úchvatného díla Roberta Bellarmina *Úpění holubice* čili *Dobro slz*. Knihu zdobí podobizna Durychova, Bellarminova, rozkošné iniciály v článku Bellarminově. Ostatní příspěvky umělecké, zvláště lept Vyčítalův, jsou diletantské. Demlovi dá každý umělec a rád své věci, nač se utlíkati k diletantům, třeba by byli osobně roztomilí lidé. Vzácnou knihu tuto obdržíte i na splátky. B. O.

Alexej Remizov: Apokryfy a jiné zkazky. Z ruštiny přeložil Ladislav Ryšavý 1920. Vydalo Dobré dílo ve Staré Říši. Dávno mně neudělala kniha tolik radosti, jako tyto legendičky Remizovy. Vane z nich kouzlo východu, víra slovanské duše. Aby vzbudil dojem starobylosti, vypravuje autor, že našel legendičky u starce-mnichy, u něhož byl v učení. „Obraceje vetché listy, popsané starobylym písmem, začal jsem čísti. A hvězdy odešly s tmou noční, červánky vyšly, a já nad knihou neslyšel jsem, jak u Spasitele Přechistého bylo odzvoněno na jitřni. Z milosti starcovy, představeného mého, budu vám vypravovati z této podivné knihy, psané starobylym písmem, slovo, žalm, pověst i povídku.“ Vypravuje o Nikolovi, sluhovi božím, jak navštívil svou zemi ruskou, jak ji žehnal, své nešťastné, své hladové, své ztřeštěné, své opilé zemi, aby dovedla se moudře uspořádati, aby nehřešila zevlováním, ješitností a pošetilostí, aby se nevystavovala posměškům jako poslední hlupačka. Je tu legenda o šílenství Herodiády, vyprávěná prostým ješičkářem, jež upomene trošku na Wildeovu *Salome*, jiné legendy obírají se praotcem Adamem a Evou, prorokem Eliášem, Jidášem, císařem Diokleciánem, Jobem a Magdalenou. Líčí utrpení Páně a Bohorodičky, ale též utrpení Satanovo.

Jak satan obmyslel stvořití též člověka k obrazu a podobnosti sice Božímu, ale srdce chtěl vložit do něho satanské. „Ostrouhav dostatečně tělo a, našed vzrůst přiměřený, jal se vdechovati do hlíny ducha života. Dýchal do úmoru. Hlína povolila satanskému dechu, kosti se naplnily morkem, v žilách zaproudila krev, pohnuly se údy . . . Ale Pán Všemohoucí, vida obmysl Satanův a maje soucit se zmatkem v ráji, přerušil dílo záhubné. Pán uchopil žezlo a namířiv, udeřil satanský výtvar do boku. I vyrazil z hlíny ne člověk, žena Adamova, nýbrž vlk. Vlk se vrhl na Satana, chňapl ho za nohy a ukousl mu paty. Do dnešního dne je Satan i všechno vojsko jeho bez pat, ale srdce plane zlobou a pomstou.“ Z nejrozkošnějších jest legendička o králi Salomounovi. Poněvadž už promluvil v útrobě matky, lekla se tato, že z dítěte bude netvor a proto po porodě zaměnila si je s chlapcem kováře královského. Ale nebyčejná chytrost chlapcova upozornila na sebe celý národ, zvláště krále Davida, jenž pojal podezření, až se posléze dopátral pravdy a chlapce ovšem vzal z kovářny a dal mu korunu královskou. Děsuplné je líčení muk věčných v povídečkách: Bohem zapomenutí, kteří na Boha zapoměli. Na konci knihy jest o andělu zvěstovateli, andělu mstíteli, andělu zkázy a andělu, strážci pekelných muk. V připojených poznámkách uvádí autor, ne známý českému čtenáři (Křížové sestry, vyd. Kam. Neumannovou v Praze), v kterých ruských a ukrajinských legendách a knihách našel motivy ke svým legendám. Jistě jenom motivy, neboť ráz všech prací (52) jest jednolitý. Dřevorytové obrázky ku každé legendě pocházejí od mladého českého umělce *Antonina Slavička*. Přiléhají svým pojetím k textu a řadí knihu k nejkrásněji vypraveným knihám českým. Nejenom milovník pěkných kněh, ale i kazatel, katecheta, zpravodník najde tu krásných námětů pro svůj úřad. B. K.

J. K. Huysmans : *Tam dole*. Přel. Ot. Levý. Vydal A. Srdce v Praze (Cena 35 K). Práce Huysmansovy vymykají se běžnému názoru na román, nebo na povídku. Bez valného děje, bez románových zápletek, skladba prostičká, těžko zařaditelná do některého literárního genu. Z pathosu misantropického a ironického dostal se k naturalistickému mysticismu. Zhnušen moderním životem a skepti, vrací se k náboženství, ke katolicismu, k němuž se dal přivábiti velkým uměním církevním ve středověku a askesi. Ovšem ani pak si neušetřil občasně skepse a jakéhosi rozčarování, ale již se nevracel. Vytrval. Jakýmsi úvodem k náboženským románům jsou dvě díla *Na ruby* a *Tam dole*. V románě *Na ruby* předvádí typicky moderního člověka, jež vede ke spiritismu. V díle *Tam dole* ličí se přechod ke konverzi Durtalově a sice studiem satanismu, jak středověkého, tak moderního. Skladba románu je rafinovaně prostá: Durtal navštěvuje s přítelem zvonáře *Carhaixe*, kdež při obědech hovoří se o zvonářství, o starém církevním umění, o středověku, o satanismu. Durtal pracuje na díle o Gillesu des Rais — Modrovousu —

kdysi ochránci Johanny d'Arc, později satanickém zhýralci. Úryvky z díla toho vyplňují značnou část románu. Ostatek propleten jest hnusným poměrem Durtala k vdané paní, k Hyacintě, jež Durtala konečně dovede na satanskou — černou mši. *Salda* nazývá tento román „velebásní lidské perversity, pandaemoniem duší rozvrácených a zvrhlých, čarodéjným sabathem zla, které žádá mučivě neustále a neustále stupňování a nenalézá ho ... Krajiní paratysm vášně, s jakou satanism se rouhá, s jakou chce popírat, *poturzuje* svět nebeských hodnot; satanism předpokládá víru, vede ke katolicismu; vyskytuje-li se dnes, jest pomstou tupému materialismu doby, který chtěl nasytit duši chlebem místo slovem“. Huysmans líčí satanické perverse příliš hrubě, podobné věci popisuje třeba i Merežkovský, ale daleko delikátněji, když nám předvádí zvrhlosti ruských sekt ... Knihu zažije jen silný duch. Kdo si nechce na dlouho poskvřniti obrazností, nesahej po tomto románu. Nedivím se, že se nespěchalo u nás se strany katolické s překladem Huysmanova díla, tolik ostatně opovrhovaného velkým L. Bloyem. Klidně-li studujeme odsouzení Huysmanse Bloyem, zvláště jeho románů náboženských, snadno se přichýlíme k názoru, že H. díla vskutku nenesou pečeti věčnosti a že to byly efeméry. Zajímavé, že i z bývalého kruhu Mod. Revue, která nám II. první předvedla ve zdařilých překladech Ar. Procházky, vyšel nedávno hlas, že H. je už dnes nežáživý ... Jest jen ku podivu, že katolici francouzští, kteří se neznali k Iellovi, Verlainovi, D'Aurevillymu, k Bloyovi, hnali se slepě za Huysmansem. Nesvědčí to o jejich zdravém úsudku zrovna. Překlad Ot. Levého vyznačuje se špatnou češtinou. Člověk, který má už několik překladu za sebou, mohl by přece býti pečlivější. Některá místa jsou hotové monstrem na př. „Každopádně(!) pokračovala, pohlednouc(!) na něho, nemůže býti pravdou ...“ Tím svým „každopádně“ týrá čtenáře celou knihu ... Jak nepoměrně výše stojí překlady *Dobrého Díla*. B. Osipovič.

Francis Jammes: Román Zajícův. Přeložil Boh. Reynek. Obrázky vyryl Josef Čapek. Vydalo Dobré Dílo ve Staré Říši. Cena 16 K. Zajíček - Uběhaný Tlapka - potkává sv. Františka Assiského - jež provázelo dvě holubice, tři ubozí psi, ovečka s jehňátkem a tři krahujci. „Já jsem František. Miluji tě a zdravím tebe, ó můj bratře. Pozdravuji tebe ve jménu těchto nebes, která odrážejí vody a třípytlé kameny, ve jménu divokých šťovíků, kor a zrn, jež jsou tvoji potravou. Pojď s těmito nevinnými, kteří mě doprovázejí, a kteří se připoutali na moje kroky s věrou břečtanu, který se pne po stromě, aniž by si řekl, že záhy snad se dostaví dřevorubec. Ó, zajíci, přináším ti Víru, kterou máme druh ve druhu, Věru, která jest sám Život, která jest tím čeho nevíme, a tím, več věříme. Ó, zajíci, rozmilý a pěkný, ó, sladký poláři, zdali pak chceš následovati naši Věru?“ Zajíček se přidruží a všichni putují. Když nadešla zima, posílal František družinu do hostinnějších krajů, ale žádné ze zvířátek nechce se

odloučiti od Františka. Rozhodli se, že se nerozejdou a zemrou společně v této končině, již hubila zima. A mimo zajíce všichni zahynuli. František poručí zající doprovodití mrtvá zvířátka do jejich ráje. Napřed vejdou do ráje psů, pak do ráje ptáků, do ráje ovcí, do ráje vlků. V každém tom ráji zůstali někteří druzi zajíčkovi, takže naposled osířel. Bloudil neveselý rájem a, setkav se s Františkem, prosil ho: Ó, Františku, ó, můj příteli, ó, ty jediný, v kterého mám viru, vrať mi moji zemi. Cítím, že nejsem zde doma. Vrať mi moje brázdě plné bláta, vrať mi moje rodné údolíčko . . . Vrať mi moji slabost, ó, moje srdce. A jdi a rci Bohu, že mi nelze již býti živu u něho . . . František vyrozuměl, že je dlužno, aby učinil jako jeho společníci, zavedl zajíčka na zem, kde byl zastřelen. Úžasně krásné dílo Jammesa, nejlepšího franc. básníka katolického, jež možno zařaditi do literatury Františkánské, přeloženo již po druhé a vydáno u nás po třetí: V Mod. Revui vyšel r. 1913 překlad Ar. Procházky, rovněž ve sbírce 1000 nejkrásnějších novel. Svou vnitřní cenou zasluhuje tohoto ocenění. Z nejkrásnějších děl současné katolické literatury.

B. Osipovič.

Paul Scheerbart: Mořský Had. Mořský román. Přel. Bohuslav Reynek. Nákl. Dobrého Díla ve Staré Říši. Jest to krásný symbol sebeobětování, schválně zakuklený v pohanství, aby tím více vyniklo, že v panteismu, jímž jest svět zamořen, obět nemá smyslu. Po přečtení díla dáte za pravdu L. Hilberseimerovi, jenž napsal: Paul Scheerbart jest básník. Z nejfantastičtějších, podobně jako jeho veliký předek Jonathan Swift, i on změnil svět, učinil jej poddajným svým ideám. A netoliko hvězdu zemí, obývanou námi, drobnými trepytajícími se syny lidskými: všechen vesmír, veškeren kosmos jest látkou jeho vytváření. V jeho bezmezných obraznosti člověk země toliko má nevalný význam. Jemu i tělesa nebeská jsou živými bytostmi, jímž se baví ve svých božských hrách. Nenakloněna ničemu těžkému, hrudovitě zemskému, jeho touha se vznesla k nebesky zjasněným útvarům. Ironisuje svět jsoucí, vytvořil si nový, obdařený fantastičností neskonale nezatíženou, vynalezl si náležitě k němu bytosti: kosmický zpodobovatel, bezmezný, vše objímající. *B. O.*

Fr. Sokol-Tůma: Celibát. Román. Stran 678. Cena K 33.50. Nenávisť si hledá přátele a spoluvinníky. Nenachází jich ovšem v duších pozdvižených k Bohu nadpřirozenou láskou. Avšak nepraví mystikové, heterodoxní osvícenci, povrchní schismaticové a ješitní odbojníci jsou to, kterých světská nenávisť hledá a potřebová. Cítí svou sourodost s nimi, adoptuje je a vázaným dává jim stkvělé uznání, že jsou pravými svěťci, bojovníky a věštcí pravdy, průkopníky svobody a mravními hrdiny. V tom smyslu chápejte, prosím, můj kritický výklad o díle Sokola-Tůmy. Odvážuji se předem říci, že jest to dílo čiré nenávisti, která ovšem nemiluje křáze věrného, pokorného a poslušného. Jejím přítelem může býti právě

jen Hrdlička, farář morašický, dle popisu autorova na str. 562 „lev salonů města, miláček a vysněná modla mužnosti a krásy všech dam a hledaný společník inteligentních kruhů, jimž imponoval svými hlubokými vědomostmi a znalostmi řečí, zejména francouzštiny a angličtiny“. Nenávist oděla ho vlastnostmi, které ji nemohou býti nebezpečny. Byl by jistě Hrdlička nebezpečný tomuto světu, kdyby se na příklad modlil. Avšak — pročtájmce jeho konání od svitu do smrku — nedočítáme se, že by měl kdy v rukou breviář nebo růženec. Nezná modlitby jako povinnosti kněžské, ba, co horšího, nezná jí ani co útěchy kněžské. Kteréhosi deštivého dne „stál farář u okna a díval se do pusté krajiny. I v duši jeho obrazil se celý ten pustý kraj. Venku bylo teskně, v jeho nitru teskněji a pustěji“. (258). Nebohý, který neumíš v takové chvíli pokleknouti před Ukřižovaným a vzpomínouti na jeho nevýslovnou opuštěnost na kříži! Jak uboze, studentsky se utěšuješ v trpkosti a samotě! Čteme: „Rázem se sklonil nad stolem, vzal podobiznu a políbil ji tak vroucně, jako by líbal živou! „Helenko, Helenko,“ šeptal, „ty drahé roztomilé dítě. Kolik vzpomínek zalétá denně k tobě. Ty jediná duše, jež mi rozumí a duchem svým těžký můj životní úděl zjemňuje. Ty světlo na temné cestě mého života, majáku, k němuž na rozbouraném moti života loďčka mého života vesluje. Vzpomínej, ó, vzpomínej“. (257). Nedivme se však, že Hrdlička nezná radosti modlitby — vždyť on nevěří ani v její potřebnost a účinnost. Jen na jediné místo románu téměř sedmistránkového čteme, že se Hrdlička modlil: a vizte, jak: „Bez oltáře, beze svědků, klečel kněz a modlil se. Za koho? Proč se modlil? Věřil, že tato modlitba mu vrátí, co ztraceno? Či to byla pouze modlitba slov, zvyku? — Duch jeho byl jinde než v nadšení a obrácení mysle k bohu. A on se modlil. Modlitba slov a zvyku. Nic víc. Chápal, že ani ta nejvšejší modlitba mu Helenu více nevrátí. Co byl mu život, stav? Čím byla mu modlitba? Důkazem, že je pouze slovem, nesplněným přáním. Nic více. Zde tval život a poroučela skutečnost“. (567—568). Lidé tohoto světa se nedovedou modlit a nevěří, že by bylo co platno modlit se. Modlitba Hrdličkova — toť vlastně jejich modlitba. Prázdnota Hrdličkova — toť jejich prázdnota. Kněz bez modlitby jest jejich krajanem; takovým si ho přejí mlti; a není-li takový, nenávidí ho. Myslím, že nekrivím, když dílo Sokola-Tůmy nazývám dílem nenávisti. On sám se prozrazuje v doslovu, kde praví: „Kladu knihu tuto do rukou čtenáře jako malý příspěvek k onomu hnutí proticelibátnímu. Není vyloučeno, že mnohý páter Bonifác nebo Cypriáněk, buď na přísný rozkaz, nebo, aby se pánům nahoře zalíbili, pustí se do této kniky i jejího autora. Nu, buďž. Klidně odpovídám: „Nemám-li pravdy, přesvědč mě — mám-li pravdu, proč mne tepeš?“ Autor tedy sám očekává a předpokládá boj a polemiku a tak mlčky uznává, že jeho román není dílem uměleckým. Proti dílu uměleckému totiž nikdo nebojuje. S krásným obrazem nikdo nepolemisuje. Kráse se nikdo neprotiví. Dílo umělecké

tryská z lásky a projevuje se krásou. Avšak dílo Sokola-Tůmy vychází z nenávisti a jeho formou není krása, nýbrž suchý žurnalistický žvast v rouše románu. Dobrou pětinu jeho zabírají doslovné otisky článků ze zaniklých reformistických časopisů „Mane“, „Rozvoje“, „Bílého praporu“, „Nového Života“ a z politického časopisu „Pozora“. Ký div tedy, že se v autorovi ozývá žurnalistická přirozenost a žurnalistické svědomí: očekává polemiku a přesvědčování, domnívaje se asi, že jeho román má nějakou důkaznou sílu. Snad by ji mohl, kdyby nebyl vypsáním jen *jediného* a *jedinečného* případu. A ten případ je tento: Mladý katecheta v residenčním arcibiskupském městě jest mylně pokládán za autora ostrých článků proti arcibiskupovi, otiskovaných v „Pozoru“. Jeho přátelských styků s dcerou obchodníka Rovňanka využije žurnalistika arcibiskupovi oddaná, a Hrdlička, aby ušetřil cti Heleny Rovňankovy, odchází za faráře do zapadlé a zanedbané valašské vsi. Za posluhovačku má ženu domkaře Beránka a její péči svěruje i dva sirotky, jichž se ujal na prosbu Heleninu. Okolnost, že sirotci ti náhodou se jmenují stejné jako se jmenovala Beránková za svobodna, stane se osudnou, když po několikaleté bezdětnosti má se Beránková státí matkou. Franěk, nepřítel farářův, vysloví před Beránkem podezření, že farář jest otcem sirotek i dítky dosud nezrozeného. Beránek uvěří a v rozčilení zabije Fraňka, sám pak se oběti na zvonovém provozu. Hrdlička jest zatím souzen konsistoří pro spis o celibátě. Aby ušel úkladům hierarchie, odjíždí do Ameriky, neboť i láska k Heleně Rovňankové vyšla na plano – provdala se za muže nemilovaného, aby zachránila otcův obchod. Před odjezdem dovidá se Hrdlička tajemství své matky, že totiž jest nezákonným synem samého arcibiskupa. Tento případ nic nedokazuje předně proto, že jest to jen jeden případ. Mimo to jest to případ *jedinečný*: a ten by něco dokazoval, kdyby *jedinečný* nebyl, totiž, kdyby aspoň každý druhý kněz u nás byl v boji s arcibiskupem, měl tajnou a marnou lásku k nějaké Helence, a konec konců se stal obětí náhodné shody nějakých jmen a při tom vše měl čest býti *naturálním* synem nějakého arcibiskupa. Celá historie Hrdličkova jest jen mrtvé, absurdní schema. Kdyby to byla historie vnitřních bojů o čistotu, kdyby jejím dějištěm bylo skutečné lidské srdce, nebyla by už zcela *jedinečná*, ačkoliv ani pak by neměla rázu obecnosti, končily-li by tyto boje porážkou. Vždyť se stejnou duchaplností a žurnalistickou domýšlivostí mohl by někdo napsati historii *jednoho* kněze, který by sice nebyl lvem salonů a hledaným společníkem všelijakých kruhů, ale byl by, dejme tomu, prostým a nevalně učeným knězem jako sv. Josef Kupertinský, který si říkával „bratr osel“. Kromě znalosti písem svatých by neměl jiných znalostí, ani francouzštiny, ani angličtiny. A dejme tomu, že by ten jeden kněz nebyl miláčkem hysterických dam, ale za to byl by pokorným pomocníkem v duchovní bídě jako farář arsekský Vianney, a ochotným sluhou potřebných a nemocných, jako toursský thaumaturg Léon Dupont, který na

otázku Hellonovu, zdali ho neobtěžují každodenní zástupy prosebníků, odpověděl: „Jak pak chcete, aby někdo obtěžoval *nicotu*?“ — a učinil při tom posuněk člověka, jenž by se marně pokoušel zachytiti prázdny klam. A dejme tomu, že by ten jeden kněz miloval své povolání na rozdíl od faráře Hrdličky, který mluví o svém stavu jako o otroctví: „Spokojen jsem jako otrok, vlekoucí svou kouli za sebou. Konám dobro, poněvadž se ve mně ozývá vedle kněze také člověk“ (488); a o svém působišti jako o vyhnanství: „Myslíš, že toto mé vyhnanství vezme konec?“ (488). A snad by mu také prominuly spanilé čtenářky a laskaví čtenáři vadu, že by nebojoval proti svému biskupovi, že by nepsal sensačních spisů o celibátě a že by mu zachovávání celibátu nijak neuškodilo, aspoň ne tak, aby na to padaly lidské životy. Dejme tomu, že by někdo takovou historii napsal — nemaje ovšem pranižakých uměleckých aspirací: jaká by byla její důkazná cena *pro* celibát? Stejná, jako důkazná cena románu Sokola-Tůmy *proti* celibátu, totiž — žádná. Dom. P.

Dr. Vincenc Zapletal O. Pr. : Der Wein in der Bibel (Vino v Bibli.) Herder Freiburg i. B. 1920. Obsahem zajímavá a poučavě psaná monografie známého biblisty, osvětluje jednu stránku kulturního života izraelského v době Starého a Nového Zákona: pěstování révy a užívání i význam vína v Palestině za oněch časů. Réva je domovem v Armenii, v okolí Araratu, kde dosud divoce roste. V prastarých dobách rozšířila se odtud na jih do Kanaanu, kde půda i podnebí byly jejímu pěstování neobyčejně příznivé a kde proto našla svoji druhou vlast. Jak literární památky, především Písmo svaté, tak i četné terasy a staré cisterny dosud zachované, nasvědčují tomu, že vinice byly v Palestině všude hojně rozšířeny, a že víno patřilo k nejdůležitějším hospodářským produktům země. Teprv islám, pod jehož vládu Palestina záhy přišla, svým zákazem pítí vína, zasadil i pěstování révy v Palestině hlubokou ránu. Zničení a vyhynutí starých vinic bylo jednou z příčin hospodářského úpadku, kterému Palestina pod vládou půlměsíce propadla. V desíti oddílech líčí nám autor postupně nejprve klimatické a ostatní podmínky pro příznivé pěstování révy v Palestině, seznamuje nás se způsobem, jak byly vinohrady zakládány, réva sázena a ošetřována, jak po radostném vinobraní bývaly hrozny zpracovány především na víno, vedle toho však i na hrozinky, na hroznové koláče a hroznový sirup (dibs). I Židé dle starého východního zvyku kořenili víno různými pryskyřicemi, na př. myrhou; míchati víno s voďou byl však teprve pozdější zvyk, který Židé převzali od Řeků a Římanů. Réva červená, dříve skoro výhradně v Palestině pěstovaná, ustoupila později révě, nesoucí hrozny bílé. Také víno, které dnes Palestina produkuje, je převážně víno bílé. Jak přčetné výroky, přísloví a přirovnání v Písmě svatém svědčí, patřilo víno u Židů hned vedle chleba k neobyčejnějším předmětům denní potřeby a dle toho bylo i ceněno. Písmo svaté kárá přísne opilství, ale

mírné pítí vína doporučuje, či lépe řečeno, považuje za věc samozřejmou a schvaluje ji. Proto úplné zdržování se vína, jaké vidíme u Nazarejců a Rechabitů, bylo věcí přísné askese. V posledních dvou oddělech pojednává autor o užívání vína při židovské paschalní večeři a o proměnění vína při poslední večeři Páně. Kloní se k názoru, že Kristus slavil poslední večeři již 13. Nisanu. Otázku, byla-li to skutečně večeře paschalní čili ne, nechává nerozhodnutu. Kalich, který Kristus konsekroval, byl čtvrtý neb třetí z oněch, které byly pro obvyklou paschalní večeři židovskou předepsány. Jak z nadpisu díla patrno, uvádí autor své doklady především a hlavně z Písma svatého a v této příčině látku úplně vyčerpává. Citáty uvádí v plném znění, čímž čtení stává se i pro neodborníka zajímavým. Předmět sám ovšem přináší s sebou, že autor se musí odvolávat i na jiné prameny, hlavně talmudistické, a že musí mítí zřetel na dnešní poměry a zvyky palestinské. Zvláštní zájem bude mít Zapletalův spis pro stoupence i odpůrce hnutí abstinentního. Písmo sv. naprostému abstinentismu nepřek. Vedle četných míst, jež víno chválí, stačí uvést pouze slova moudrého Siracha (31, 27 un.):

Jako sám život je víno člověku,
když je pije ve své mife.
Jaký je život pro toho, jenž vína postrádá?
Neboť ono je stvořeno k obveselení.
Radostí srdce a veselím duše
je víno píté ve své době.

Ku konci těchto řádků nemůžeme potlačit přání, aby nadaný a horlivě čtený biblista psal též česky a přispěl tak k obohacení naší chudické biblické literatury.

T. H

Dr. Jan Frič: Život a dílo Aloise Jiráska. V Praze 1921. Nakladatel Gustav Voleský, knihkupec, Praha-Král. Vinohrady. Stran 333. Cena K 36.-. Z celého spisu Fričova má význam vlastně jen první část druhého dílu nadepsaná: „Ocenění a hodnota díla“. Autor oceňuje Jiráska jako romanopisce a jako dramatika. Činiti však rozdíl mezi Jiráskem romanopiscem a Jiráskem dramatikem, myslím, že netřeba: toť věc pouhé formy, neboť na příklad román „Psohlavci“ má dramatický spád, takže svedl Karla Šípka a Kovařovice k divadelnímu zpracování a naopak, mnohá dramata Jiráskova, na příklad „Jan Hus“, „Žižka“, jsou vlastně historickými romány, neboť nejsou dramatická. Jirásek jest tvůrce historických obrazů ve formě románu i divadelní hry. Liší se podstatně od svých předchůdců v české literatuře, Klípky, Tyla, Marka, Chocholouška, inspirovaných většinou Walterem Scottem: kdežto jejich pokusy o historický román a historické drama tonuly v povrchním romantickém bombastu, jest Jirásek první po Bohumilu Jandovi, jenž realisticky a dějepisně pravdivě — na rozdíl od romanticky sentimentálního a elegicky vzrušeného Třebízského — uchraňuje odkaz

slavné české minulosti. Jest realista, jenž podobně jako Zikmund Winter zakládá své dílo na historických dokladech, znalosti dějstě, krojů, nářečí, zvyků, nábytků, kulturních a národohospodářských drobností. A jako v historické malbě je realistou, tak v líčení dějů duševních je něžným romantikem cudné touhy, a jindy zase dobromyslným humoristou, posmívajícím se nadutosti, copafství a malichernosti. Celkové ocenění Jiráska končí autor větou, že Jirásek je naším nejnárodnějším romanopiscem jako Svatopluk Čech nejnárodnějším básníkem a Mikuláš Aleš nejčestějším malířem. Všem třem je společno vřelé citění národní a při vši geniálnosti ducha podivuhodná skromnost a prostota (94). Jirásek sám charakterisoval svou činnost v promluvě při oslavě svých šedesátých narozenin v Hronově, když pravil, že „chtěl obnovit pamět minulých dnů a tou osvěžit a posílit a třeba i k svatému ohni roznitit...“ Proto psal své historické romány; proto hájil oprávněnost historického románu. V románě „Na ostrově“ napsal: „Pokud historický román vyhoví modernímu pokroku ve vědách i v umění, pokud především bude šetřit plně pravdy i pravdivosti — ovšem na umění se nesmí zapomenout — potom bude vždycky oprávněn a udrží se přese všechny útoky... Je pravda, že tendencí často umění trpí. Ale jsme v zápase a bojujeme o život. A život národa nade všechno. Pro něj musí všechno zápasit - i umění.“ (22). Jirásek pokládá dějiny za jakousi lidovou školu národnostního zápalu a palastru vlasteneckých ctností, a tudíž žádá od historické pravdy, aby se líbila, aby hýbala a rozněcovala; žádá od pravdy, ne aby byla pravdivou, ale aby byla krásnou. Psal historické romány, aby romány byly čteny, „pravda“ se líbila a rozněcovala, ba, co horšího, byla za pravdu pokládána. Avšak mezi pravdou historickou a pravdou románovou je rozdíl. Dobrým přirovnáním jej vystihuje lord Macaulay: „Jsou dva způsoby dějepisné kompozice, totiž historie a historická novela; jeden z nich lze přirovnati k mapě, druhý k namalované krajině. Malba, třebaž nám staví krajinu před oči, nečiní nás schopnými rozeznávatí přesně rozměry, vzdálenosti a úhly. Mapa však, která není dílem napodobivého umění a nepředstavuje naší obraznosti živých scén, určitě nás poučuje o poloze různých bodů a jest užitečnější společníci cestovateli nebo generálu než by byla malovaná krajinka?“ (Hallam's Constitutional History; Critical and Historical Essays I. 112.) Nikdo nebude zazlívati malíři, že nelze podle jeho obrazu určití polohy různých předmětů. Ale zazlívati bychom každému, kdo by něco určitého tvrdil o poloze těch předmětů, ačkoliv je viděl jen na obraze a nikoliv ve skutečnosti. Nemáme za zlé na příklad Brožíkovi, namaluje-li biskupa v pluvíálu a s manipulem. Ale zazlívati bychom každému, kdo by z Brožíkova obrazu se poučoval o liturgických oděvech a tvrdil, že k pluvíálu se vždycky nosí manipul. Zrovna tak nelze obviňovati Jiráska, že se nedrží historické pravdy a že zaviňuje nesprávný názor na české dějiny. Nikoliv: on je umělcem, malířem krásných uměleckých obrazů;

do nich vkládá svoji lásku, svoji nenávisť, svoje sympatie, svoji snášenlivost, svoji pokrokovost. Chyba není v Jiráskovi, ale chyba jest v jeho povrchním, nevzdělaném čtenářstvu, které je podobno cestovateli, fidicimu se ne mapou, ale nějakou pohlednicí, anebo generálu, střilejčím dle náladových obrázků krajinářských a ne dle speciálních vojenských map. V nevědomosti a neznalosti českých dějin je kořen zla. Odtud to bloudění v názorech na českou historii, odtud to přestřelování v české politice. Nikdo už nedovede správně odhadnouti historické dimenze a najíti pravou souvislost příčin a následků. Místo pravdy máme krásu, máme slavnou českou minulost, máme Husa, Žižku, Tábor, a tím se opájíme, myslíce, že všechno na tom záleží, jací byli naši pradědečkové, a kdo před nimi kdysi utíkal nebo neutíkal. Dom. P.

Pavol Országh-Hviezdoslav, k 70. jeho narozeninám napísal *Pavol Bujnák*. Liptov. Sv. Mikuláš 1919. — Kdo chce bezpečně poznati Slovensko a duši jeho lidu — nehledej o tom poučení v denním tisku. Žurnalistika všech stran skresluje podle okulárů, jaké nosí její političti pohlavári, a nejméně spolehlivou je ona, kterou řídí Slováci, v nichž teprve po 28. říjnu procitlo slovenské svědomí. Nezkalený, stranicky neretušovaný obraz slovenského života v městech i na vsi, byť i sem tam sympaticky zidealizovaný ale jistě ne falešný, naleznete v slovenské *belletrii* a *poesii*. Tam v tichém zákoutí dýše duše národa, která jako splašený pták prchá z fanatismem rozvášněných oficin denního tisku. Proto Sládkovič, Kalinčák, Botto, Vajanský, Hviezdoslav, Podjavorinská, Kukučín, Tajovský, Krasko i Rázus povědí vám o Slovensku více nežli stohy potišteného novinářského papíru. Ryzi a skvělou inkarnaci slovenského ducha je básnické dílo Hviezdoslavovo. Životní činnost pěvce již sedmdesátiletého dočkala se konečně vykladače a třiditele bohaté žně literární. Je jim povoláný estetik a kritik slovenský P. Bujnák, jenž v díle výše jmenovaném, vyčerpávajícím způsobem osvětluje jak zevní životní osudy, tak vnitřní rozvoj básnikova ducha a jeho literární projevy. Od prvních studentských pokusů sleduje Bujnák podrobně mohutnící myšlenkový svět Hviezdoslavův, osvětluje duševní stavy, ze kterých vynikala stěžejní díla básnikova od „Hájnikovy ženy“ až k tragedii „Herodes a Herodias.“ Hodnověrně líčí básnikovo dětství i národní probuzení a snaží se z díla správně vyložití Hviezdoslavovo čilé slovanství i světový názor tohoto hluboce křesťanského básníka. Uznává s radostí všechny přednosti záslužné Bujnákovy monografie, nemohu potlačití jedině výtky. A tou je zběžnost, s jakou odbyl Hviezdoslavovu nedoceněnou a u nás téměř neznámou báseň „*Na Luciu*.“ Právem přirovnává tuto kouzelně veršovanou báchorku k Shakespearovu „*Snu noci svatojanské*“ a už proto, že tak vysoko ji cení, měl jejímu výkladu věnovati více místa. Jest si jen přátí, aby také veliký a cenný literární odkaz Vajanského dočkal se záhy pietního vykladače, který by tohoto mistra prósy i verše, jenž všedního dne

býval novinářem a britkým, mnohdy nespravedlivým, proto sem tam i nenáviděným polemikem, ukázal v jeho svátečním rouchu jako básníka, jehož skvělé dílo přečkalo lidské křehkosti svého původce.

Dr. J. Svitil.

Ze života slov. Populární výklady o významusloví. Napsal Jaroslav Dvořáček. Šolc a Šimáček v Praze 1920. Cena 5.50 Kč. Stran 52. Odvětví jazykových studií, jemuž jest věnován tento spisek, jak již z titulu patrně, populární, osvětluje nám nejzajímavější stránku živého slova, jádro skryté v slupce, jeho význam. Cizím slovem zove se tato nauka semasiologie a jest nejmladší vědou mluvnickou, jsouc pěstěna teprve něco víc než šedesát let. S počátku blížili se učenci těmto studiím s bázní a pochybností. Vždyť jaké mnohdy roztodivné a vrtošivé změny lze pozorovati na významu jednoho a téhož slova! Dokud nebylo v zkoumání soustavy, mysli se, že v pestrých, záhadných osudech slov vůbec není zákonnosti a že tu víc rozhoduje svěvole a náhoda. Leč není tomu tak. Usilné badání i zde dopracovalo se kladných výsledků a našlo „klíč k vědeckým výkladům semasiologickým“ v psychologii, zejména v sdružování, asociaci představ. Autor přehledně podává nejdůležitější vlivy, jimiž se pozměňoval význam slov (historické a kulturně-historické, společenské; přenášení, rozšiřování a úžení významu, katachréze, zhoršování a zušlechťování významu, etymologie lidová a rozlišování významu) a teoretický výklad provází příklady jak z češtiny, tak z jazyku cizích. Přál bych si těch ukázek víc, ač vím, že bylo se omezovati, aby spisek nevzrostl nad určenou míru. Věcně dodal bych jen k tomu, co se praví na str. 32 o významu slova zápach, jehož se ještě u Jungmanna, Kollára užívá ve smyslu vůně, že se tu mohlo velmi vhodně poukázati na rozlišení významové, jaké se ustálilo v ruském jazyce, kde je tomu právě opak než v češtině: zapach a pachnuť o libém, vonja a vonjat o nelibém počitku. Jinak nemám uváděti podrobně obsahu tohoto spisku, který nechce problémů nově řešiti, nýbrž předložit jen přístupným způsobem výtěžky odborných prací. Kdo se zajímá o řeč — a je to povinností každého vzdělance — jistě si opatří toto dílko, které je první toho druhu v našem písemnictví. Poněvadž všechna studia jazyková cílí k tomu, abychom, poznavše hlouběji bohatost a krásu své rodné mluvy, tím lépe a ryzeji a zářivěji projadřovali své myšlenky, abychom stali se umělci tohoto nástroje, v němž zvučí a chvěje se naše vlastní duše — tím více zarážejí jazykové nesprávnosti, taková nečeská násilnost, značně ztěžující porozumění, ve spise, kde se chce pěstiti řeč. Čteme-li, že „vlivy společenské . . . mohou se projevit v jazyce nejen po stránce zásoby slovní, nýbrž i v pošinutí významu“ (str. 12) místo stručného: projevit jazykově nejen v zásobě slovní . . ., nebo „užití slova v širším významu, jenž v poměru k významu obvyklému . . . tvoří logický opak“ (str. 28) místo správného: jenž proti významu obvyklému jest logickou

protivou, nebo ještě „lidé užívají jazyka jako prostředku ke sdílení myšlenek“ (str. 44), což není nic jiného než, že „jazykem si sdělují myšlenky“ — vše to, a ještě mnohé jiné, ne již tak křiklavé poklesky, jsou vleklé, těžkopádné germanismy, do nichž autor, pracující hlavně podle německých pramenů, zabředl. Spisek končí se jakousi rozplizlou filosoficko-vlasteneckou reflexí o pravdě a svobodě, která prý byla „heslem a náplní smyslu života (!) našich předků v dobách husitských“. Ale tyto vady nikterak nezmenšují zásluh autorových, jež si získává, bude zájem o zanedbávaný obor jazykových studií a seznamuje nás s jejich výsledky. Tento první pokus kéž stane se východištěm nových zevrubnějších prací na tomto poli.

jr.

Tomáš Carlyle: Sartor Resartus. Život a myšlenky pana Teufelsdröckha ve třech dílech. Přeložil Albert Vyskočil. Vydalo Dobré dílo ve Staré Říši. V Carlylovi jest plno starozákonní moudrosti, kterou si křesťan, jen poněkud obdařený obrazností, snadno převede na Nový Zákon — praví Josef Florian. K tomu dodávám úsudek ctitele Carlylova Julea Barbey D'Aurevilly: Drsná a hluboká komika, jež vychází naráz z vážného tónu, by se do něho zase vrátila! Mocný a podivný efekt překvapení, který se obnovuje stále, aniž kdy slábne, a který uvádí čtenáře Carlylova ve vzácnou šťastnou nemožnost, by se přesytíl, čta jeho knihy. *K.*

Q. M. Vyskočil: Holubice v bouři. Maloměstská idyla. Zemědělské knihkup. A. Neubert. Obrázek maloměstský z obecních voleb. Na idylku je to moc sladké, sentimentální, na satyru příliš neumělé, bázlivé a skreslující. Ani jedna figurka není spolehlivě vyřešena. Dojem celkový je velice matný. *Vyskočil* píše jako nějaký začátečník — ač má už mnoho kněh za sebou. Co říci na př. o větě: „Kraloval vlahý večer májový“? Neměla by některá pražská nakladatelství mít dobrého rádce a znalce písemnictví, aby takové smeti třeba bezvadně morálně — nezničilo vkus? *B. Osipovič.*

Letorosty. Vydává Družstvo přátel studia, Praha II., Spálená ulice 15. Svazek II. Tento druhý svazek nové knihovny katolické přináší výborný, kritický článek Venera von Heidenstam: *Rozklad a pád proletářské filosofie*, v němž bojuje proti kultu proletáře, z něhož přes noc vyrostl bohočlověk, a obrací se především proti Strindbergovi, jenž není uměleckým praotcem a rozsevačem, ale protimluvným porušovatelem forem. „Strindberg, básník úpadku, by si měl přikrýt oči a rozpomenout se, že to, co především máme minout, je on sám. To je onen ledově šedý pohled zdola a rozdrobení a rozklad, které vedou do ryzího prázdna nic.“ Prof. A. N. ve výkřiku „*V bludném kruhu*“ vybízí k vydání spisů Arnošta z Pardubic, Havla, opata Zbraslavského, traktátů Matěje z Janova. Z jiných příspěvků upoutá zvláště *Alekseje Remizova*: Soud Boží, *Blaise Pascala*: Tajemství Ježíšovo a *Fr. Odvalila* pěkná báseň Dolores.

B. K.

Jaromír Nečas: „Skutečná pravda o sovětovém Rusku“.
Z našich komunistů i sociálních demokratů byly v Rusku misse studovat nové, sovětské poměry. Šmeral a Olbracht, hlava a mozek levičáků, v samostatných spisech a v řadě článků vyličili své dojmy. Ovšem jenom ty dobré. Jenom světlo, totiž to, co oni za světlo pokládají. Stíny, pravou smutnou skutečnost, že dělníku se pod rudým žezlem krvavého Lenina a židovského Sanhedrinu sovětských násilníků, daří tisíckrát hůře, než kdykoli prve, toho úmyslně zamlčují. Jaromír Nečas, který také v Rusku byl studovat poměry, ukazuje ve svém spisu jejich šalbu, trestuhodnost a hřích na dělnictvu, které jim věří, když smutný, strašný opak je pravdou. Nečas ovšem vidí příčinu nezdaru bolševické revoluce v nevěrnosti a nepochopení zásad Marxových, jinak ale označuje konečný cíl u komunistů i sociálních demokratů za stejný — jenom cesty vedoucí k tomu cíli se rozcházejí. Ano, o ty cesty se jedná a těch materialistický komunismus i sociální demokracie nikdy nenajdou, aby vedly k skutečnému blahu lidstva. I komunismus ruský mnoho spouští a spustil, i sociální demokracie časem pozná, že pouze *na hmotě* štěstí lidstva stavět nemožno. Ne nevěrecký, pouze časný cíl sledující stát, nýbrž stát vybudovaný na křesťanské solidaritě a svědomí, na zásadách přirozenosti lidské odpovídajících, je ideálem budoucnosti. *Eles.*

Které nedostatky naší katolické literatury nutno záhy napravit. (Úvaha po katolickém sjezdu pražském.) Venkovský inteligent, který se nemohl účastniti katolického sjezdu pražského, sledoval se zájmem zprávy o sjezdu v novinách — bohužel, málo zvěděl o jedné věci, na kterou byl nejvíce zvědav: *jaké stanovisko zaujal sjezd v otázce literární*, jaké podal směrnice pro úsilovnější práci v tomto oboru. Nejde tak o písemnictví krásné, kterého nelze vydupat ze země resolucemi. Bylo ovšem možno vzbuditi zájem pro českou katolickou tvorbu literární, bylo možno upozorniti na čelné katolické časopisy literární, aby se rozšířilo konto jejich čtenářstva, bylo možno dotknouti se důležitosti, jakou mají — pro budování naší katolické kultury — dějiny české literatury zpracované ze stanoviska katolického, a konečně bylo možno také něco učiniti pro katolické spisovatele, aby nerušeně mohli tvořiti a svá díla vydávati. Toho všeho jen letmo se dotýkám, máje na mysli především přípravy pro budoucí katolické konfesijní školy. Bude třeba učebnice pro tyto školy, které by naplněny byly hodnotným obsahem. S knihou narychlo neodborně zpracovanou nemůžeme se spokojiti v dnešní době boje kulturního, kdy musíme po každé stránce vzbuzovat úctu — třebas pracovníků zdatných bylo málo. O dva obory hlavně běží — dějepis a češtinu. V ostatních oborech, které se tolik nedotýkají světového názoru, bude možno (až na podružné věci) užívatí učebnic škol státních. Naše čítanky podají jiny výbor básní a článků z celonárodní literatury, jistě nezanedbají také hojnějšího výběru z cenných děl básníků a spisovatelů katolických. (Škoda, že nebyl dokončen Bitnarův výbor z české poesie moderní „Pouť za svatým Grálem“ a nebyl vydán, dokud tiskové poměry byly nesitelné. Bylo by o stupeň průpravy méně!) Stejně, (ba vydatnější) jako pro české čítanky uplatnilo by se katolické stanovisko pro výběr článků v čítankách pro vyučování němčině a francouzštině na vyšších školách středních. Z většího bohatství je ovšem výběr snadnější. V učebnicích české literární historie zaujme přirozeně jiný (než „úřední“) poměr k českým básníkům a spisovatelům, na př. k Nerudovi, Vrchlickému, Macharovi, Jiráskovi atd., byť bychom i po zásluze ocenili jejich umělecké zjevy. Podobně hledisko na různé zjevy našich dějin — při stejných faktech — bude odchylné. (Srovnání Husa Sedlákova a Novotného!) Jedna jediná věc budiž nám společná: vělá láska k vlasti a národu v minulosti těžce zkoušenému! Jak zpracujeme tyto učebnice, když tolik a tolik věcí jsme se svého stanoviska neprobádali? A ponechat všechnu práci učitelů pro vychovatelskou

praksi, bylo by jejím ztěžováním a uvádělo by v nebezpečí, že vychovatel po stránce vědecké zhusta nevyhoví. I kdyby z různých důvodů katolické školy nebyly hned zřizovány a nebylo tudíž ani učebnic pro ně třeba, jsou už nyní nutné příručky jmenovaných oborů pro katolické vychovatele. I podávám své myšlenky našim pracovníkům zvláště akademicky vzdělaným na uvážení, aby těchto nedostatků naší katolické literatury byli pamětlivi.

F. S. Horák.

Čeští dějepisci a církev katolická. Je zajímavé srovnání počínání příslušníků povrchního českého pokroku, který tolik využívá českých dějin k útokům proti církvi a jehož zásady vrcholí ve větě: Opravdový Čech nemůže být dobrým katolíkem — s nestranností, s jakou se vyjadřují o církvi mnozí naši významní dějepisci. Pomijím zde Pekaře, jehož nedávné výroky mile se nás dotkly a všimám si univerzitního profesora Kamila Krofty, který právě zaměnil vyslanectví u Vatikánu s úřadem vyslaneckým ve Vídni. Pěkný je jeho populární, třebas na vědeckých výzkumech založený spisek o Husovi, vyšlý ve Vilimkově knihovně „Za vzděláními“ (č. 37 8). Zmiňuji se o dílku tom jen mimochodem, máje právě na mysli *Kroftův obsírný posudek spisu „M. J. H.“ od V. Novotného*. Dosud vyšla toliko 1. část I. dílu tohoto největšího díla o Husovi, které bude společnou prací V. Novotného a Vl. Kybala. Vydaná část díla vypisuje obsírně život Husův a jeho zápas s mocí duchovní až do smrti arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hesensburku. Obsáhlý posudek Kroftův (viz *Český časopis historický*, roč. XXVI. 1920, str. 191 - 207) je pro nás zajímavý závěrečnou výtkou stranickosti nejlepšímu znateli veškeré literatury o Husovi. Krofta neuspokojuje Novotného řešení některých čelných otázek života Husova, zejména neuspokojuje jej způsob, jakým vylicuje Novotný Husův poměr k Viklefovi, Husův boj s arcibiskupem a okolí krále Václava. Novotný hledí dokázati, že na Husa působili mnohem více domáccí předchůdci jeho, ač pro to tvrzení téměř není dokladu, než Viklef, pro jehož vliv najdeme nesčetné a velmi patrné doklady. Neuspokojuje také způsob, jakým N. řeší poměr Husův k učení o remanenci. Zvláště nesprávné zdá se Kroftovi udávati za hlavní příčinu roztržky Husovy s arcibiskupem otázku neutrality k oběma papežům tehdejšími. Pro neutralitu byl z důvodů osobních a politických král Václav, který měl oporu v českých mistrech univerzitních a tedy také v Husovi. Arcibiskup, který chtěl zachovati věrnost papeži římskému Řehoři XII., mstil prý se na Husovi, že zastával stanovisko královo, a obrana víry, ohrožené viklefstvem Husovým, byla prý jen plástikem osobní msty. Tím prý nejen Zbyňka snižuje, ale i rozpor arcibiskupův s Husem změlčuje a zmalichernuje. „Novotný předvádí nám také Václava a jeho dvůr jako uvědomělé stoupence opravných snah Husových a vůbec je posuzuje nadmíru příznivě.“ Ke konci svého posudku píše Krofta: „Srovnáme-li — opatrný, šetrný, shovívavý úsudek o milcích králových... s ostrými výroky o arcibiskupu Zbyňkovi,

neubráníme se dojmu, že Novotný *neměří oběma stranám stejně*, neboť jedné vše ochotně promíjí, vše omlouvá a vysvětluje v její prospěch, kdežto na druhé straně vše přísně soudí a odsuzuje. Ani nejrozhodnější, a třeba i nejoprávněnější sympatie k jedné ze dvou protivných stran neospravedlňují však užívání *nerovného* měřítka pro jejich skutky, jež se stává tím nebezpečnější, čím nedokonaleji známe pro chudobu pramenů jejich pravou podstatu a pohnutky. Zapomínaje toho dává se Novotný někdy strhnouti svými silnými a zřetelnými sympatiemi a antipatiemi k mravním soudům věcně nedosti odůvodněným; dluží tak vynikající hodnoty věcné a tak velikých nároků, jako spis Novotného, jistě nejsou na prospěch." Netaktnost, s jakou píše Novotný o jiných badatelích v otázce Husově odsoudil už Flajšhans (filolog) v posudku spisu Novotného v Novém Atheneu, sv. II, str. 77, slovy: „Nedovede-li (takto) Novotný zachovati klid k osobám dávno mrtvým, je ovšem pochopitelné, že zrovna tak příkře odsuzuje pracovníky živé . . ., nejvíce ovšem dostává profesor Sedlák." Podobně praví Krofta (historik) připomínaje Palackého, jenž své Dějiny vyplnil cele duchem svým a přece stále nepředkládal čtenáři svých osobních soudů a úvah: „Dílu Novotného ono příliš okázalé vystupování osobností autorovy škodí tím více, že jeho projevy nesvědčí vždy o dosti klidném a povýšeném chápání dějinných zjevů" (na u. m., str. 194). F. S. Horák.

Tichá síla. Zdá se, že veškeré naší práci katolických spolků schází skromnost. Lačně chceme dosáhnouti vždy v prvním okamžiku svého cíle. Nechce se nám postoupiti sta tisíce drobných krůčků. Domníváme se, že můžeme dosáhnouti velkého výsledku, aniž bychom jej zbudovali tisícovými drobnostmi. Počítáme s čísly a jsme s nimi spokojeni, a neohlížíme se ani příliš na jakost. Čísla obyčejně rozhodují. Ale to jest nesprávná zásada. I svoji veřejnou práci musíme znovu postaviti na stanovisko svého náboženského přesvědčení o nekonečné ceně nesmrtelné duše, pro niž Bůh sestoupil s nebe. Úlohou každého sociálního studia musí býti, pochopiti a uplatniti v plném rozsahu toto stanovisko. Pak se konečně dostaneme se scestí, že zanedbáváme jediný orgán k vůli organisaci a práci do hloubky k vůli tlaku rozpínajícímu se do šířky. Nutným následkem takového jednání jest stvůra, jež neodpovídá skutečnosti a jež se nemůže udržeti. Právě zkušenosti a vážní vůdcové ve chvílích, kdy mohou býti zcela přímí a upřímní, mluví o fiasku našich organizací, vnitřním i vnějším. Ach, jest to zvláštní rozkoš pronést skvělou řeč před shromážděnými tisíci, býti vůdcem, organisátorem statistik. Na venek možno tak docíliti velkých úspěchů. Ale komu je popřáno zahlednouti za kulisy, pozná prázdnotu a ubohost takového „úspěchu" a i prázdnou slávu těch, kteří se stále starají o velkolepou formu, ale zapomínají na obsah. V prvé řadě potřebujeme především více skromnosti, jež se propůjčí k drobné, nimravé práci. Teprve, až jsou provedeny drobné práce, až jest zbudován pevný základ, pak se

může přikročiti s radostným vědomím vítězství k dílu velkých rozměrů. Do té doby mají však býti pouze cílem a ochranným náspem proti nepřátelům. Skromnost a trpělivost jsou sestry. Evangelium přirovnává království Boží a jeho dítky hořčičnému zrnku, jež musí míti čas, aby se přirozeně a organicky vyvinulo. Jen tak bude z něj zdravý strom a jenom potom přinese plody. Musíme se více učit od Krista a od přírody; Kristus vždy se opírá o přírodu. Ježíš jest muž trpělivosti a skromnosti. Na něm se vyplnilo: „Ovládnete zemi...“ Jak asi žhavě hořela jeho duše v době 30 let, když viděl bohoupustě řádění světa, jež dolehlo i do Nazaretské tišiny. Leč Ježíš mlčel. Hle, hrdina! Když přišla hodina, kdy měl rozvinouti veškerou svou moc a kdy měl působiti, byl si vědom toho, že velké řeči, práce s masami mají menší cenu. Proto volil učení svých 12 k tomu, aby je zasvěcoval do hloubek svého učení. To byla jeho tichá říše, jeho světová církev. A i v jejích mladém kroužku připustil Jidáše. Jeho jednání jest výčitkou naší neskromné, lačné práci v masách a zároveň poučením pro nás. Jenom třem vyvoleným ohlásil Hospodin: „Tento jest Syn můj milý...!“ A i těmto třem bylo zakázáno prozatím o tom mluvit. Božské výchovatelské tajemství, celý svět vykupující metoda soli a kvasu. Zpronevěřili jsme se této metodě. Ve své organizační práci musíme více budovati na hodnotě jednotlivých osob. Organizace potřebuje „získávání“. Co to znamená „získávání“? Znamená to ustavičně na sebe upozorňovati vlajícími prapory, ohlušujícím lřmíotem pochodu tisícového zástupu a okřídlenými, stokrát přepranými a vyždímanými frázemi? Znamená to pouze přemlouvání těch, kteří jsou bez přesvědčení, nebo nevědomí, znamená to nuceně nerozhodných, kteří by právě tak byli získáni protivníky? Nebudou-li pevněji státí naše ochranné zdi, na nichž stavíme budoucnost, nebudou-li hlouběji zapuštěny jejich základy, zhroutíme se a zmizíme všichni i s posledními dozvuky ryčných pochodů a brilantních řečí. Získávání naopak znamená, zastaviti se před řečím velkým a vznešeným, dáti se unášeti mocnou, věcnou myšlenkou a prochivati ji, až se začne chvěti rozkoší a podivným steskem. Získávání znamená, naplniti vlastní duši hlubokým obsahem a proniknouti ji nadšením. To jest první a největší čin při získávání, jež buduje nejdříve u sebe a nejprve svou osobu nechává vyrůsti do výše, aby se pak mohli po ní jiní vyšplhati z nížin a z matného, bludného hledání. „Nejdříve musíme býti sami světlem, abychom mohli jiným světlem být, nejprve musíme sami býti ohněm, abychom mohli jiné zahřívati.“ (Svatý Řehoř Naz.) Naši pracující, agitující muži musejí býti muži ticha. Zdaž si nenašli všichni mužové, kteří mluvili a jednali s velikou mocí, nejprve tišinu ve svém srdci, kdež mluvil jenom duch, v níž se naplnila duše věčnými hodnotami, aby pak jako giganti i jako králové, pokorně a s plácem a přece s jásáním spěli po cestě poseté činy? Od těchto mužů musí vycházeti obrození a znovubudování, od těchto mužů ticha, skromného katolického činu, žhavé, ničím neschladitelné lásky. Pakli oni nepoloží základ, po-

chybují o naši budoucnosti. Neb vše, co nevychází od věčného Ducha, patří již smrti. Nuže, každý, kdo cítíš v sobě poněkud ohně, jdi do školy pro apoštoly. Jen tak se z tebe stane druhý Kristus. A po čase, kdyžs byl dlouho modlitbou a přípravami svolával Boží pozeňání, pak se odvaž do života, křísiti mrtvé : k životu, léčiti hluché, slepé a ochrnlé mocným Božím činem, a rozplameňovati chladnoucí. Pak si snad vychováme za několik desítek zástup hrdinů a pravých Božích bojovníků, pak nebude jen 7.000, nýbrž snad . . . 70 milionů těch, kteří nesklonili kolena svá před Bálem.

Atheismus a duchovní hodnoty. Duchovní hodnoty mají smysl pouze jako cíl duchových bytostí, t. j. takových, které mají schopnost rozumovou a volní. Čeho každá svobodná vůle uvažujíc může dosáhnouti, je hodnotou. A co je předmětem tužeb a snah ducha rozumně uvažujícího? Poznání a čin. Tyto dva pojmy obsahují neobsáhlé moře hodnot. Nikoliv každé poznání jest hodnotou, jako jí není každý čin. Jest úkolem filosofické úvahy, aby ukázala, který a jaký druh poznání a činů je hoden snahy po jeho dosažení. Jejím úkolem jest též označiti cesty, které k těmto snahám vedou, jakých scestí nutno se varovati, jak *velké* jsou naděje na uskutečnění těchto snah a na jakých základech vůbec možno budovati jednak možnost těchto snah, jednak i jejich uskutečnitelnost. A tu nutno tvrditi, že předpokladem pro možnost všeobecně platných hodnot vůbec a zárukou uskutečnění obsahu rozumových snah po nich je pouze a jedině *jsoucnost osobního Boha* a jeho administrativy či prozřetelnosti. K tomuto závěru dospějeme jednoduchou úvahou. V dění vše-
světovém pozorujeme dva řády : řád přírodní a příčinnou nutnost. Veškerou snahu a jednání rozumných bytostí má původ ve volnosti, která hledá cíl. Nuže, jak je vůbec ve světě *příčinně uspořádaném* možná za cílem spějící touha po hodnotách? A jak může býti svět příčinně uspořádaný vůbec základnou duševní činností bytostí spějících za hodnotami? — Odpověď rozumná je pouze jedna, ona totiž, která poukazuje na Boha, stojícího nad oběma řády, na Boha osobního, jenž je sumou všech hodnot a jenž tento příčinně uspořádaný svět vědomě základnou pro činnost bytostí spějících za hodnotami učinil. On jedině může tomuto jejich snažení, jež není ničím jiným, nežli svobodným sledováním jeho odvčné vůle, dáti záruku konečného uskutečnění, neboť je zároveň všemohoucím Pánem světa, t. j. říše konečného uskutečnění všech hodnot. Problemem theologie je vlastně pouze otázka : jak může čistě *příčinně* se provádějící řád přírodní býti *účelnou základnou* pro takovou činnost rozumných bytostí, která spěje jedině za hodnotami? A pro tento teleologický problém je obsažena odpověď jedině v pojmu theologickém. Jasnost tohoto myšlenkového pochodu obzvláště vynikne, řešíme-li tuto otázku na př. zcela *atheisticky*, jak to učinil Jan Verweyen ve své nedávno vydané knize: *Der Edelmensch u. seine Werte*. (Vyšlo u Arnošta

Reinhardt v Mnichově, 1919.) V knize této je velmi zajímavé místo. Verweyen praví: „Také ateista může být naplněn hlubokým přesvědčením, že lidská síla v poslední příčině bude bezmocnou vzhledem k věčným prasilám života. I on může pokorně doufat, že kus kosmického dění, které se provádí bez našeho přičinění, bude skutečně příznivo našim vlastním rozhodnutím — ač nevědomě a neúmyslně. I ateista inteligencí svou chápe hlubší smysl výrazu: „začíti něco s Bohem.“ To, co je vlastně podstatou této „důvěry v Boha“, vidí v pohotovosti a ochotě: on úmysly světového dění se nám zdají nejceněnějšími, vědomě dluh prováděti, on to vidí ve vůli, která se rozhodla podniknouti něco ve shodě s ostatním děním světovým, jednati takorba ve spolčení s kosmickými silami, t. j. zákony přírodními. Tak pojímá ateista důvěru v Boha, jinými ve smyslu *nadpřirozeném* pojímanou, jako zcela *přirozenou důvěru v dění světové*. — Napadá otázka: „Jest viditelný, empirický svět takových vlastností, abychom vůbec mohli míti v něj „důvěru“? Které síly, jako účinné, musíme si v něm mysliti, abychom tuto důvěru odůvodnili? — Musíme předpokládati, že ty počiny naše, které pokládáme za *dobré*, t. j. kladné, tvořivé, mohou se jaksi nadíti podpory od dění všeobecného, ježto ono s nimi je v souzvuku, čili jinými slovy, „vůle k dobru“ je jaksi vložena do prapříčiny existence světa, jako by do srdce veškerého jsoucna.“ Tolik Verweyen. Cítíte jasně rozpor ateistického pojímání světa a hodnot se skutečnosti. „Vůle k dobru“ je myslitelná pouze jako vědomá snaha bytosti rozumné. Stroj nemá vůle. Také v divokém bujení pralesa není „vůle k dobrému“. Vůle k dobrému je právě to, co *odlišuje* vědomé, svobodné tvoření a snažení ducha od nevědomělého chodu mechanismu, nebo od bezhodnotného růstu organické — ale bezduché bytosti. Že někdo dobře spí, dobře tráví atd., nemá nejmenšího vztahu k tomu, co jmenujeme „vůle k dobrému“. Jsou dva světy rozdílné činnosti: nevědomé a nesvobodné dění kosmické a vědomá svobodná snaha člověka po duchov. hodnotách. Příčina, že oba tyto světy mohou jakýmsi způsobem býti souvztažny, může býti jedině v *Duchu* nad oběma stojícím, v *Hodnotě* nejvyšší, jež je spolu všemohoucím a nejmoudřejším Tvůrcem a Správcem dění světového. Otázka, jak možno spojit oba tyto řády, které posvátnou hrůzou naplnily Kanta: „Ohvězděné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně“ — může býti zodpověděna právě pouze poukazem na společného Pána obou těchto řádů, osobního, vědomě tvořícího Boha. Uznáme-li, že „vůle k dobrému“ *jaksi* — „ačkoli nevědomě a neúmyslně“ — je vložena do prapříčiny existence světa, je to podle Verweyena „takorba minimem metafysických předpokladů důvěry v světové dění. Bohem podmíněná jednotnost světa, a vůbec osobně myšlený Bůh — podle něho — je nadměrným rozšířením tohoto všeobecného předpokladu, který sám o sobě stačí“. — Nikoli! Tento všeobecný minimální předpoklad sám o sobě nestačí, odmítneme-li osobního Boha. Neboť *neuvědomělá vůle k dobrému* je vnitřní rozpor. Osobně

myšlený Bůh — jedná-li se o to, jak vysvětliti možnost souvztahu dění přírodního a mravní snahy — není „*nadměrným rozšířením*“, nýbrž právě *jedinou podmínkou* možnosti onoho minimálního předpokladu. Pouze stvořil-li vědomý Duch nevědomou přírodu a ji účelně uspořádal, může mít ten účel, aby byla základnou pro činnost lidí nadaných snahou po hodnotách. A že skutečně „kus kosmického dění je prováděn bez našeho přičinění“, je pouze dokladem toho, že snahy naše *v tomto čase* nikdy zcela splněny a uskutečněny býti nemohou. Když ne jinak, tedy smrt jistě vyvrhne ducha snažícího se po dosažení krajní dokonalosti a věčných, t. j. nezávislých hodnot, z kruhu jeho činnosti a snah. Vzpomeňme jen na cenu *vyrovnávací spravedlnosti!* My lidé rozdílíme počtu a uznání, opovržení a ošklivost jako nejvniternější formy odměny a trestu podle toho, jak kuse jsme poznali a oceňili svého bližního. A my víme, jak oprávněný jest stále a stále zdůrazňovaný výrok Nov. zákona: „Nesudte!“ Neboť na základě našeho kusého poznání a odhadu je vyloučeno, abychom *úplně* spravedlivě rozdělili čest a hanbu. Kolik lidí na př. dosáhlo nejvyšších počtů a uznání, kteří ve skutečnosti jsou padouchy. A kolik jich žije v opovržení aneb vůbec zmizelo bez uznalosti lidstva přítomného i budoucího, jejichž činy největší cti zasluhují! — Pán Bůh sám to ví! říkáváme. A správně. Úplné splnění snahy po vyrovnávací spravedlnosti je možné jen tehdy, je-li nad touto časností věčný Bůh, jenž kdysi ve světle své všemohoucnosti a svatosti zjeví všechny lidi všem a každému před očima všech dle podle zásluhy čest, či hanu, odměnu, či trest. Svět přirozený je pouze v obmezené míře účelnou základnou pro činnost bytostí snažících se po hodnotách. Svět není a nebude nikdy místem konečného vyplnění snah. Neboť veškeré dosažení duch. hodnot musí býti věčné. Svět přičinně zařazený však jest dějištěm dočasného kusého dění. Proto jistě dostaví se u ateisty, který po hodnotách snahu má, okamžiky pravého poznání a proto i zoufalství nad nepřeklenutelným protikladem obou světových řádů. Jest zajisté slabou útěchou, řekne-li mu Verweyen, že v těchto chvílích nezbývá než oddati se tupé resignaci, nebo důvěřivé oddanosti v „běh věcí“, od něhož doufáme příznivý obrát pro vlastní přání. Tato naděje je frivolní, nebo protimyslná, dokud není opřena o jistotu, že vládne nad námi nejvyšší moudrý a mocný, zároveň svatý a naší vlastní svátost vyvrcholující Bůh. „To jest vůle Boží - abyste svatí byli.“ (I. k Thess. 4, 2.) Pouze na této vůli Boží jako základě je možná neochvějná důvěra, „že těm, kdož Boha milují, (t. j., kteří nejčistší snahu po hodnotách mají) všechno k dobrému prospívá (t. j. k vyplnění této snahy).“ (K Řím. 8, 28)“. Právě snaha, učiniti na podkladě ateist. srozumitelným staré, ve víře katolické kotvící a na ní založené přesvědčení o duchovních hodnotách a jejich uskutečnitelnosti — je velmi poučnou pro nás, kteří jsme šťastnými majiteli tohoto přesvědčení. Ona je pouze důkazem, jak mnohé duše, které kdysi byly bohaty a šťastny vírou v Boha a jeho církev, v poušti a dusnu

Boha zbaveného světa, hledají stinnou, zelenou oasu, kde by si oddechly. Pouze povrchní duše najde v ateismu uspokojení. Kdo jde do hloubky, neodvratně upadne ateismem v těžkomyslnost — nebo musí nastoupiti zpáteční cestu k Otci. *Etes.*

Čísti beletrii? Josef Weingartner, katolický německý romanopisec, vypravuje v románu ze života bohoslovce v Brixenu v Tyrolích také následující pěknou epizodu: Farář, který působil osmatřicet let, vzdálen ode všeho světa daleko a vysoko v Alpách, pilně četl beletrii. Byl na duchovních cvičeních, při nichž si umínil, že toho zanechá, což také provedl. Byl pozván na primici a jel po železnici do osady, kde měla být tato slavnost obdivována. Ve vlaku setkal se s přítelem, který také působil daleko od cest a silnic, v zastrčené dědině mezi horami. Jel zároveň v jejich oddělení cizinec, který se s nimi dal do řeči; vyptával se se živým zájmem po jejich poměrech. Když mu jeden z obou farářů vyprávěl, že má osadu, v níž žije pouze 135 lidí všech věků, otázel se pln účastnosti, čím se zabývá v prázdném čase, jehož má za jisté až příliš mnoho? Odpověď byla dohrému Antoninovi jaksi těžká. Nenašlo mu nic příhodného. „Což nečtete.“ vyptával se dále cizí pán. „Tím byste si zkrátit nejlépe dlouhouchvilí?“ „Čtu-li,“ odpovídal Antonín, „ovšem že čtu.“ „A co tedy čtete?“ „Co? Přírozené noviny.“ „Přírozené, ovšem,“ ptál se cizinec. „Dále ještě?“ „Dále“ dobrý Antonín koktal cosi a konečně vypravil ze sebe — „dále, co tak přijde pod ruku. Vždyť ostatně ty nové věci nestojí za fajfku tabáku!“ Společník Antonína se věru stydlý za celý svůj stav a přemýšlel, jak by zachránil jeho reputaci a čest. Přemýšlel, kdyby mu jenom chtělo něco chytrého napadnouti, a skutečně připomatoval si vhodný verš z Goethova Fausta, který hodil cizinci na hlavu. Cizí pán uchopil se ihned myšlenky a dali se spolu do rozprávky, která je zavedla do staré i nové literatury, v níž se zdál být neznámý do té chvíle pán dobře obeznámen. Když se spolu po celou jízdu, která trvala snad dvě hodiny, pobavili ponejvíce hovorem o literatuře, přiznal cizinec, že je profesorem na universitě v Německu a vyslovil horskému farářovi mnoho pochlebých uznání o jeho literárních vědomostech ve všech odborech a dobách literatury německé i v literaturách cizojazyčných. Pozoroval však farář ku

své lítosti, jak mnoho mezer se objevilo v jeho vědomostech a od té doby opětně čte a kde může vypůjčuje si knihy, aby jeho přehled byl všestranný a povšechný, aby znal ze všech literatur, co zasluhuje pozornosti. — *Přeložil Ignát Zháněl.*

Katolická inteligence. Jenom v duševní obnově jest spása a ozdravení. Nastává nutnost znovu postaviti katolickou myšlenku činně do služby znovuvybudování Evropy a hlavně naší vlasti. Skupina inteligence, pracující v romantice, měla velký vliv na náš duševní život. Nejúčinnější v ní byla víra v náboženskou myšlenku. Tímto předbojem byli jsme strženi k dobytí vyšších sfér. Abychom se však mohli udržeti, byla nutná i politická organisace proti myšlence o všemohoucnosti státu, jež se projevuje „kulturním bojem“. Boj skončí ovšem vítězně pro Církev. I kdyby byla částečně zdánlivě poražena, právě to nás vzbudí k nové, úsilovnější práci, ku spojení všech a ku houževnaté a vytrvalé drobné práci, ústící v konečném vítězství. Mocná jest naše víra ve vítězství náboženské myšlenky. Ale pozor, tím, že bojujeme proti takovému pojmu státu, osvojujeme si příliš metody světa. Mnoho jsme se připodobnili světu, místo, abychom se od něho lišili i tam, kde znamená náboženství překonání, přemožení světa! Trpěli jsme a trpíme kopírováním a napodobováním světa, trpíme stálými ústupky. A jinou ranou bylo omezování Církve na sociální politiku. Ovšem, jest velmi důležitá, ale i při starostech o dělnictvo pracující rukama, nesmíme zapomínati na zápas duševních pracovníků. Katolicismu nastává velká úloha. Ve světě jeví se, ukazuje se velká touha po duši, duchu a Církvi, po katolické Církvi. Ve vysokém stupni zajímají dnes otázky o oněch duševních podpěrách. Silná touha po Spasiteli vane nepoprátelně celou Evropou. Nastalo silné hnutí konvertitů. Není to však touha po nějakém kompromisním katolicismu, nýbrž vzdech po katolicismu čistém a radikálním. Souběžně s tímto hnutím lze pozorovati smutnou skutečnost, že mnoho mužů a žen katolické inteligence nemá porozumění pro síly katolického náboženství,

protože neznají jeho víry. Část katolické inteligence jest zkolébána lethargií. Schází nám elita, úderný prapor, četa, jež by byla kvaesem a jež by vyšla vstříc hledajícímu zástupu poutníků. Druhou výraznou složkou duševního snažení dnešní doby jest touha po jednotě, po světové jednotě duševní, sociální a politické. Katolická církev má však v sobě zárodek jednoty náboženské, dogmatické, liturgické a etické. Byli jsme nahrazení ústupkářským, kompromisním katolicismem a proto jsme se neodvážili řešiti otázku náboženské jednoty. Byla to šlechetnost nebo zbabělost? Třetí známka současného duševního života jest resignace, beznadějnost, skleslost a zoufalství. Ale probůh, čím bychom jen měli zahynouti? Ničím jiným, než oním „ruským člověkem“ Dostojevského. Není to „ruský člověk“ jenž přichází z orthodoxní církve, on jenom věří v Boha. Ale to, co protívá ve svém nitru, jest starý bůh manichejců. H. Schell tvrdí, že všechny bludy a omyly tohoto světa pocházejí od nesprávného pojmu Boha. A to jest právě neštěstí „ruského člověka“. Stojíme v nové periodě gnosticismu. „Ruský člověk“ jest i náboženak, ba, hluboce nábožensky založený, ale nemá formy určení. Proti tomu hájí církev katolická myšlenku Boha-Otce, léčí myšlenkou lásky a práva. A lidské touze po formě vychází vstříc ve své liturgii, jedinečné, hluboké liturgii. A tak nastává velký boj mezi Moskvou a Římem, mezi pravou a nesprávnou mystikou. Proto neměli se katolíci přizpůsobiti, nýbrž musejí ze své víry žíti a tvořiti... Víra v Ježíše Krista a jeho věc musejí zvítěziti. To jest poslání katolické inteligence, aby se naučila znáti svou víru v celé její hloubce a opravdovosti, aby se jí naučila ceniti a milovati, z ní žíti a pracovati v důvěře ve vítězství katolické myšlenky. Jak patrně na první pohled, nekryjí se tyto myšlenky úplně s našimi poměry. Pochopitelné! Jest to úryvek z přednášky dra Fr. Müncha ve svazu kat. akademiků v Tuhinkách. Ale nad mnohým se musíme i my zamyslíti, aby u nás mladé linie katol. inteligence nepřišlo na podobné scetli, k jakému se přiblížila část německé katolické inteligence jakousi parádovostí a honosivostí, vlastní některým říšským studentským sdružením, jež následkem toho uvázla na mělčině.

Katolické meditace. S. K. Neumann

nenávidí křesťanství, nazýváje opiem zvláště katolicism (což, komunism není opiem?), ale dovede oceniti a pochváliti vše umělecké a silné, co se objeví v katolicismu a snaží se hleděti na katolickou církev objektivně s hlediska dějinného vývoje. Nedávno si pochvaloval katolickou poezii, jak se jeví v Jammesovi Fr., nejnověji pak sám přeložil pro svůj list (Kmen č. 47.) článek *Franze Bleie* (uvedeného k nám dávno Florianovým Dobrým Dilem) „*Katolické meditace*“. Bleie upoutali v almanachu svatých nejvíce *František Ass.* a *Ignát z Loyoly*. Pominu úvahy o sv. Františku, neboť pro tohoto má obdiv a lásku kde kdo, uvedu raději Bleiovy názory na Jesuity, jako na syny Ignácovy. „Ignátovi následovníci — lépe škola — nejsou jen pro protestanty předhůzkou nejčernějšího malování čerta; také dobří katolíci křtíží se úzkostlivě, vyslovili se jméno Společnosti Ježíšovy. Byly doby, kdy za všechno zlé, co se dělo, byli činěni odpovědnými jesuité, a jesuitická morálka jest oblíbeným slovem u liberálních řečníků ze schůzí. Literatura se všech stran psaná a vždy méně cenná než spisy jesuitské, jest plna vášně a bez proniknutí důkazem a protidůkazem snažící se o tvrzení, jež přelstí Ignátovi a jeho škole jako vynález to, co bylo jen jeho geniálním nalezemím. Jesuitští kasuisté říkali, co jest a stále znovu tak jest, to znamená: popisovali křesťanského Evropana a jeho způsoby, jiníž se snažili býti hotov s náboženstvím sobě cizím. A jest domnění, že kasuisté pravili, co má býti a stále tak má býti. To, proti čemu hřmí řečník jako proti jesuitské morálce, jest řečníkova morálka, jeho a sousedova na polině, jest tvoje, moje, naše morálka. Jen odůvodnění mění se dle motivu, jež nám jest nejsilnější určován ilust dobré vůle: snažíme se namáhavě s počteníci Adama Riese o proměnné veličiny psychologické. Jesuité nevěřili v odpovědnost řečníkova a stavěli morální neodpovědnost člověkovu v době, kdy se ještě komaly kriminální procesy se zvířaty. To byl vědecký objev, jenž zrušil abstraktní morálku a zjišťil morálky. Příkaz zní: Nepokradeš a kradě se, nutně se kradě pro život. Jesuité učinili příkaz proveditelnějším, převádě ho na život. Příkaz zní: Nesesmíš, a smíš se, nutně pro život. Jesuité, kteří neměli příliš velké úcty ke ctěnozem tak negativním, jako jest panenská čistota, mínili, že reputace musí se znásilněně

dívce zdáti důležitější než křik a povyk. To má, jako všechny jesuitské vědy formu napomenutí, jest však jen opisem toho, co jest. Přepadené dívky mlčí nejčastěji a ke svému prospěchu. Noviny a soudní síly jsou pro obět milostného přepadení větším příkořím, ne nedobrovolná nebo příliš časná ztráta panenství. Tak píše Taberna S. J. „Mladá dívka nedopustí se žádného hříchu, zůstane-li v nebezpečí smrti nebo hanby zcela pasivní a neužije-li žádného prostředku, jež má po ruce, aby svůdníka zahnila, jako jest zavolání rodičů nebo sousedů na pomoc.“ Bez přetvářky schvaluje tato jesuitská věta to, co vždy se děje proti každému ztrnulému morálnímu zákonu; nevrhají oběti života v morální muka svědomí, pomáhají jim snášeti to, co se snášeti má. A ještě více: jesuitská věta hájí právo každého rozhodovati o sobě po své chuti, jak po stránce udržení tak i rozrušení života. Dovoluje vše to, co nazývá se předešlou lásky, činí to jasné, chladné, bez kritiky, psychologicky; zaznamenává plán a cestu lásky bez tísně, bez zájmu, skoro lhostejně. Hlupáci domnívali se nalézati ve spisech jesuitů obecnost. Neznají života, nebo lhou. Nebo v těch knižkách není nic, co není život. Jsou tedy někdy snad strašlivé. Můžeme býti proti tomuto životu a stavěti proti němu heroický příklad nějakého vlastního života jiného druhu, jako to učinil František, jako to činí umělci. Můžeme býti proti křesťanství a jako Nietzsche říkati: křesťanství, toť nepřítel. Ale nemůžeme býti pro křesťanství a proti jesuitům, věta, která obrácena správnou je pro všechny, kdož v kasuistech poznávají první analytiku našich mravních hodnot... „Kasuisté vykonali to neobyčejné, že učinili křesťanství snesitelným Evropanu nekřesťanské krve v době, která potřebovala takového prostředníka. A zachránili půdu staré kultury před protestantismem!“ V dalším dovozuje Blei, že církvi jest se úplně uvolniti od státu, založiti svoji moc na duchovním podkladě, vzdáti se politiky a rozhodnouti se buď pro sv. Františka nebo sv. Ignáce. Celý slánek zrovna volá po diskusi. B. K.

Poesie katolických chrámů. Ještě máme v paměti krásná slova Pekařova, jež napsal v úvodníku Národní Politiky z 8. února 1921: „Vejdí dřív, než se rozhodneš (t. vystoupíš z církve), do kostela sv. Víta na hradě Pražském, jež

budovala a zdobila víra našich předků po celých deset století, a zkus, ubráníš-li se mocnému dojmu, jímž k tobě mluví nahromaděná tam posvátnost a tichá výzva naší minulosti!“ Než Pekař není sám, kdo takto smýšlí. Slavná herečka česká *Otylie Šklenářová-Malá* vypisuje v díle „*Zmých vzpomínek*“ (Praha, 1912, F. Šimátek) svou krušnou právu k druze divadelní. Byla tehdy žačkou starší herečky Elišky Peškové. Na str. 26. u. d. píše: „Paní Pešková bydlela tou dobou na Karlově (v Praze). Naléhala-li na mne zvláštní nějaká starost, jak v tom neb v onom obstojím, neopomenula jsem zajíti pod velebnou klenbu tamějšího památného chrámu, čerpajíc v posvátném ovzduší umění a starých zkazek ellua a vzněty.“ F. S. Horák.

Drobné zprávy o písemnictví slovinském. „Umetniška propaganda“ v Lublani (nakladatelství Čecha II. Uhliče) vydává sbírku „*Česka knjižnica*“. Dosud v ní vyšly dva svazky: Jiráskova „*Filozofská historie*“ a Baarova „*Farská paní*“. Tiskne se Macharův „*Jed z Judej*“ v překladu V. Zelara a s úvodem Dra J. Prijatelje. Jako 4. svazek vyjde Macharova prósa ve výboru a překladu Dra J. Glonara. Dne 9. února dožil se padesátý typický lidový spisovatel (v dobrém slova smyslu) F. S. Finigar, laičák v lublaňském předměstí Trnovu. Utkvěv celou svou bytostí na rodné hroudě, odvrátil se záhy od epigonského veršování k realistické próse a hrám z lidového života, jimiž pronikl do nejširších vrstev. K jubilejní oslavě vypravilo mu lublaňské Národní divadlo jeho novinku „*Rozvalina življenja*“, kterou se obrací od lidové hry k vlastnímu dramatu, ačkoliv si zůstal hlavním motivem, typosací i dramatickou technikou skoro úplně věren. Zase kreslí typické představitel vesnického života, jejichž bohem je majetek, kterému se ohětuje blaho rodiny, zase využívá všech prostředků uměleckého realismu, ale jde více do hloubky, je umělecky vybiravější a působí tím mocněji. — Lublaňská „*Zvezna tiskarna*“ vydala dvě sbírky veršů *Iga Grudna*. Prvá z nich, „*Narcis*“, je knížka mladistvé, dosti rozlékané erotiky, jež si libuje v bezvadných verších a zvukových epitetech, do nichž nedovede bohužel namnoze vlítí krve a vdechne život, aby byla něčím více než pouhými slovy. Druhá, „*Primorske pesmi*“, značí odvrácení od sladkých snů k drs-

né skutečnosti: nedávné válečné minulosti a smutné přítomnosti pod cizím jhem. Básník nemá pro ni sice vždy přiléhavého výrazu, ale překonal prázdny verbalismus a dbá shody formy a obsahu. „Prímorske pesmi“ jsou daleko vyspělejší a motivově přirozeně daleko bohatší než „Narcis“. V obou sbírkách převládá impresionismus, v druhé zvláště v krajinomalbě. V obou je také patrný vliv Grundnova učitele Otona Županciče, k němuž se drží v „Prímorských básních“ silně reminiscence na našeho Petra Bezruč. Jako slib do budoucna možno je uvítati vše. — „Tiskovna za druga“ v Lublani vydala o velikonočních druhých svaz. *Shakespeareových* dramatech v zorném překladu Otona Županciče. Jako „Sen kresne noči“, o němž jsme již svého času referovali, je i nový svazek obsahující drama „*Macbeth*“ velice pečlivě vypraven a působí v každém ohledu nejlepšími dojmy. — Tímž nákladem vyšlo 2. číslo sbírky „Slovenski pisatelji“ a to „*Simona Jenka zbrani spisi*“, jež uspořádal Dr. Joža Glonar. V čelo svého vydání postavil pořadatel úvod (str. VII.—XXXIX.) s pečlivým vylíčením života a uměleckého vývoje básníka hymny „Naprej zastava slave“. Pak otiskuje Jenkovy básně (str. 1 - 218) a prósy (219 - 317). Dr. Glonar se rozhodl při pořádání svého vydání pro princip chronologický, jenž je s vědeckého stanoviska nejpřesnější. Bohužel není ještě podnes příslušný materiál tak přístupný, aby se mohlo časového principu použítí do posledních důsledků. Proto mu odpovídá úplně v části básnické pouze „jádro“ sebraných básní (str. 25 - 142), jež je seřazeno přesně chronologicky. Před ním uvádí pořadatel nejstarší Jenkovu datovanou báseň, sonet z roku 1851 (který by snad patřil do „jádra“) a nedatované básně Strbenčova sborníku, vzniklé před 24./IV 1855. Poslední část zabírá ostatní poesie Jenkova bez časového uspořádání, jelikož je dosud nemožné. Prósa je seřazena důsledně chronologicky. Pokud běží

o jazykovou stránku básní, drží se Dr. Glonar především nejmladší redakce Jenkovy, v druhé řadě pak redakce Ganglovy, dovoluje si jen nepatrných změn. Prósy, jež otiskuje z rukopisů, zůstaly nezměněny, ostatní poněkud upraveny podle nynějšího pravopisu. Všecek vědecký aparát zařadil pořadatel do „poznámek redaktorových“ (str. 308—367), v nichž především podává historii a popis Jenkovy literární pozůstalosti a svých pramenů, pak osvětluje směrnice svého vydání a udává prameny a varianty. Knihu zakončuje abecedním seznamem začátků Jenkových básní. Pečlivou a v každém směru vzornou práci Glonarovou dostává se Slovincům prvního kritického vydání spisovatele, jenž byl v letech šedesátých minulého století vedle Levstika nejlepším jejich básníkem a jenž se těší dosud — zvláště pro milý lidový tón — velké oblibě. — Umělecko-historický spolek, který se před nedávnem ustavil v Lublani, bude vydávati „*Zbornik za umetnostno zgodovino*“. Redaktorem jmenován Dr. Izidor Cankar. Kéž se novému vědeckému listu daří lépe než časopisu pro slovinský jazyk a dějiny, který právě 2. ročníkem zanikl pro nedostatek odběratelů! Vědecká revue „*Čas*“ věnovala 3. a 4. číslo letošního ročníku památce biskupa Antona Mahničce. Z bohatého obsahu zasluhuji zvláštní pozornosti stati: Dra Albe Ušeničnika o Mahničci filosofu, Dra Ivana Pregelje o Mahničci a slovinské literatuře a Dra Ljubomira Marakoviče o Mahničci kritice chorvatského písemnictví. — Vědecká část měsíčníku „*Dom i svet*“ bude letos věnována především studiím o Prešernovi, jeho době a okolí. Prvé trojčíslo přináší Langusův portrét Julie Primicové a celou řadu příspěvků k poznání Prešernovy Beatrice. — „*Ljubljanski Zvon*“ uváděje kroce založenou a bystrou studii Dra Ivana Prijatelje: Duševní profily našich obroditelů.

Mirko.

Brožury dra Fr. Xav. Nováka vydávané nákladem časopisu „Našince“ v Olomouci přišly všude jako na zavolanou. Naši lidé už dávno toužili po takové publikaci. Náklad 1. čísla („Apoštolé Československé církve“, cena 80 haléřů) a náklad čísla druhého byl už úplně rozprodán a muselo býti přikročeno k novému vydání. Aby ostatní brožury (bude jich asi 10) mohly se tisknouti a expedovat najednou, je zapotřebí, aby naše sekretariáty, spolky duchovenstvo, organizace, farní úřady a hlavně jednotlivci na pevně objednali. Objednejte hromadě a to k vůli úspoře poštovního a zjednodušení expedice. Všude a skoro v celé naší republice je a bude těchto brožur třeba. Na 12 výtisku — 1 zdarma. Objednávky adresujte: Administrace „Našince“ v Olomouci.

Někteří přispívatelé do „Archy“ navykli si ve svých příspěvcích užívatí zkratk. Jednotlivá slova vůbec nevypisují celá. Upozorňuji je, že způsob tento je nepřipustný. Je to nešvar.

Český kancionál. Ve stát. nakladatelství v Praze II., Ostrovní 24, vyšlo dílo veliké literární ceny „Český kancionál“, jež uspořádal v katolické veřejnosti známý pracovník dr. Dobroslav Orel, nyníš profesor bohoslovecké fakulty v Bratislavě. Slova upravil Vl. Hornof a harmonisoval Václav Vosyka. Od šedesátých let minulého století, kdy vyšel kancionál svatojanský, nebylo vydáno velkolepějšího díla, jakým jest právě nyníš „Český kancionál“. Úředního i církevního schválení dostalo se tomuto velkolepému dílu na základě posudku nejřednějšího českého hudeb. skladatele J. B. Foerstra a známého umělce, kanovníka a profesora státní konservatoře Václava Müllera. Netoliko pro jeho velikou cenu po stránce kulturní a umělecké, nýbrž i v zájmu loužebné jednotnosti chrámového zpěvu zasluhuje dílo toto největšího rozáření. Cena výtisku, vázaného v celoplátěné vazbě, se zlatým a černým tiskem na obou deskách i hřbetu, se záložkami a s poloplátěným pouzdrem Kč 65.—. Cena výtisku, vázaného v celokožené vazbě (barvy černé neb fialové) se zlatou otázkou, hedvábnými záložkami a s celoplátěným pouzdrem Kč 130.—. Toto dílo jest vhodným příležitostným dárkem. Objednávky ochotně a bez přirážek zprostředkuje naše kulturní instituce lidové strany „Lidová Akademie“ v Praze-II., na Slupech 14.

Účastníkům sjezdu katolického studentstva a inteligence v Praze 9.—12. července! Legitimace oprávnující k 50% slevě jízdného se právě rozesílají. Upozorňujeme, že musí nám býti vždy hlášeno: charakter i adresa všech účastníků, ježto jinak není možno legitimace vystaviti. Používejte přihláškových blanketů, jež dříve byly rozesílány. Reservované lístky do Národního divadla budou vydávány pouze osobně. Další záznamy se ještě přijímají. Dotazy a příspěvky řiďte na Přípravný výbor sjezdu katolického studentstva a inteligence v Praze II., Voršílská 1.

Oprava. V čl. „Farské knihovny“ (čís. 2.—3. str. 89, řádek 4) místo „duševní nouzlosti a krásy“ jest čísti „dřevní m. a k.“

Družstvo přátel studia v Praze

vydalo následující knihy:

Hilaire Belloc: Cesta do Říma. Cena 22 Kč, váz. 36 Kč. — **Thomas de Quincey:** Johanna z Arcu. Cena 10 Kč. — **Sv. Bonaventura:** Život svatého Otce Františka. Cena 25 Kč. — **Blah. Rabanus Maurus:** Život sv. Maří Magdaleny a sestry její sv. Marty. Cena 24 Kč. — **Kasimír Edschmid:** Šestero ústí. Cena 18 Kč. — **Paul Claudel:** Den sedmý odpočinkem. Cena 14 Kč. — **Fulcher Chartreský:** Historie Jerusalemská aneb Děje křest. rytířstva na výpravě do Svaté Země. Cena 30 Kč. — **Paul Claudel:** Patero velikých ód. Cena 25 Kč. — **Francis Jammes:** Růženec v slunci. V tisku. — **Bohuslav Reynek:** Žízně. Cena 20 Kč netto. — **Letorosty.** Sborník Družstva přátel studia. Vychází ve volných lhůtách.

Členský příspěvek ročně 60 Kč. Členové obdrží veškeré knihy „D. P. S.“ s 33—40% slevou.

Příhlášky přijímá a knihy expeduje:

Knihkupectví U ZLATÉHO KLASU
Praha II., Spálená ulice číslo 15.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhliďal: **Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?** (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutinov: **Šlehy a něhy.** Cena Kč 1'80.
Svazek 3. J. Hofer: **Povídky z Kopanic.** (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: **Zklamané touhy.** Básně. Cena Kč 2'10.
Svazek 5. Gabriel Ronaj: **Ve městě.** Hra. Cena Kč 1'70.
Svazek 6. Em. Masák: **K branám věčnosti.** Literární studie. Cena Kč 5'20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: **Ministranti.** Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konátek-Bečvan: **Nedobry, Kresby z Valašska.** Cena Kč 3'40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: **Pěl ptáček.** Básně. Cena 5'20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: **Co v duši zaléhalo.** Básně 1914—1919. Cena Kč 8'50.
Svazek 11. Alois Lang: **Otec pouště sv. Jeroným.** Jeho um. profil. Cena Kč 17'—.
Svazek 12. Jar. Hruban: **Pout do Ravenny.** Zápisy o vzestupu duše. Román. Cena Kč 15'50 i s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.

Tiskem Arcibiskupské knih- a kamenotiskárny v Olomouci.

ARCHIV

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT
s PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: IX. 1921 ČÍS: 6-7

OLOMOUČ
VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

„ARCHA“

S PŘÍLOHOU

„ARCHIV LITERÁRNÍ“

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. — Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. — Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. — Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. — Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 6.—7. VYŠLO DNE 1. SRPNA.

Obsah „Archy“ čis. 6.—7.: Jaroslav Hruban: Addolorata. B. Konařík-Bečvan: Doma. Dr. Jos. Slabý: Přehled staroegyptského písemnictví. Frant. Hrubý-Bukovec: Z knihy „Rytíř Smrti z Vojnovic“. M. Kavánova: Růže. Alois St. Novák: Napoleon Bonaparte v italských básníků století devatenáctého. Jan Fr. Hruška: Ve světle víry. K. Dostál-Lutinov: Potřeba katolického románu, zejména historického. Podle K. Balmonta J. Rudský: Jsi daleko... Dr. Jos. Vašica: Staroslovánština v kalendáři. Louis Bertrand, přel. Josef Hanák: Bouře utišená sv. Augustinem. Posudky knih. Okna.

Obsah „Archivu literárního“ čis. 15.: Emanuel Masák: Karel Šmídek jako literární historik a kritik. P. Augustin Neumann O. S. A.: Výbor z předhusitských postil. Antonín Helebrant: Kdy se narodil Jan z Hvězdy? Stanislav Sahánek: Literární historický vývoj Marie Ebnerové z Eschenbachu. Archiválie.

LISTÁRNA REDAKCE.

„**Francouz.**“ Francouzský katolický spisovatel *Emil Baumann* vydal dosud čtyry romány: „L'Immolé“ (Obětovaný), „La fosse aux lions“ (Lví příkop) a „Le Baptême de Pauline Ardel“ (Křest Pavliny Ardelové). Loni vyšel v Paříži u Perrina jeho čtvrtý román „Le fer sur l'enclume“ (Železo na kovářině). Motiv tohoto románu je zdánlivě všední, ale zpracování je velké, mohutné formy. Líčí se životní následky jediného poklesku spořádaného jinak a hodného Severina Lhostisa. Vedle toho vydal Baumann u Grasseta v Paříži knihu „Trois villes saintes“ (Tři svatá města), v níž líčí tři pouti:

Jaroslav Hruban:

Addolorata.

(Cyklus lyriky.)

I

Díky za Itálii.

Děkuji Ti, Bože, za italské slunce,
za slunce, jež hřáá a bouří a plane,
jež v každický kout a v každou strž skrytou
háží své trsy tekoucího zlata.
(O, vězte všichni, že jsem s Jörgensenem,
po jeho boku v duchu chodil tam
a pil jsem vinné, za nimž mne vodil.)

Slunce Tvé lásky, slunce Tvé lásky
na tvářích všech se shlíží světců Tvojích,
kterým Jsi, Bože, nekonečná láska,
po luzích oněch kázal kráčet v nebe.

Jásavé slunce, perlivé zlato,
nádherný bratře z pravice Boží,
jemuž své hymny bratrské zpíval
nejdražší ze všech František bratr.

Ó, slunce lásky, ó, slunce míru,
ó, slunce cudných radostí květu,
zaplaň a zahřej nám severskou duši,
v mátohách noci a stínu jež dríme
hromadíc tvrdé a mrazivé ledy
před světlem slunce a teplem Tvé lásky.

Zahřej a očišť nás zákona září,
Bože Ty velký, Otče svých tvorů,
který jsi líbezné slunce a teplo
v assiský zázrak daroval světu.

Schyl se k nám, Bože, a nevinné světlo
rozlej nám v duše, rozlej nám v tělo,
věčného řádu barevné lesky
nechat v nás zpívají hymny Tvé chvály,
hymny Tvé chvály v poctivé práci
a chvály díky v cudnosti lásky
s pokorou žalmů v důvěře svatých!

Díky Ti, Bože, věčné měj díky
za slunce lásky a dobroty svojí!

II.

Květ.

Tisíce jiných jak nevšimavě kráčí
po květných luzích sladké zemi Tvoji,
tisíce šlapou nádheru květů,
které Jsi rozsel miláčkům srdce.
Kamkoli hlédneš, pokleknout můžeš,
útlounký kalich pozvednout něžně,
celovat zrakem, celovat ústy
vonné a kvetoucí jiskření lásky.

— — —
Něžný a nádherný cudnosti květe,
v zapadlé vůlce, jež v soumraku dřímá,
poklade skrytý a perlo drahá —
nevinnost Tvoje lůtchy mé snímá!

III.

Pohled.

Jak zachvělo se rámě nevinné,
když jsem ji objal něhou cudnosti,
když měkký stín se smutku položil
na září trysklou z duše hlubinné!

Ó, Bože, zdaž to zraků záření,
jež k nebi vzkvetlo, ach, tak vysoko
v své požehnané božské čistotě,
o klenby srdce zvoní perlami,
jež nazpět těžké k zemi padají
a opálně se chvějí touhami? —

V hrud' klesla hlava mně . . .

A zrakem zavřeným
jsem tragedie viděl života
a nade mnou, jak tichým šelestem,
jak cudné panny vroucí modlitbou
se černé zraky Tvoje vznášely. —

A jako hudba slavných chorálů
ten letní večer klesal na zemi
a v olbímí zněl moře akordů,
jež uspávalo v tesknou blaženost —

A nad troskami snění umdlených,
i nad chaosem tužeb zbloudilých
jak osamělá hvězda bolesti
Tvé oko, Bolestná, mně planulo !

Má duše velká, věčně neobsáhlá,
má duše, jak ji Tvůrce dechl sám,
svých oproštěna pout Tvůj pohled líbala
a zachvěla se pod Tvým dotekem . . .

Však na bolestnou touhy otázku,
na tichou závrať v štěstí tušené
jen do soumraku v ticho večera
zněl pohled Tvůj má lásko bolestná ! . . .

Doma.

My o vlku a vlk za humny!" rozveselil se Karel příchodem sestřiným. „Právě jsem o tobě mluvil. Jak jsme se těšili, až budeš ženuškou Kaštylovou, on bude kroutit rohličky, ty mu budeš k tomu propěvovat..."

Jaksi nechápavě se podívala Sili na bratra.

Přistoupila ke Kaštylovi:

„Pane Kaštyle, slyšela jsem že jste u bratra... Teprve nyní jsem vás přišla jak se patří přivítat... Nezlobíte se, že jsem se vás odpoledne lekla?..."

„Nezlobím, ne, vždyť to byla odvaha od nás vraziti k vám jako dva rošťáci...", usmíval se nesměle Kaštyl.

„A tu štipanou. Dáte-li si?" zlobil Cilku bratr. „Jenom se neupepejte, aspoň ne přede mnou! Vzpomeň si, Cilinko, že jsem býval i tvým poslíčkem... Či mám odejiti?"

„Ne, ne, není třeba!" bránila se Sili.

„Karle, nenamahej se!" prosil též Kaštyl. „Už odpoledne vyčetl jsem ji z očí vše. Není třeba omluv, ani vysvětlování!"

Vláčil vstal prudce z pohovky:

„Ne, ne, Cilinka není taková, jak si myslíš. Není možno, aby ji mamon zatvrdil srdce... Mívala tě přece tak ráda! Což jsem nebýval svědkem vašich výbuchů lásky? Když jsi odjížděl na vojnu, div že se ta zelinářčina Cilka nevrhla pod vlak..."

Sili hrála si v rozpacích s prsteny na rukou.

„To je už, Karlíčku, dávno!... Dnes... Moc se změnilo od té doby...", koktala.

„Cilinko, v zákopecích, ve strašných, nebezpečných nocích myslil jenom na tebe. Byla jsi mu ochranným amuletem, tvé jméno pronášel v největších úzkostech. A když jsme byli spolu v zajetí, v nemocnici, když se svíjel na loži, zápase se smrtí, ve dlouhých, strašných horečkách i ve vědomí mluvil, Cilinko, o tobě více, než o vlastní matce... A když jsme přijížděli domů, sevřel mne kolem krku a zvolal: Karle, nyní mne neodloučí od Cilinky už nic na světě... Sestřičko, co mu nyní povíš, jak mu poděkuješ?"

Sili se chvěla rozpaky.

Kaštyl jí přispěchal na pomoc.

„Karle, můj rozum přece... Nepůsob sestře zbytečné bolesti... Vím všechno od matky... Má býti zasnoubena..."

„Je to pravda, Cilí?" vzkřikl bratr.

„Ano!" dodala si odvahy. „Právě proto jsem přišla. Dnes bude večer zasnoubení. Rodiče prosí pana Kaštyla, aby určitě přišel... Nehnévejte se na mne, pane Kaštyle... Byla jsem před válkou ještě nerozumným děckem, takový větroplach jsem byla. Bylo to vše pěkné, nelhala jsem, měla jsem vás ráda, nezapomněla jsem na vás ani přes válku, ale láska to už není... Slibte mně, pane Kaštyle, že přijдете..."

„Děkuji, slečno...“ zajíkal se Kaštyl. „I za to vám děkuji, kolikrát jste potěšila matku moji, a že jste jí i v bídě pomohla...“

„Vy mne zahanbujete,“ bránila se Sili. „Nestálo to všechno za řeč. S počátku ovšem... Ale pak mne zapráhli do práce v závodě... a když už mě pomoci nebylo třeba, musela jsem se učit, do čeho jsem chuti neměla... A zapomněla jsem v tom shonu na všechny... Pane Kaštyle, slibte mně, že přijдете. Mnoho lidí vědělo, že se máme rádi, svojí velkomyslností aspoň zacpete lidem ústa...“

„Jsem velice unaven... Maminka by mně to též neodpustila, kdybych už první večer se toulal...“ vymlouval se Kaštyl.

Sili ještě jednou zaprosila. A odcházejíc, ještě ve dveřích prosila, aby jen se už nedostal Karel ke slovu.

Kaštyl si sedl na pohovku a zahleděl se smutně na kamaráda. Ten se smekl před druhem na kolena, sevl el jeho nohy a žadonil:

„Josífkul Odpusť jí... Odpusť též jim, mým rodičům. Hled, zklamaly nás všechny krásné představy, které jsme si dělali o domově. Představovali jsme si je všechny utrpením zkrásnělé, dobré, a zatím co jsme našli! Něco strašného se s nimi všemi stalo... Už ve vlaku jaké řeči jsme slyšeli. My bláhovci jsme se těšili, jak si všichni pochvalují změnu, a zatím jsme slyšeli jenom nářek po plných hrncích egyptských, tesknice po Rakousku, po jeho pořádcích... Nejasné podezření se nám vkrádalo do srdce, že pod novou firmou zůstal starý neřad... Nepoznávám otce, matky, i sestra je mne najednou cizí... Josífkul, odpusť jim všem.“

„Karle, co to děláš?... Za koho prosíš... Přece nemůžeš za nikoho. Nemůžeš za ně, za všechny... Bojím se jenom, Karle, že za rok, za dva též tak ztvrdneš! Že tě pokazí blahobyť, lesk, bohatství...“ staral se Kaštyl.

„Josífkul, přísahám ti, že zůstanu tím starým Karlem. Vše ti vynahradím, co jsi utrpěl ztrátou Cilky. Slibuji ti teprve nyní přátelství, jakého neviděl svět. Všecko mě bude tvým, neodloučme se od sebe... Viš, že nám bude pracovat do úpadu i jinak... rozumíš mně! Pravda, že neztratíš hlavu pro děvče, i kdyby to děvče bylo mojí sestrou!“

Kaštyl zaprosil o trochu vody. Kamarád mu podal minerální, jež byla na stole.

„Ta stará bolest hlavy se ozvala. Ale tak najednou, a takovou silou! Tušim, jsi mne těšil, proč jsi mne těšil, ach, už vím. Ne, ne, Karle, jsem přece družinník! A družinník pro děvče už si nezoufá... Co jsem to jenom chtěl říci... Jest-li pak si vzpomenu! Už vzpomínám: zvala mě na večeri. Přece uznáš... Omluv mne! Viš, Karle, co, poseď s nimi chvíli, a přijď. Sedneme si k peci s maminkou, budeme jí vyprávět, co já zapomněl, ty doplníš!...“

„Dobře, Josífkul... Omluvím se, nebo se ani neomluvím, a uteku jim... U vás budu teprve doma...“

Vešla Vlácilová. Znova vítala Kaštyla, znova zvala na večer. Proti bolení hlavy radila aspirin a nevěděla, jak se vlíchnout druhu synovu.

Když po odchodu Kaštylově osaměla se synem, zvažněla:

„Karlíčku, nezlob se... Připomeň tomu příteli, jak mne má

titulovat... Před válkou jsem byla paní Vlácilová, byla jsem i Vlácilka, ale dnes? Přece i pekař má vědět, jak se říká dámám v lepších rodinách."

"Maminko, maminko, jste to opravdu vy?..." spínal syn ruce. "Nic se nediv!" poučovala jej matka. "Ledačemu ti bude zvykat, čeho jsi u nás nevidíval... Ale proto jsem nepřišla... Karlíčku, nehněvej se, že tě budu otravovat hned první den... Ale myslím si, lépe bude, když ti to povím hned... Musím si postěžovat na tatínka..."

"Sužuje vás?"

"I ne... Že si zahraje někdy v komando, to bych mu odpustila, ale chytá se nějak ženských... Půl roku jezdil za hereckou až do Brna... no, aspoň jsem to neviděla... Ale něco se mně doma poslední dobu nelíbí... Zdá se mně, že tatínek tuze bere na naší vychovatelku... Dosud jsem se nemohla pravdy dopátrat, jen to cítím ve vzduchu... Nás ženy nikdo neoklame... Cili bude jistě při ní... služebnictvo bude placeno, jsem v tom domě jak prodaná..."

"Co já mám dělat, maminko, v té věci?"

"No, pomoz mně vypátrat... všechno — jak daleko jsou... Musela bych udělat skandálu konec... Přece pochopíš matku, či ne? A nebo, Karlíčku, přeber ji tatínkovi, jsi mladý, hezký, děvče bude celá blázen za tebou... Namluv si ji... Ne snad, abys ji chtěl za ženu, ne, nevěstu pro tebe už mám... jen tak si s ní pohrej, zakočkuj... a bude-li co z toho — neboj se, sama děvče vyplatím... Tak zachráníš klid svojí matky..."

"Děkuju pěkně, maminko!"

Matka nechtěla pozorovat ironie synovy.

"Už musím jít, hned bych se zamluvila... Abych ještě do kuchyně dohlédla, do jídelny, i převléci se musím ještě... hosté se pomalu budou sjíždět... A ještě něco... zaprosila jsem pana profesora, aby k tobě zašel a tebe na něco upozornil... Neurážej se nad tím... Adieu."

Ohlášený taneční mistr nedal na sebe dlouho čekat. Na vyzvání Karlovo usedl si do křesla.

"Dovolte, pane továrníku..."

"Pardon, jsem jenom kantor do dnes ruský zajatec..." přerušil jej Karel.

"Ó, pan továrník je příliš skromný!... Nuže, již odpoledne dovolil jsem si představit se vám jako společenský instruktor vaší ctěné rodiny... Páni rodiče mne titulují: profesor. Než na titulu nesejde... Myšlenka vašeho pana otce byla přímo výtečná. Vždyť nejeden zbohatlý člověk pro nedostatečné společenské vychování jest na posměch všem, zvláště inteligenci... Když tedy vaše dámy i pan otec svěřili mně svůj — abych tak řekl — společenský výchov, doufám pevně, mladý pane, že ani vy nepohrdnete mými instrukcemi..."

"Prosím, prosím!"

"Byl jste mnoho let na vojně. A tam zhrubli nejlepší a nej-

jemnější mužové . . . Budete i vy tedy potřebovatí moji pomocné ruky na hladkých parketách společenského života . . ."

"Tak začněte, pane profesore" — přetřhl instruktora netrpělivě Karel.

"První, čeho jsem si všimnul odpoledne — byl nedostatek úklony . . . Ne snad vašim drahým — ale byl jsem tu já, neznámý člověk, jsemu jste sice podal ruku, ale jsemu jste se zapomněl uklonit . . ."

"Vynahradím to po druhé, pane ceremoniáři!" posmíval se mladý Vlácil.

"O prosím, prosím . . . na mé osobě nezáleží . . . jest to jenom úvod do mých instrukcí . . . Tedy ještě jednou . . . Když se někomu představujete, nebo když jste představován, ukloníte se takhle . . . Račte to prosím zkusit . . ."

"Až potom, až toho bude více . . ."

"Jak je libo!" uraženě povídal ceremoniář. "Jenom ať to nepletete, až přijdou večer páni továrnici a . . ."

"Jací tovarníci? Tatínek přece řekl, že přijde švec Horák a krupař Mazánek."

"Prosím, pan Horák je majitelem velké továrny na obuv a pan Mazánek velkoobchodníkem . . . Pan otec vám to zapomněl asi říci, nebo vás chtěl překvapit . . . Považuji si za čest býti rovněž instruktorem těchto dvou vážených rodin . . ."

Karel se chytl za hlavu. "Jsem blázen já, nebo celý svět blázní . . ." Jal se rozčileně pobíhat po pokoji.

"Pane továrníku, jsem sice pro tuto dobu intimnějším přítelem vaší rodiny, ale i jako k takovému musíte mít jistý takt . . . Není přípustno, abyste se tak divoce rozháněl po pokoji v přítomnosti návštěvy, třeba důvěrné . . ."

Karel se postavil před profesorem.

"Pane ceremoniáři, pane instruktore, pane taneční mistře, abych nezapomněl, pane profesore, poučte mě, jak se slušným způsobem zbavit nepohodlné, protivné návštěvy? . . ."

"To se omluvíte nevolností, migrenou, nebo příliš nálehavou prací . . ." poučoval profesor dobromyslně.

"Pane profesore, promiňte, je mi tuze nevolno, mám migrenu, mám příliš nálehavou práci . . ."

"Pane továrníku, já nechápu" — uraženě zasípěl instruktor. "Tak, vy nechápete?" rozkřikl se Karel. "Tak vám ukážu, jak se dovede hokynářčin syn zbavit nepohodlné návštěvy."

Přiskočil ku dveřím, otevřel je dokořán a jemně zahvizdl se známým gestem pravé ruky.

Instruktor se němě uklonil a odcházel jako uražené božstvo se vztýčenou hlavou.

III.

Bankovní ředitel Petrus dokončoval svůj přípitek na počest snoubenců:

„A kdykoli si pane Horáku a vy slečno Vlácilova vzpomenete na dnešní den, nezapomeňte ani na nás, nadšené a upřímné svědky svých zasnub. Sobě pak a celé dnešní milé společnosti přeju, abychom se do půl roku ve zdraví a shodě shledali na vaší slavné svatbě.“

Všichni jali se připíjeti snoubencům. Vlácilová nedovedla potlačit slzičku, a továrnice Horáková, matka ženichova, rozplakala se načísto. Páni vtipkovali, snoubenci tvářili se slavnostně, jen mladý Vlácil, sedící po straně sestřině, byl tich. Hleděl zamyslen na kytici v košíku, ozdobeném širokou, bílou stuhou, přesně dle snubního ceremonielu upravenou.

Ředitel Petrus, přesně dle programu, pokračoval:

„Nyní ke druhému bodu naší krásné slavnosti. Naši hostitelé hrou Štěstěny slaví ještě jednu rodinnou událost, návrat svého syna z dlouhého, trapného zajetí. Pane Karle! Dlouhé přátelství s vaším panem otcem omlouvá a vysvětluje moje důvěrné oslovení k vám. Všichni, jak jsme zde, byli jsme mnohokrátě svědky, jak toužebně o vás vaši rodiče mluvili. Byli jsme nejednou svědky slz matky vaší. Nenadále ukončil se jejich žal. Již vás přitiskli ku svému, něžné tlukoucímu srdci. Jak jim všichni přejeme této chvíle. A za velikou čest si považujeme, že po vašich rodičích smíme vás přivítati my první z celého města a vám na zdar připíti. Vítejte nám. V nás vítá vás celá milovaná, osvobozená vlast. Mladý pane Vlácilé. Mnoho se změnilo za vaší nepřítomnosti. Neúmornou pílí vašich rodičů vzrostl blahobyt vaší rodiny do netušené výše. Čeká vás mnoho práce, na to vás už dnes připravuji. Nejen doma, v rodinných záležitostech, ale i ve veřejném životě. Čekáme od vás, že se станete jedním ze sloupů veřejného pořádku, že statečně budete čeliti všem podvrtným žvltům, jež by rády naši republiku v plenkách ulusily. Krácejte těsně po boku svého otce, tak se nedostanete nikdy na scestí. Prosíme vás, abyste nám byl věrným druhem. My vám slibujeme totéž!“

Opět zazvonily o sebe tenounké sklenice se šampanským, ozývalo se hřmotné volání „na zdraví“, vyměňovaly se veselé i dojaté pohledy.

A do třetice všeho dobrého, promluvil domácí pán. Poděkoval několika větami hostům, jak se to byl už týden učil pod vedením instruktorovým.

I třetí přítipek minul bez přitohdy.

Hosté i hostitelé seděli chvíli bez řeči. Pak se zase rozproudila živá zábava, hlavně přičiněním Petrusovým a Mazánkovým.

Mlynářka Fialová lichočila hostitelce:

„Ale je to kráska, ta vaše Cilinka . . . Kéz bych já měla takovou dceru . . . Kdyby si nebyl pan Horák pospíšil, byla bych vás o ni prosila pro našeho Ferdáčka . . .“

Mazánek si dobíral Vlácilu:

„Co pak dáš za věno nevěstě? . . . Prý ten baráček na rynku . . . A ještě výminek prý jsi dal pro sebe na to vrazit. Je to pravda, ty špinko?“

Jídelna zaburácela smíchem.

Horák otec lichotil řediteli Petrusovi:

„Ale jsi ty řečník! Rozbrečel jsi nás všechny . . . Tys měl být páterem! Ale co, páterem! Poslancem jsi měl být!“

Petrus se nafukoval:

„Tak, tak . . . Do Národního shromáždění jsem se měl dostat . . . To byste viděli. Já bych jim dal osmihodinovou práci. Já bych jim dal socialisaci . . . Jako v Rusku! Zabrali banky, ředitele vyhnali a vedli si to sami. Do měsíce byly kapitály ve vzduchu, a bolševici jsou na papučích . . .“

„Nasmál jsem se vám včera ve vlaku . . .“ vyprávěl mlynář Fiala. „Dva občánkové trousili rozum o kefasech . . . Prý udělají všeci brzo úpadek, až nastanou normální poměry. Jsou prý zvyklí bráti stoprocentové zisky, ukvapí se jednou — dvakrát, věnou se do nějaké spekulace, a přes noc pozbudou všechno jmění . . .“

„Blázní byli, kordy měli!“ posmíval se Mazánek.

Karel patrně neslyšel v Rusku slova „kefas“ a ptal se Horáka otce, co to slovo má znamenat. Tázaný upadl do velkých rozpaků a přenechal vysvětlení řediteli Petrusovi.

„Kefasem je u těch lumpů každý, kdo přes válku nezahálel, kdo se přičiňoval a kdo něco má . . .“

Výklad setkal se se všobecnou pochvalou. Jenom mladý Vlácil nebyl uspokojen. Jeho mlčení a jeho vážnost šířily jakousi těžkou atmosférou.

Mlynář Fiala snažil se jí ze všech sil rozehnat.

„Vlácilé“ — pravil, „uctil jsi nás znamenitě. Umiš to. Všecka čest vzácné hostitelce . . . Jenom jedné lahůdky postrádám. Bolesně postrádám.“

Vlácilová zvážněla:

„To je horrentní! Na co jsem jenom mohla zapomenout!“

„Ven s tím, snad budu moci chybu napravit!“ přimlouval Vlácil, ale čil už čertovinu.

„Tak jsem se těšil“ — tvářil se Fiala zklamaně, „že na prvním místě bude se zde stkvíti „Vlácilova marmeláda“, a že si ji budu moci namazati hodně na tlusto . . .“

Ohlušující smích celé společnosti byl Fialovi odměnou.

„Tatínku, proč se vám smějí? Nerozumím tomu všemu!“ — ptal se Karel.

„Ještě vám nenamazal tatínek svoji marmeládu?“ — ptal se Fiala. „No tím jenom dokázal, že vás má rád . . .“

Ale ani se Fiala nenadál, a už měl před sebou krabici „Vlácilovy marmelády“.

„Tady máš a je! A co nesíš, vezmi si na snídání! Abys mně toho nevyčítal celý rok!“ pravil Vlácil, jenž se hned vpravil do žertu.

Karel vida, že ani matka, ani sestra nejsou nijak uraženy, osmělil se ještě jednou tázati se otce:

„Ale já pořád nerozumím, tatínku!“

„No tak si přečtěte, co je na krabici . . .“ pravil starý Horák.

„Vláčilova marmeláda. 95% ovoce... Je tu totiž malá tisková chyba. Ta devítka se připletla nešťastně sazeči do ruky... Má státí správně 5% ovoce... Jenom je podivné, že tatínek tu chybu nechává už třetí rok...“

„A co obsahují ostatní procenta, tatínku?“

Petrus, vida zakaboněného Karla, vmísil se do rozpravy. „Obchodní tajemství — vlastně zde — *tajemství výroby* se nepřetřásají ani v důvěrných kroužcích... To je první příkázání našeho desateru!“

I Vláčilová mateřským citem vystihla nemilou situaci a jala se ji vyrovnávat:

„Jenom nám naši marmelády nehaňte! Kdybyste věděli, jak si ji lidé chválí. Dnes jsem dala poslat do „Českého srdce“ celý metrák. Zvolily mne za protektorku, vymlouvala jsem se, bránila jsem se celou hodinu, ani slyšet jsem nechtěla — což nemám své práce dost? — ale nedaly pokoje, dokud jsem toho nepřijala. A tak aby neřekly, že jsem špína, dala jsem jim tisícovku, metrák marmelády, cukru, mouky...“

Malomluvná jinak mlynářka si zabrousila:

„Jsem zvědavá, kolik z toho *České srdce* dostane... Myslím, si to všechno hladové panstvo samo rozebere... Beztoho ničeho kloudného nesnědí... Jsou rády, že se ve spolku při těch dětech trochu přizíví...“

„Ja, ja,“ přitakala Horáková. „Před válkou nevěděly, co na sebe dát, čím se obléci. A dnes přestávají, obracejt, barvit, až je to směšné. A ta jejich obuv! Včera jsem šla za ředitelkou Sovovou, ale ta vám měla vyšmathané botky! Fi! Hanba povídat!“

„Jsou to změny... to byla samá paní radová, paní kontrolorová, paní ředitelová, paní inspektorová... Našinec, aby jim jenom ruce líbal...“ vzpomínala Vláčilová, aby neupadla v pozezření, že je získána volbou protektorky.

Mlynářka se posmívala:

„Zkrotly ty pávice, zkrotly... Dokud byly plné krámy uher-ské nulky, ohrnovaly všechny nos nad mlynářkou z Podleší... A dnes nevědí, jak mne titulovat. Div mně ruce nelíbají. To je milostivá paní sem, milostivá paní tam! Kdybych se nebránila, všechno zlato by mně snesly, všechno jemné prádlo. Moje děvečky by mohly v hedvábí chodit... Což o to, pomohu ráda každé, pokud to lze... Jenom jednu jsem zkrotila... Před týdnem... Přišla k nám doktorka Šmahová... a to bylo jen „občanko“, „občanko!“... Ale té jsem dala občanky, to si můžete představit!“

(Pokračování.)

Přehled staroegyptského písemnictví.

I.

Nejdůležitějšími a nejzajímavějšími památky staroegyptskými jsou nepopíratelně ony, které jsou opatřeny *náписы*. Nejstarší takové památky písemné datují se z dob prvních faraonův. Vynález písma staroegyptského je charakteristikou období *thinitského* (4.000—3.400 př. Kr.).

Nejstarší — posud známé — písemné památky staroegyptské jsou velice krátké: pozůstávají většinou z vlastních jmen, titulův a stručné zmínky o událostech nejdůležitějších.

Přirovnáme-li nejstarší písmo staroegyptské k písmu z dob pozdějších, vidíme ihned, že se ještě nalézalo v plénkách: než i v této prastaré době vyznačuje se již sobě vlastním rázem piktografickým a obsahuje fonetické i alfabeticke součásti, ze kterých pozůstává systém hieroglyfický. Jednotlivá znaménka nejsou sice ještě přesně vyvinutá, ale jsou již určité nakreslena, takže se během pozdějších století valně nezměnila.

Písemné památky z období *thinitského* náleží téměř všechny *králi* a jeho bezprostřednímu okolí. Zachovaly se na velkých stélách, na hrobech královských vztýčených a obsahují většinou pouhá jména kdysi pod nimi odpočívajících faraonův. Události dějepisné (válečné výpravy, slavnosti náboženské, dokončení velikolepějších staveb) byly zaznamenávány na dřevěných neb ze slonoviny zhotovených destičkách. Vedle krátkého textu nalézal se na nich též případný obraz a jméno současného faraona.

Každý vyšší administrací úředník staroegyptský měl úřední pečeť, na které bylo vyryto jeho jméno i titul, úřad jakož i jméno panujícího faraona. Těmito pečetěmi byly zapečetovány ku př. velké hliněné zátky, kterými byly uzavírány mohutné dzbány, zásoby pro zemřelé krále obsalující. Tyto — valnou většinou znamenitě zachované — otisky tvoří nejdůležitější a do jistého stupně nejzajímavější sbírku nápisů z období *thinitského*.

Kromě krále měli též vysocí úředníci a velmožové právo označiti hrob malou stélou: i na ní nalézal se jejich titul a jméno. Není zde třeba podotýkati, že tyto stély a hroby nalézaly se v bezprostřední blízkosti hrobů královských.

Jména tehdejších faraonů nebyla ještě psána do oválných rámečků, jak vidáme v období „Říše Staré“, nýbrž nalézala se uprostřed malého pravoúhelníka, pode kterým býval znázorněn nějaký motiv stavitelský; nad pravoúhelníkem byla vyryta zpravidla podoba sokolí. Pravoúhelník představoval palác královský a podoba sokolí symbolisovala boha Hora. Tedy v těch prastarých časech nenazývali se ještě faraonové „král Egypta N. N.“, nýbrž „Horus N. N.“. Rovněž z pradávných dob datuje se název králů egyptských: „Pán jižního a severního diádemu“ a z polo-

viny dynastie první (kol. r. 3.300 př. Kr.) pochází titul: „Kráľ Horního a Dolního Egypta“.

Po období thinitiském učinilo písmo staroegyptské mohutný pokrok: bylo trvale uspořádáno a upraveno, schopno vyjádřit různé odstíny myšlení a představ. Zároveň toto neobyčejně sličné a oku lahodící písmo honosilo se příhodnou vlastností dekorativní, takže se dobře hodilo za vkusnou ornamentiku těch nejrozmanitějších památek. Dostačilo několik lepých značek hieroglyfických, aby z předmětů — jinak bezcenných — bylo učiněno dílo ceny umělecké.

Toto užitečné a zároveň výzdobné písmo hieroglyfické objevuje se v období „*Ríše Staré*“ (kol. r. 2.900—2.400 př. Kr.) ve svém *alfabetickém, slabikovém a ideografickém* vývinu téměř na všech tehdejších památkách, zvláště však ve *hrobech vedle výjevů obrazy znázorněných*. Jsou to obvykle *kratičké věty* v ústa vedle znázorněných osob kladené. Tak ku př. pozorovatele nikterak nepřekvapí, povzbuzuje-li obrazem znázorněný řemeslník svého druhu slovy: „Pospěš si!“ aneb: „Dej přec pozor!“ aneb libuje-li si žnec v úpalu slunečním notným douškem piva se posilující: „Ach, jak to chutná!“ Jindy zase vyznívá k nám píseň oráče staroegyptského — na vlnkách ještě poli pracujícího. U vchodu hrobního a na stěle, před kaplí hrobní umístěné, čteme jméno nebožtíkovy, jeho hodnosti a krátké formule modlitební k bohům Osiridovi a Anubisovi; o něco dále poučuje nás dlouhý nápis o darech obětních, hned vedle obrazem znázorněných. Na stěnách hrobů královských můžeme zase čísti dlouhé texty obsahu náboženského, v hustých sloupcích tam umístěné; jinde zase — ovšem že ve svém hrobě — vypravuje vysoký hodnostář svou autobiografii a celou svou úřední kariéru... I tyto texty historické jsou neobyčejně cenné. Na jiných památkách jsou do tvrdého kamene vyryty texty úřední, jako ku př. dekrety královské atd. atd.

Již v období „*Ríše Staré*“ bylo užíváno při spisování *delších prací vědeckých* — zvláště v oboru lékařství, bohovědy atd., jakož i v dopisování — nejen *lehčího a pohodlnějšího materiálu* než kamene, ale také jiného *písmu* než hieroglyfického: byly tyto práce psány na *listy* z kůže *papyrusového* zhotovené písmenkami *kursivními* (ležatými). Toto písmo kursivní bylo jakousi zkráceninou hieroglyfů a je známo pod jménem písmo *hieratického*. Toto písmo hieratické bývá uspořádáno někdy ve sloupcích kolmých, jindy zase v řádcích vodorovných, psaných od pravé ruky k levé. Jednotlivé listy papyrusové byly spojovány v dlouhé závitky. Psáno bylo inkoustem pomocí štětečku neb přitřnutého rákosu.

Následkem snadné porušitelnosti tohoto materiálu zachovalo se poměrně málo písemných památek z období „*Ríše Staré*“; které se však zachovaly, potvrzují, že psací metoda, v obdobích pozdějších při spisování užívaná, podstatně se nelišila od způsobu psaní v „*Ríši Staré*“...

Pravili jsme, že nejcennější památky písemné z období „Říše Staré“ pocházející, pozůstávají dílem z t. zv. *textů pyramidových* obsahu náboženského a magického, dílem z nápisů *hrobních* obsahu *historicko-biografického*. Oba druhy těchto památek nevykukají ani zvláště vybroušeným slohem ani vznešenější tvorbou.

Teprve v „*Říši Střední*“ vyšla na světlo delší řada prací rázu *výslovně literárního* (kol r. 2.000—1.600 př. Kr.). Tato díla pozůstávají jednak z básní — jako ku př. písně harfeníkovy aneb rozmluvy nešťastníka s jeho duší, z vypravování jako ku př. příběh Sinuhitových, krále Cheopse a čarodějnů, z úryvků krasořečnických jako ku př. obhajování se výmluvného sedláka, aneb z nauk mravoučných jako ku př. naučení Kakemnových a Ptahhotepových. Kromě těchto literárních prací zachovaly se z tohoto období četná díla obsahu náboženského a kouzelného, díla lékařská a různá pojednání vědecká. Všechna tato díla literární jsou sepsána mluvou krásnou a čistou, všech cizozemských příměsků naprosto postrádající, slohem vybraným, větami jasnými a jednoduchými, z nichž vysvitá zvláštní obliba tehdejších spisovatelův staroegyptských v alliteraci (souliternosti) a hříčkách slovních. Všechny papýry, práce tyto obsahující, zachovaly se ve velmi dobrém stavu až na naše dny, vydávajíc výmluvné svědectví, že „*Říše Střední*“ byla *klasickým obdobím literatury staroegyptské* . . .

Podmanění Syrie a čilé styky s přední Asii v obcasi „*Říše Nové*“ (kol r. 1600—322 př. Kr.) měly značný vliv na kulturní život Egypta. Tento vliv lze zvláště pozorovati na jazyku staroegyptském. Objevuje se v něm právě v těchto dobách hojnost slov semitských, sloužících dílem k vyjadřování nových idejí, dílem ku pojmenování předmetů dříve neznámých. Některé z těchto semitských výrazů vytlačily dokonce dřívější čistě egyptská pojmenování. Zdá se, že v tomto období náleželo k „dobrému tonu“ užívatí v dopisech a literárních pracích co možná největší počet slov cizích. Tehdejší faraonové vedli celou korespondenci se syrskými vasaly v jazyku semitském, jenž byl zajiště u dvora jejich dobře známým jazykem diplomatickým.

Texty z období „*Říše Nové*“ jsou tedy sepsány jazykem *méně čistým než v obcasi předešlém*. Avšak významávají se *růzností a značným počtem*. Zachovaly se spisy obsahu dějepisného a úředního, vypravování životopisná, lícné výprav válečných a vítězství nad nepřáteli dobytých, výnosy (dekrety) a akta královská, chvalozpěvy na počest faraonů složené, pak práce čistě literární jako vypravování, básně, spisy mravoučné, hymny na oslavu králův a božstev složené, z nichž některé uloženy byly v t. zv. „*Knize Mrtvých*“, sbírky vzorných dopisův, soudní pře, pojednání lékařská a bezpočetné spisy obsahu kouzelného, náboženského a bájeslovného.

Některé z těchto textů jsou vyryté neb namalované na zdech chrámových, na stélách neb na stěnách hrobův, jiné zase jsou

ve značném množství napsány písmem hieratickým (kursivním) na závitcích papyrusových neb na *stěpinách nádob* a na *kusech kameni*. Tyto *poslední* památky písemné, na stěpích a kamenech písmem kursivním napsané, nazývají se *ostraka*.

Spisy obsahu nábožensko-magického bývaly kladeny do tehdejších hrobů po bok nebožtíkův, aby je doprovázely na onen svět. Někdy byly vedle nebožtíků kladeny i spisy obsahu zábavného, aby se mohli příjemně pobavit v životě posmrtném. Největší pak počet závitků papyrusových byl nalezen uvnitř nádob uprostřed zřícenin domů staroegyptských: patrně sloužily ony nádoby za soukromé „knihovničky“. Ostatně v soukromých domech tehdejších bylo nalezeno jen málo knih: nalézalyť se větší knihovny pravděpodobně v palácích královských a u chrámův. Tam byla asi přechovávána díla cennější a sice až do oné doby, kdy Ptolomejci soustředili v knihovně Alexandrijské značný počet starých rukopisův a to nejen egyptských, nýbrž také řeckých. Známary fanatismus chalifa Omara připravil nás o tento nenahraditelný pramen lidské vzdělanosti . . .

Až do období „Říše Nové“ psalo se v Egyptě výhradně písmem hieroglyfickým a hieratickým; avšak tento poslední druh písma stával se čím dále tím *kursivnějším*. Počínaje občasim saitským písaři tehdejší snažili se *zjednodušit* písmo: tento nový druh krasopisu, jen málo připomínající staré hieroglyfy a ladné písmo hieratické, nazývá se písmem *demotickým*. Užívalo se ho hlavně v občasí nadvlády perské ku psaní *dopisův, kupních smluv* a pod. Tento přechod písma hieratického v demotické odpovídá přesně *konce autonomie (svězákonnosti) Egypta* . . . Tuto dobu možno považovati za *konec kultury egyptské*. Je pravda - - živila ještě po dobu několika století, avšak nikdy více nenačerpala potřebné síly, aby vzchopila se k životu plnému, naopak rychle se zvrhla: bylať i tato vzdělanost, po tolik století světu starověkému věvodící, zatopena kulturou novou . . . Nálev nové krve stal se pravděpodobně v dávce příliš silné: místo aby tuto starou vzdělanost novým naplnil životem, urychlil její pád . . .

Od této doby byl Egypt nejen v ohledu kulturním, ale také v ohledu politickém pouhou *provincií hellenskou* . . .

III.

Předslav tento stručný *přehled* písemnictví staroegyptského předložím nyní z něho čtenářstvu několik *ukázek*.

Pravil jsem nahoře, že jednotlivé výjevy, na hrobech znázorněné, doprovázeny jsou stručnými nápisy. Některé obsahují *krátké popěvky*, kterými tehdejší dělníci se při práci obveselovali. Tyto *krátké písničky* značně se podobají písním, které dnešní Arabové při denním zaměstnání tak rádi popěvují.

Tak na př. nosičům nosítek na malbě, z doby šesté dynastie pocházející (kol. r. 2400 př. Kr.), je do úst kladen *popěvek* následující:

„Nosiči nosítek jsou spokojeni;
jsou-li obsazená, jsou krásnější
než když jsou prázdná.“

Pastýř, přes zaplavená ještě pole ovce ženoucí, smutně pje:

„Ve vodě u ryb stojí pastýř váš:
se sumcem rozmlouvá,
pozdravuje štika.
O západe! Kéž bych byl pastýřem v končinách tvých!“

Z „Říše Nové“ zachovala se tato píseň voláková:

„Mlatte pro sebe, mlatte pro sebe,
volové, mlatte pro sebe!
Mlatte pro sebe! Píci vaši je sláma,
zrno náleží vašemu pánu!
Nebudte líní, jeť dnes chladno!“

Jako příklad *autobiografie* uvedu zkušenosti válečníka, jenž pomáhal osvoboditi Egypt od nadvlády Hyksův, který vyprovázal své vladaře na výpravách nubijských a syrských:

„Ahmose, nejvyšší námořníkův, syn Ebanův . . . Oznamuji vám, vy všichni lidé, přízeň, která mi byla prokázána: Byl jsem před tváří celé země sedmkrát zlatem odměněn¹⁾, kromě toho otroky a otrokyněmi; a byl jsem mnohými polnostmi obdarován.

Strávil jsem svůj vývoj (různými věky života) v městě Fikábu. Můj otec byl důstojníkem faraona Seknenrea . . . Začal jsem svou dráhu důstojníkem na válečné lodi „Divoký býk“ za panování Ahmosa I. Tehdy byl jsem ještě mladíkem a neměl jsem ženy a ještě jsem spal v pokrývce vlněné.

Když jsem si založil vlastní dům, byl jsem pro zdatnost svou přeložen k loďstvu severnímu; zde dokonce doprovázel jsem pěšky vůz vládce při jeho vyjíždkách. Když bylo obléháno město Avaris²⁾ prokázal jsem před Jeho Veličenstvem pěšky svou statečnost. Pak byl jsem přeložen na (válečnou) loď „Záře Memfidská“. Když bylo bojováno na vodě v kanále avarijském účastnil jsem se šarvátky a ukořistil jsem jednu ruku.³⁾ Bylo to ohlášeno mluvčímu královi a já byl odměněn zlatem statečnosti. Pak bylo zase na témže místě bojováno; dostal jsem se do šarvátky, ukořistil jsem jednu ruku a byl po druhé obdarován zlatem udatnosti. Na to bylo bojováno v oné části Egypta, která leží na jih od tohoto města (t. j. Avaris). Ukořistil jsem živě zajatého muže;

¹⁾ T. j. prsteny a náhrdelníky s podobami lvů a much. Těmito předměty bývali odměňováni důstojníci za zvláštní statečnost — to byly tehdejší řády a významání.

²⁾ Opevněné město Hyksů ve východní Deltě.

³⁾ T. j. zabil jednoho nepřitele. Ufězávali vojáci staroegyptští padlým nepřítelů ruku jako vítězné znamení a kladli ji před faraona jako důkaz statečnosti.

... spoutal jsem ho a jel s ním přes vodu. Bylo to ohlášeno mluvčímu faraonovu a já byl zlatem v mře dvojnásobně odměněn. Pak bylo dobyto město Avaris. Ukořistil jsem tam jednoho muže a tři ženy — dohromady čtyry hlavy. Jeho Veličenstvo daroval mi je jako otroky. Pak byl obléhán Šaruhen (v Palestýně) po dobu tří let a Jeho Veličenstvo ho dobyl. Ukořistil jsem tam dvě ženy a jednu ruku. Obdržel jsem zlato statečnosti a kořist mi byla darována jako otrokyně.

Když byl Jeho Veličenstvo zničil asijské barbary (t. j. Hyksy), táhl proti proudu (t. j. po Nilu nahoru) za přičinou pokoření Beduinů nubijských. Jeho Veličenstvo způsobil mezi nimi hroznou řež. Já tam ukořistil dva živé muže a tři ruce. Byl jsem za to odměněn v množství dvojnásobném; kromě toho obdržel jsem dvě otrokyně. Když Jeho Veličenstvo jel po vodě (t. j. po proudu Nilu) veselilo se srdce jeho ve statečnosti a vítězoslávě: zmocnil se národů jihu a severu.

Pak přišel (z Nubie) odbojník Ata do Horního Egypta. Jeho osud uvrhl ho do záhuby, neboť bohové hornoegyptští se ho zmocnili. Jeho Veličenstvo našel ho u kataraktu (nilském). Jeho Veličenstvo odvedl jej jako živého zajatce; též všichni jeho lidé byli jako kořist pryč odvléčeni. Já zajal dva lučištníky a spoutal je na lodi Atově. Dostal jsem za to pět lilav (t. j. otrokův) a pět jiter poli v městě mém. Podobně bylo obdarováno i ostatní mužstvo lodní.

Nato přišel odbůjce Tetian, když byl koleni sebe odbojníky shromáždil. Jeho Veličenstvo jej zničil a jeho vojsko bylo jako by nikdy nebyvalo. Byl jsem obdařen třemi hlavami a pěti jitry polností v městě mém...

Pak vezl jsem na lodi krále Thutmosa I. proti vodě do Sudanu, aby potrestal vzpouru tamějších barbarův a aby překazil vpád Beduinův. Při nepříznivé vodě prokázal jsem svou zdatnost propraviv loď ohbím.¹⁾ Za to jsem byl jmenován „Nejvyšším námořníkem“. Jeho Veličenstvo setkal se s vojskem nepřátel a zůfil proti nim jako pardál. Prvý šíp Jeho Veličenstva zůstal vězeti v těle tohoto bídáka (t. j. pohlavára); pak počali se barbaři kolísati bojíce se hada Jeho čela²⁾... Jeho Veličenstvo vrátil se po proudu zase zpět a všichni cizozemci nalézali se v ruce Jeho; tento bídny Beduin nubijský byl zavěšen za nohy na přídě lodi Jeho Veličenstva, když jsme v Karnaku přistáli.

Nato táhl (král) do Syrie, aby schladil své srdce v zemích cizích. Jeho Veličenstvo přišel až do Mesopotámie a našel toto bídny (kníže), kterak válku strojl. Jeho Veličenstvo způsobil hroznou řež a v triumfu odvedl bezpočetné zajatce. Tehdy stál jsem v čele našich vojákův a Jeho Veličenstvo byl svědkem mé

¹⁾ „Ohbí“ nilské blíže Derru — 220 km jižně od Elefantiny — jest ještě dnes postrachem nilských plavcův, protože tam Nil v krátké vzdálenosti teče směrem jižním; jelikož tam většinou věje vítr severní je nutno pracovati proti proudu, takže za den stíží loď urazí jen několik kilometrův.

²⁾ T. j. hada na diadémě faraonově znázorněného.

udatnosti: ukořistil jsem jeden vůz válečný, jeho koně a vozače a přivedl jsem je zajaté k Jeho Veličenstvu. Byl jsem za to odměněn zlatem v míře dvojnásobné.

Pak jsem sestárnul a věku kmetského se dožil. Přízeň má je i nyní tak velká jako byla na počátku, moje oblíbenost zůstala nezměněná — kéž bych odpočíval ve hrobě, který jsem si sám vystavěl!"

IV.

Obřady kultické byly doprovázeny různými úměrnými (rhytmickými) říkadly kouzelnými. Tato úměrnost či — jak staří Egypťané říkali — „správná výslovnost“ v překladě pohříchu se ztrácí. Jedno takové říkadlo z doby šesté dynastie (kol. r. 2.400 př. Kr.) zní:

„Obětováno jest ti oko Horovo;
Jsou v něm uzavřeny chleby pšeničné, Osiris Onnos, v oku Horově.
Vkládám v ústa tvá oběti tvé, Osiris Onnos,
obětuji ti oko Horovo, chléb tvůj . . .“

Bohyně Nut, nebes královna, byla opěvována písní následující:

„Když ještě nebyla's zrozena, ó Nut,
byla's již obdařena duší,
a byla's mocnou v životě matky tvé Tefnut.
Srdce tvé bylo mohutné a byla's silná v životě mateřském ve jménu
tvém Nut:

tyť jsi dcera, jež v životě matky své mocnou byla
a jež zjevila se jako král.
Nut, ty's objevila se jako vládce, protože jsi bohů se zmocnila,
jejich duši, jejich dědictví, jejich pokrmův a veškerého jejich majetku.
Ó veliká, v nebesa proměněná, mocnou a silnou jsi byla a naplnila's
svět spanilostí svou.

Celá země leží pod nohama tvýma, ty's ji vydobyl!
Rameny svými objímáš zemi a všechny věci,
spala's u boha pozemského ve svém jménu nebes
a bůh země všude spojil ti zemi veškerou.
Daleko od země stála jsi na svém otci Sos, nad kterým vládneš.
On tě miloval a všude se tobě podrobil.
Všechny bohy přijala's k sobě na člunech jejich:
umístila's je jako světla, aby jako hvězdy u tebe bydleli.
Dvě oči zazářilo na hlavě tvé, ó Nut,
vzala jsi Hora a jeho kouzelníci,
vzala jsi Setha s jeho kouzelníci,
Nut, ve jménu tvém, Kvetoucí (Spanilá) z Heliopole, spočítala's
dětí své.“

Jak jsem pravil zachovaly se tyto texty z období dynastie šesté,

avšak pravděpodobně stárí jejich sáhá až do dynastie třetí (kol. r. 2.900 př. Kr.). Snad byly složeny v Heliopoli (On). Užíváno jich bylo dlouho; teprve v období „Říše Střední“ (kol. r. 2000—1600 př. Kr.) byly zatlačeny do pozadí t. zv. „*Knihou Mrtvých*“.

Jednotlivé části této sbírky textů náboženských — dle výslovných údajů v dotyčných rukopisech — pocházejí ze samých prvních dob království egyptského. Během staletí byly k nim připojeny texty příbuzné původu novějšího pocházející z Heliopole, Hermupole, Panopole a pravděpodobně též z Letopole. Všecka tato města byla prastarými středisky kněžstva staroegyptského. Některé hlavy „*Knihy Mrtvých*“ jsou původu nového a tvoří jakýsi její dodatek.

Účelem „*Knihy Mrtvých*“ bylo doprovázeti nebožtíka nejen na jeho pouti na onen svět, ale také zabezpečiti mu možnost návštěvy občas krásné světlo světa pozemského. Tuto návštěvu mohl nebožtík vykonati dle libosti v podobě lidské neb zvířecí. Za podobným účelem byly též složeny následující knihy v období „*Říše Nové*“ značně rozšířené (kol. r. 1.600—332 př. Kr.): „*Kniha otevření úst*“, „*Kniha o tom, co v podsvětí jest*“ a „*Kniha o branách*“. Tato poslední kniha byla složena na základě domněnky, dle které bylo podsvětí rozděleno branami na více říší, do kterých strážcové jednotlivých bran vpustili duši nebožtíkovu jen pod heslem, z nějakého říkadla kouzelného pozůstávajícím. Kromě těchto knih zasluhuje zmínky ještě t. zv. „*Kniha o dvou cestách*“. Tato kniha byla již rozšířena v „*Říši Střední*“. Dle ní mohl se nebožtík dostat na onen svět či do „*Kraje čis-tého Nilu*“ cestou dvoji po souši neb po vodě.

Cenou literární v těchto knihách vynikají *chvalozpěvy* na počest *vycházejícího a zapadajícího slunce* složené. Tyto hymny pravděpodobně původem svým spadají v občasí „*Říše Nové*“. Vynikají jemným smyslem pro krásy přírodní, na př.:

„Sličné jest slunce z rána i z večera,
všechny bytosti, věčné hvězdy, je velebí.
I máti jeho, paní Nut, poctu mu vzdává,
bohové severu i jihu, východu a západu,
neochabují v jeho chvále.

Kéz skýttá pěvci tento chvalozpěv pějícímu
sladký dech chladivého vánku,
kéz denně září nad jeho hlavou.“

(Pokračování.)

Z knihy „Rytíř Smrt z Vojnovic“.

Jak hrob je chladna těsná kaverna,
v ní voda se stěn zvolna dolů kape,
a ohníček tmy bliká do černa.

Kol ohně vojáci. Noc mrazivá.
Děl italských se smečka venku sápe
a železem bok hory rozrývá.

Na úkryt skalní buší granáty.
Kol ohně ticho, každý sama sebe
jen ptá se: „Živ druh sněhem zavátý?“

Tam venku stojí horské u stěny
sám jako socha, nad ním černé nebe,
zrak temnou dálkou hledí upřený.

Zazáří chvíli nocí raketa,
zrak oslepí a zase ve tmách hasne,
až do mraků z děl oheň zalétá.

Snili tiše padá. Vojín vzpomíná:
Tam v dáli Hostýn, v slunka září jasné
se třeptí pod ním Hané rovina.

Zem jarem voní . . . Skřivan do polí
již volá . . . S dítkem doma žena . . .
(To po zemi se sotva batolí . . .)

Je matka „tata“ mluvit učívá,
by dcerka byla otcem pochválena,
až z vojny přijde . . . Muž se usmívá.

Ó, neusmívej se! Což nevidíš
té postavy, jež v září reflektoru
po sněžné pláni kráčí výš a výš?

Toť světa pán, Smrt rytíř z Vojnovic . . .
Hle, nového se oblek do úboru
a bílou kuklou zakryl žlutou líc.

Již nudný je mu stálý hukot děl.
V sních měkký hluše zapadají stěly,
a proto novou zábavu by chtěl.

Vše zničit rázem! . . . Lýže ptiptná,

v let po srázu se horském dává smělý,
a před ním, za ním sněhu lavina.

Jak pod ním skály těžce sténají!
Ta bílá spousta vrzá, piští, hvízdá,
a nebe, země v mračnu splývají.

Skok poslední! . . . A dutým zahřmáním
kdes v propasti ta děsná končí jízda —
To nad čínem Smrt jása zdařeným.

Noc přešla. Slunka první rudý svit
zas líbá horu, která stojí pusta,
jen černou dráhu zhouby na ní zřít.

I děla stichla. Kdo zde ještě živ?
Tam v kaverně se modlí bledá ústa:
„Bůh duši druhu budiž milostiv!“

— Ven ze skalního hrobu! Změnit stráž! —
zní povel. Chodbu v bílé světlo denní
si otvírají. -- Slyš tu křik: „Druh náš!“

V té děsné směsi sněhu, balvanů
až po krk tone, v rychlém závodění
mu páže druhů nesou záchranu.

Již procitá . . . Jak cize jeho hled
se v tváře přátel zradostněle dívá,
„Já žiji?“ ptá se promodralý ret -- --

Tam pod Hostýnem -- doma -- v dáli kdes --
se za manžela fine prosba tklivá,
ta pavézou mu byla v noci dnes,
ji ochromena Smrti ruka chtivá.

.

Vzhůru poháry, v nichž perlí révy šťáva,
a mně ku počtě je vyprázdňte rázem!
Na to nedbejte, že krví zčervenává
víno v ruce vám, dost vyteklo jí na zem,
réva kořenem jí do svých hroznů vssává.

Hudbo zajásej! Pryč odstup, bázni lichá!
Mými hostmi jste! Vám přítěň svou vstříc nesu —
Trubky zazněte, však housle ať jsou zticha,
teskný jejich tón se nehodí nám k plesu,
zní jak matky ston, když o své dítě vzdychá.

Zlatá kupa zde! Jen berte, moji hosté,
měšce naplňte si žádoucí tou žlutí,
šperky kovejte, mně na památku noste!
Lehce nabyl jsem a proto dávám s chutí,
slzy seju jen, z nich nové zlato roste.

Dokud hostím vás, chci rozkoš všude zřítí —
Zazpívejte přec! Ať dívky v kolo skočí,
těl svých žádosti ať krev vám v žilách vznítí!
Démant za úsměv a pohled hezkých očí!
V zhouby potopě ctnost dál by chtěla žítí?

Nuže, hosté mí! Zda nejsem štědrým pánem?
Svět jsem zapálil, teď k hostině nám září,
dokud neshoří, my plesat nepřestanem — — —
Moji nadvládu až doba nová zmaří,
zoufal budete si nad krvavým ránem!

M. Kavanova :

Růže.

Vídávám často v legendy přisvitu
svatého Františka cestou se brát,
nadšení zvědá ho k modrému blankytu,
z úst jemu perličky padají rad.

Jak by moh uzavřít svých světél prameny,
k té pastvě jemu je vitaný host,
pro Krista, chudáček, do krve zraněný
a všeho sobectví úplně prost.

Slyším ho povídat pohádku o ctnosti,
jak možno stoupati do hor vždy výš,
zmocnit se paprsků nejčistší radosti,
ku hvězdám vzlétati blíže a blíž.

Duše mu vyhledá z tajemných záhonů,
sil v ně a přerodil vše v odlesk zor,

zvedl květ zlatistý z neznámých zákonů,
zašuměl údivem pozemský bor.

Ó, kolik úderů, než mohl ulíti
radosti vína, žaly plamen sžeh,
z kolika zvedl se, nevinen, ubití,
zmocnil se vítězství nad křivdou všech.

Života cestami za Tebou tápeme,
mísí se do všeho z vracení trud,
kéž úder smyslem Tvým, ze vnitra chápeme,
změníme v růží štěp hlohový prut!

Cestou.

Jdem za dnem den svému sklonu vztříc,
postupně cesty lidstva sváží se —
ať křičí svůdci lidu sebe víc,
k velkému moři v smrti úděse.

Blednem a žasnem, jak proudí Páně van,
uchvácí náhle kolem oběti,
v kvetoucích máků sáhne lán
a lístky svěží větrem odletí.

A když přijde pocelovat nás -- ?
Ó, Jeho chvíle nikdo nečtítá,
snad někdo slyší z předtuch smrti hlas,
mine ho ale, jistot nespítá.

Je krásná země —; kdo však vezme tam
prouteček jeden z rostlin doliny,
nového vzhledu skon odkryje nám,
prosvětlí duši výhled jediný.

Ať dary blaží, rozjasňují den,
ale kdo chud, kal duši nevíže,
v den hrůzy křídla má a svoboden
a vzlétne odtud rád a bez tíže.

Napoleon Bonaparte u italských básníků století devatenáctého.

K 100letému výročí jeho úmrtí.

Italové dívali se vždy na Napoleona jako na velkého genia a osvoboditele utlačovaných národů. Sotva sestoupil s vyšin alpských do nížin Pádu a Adíže, ihned uvítán byl nadšeným zpěvem italských pěvců, již svými verši budili svůj národ k svržení jha svých utiskovatelů Rakušanů a Němců.

Prvním hlasatelem slávy Napoleonovy byl Vincenc Monti, zakladatel moderní italské poesie minulého století. Jeho vztah k francouzské revoluci a k jejímu největšímu představiteli Napoleonovi jest dosti zajímavý.

Monti, stav se sekretářem vévody Braschi-ho v Římě, viděl tragickou smrt revolucionáře Huga Basseville, na níž napsal delší báseň pod titulem „Bassvilliana“, v níž francouzskou revoluci ostře odsuzuje a chválou zahrnuje náboženství a církev. Pro pomluvy opustil Řím a uchýlil se do Milana, kde však nebyl přijat příliš milostivě. Když republiku Cisalpinskou, kde stal se Monti komisařem, dobyli a pokofili spojení Rakušané a Rusové, prchl Monti do Paříže, kde živil se vyučováním. V roce 1800 po vítězné bitvě Napoleonově u Marenga vrátil se Monti do Itálie a hyninami opěvoval reka Napoleona. Z druhého zpěvu „Mascheroniány“ vynímám „Napoleon u Marenga“.

Vyhlásil válku -- a širým nebem celým
se nesla v dáli ozvěna zbrani třesku,
jež ledu chlad vehnala v žíly nepřátelům bdělým.

Zavolal na vítězství a ono v plném svém lesku
se sneslo nad údol a Němec hrdý
stál tvář v tvář nového Fabia proti blesku.

Konečně božský jeho pohled strhující, tvrdý:
„Mně Alpy, otevřte se!“ řekl a dokofán hory
se otevřely reku i jeho plukům smělým.

A udivené stály tu skalní tesy, husté bory,
přes něž se nesl třeskot zbroje a kontů ržání
a tichl tam, kde údolí hor, průsmyky a svory.

Zplesalo radostí vše tam na lombardské pláni,
na níž s hor sestoupily oštěpy a děla
a dravé řeky vojnů i krásných kont.

Zdvihla své čelo Itálie. A k pousmání

ze samých slzí útisků své oči otevřela
a uzřela, že sláva nepřátel se clonou cloní.

„Přec přišel jsi,“ zvolala, „synu milovaný
i pomoc s tebou; ruce vztahujeme po ní,
neb příliš hluboké jsou naše boly, rány.“

Šlechtnost jeho pouta naše tvrdá zřela
i podlitiny od nich na rukou i nohou.
„Co ruce spoutané i nohy skute zmožou?“

Pohnutím nepromluvil rek a meč svůj tasil
a u Marenga rozbil svoje bílé stany
a pomstu za nás v Němců krvi zhasil,

již řeka pojmout nemohla by mnohou.
A jediný ten den kol tolik štěstí nasil,
z něhož vzrost' nový život volný, požehnaný.

V básni „Návrat do Itálie po bitvě u Marenga“ slaví Vincenc Monti francouzského jenerála Desaix, jenž bitvu u Marenga rozhodl ve prospěch Napoleonův. Ludvík Karel Desaix z Voygoux dostal od konsula Napoleona vůdcovství nad dvěma divisiemi rezervy, s nimiž přitáhl k Marengu den před bitvou 14. června. Když voje francouzské ustupovaly, vrhl se Desaix s takovou prudkostí na vítězí Rakušany, že je obrátil na útek. V bitvě raněn, padl. První strofy básně staly se národní písní vyhnanců a uprchlíků, vracejících se do vlasti, do krásné Itálie.

Krásná Itálie, zbožněné břehy,
přec přáno mi, že sním vás znovu zřít;
hrud má zachvívá se, je plná něhy,
duch je radostí, rozkoší zpit.

Tvoje krása ti zdrojem hořkých vzlyků,
že slzy tvé tekly potokem;
pro krásu avou cizáckých milovníků
stalas se hříčkou, otrokem.

Však klamavá jen, nejistá a vratká
byla všech naděje, zmýlil se král;
ta naše zahrada od přírody sladká,
kdo by ji na pospas barbarům dal?

Itálii, milenku krásnou, avšak barbary zneuctěnou, zahradu přirozenou z rukou cizinců přišel vysvobodit Napoleon. Již tehdy mocně opět vyvstala v duších italských touha po sjednocené, velké Itálii.

Bonaparte nečekal, nemeškal více
přes moře Libické vítěz přiletěl;
uzřel tvé slzy, uplakané líce,
hněv hrozný z očí mu završel.

Napoleon zvítězil několikrát na pláních lombardských nad nepřáteli svými i Itálie.

Zajímavý okamžik ze života velkého Korsičana líčí Monti ve své básni „Bonaparte na stráži místo spícího vojína“, z níž možno poznati ušlechtilý rys povahy Napoleonovy, který jej u vojinů činil tolik oblíbeným.

Po kruté bitvě blíže Verony u vesnice Arcole, která trvala tři dny, na stráži usnul únavou jeden voják Napoleonův. Vždy bdělý Napoleon obcházel strážu a u spícího vojáka zůstal sám na stráži. Přišla výměna strážu. Spící voják hlukem se probudil a s hrůzou zpozoroval, že za něho na stráži stál sám Napoleon. Nejrady by se byl do země propadl.

„Neboj se nic!“ velkodušný břitce pravil.
„Po nadlidské námaze je slušno reku
spánku přáti a na mně jest zatím bděti
za syna a druha. Po druhé však lépe
ovládni se, příteli.“ A potom zmizel. ---

Udiven stál tu voják a když se vzpamatoval, padl na kolena a takto se modlil, mohou-li se jeho slova modlitbou nazývati:

„Na kolena padl já a tichou nocí
k obloze jsem volal: „Bože, který kráčíš
nade mnou u výši, který smrtelníků
hledíš na hřích i ctnost, Ty, velký Bože,
jednou dej den mně, pro něho bych zemřel.“

Nešťastnému lazení Napoleonovu v roce 1812 do Ruska věnoval poetickou vzpomínku italský básník Josef Nikolini v roce 1815, kdy sláva Napoleonova již hasla. V básni želí krutou smrt synů italských na zmrzlých stepích nehostinného Ruska, kam nuceni byli vytáhnouti s Napoleonem.

Jednu nejkrásnější ódu, věnovanou Napoleonu, nalezáme u otce italských romantiků Alexandra Manzoni-ho.

Když velký rek Napoleon na ostrově sv. Heleny v širém oceánu zemřel, lyricky psal Manzoni ódu: „Pátý květen“, již přeložil mistr Vrchlický:

On byl. A jako bez hnutí
po sledním dechu jeho
bez paměti tu zůstala
skrýš ducha takového:
tak ohromena, zdrčena

tou zvěstí byla zem.
Na chvíli myslíc poslední
člověka, poloboha
a nevědouc zda podobná
zas smrtelníka noha
se osmělí prach krvavý
jí deptat v letu svém.

Jej duch můj zřel a mlčel vždy,
když v blescích s trůnu vládnul
a v neustálém střídání
když kles a vstal a padnul.
Ve tisíc hlasů bouřný ruch
on nevmísil svůj hlas.
Čist bez otrockých popěvek
i mrzkých pohrdání,
teď pohnut, hvězda taková
když hasne z nenadání,
nad popelníci píseň lká
jíž nezhltní snad čas.

Ku pyramidám s vrchu Alp,
od Rýna k Mausanaru,
bez mýlky hřimal jeho hrom
po blýskavici žáru,
ku Tanais až od Scilly
od moře ku moři.
Zda sláva jeho pravdivá?
Ať vnukové to určí!
Před Nejvyšším, jenž zlíbil si
v něm sled své síly tvůrčí
ukázat nejvíc, naše skrání
se v bázni pokoří.

Tu chvějnou slast a bouřlivou
velkými plány vzplátí,
trud srdce, které sloužit má
a přec jen vládu schvátí,
palmu, v níž doufá šlechetnost,
si urvat beze strachu:

On vystoupil: tu věky dva
se postřehnuly v zbroji,
jak na osud naň patřily,
až zjeví vůli svojí.
On kázal ticho! Mezi ně
jak rozsudí si sed.

Jak tonoucímu nad hlavou

tiž bouřných vln se valí,
vln, které zrakem ubohým
stih sotva v mračné dáli,
že jemu darmo v zoufalství
lze zablédnouti břeh:

To zkusil vše a slavnější
se z tísně pozved v pýše,
snes útěk, vládu, vítězství,
šel smutný v exil tiše,
na oltáři on dvakrát byl
a dvakrát ve prachu.

On šel — a zbytek života
na úzkém ztrávil břehu,
tu závist vzbudil nesměrnou,
tam soucitu zas něhu,
tu nejvěrnější lásku zas,
tam věčné zášti jed.

Tak užil jemu ducha též
obrazů starých přival,
tu sebe světu vylíčit
jak častokráte chtíval,
však ruka mdlá vždy klesla mu
na věčných stránkách těch.

Ó, častokrát, když v mlčení
den umíral již líný,
na prsou ruce zkřížené
zrak zářný sklopen v stíny,
on stával, až jej vzpomínky
nes v dávné časy let.

Ach, ovšem podle přesile
duch unavený mukou,
juž zoufal, když tu mohutnou
kdos jal ho s nebes rukou
a umdleného smutně
do čistší sféry vnes.

Ó, věčná, krásná, blaživá
ty víro vítězíci,
i to si zapiš s jásáním:
Pyšnější, vzdorující
před hanbou tvojí Golgoty
dřív nesklonil se druh.

Na pohyblivý myslil stan,

na valy, jak se boří,
na příval divých komoňů,
na vojska v slunce moři,
na prudký rozkaz královský
na poslechnutí hned.

Na stezky veď jej naděje,
které jsou v stálem květu,
ku luhům, tam kde odměna
předstihne přání v letu,
kde v pouhou tmou a mlčení
ruch slávy pod ním kles.

Nad prachem jeho ztýraným,
kaž stichnout každé zlobě!
Jenž poráží a pozvedá,
trudí a sílí v mdlobě
na sirém lůžku úmrtním
na srdci dlel mu --- Bůh!

Těmito nadšenými verši provázal Manzoni 5. květen 1821. Dnes po stu letech, kdy pod různými hledisky díváme se na Napoleona a jeho činy, připadají nám verše tyto jako ohlas jiného věku, z něhož mluví duch heroické romantiky, jež život Napoleonův provázela. Tyto ukázky ze tří italských básníků devatenáctého století mluví za všechny. Italové viděli a viděli budou v Napoleonovi vždy svého národního kmenového reka a osvoboditele, jemuž nebylo v dějinách lidstva podobného a rovného, jenž pochodně nového světa a svobody roznosl po celé Evropě...

Ve světle víry.

Sváteční úvahy časové psané před válkou.

Julius Zeyer, jenž z touhy po poznání pravdy probádal nejvýznačnější kultury národů všech věků, konečně jako zralý muž pevně a oddaně stanul na půdě víry a sice výslovně víry křesťansko-katolické a všechno své básnické umění posledních let věnoval oslavě Boha a tajemství víry.

Slavný hudební skladatel Antonín Dvořák přistupoval každý měsíc ke stolu Páně.

Universitní profesor, historik V. V. Tomek, nosil s sebou do kostela vlastní malý misál, aby mohl přesně s knězem sledovati všechny modlitby mešní na ten který svátek připadající.

Mluví-li takto a jednají nejslavnější lidé naši, duchové vzácné učenosti a pravého umění, už tu padá bláhová námitka, že nelze přátelsky spojovati víry s vědou; naopak, rozšiřují-li se vzděláním, vědami naše obzory duševní jako chodci vystupujícímu na hory obzory krajín, více svým světlem víra posvětí duchovnímu oku pravého vzdělance do odlehlých dálav věd, zastřených mlhami nejistoty učeneckých domněnek a pochyb, pro něž věda sama uspokojivě odpovědi nemá a nedá. Všickni národové a všechny vědy vykazují řady slavných jmen, jichž vědecká badání mnohdy celému lidstvu epochálně, prospěla a těm víra nepřekážela vědě, nýbrž naopak prospěla jí a prospěla jim samým, při vši slávě jejích, činit z nich muže podle Boha skromné, dobré a šlechetné.

Tak píše slavný hvězdář Kepler: „Nadchází již den, kdy čísti budeme pravdu v knize přírody rovněž tak jako v Písmě svatém a kdy radovati se budeme ze souhlasu obou těchto zjevení.“ Jindy modlí se týž učenec: „Děkuji Ti, můj Stvořiteli a Pane, žeš mně tyto radosti ze svého stvoření, toto nadšení z díla rukou Tvých daroval. Zvěštoval jsem vznešenost díla Tvého, pokud můj konečný duch Tvoji nekonečnost obsáhnouti mohl. Řekl-li jsem něco, co Tebe nehodno jest, to mně milostivě odpusť!“

Přírodopysmec Linne vyznává: „Viděl jsem věčného, vševědoucího a všemohoucího Boha zběžně, zdaleka přejíti a žasl jsem. Nalezl jsem stopy jeho i v nejmenších věcech stvořených i divil jsem se, jaká je všude moc, moudrost a dokonalost Boží.“

Francouzský geolog Joachim Barrande, jenž nám prozkoumal útvar silmský a podnes žije v uctivé paměti dělníků kamenických pro svou šlechetnost a zbožnost, před smrtí pravil: „Pán můj nebe mi ukázal. Půjdu za ním!“ Učenec tento ve zkamenělinách naučil se čísti tajemství moci a lásky ruky Boží.

Veliký myslitel Isak Newton na úmrtním loži pravil: „Bože, zkoumal jsem pokorně dílo Tvé. Poznal jsem krůpěj z moře moci a moudrosti Tvé — oceán pravdy jest ještě přede mnou!“

Největší psycholog a romanopisec ruský Dostojevskij praví: „V duši lidské tají se obličej Kristův . . . Člověk může klesnouti

sebe níž, třeba jen obličej Kristův před ním vystavit a duše lidská upírá se k němu se slzami pokání jako k jediné pravdě."

Romanopisec Charles Dickens napsal: "Vždycky snažil jsem se ve svých spisech vyjádřit úctu k životu a naukám Kristovým, poněvadž sám cítím a poněvadž jsem napsal jeho dějiny zvláště k užítku svých dětí; ty je znaly již o mnoho dřív, než uměly čísti, ba mluvit. Ovšem se střech jsem toho nikdy nevyhlašoval!"

Hrabě L. N. Tolstoj, prozkoumav se všech stran život vlastní i souvěké společnosti, dává budoucnosti nejvážnější radu: "V základ každého vychování musí být položeno především to, co zahozeno v našich školách, nákoženské pojmání života."

Přemnohé a překrásné pomníky vzácné učenosti, spojené se sebevědomou vírou, máme ve všech dobách i ve vlasti své. Namátkou vzpomínám tři jmen slavných lékařů českých. Buditel dr. Held, známý všeobecně z Jiráskova F. L. Věka, postavil svému rodišti krásný kostel. Na stavbu kostela také pro svou domovinu šetřil po celý život dr. Michl. A jeden z nejslavnějších Čechů, světoznámý operator vídeňský dr. Albert, známý i v světové literatuře básnické, rodišti svému postavil umělecký kostelík hřbitovní sv. Václava a světce oslavil vlastní básní.

A vizme duši nejprostší! Připoutaná k nejnižšímu povolání životnímu, jsouc osvětlována světlem víry, jest schopna důstojnějšího pojmání povinnosti lidských a z toho plynoucího pravého štěstí života, nežli duše víry prázdňá. Věřící v Boha celým čistým srdcem, učený i prostý, bohatý i chudý nedá se zavést štěstím; Hospodin hrad a útočiště jeho, takže se ani smrti nebude báti, čekaje na ni, když už jednou přijíti má, ne jako na hrozného kostlivce s kosou, nýbrž jak ji viděl básnický duch Komenského v Ráji srdce, krásnou a milou, zahalenou v bílá prostěradla, jež zanechal v hrobě Kristus vstav zmrtvých. Tak pěje se vzácným klidem na sklonku svého života básník náš, jenž víru si zachoval:

V náručí boží, odkud jsme vyšli,
večer se všichni sejdeme zas —
kdo by se děsil, kdo by se trás?

Z oteckých paží, z otcova domu
byli jsme na mžik poslání v svět;
kdo by se zdráhal vrátit se zpět?

Po trapné pouti navždy zas domů,
nikdy už, nikdy v tu chladnou dál!
V náručí Boží, kdo by se bál? —

Pán Bůh básniku tomuto odměnil už na světě silnou křesťanskou důvěru krásnou křesťanskou smrtí. Píše o tom jeho choť: „Slyším vážný, klidný jeho hlas když řekl, přijav Nejsvětější Svátost: „To byla slavná moje poslední večere, jen jestli s náležitou zbožností jsem ji přijal.“ Ten den, kdy příroda plývala svými krásami,

kde keře jasmínu v naší zahradě skláněly větve pod tíhou svého květu, odešel od nás do kraje, kde nic již neboli, kde duše plesá v blízkosti svého Boha."

Naproti tomu znám pána učeného a vysoce postaveného, ale nevěřícího, který se štítí jen vkročiti na hřbitov. Čeho se tam bojí, když proň není věčnosti?

Oč výše stál mravně vesnický stařeček, ježž jsem kdys na venkovském hřbitůvku našel spícího a místo podušky byl mu roveček vlastního vnoučátka: „Chodivám sem čím dál raději a zkouším, jak se to tu bude pěkně spát," pravil s dobromyslným úsměvem, když se prodíral. „Však už mne sem odnesou brzy."

Ve svém rodném kraji, dokud stál všečen při víře, znával jsem nejen mnohé jednotlivce, ale celé rodiny, projasněné světlem víry, že silny a šťastny a spokojeny byly při kamenných mazolech, těžkém strádání i při přeprostických požadavcích života. A podnes tam naleznete takové povahy světlé a silné, budící údiv a úctu.

Básník J. V. Sládek vydává krásné svědectví takové vzácné ušlechtilosti duše při evangelické prostotě své matce:

Co moudrost lidská od počátku
i dnes co hledá věda mdlá,
tos, matko, ty ve světa zmatku
svou prostou vírou nalezla!

Kam pochybovač nestih v muce,
nad úhor žití vypráhly,
tam v modlitbách tvé spiaté ruce
v své důvěrnosti dosáhly!

Co taje žití tobě byly?
V svém srdci lásku, dobrotu,
zde všecko nést jsi našla síly
a víc-li třeba k životu?

Mír v duši, prachu žití čista,
když skončil den tvůj poslední,
tys tichá šla, v své víře jista,
že z noci té se rozední.

Šťastný národ, pokud mu takové matky vychovávaly nejen venkovský lid, jádro a hlavní sílu národa, muže i ženy bohabojné, poctivé, přičinlivé, šetrné, ale i mezi slavné jeho muže na místa vůdčí a zodpovědná posílali své syny jako právě dala nám matka Sládkova bohumilého básníka českého dítěte i venkova!

Kdo v Boha věří, miluje jej a pro Boha a podle Boha miluje i bližního i sám od něho — aspoň ode všech dobrých — milován bývá. Tato láska k bližnímu z lásky k Bohu vycházející,

jest vysoko povznesena, ano, řekl bych, posvěcena nadevšecko milování tohoto světa. A v tom jest veliké, nedoceněné požehnání z víry pro život společenský i veřejný. Zadívejme se do dnešní společnosti! Všude, kde nedostatek víry, tam také nedostatek lásky. Sobectví společně s nevěrou rozlily se ze srdcí otrávených hříchem a zalily davy. Vyvolán třídní boj, zatížen nejohyždnějšími projevy nelásky od nevraživých hesel, křiků a vád, pomluv a podvodů, lží a lichev až do násilností, páchaných beze studu a hanby za pohnutých, nebývalých rozvatů a zpronevěr v rodinách, v obcích, ano i na místech, kde vládnouti má právo a spravedlnost. Těch zmatků a úpadků nemravných by nebylo, kdyby láska k bližnímu živa byla z lásky k Bohu, z víry. Ale společnost nevěrecká nedovede opravdu milovati, ano ona nedovede ani odpouštět. „Jakož i my odpouštíme našim vinníkům,“ položil Spasitel do nemnohých slov Otčenáše a tím nám i ukázal, jak nutno, spravedливо, svato navzájem odpouštět. Kdo necítí, co všechno jemu má i chce odpustiti Bůh, nemyslí a necítí, co by mu mohli odpouštět lidé a neodpouští sám, nýbrž právě naopak sám tvrdě napadá, útočí, uráží, hanobí, jen když to hoví sobectví jeho nebo strany a nedbá nic, že pomáhá šířiti společenskou zkázu a s ní i zkázu vlastního národa. Žel Bohu, jsou již lidé zavedení touto násilností a upadli tak, že v hrubém slově nalezají svou radost, chloubu i chléb. Doklady ohyždné znějí vám z vozu železničního, z hospody, z trhu — ba už i ze sněmoven! Pozastavuji se nad tím vážné hlavy a ptají se bezděky: Kam jsme to přišli? ... Ano, ano! Kam jsme to dospěli — s pokusem bez Boha!

A nejvíce a nejzákladnějších těch sprostot hemží se ve všelikých tiskovinách nevražících stran, ba lze říci, že noviny vůbec po této stránce valně zadaly služnému tónu a tím i své cti. Vymstí se to i na nich, ne-li hned, tož v očích soudu vytřízlivělé budoucnosti, neboť každé to hrubé a násilné slovo ulpí v nich na věčné časy jako ohyždná skvrna na šatě a bude kulturním dokumentem o stavu srdce i rozumu svých původců.

A nedosti na tom na všem — u nás právě zjev ještě smutnější! U nás už i přední básník dal se strhnouti tímto dravým, nečistým proudem, že tak se zpronevěřuje vznešenému úkolu věstce krásy, že opět a opět jako bez paměti slovem surovým a sprostým a třeba i lživým hází nejen po svých odpůrcích, ale i po lidech, kteří si zachovávají jiné, lepší názory o světě i věčnosti než on. A co nejsmutnějšího — davy svedené se ženou za ním a brodí se, nevědouce, v kalu, ano hltají ten kal a krmit se jím v chorobném hladu jako chlebem. Literární historie, ač uznává jeho nadání, musela proto už dnes o tomto „básnění“ užití slova „pamflet“. — A jaký soud pronese o takovém spravedlivá kritika budoucnosti, vystřízlivělá z našich současných zmatků a bludů?

A co říci o úpadku společenské čestnosti, o hanebných zpronevěřích, zradách, úplatcích, jimiž právě doba nejnovější překva-

puje veřejnost, takže poctivé členy národa léká a zarmucuje do té míry, že už se obávají o budoucnost národa a celé společnosti, vyvstávají vážné a protestují proti hanbám těmto a volají po návratu starých českých ctností. Ale lekání a volání toto nic neprospěje, dokud nebude — upřímnější. Řekněte bez obalu: I k těmhle koncům, do této mravní bídě a hanby pomohla nám morálka bez Boha. Chceme-li být zase opravdu mravní a silní jako byli naši předkové, obraťme zas a žijme jako oni žili, podle Pána Boha, ve světle víry. K tomu cíli, jak to slavný Komenský chce, především před neznabožem zavřete dveře školy. Zavřete je bez ohledů a milosti i na vysokých školách před těmi, kteří věřícím českým matkám odcizují nejnadanější české syny, berouce jim víru vůbec anebo podvracejíce jim ji blábolením o náboženství budoucnosti, ale nic jim za tuto nejspolehlivější kotvu při plavbě životem v náhradu dáti neumějí. A zavřete dále dveře své všem nevěrcům, kdo se vám přijdou k jakýmkoliv službám nabízet od kandidáta poslaneckví až do posledního čeledína, neboť kdo nemá odpovědnosti za své činy vůči Bohu, nebude ji ovšem mítí vůči člověku a budou dále zpronevěry a zrady a násilnosti bujet a hanbu a škodu plodit vám i národu.

Ten návrat od nevěry k víře u nás v Čechách bude snazší a kratší, než byl přerod od víry k nevěře, protože náboženský cit byl, jest a bude vždycky nejsilnější stránkou českého srdce, této typické vlastnosti z naší národní povahy nikdo nevyvrátí ani nezalže. Náboženské horlení bylo nejmocnější složkou v našich dějinách kulturních i politických. Už naši pohanští předkové významovali se touto předností, takže snadno a rychle přijímali učení Kristovo a s ním i kulturu vyšší, která jich uchránila zápasu s národy sousedními. A my dnes? Budeme-li líknavi a neteční, proud času sám tu zíněnu k obrození víry na nás vykoná — obстоjíme-li ovšem do té doby při takových pohromách hmotných i mravních, vnějších i vnitřních, v jakých se bojíme a vláčíme dnes.

Ba i ta humanita, k níž se tu a tam povznáší táž společnost bez Boha, bývá dítě bez duše, jest loutka vyumělkovaná, která dovede sice hlásně mluvit, napřahovati ruku a třebas i štědře ji zas otvírati, ale života v ní není . . . Jeden dává, aby se o jeho darech mluvilo a psalo, druhý, že to móda, třetí, aby zachoval čest stavu, dává třebas veselou tvář do očí a s odporem a zehráním za zády: duše, duše tě humanitě světské chybí — láska k bližnímu pro lásku Boží.

Jaké překrásné a převzácné ovoce vykazuje proti tomu křesťanská láska k bližnímu. Projdi nemocnice, sirotčince a všechna místa největších lidských bíd, bolesti, opuštěnosti, hrůzy a najdeš sta a sta dokladů ze všech dob a zemí, kam až proniklo světlo křesťanství, jak láska k bližnímu, založená na lásce k Bohu, nadchla a posílila srdce ku pravému hrdinství a to často i útlé srdce dívčí.

V rusko-japonské válce četli jsme o mladé milosrdné sestře,

kteřá samojediná zůstala na bojišti v dešti kulí, když ustupující Rusové nemohli pobratí všech raněných, kteří úpěli o její pomoc a útěchu.

A příklad krásný, nám blízký, z našich dnů. Mladý kněz s prázdnými rukama, ale se srdcem nadšeným živou vírou k účinné lásce k bližnímu začne se ujímati opuštěných sirot zanedbaných, vydaných ústrkům a mravní zkáze, a v několika letech má kolem sebe řady rukou pomocných a z lásky křesťanské vyrůstá tu lidumilný ústav opatrojící dnes na stotřicet sirot bydletem, chlebbem a co hlavní, výchovou v téměř duchu ušlechtilém, křesťanském.

Hle, jaké nepopíratelné ušlechťení a povznesení a posílení všech mohutností ducha i srdce z víry živé! A přimysleme k tomu hody duchovní pro čas i věčnost, jež duše zbožná má v přijímání sv. svátostí a všech milostí, jež nám sv. náboženství nabízí!

Patrně z toho ze všeho, že život ve světle víry jest život jasný, šťastný a platný. „Kdo mne následuje nechodí v temnotech!“ dí Kristus Pán!

Jestli však takové ceny a váhy pro křesťanskou duši náboženství, jest třeba křesťanu vážně a mnoho přemýšletí, kterak náboženskou stránku svého života upravit, hledě zvláště ku poměrům, potřebám i vadám současné doby.

Na první místo položil bych z toho hlediska radu: Modleme se! Modleme se ne ústy pouze, ale srdcem, ne aby nám modlitba byla obtíž, ale rozkoš, ne bezmyšlenkovou innohomluvností, ale modlitbou povznášející. „Proste a bude vám dáno!“ řekl Kristus, Pravda sama. Nedbejme, že lidé tak mnozí, malí i mocní, opovrhují modlitbou! Nepoznaliti oni její slasti. Projdi, duše má, s rozvahou Otčenáš, modlitbu, již zdědili jsme skrze sv. apoštoly od samého Pána Ježíše, a musíme se skloniti s úctou a údivem nad krásou a obsažností těch sedmi proseb, jimiž volati může a musí k Bohu svému věřící kteréhokoliv vyznání. A stýská-li se ti, žeš viděl, jak se i lidé k víře se hlásící za modlitbu stydí, věz, že jsou mnozí a větší, kteří se jí veřejně honosí: Slavný básník český Julius Zeyer modlival se s různěncem v ruce při veřejných službách božích. Namítl mi kdosi, ač prý v Bcha věřil, že nevěří, aby se Buh obíral vyslýcháním lidských proseb. Jedovatá představa! Odpovídám ze zkušenosti vlastních, uložených pečlivě v hloubi srdce. Začkolí podstatného jsem kdy prosil Boga, ať pro sebe, ať pro jiného, vše dal mi Pán. Díky Jemu nejpokornější! A že jsem prosil a prosím o ochranu a požehnání vstáváje lehaje, zázrakem vytrhl mne osmkrát od těžkého úrazu těla a mezi tím nejméně čtyřikrát bylo mi o život. O milosrdný Bože, jak v mysli odvislého tvora může vzniknouti pochybnost, že hlasu člověka, jež tolikými přednostmi Svě lásky vyznane-náváš, neslyšíš?

Dále prohlubujme své náboženské vzdělání a utvrzujme své náboženské přesvědčení přiměřenou duchovní četbou. Četba věřícího křesťana musí býti taková, aby jej zároveň naplňovala

rozkoší z víry. Od Bible začněme! My Čechové jsme to i povinni z úcty ku zbožným a mravně silným předkům, jichž nejlepších hlavy po staletí s nadšením a obětavým úsilím a mnohou prací pečovaly, aby národu opatřily dobrý překlad knihy knih. A povedlo se jim to výborně, český překlad Bible honosí se i vzácnými přednostmi čistého a bohatého našeho jazyka mateřského. A už pro toto vzácné dědictví mělo by býti v Čechách heslem: Bibli v rodinách na stůl jako vzácný skvost a v rodinách nejchudších aspoň knihu evangelií! Kde jsou děti, je kniha evangelií, takto stále před rukama chovaná, nejplatnějším pomocníkem ve výchování. Nalezl jsem ve svém chudém rodném kraji řadu starých lidí, kteří dovedli z paměti odříkávati z evangelia. S radostí vzpomínali, že se tomu naučili z mládí, kdy bývalo evangelium i v chudých domácnostech, ano čítávalo a psávalo se z něho pro cvičení „v dobropisemnosti“ na starých školách každé soboty.

K Bibli přidal bych knížku malou, ale převzácné moudrosti a mravní síly Kempenského, „O následování Krista“, knihu opravdu „zlatou“, rozšířenou v překladech přemnohých do jazyků všech národů, kam proniklo křesťanství. I tento spis hoden zvláštní pozornosti naší. Opatrní a moudří předkové naši věděli o něm hned, jak vyšel a byl u nás lištěn již mezi prvotisky. Skladatel zlaté knížky, innich, dožívši se vysokého věku, byl vrstevníkem našich reformátorů Husa a Chelčického. Reformoval a reformuje dosud svým osvěcujícím dílem, ale ne útoky na církev, ne násilnými převraty, nýbrž ukazuje člověku dobré vůle ze všech stran přebohatý poklad učení Kristova a, rozbiraje s láskou i přitností srdce lidské se všemi jeho přednostmi i slabostmi, reformuje utěšeně a jistě celou společnost věřící cestou nejplatnější, kterou i ruský filosof Tolstoj, ovšem po svém způsobu, hlásal: Každý ať začne s nápravou upřímnou sám u sebe a napravi se brzy a nejsnáze celá společnost! Že kniha tak vzácných předností, uznávaných nejslavnějšími muži všech národů, mohla zmizet z ústraní cely klášterní, kdy právě proti církvi a hlavně proti řeholím začínal se tak prudký boj, jest pro církev zároveň krásným svědectvím, že měla i tenkrát kněze dobré, stojící věrně na evangeliu Kristovu a osvěcené zvláštní milostí Ducha sv. Pokrok doby vyvolává pak nové a nové spisy obsahu duchovního, jednak osvětlující různé stránky církevního života, jednak hájící církev proti útokům nepřátel. Ale tu budíž Bohu žalováno. Nebývá dle zásluhy duchovní četba hledána! Je osudným bludem, že by takové spisy byly jen pro odborníky, pro kněze. Naopak, odborníci uvědoměli konaji tu těžkou povinnost, píšíce poučení zevrubná a hluboká pro laiky, zvláště pak pro tak zvanou inteligenci, aby na bezpečně, zevrubně známosti náboženství rostla a šířila se radostná náboženská uvědomělost, povýšená nade všechnu možnost pochybování a vyzbrojená proti všem útokům nevěry.

(Pokračování.)

Potřeba katolického románu, zejména historického.¹⁾

Roku 1852 psal František Palacký Karlu Havlíčkovi do brixenského vyhnanství: „Jediný Walter Scott více by nám nyní prospěl nežli pět Žižků, jelikož by ti to ani co činiti neměli, ana mysl národa v kalu všednosti se brodí.“

Prání to stalo se skutkem v Aloisu Jiráskovi, jenž právě rok před tím se narodil. Dr. Miloslav Hýsek (Občanská knihovna svazek 17.) dobře o něm píše: „Jirásek správně chápal význam historického románu pro náš národ. Bylo to od počátku našeho obrození, od prvních nesmělých krůčků našeho nového písemnictví právě česká minulost, kterou naši spisovatelé probouzeli v neuvědomělém lidu vlastenecké vědomí. Tím, že ve svých divadelních hrách, v povídkách i básních tuto minulost oživovali a nejširším vrstvám předváděli na oči, našli nejbezpečnější cestu k srdci národa. Od Václava Thama až po Josefa Svátka a Beneše Třebízského máme celou řadu spisovatelů, kteří těžili z nepřebraného množství zajímavých historických látek a svými spisy získávali vlastenecké myšlenky půdu v nezapadlých vesnicích.“

Dr. Hýsek má za to, že vedle Masaryka byl to Jirásek, jenž oduševnil naše bojovníky a stal se spolutvůrcem naší samostatnosti státní.

I když Jiráskovi při jeho 70letém jubileu přiznáváme záslužnou jeho práci, s bolestí musíme konstatovat, že jeho nazírání na naše dějiny jest přece jen stranické a zabývá se více dobami rozvratu než dobami pozitivního růstu: Jirásek nenapsal románů z doby cyrilometodějské, svatováclavské, Karla IV., nýbrž nejvíce jej lákala doba husitská a doba úpadku. Bolí nás, že v trilogii „Mezi proudy“ líčí Jana z Jenštejna jako zhýralce a svůdce ženy, ač pro to historického dokladu nemá, bolí nás, že v „Temnu“ líčí jednostranně dobu protireformace a přehlíží skvělé zjevy katolické, jakými byli Balbin, Vavák a jiní. V době probuzenské vyličil sice sympaticky několik katolických kněží buditelů, ale celkově tendence jeho spisů je sektářsky zaujatou, což autor konečně zpečetil vystoupením z katolické církve. Zaplatil daň své době.

Ale noví badatelé historičtí objasňují obraz našich dějin s jiné stránky (dr. Pekař se svou družinou) a nová tvorba literární miní se přizpůsobit novým objevům vědeckým.

Svedená mentalita českého národa musí být nově orientována. Člověk vzdělaný a vyspělá inteligence nehledá historického po-

¹⁾ Předneseno na valné schůzi Společnosti sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci 6. července 1921.

učení v románech a povídkách, které vždycky subjektivně zabarvují a skreslují.

Byla by o tom zvláštní studie, kteraký jest poměr beletrie ke skutečnému životu, k realitě. Vzdělanému člověku stačí k orientaci v dějinných pravdách díla historická, hlavně jejich prameny.

Ale to ničeho nezmění na faktu, že nejširší vrstvy lidové vždy budou raději čerpati z románů než ze zaprášených regestů. S touto psychologickou skutečností musíme počítati a proto nezbývá, než proti jedu položití protijed, proti románu protikatolickému položit román katolický. Proti Herlošům, Bambasům, Svátkům, Karasům i z části Jiráskům třeba postavit díla, zbudovaná na světovém názoru katolickém.

Nepravím, že by se v té věci nebylo dosud stalo nic: Alois Dostál napsal hojně historických povídek, F. Valoušek začal, ale brzo přestal, Chlumecký libuje si v přílišné fantastičnosti, J. Š. Baar v Kodýtkovi ukázal, že dovede se vpravit pěkně do minulých dob, ale celkem věnuje se jen době přítomné. Jedna skvělá, mnohoslibná hvězda, hvězda jen nakrátko zaplanula na našem nebi: Byl to bohoslovec Dubec, asi před 30 roky zemřelý, jehož cyrilometodějský obraz „Ze zlatých dob Moravy“ dával mnoho očekávati.

Jak opatřit nové katolické romány?

Zemská rada katolíku v Praze se obrací na mne touto otázkou a hodlá vypsat ceny, neboť poznala náš nedostatek v tomto oboru. Doporučuji tuto cestu, ale mnoho si od ní neslibuji. Velcí spisovatelé nepsávají o ceny, nýbrž dostávají je dodatečně a tvoří z vlastního popudu.

Mnohem účelnější bylo by katolické romanopisce vychovávat osobním vlivem. Dát nadanému spisovateli látku, prameny, ale také čas a peníze. U nás se literární práce špatně platí a ani dobří spisovatelé nenalezají nakladatelů a proto díla jejich přáchnívají v zásuvkách.

Bylo by třeba utvořit čilé nakladatelství, které umí dobrá díla získat, ale také příslušnou reklamou a obálkou vypravit je do světa. Ústřední katolické nakladatelství, které by pracovalo soustavně. Máme v Brně milionovou Tiskovou společnost, ale ta se nemůže dostati ani k pracem připravujícím.

Nemyslím tím ovšem bezduchou fabriku na katolické romány. Zde bylo by třeba předně iniciativního ducha, redaktora, jenž chápe všechny potřeby a možnosti a dovede dávat impuls. Máme jej?

Dále třeba talentů, nadšených a plodných, kteří nelekají se dlouholeté, namahavé práce, studia historických děl a pramenů samých. Průpravných prací historických máme již řadu od Historického kroužku družstva Vlast, od Sahuly, Sedláka, V. Kubička, Hanáka, Tenory, Neumanna, Snopka, Foltynovského, Dr. K. Kyselého a jiných. Nestačí však pouhá píle, je třeba tvůrčího nadání, znalostí života a lidského srdce, psychologického jemnocitu, aby se vytvořily postavy živoucí.

Je k tomu třeba i hlubšího vzdělání filosofického a theologického, jaké ovládal zesnulý anglický konvertita Hugh Benson, jenž hluboce chápal krise a bolesti moderního člověka a uměl svými romány na ně reagovat. Také jeho první katolický román byl historický, v němž vylíčil odpad Anglie od církve katolické v pravém světle a uchvátil mnohé.

Jeho další romány zabývaly se otázkami nejmodernějšími, ličily dokonce dalekou budoucnost a její náboženské převraty. (Pán světa, V úsvitu budoucnosti.)

To jsou díla dantovského pomazání a aby nám taková byla stvořena, třeba nejen připravovati půdu hoře naznačeným způsobem, nýbrž také modliti se: Veni, Creator Spiritus!

Podle K. Balmonta J. Rudský:

Jsi daleko . . .

Jsi daleko, však se mnou hovoříš;
a v cizím kraji, leč přece blízcí jsme si,
že ani hoch své dívce není blíž,
když za noci mu páž kol šije věsí.

Sen květnový! Kdo pospíchá v můj kout?
Jaká to myšlenka mým srdcem hýbá?
Tvá duše osvobozená z pout
mne líbá.

Staroslovanština v kalendáři.

Bylo by omylně domnívat se, že kalendáře nemají už na venkově toho významu jako před padesáti lety. Jsou dosud rodiny, kde se s oblibou čtou, půjčují navzájem, věří se jim, a poněvadž se dotýkají událostí soudobých nebo právě minulých, poutají živě zvědavé a pozorné myslí prostých těch lidí, kteří dosud nejsou otráveni horečkou novin a biografů. Kterak tu vhodná příležitost, podat lidu přístupnou a vítanou formou nejen ušlechtilou zábavu, nýbrž též prospěšná a žádoucí poučení! Podceňoval-li jsem po té stránce kalendáře, měl jsem příležitost právě o posledních svátcích vánočních seznati, s jakou chtivostí se po nich sahá a jak zbožně se naslouchá jejich vypravování.

Kalendář „Moravan“,¹⁾ jenž se mi tu dostal náhodou do rukou, měl dovedněho redaktora, jenž šťastně pomíchal „utile cum dulci“, střídaje poučné stati s povídkami. O zábavné části se nebudu zmiňovati, nečetl jsem ji; ale články, určené pro vzdělání a poučení lidu, zaujaly mne již také proto, že se v nich sleduje určitý, vědomý cíl, jímž se i příští ročníky mají řídit, jak se zřetelně napovídá.

Prvý článek, postavený v čelo, má název: Staroslovanština do bohoslužby (str. 38 -42). Napsal jej, slohem poněkud kolísavým, pseudonym Pomněn Rajhradský. Ušlechtilé nadšení, které věří, že hlaholismus u nás má budoucnost, bude-li se zájem oň pěstiti mezi lidem, polnulu spisovatele, aby se rozpěsal o věci, tak významné pro Moravany. Vždyť právě zde na půdě, kde slovanická bohoslužba byla před víc než tisíci lety domovem, její opětné zavedení jako by bylo přešlo bez povšimnutí. Byla sice 5. července minulého roku sloužena na Velehradě hlaholská mše sv., ale způsob, jakým se tak dalo, nebyl toho druhu, aby dostatečně vyzvedl jedinečnost a nesmírný dosah této výsady. Hlavně nebylo hlaholských zpěvů liturgických, bez nichž i hlaholská mše jest podobným abusem (byť trpěným u nás), nepřístojným surrogátem, jako naše latinské zpívané mše s českým lidovým zpěvem. A improvizovaný doprovod venkovské hudby podivně se ladil s tajemnými, polosrozumitelnými slovy tisícileté této liturgie, takže mnohý z těch, kteří se kupili kol oltáře u sochy Božského Srdce, kam odkázána hlaholská bohoslužba, v historickou chvíli, kdy po prvé užito papežské výsady, měl tisnivý dojem, že se tu koná něco snad nepotřebného, zbytečného.²⁾ Jak jinak bylo v Praze

¹⁾ *Moravan*. Kalendář na rok obyčejný 1921. Ročník sedmdesátý. Uspořádal P. Vojtěch Horák, kněz řádu sv. Benedikta v Rajhradě. V Brně 1920. Cena 10 Kč.

²⁾ Je příznačné, že i Pomněn, tedy Moravan, se dovídá, jak čteme v poznámce na konci, že sloužena na Velehradě hlaholská mše sv. drem Dvorníkem „z Kroměříže“, ačkoliv tento sloužil blah. mši ráno, a k hlavnímu, slavnostnímu obřadu, který se konal o 10. hod., pozván byl z Prahy průkopník nynějšího hlaholismu u nás, jemuž náleží přední zásluha o jeho vzkříšení, prof. dr. Jos. Vajs.

o sv. Ludmile a sv. Václavu! Slova kněze u oltáře nacházela radostný a plný ohlas v zpěvech kůru, vše bylo hlaholské, i píseň uvítací arcibiskupu Kordáčovi, i sloky k požehnání. Tu teprve se cítilo, se slastným mražením, při němž slzy stoupaly do očí, že hlaholská bohoslužba, ačci nikoli snadná, pro kněze i pro lid i pro kůr, má velikou moc na duše, uchvacující a povznášející do nadzemských sfér svátostného Tajemství, jen dlužno, aby se předvedla ve své ryzí, plné a výsostné krásě.

Proto jsem tolik uvítal článek Pomněnův, jenž se obírá věcí nám všem nejvšednější. Vykládá v něm, jaký jest jazyk slovanské bohoslužby, jaké obojí písmo, cyrilské a hlaholské, jehož se při tom užívá, rozepisuje se o osudech slovanské liturgie zejména v našich krajích a doporučuje pozornosti lidu též přepisy a překlady mše jak římsko-hlaholské, tak východně-cyrilské (od Starého, Halabaly, Ranka). Pochopitelně ovšem, že v takových populárních statcích nelze luštití spleť problémů ani jich nastiňovati, že se tu, pokud možná, vyhneme těm ustavičným „snad“ a „věrojatně“, jež potkáváme ve vědeckých knihách téměř na každé stránce, že prostě tu mluvíme s většou jistotou, apodikticky, leč nezbyvá ani tu opatrnosti, neb snadno se mohou vlouditi omyly a nesprávnosti.

Na některé takové nedostatky Pomněnovy chci upozorniti.

Zájem o věc, nadšení pro ni, snadno nás svádívá k exageracím, ku přepínání. Viděti v slovanské bohoslužbě „dědictví Otců našich“, nebo snad jen podstatnou část jeho, neodpovídá pravdě neboť sama řeč liturgická jest toliko zevním, akcidentálním rouchem tajemství, která se konají v církvi, a proto platí vždy známá slova Innocence IV. z buly, kterou povoluje Chorvatům slovanský obřad: *sermo rei, non res sermoni subiecta*, že řeč je podřizena bohoslužbě, jejíž úkony jsou tím hlavním. Slovanští apoštolé se k ní utekli, aby snáze vycvičili Moravany ve víře a nábožensky prohloubili. Jejich dědictvím jest mnohem více než slovanská bohoslužebná řeč: jest jim víra Kristova, vyznáváná životem, činná dělnou láskou.

Od převratu rádi si lichotiváme, jaký jsme veliký národ (la *grande nation*), zde však toto sebevědomí se stupňuje až do nemožna. Tvrdí se tu, že „my Slované, a hlavně Češi, měli bychom býti hrdi na naše sv. Věrozevěsty, neboť takových neměl žádný jiný národ, co jich je na světě (!), a pyšní na duchovní dědictví, které nám zachovali, neboť něco podobného, krásnějšího a velkolepějšího žádný jiný národ na světě nevytvořil, ba ani nebyl schopen vytvořiti“. Stačí si pomyslit, že by řádky ty četl nějaký Ital, Francouz neb Brit, aby vysvitla jejich přehnanost.

Autor se také stručně dotýká původu obou slovanských písem, hlaholského a cyrilského. Tu je třeba opatrnosti. V mnohých částech této otázky, jejíž „všestranné osvětlení, jak praví Jagić, jest z nejskvělejších výsledků slovanského jazykozpytu za devatenácté století“, dopracovali jsme se jistot, ale zbývá ještě nejedna záhada nedořešena. Že abeceda, kterou sestrojil sv. Cyril

pro Moravany, byla hlaholici, o tom dnes nikdo nepochybuje, až snad na několik ruských šovenů, zvláště z duchovních kruhů, kteří hájí priority cyrilice. Také v tom jsme za jedno, že hlavní prvky pro své nové písmo vzal si sv. Cyril z řeckého písma kursivního (běžného), jen rozchází se miněni, pokud použil i jiných abeced. Jsou zejména dvě teorie, z nichž jedna (Taylor-Jagić) tvrdí, že původ hlaholského písma dlužno hledati toliko v řecké minuskuli (malém písmu) a všechny značky vykládá, ač ne úplně se zdarem, z tohoto zdroje; druhá (Vondrák) připouští vedle řeckého vlivu též u některých písmen působení samaritánsko-hebrejské abecedy. Pomněn uvádí starší názor Šafaříkův, který misi ještě různá orientální písma a vidí v hlaholici též stopy písma koptického a armenského, od čehož se dnes již upustilo.

O písmu cyrilském píše se (str. 40), že ještě za života sv. Metoděje byl vynalezen jiný druh písma slovanského na základě velikých, začátečních písmen řeckých (t. zv. majuskulí), pravděpodobně od předního žáka sv. bratří, sv. Klimenta, biskupa bulharského, a ku cti sv. Cyrila bylo nazváno „kyrilici“. Původ druhého písma slovanského, tak zvané cyrilice, není posavad uspokojivě a bezpečně vysvětlen. Nicméně nelze přestat na starším mínění, opět Šafaříkově, že Cyrilici utvořil sv. Kliment, jak se zdá napovídati jeden kratší, méně spolehlivý životopis. Spisů sv. Klimenta Velického, učedníka sv. Bratří, vynikajícího biskupa a spisovatele, zachovala se nám dlouhá řada. Čím více jsou v poslední době studovány, tím v jasnějších rysech vystává před námi tato vznešená postava slovanských církevních dějin. Poznáváme odtud, že psal písně v tradicích svého učitele, sv. Metoděje, utváje při tom písma hlaholského. Vznik cyrilice spadá sice do jeho doby, na poč. X. století, ale její kolébka nebyla na západě bulharského panství, v kraji ochridském, kde působil, nýbrž ve východní oblasti Bulharska, na dvoře osvěceného cara Symeona (893—927). Tam vznikla celá škola literárních pracovníků, z části i jménem známých, (Jan Exarch, Grigorij, Konstantin) a ti nejen že se řídili řeckým vkusem při své práci slovesné, nýbrž chtěli i písmem, zaměňvše hlaholici za cyrilici, dosáhnouti prosté krásy řeckých rukopisů, a přikloniti se tak více k Byzanci, za jejíhož dědice se car Symeon pokládal. Odtamtud dostala se cyrilice s křesťanstvím i do Ruska. Jméno obou abeced jest pozdního data a nic nás arciť nepoučuje o jejich původu. Z jistých zpráv se zdá, že na Rusi ještě v XI. věku se písmo hlaholské nazývalo „cyrilici“.

Než těmito poznámkami nechť se nijak zmenšovati zásluhy Pomněnovy práce, která vřele se ujímá slovanské bohoslužby a obrací k ní pozornost lidu, snažíc se jej získati myšlenke veliké, jež, jak sdílíme s ním, má u nás budoucnost, ukážeme-li se jí hodnými.

Z ostatního obsahu zmíním se ještě o dvou studiích Karla Uhla; první „Rajhradská knihovna a její památnosti“ (str. 59—68), s osmi obrázky, vypráví vnější osudy této bohaté knihovny

klášterní, popisuje čelné její památky, rukopisy, staré tisky, zvláště samohybný globus P. Vojtěcha Slouka, vedle svého druhu. Na str. 101—109 jest druhá stať, rovněž s vyobrazeními, nadepsaná „Ruské svatyně“. Ličí nám nejstarší metropole ruské církve, máť měst na Rusi, s proslulou Pečerskou lavrou. Není to však jen suchý popis cestovní příručky, nýbrž spíše jakási vzpomínka návštěvníka, který zbožně, se zanícením nás provádí šerem svatyní, skvějících se mosaikami a nástěnnými malbami, s drahocennými ikonami, proplétaje svůj výklad reminiscencemi z dějin ruské církve. Co tu podává, jest jen první díl, a v dalších ročnicích kalendáře slibuje čtenáře seznámiti s ostatními ruskými chrámy, v matičce Moskvě bělokamenné, v Sergijevě Posadu, Petrohradě a zavéstí je až na sever do Bílého moře, kde leží klášter solovecký. Kdo ví, co zatím se stalo ze vši té nádhery pohádkových ruských monastyrů, odrážejících se oslnivě svými zlatými kupolemi v malebném rámci přírody, z toho přepychu a bohatství uvnitř, jež tam nakupeno za věky od zbožných carů i poddaných? Kdo zahlédl ještě někdejší slávu ruských svatyní, nebude čisti takového líčení bez tichého stesku.

V obrazové části jest se ovšem spokojiti jen hrubou reprodukcí, jež dává pouze jakýsi slabý nástin původních děl. Zejména platí to o ukázkách z ruských chrámů. Dosti zdařilá jest (na str. 49) „Modlitba sv. Cyrila k sv. Řehoři Nazianskému“, zobrazující nám scénu známou z legendy o Konstantinovi (kap. III), kde zanicený mladistvý ctitel sv. Řehoře klečtí u knihy, a nad knihou, pod křížem na stěně, čtou se slova oné horoucí apostrofy: „Ó, Řehoři, tělem člověče a duší anděle . . .“

Velmi sympatická jest též teplá jubilejní vzpomínka od L. Grossmannové-Brodské, věnovaná V. B. Kuldovi a B. Němcové „Naši pohádkáři“, oběma narozeným před stu lety (1820).

B. M. Kulda byl také prvním redaktorem „Moravana“, vyrostlého z půdy zavlažené slovansko-vlasteneckým zápallem Sušilovým, který od r. 1851 koná svoji padesátou pout Moravou. Přejeme jemu zdaru a pochopení, aby i příštími svými ročníky byl týmž hlasatelem slovanství, a njmě ideje cyrilometodějské, a aby učil lid divati se se zájmem a účastí za předěly stran, za hranice země, na širé, bratrské kraje slovanské.

Bouře utišená sv. Augustinem.

Autor „Svatého Augustina“ L. Bertrand byl vyzván, aby zrekonstruoval nějaký typický výjev z doby a země sv. Augustina. Žádosti té vyhověl a vyličil vzpouru lidu v katedrále hipponské na začátku 5. století na nejvyšší živě a dramaticky. Podávám překlad výjevu tak mistrně nakresleného. Snad se budou zdátí mravy tehdejších křesťanů naivními, drsnými, jest však třeba mít na zřeteli, že civilisace i temperament Afričanů byly velmi odlišny od civilisace a temperamentu našeho.

. . .

MILIARDÁŘI NA ÚTĚKU.

Bouře lidu, která propukla v katedrále hipponské koncem r. 410 nebo začátkem r. 411 a která se nám zdá zjevem podivným, výstižně charakterisuje mravy té doby. Hlavními osobami jsou dva svatí a manžel světice, jenž neměl do svatosti daleko. Jest to sv. Augustin, biskup hipponský, a sv. Melanie ml. se svým manželem Pinianem, již patřili k nejvyšší římské aristokracii.

Jakým způsobem se octli v odlehlém městě africkém mezi farníky sv. Augustina tyto dva patriciové z Říma? Dleli tam jako uprchlíci, nebo lépe řečeno jako vystěhovalci. Alarich v čele svých barbarských hord táhl v měsíci srpnu r. 410 vyloupit Řím. Když se blížil, nastala pravá panika. Většina boháčů a šlechticů opouštěla město, odvážeje s sebou vše, co mohli. Jako jiní příslušníci jejich stavu ani Pinian a Melanie neodkládali s útekem, až bude město sevřeno. Již za prvních pokusů Alarichových o věčné město r. 408 vystěhovali se do Kampanie s úmyslem, odebrati se na nové statky v Sicílii, nebo bylo-li by třeba, na nesmírně své domény numidské a mauretanské.

Mladí manželé měli skutečně bohatství velké — bohatství, jež převyšuje obraznost nynějšího světa. Měli pozemky nejen v Itálii a Africe, v Kampanii i na ostrovech, v Cispadansku i Transpadansku, nýbrž i ve Španělsku, Galii, ano až ve Velké Británii. Tyto pozemky měly takovou cenu, že nebylo ani možno je prodati; nebylo na ně prostě kupců. Byl učiněn pokus vypočítati roční výtěžek těchto domén, rozsáhlých jako království; číslice, k nimž se dospělo, zdají se nám dnes býti fantastickými. Kardinál Rampola, jenž napsal „Život sv. Melanie“, odhaduje jeji dle starého latinského textu na 116,640.000 franků.

Goyau jsa zaražen ohromností takové sumy, žádal o úsudek vikomta d'Avenel, znamenitého odborníka v hospodářských věcech. Bylo mu sděleno:

„Kolik hektarů obděláného pole a dle toho kolik otroků by vyžadoval takový důchod? Odhadujeme-li čistý výtěžek hektaru

na 50 franků, bylo by k takovému důchodu třeba 2,330.000 hektarů, to jest 5 francouzských departementů s asi 1 milionem lidí."

Co se mne týče, doznávám, že se mně tento předpoklad nezdá býti tak přemrštěným. Stačí mně jen pomyslet na rozsáhlé nynější pozemkové koncese v Alžírsku a Tunissku nebo na to, co patří sultanovi v údolí jordanském; jsou to celé země.

Majetníci těchto statků byli křesťany velmi zbožnými, kteří usilovali o to, aby uvedli svůj život v souhlas s ideálem askese, již hlásal sv. Jeronym, vlivný ředitel svědomí tehdejšího světa. Pinian a Melanie plýtvali almužnami a dary. Rozdávali s jakýmsi druhem šilenství, jako by chtěli vši silou vysušiti zdroje svého nevyčerpatelného bohatství. Ale za oné doby nemohl zchudnouti každý, kdo by chtěl. Byť mladá dvojice rozhazovala zlato plnými hrstmi, byť ohromnými příjmy plýtvala na dobré skutky, zciziti pozemky jim bránil zákon. Bylo třeba, by císařská autorita donutila senát, aby jim dovolil prodati jejich domény. Způsobilo to v Římě patricijském velké pohoršení. Obviňovali Piniana i Melanii, že ničí slavný rod, že podkopávají i základy státu, schvalujice svým příkladem utrácení statků, rozkouskování rozsáhlých pozemků. Většina považovala je za blázny a žádala důrazně, aby se jim to zapovědělo.

Než jejich jednání i s hlediska čistě lidského nebylo tak bláznivé, jak se zdá na první pohled. Pinian a Melanie ochuzující se s radostným sebezapřením, zamýšleli bezpochyby -- dle slov Písma shromáždit si pokladů v nebi. Ale i jinak byly tehdejší doby tak nepříznivé, že rodinné statky mohly jim býti každé chvíle vyrvány, ať již svévolnými konfiskacemi, nebo -- čeho se bylo ještě více obávati -- loupežnými barbary. Nebylo-li výhodnějším podporovati z bohatství bratry v Ježíši Kristu, než je ponechati na pospas nerozumné hrabivosti Vandalů neb Gothů? Měli z toho aspoň tu výhodu, že barbar ušetřil jejich života, že zchudnuvše, nedráždili již jeho lakoty, unikli mukám i smrti.

Tím byla jejich početilá dobročinnost možná prozřevější a opatrnější než všechna obezřelost politiků, přejících na starých patricijských tradicích. V této době bezvládní, lupů, surového puštění dáti své statky kostelům neb klášterům znamenalo založiti vlastnictví trvalé, poněvadž tyto statky byly -- při nejmenším v teorii -- nedotknutelné i v očích barbarů. Pinian a Melanie byli jisti, že v těch chrámech a klášterech, jež založili neb obohatali svými dary, naleznou pro sebe útočiště, nastane-li nějaká katastrofa; dostane se jim tam aspoň živobyti a přístřeší. Opakuji, početilost Kristova se jevila v jádru rozumnější než moudrost světa.

Na neštěstí všechna jejich dobrá vůle, zřeknutí se statků, nebyla s to je ochuditi; obtíž spočívala v tom, že nebylo možno rozprodati ty bezměrné domény, jež ohromovaly kupce. Bylo jim zbavovati se jich kus po kuse. Bylo to dlouhé řízení, plné obtíží. I otroci jejich se bouřili proti tomu zbožnému záměru. Ti, jež

měli v římské Kampánii, nechtěli, aby byli ani osvobozeni, (tím by se byli dostali do jisté bíd), ani postoupení s pozemky, o něž se měli rozdělití noví páni. Stáli na tom, zůstatí ve službě Piniana a Melanie, pravděpodobně velmi pohodlné. Působilo to téměř pozdvižení a bylo se obávatí, aby rozjitření nezachvátílo také ostatních otroků, kteří žili na statcích zámořských.

Císařskou kanceláří byly zatím rozeslány správcům provincií rozkazy. Bylo jim nařízeno přikročiti k prodeji statků. Zlato počalo se sbíhati do pokladen mladých manželů, kteří se ihned rozdíleli štědrosti všeho druhu. Almužny kolem nich pršely. Dávali všem lidem a do všech zemí světa. Kněží z východu odnášeli peníze, jež rozdílili křesťanským obcím v Egyptě, Palestině, Syrii. Tato štědlost, velebená apoštoly života asketického a bezměrně zvětšovaná pověstí, byla předmětem obdivu nebo pohoršení po celé říši.

* . *

Již po dlouhou dobu Pinian a Melanie neobývali své nádherné vily Caeliovy. Když se blížili barbaři, prchli z Říma a neměli nikde stálého bydliště. Toto vyhnanství, na něž se byli tak dobře připravovali, zdálo se jim jistě méně trapným. Každým způsobem jim skýtalo novou příležitost, projevovati neúnavnou dobročinnost. Všady, v Nole u sv. Paulina, na Sicílii, na ostrovech Liparských, rozešvali na své cestě zlato. Jest více než pravděpodobno, že, když přistáli v Karthagu, měli toboleku prázdnou. V oděvu z hrubé, hnědé látky, jež nosili z křesťanské pokory, vypadali jako dva chudáci.

A přec tento chatrný zevnějšek nebyl s to je uchrániti před útisk správe Afriky, jistého Herakliana, jenž si olupováním uprchlíků z Itálie zjednal pověst neblahou. Osobnosti tak vznešené poznal jistě císařský úředník; týž znal stav jejich majetku, věděl, jak mnoho statků mají ještě — přes svou obrovskou marnotratnost — ve všech částech říše. Neoloupil-li jich, stalo se tak bezpochyby ze strachu před prokonsulem z Karthaga Volusianem, jenž byl Melaniným strýcem. Tito patricijští miliardáři byli spříznění se všemi mocnými a byli doma všady. V Africe, kam přišli jako uprchlíci, měli statky ještě stále značné, které dosud nemohly býti prodány. Tím — díky katastrofě vpádu barbarů — tyto nezměrné pozemky, jichž Pinian a Melanie ještě nikdy neviděli, poznaly konečně své pány.

Z Karthaga se brzy odebrali do Tagaste, kde měli rozsáhlé doměny. Pověst o jejich marnotratnosti je tam předcházela. Jest to důkazem rychlosti, s jakou se šířily noviny v římském světě. V Africe nebylo nic neznámo, co se dalo v Římě, Antiochii, Alexandrii, Konstantinopoli. Zejména o štědrosti Pinianově a Melanině se vyprávěly věci tak překvapující, že se ani neodvažovali jim věřiti. Sv. Augustín jim napsal: „Když jste ještě nebyli v mém rodném městě, a když se tam mluvilo o vašem rodu a o tom, čím jste se stali milostí Kristovou, ač byla k víře ochota,

přece se váhalo o tom vyprávěti z obavy, že se tomu neuvěří."

Možno tušiti s jakým nadšením byli uvítáni bohatí uprchlíci obyvatelstvem malého města afrického, zvláště chudými. Příliv almužen začal prouditi. Avšak na radu tagastského biskupa Alypia, přítele sv. Augustina z mládí i na radu sv. Augustina samého, schválenou primasem z Karthaga, manželé, jsouce bez-pochyby zasypáni žádostmi, se rozhodli, upotřebiti svého jmění účelněji.

Nebylo lépe, místo aby prodali pozemky a peníze rozdali almužnami, dáti je klášterům, jimž by z nich plynul stálý důchod jak na výživu řeholníků, tak na podporu chudých?

Než byl sv. Augustin zvolen biskupem v Hipponě, založil ve svém rodišti Tagaste klášter. Pinian a Melanie se tedy rozhodli věnovati tomuto klášteru statky, jež měli v tom kraji, i s jejich řemeslníky a rolníky. To jim však nevadilo, aby nepokračovali ve své štědrosti. Dávali chudým, dávali církvi. „Biskup Alypius obdržel od své nové diecéssanky tolik peněz, tolik rouch, zlatem a perlami protkaných, že jeho bratři v úřadě biskupském by málem byli ne něj žárlili. Za rozjímání sv. Písma, za duchovních rozhovorů sama hotovila liturgická roucha," dť její životopisec.

Nebyli-li biskupové žárliví na Alypia, žárlila sousední města na Tagaste. Zvláště obyvatelstvo hipponské by rádo bylo přivábilo bohaté dárce. Pinian a Melanie sami vřele toužili navštívit Hippo, aby spatřili biskupa Augustina, jehož vědomostem a svatosti se již obdivovali dlouhou dobu a s nímž si také dopisovali.

Avšak Augustin, jenž sice s nimi sdílel tuto touhu, nenutil jich, aby se vydali na cestu, a byl by je dokonce s toho zrazoval.

NAVŠTĚVOU U SV. AUGUSTINA.

Pinian a Melanie zavítali do Tagaste asi koncem léta, nebo začátkem podzimu r. 410. Usadili se tam společně se svou matkou a tchyní Albinou, která byla jako její děti křesťankou píšnou a horlivou. Dychtíce všichni tři setkatí se s Augustinem, mužem v celé zemi proslulým, jenž byl jedním ze světel katolicismu, dopsali mu, aby uspišil schůzku. Navrhli mu, aby buď je navštívil v Tagaste -- což by mu bylo vhodnou příležitostí spatřiti rodiště -- buď že sami zavítají do Hippona. Připravoval v Karthagu důležitou schůzi, již příštího roku měli mítí biskupové katoličtí se svými donatistickými kolegy.

Když se navrátil, blížila se zima. Stálé lijavce nelákaly příliš k nové cestě. Ostatně v té chvíli nemohl na ni příliš mnoho mysliti. Při svém návratu shledal své ovečky velmi nespokojeny s jejich biskupem. Vytýkaly mu, že opouští svou diecési, že je stále v Karthagu nebo na cestách po Africe. Mluvílo se, že „pro malicherné hádky theologické zanedbává hmotné zájmy své diecése, že nehledí ji obohatiti na rozdíl od svých spolubratří, kteří dovedli získati odkazů i darů. Nemohl po příkladu Alypiové

těžiti pro církev hipponskou ze štědrosti Piniana a Melanie, nejbohatších to Římanů? Bezpochyby však se dohodl s přítelem Alypiem, aby darů těchto cizinců se dostalo klášteru v Tagaste. Vždyť byl to první klášter, jež založil, a obyvatelé Tagaste byli jeho rodáky. Což divu, že jim přál na škodu svých vlastních diecesánů a že věnoval tolik lásky klášteru, jenž byl jeho dilem."

Hle, jak se mluvilo mezi lidem hipponským! Augustinovi nebylo to neznámo a uvádělo jej do rozpaků, jak odpovědět na pozvání tří uprchlíků. Kdyby šel do Tagaste, staly by se pomluvy lidu hipponského pravděpodobnými. Ano ještě více, obvinili by jej, že se spojil s Alypiem, aby byli Pinian a Melanie zcela ochuzeni ve prospěch kláštera tagastského. Bude-li mít naopak manžely k tomu, aby jej navštívili v jeho biskupském sídle, nebude tím uražen jeho přítel Alypius? Nebude v tom hledati úskok, jako by jej chtěl připravit o dva bohaté farníky?

Ale Augustinovi se bylo obávati ještě vážnější věci; znal sklony, snad dokonce úmysly svých oveček, bylo se třeba opravdu obávat, aby ho nedonutili posvětit Piniana proti jeho vůli na kněze. Ordinance měla v té době pro novokněze za následek, že se úplně vzdal svých statků k dobru náboženské obce, v níž přijal kněžství. Augustin měl v té věci dostatečné zkušenosti. Meškaje v Hipponě, byl proti své vůli posvěcen na kněze. Biskup Valerius se neopovážil odporati vůli lidu. Toto násilí bylo v celé církvi dosti hojné. Dosvědčují to proslulé příklady: V Milaně a Barceloně vzbouřený lid donutil sv. Ambrože a sv. Paulina z Noly aby přijali svěcení kněžstva. Nebylo za těchto okolností vhodnějším vybědnouti Piniana a Melanii, aby zůstali doma a čekali s návštěvou, až jim oznámí?

Augustin jim napsal proto pěkný list, v němž je zahrnoval chválou za jejich zbožnost, za jejich vznešený příklad sebezáporu, jež dali světu. Omlouval se, že ještě neučinil návštěvy tak vzácným osobám. Kdyby byl poslouchal jen svého srdce, byl by jistě si pospíšil, aby se s nimi setkal, byl by se přeplavil i přes moře, aby se potěšil rozhovorem s nimi. Ale jeho zdraví bylo nestálé, jeho plíce choulostivější než kdy jindy. A právě bylo velmi chladno, doba dešťů a cesty špatné. Až nastane lepší počasí, naskytne se mu – dříve či později – příležitost, spatřiti je v Tagaste nebo jinde.

Zatím měl velmi mnoho práce se svými diecesány, kteří mu působili mnoho trpkosti. Augustin neřekl o tom nic více. Svůj list však zakončil větou, která mnoho napovídá: „Obávám se toho; město, v němž pracuji pro Pána, není hodno, okoušeti s vámi radostí a blaha z vaší přítomnosti. (Pokračování.)

POSUDKY KNIH.

Francis Jammes: Anýzové jablko. Lourdy. Nákl. Al. Srdce v Praze. Cena 7 K 70 h. Přeložil J. O. Novotný. — Vedle Claudela a Pegyho (ve světové válce padlého) jest Fr. Jammes nejlepším básníkem katolické Francie. Jeho „Má dcera Bernadeta“, „Zajčů román“, „Kostel věncený kvítím“, „Narození básníkovo“ jsou nám uvedeny ve vzorném překladu. „Anýzové jablko“ jest románek Lary d' Anis, kulhavé divenky, již pro její pihy nazývají anýzovým jablkem. Rmouti ji její neduh, ale ve své víře děkuje Pánu zaň. „Pane, obětuji ti lítost, že nemohu ohnouti kolena a obětuji ti tyto hvozdíky rostoucí na pláni na památku svého zemřelého otce, který po nich šlapal pronásleduje koroptve. Pane, nemohu honiti jako on honil, ale mohu tě milovati. Dej, Pane, ať nejsem netrpěliva, ať nereptám, když se mně přihodí, že učiním chybný krok. Klopýtal jsi pod křížem, který jsi nesl; vystoupil jsi na Kalvarii, kdežto já chodím po trávnicích...“ Ve své nevinnosti zamiluje se do bratra přítelkyně své Johannesy, jež však si oblíbí současně přítelkyně Lucie... Johannesovo srdce náleží Anýzovému jablku, ale toto uvažuje: „Je nemožno aby mne Johannes miloval kdy láskou, poněvadž jsem kulhavá. Můj Bože, vysvobod mne. Pane, vyléčil jsi malomocné, vrátil jsi zrak slepým, vzkřísil jsi Lazara... Můj Bože, neuzdravila-li mne svatá Panna v Lourdech, je to z toho důvodu, že nejsem narozena v hidných jeslích a poněvadž jsem nebyla pohozena zcela nahá... Můj Bože, obětuji svoje srdce ve svých sepiatých rukou. Prodám safír, který mně dala teta Virginie, abych rozdělila cenu jeho chudým...“ Zanesou ji znova do Lourdu, ale divenka není uzdravena. Za to slyší vyznání lásky z úst Johannesových. Sílí tichou radostí. Ale rozvaha se dostavuje. Myslí si, že Johannes jí nabízí lásku a ruku jenom ze soustrasti k její chorobě, s krvácějícím srdcem odmítá jeho ruku... A Johannes po čase ji nabízí Lucii. Ale je tolik otevřený, že nepředstírá lásku: „Jsem doma velmi osamělý... Citím, že budete spolehlivou ženou. Citím k vám ne lásku, nýbrž cit velmi živě náklonnosti.“ A Anýzové jablko? Pláče v náručí strýcové: „Ó, strýčku! Jak jsem nešťastná! Ustřílnu svoje vlasy... Budu Usmířitelkou jako sestra Magdalena... Budu mítí vzhled velikého páva...“ Druhá část knihy věnována jest Lourdům. Jammes, ctitel Marie Lourdské, s veškerou svojí básnickou vervou popisuje tuto francouzskou Bethedu. Mimovolně vzpomínáte odporných ličení Zolových a Huyssmansových, a při srovnání tom objeví se práce Jammesova

jako jas vedle dvou stínů. Ale nemluví zde jenom básník. Klidný, jasný, věřící duch! „Byl jsem zde v těchto Lourdech posledního roku, přijímaje ze vši své duše s nejvyšší rozumností, již mně bylo dáno přiblížit se. A když na téměř místě, kde můj přítel modlil se vedle mne, zřím pokorného člověka, který pokleká, pocituji, jak je správné, že zde lidský duch mizí, zřítká se, pokoruje se, a je-li toho hoden, vyrovnává se nevědomosti tohoto bédného ubožáka. Co se týká Vševědoucího, je pouze jeden duch a to je Víra. Jest pro toho, kdo si ji žádá. A myslím-li na Pascala, Racina, Pasteura, kteří, vystoupivše na vrcholky rozumu, neuměli než přiznati se, že jsou podobni lidem bez jakékoli duchaplnosti a modliti se jako oni v chrámě, nemohu si to nechatí vnutiti několika prostředními lidmi, jichž domýšlivost, nepochopitelnější než nějaké tajemství, dává jim vstupovati na místo Stvořitelovo. Kdyby věděli tito žáci páne Homaisovi, tito čtenáři *Života Ježíšova* („od Renaua!“ jak říkají), kdyby věděli, jak nad ně tisíckrát vyniká idiot, v jehož mozku se nastiňuje aspoň nejasný pojem Neznámého . . .“ Jakých nadšených vět užívá, aby popsal průvod s Velebnou Svátostí! „A On kráčí ku předu středem, jenž byl ponechán prázdný, středem tohoto prostranství, olemovaného nekonečným ružencem nemocných. Blíží se. Pocituji, že by nebylo třeba velmi veliké námahy smrtelným očím, aby shlédly mezi fialovými sutanami prelátů Galilejského oděv bez stehů. Množství hučí víc a více. Rekl bys nyní o každé nové prosbě, jež vpadne co okamžik, že duní jako rána z děla, vystřelená k Bohu Zemí v úzkosti. Náhle milost zasáhne a poslední volání ustane. Tam dole po mé pravici vzpřimil se nemocný před svatou Svátostí, která jest mu podávána . . . Otřes se šíří. Zaznívá nesmírný křik, jediné hosanna vyřazené třiceti tisíci úst, hosanna, které stoupá nad poslední výstupky basiliky v širou oblohu až k černé Kalvarii světa . . .“ Dosti citátů. Musel bych vypsati celou knížku . . . Kdo chcete slabým duším v těchto zmotaných časech podati útěchu a posilu, podejte jim Jammesovy Lourdy. A sami po nich sahejte často a často. (Zápasil-li překladatel s „Mojí Bernadettou“, zápasil, zdá se, i s tímto dílkem.) Kdo vydá další Jammesovy práce, jichž je přece velká řada? Není zahanbující pro nás, že máme z něho tak málo přeloženo? K. Bedra.

Rachilde: Pohlavní hodina (Al. Srdce, Praha, 16 K 50 h.)
Srdce mlýna. Napodobení smrti. (Al. Srdce, Praha 6 K 60 h)
Obě přeložil Otakar Levý. Z nejlepších autorek francouzských, choť redaktora *Mercure de France*, tající se pod pseudonymem Rachilde, uvedena byla k nám Floriánovým *Dobrým Dilem* a publikacemi *Nova et Vetera*. Odtud je nám známa jako vroucí ctitelka Leona Bloye, La Saletty a sv. Řehoře Tourského, jehož dějiny Francie daly ji motiv k překrásnému románu *Voditel ulic* (překlad vyšel v Dobrém Dile). Kam. Neumannová vydala její *Věž lásky* a Al. Srdce nahore uvedené dvě knihy. Hledal jsem v těchto dvou zase něco tak uchvatného a čistého, jako byl *Voditel*

ulčic. Pohlavní hodinou byl jsem zklamán. Autorka líčí člověka, jenž se zamiluje do nevěstky a v ní stále vidí královnu lásky, Kleopatru. Uvede ji do svého příbytku, ale fyzicky se ji nedotkne. Pohlavně se vybijí u svých dvou „lásek“. „Kleopatru“ omrzí konečně pošetilý ctitel a odchází za svým skutečným milencem, vojákem, jenž je právě propuštěn z vězení. Je to kniha umělecky silná, ale líčením pohlavních perversit na mnoha stranách až odporná. Tři ženské figurky, teta hrdinova, jež jej zkazila už jako chlapce, pak dvě milenky jeho, jsou typem zkažených, zvrácených žen. Umění knihu nezachrání, není-li posvěcena čistým úmyslem vykonati kus dobra. — Lepší jest *Srdce mlýna*. Mlýnař Antonín Bouret, věku pokročilejšího, uvede do svého mlýna mladou ženušku, Magdalenu, kterou objevil v krčmě jako sklepnici. Kteréhosi jitra jí ukázal pod podlahou mezi dvěma nádržkami hlubinu, v níž napájela stavidla zběsilé vlny, a kde voda poháněla mechanism mlýnského kola. Srdce mlýna! Od této chvíle tušíte drama. Magda si vzala mlýnaře, jen aby zajistila sobě a svému milenci blahobyt. Niand, jak se mileneček jmenoval, dá se Maří přemluvit a vstoupí do služeb mlýnaře. Po několika měsících v černé noci svrhne mlýnaře do jícnu . . . Mlýn se zastavil. Tělo mlýnaře uvízlo v mechanismu kola, tělo, které už do jista nežilo, ale jež mělo ještě moc se mstít . . . A srdce věrného mlýna přestalo bušit . . . Krátká historka, ale jakými úchvatnými prostředky podána. Vášen ženy, jež dovede strhnouti svěťce ke zločinu. Autorka se příliš nehraje v duších obou milenců, krátkými, úsečnými větami naznačí jejich úmysly a jejich duševní pochody, ostalek se domyslíte, i trest a muka svědomí, jež se dostaví později. Vina a trest. Velmi krásnou črtou jest *Napodobení smrti*. Mladá manželka umírá - majíc v životě pětíměstný plod. Na šílený rozkaz manželův: „Ty neodejdeš! Chci, abys zůstala! Poručím ti, abys zůstala na mém srdci! . . .“ zůstává duše zemřelá u manžela, na jeho srdci, mluví v něm. „Ó, té blahé věčnosti, o níž jsem tolik snila před svou smrtí! Té blahé věčnosti lásky! To mi způsobuje radost, zvláštní radost, již by nebylo lze vyjádřit lidským smíchem, ale která je vrcholem radosti.“ Vidí a cítí nesmírný bol mužův, nárek obou služek slyší, pozoruje, jak přinášejí smuteční věnce a malý, bílý věneček jako vzpomínka na nezrozené dítě, hrozí se svého těla ztrnulého, zkrchlých údů, sevřených rtů, zapadlých očí a spuštěných vlasů . . . Jest jí líto muže, týraného kondolencemi a obřadnostmi, usmívá se soustrastně nucenému žalu tety, jež se namáhá, aby vydávila poslední vzlyk, kritiku šaty přítelkyň . . . Už jsou na hřbitově . . . Duše zemřelá však pozoruje s hrůzou, že děťátko v životě mrtvolky dosud neskonalo. „Že by snad naše dítě ještě žilo? Oddychuje, v klubko schoulené a růžové jako opelichané ptáče ve velkém vejci mého života? Lékaři slíbili, že je mrtvé, že nemohlo býti pohřbeno za živa . . . Lumí, zakazují ti, abys dal pohřbiti mé dítě, našeho syna! Jsou-li tvoji lékaři hlupáci a darebáci, neposlechnu jich a ty jich také neposlecheš . . . Slyšíš mne? Rozumíš mi? Užel jsi, co jsem já

spatřila? Pravím ti, že ještě žije, dýchá... Vidiš! Má drobná, lesklá očka jako kuťátko! Má drobná, sotva vroubená, jako by porcelánová ouška, podobá se ve všem voskovému Jezulátku, pokrytému různým závojem a zatíná své drobné pěsti na tváři. Je poděšeno vnitřní ošklivostí své matky..." Ale muž neslyší, nerozumí, omdlévá u hrobu žalem a duše jeho ženy odchází do neznáma. Bloudí, bloudí, neví sama kolik minut, kolik let — z ráci představu času a touží jen zvědět, kolik je hodin... Ale po čase přece ze zářivých temnot vrátí se k svému muži, vidí jej sestárleho, zmučeného. Jak píše milostný dopis: „Miluji tě... Přisahal jsem si skutečně, že se už nikdy znovu neožením, a nový svazek by se mi zdál skoro svatokrádeží, ale mučí mne zaklínání dítěte, drahého, ještě bezejmenného drobného stvoření. Ano, drahoušku, jeho otec učiní zadost své povinnosti.“ Duše mrtvé nechápe dosud. A nechápe ani, když píše muž na obálku zřetelnou adresu milencinu... Pochopí až při sňatku mužově... A zase vidí podrobně jeho svatbu, nic jí neujde, žádná podrobnost... Ale nevolána vzpomínkou mužovou, nesmí se vedrati v domácnost jeho... Až při porodu vnikne k loži nemocné a usmrcuje ji ze žárlivosti, a usmrcuje též její děcko. „S Bohem, Luciane, můj drahý muži, půjdu, abych jinde dokončila svou smrt. Nevrátím se už..." Z nejjemnějších a nejduchovějších čísel francouzské prósy jest tato povídečka. A neptáte se, co tím autorka myslela, zda chtěla vložit jaké credo do své práce... Opájte se jenom krásou Rachildiny poesie. Zklamání, zažité při *Pohlavní hodině* jest tisíckrát vyváženo četbou *Napodobení smrti*. K. Bedra.

Karel Červinka: Jeseň. Román. Československé podniky tiskářské v Praze. Soudní rada Severin stal se vdovcem a úplně osaměl. Dcera Hedva byla provdána za lékárníka Patočku v nedalekém městě a syn Václav byl nedostudovaný medik - věčný student. Hedva se otcí hnusila lačností peněz a Václav svoji lehkomyšlností. Rada o ně nestál a nepřál si styků s nimi. Po několika měsících vdovství ozvala se v něm druhá miza, nějak omládl a zatoužil po novém štěstí. Do rány mu přišla učitelka Mančinka Liborová, omrzelá svým povoláním a zoufalá pomyslením, že by měla do smrti učitelovat. Po dvou setkáních byla svatba. První měsíce bylo jakés takés štěstí. Mančinka nebyla zle děvče, nutila se do lásky k starému muži, a jistě by zůstala věrnou a hodnou ženou, kdyby rada nezačal morousovat. Stal se z něho nezábavný patron, třeba vždy vlivný a jemný. Byrokrat každým coulem. Zatím vetřel se do nové domácnosti Václav a zničil štěstí rodinné. Paní Mančinka odjela do Prahy za nemocnou matkou, a už se nevrátila. Slízala se s Václavem, až konečně s ním žila v jedné domácnosti. Ale pro lehkomyšlnost Václavovu rozbila se i tato domácnost a oba mladí nešťastníci otrávilí se veronalem. Rada Severin jich neztracoval, uznal svoji vinu, které se dopustil připoutáním mladé dívky. — Román je psán realisticky, čte se velmi dobře, není v něm nabubřelosti, místy

je až trochu šedým slohem psán. Ideově je bezvadný, jednotlivé figurky jsou podány svěže, plasticky. Kdo touží po lehké, zábavné četbě směle může sáhnout po Červinkově románu. Není tu aspoň směšné pósy ideové a umělecké.

B. Osipovič.

Karel de Wetter: Román Richarda Loma. Kniha Zvonu sv. 30. Wettrových děl vypočítává zadní strana knihy 16. (od r. 1904—1920.) Hrdina Richard Lom ze zámožné měšťanské rodiny v okresním městě, nedokončil filosofických studií, zkoušel malovat, modelovat, pak psal kritické studie, sociální drama, román, ale nic nedokončil. Poznal brzy svoji nemohoucnost a nikde se nedodělal vavříků, ale aspoň si uchoval jistou svěžest a mladický, poetický pel. A tento všestranný diletant vrátil se do svého rodného města, aby mu věnoval svou duchovní sílu a energii, aby proměnil zapadlé, starosvětské město v nové, plné ruchu, vznětu a života. Po neúspěších hrdinových ve studiích a v umění čekali byste, že i tento cíl životní se rozsype pod rukama Richarda Loma. Leč autor jej statečně vede přese všechny obtíže k cíli a kreslí Richarda až pohádkově. Z nezdravého, starobylého městečka vytvořil hygienicky i stavitelsky vzorné město, pozdvihl průmysl a obchod, vystavil nemocnici, divadlo, železnici, z místa zpuchřelého klidu stvořil místo práce a ruchu a v hodině smrti slyšel hlasy svých předků: Dobře zanecháváš dílo budoucím! Cesta tvoje vede mezi hvězdyl Veliký boj jsi dobojoval! — Marné byste však čekali umělecké vyličení velkého díla Lomova. Téměř celá kniha obírá se románem Lomova srdce. Zamiluje se do vdané statkářky Kristiny Rubenovy, také takové neživotné bytosti. Uchovají se však čisti přese všechnu vášnivost a velikost své lásky. To je plus knihy. Též vedlejší hrdina — mladý myslivec — jenž se zastřelil z lásky k paní Kristině — je takový ideální vzdychálek. Resumuji: Autor si snad postavil vysoký cíl, jehož nedosáhl. Místo vykreslení obdivuhodné práce Lomovy naplnil knihu samou láskou. V tom vidím tragiku Wettrový práce.

B. Osipovič.

Viktor Hánek: Lavina. Román. Zemědělské knihupectví A. Neubert v Praze. Neměřím cenu obrazů dle metrů ani literárního díla dle rozsahu, ale nazývat povídečku o 95 stranách s jednoduchým dějem a třemi, čtyřmi figurkami románem, je přece jen matením pojmů. Tedy „román“ čte se dobře. Je to historie trochu záhadné Vilmy Raimanové, jejíž mládí poskvřnil strýc, a která se potom zamilovala do spisovatele Valeriana Stera, aby mu po několika darovaných hodinách lásky zmizela. Ster ji našel kdesi v alpských horách ale už umírající. Tam zašeptala: Byla jsem bláhová, že jsem chtěla utéci svému štěstí, že, Valeriáne? Co je jednou osudem určeno, prožítí se musí! A kdybych utekla na kraj světa, lásce bych utéci nemohla! . . . Budu milovati jako milovala Laura, Kleopatru, Helenka. Bude to pohádka srdcí nalezených, mého a tvého atd. Sentimentální, uplakaná povídečka, jakých

se do roka napíše na tisíce a jež zapadnou záhy do propasti
zapomenutí i se svými autory. B. O.

J. Jahoda: Střepinky. Naklad. Karel Beníško v Plzni. Třicet povídek, vesměs realisticky psaných, pobaví, rozesměje nebo aspoň nezarmoutí. Roztomilé figurky kolovrátkářů, ševců, hajných, starých, zamilovaných kocourů, pytláků, lakomých selek, klevetivých babek. Autor své hrdiny a hrdinky miluje, i když si z nich dělá blázna, a nikde neskresluje, nepřehání, které chyby rád se dopouštěvají spisovatelé, píšící o venkovském lidu. Postavy podány životně, spád dějový dosti dramatický, jen ukončení některých je trochu hrubé. Když zabloudí spisovatel mezi inteligenci, tam ta životnost a opravdovost. (Smutek člověčenství.) B. O.

České umění náboženské. Dalším českým umělcem, s láskou vracejícím se k motivům náboženským jest *Jan Konůpek*. Už jeho lepty pražských chrámů svědčí o nadšení pro církevní stavitelství. Ucelené dílo v tom směru podal Konůpek ve svém *Západočeském baroku* (nákł. E. Pacovského v Praze), kdež v devíti krásných leptech oslavuje chrámové a klášterní architektury Dienzenhoferů — Plasy, Mariánskou Týnici a Kladruby v Plzně. Nepodává jich mrtvě, studeně, jenom se zálibou architekta, ale ožívuje je fiktivními, jen lehce naznačenými ději a výjevy, čímž nabývá každý obraz kouzla intimity. V samostatných listech zachytil Františkánskou ulici v Plzni (1918), Františkánský klášter v Plzni (1911), Jilskou ulici v Praze a s lítostí umělce zachoval zříceniny kostelika sv. Bartoloměje u Klatov (1918). To vše by ovšem svedl i umělec nábožensky lhostejný. Hluboké chápání náboženských zjevu je viditelné i z jiných leptu Konůpkových, v nichž řeší náměty biblické. Jeho *Poslední večere* (z r. 1915) nemá ničeho společného s libeznou Leonardovou Večeri Páně, ani s jinými klasickými nebo epigonskými Večeremi. Postavy Krista a apoštolů nejsou libivé, naopak chtléně hrubé, až nemotorné, s detaily nemožně skreslenými, ale co vše vyzírá s obrazu: vážnost okamžiku, smutek rozloučení, úžas z prvního přijímání. Hluboké usebrání postav je tak výstižné, že se neubráníte mocnému dojmu. Z téhož roku pochází *Křest v Jordáně*. Jako by celá příroda byla si vědoma mysteria okamžiku. Jordán se nepokojně vlní a vroubici jej stromy vzpínají se v úžasu až kamsi do oblak. Nad sněžně bílou postavou Kristovou zvedá se tmavý přízrak Křtitelův v celé své osudovosti a Kristus splývá s Božstvím Otce a Ducha, s nebes se linoucími. *Vzkříšení Lazarovo* (1912) mě již tak neuspokojuje; vadí mně divný postoj Krista, podávajícího ruku Lazarovi, jenž vychází z hrobu váhavě a jaksi bázlivé. Úžas diváků splývá s tmou hrobové kobky *Kubíštovo Vzkříšení Lazarovo* má více síly a hloubky do sebe. Dobré jest *Jidášovo políbení* (1912), kdež dobře podána všechna hořkost Kristova, přijímajícího zrádcův polibek. Poslední styl s Mistrem, propastně zločinný, a pak už jen tma šíleného zoufalství. Několika pevnými, drsnými liniemi mocného účinku podán jest pád Kristův v leptu *Na Golgotu*. Triumf, ale jen chvilkový triumf surové hmoty nad duchem! Z r. 1916 pocházejí dva lepty *Sv. Šebestiana*. Nemají ovšem co činiti s oněmi Šebestiány klasických dob, kdy si umělci zahráli jenom s chlapeckými, bujnými akty nebo se žensky smyslnými postavami. Konůpkův *Sv. Šebestián* jest opravdu trpící, nicméně vítěz. Téhož roku vyšli z ruky umělcovy dva andělé. *Anděl I.* jemně pojatý, matersky ochranný,

žehnající, opravdový duch-Strážce. *Anděl II.* jest mocného rozpětí, ruce končí křídly. V tomto jest více fyzické odvahy ptáka-dravce, než duchovosti. Pomíjím-li úchvatný lept *Návrat ztraceného syna*, o němž jsem kdysi v „Arše“ referoval, zbývá se mne zmíniti o *Pokusech* (z r. 1913). Nemýlím-li se — Kristus (tak tragické Konůpek podává své vise) — v jasu vítězného přemožení hmoty, odolává posledním pokušením. Záludný stín velí: Poruč, ať toto kamení je chlebem. Nebesky silná postava pokoušeného dává tušiti bezmocnost pokušení. I ty drobné balvány jako by volaly: Odejdi pokušiteli, kámen zůstane kamenem. Od těchto náboženských leptů uběhla jistá doba. Konůpek vytvořil zatím tři úchvatná díla „*Don Juan*“, „*Kytici*“ a „*Hamleta*“ (vyšla u A. Dyky v Praze). Vráti-li se Konůpek k náboženským motivům, ničeho bych si nepřál více, než aby je podal tak svěže, jasně, jak vidíme ve jmenovaných třech cyklech. O cyklu Dantovském na jiném místě. — Jiným opravdu religiousním umělcem jest *Jan Zrzavý*. Zvláště mě uchvátila jeho *Návštěva Abrahamova* (pastel z r. 1912.) Na obraze dominuje postava anděla s Leonardovskými protáhlou tváří, v šatu jako by šupinatém, s bělostnými křídly. Ostatní postavy, sedící za stolem, trati se v pozadí. Kousek nebe se čtyřmi palmami tvoří klidnou scenerii. O jeho Kristu (a vytvořil jich několik) píše *Joh. Urzidil* ve *Veraikonu*: „Způsob, jak Kristus na obraze Zrzavého vztahuje ruce před krajinu, má něco z osvíceného rytinu nepohnutého sedění Gotama Budhy. Neboť jako prorok vždy bezděčně stojí na místě, kde strhává k sobě libost celého okolí krajinného, tak stojí tento Kristus se svými nevzpytatelnými očima v krajině jako v oltáři. Kraj, do něhož svatost vstupuje, ihned organizuje se podle zákonů nadpozemských. Zde je základ pro symbolické geometrisování starých mistrů! Religiosita Zrzavého má dvě formy. Starší, která uchvacuje božské bezprostředně v jeho první transfiguraci a jež není ještě zcela volná ve výrazu. Je tu přece ještě něco traktátového, jako asi v obraze „Ježíš lidstva Spasitel“. Pozdější forma Zrzavého náboženskosti vyznačuje bezprostředně ze zjevení. Tato linie počíná v „Kristu“ a zdá se vyvrcholovati v nejnovější „*Melancholii*“... Tože číslo *Veraikonu* přináší kresbu Zrzavého (z r. 1914.) *Magdalena*. Bílá kajtnost na kolenou před Božstvím, stůl, palma, černá postava u stolu, snad Marta — sestra. — Ku své první pražské výstavě (1918) napsal Zrzavý, že ve své podstatě uměním bylo, je a bude vždy religiousní. Z nejmladších hojně se obírají náboženskými motivy *Teige* a *Hofmeistr*. To jsou však už opravdu nejmladší. Vystavují občas v knihkupectví *Zlatého klasu* v Praze. Zachytil jsem počátkem března letos už jen několik čísel, z nichž mně nejvíce upoutala *Sv. Veronika*. Tito nejmladší nemají nic společného s kubisty a p., jsou svérázní, ale při tom přístupní. Zde se dá čekatí nesmírně moc. Bylo by tedy dost a dost religiousních umělců. Je otázka jen, zda věřící vyjdou vstříc s pochopením. Ale kolik je mezi námi jenom sběratelů grafických listů. Žalostně málo.

B. Konařík.

Vyznání konvertity Heřm. Bahra. „V loňském ročníku „Hochlandu“ napsal jsem článek o Pascalovi, pro který podezřívali moji pravověrnost. Obviňovali mne, že moje křesťanství není křesťanství katakomb, nýbrž „barokové“ křesťanství, jež zaměňuje křesť. nebe s pohanským Olympem. Ovšem, nejsem křesťan z katakomb! K tomu mi schází všechno, to rád přiznávám. Moje víra nemá v sobě nádechu plísni zamořených jeskyní, není chmurná, nepláží se, ale plná radosti pne se jásavě k nebi. V milostiplných hodinách hraje mi plesající andělský sbor; tak jako andělský chór Grünewaldův, hýřící barvami, i když se někomu zdá, že to příliš zavání řeckou nádeherou. Neb mistr Isenheimerského oltáře žil sto let před barokem a přece měl již něco z toho „barokového“ křesťanství. Něco podobného byl sv. František Saleský a sv. Tereza, sv. Jan z Kříže a Bossuet z Bernini. Tak jsem docela v dobré společnosti. Avšak přece se bojím, že nejsem barokový křesťan, poněvadž jsem se nenarodil 1663, nýbrž 200 let později. Proto mi nic jiného nezbyvá, než se snažit všemi silami mysli, vůle i srdce, abych se stal pomocí Boží aspoň jakž takž dobrým katolíkem, ubohý, kající hříšník svého století. K čemu bych nyní ještě potřeboval kostýmu? To by byla jen maškaráda! Křesťan z katakomb v elektrice a naposled ještě v aeroplánu. Možná, že by bylo v katakombách pěkněji, dost možná, že by se mi tam dokonce líbilo, avšak nevím, neboť nemáme katakomb. A ostatně již ta otázka mého soudce: „Křesťanství katakomb, či křesťanství baroka?“ zdá se mi naprosto nesprávná. Není barokového křesťanství a není křesťanství katakomb! Od té doby, co ležel Miláček Páně sv. Jan na Srdci Spasitelově, po staletí až do Kristova druhého příchodu, jest jen jedno křesťanství, katolické, jež spojuje všechny doby a veškeré národy. Křesťanství, katolické jež spojuje všechny doby a veškeré národy. Křesťanství sv. Jana a sv. Pavla, sv. Jeronýma a sv. Benedikta, sv. Dominika a sv. Františka, jest v podstatě vždy totéž, a zůstane totéž u křesťanů ze židovstva i pohanstva, u Řeků i Římanů, Slovanů i Germánů, Číňanů i Negrů. Jen s tím rozdílem, že sv. Jan byl jiným člověkem než sv. Pavel, a sv. Dominik zcela rozdílný od sv. Františka, že Číňan není Negr. Tak by se potom mohlo rozlišovati dle období a osobních charakteristik rozeznávat Pavlovo a Janovo křesťanství, křesťanství Benediktovo, Dominikovo a Františkovo. Křesťanství katakomb jest jinak vyjádřeno než křesťanství baroka, ale to, co se v nich ukazuje, je vždy a vždy totéž křesťanství. Lidé, doby, národy jsou příliš mali, aby je obsáhli. Ale křesťanství jest dosti veliké, aby všechny obsáhlo. Církev má místo pro každého a to, že si každý myslí, že jeho místo jest nejlepší, ukazuje, její podivuhodnou, tajemnou moc. Církev se jen usmívá našemu vzájemnému škorpení. A když my medvěďové slují a barokoví muzikanti zase si rozpomeneme na své kat. křesťanství, zasmějeme se sami sobě. Kdo pak se může odvážit nazývat se jedině správným křesťanem, jimiž bychom přece všichni rádi byli? Takový křesťan musil by býti křesťan

katakomb a poušti, gotický i barokní křesťan, a k tomu ještě benediktín, františkán, dominikán, kartuzián v jedné osobě... To, co bych si rád přál, vypracoval, vymodlil, bylo by, aby mi Duch svatý udělil býti uvnitř benediktin a tomista dle zevnějšku. Něco benediktinského vězí v nás všech (Bahr tu mluví o Rakousku, o nás to platí skoro doslovně!) Benediktini vymýtili zde lesy, vystavěli chýše, naučili nás čísti a psát, modliti se, mysliti a básniti, malovati a pěstovati hudbu, divadlo, vědu, umění, práva a mravy; proto, když jsem přišel po letech do Beuronu, cítil jsem se jako doma. Ovšem, s tomismem to bude těžší, v tomistické škole chodím teprve do „kašičky“. Horko i mráz mne schvátily, zdrcující pocit mnou projel, když jsem viděl onen orl vzlet světce z Aquina, toto tiché kroužení v čistém éteru, tuto jasnost, jež až oslepuje vnitřní zrak, jenž není zvyklý na takové záplavy světla, na vzduch vysokých sfér, na pronikavý pohled. Teprve znamenitá knížka pomohla mi pomalu slabikovati. „Náhodou“ dostala se mi do ruky. (Velká rozhodnutí v našem životě zdají se nám vždy „náhodami“.) Našel jsem ji u hraběnky Wartensleben ve Frankfurtě. Již roku 1890 vyšla kniha, jež na 400 stranách obsahovala jen závěrečné úsudky, konkluse sv. Tomáše z jeho Sumy. Touto knížkou jsem se jaksi pomalu vyškrabal, po stupíncích propracoval. Ale, že se mohu aspoň poněkud volně co tomista pohybovati, to mi způsobila ona náhoda, jež mi přinesla knihu, jež dosud scházela všem, kteří tak dychtivě touží po vpuštění ke sv. Tomáši. Dílo sluje: „*La Somme théologique de Saint Thomas d'Aquin en forme de Catéchisme pour tous les fidèles*“. Práce vyšla 1920 v Toulouse u Ed. Pairata a v Paříži u P. Tequi. „*Suma sv. Tomáše v podobě katechismu pro věřící*“. Pro školy vydán byl z toho výtah (Vyd. Pour les écoles.) A z tohoto vydání nový výtah *pro děti*. (Extrait du Catéchisme de Saint Thomas pour les tout petits.) Výtah z katechismu sv. Tomáše pro děti. Jen to je podivné, že to ještě nikomu nenapadlo, vnést do lidu sv. Tomáše. (Bude-li u nás zájem o dílo, přeložil bych některé z vydání, p. překl.) Věhlasným autorem této myšlenky a knihy jest francouzský dominikán P. Tomáš Pégués O. P., profesor na mezinárodní řádové universitě „Angeliku“ v Římě. Vynikající tomistický učenec vydal před tím franc. slovní výklad Sumy sv. Tomáše, vyšlo dosud 12 svazků o 16.000 stranách (Commentaire Français littéral de la Somme théologique.) Když se zamyslíme a zahloubáme nad tímto katechismem, třeba jen nad vydáním pro děti, tu zmizí ihned všechno lámání hlavy nad křesťanstvím katakomb a baroka. *Přel. J. S. Borita O. P.*

Jak Gogol hledal Boha. R. 1837 odjel Gogol z Paříže do Říma a uklidnil tu na čas svou nepokojnou duši. Píše odtud: „Zde je člověk o celou verstu blíže Bohu“. V Římě docházel do katolického salonu konvertitky kněžny Volkonské. Z Říma píše dopisy matce a sestře, které jsou pobouřeny jeho „katolickými“ názory a neustávají ho varovati, až udusí seménko

sotva klíči. I ptá se pisatelka v Gralu (XV, 7,8 seš.), Arastazie princezna z Georgie, jaký nedozrnlý následek by byla měla jeho konverse pro veškeru ruskou literaturu. Z pobytu římského datuje se spisovatelův obrat k „mystickému období“ jeho života, před kterým stojí racionalistická kritika bezradná. Gogola známe spíše jako humoristu a satirika, jednostranně tedy, málo víme o Gogolu, „který hledá Boha“. (Zde dlužno podotknouti, že naše Stínova „Historie literatury ruské XIX. stol.“ také se tohoto obratu dotýká.) Gogolovi se zdá, že nestačí smichem napravovati zlo. Gogol se mučí proto, že odkrývá jen rány ruského života, lehtá je svým výsměchem, ale hojiti jich nemůže. Přátelé jeho, zvl. Puškin, nerozuměli mu, stále jen ho pobáda k literární tvorbě, nerozuměli jeho duševní úzkosti, která se stupňuje a stupňuje, až vrcholí jedné noci, krátce před smrtí, kdy Gogol spaluje rukopis 2. dílu „Mrtvých duší“. Jako bychom viděli tvář plnou úzkostlivé horlivosti, ozářenou ohněm, který rozdmychává ruka nedočkavá zkázy! Gogol slouží Bohu spíše vůlí a to mu nedostačuje; chce Boha cítit, chce cítit jeho útěchu a nemoha. prosí, modlí se, přeje si, aby se přátelé modlili, aby byl zbaven „tohoto vnitřního chladu, kterým trne jeho duše“. Putuje take do Jerusalema, bdí u Svatého hrobu -- nadarmo; nebe se mu neotvírá. Gogol vidí v toin trest Boží za svou dosavadní spisovatelskou činnost, kterou, myslí, jen ďábel mu vnukl. Gogol chce žítí nyní jen pro Boha a vlast. Je to v době kdy rodí se slavjanofilství, které hledá spásu Ruska a skrze ně celého světa: carský absolutismus, pravoslavi, národnost, jsou hesla tohoto hnutí. Žalostné jsou tehdejší poměry v Rusku a Gogol si namlouvá, že možno *shora* cele je napravit dobrými, ctnostnými guvernyry. úředníky a statkáři. Plodem tohoto jeho nového názoru je „Korespondence s přáteli“, ve které velebí nejtemnější stránky tehdejšího ruského života: nevolnictví, samodržaví, zvůli úřednictva, nevzdělanost lidu. Spis vyvolal rozhořčený odpor. Svobodomyslí spisovatelé s kritikem Bělinským v čele se proti němu postavili vytýkajice mu jeho „mrzkost“. V tomto odporu spatřoval Gogol záruku svého dobrého poslání. Gogol cítil tedy potřebu svěťiti vedení své duše zpovědníku, který žil v Moskvě v pověsti svatého muže, a slíbil mu naprostou poslušnost. Zpovědník literárně nevzdělaný žádal hned Gogola, aby zanechal všeho spisování beletristického. Tímto požadavkem zpovědník Gogolovu úzkostlivost jen stupňuje. G. pokouší se tvořiti ideální povahy, ale kreslí jen lidi neživotné, jak ukazuje konec 1. dílu „Mrtvých duší“. G. se posti, modlí, týrá pokáním, ničí své zdraví více a více, až umírá, když byl přinesl poslední obět zápalnou. Celou tragiku Gogolova života možno shrnouti v slovo „úzkostlivost“, pro kterou neměl léku. Proto nebyl chápán. Gogol patří k prvním mnohým spisovatelům, kteří mluvou německé katol. literární historie zovou se „Gottsucher“ „hledací Boha“. Ruská literatura jest jimi bohata. Tito apoštolové berou se často stezkami zcela neschůdnými: jedni hledají „jistou“ cestu v racionalistickém osv-

cenství, jiní chtějí dospět cíle revolucí a anarchii, jiní opět se utíkají k slavjanofilskému mesiášství, jiní konečně jako Gogol se utápějí v nezdravé askesí a mystice. A přece všichni hladovějí po Bohu, který jediný osvětlí může nehlubší propasti záhad. A toto světlo uděluje jediné církvi pravé, k níž i Rusko nevědomky se blíží.

F. S. Horák.

Moderní nacionalismus. Známý katolický theolog Pavel Feja píše v berlínském „Tag“: „Ve středověku byl stát nejvyšším sociálním produktem, láska k obci byla nejvznešenějším pocitem, jehož byl člověk schopen, praktickou částí náboženství, morálky a askese. Duch a plod tehdejších světových dějin bylo rozřídění národů. Jen původ pojil a odděloval, jen k národnosti pojilo se pozehnání či zlořečení. Křesťanství odstranilo tento názor na svět a na život, a s ním spojené roztrhání nejceennějších lidských dober. Křesťanství bylo prvním náboženským útvarem, jenž se nepojil ani na zem ani na lid, jenž úplně odmítá veškeré různosti mezi národy a státy. I sdružení vyznavačů tohoto náboženství, Církev, neobdrželo národnostního zabarvení. Západní křesťanstvo tvořilo jako rodina národů velký křesťanský stát pod dvěma hlavami, jenž ve svém velkolepém domě obepínal veškeré kmeny a veškeré jazyky. Národnostně cizí byl kromě Židů, syn Imaelův, Saraceni. V tomto křesťanském domě měly národnosti své pravé postavení, bez záští a velkopanského hněvu, a každá pracovala na části světových dějin. Společná řeč, řeč církve a vědy sprostředkovala styk a učinila již předem nemožný boj jazyků, z něhož bere uměle vytvořená národnosti nenávisť potravu pro svůj fanatism. Reakce nastala uvolněním zvláštního spojení obou činitelů, a nichž spočívá ona spousta jednotlivosti, jež označujeme jménem „středověk“. Proces nastal v IX. století, koncem století XII. vedl k vyhranění kulturních protiv francouzských, italských a německých. XV. stoletím vývoj končí, s ním ovšem též křesťanský svaz národu. Matkou moderního nacionalismu, jenž s vášnivě zakaleným okem vidí u své národnosti vše velebné a krásné, u jiné však vše nepřipustné snižuje, matkou tohoto radikálního nacionalismu jest francouzská revoluce. To se zdá zníti poněkud nepravděpodobně, neboť revoluce vepsala na svůj prapor heslo kosmopolitismu. Podám hned výklad. Nejprve stála revoluce před sporádanými státy a občanstvem, jehož vlastenectví bylo spojeno s věrností k panovníku, s poslušností k zákonům, a s úctou k přejaté zemské ústavě. Tato nepohodlná forma nacionalismu musila býti revolucí zničena, ulpění na otčinu musilo býti nejprve odstraněno. Občan nového státu musil se učiti milovati svět, aby zapomněl na sourodáky, musil se stát kosmopolitou. Když byl stát rozkotán, a když vše upadlo do rukou revoluce, musil býti občan opět přijat k další stavbě revoluce, musilo se spoléhati na jeho součinnost, musilo mu býti vlito nadšení pro zařícení jeho národa, hlavně však pro vyvíjení nesrovnatelných vymožeností revoluce. To bylo dostatečným důvodem, aby byl

opět vztyčen prapor nacionalismu. Ale tento nacionalismus nespočíval na přirozeném základě, nacionalismus, požadavek své doby, byl účinným slovem, jenž budil ohlas v temném pocitu fanatismu, byl machiavelskou, absolutistickou formulí pro všechny národnosti nespravedlnosti. Tento druh národního sebevědomí vyznačoval nejprve porevoluční Francii. Horlivé styky udržoval s ním režisér politické komedie Evropy v polovině minulého století, Napoleon III. Výplod těchto napoleonských myšlenek byl národní princip. Dle něho jen národnost má být tmelem státní příslušnosti, ostatní státní útvary nemají právo oprávnění a proto jest právo národní povinnosti, veřejnou nebo tajnou revoluci vše ostatní. A jeho vinou je nynější rozešťování střední Evropy? Proč jsme dnes znepřáteleni s celým světem a proč dnes bratr bratru nevěří? Jen pro nešťastný národní systém. Uvědomil si Dr. Iz. Zahradník hrůznost nesmyslu, když řekl, že je nejprve Čech a pak křesťan? Tedy češství jest mu životním názorem? Polákovi poláctví, Němcovi němečství a když druh druhá rýpne do žeber, musí téci krev, poněvadž Čech je nejprve Čechem a pak křesťanem! Vitáme co nejsrdčněji mezinárodní snahu o křesťanskou solidaritu. Vůdcovství mají zde Italové, což by se zdálo skoro neuvěřitelné. Ale jisto jest, že se italští katolíci propracují k nejlepším katolíkům světa. Št. Hradecká centrála pro křest. hnutí v rakouské republice pracuje horlivě na křest. solidarismu v rámci Bílého Kříže. Zdejší zástupcem jest dominikán P. Vilém Schlössinger O. P. v Olomouci. Čekáme jen na vhodnou příležitost, abychom začali i u nás účinně a ve velkém stylu uváděti v život velké dílo předčasně zesnulého velikého idealisty a svatého kněze P. Impekorena. Myšlenka křesťanské solidarity všech národů musí zvítěziti, poněvadž válka dokázala, kam bychom dospěli s tímto ustavičným běsněním a štváním. (U nás Němců a Čechů.) To jest pěkná charakteristika, že ani jeden katolický list, ani jeden orgán lidové strany nepropůjčil se k nízkému štvání národnímu. Němečtí katolíci v republice jsou rozčileni a proto chápeme různé přestřelky v denním tisku křest. soc. strany. Ale i zde převládá slušný, umírněný tón, i v polemice a kritice, jež přece není štváním! Kdy již dojde k tomu, že si u nás katolíci němečtí i čeští podají svorně ruce, přelomí hráze, jež je dělí a půjdou spolu bojovati za vítězství Kříže, jenž musí zvítěziti, protože nacionalism jest ubohou stvůrou nevěreckého zednářství, jež oloupilo masu o víru a nyní jim chce dáti náhražku, by měly aspoň jakýs takýs idealism --- chce jim dáti --- nacionalism. Lide prohlédni, odvrz masky a vrať se ke kříži, ke Kristu!

J. S. Bořita O. P.

Akcentování náboženskosti. Em. Pacovského *Veraikon* zahájil sedmý ročník krásným dvojčíslem. Jako v minulých ročnících věnováno bylo celé číslo buď jednotlivému výtvarníku nebo celé skupině, tak i toto nové číslo věnováno jest tentokrát mladé generaci výtvar-

níků umělecké besedy: Jarešovi, Ra-
basovi, Sapíkoví, Vořechovi, Kotlíkovi,
Boháčkoví, Radovi a j., přinášející ukázky
jejich umění. Příloha *Veroikonu* *Kře-
stýně*, věnovaná umělcům z Moravy,
Slezska a Slovenska, sdruženým v Ko-
libě, přináší ukázky křesťanského rodu

B. Bartoše (Z Bezkyd, Stávka, Nový Život, Slezsko.) Už černé reprodukcce dávají tušit dobrou věc. Viděl jsem originály těchto ukázek v umělcově atelieru a učinily na mne dojem velmi příznivý. Zvláště obraz „Slezsko“ — o-brovská postava muže v čárech spočívá celou tíhou na celé řiti Lysé Hory; z dola sálají naň ohně z vysokých pecí ostavských. V tonize čísle *Kněhyně* uvažuje *Karel Handzel* o slezském kněžeti Duchu. Všele oceňuje náboženskost slezského lidu, jež se jeví v jeho denním životě při drobné práci všední i při velikých převratech. Na jedné straně protestancko-seveřanská vážnost, uzavřenost a rozumnost a na druhé katolická, východní nadšenost, tvořivost a vroucnost — ty dvě stránky zápasí v duši slezského člověka, jedna nad druhou střídavě vítězí a posluhuje si jí. Kde na světě klekají při tanci a modlí se jako Slezané ve Slezské Besedě při kolovém tanci „Sedloček“? Zpívají si: „Ešli vitě, jak sedloček před pracu se modlí?“ A na to celý kruh kleká na zem a modlí se se sepjatými rukama, což vyslovuje popěvkem: „Takto, takto, tak sedloček před pracu se modlí.“ Duch ovládá hmotu jako člověk stroj a tato duchovnost je podstatou božství, vesmírnosti a je vyjádřena a pochopitelná nejvíce v náboženství a v umění. Náboženskost kněze dává zprávu i o jeho uměleckosti. Kde není víry, není vlyr v nic, ani v sebe ne, ani v bližního ne. Proto z ducha nevěry nelze si slibovati žádného státnického ani uměleckého ani socialistického činu. Pojednává o materialismu dělnického hnutí dospívá k myšlence, že nebude-li v celém dělnickém hnutí ducha náboženství a umění, všechno se zhroutí dříve nebo později při marých obětech lehkomyšlných důvěřivců. Vrací se ku kmenovému umění slezskému rozlišuje obě konfese: protestantský uschoopnilo slezský lid dáti svým výtvarum pevný, jadrný, sevřený, hutný ráz a katolictví vyjádřilo se u tohoto kmene umělecky čistotou tvarů, dokonalostí děje a šlechtickou jenností, nadzemskou lahodností, takže jakousi vznešenou kněžecí majestátností . . . „V písniích, v tancích, doma, v kostele, při zábavě i při práci, všude je cítit náboženskost a uměleckost i hromadnost slezského domácího lidu.“ Na pokračování *Handzelova* článku právem se lze těšit. Klidně, spravedlivě nazíraní na věc činí sympatickým tohoto mladého literáta slezského.

B. K.

Dědictví tradice. Fr. Tučný uveřejňuje ve *Veraikonu* (v příloze *Kněhyně*) jaksi programový článek *Koliby*. Poměje trochu bombastické, ač v jádru dobré názory o nutnosti další revoluce, poukazuje na jeho názory o kmenovosti Moravy, Slovenska, Slezska. Dej Böh, aby se jeho prorocství, „že Slovensko nebude nikdy zemí a vlastí politiky“ vyplnilo, ale už dnes se tam chytá politiky kde kdo. Já se přidružuji raději ideálu věrozvěstů, který utvořili a který ze Slovenska udělali. Slovensko má být zemí, říší bílého slova. Věrozvěstové velkomoravští jdou a přináší, tvoří lidu písemnictví. Netvoří národa, ale nesou písemnictví, poněvadž národ jest již stvořen, ale písemnictví dosud nevytvořil. Lidu jest třeba dáti písemnictví. A oni hned tak slunně vystupují, slovo tvoří, slovanské slovo hlásají jako slunce, jež rozstává se z lidí milost a záti vysílá. Tvoří mu písemnictví jako nejušlechtlejší dar duše, neboť to jest teprve plodnost duše a dobrota. Slovana dělají duši, aby ve svém životě konal jen to, co dělá duše, ty duševní hodnoty, aby tvořil slovo t. j. ušlechtilost, jaká jest v písemnictví. Písemnictví nemůže být než ušlechtilostí. Jaké ušlechtilosti dosáhlo písemnictví v evangeliu. Evangelium jest nejlepší druh písemnictví. Proto také s tímto písemnictvím přicházejí věrozvěstové a to hlásají našim otcům . . . Věrozvěstové chtějí, aby naši otcové stali se tou ušlechtilostí, která jest ve slově božím, v evangeliu. Evangelium jest největší ušlechtilost . . . Až potom se článek *Tučného* pěkně čte. Ale věty, jimiž jej končí, upadají do banálnosti a směšné pýchy: „My chceme učiniti ze Slovenska znovu říši. Slovensko stane se zase říší, když se stane říší nového slova božského. A toto nové slovo boží chce mu zvěstovati nebo vytvořiti Družina umělců v „Kolibě“. Jakokdysi věrozvěstové, ona teď chce Slovensko zvěstovati nové evangelium, nové slovo boží, slovo evangelia vesmírového, o bezmírnosti a neobsáhlosti vesmírenstva v prostoru a kosmu . . .“ Šťastné Slovensko! Sami proroci se hlásí se všech stran, sami spasitelé. Umělecká družina lidí, kteří nemají vrcholného díla za sebou, kterou známe ze dvou pouze výstav, chce zvěstovati Slovensku nové evangelium . . . I pracuji napřed a dokažte něco, a pak teprve se pusťte do apoštolování . . . Ostatně jsem přesvědčen, že za slovy *Tučného* nestojí členové *Koliby* — tak směšně domýšlivý není

jistě žádný její člen. Pan Tučný pak zná Slovensko z několika desítek výletů — z vlaku — a z hotelů — nezná slovenského lidu, nemá tušení o jeho potřebách. — Čte-li slovenský inteligent silácké větvy Tučného, je mu jistě do smíchu i do pláče. B. K.

Bulharské literární jubileum. Lonského roku 1920 oslavili Bulhaři zvláštním způsobem sedmdesáté narozeniny největšího spisovatele svého *Ivana Vazova*. Byly vydány poštovní známky s jeho podobiznou, s obrázky jeho rodného domu a osob z jeho románů. Vazov je i u nás znám z četných překladů svých děl, která zachycují kus novodobých dějin bulharských. Zvláště podrobně vykreslil V. bulharský život z doby, jež přímo předcházela jeho osvobození r. 1877. Učinil tak v pěkné povídce „Strýcové“, (překl. ve Svět. knih.), zejména v nejlepším svém románu „*Pod jařmem*“, který je 1. částí trilogie, 2. „*Nová země*“, Bulharsko osvobozené (překl. obou románů v Ottově Laciné knihovně národní, č. 160 a 191), 3. „*Kazalarskata carica*“. Děj románu „*Pod jařmem*“ (Pod igoto) odehrává se nejvíce v Bílé Cerekvi, městečku pod již. svahem západ. Balkánu, v rodišti spisovatelově. Hlavní jeho osobou (smyšlenou) je Bojco Oghanov. Pod tímto jménem združuje se v Bílé Cerekvi mladík Ivan Kralič, který uprchl z tureckého vězení v arménském Diarbekiru. Byl stíhán tureckými úřady, proto nemohl domů, kde by byl poznán. Zde v B. C. usadí se jako učitel, připravuje půdu pro povstání, budí znenáhla opatrně v obyvatelstvu touhu po svobodě, po osvobození ze staletého tuhého jha tureckého. O jeho krutosti názorné příklady podává nám svědomlost tureckých četníků, zaplň. Po čase je prozrazen a přechá do hor, když už svou úlohu v městečku vyplnil. S druhý svými probouzí okolní kraj, že je možno konečně na všeobecném shromáždění komitů v Ponaigurišti ustanovit den, kdy v osadách celého kraje rázem povstane obyvatelstvo. Turecké úřady cosi tuší, ale přihlížejí ospale k přípravám. Město Klisura povstane předčasně — a ku podivu, není třeba ani tureckého vojska, obyvatelé několika blízkých tureckých osad sami přemohou hrdku povstalců, malomyslných proto, že zůstali osamoceni. Marně čeká Oghanov, vůdce jejich, na posilu z Bílé Cerekve, tolik nadšené při jeho odchodu a tolik nyní zbablělé, že vyále

deputaci k vůdci hord tureckých s prosbou, aby ji ušetřil. A teď běda hrdiným povstalcům! Bloudí po horách, leších a nocech, marně se dožadujíce u šťastnějších bratří útulku a chleba. Vystřkují je ze dveří, které za nimi zavírají, jen aby odrátili podezření, že byli účastni povstání. Tak zahyne i Oghanov s Radou, svou milenkou, která nedbá ústrků, jimiž zahrnují obyvatelé Bílé Cerekve milou zbojníkovu, vynesou mu turecký šat do úkrytu za městem, aby mohl prchnouti přestrojen za hranice. Oghanov však už je zatím vlastními lidmi prozrazen a zastřelen. Tak hyne nej přednější bojovník za svobodu milovaného krásného Bulharska. — Tak tedy vypadalo Bulharsko před osvobozením, chlivé svobody, hned pro ni nadšené, hned zbablělé, zrazující své nejlepší lidi. Živou účast na povstání mělo i obětavé bulharské duchovenstvo, velebný zjev je otec Jerotej z kláštera u Bílé Cerekve, je považován za skrblika, jemuž musí býti ukradeny peníze na opatření zbraní, zatím se objeví, že rád dá peníze dobrovolně Jeroteji, který tolik už vykonal pro nadané bulharské mladíky, posílaje je na vlastní útraty za vzděláním do Ruska, líbí se nám i postava pomačeného mnicha Muncá z téhož kláštera, který smí beztestně zutíti veřejně proti nenáviděným Turkům, zbožňuje Oghanova a volá Rusy, do tajných shromáždění komitů dochází i pop Stavri. Není možno vypočítávati spoustu osob rozsáhlého románu (přes 700 str.), jež můžeme dělit na Bulhary smyšlením a citěním, Bulhary oddané Turkům a Turky, jiniž dovoleno páchat na Bulharech beztestně každé násilí, po povstání se ovšem počet prvých značně zmenší. Z nich ještě bych se zmínil o slepém Kolčovi, který v rozhodných chvílích koná služby neocenitelné. Román má i části národopisné, které popisují starodávne zvyky bulharského obyvatelstva, na př. „*Láska*“ v Altunovu líčí počínání děv a žen, které se sešly, abysíly výbavu své družce a škůdli sebe a mládence písněmi. V popisech nebezpečných cest oživuje i divoká příroda pohoří Balkánu, kde smekčí vlků i medvědi nejsou vzácností. F. S. Horák.

Troels-Lund, dánský kulturní historik. 5. září roku 1920 slavil 80leté narozeniny dánský kulturní historik Troels-Lund. Dánský národ projevil mu vděčnost za velké životní dílo. Troels-Lund zasáhl živně do dánské

duševního života rozsáhlým 13 svazkovým dílem o *skandinávském* (vl. dánském) *životě v 19. stol.* (1879.98), které patří k nejpůvodnějším knihám dánským. Vyšlo i v lidovém vydání ilustrovaném. — Popud k spisovatelské činnosti dala T. Lundovi nešťastná válka dánsko-německá 1864, která otřásla celým duševním životem země. Mužové duchem nejsilnější hledí vytrhnouti národ z malátnosti a tísně. Vystupuje Jiří Brandes, známý svými „Hlavními proudy literatury stol. 19.“ Polírá snovou romantiku, která připravila politice dánské velkou pohromu, otvírá okna do Evropy a budí smysl pro skutečný život. Troels-Lund zase, jsa si vědom slavné minulosti národní, chce spíše osvětlovat vztahy mezi ní a přítomností. K tomu zvolil obraz Dánska století 16., kdy v zemi zvlétla renesance. T. si přál, aby i prostý Dán cítil souvislost s minulostí a *tak* se silil důvěrou v budoucnost. Nehledí tolik k dějinám politickým jako k historii kulturní. Dílo T. Lundova, předvádějící živě lidi minulosti, vyhovuje i stránce estetické, která valně přispěla k oblíbení jeho. Projevuje v zpracování vliv Darwinův, který značně působil na dánský duševní život let 70–80tých. Nyní Troels-Lund, staře 80letý, počíná vydávati nové velké dílo „*Bakkehus og Solbjerg*“. Je rozvrženo na 4 svazky, z nichž 3 jsou v rukopisu hotovy. Tiskem vyšel dosud 1. sv., v němž líčí se vítězství romantiky v Dánsku, 2. sv. předvede podobizny dánských básníků z let 1800–1850. 3. sv. ukáže vliv Sorena Kierkegaarda na dánský život duševní. Ve 4. dosud nenapsaném sv. chce T. L. vylíčiti svou vlastní dobu. — Původně zamýšlel spisovatel napsati toliko svůj životopis, ale světová válka, která způsobila zmatek i v dánském životě duševním, ponukla ho k dlu, jež by vneslo světlo v temnou dobu. Je nejprve třeba, aby Dánové zpřítomnili si pokroky, které učinila vzdělanost ve stol. 19.; ukázat také cesty vývoje dalšího. V 1. sv. představeny jsou první generace stol. devatenáctého. T. L. míní, že nejvyšší myšlenky doby se odrážejí v dílech básníků a myslitelů. I nalézá středisko pěvců a učenců v „Bakkehusu“ jakémsi salonu rodiny Rahbek-ovy. Živě a teple líčí T. L. členy tohoto kroužku, zvl. však půvabnou a duchaplnou paní domu *Karen Margrete* (Kamma) Rahbek. Tato žena je ztělesněním nového ná-zoru, který se jeví novým poměrem

k přírodě: člověk cítí svou spřízněnost s přírodou. Názor ten oplodňuje básnickou tvorbu „zlatého období“ dánské literatury (1800–1810). Podle Th. Kund-sena, kodaňského zpravodaje „*Gratu*“
F. S. Hordk.

Nedostatek hněvu. U sv. Pavla můžeme sledovati slova Žalmu: „Hněvejte se, jenom nehřešte!“ Dlouhý, krásný, námah plný apoštolský život ukazuje jasně a jedinečně, jak musí posvátný a neuprosný hněv prochvívati náš život a hnáti jej vpřed; třeba-li musí i vše strhnouti, abychom vše znova lépe postavili; musí to býti pravý hněv proroků proti všemu špatnému, nepravdivému a nízkému. Tímto hněvem rozbil a zničil sv. Pavel prohnalý svět a vykouslil nový, lepší, ve jménu svého milého Pána, Ježíše Krista. A tichý Mistr? Vždyť přece tolik chválil mírnost a tichost! Ano, ve službě vlastního Já žádá odklání, trpělivost, mírnost, ale ve službě Věčným obzorům nezná tichosti vůči bezbožníkům a vrahům duší! Zde i on dává vzplanouti své velké lásce ve zřetel blest a zatřasknutí hro-zivou bouří: „Běda vám, pokrytci, plémě zmijí...!“ Tak mluví Kristus k mocným své doby. Kde jsme nechali podobnou řeč, my křesťané, katolíci? Naše katolické sjezdy bývají označovány jako mobilisace, jako vyhlášení boje. A jsou jini. Jsou to přehlídky všech odhodlaných bojovníků božích, přípravu a vyzbrojování do boje, jenž stále a stále zuří, do boje, jež zahájil Lucifer, a jež umí zanést do ráje každé duše. Věru, nebyli bychom již služebníky božími, kdyby se v nás neprobudil rozhněný Michael, vidouce veškerá rouhání a úšklebky světa. Proto katolický sjezd, jehož celý průběh prochvívá holesný, posvátný hněv proti lži, špině a svodům, bývá vždy skvělým bodem v církevních dějinách onoho kraje. Mojiž, velký služebník Boží rozbil v nezkrotitelném hněvu desky zákona, do nichž právě vepsal Věčný spaseň světa, vylasil meč a dal zkositi 23.000 bratří. Což již úplně pohasí podobný prorocký žár, což již nikdy nesmí hářati a žit-niti — ne sice po krvi, ale po vítězství nad temnými, a zhoubnými silami? Pak by svět jistě vychladl! Musíme se všichni vrátiti k apoštolské metodě, k životnímu věčnému proudu Víry, Naděje a Lásky, jenž nesl apoštoly životem. Musíme se vrátiti k metodě apoštolského hněvu, v němž nalezl svět zachraňujícího, by

i někdy dosti nemilosrdného lékaře. Tak bylo, a tak budí. Jako bychom potřebovali nového řádu, řádu horlivců, pracovníků, italských fiondatari (kat. sdružení t. zv. „Sdružení pracovníků“), kteří by se vyřídili za Mathatiášem, i kdyby byla jen hrstka jich, kteří nesklonili svá kolena před Bálem, před Mamonem a před Venúsi. Jako noví apoštolové vrhneme se do boje, splanoucím láskou a neúprosným hněvem, hněvem lásky, nebo jak to vyslovil nesrovnatelný Lacordaire O.P.: „Rýttvrdi, jako diamant a něžnější než matka.“

Unionistická výstava. Cyrilometodějské Ligy Studentské ve dnech 9.-14. července v Praze. Jen nadšení pro velkou ideu vniklo studentům, sdruženým pod praporem cyrilometodějským, myšlenku uspořádati tuto výstavku, již bylo dáno jméno unionistická, ač předmětů týkajících se přímo snah unionistických, tisíciletého to úsilí o sjednocení obou církví, římské a byzantské, jež se od polovice XV. století sousedí hlavně na země slovanské, bylo poměrně málo. Byla to vlastně výstava cyrilometodějská, která nám ukázala, jak účta k saským bratřím hluboce je zakotvena v srdci našeho národa. Obětavit pořadatelé dovedli shromáždit, hlavně v Praze ze soukromých sbírek, ale též ze vzdálenějších míst, z Říma z České koleje z Černeckého kláštera u Munkačeva v Podkarp. Rusi, odkudž jim poslána velmi cenná kolekce, hoinost vzácných a zajímavých předmětů uměl., obrazů, fotografií, knih, jež ladně a přehledně rozvěšeny a rozloženy v prostorném letním reflektáři klementinském, jak o tom obšírně referováno v denních listech. Význam této výstavy vidím hlavně v tom, že vykonala jakousi přehlídku všeho toho, co je u nás po různu roztroušeno, a že jest přípravou pro pozdější expozice toho druhu. Práce jejích tvůrců byla odměněna jak hoinou návštěvou, tak i živým a netajeným zájmem, s jakým byla přijata. Oč byla bohatší a pestřejší, než současná výstava Al. Jiráka v českém Museu, kde kromě několika podobizen a rukopisů Jirákových, originálů a ilustrací Kašparových, známých z jeho spisů, byly rozloženy ve vitrinách knižní a časopisecké edice jeho děl! Arci, Jiráskova výstava podávala vše, co se mohlo čekat, kdežto unionistická byla jen náběhem k úplné výstavě toho druhu, jaké se snad dočkáme někdy v budoucnosti. jr

Barbarství. Sta a stokrát jsem pozdravil, jda mimo, po čas svého několikereho pobytu v Praze, sochu sv. Jana Nepomuckého na náměstíčku před klášterem Milosrdných. I letos, počátkem července, když jsem k ní dospěl cestou z nádraží, smeknu a pohlédnu na ni. Co jsem uzel, porazilo mě svou hrůzností, a slzy mi vylrkly do očí. Stálo tu, jako by v hanbě, kamenné torso — bez hlavy, jež zločinně uražena. Krásná ta socha lišila se poněkud od známého typu soch svatojanských: Světec klonil se k ubožáku, klečícímu podle něho, podávaje mu almužnu. Na bocích podstavce jsou skulptury, již z části otřelé, zobrazující výjevy ze života Janova. Socha podle podání, stojí na místě, kde bylo nalezeno utopené tělo Janovo. Teď ční tam pitzáčně již přes měsíc potupený a žalující památník! Snad Pražané, jimž podobný zjev není vzácný, ani netuší, jak zdrcujícím dojmem působí na příchozích taková podívaná. sice by byli jež zakryli nějakou rouškou nebo prkeným bedněním. Hlava byla asi hozena do Vltavy, jež několik kroků odtud valí své šumné proudy. Cín proveden za měsíční noci — kým? Lid myslí, že není třeba viníka hledati daleko, neboť proti soše je škola, v níž Sokol koná denně své cvičení. Nesnesli patrně pohledu Janova, který jim ztral do oken. Katoličtí studenti a katolická inteligence za průvodu sjezdového v neděli 10. července položili na místo, kde stál druhý mariánský sloup na Staroměstském náměstí, věnec na dukaz, že křivda není odčiněna a zapomenuta, a že národ si jej tam znovu postaví, až probudí ze svého plýtkého pokrokafení. Praha, „národnosti Jerusaleim svatý, Řím pamětní vry přebíhatý“, se svoji starobylou krásou. Praha gotická i barokní, Karlova i pušehohorská, je naše, a sotva jkdo miluje tak vášnivě a vtele, jako my. Nesmíme dopustiti, aby se kácely sochy vyrostlé před staletími ústrojně do krásy jejích zamýleků a přisných náměstí, a místo nich aby se tam stavěly strašáky! Přál bych si dočkati se doby, kdy všecek národ, sjednocen v radostné vře svých předků, bude putovati do Prahy, do jejích chrámů, opět se stkvících vzřísenou slávou, na Hradčany, do kathedrály sv. Václava, k sv. Janu, sv. Ludmíle, do Lorety, na Vyšehrad, Emaus, na Strahov! Tehdy budeme mít i odpustění pro dnešní barbarství. jr

do Arsu, kde žil Abbé Vianney, do Santiaga k hrobu sv. Jakuba a konečně na horu sv. Michala na normanském pobřeží. Baumannovy romány jsou proniknuty nezakříknutým a nezaleknutým expansionism a vyloženým katolicismem. Baumannův katolicismus vyznává se otevřeně, bojuje a dobývá světa. Hoří pro pravdu, nenávidí lži — není to katolicismus úkrytů a tichých hodin, nýbrž katolicismus útočný, celého života se zmocňující, všechny situace, všechna povolání a každý dech pronikající. Romány Baumannovy budou do češtiny přeloženy v dohledné době.

Významný dopis: Vaše redakce poslala mé dceři Anně 2 čísla „Mladého máje“ na ukázkou. Prošel jsem je s živým zájmem a poznal jeho velikou vzdělávací a vychovávací tendenci. „Mladý máj“ si musí razit cestu do rodin, kde dobrá slova rodičů bývají dětmi více méně nepovšimnuta. A to bude asi všude, jelikož mládež věří více svým převzdělaným učitelům a jiným podobným zevnějším výslovným vlivům, které ji očekují jed nevěry. „Mladý máj“ bude všude působit jako výtečný protijed — a mně jako otci jest vitanou výslovnou pomůckou. Posílám Vám několik adres... Václav Holoubek, majitel hudební školy okr. K. — (Předplatte bez odkladu: „Mladý máj“, Prostějov. Ročník 12 Kč.)

V Karníkově básni „Srpnový večer“ na str. 46. „Archy“ jsou dvě rušlivé tiskové chyby: ve verši 2. místo *sivým stůj sírým*, ve verši 8. místo *rozepěje stůj rozpěje*.

M. A. O. Ano *duše lidu* hladoví. Neví po čem, neví namnoze, co jí chybí, ví jen, že jí cožs chybí; mnohé duše ve velkých *hloubkách* nevědí kolikrát ani to. Neví, jak povrchně o mnohém *přemýšlí*, mnohé cítí a chce. Široká vrstva lidu nám uklouzla z *rukou*, i náboženství. Křesťanů je mnoho, účastníují se věrně a *plně* církevního života, ale myslí, že lze s tím srovnati a spojití život hodné nekřesťanský. V neděli patří Pánu Bohu, poněvadž si to jinak nenavvykli, nebo jinak neumějí, nebo mají zálibu v citové nábožnosti. Přes týden však a často už v neděli odpoledne slouží *bohům* Bacchovi, Venusi, Mamonu a jiným obyvatelům Olympu. Oddělili pěkně opatrné náboženské povinnosti od života. Náboženství je jim nedělním kabátem nebo parádním pokojem, kam se chodí jen v neděli. Jako by celý život člověka v jeho výškách i hloubkách nebyl náboženským problémem a jako by i ty nejpоследnější a nejmenší každodenní povinnosti nebyly povinnosti náboženské. Zející propasti nejaou si vědomí. Ani když se jim to říká. Uvnitř zůstává mrtvo. Je tudíž nutno hledati nové cesty k *spící* duši lidu. Jak ji probuditi, aby žila nábožensky stále, celá a nejen chvilku a povrchem. Myslím, že nezbude, než začítí jednotlivými dušemi. Přemýšlejte o tom.

Někteří přispívatelé do „Archy“ navykli si ve svých příspěvcích uživatí zkratk. Jednotlivá slova vůbec nevypisují celá. Upozorňují je, že způsob tento je nepřipustný. Je to nešvar.

Družstvo přátel studia v Praze

vydalo následující knihy:

Hilaire Belloc: Cesta do Říma. Cena 22 Kč, váz. 36 Kč. — Thomas de Quincey: Johanna z Arcu. Cena 10 Kč. — Sv. Bonaventura: Život svatého Otce Františka. Cena 25 Kč. — Blah. Rabanus Maurus: Život sv. Maří Magdaleny a sestry její sv. Marty. Cena 24 Kč. — Kasimír Edschmid: Šestero ústí. Cena 18 Kč. — Paul Claudel: Den sedmý odpočinkem. Cena 14 Kč. — Fulcher Chartreský: Historie Jerusálémská aneb Děje křesť. rytířstva na výpravě do Svaté Země. Cena 30 Kč. — Paul Claudel: Patero velikých ód. Cena 25 Kč. — Francis Jammes: Růženec v slunci. V tisku. — Bohuslav Reynek: Žizně. Cena 20 Kč netto. — Letorosty. Sborník Družstva přátel studia. Vychází ve volných lhůtách.

Členský příspěvek ročně 60 Kč. Členové obdrží veškeré knihy „D. P. S.“ s 33—40% slevou.

Přihlášky přijímá a knihy expeduje:

Knihkupectví U ZLATÉHO KLASU
Praha II., Spálená ulice číslo 15.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhliďal: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutinov: Šlehy a něhy. Cena Kč 1'80.
Svazek 3. J. Hofer: Povídky z Kopanic. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Cena Kč 2'10.
Svazek 5. Gabriel Ronaj: Ve městě. Hra. Cena Kč 1'70
Svazek 6. Em. Masák: K branám věčnosti. Literární studie. Cena Kč 5'20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: Ministranti. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konářík-Bečvan: Nedobří. Kresby z Valašska. Cena Kč 3'40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: Pál ptáček. Básně. Cena 5'20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: Co v duši zaléhalo. Básně 1914—1919. Cena Kč 8'50.
Svazek 11. Alois Lang: Otec pouště sv. Jeroným. Jeho um. profil. Cena Kč 17'—.
Svazek 12. Jar. Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Román. Cena Kč 15'50 i s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasilá

Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.

Tiskem Arcibiskupské knih- a kamenotiskárny v Olomouci

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

s PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ. IX. 1921 čís. 8-9

OLOMOUČ

VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

„ARCHA“

SPŘÍLOHOU

„ARCHIV LITERÁRNÍ“

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. — Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. — Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. — Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. — Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 8.—9. VYŠLO V LISTOPADU.

Obsah „Archy“ č. 8—9. K. Dostál-Lutinov: Několik improvizací z lázeňského zákoutí. Frant. Střížovský: Šel širým světem... Dr. Jar. Hruban: Jenž očekáváš Danta... B. K. Bečvan: Čím byl Lutinov mládeží. Jan Karník: Adagio. Dr. Jar. Řehulka: Básník a umělci. Fr. Kašpar: Z nových básní. Kardinal Mercier, přel. Al. St. Novák: Dante a sv. Tomáš. Al. St. Novák: Dantův portret. B. Konařík-Bečvan: Doma. Jaro Rovenský: Mně srdce povědělo. Dr. Josef Slabý: Přehled staroegyptského písemnictví. Louis Bertrand, přel. Jos. Hanák: Bouře utišená sv. Augustinem. Posudky knih. Okna.

Obsah „Archivu literárního“ č. 16. Emanuel Masák: Karel Šmídek jako literární historik a kritik. Dr. J. Svítíl-Karník: In memoriam Václava Korandy. P. Augustin Neumann: Výbor z předhusitských postil. Václav Jan Pokorný: K Rettigovu českému překladu ze Seneky.

LISTÁRNA REDAKCE.

Příteli A. V. V rozhorleném svém dopise bušíte do pana X., že neplní přikázání o lásce k blíznému *do poslední literky*. Uvážil jste, milý příteli, jak *nesmírně těžké* je toto přikázání? Splnění je do poslední literky, dovedou — *vždycky si myslím* — sotva světci. Onehdy jsem četl v řezenské „Seele“ poznámku nejmenovaného autora: „Novinami šla zpráva, že se podařilo osleplým zvířatům vrátiti zrak přenesením zdravých očí z jiných zvířat. Přečetl jsem ji své sestře, zbožné bytosti s velmi dobrým srdcem, a otázal jsem se jí: Dala by sis pro naši matku, kdyby oslepla, vypíchnouti

K. Dostál-Lutinov:

Několik improvisací z lázeňského zákoutí.

(Psáno v Teplicích u Hranic 28. a 29. června 1921.)

Venované dou A. M.

Příteli.

Když v dálku vlakem jedu sám,
na přátele si vzpomínám,
co kdo mi řekl, jak potěsil,
koho jsem v nouzi pohřešil.

Tys pravil mi: „Pamť se střež,
kdo jsi ty sám, to vždycky věz,
nikoho nepros o milost,
nedbej na úsměv nebo zlost.

Znám velký svět, znám dějiny,
tys v mojih očích jediný
a proto nemil, nechápán
a ubíjen jsi se všech stran.

Z tvých bratrů v černém kabátě
snad nikdo dobře nezná tě,
tvých ideálů, snažení
snad nikdo správně necení.

A proto světem kráčíš sám,
kol tebe závist, hněv a klam,
jen jednu věrnou duši máš,
a té si jako vlastní važíš!”

Tak vlakem jedu, vzpomínám
a pochybovat počínám,
zda pravdou je, cos povídal —
a duši mou jde hořký žal.

A z hloubi ňader vane vzdech:
„Tvůj soud je lidský, jako všech.
Čím v pravdě jsem, co znamenám,
rozsoudí velký Tvůrce sám.

Lidského srdce necením,
dle něho cest svých neměním
a plním jen své poslání,
jak duch mě v ňadrech pohání.

Spravedlnosti bojím se,
naději stálou kojím se
a věřím lásku nebeskou,
jež spasí kdys i duši mou.“

Úděl.

Když bylo mi loukou jíti,
já shýbal jsem se rád
a trhával jsem kvítí —
dnes už je nechám stát.

Ať rozkvétá a září
a blaží mnohý zrak —
já patřím ve svém stáří
už mezi starý brak.

Jdou kučeravé hlavy
a oči zářivé:
těm vůní na pozdravy
nech dýchá štěstí své!

Můj klobouk nesnese kytky,
ten tam čas májový . . .
Mně sluší na vlasů zbytky
jen vínek trnový.

Zvonek.

Zvonek se se skály kývá,
kývá, leč nezvoní,
jak květina se dívá,
dívá, leč nevoní.

To není každému dáno,
by voněl, zvonil, plál,
buď skromný každé ráno
s tím, co ti Tvůrce přál.

Ne každý květ je růže,
i ta má trny své,
jen šelma dá víc než může,
ty srdce bláznivé!

Šel širým světem...

(Básniku K. D. Lutinovi k abrahamovinám.)

Šel širým světem zpěvák potulný.
Měl kolem šije řízu bělostnou,
jak nosívali proroci,
a v rukou třímál lyru zvonivou
a zrak mu hořel svatým nadšením.

Když luna dolů náš se dívala,
háv jeho stkvěl se jako brokát stříbrný
anebo jako opálová oblaka,
když tiše plynou nad zrosenou zemí.

A sýčkové a kuliši
své skrýše opouštěli příšerné
a světlem oslnění jeho bytosti
mu obléтали hlavu dumavou.
A skřítkové a víly pohádek
své reje konaly kol studánek,
z nichž pil,
a kolem skal,
kde dumával,
a u vod křísťálných,
kde odpočíval v květin koberci.

A často lidé ve snách slyšali
tu lyru jeho plakat neb se smát,
když minulosti zkazky ze strun chvěly se,
neb o člověku pěla přítomném,
či dálné budoucnosti pronikala tajemstvím
a výskla vírou, láskou, nadějí. —

A lidé vstávali,
jak somnambulí, z loží svých
a naslouchali zvukům tajemným,
když zazvonily z noci hudbou lahodnou. —

Den probouzel se zlehounka
a nocí černý samet růžověl
a prorokův háv bělostný
se zaruměnil na slunci.
Byl trhlin pln a krve skvrn,
neb osten na růžích jej každý poranil
a cestou nohu krvavilo kamení. —

I pohrdli jím sytí, kudy šel,

a lyru z rukou chtěli vyrazit
a černé bláto na ni metali.
A prorok na obranu měl
jen slovo pravdy ostré jako šíp. —

A ty, kdož lačněli,
kol sebe shromažďoval tich
a učil je,
jak možno duši nasytit
a vody živé dát jí pít.

Je ke studánkám vodil v olšínách
a ve hladině jejich zázračné
jim nové světy zjevoval
a srdce plnil touhou posvátnou.

Jim z lesních bylin připravoval nápoj opojný,
jenž — kdo ho okusil —
dal vůli odhodlání nové světy vyhledat
a azur jejich vsáti do zraků
a pyšné hrady, plné umění,
jak orlí hnízda nad propastmi skal
a v jejich chrámů tichá zášeť
lid vodit z chýšek podhradních
a rodnou řeč s ním se k Bohu pomodlit.

A teskný podzim zvolna lehal do sadů,
by zlaté listí prorokovi do cest vál.
Však zimy nebál se,
neb v lidských srdcích našel bezpečný
a teplý útulek.

Jenž očekáváš Danta . . .

(K abrahamovinám K. D. Lutinova.)

Pesání o Dostálu-Lutinovi jest mi jako vzpomínati na někoho, kdo nám byl velmi milý a jehož není již. Neboť — ač neopostihnutelná alespoň dosud pro nás — podstata ducha se nezapře a touha po úsmírném, harmonickém vyznění života nebo představy o něm vždy znovu se probouzí. V takových chvílích nechceme znáti poklesků, chyb a chybiček, jak provázejí křehkou přirozenost lidskou, vidíme jen to, co vedlo k výšinám a poklesky toť jsou — pod tímto zorným úhlem — jen pobloudilý jiskry ušlechtilého plamene. Nechci tím říci, že náš jubilant má své lidské chybičky a slabosti — ač pro křesťana v takovém přiznání není nikdy obsažena urážka soběstačné ješitnosti — chci pouze zdůrazniti, že osobnost Lutinova znamená pro mne namnoze jenom velké idee, smělé plány, neoblomnou vůli, rozhled universální. Jestliže jindy zpravidla persónifikujeme různé hodnoty duchové, u mne naopak individuální zjev Lutinův jest odpersónifikován a rozložen ve zmíněné hodnoty, jejichž představám, zbudovaným na účinku a působení oněch kvalit, schází jakýkoli alegorisující a řekněme tedy i zosobňující ráz. Tento psychologický zjev dosti vzácný, soudím, má svou příčinu ovšem v mém zvláštním poměru k jubilantu; přes všechny své tak četné styky setkali jsme se v životě dosud jen dvakrát a po době třinácti let navzájem jsme se nepoznali.

Má jinošská leta vděčit Lutinovu za mnohé, ba za to snad, co pro nás nejdůležitější! Střední školu opustil jsem jako věřící jinoch: proti námitkám, jež tu a onde se objevily ojediněle, hlavně v četbě, bojoval jsem sám, jednak četbou spisu apologetických, jednak vlastní činností myšlenkovou, již jsem se snažil oslabiti námitky odpůrců a nalézti slabiny v jejich dokazování. A v tomto zmatku mladé mysli byl mi zjevením „Nový Život“. Neboť tu jsem dospěl k poznání, že katolicismus neplatí jen až po rok vystoupení Lutherova, nýbrž že žije dále, že žije a mocně působí až dodnes. Tak „Nový Život“ učil mne brousiti můj apologetický um a zároveň byl mi dobrou zbrojnicí proti mnohým útokům tehdejšímu. Tenkrát také mohl jsem již patrně pozorovati, že „Nový Život“ nezůstal bez vlivu na inteligenci, ať tak dím, onu, která tehdy byla ve svém nejlepším věku: tam ulomeno mnohé ostří bezdůvodné zaujatosti, která bránila často dorozumění, neb alespoň klidnému soužití.

A dnes, po dvaceti letech, se mi zdá, že úkolem „Nového Života“ bylo vlastně probouzení duše nesmělé, ukázati jim přístup ku neznámým a do té doby uzamčeným pokladům katolicismu. Na všem, co se dalo na tomto základě, má Lutinov opravdu svůj lví podíl. A snad nechybíme příliš, přepíšeme-li celé literární předjati katolické Moravy na jeho vrub. Jest Lutinov sám jako mno-

hoklaný blesk, který občas protíná oblohu, a tento blesk často a hojně zaněcuje požáry tužeb vždy nových, vzepětí za ideálem vždy vyšších.

Lutinov jest spisovatel eminentně katolický svou universalností. Nemyslím tím povrchní pansofii, která se ukrývá často v mnohomluvném žurnalismu, nýbrž hlubší universalnost: jest to všeobecnost zájmů, která jest důsledkem orliho jeho zraku duševního. Touhy duše Lutinovovy upínají se do daleké budoucnosti až k oné době — snad jen toužené a sněné — kdy v skutek bychom mohli uvéstí výzvu Spasitelovu o dokonalosti; však všimněme si jen, jak vypadá pars pro toto těchto ideálů: nic méně nechce Lutinov než viděti přicházeti v luhy našeho písemnictví českého Danta.

A co říci o jeho „Mladém Máji“? To je zrovna myšlenka heroická, již pojal a kterou realizoval, pohrdaje vším, co není duch: Kopaje si, jak sám praví, před rozlukou svůj finanční hrob nějakých 60.000 K. Ale poněvadž chce viděti čistým ohněm vzplánouti duše mladé, neleká se ničeho a raději padne, než by ustoupil. — Když jsme před dvěma lety si dopisovali o letádcích, jež by měly býti rozhozeny mezi mládeží jako přátelské upozornění a upřímná výzva k ostražitosti v letech dospívání (bylo to poté, co vsály ušlechtilé psané z pera Zd. Záhoře s názvem: Láska a pohlaví, byly velmi rychle rozebrány a rozšířené vydání: Polulaví, láska, otcovství pro křivé a plytké pojmání křesťanství jsme nemohli naši mládeží dáti do rukou), rázem byl Lutinov pro to získán a jakmile mu vznikla myšlenka „Mladého Máje“, hned ho nabídl propagaci i těchto ideí.

Nechť jest ve své padesátce spokojen a klíden, spokojen, ne se svým dilem, s jeho výsledky a plody, neboť to není Lutinovu dáno, ale nechť je spokojen s tím, co vykonal, spokojen zvláště s onou hojností skvělých myšlenek, o jichž uskutečnění se snažil, ba namnoze bojoval hrdinně.

Neboť žádný smrtelník, jehož vzlet byl příliš smělý, nezřel korunováno své dílo; ale na svahu, jenž s vrcholu života vede ku břehům svatých nadějí věčna, uzří také náš Lutinov, kterak všechny práce i strádání nebyly marny, bude se blížiti k tomu, aby poznal tkáň nezpytných úradků Božích, aby byl šťasten, spokojen úplně, nevypověditelně v onom slavném sedmém dni, jenž bude odpočinkem. V to doufám a přeji mu, ať vykoná jeho dílo!

... il piacer santo non è qui dischinsio,

Perchè si fa, montando, più sincero.

(Dante, Parrrd. XIV. 138—9.)

Čím byl Lutinov mládeži.

Koncem devadesátých let vřel na valašsko-meziříčském gymnasiu mezi studentstvem horký kulturní život. Klidné, horské městečko bez pokušení a svodů bylo příznivou půdou pro intensivní studium mimoškolské. Mnoho zásluh měl na tom Adolf Racek, jenž, opustiv kroměřížský seminár, přišel do Meziříčí dokončit gymnasium. Svoji erudicí literární — známo, že chovanci kroměřížského semeniště byli nejlepšími znalci literatury — svoji živou, vzněcující povahou a něhou kamarádskou dosáhl Racek, že jsme četli jen nejlepší. Po důkladném studiu Zeyera, Vrchlického, Nerudy, Čecha, Heyduka, (byli mezi námi, kdož celé básnické dílo Čechovo měli opsáno krasopisně) vrhli jsme se lačně na význačné cizí zjevy zvl. Verlaine, Baudelaira, Maeterlinka, Wilda. Racek mimo to studoval německé filosofy zvl. Nitzschea, kdežto mně mé sklony k moralismu vtiskaly do rukou etické traktáty Tolstojovy. Skoro přes noc přivalila se horká vlna „České Moderny“. Březina, Karásek, Procházka, Hlaváček, Dyk individuality tak odlišné — byly nám zjevením, oslňovaly nás i strhovaly. Všeho pozoruhodného v literatuře a v umění jsme si všímali.

Katolický živel v české literatuře representovalo nám čestně jediné jméno Pavla Vychodila s jeho „Hlídkou literární“, Xavera Dvořáka a Sig. Boušky, jenž studiem i překlady upozorňoval na význačné umělecké zjevy katolické cizí literatury. Zvykli na umělecky nejsilnější viděli jsme příliš patrně bezcennost Škrdlovy „Vlasti“ po stránce literární a umělecké, oceňující však spravedlivě lidopisné a přírodopisné příspěvky. Poměrná inferiorita katolické literatury působila trapně zvláště na nás, kteří jsme se náboženskému životu dosud neodcizili. I Racek, ač rozumově propracovával se jinam, srdcem však katolíkem zůstáváje, nejednou uvažoval nad trapným zjevem bezcennosti katolického písemnictví.

Nedivno proto, že první ukázky poesie Lutinovy v „Našem Domově“ způsobily nám upřímnou radost. Ryzí český výraz i národní duch Dostálových poesie působily na nás, moderní poesii poněkud znavené, velmi osvěživě. Racek se upamatoval živě na Lutinova ze semináře. — A když jsem mu a kamarádům počátkem r. 1896 přinesl první číslo „Nového Života“ ve skromné sice, ale milé úpravě, měli jsme o jednu lásku více. Zeyrova legenda, Bouškův překlad Verlaine a Holečkova studie získaly nás rázem. A když jsme viděli ve třetím čísle, že redaktorem se stal Dostál v blízkém Novém Jičíně, projevil se i zájem osobní. Záhy jsme viděli neobyčejný talent redaktorský. Příspěvky Březinovými a Zeyerovými, Vaňkovým objevem Fr. Bílka, studiem Bouškovými o Verlainovi a Březinovi vzrostl lesk „Nového Života“. Vedle České vyrůstala Katolická Moderna. Viděli jsme jasně, že vyrůstá něco velkého, co obrodí a zúrodní českého ducha. Viděli

jsem, že Lutínov je hybnou silou Katolické Moderny a toužili jsme navázati s ním styky. Příležitost se naskytla brzy. Věděl jsem, že Racek má v rukopise sbrku delikátních básní „*Bílá světa*“. Dotíral jsem na básníka, dokud neposlal Dostálovi několik čísel na ukázkou. Lutínov projevil zájem o autora a uveřejnil mu báseň „*Má duše dív se*“, načež se vyvinula čilá, třeba stručná korespondence mezi Meziříčím a Jičínem. K osobním stykům došlo až později. Dostál, odkážíva více samotář, stranil se osobního seznámení, vyřizuje raději vše písemně.

„Nový Život“ byl čten studentstvem horlivě a obouzel zájem o katolický život. Druhý ročník rozvinul Dostál ve vši nádheře. Nejen výběrem příspěvků, i úpravou listu ukazoval nadprůměrnou inteligenci. Proti neúpravným „Rozhledům“ a skromné „Moderní Revui“ znamenal „Nový Život“ značné umělecké plus. Typografická úprava, obrazy Bílkovy a Kavánovy, jakož i Runieovy pokusy o symbolickou kresbu stavěly list na čestné místo mezi českými revuemi. Kněz a katolický inteligent nemuseli se už stydětí za katolický tisk. „Nový Život“ byl hledán všemi, u nepřátel zmírňoval odium, nabádaje k spravedlnosti, u vlašných obouzel zájem a lásku k náboženskému, u lidí religiozních živil nadšení. Nejednomu studentu, a v bohosloví jsem to teprve rádně si uvědomil, umožnil vážné rozhodnutí pro duchovní povolání. Vzpomněl už kdo toho momentu?

Abych poznal Lutínova osobně, musil jsem zajít až do Prahy.

Když byl r. 1897 ohlášen sjezd přátel „Nového Života“, snil jsem úsilovně o cestě na sjezd. „Uvidím Zeyera, Bílka, Březinu, Boušku, Dostála... Snad tam budou i Karásek, Dyk, Procházka...“ Ale nebylo peněz. Bratr, katecheta meziříčský, jenž ze skromného platu živil staré rodiče a několik sourozenců, mně pomoci nemohl. Ale což nemáme zdravých nohou? Či už vymřeli dobří lidé, kteří se smilují nad chudými studenty? Šlo se to vesele s přítelem – nyní farářem v Americe – dobrých lidí se našlo dost. Ale až do Prahy jsme přece jen nedošli pěšky. Churav a vysílen nedaleko cíle musel jsem usednouti do vlaku. Do sjezdu zbývalo několik dní a hotovost byla slabá. Dvacet haléřů snídaně, čtyřicet haléřů oběd a na večer jsem si počítával na krásách Prahy.

Přiblížil se den sjezdu. Kazání a mše sv. u Křižovníku... Kazání Zavoralovo mne uchvátilo. Bez pathosu, bez potrhých gest, cítil jsem, že zde vane Duch. Marně vzpomínám, že bych od té doby něco lepšího slyšel s kazatelnou, byl bych poslouchal tehdy několik hodin. Šli jsme do sv. václavské záložny. Ještě dnes živě vzpomínám všech osobností od mystické postavy Bílkovy až po groteskní figurku Drozdovu. Radost byla zkalena neúčastí Zeyerovou a Březinovou. Sjezd zahájil Lutínov, mladický, svěží, horečně soustředěný... Až po referátech odvážil jsem se k němu, když osaměl u předsednického stolu. Představil jsem se mu ostýchavě. Lutínov se dobrotivě usmál a pohlídl mě po vlasech. Nenamluvili jsme toho, tuším, mnoho. Lutínov nebyl nikdy

přítelem mnohého mluvení a jen málo lidem svojí malomluvností, plachostí a klidem přirostl k srdci. Nepochopil včas, že zdrženlivost a tichost tomu, kdo chce být vůdcem, lehce se vyčítají jako povznešenost a pýcha, a že spíše odpuzují, než přitahují a získávají.

Při obědě nemohl jsem odtrhnouti oči od stolu, za nímž seděl Bílek, Braunerová, Bouška a Lutínov. Bouška a Braunerová sršeli humorem, kdežto Bílek a Dostál nepozbývali ani při jídle a zábavě jakési sacerdotální vážnosti, což se mě naivní dušičce nesmírně líbilo.

Celkový dojem sjezdu byl mohutný. Jen slepec a zavilý nepřítel nemohl nevidět úžasné možnosti ideového rozpětí katolicismu. Viděl jsem, že katolicismus nebude u nás už přezíranou, ubohou popelkou, ale vážným faktorem v kulturním životě českém a tušil jsem nejasně, že hlavní práce organizační dlouho bude spočívat v ruce Dostálově, že jeho talentu bude nutno podřídit vše, nemá-li se idea Katolické Moderny rozpadnouti a vypadnou-li otěže z rukou jeho, že celá ta budova nebezpečně zakolísá. Mé obavy se po letech splnily. Na strašnou škodu věci.

Brzy po sjezdu navštívil jsem Lutínova v Jičíně, kam lze pěšky z Mezirčí dorazit krásnými lesy domoráckými za tři hodiny. Spatřil jsem první vkusný příbytek kněžský. U dveří visela krompenka Bílkova z pálené hlíny, po stěnách několik obrazů Kavanových - nikde nekusu, disharmonie. Už tehdy pěkná knihovna, spousta revu a listů... Ani k hostům nebyl Dostál příliš hovorový. Za to rád zvičal, nadhazoval, navíjel, sám se příliš nevýdával. Nejvíce ho zajímaly náboženské názory studentů, příčiny skepse a nevěry. Už tehdy studoval intensivně otázku, proč se inteligence odvrací od církve a čím ji možno k církvi připoutat. Navnadil mě, abych napsal článek o výchově na středních školách do „Nového Života“. Nedal jsem se dlouho prosit. Článek byl živě komentován v četných revuích a listech, zvláště v Masarykově „Naší Době“. Kdyby tušili moji profesori, kdo je autorem! Jistě bych nebyl dostudoval!

Po maturitě jsem se účastnil sjezdu Katolické Moderny na Velehradě. Dostavila se silná oposice. Vzduch byl nabit elektrinou. Dostál mě požádal, abych si sedl dopředu, vše bedlivě sledoval a polemiky si zapisoval. Byla to odvaha ode mne. V první řadě seděli představení semináře, kteří si mne mohli lehce zapamatovali... Ale na možné následky jsem si tehdy ani nepomyslel. Olomuckým bohoslovcům přístup na sjezd zakázán a představení hlídali jako ostříží, aby někdo z chovanců se mezi účastníky sjezdu nevkradl.

Byly to strašné revoluční řeči, které konservativní odpůrce až k nepřičetnosti doháněly.

Dostál řídil schůzi a myslím, že mu leta poté nebylo tak horko, jako tehdy. Obdivoval jsem se jeho chladnokrevnosti, rozvaze, ostražitosti. Nikdy si nezadal, k nízkosti se nesnížil, taktně odmítaje podezření z nepravověrnosti.

Když si tak uvažuji někdy, co vše konservativce tehdy hněvalo a co za těch nepatrných 22 let římskou Stolicí bylo provedeno, ani trochu nepochybují o živosti organismu katolické církve. Mluvílo se tehdy na Velehradě proti přehnané účtě mariánské v některých krajích . . . O nějakém rušení mariánských svátků ani nejdívočeji modernista neodvážil se zmínit. A dnes? . . . Ani se neodvažujeme před lid se všemi těmi zrušenými svátky . . . Horlilo se tehdy pro opravu breviáře, že zvláště nutno odstraniti některé legendy z druhého nokturnu. Nová bouře odporu a komické hrůzy. Co se modlíme, v to nutno věřit. Lex orandi, lex credendi. Nechcete opravu, ale popravu breviáře! . . . A v málo letech uznala sv. Stolica nutnost opravy breviáře. Žaltář radikálně upraven a komise ustanovena na opravu lekcí druhého nokturnu. -- V dozríné době má býti opraven celý breviář . . . Horlilo se pro jazyk národní v bohoslužbě, ale i tento požadavek shledán bezbožný. A dnes? . . . Pevně věřím, přes všecko opačné ujišťování, že i ta nejskvělejší perla církve během nedaleké doby octem nutnosti se rozpustí. Zatím co se na kněžských cvičeních na Velehradě a na Hostýně prohlašuje s emfází požadavek uvolnění celibátu za dílo ďáblovo, jedním dechem nabízí se pravoslavnému východu za cenu sjednocení, že se jeho kněžstvu ženitba kněží ponechá.

Vstoupil jsem do bohosloví v Olomouci.

„Nový Život“ se tam ještě volně kolportoval a horlivě studoval. Sešli jsme se sem ze všech končin diecése -- asi ze šesti gymnasií a téměř všichni jsme si přinesli lásku k „Novému Životu“ a jeho redaktorovi. Směle tvrdím, že Dostál byl spolutvůrcem kněžského dorostu. Vědělo se to, počítalo se s tím, žárlilo se na Dostála, ale na list přece se ostýchali sáhnouti. „Nový Život“ nám nejen usnadnil cestu do bohosloví, on byl i v bohosloví rádcem, ukazovatelem, těžitelem. Nejedna mrak zahnal, nejedné duši otvíral obzory. Dostál pomáhal svým listem slabým duším pevně zakotvit, a neztrácet odvahy, přimknout se horoucně ke Kristu.

Leč Dostál upadl v nemilost. Jeho list zakazován v seminářích. Přívrženci jeho bedlivě střeženi. Mnozí vyloučení ze semináře, jiní aspoň do jiné diecése expedováni. Vidím před sebou slušnou řadu kněží, nejoddanějších pracovníků katolických af slovem nebo perem . . . Pro náklonnost k „Novému Životu“ vypuzeni z Olomouce a vysvěceni v Praze, nebo v Hradci, jiným odložen subdiakonát a vyměřena doba zkoušky . . . A mimoděk srovnávám výchovu seminární pozdějších let, přeasketizovaný, přemodlený, kdy „Nový Život“ a tuším žádná katolická revue neměla přístupu do semináře. A ovoce?

Těž já jsem dostal v prázdniny, tuším před třetím rokem, pythickou výstrahu od Celsissima. Netázal jsem se nikoho po smyslu jejím, jen jsem se domyslí. S Lutínem jsem styků nepřerušil, ale v bohosloví jsem se jimi nechlubil. Tak jsem doplnl bez úrazu do přístavu kněžství a po roce jsem odjížděl jako kooperátor Dostálův do Prostějova.

Ještě je malý odstup od toho všeho. Ještě bych mohl mnohé osobnosti roztrpčit. A jubilejní oslavy nejsou jistě na to, aby někoho zarmucovaly. Při šedesátce a sedmdesátce povíme si toho více, dá-li Bůh.

Jan Karník:

Adagio.

Jak pěnivými plyne ručejemi
čas nenávratný v nedozírnou dál,
v soumraku duše náhle jasno je mi:
já celý život před branou jen stál!

Jen mřítžemi jsem do zahrady hleděl,
kde pro jiné kvet růží háv a nach,
že nesmím vstoupit, sám jsem dobře věděl,
leč nezáviděl panstvu v komnatách.

Když za kovanou branou v zámku stmělém
se lustry vznítily a hudby tón
zněl vyvoleným v souzvučení skvělém,
já ruce sepnuv, hledal Orion.

A notě taneční, jež parkem zněla
přes hlavu nakloněnou v noční šer,
sluch marnivý má duše odeptěla,
se otvírajíc tiché hudbě sfer . . .

Básník a umělci.

Hluboká inteligence člověka jeví se v jeho pochopení vůbec pro vše krásné, jež ve svém okolí vnímá, aneb snaží se vnímati. Velicí duchové povětšinou neulpívají na jednom oboru krásna, nýbrž věnujíce se mu, jako hlavnímu oboru své činnosti, používají i jiných druhů umění a tímto zušlechťují a prohlubují své výtvoř. Ba často se stává, že touto všestranností se rozptýlí.

Gigant ve výtvarném umění, Lionardo da Vinci, nebyl pouze malířem Večere Páně a sladké Monny Lisy s věčně směřujícími se, demonickými zraky, byl též básníkem, anatomem, vědcem, sochařem, matematikem a architektem.

Ovšem, podobně, jako Lionardo, býti proslulým ve vědě i uměních, může se státi pouze, jak Němci říkají „Universal-mens-h“, titán, genius. A mohli-li se jím kdo státi, tož pouze ve středověku, kdy všechny obory věd a umění byly v prvních fázích svého rozvoje.

Dnešní umělec při obrovském rozmachu a rozlišení i prohloubení věd a při rozvoji a všestrannosti umění jest nucen omeziti se na jeden obor, ba často i na podobor, aby jeho snaha v něm vyniknouti se neroztránila na tisíce jalových zájmů a pokusů. Moderní člověk jest takřka vázán otrocky na specialisaci práce. Znalosti jiných oborů věd a umění může používati pouze ku zušlechtění a prohloubení své tvorby, kterou tím zjemňuje, okrašluje, prociťuje a vnitřně posilňuje.

Básník, jehož fantazie spřádá nejluznější sny lidského života, zavádí své čtenáře do výšin nadpřirozena i obestírá duše sny pohádek, jehož tvárným prostředkem ku sdílení dojmů jest živé, poeticky výrazné a uchvacující slovo, velmi často ku zesílení výrazu zabíhá do svér umění výtvarných: dvojí prostor malbův a barva, kterou týž pracuje, dodává slovu básníka opravdovosti a koloritu, trojí dimenze sochaře, řezbáře a architekta životnosti. Uměním sluchovým, které kouzli ze svých skladeb komponista a jež skutkem činí virtuos, doplňuje básník své živé slovo melodičností, grandiosností, hrůzou i sladkou, zpěvnou něhou výrazu. A básník neodmítá začasť i umění nejživotnější, umění dramatické, které právě slovo tělem činí a ze slova tvoří život.

Markantní zjev v naší současné české literatuře, prubojník katolické moderny, básník Karel Dostál *Lutínov* už ode dávna, od prvních počátků své tvorby, tedy poprvé vztýčil po éře družiny Sušilovy se svými komilitony bílý prapor nových proudů literárních u nás, snažil se býti universalním a vyniknouti do všech oborů krásna. Jeho snaha uplatnila se v prvé řadě v oboru umění výtvarných, kde dal vzniknouti svým šťastným zásahnutím novým proudům, zejména na poli umění církevního. A nejen to. Styk s výtvarným uměním zušlechtil i jeho tvorbu vlastně na poli poesie.

Dnes, kde jeho věk chýlí se k padesátce, bylo by nevděčno pouze vzpomínati jeho zásluh v oboru básnictví a krásné literatury. Nutno i zaznamenati jeho působení v oboru výtvarnictví, které zanechalo u nás i pro budoucí markantní a nezapomeoutelné stopy.

Vemte si do rukou kteroukoliv knihu, neb tisk Lutinovem vydaný, nebo aspoň jím inspirovaný a hned na první pohled poznáte, že zde spolupůsobil duch vysoce inteligentní, bohaté a hluboké výtvarné umělecké erudice a kultury, který pro své práce literární dovedl si vyhledati a také našel zdatné spolupracovníky výtvarné. A zajděte na místa, kde Lutinov působí, pokuste se vniknouti do intimnosti jeho domácnosti, a seznáte, že vše jest obestřeno, ba prosyceno kultem krásy.

Nejeden z umělců našich děkuje Lutinovovi za dnešní své jméno a úspěchy. Nebudu se v krátké své vzpomínkové studii o významu básníka pro výtvarnictví šířiti do detailů, nechci se státi nijak podrobným historikem, zastavím se pouze přehledně u nejvýznamnějších zjevů, s nimiž se stýkal a jímž pomáhal se probíjeti.

Mysticky založený *Bílek*, sochař dnes už jména takřka světového, byl prvním, jemuž Lutinov hned při vzniku svého „Nového Života“ podal pomocnou ruku. První reprodukce Bílkova výtvoru (Kalvarie), byla otištěna v Novém životě s případným článkem. Na Bílka byl Lutinov upozorněn děkanem Vaňkem ze Stálce u Tábora a od té doby pěstoval s ním úzké styky až do roku 1919. Vydal svým nákladem Bílkova alba „Modlitby“ a pak „Otčenáš“, posléze uvedený dvakráte. Prostějovský chrám, jedinečný na celé Moravě, vyzdobil v roce 1906 proslavenou Bílkovou Křížovou cestou, jeho tepanou kroupenkou i originelními pokladničkami a hlavicemi apoštolů. A v roce 1919 dal Bílkem vytesati mohutný reliéf sv. Václava, viz vyobrazení v loňské „Arše“, jako zevnější výzdobu chrámovou.

Lutinov sváděl o umění Bílkovo boje. Byl jeho apologetou. Neohroženě vystoupil, když vlivem mocného tchdy ještě biskupa brněnského Huyna byl Bílkův krucifix odstraněn se hřbitova v Babicích, snazil se ze všech sil, aby uskutečnil dávný a žel, že dodnes neprovedený Bílkův sen, stavbu jím komponovaného, mysticky chápaného kostela.

Naposled díl Bílek u Lutinova v listopadu 1919, kdy tesal sv. Václava a vykreslil jemu do památníku markantní hlavu Kristovu.

Zesnulý mistr *Jennewein* byl Lutinovovi oddaným přítelem. Básník Sigismund Bouška Jenneweina s ním seznámil. Lutinov jej často navštěvoval v Brně a chtěl jím dáti provést výzdobu prostějovského chrámu. Leč předčasnou smrtí Jenneweinovou všechny plány ztroskotaly. Přesto však často zneuznávaný Jennewein zásluhou Dostálovou byl protežován a uváděn ve známost. V „Novém Životě“ byla reprodukována celá řada jeho Proroků, jeho skvostný tryptychon Jidáš, a ve zvláštním velkém obraze nezapomenutelná „Mater dolorosa“ (Velký pátek).

A *Úprka!* S ním pěstoval Lutinov úzké styky už při vzniku „Nového Života“, jenž je ozdoben četnými reprodukcemi Úprkových obrazů, i barevnými (Dušičky). Lutinov dal podnět Úprkovi ku jeho Slovácké Madonně, která dnes, žel, je vlastnictvím ciziny. Lutinovův byt zdobí dodnes rozkošný Úprkův obrázek dívčiny u studánky z mladších let jeho tvorby.

V roce 1905 seznámil Bilek Lutinova s malířem V. *Foerstrem*, s nímž tento nadále udržoval vřelé osobní i písemné styky. Mnoho barevných i černých reprodukcí děl Foerstrovyh zdobí „Nový Život“.

Lutinov, upozorněn byv na Hanuše *Schweigra* ve „Ver Sacrum“, seznámil se s ním osobně roku 1898 v Bystřici pod Host. a stýkal se s ním až do jeho smrti.

Mikuláš *Aleš* namaloval pro Lutinova roztomilou vignetku sv. Cyrila a Metoda a výzdobu pro jeho knihu „Potulný zpěvák“. A když pak po zániku „Nového Života“ založil Lutinov „Archu“ a otiskl v ní Alšovi věnovanou báseň: „Mně zdálo se, žeš uměl nám...“, tu Aleš vděčně děkoval Lutinovi písemně ze dne 17. dubna 1913, který neváhám doslovně otisknouti. Aleš píše:

„Veledůstojný pane! Přijměte nejvřelejší díky za mně věnovanou báseň, která na mne učinila velký, hluboký dojem a budu ji mítí povždy jako drahou památku. Inu jsem tak, jako už na půl odumřelý, stárnu, jarost je ta tam a cítím se často velmi znaveným. Až něco kloudného svedu, dovolím si zaslati do „Archy“. Jsem Vás v přátelské úctě oddaný Mikuláš Aleš.

P. S. Ještě jednou díky!

Báseň Lutinova měla velký význam ještě na sklonku života Alšova. Když už Aleš umíral, ještě ji vzpomínal, a jak Lutinovi psal synovec Alšův, malíř *Vácha*, odřikával si ji stále na úmrtním loži před svým sklonem...

Koehler a Lutinov jsou nerozluční blíženci. Koehler vyzdobil Lutinovi takřka veškerý jeho knihy a Lutinov nemálo přispěl ku popularitě moravského ornamentika. Lutinov uvedl Jana Koehlera na pole náboženského umění. Byl naň upozorněn reprodukcí jeho obrázku Sv. Lukáše ve Zlaté Praze. Dopsal mu, pozval jej k sobě a od té doby přilnuli oba vzájemně upřímným přátelstvím. Koehler jest jedním z nejčastějších hostů a také nejvítanějším na prostějovské faře. Vytvořil pro tamní kostel bohatou výzdobu presbytáře. Koehler se zesnulým P. Karlem Gregorem, kaplanem Lutinovým, počal vydávati pod značkou „Ikona“ obrázky do modlitebních knížek, v jichž edici nyní pokračuje Frant. Dolanský v Olomouci. Lutinov s několika olomuckými přáteli uvedl Koehlera do Matice cyrilometodějské, která počala vydávati jeho obrázky k prvnímu sv. přijímání. Lutinov vydal jeho dnes už v celé republice rozšířený velký kamenotisk „Sv. Cyril a Metoděj“ (Tito jsou otcové naši...), který budí dodnes všeobecnou pozornost. Lutinov učinil Koehlera zakladatelem moderní české ikonografie.

Bratři *Jaroňkové* získali na své popularitě a známosti nemálo styky s Lutinovem. Týž první v „Rozvoji“ upozornil na ně článkem. Uveřejnil B. Jaroňkovi jeho akvarely z Egypta v „Novém Životě“. Jezdil za ním do Mezitíř a tam jej přiváděl k tomu, aby věnoval svůj štětec Valašsku. A že dnes Jaroňek je Valašským malířem par excellence, má o to zásluhu v prvé řadě Lutinov.

Jurkovičovi dal Lutinov podnět, že vypracoval projekty pro své nezapomenutelné idylické kapličky křížové cesty na svatém Hostýně, pro něž dřívce Úprka navrhoval a nyní Koehler tvoří monumentální křížovou cestu, pálenou v rakovnické keramice.

Alois *Kalvoda* byl Lutinovem po zásluze oceněn v „Novém Životě“, jehož celé jedno číslo je věnováno tvorbě tohoto významného moravského krajináře.

Max *Švabinský* a sochař Vojtěch *Šaff* (nyní v Brně) udržovali s Lutinovem styky a týž přinesl ve svých publikacích reprodukce jejich prací.

Monumentální umění mnichů Beuronských našlo v Lutinovu vřelého cititele. Lutinov světil Fra Pantaleonu *Majorovi* výzdobu kaple sv. Trojice v Prostějově a oltáře sv. Antonína. Dostál má ve svých sbírkách celou řadu návrhů Majorových, které na poli církevního umění zavádějí nový, vznešeně strnulý ráz starobylých byzantských a raveneských mosaik.

Lutinov hledal cesty, získati i Jakuba *Obrovského* pro náboženské umění. Sbíral pomocí zvěčnělého preláta dra Ehrmanna prostředky, aby Obrovský mohl vymalovati velký, moderní obraz *Madonny*. Smrt dra Ehrmanna však plán ztroskotala.

Grafik, prof. *Wellner* z Olomouce byl jedním z nejoddanějších spolupracovníků Dostálových. Celé desítky obálek, špiček, záhlaví, výzdob ornamentálních, Wellnerem vytvořených zdobí „Nový Život“. Wellner kreslil skoro pro každé číslo „Nového Života“ jinou obálku. Zvláště delikátně citěná Wellnerova nocturna v bělí a černi upoutávají pozornost v Dostálově revui.

Z mladších umělců dlužno upozorniti na styky Lutinovovy s malířem E. *Pacovským*, malířem A. *Frolkou*, *Pištělkou*, předčasně zesnulým malířem Jar. *Filipem*, (který namaloval první obálku pro Archu), nebožtíkem C. *Mandelem*, od něhož přinesl řadu reprodukcí a o němž po jeho skonu napsal pietní článek, s *Mayerem*, *Hilarem Václavkem*, prof. *Kameníkem*, s Fr. *Kavanem*.

Nelze zapomenouti i na originelního grafika, faráře *Theinara*, který nyní se odmlčel a který spolu s Wellnerem kreslil výzdoby pro „Nový Život“. Nemálo zajímavé jest, že básník *Sig. Bouška* nakreslil pro Dostála prvou obálku pro jeho revui s medailony významných kněží buditelů. Význačný tento list pro literárního historika nalezá se dodnes v mapě Dostálově s četnými náčrtý Blíkovými, Jenneweinovými, Koehlerovými a s lepty předních českých grafiků.

Oldřicha *Lasáka* nechal Lutinov na svůj náklad studovati na pražské akademii, když v něm v Prostějově objevil talent pro malířství.

Zdenka Vorlová-Vlčková malovala na objednávku Dostálovu návrh okna (sv. Antonín a sv. Anna) pro prostějovský chrám i kresby pro „Nový Život“. Tamtéž přispívala Zdenka Braunerová a Helena Emmingerová (obálka v duchu tvorby Bílkovy).

To vše jest jen letmý výpočet styků básnickových s umělci. Styk tento byl nejčastější v letech 1906—1907, při opravování prostějovského kostela. Tuto dobu považuje Dostál také za nejkrásnější ze svého života.

Svou výtvarnou a estetickou erudici načerpal Lutínov jednak dlouholetým studiem, jednak mnohými cestami po cizině, jimiž své znalosti historie umění a kritiky prohloubil. Dostál navštívil Norimberk, Augšpurg, Würzburg, Mohuč, Kolin nad Rýnem, Lutych, Vídeň, Berlín, Mnichov, Drážďany, Antverpy, Amsterdam, Benátky, Florencii, Ravennu, Assisi, Řím, kde všude studoval staré i moderní mistry v obrazárnách, museích, chrámech i soukromých sbírkách.

Je sám vášnivým sběratelem a v jeho přímo rafinovaně umělecky vyzdobené faře, staré faře, která městu nijak neslouží ke cti, najde se nejen skvost starého umění výtvarného (Raab, škola Rembrandtova, Bloemart, Tiepolo, Sebastian, Waldmüller), ač vlastně moderní mistři, mezi nimiž většina pracovala na poli umění náboženského, převládají. Sbírkou Dostálovou, dnes širší veřejnosti málo známé, budou kdysi bohatou kořistí pro přetřetí pokolení, které teprve dovede oceniti tichou práci básníkovu pro výtvarnictví. Nechci podrobně vypočítávati, co vše má básník rozvěšeno po stěnách a postaveno v malebných zákoutích ve svém domě, který jest jeho hradem. kde po bojích dne sklánívá svou uštvanou a zemdlitou hlavu, jejíž uslechtilé snahy nejen že bývají potírány příkre od odpůrcův, ale často i odmítány a pronásledovány od vlastních, nemajících mnohdy dosti inteligence a pochopení...

Dostál během svých padesáti let ukázal svým spolubratřím v oboru umění výtvarných cestu, po níž kdysi kráčeli slavní japežové a církevní hodnostáři, znalci a mecenové umění. Farář, ne právě bohatě prostředky dotovaný, nashromáždil v chráně i ve svém obydlí pravé poklady umění, zatím co mnozí, kteří by působiti mohli, bohatstvím oplývající, utápi se ve všedním prostředí, obklopují se nicotností a stírají výtěžek z církevního majetku pro ty, „für welche Priester geworden sind“, aby tiho jej promrhali, nebo dokonce i proti církvi jej použili.

Nebude-li více Dostálů, bude stále umění náboženské na mrtvém bodě.

Ve vestibulu prostějovské fary visí na vchodem do schodiště roztomilý barokní putti. Kéž tento andělčec — baculáček ochraňuje nadšenou hlavu básníkovu ještě další padesátku, aby molla dále ještě pracovati společně s umělci ku cti a chvále Boží!

Z nových básní.

Mrtvý les.

Rajsky lahodný večer v hlubokém lese.
Voní jedle, rubíny jahod v trávě.
Ticho se prosívá šumnou sítí hmyzu.
Slunce zapadá v krvavé slávě.

A najednou vstupují v ponurý hřbitov.
Rezavé mrtvoly smrčín smutně stojí.
Kráčím po tlustém koberci jehličí rozjímaje,
jak zhynuly svíce stromů v nerovném boji.

I jednotvárná much píseň zde hasne.
A bolest inne jímá: zde smrt se nezastaví.
Celý ten krásný les, jenž tolik dal mé duši,
vůní a krásou zvýšenou, hody odsouzence slaví.

V moři mrtvém jen zelené ostrovy buků
zůstanou, jako naděje v srdci odumřelém.
Sem nepůjdu již nikdy, a duši lesa,
jehož tělo hyne, ponesu vždy v nitru rozsmutnělém.

Nádraží.

Odporné klece z železa a zdi
kdo tvořili, v ně zatloukli a zazdili
nudy a ošklivosti tolik, že z nich dýše.
Odchází každý horším,
totoho místa jedem nasáknuv.
Duše se zachytává pírek trávy,
jež mezi kolejemí vyrůstá,
myšlenka mezi kamením a kovem uchytlá.
Odnáší vrabec kousek pečiva
a na střeše je klove.
Naproti velkých stromů živá zeď
brání, by ohavnost se nerozlila dál.
Kdyby tak jednou toto místo ztichlo,
zahynul pohyb, všecko zarostlo!
Kde šlí vlaky, byl by hebký trávník.
Nádraží by se odhnusilo v ruinu,
jež oživla by plazy břečtanu —
podobno poustevníku,
jenž po životě plném orgií
se v tiché poušti kaje.

Pařez.

Les osířel. A ještě slyším dunět
obrovskou jedli. Padla
a cestu tarasí.
Již otesali ruce, vonnou kůru sloupali.
Teď její bílé tělo na pasece svítí.
Nesmírný pařez dobývají teď
v úpalu slunečným.
Teče pot z pidimužiků, jak páčí.
Ač mrtvý, pařez křečovitě drží se
kořeny růžovými matky země.
Rodička nechce pustit mrtvé dítě své
než násilím.
Je po zápasu, u hluboké rány,
zející v zemi muži unavení spí;
leč hrozný sen je přepadá:
Rameny černými je děsný netvor ovíjí,
škrtí a do hlubiny stahuje.
Ze sna se vychopují s výkřikem,
však když se kolem ohlédlí,
zas do snů, blábolíce, padají.

Krupobíť.

Povozy naložené kamením,
oblaky hučí.
Jak bílí brouci poskakují kroupy
na zemi, stále hustěji.
Jakó by stromy neviditelnými
démoni třásli,
ledové ořechy se na zem sypají.
Jak hosté dotěrní do dveří tlukou
a do oken.
Ten vztekklý hukot, jemuž srdce mé
úzkostné bijíc odpovídal
Padají poslední, ó jak jsem vydech,
v šumění lijavce.
Prut stříbrný se spustil s okapu,
chvějivý, dole rozstřepen,
a v kádi chvatně zráti nechává
nádherné hrozny ze vzduchu a vln.
Děšť ustává a prut se rozpadl
a hrozny v neviděných ústech zmizely.
Nad zmírajícími se rozsvětlívá úzkostmi.
Jak nad bojištěm prapor vítězný
zavlála žhoucí duha.

Ohnice.

Plamenem ohnice chytly nivy.
Žlut úzkostná jak volá do nebes!
Studené noci byly skoupé. V žádném
bys květu sladkou šťávu nenalez!

Marně se lačné včely rozletěly,
nic nenacházejí na květů dně.
Vzpomínáš na plačící zachycené
na vyschlém prsu matky nemluvně.

Úzkostné nivy smrtné mojí duše!
Přerůstá krásný plevel obilí,
jenž nenasytí marným barev ohněm
duše, jež po nektaru toužily.

O sešli, Pane, teplé vlahé noci,
ať sny mé po okraj se nalíjí,
mystickou rosou tvou ať přetékají
meze i řídkých číše lilií.

Dante a sv. Tomáš.¹⁾

Křesťanská teologie má dva termíny technické, a quo a ad quem, objímá dvě stadia našeho života — života pozemského a života na věčnosti. V prvním stadiu jeví se člověk jako poutník — *viator* na cestě k terminu, jímž jest dosažení totálního dobra. Kolem nás plynou, přecházejí věci i události; první tvoří běh přírody a druhé tok dějin lidských. Na konci své cesty, v okamžiku, kdy dosáhne předmětu své pozemské pouti a jej se zmocní a stane se jeho majitelem, mění se jméno a z člověka poutníka stává se majetník — *possessor*, *comprehensor*. Lidstvo pozoruje běh denních fenomenů i dějinného postupu, mužové vědy pátrají po zákonech dění, filosofové, jež dějiny nazývají moudrými, namahají se odhaliti příčiny, důvody i nejvyšší cíl všeho. A právě v tom všem tkví problém, jenž staví se před tvář universálního vědomí, vědění a svědomí.

Nestojí člověk před dvěma problémy; problém jest jeden. Člověk nemá před sebou dvojitý cíl, nýbrž jediný a tím jest moudrý a šťastný přechod z času do věčnosti. Nejvyšší Učitel problém ten vyjádřil slovy: „Jediné jest zapotřebí.“

Genius a charakter Dantův chápal rozsah a ostří rozhodujícího problému a proto veškerá energie jeho velikého ducha směřovala k němu.

Co jest příroda, přirozenost? Co jest lidstvo? Čím jsem já sobě samému? Duše má touží osvoboditi se od nízkých pudů, které ji zaléžují, uniknouti z vězení, kde vše se dusí. Podatí se jí to? Jakým způsobem? Zdá se mi, že slyším hořícího Florentana opakovati si výkřik sv. Pavla: „Činím zlé, které činíti nechci, a dobré, jež bych činíti chtěl, nečiním; kdo mne tedy osvobodí od tohoto těla smrti?“

Dante byl jedním z nejhlubších duchů svého století. Mythologie a filosofie antická, vědy přírody, země i vesmíru, věhlas a úpadek říši i měst, kult pravdy i krásy, pohanství i křesťanství, nic z toho nešlo kolem něho bez ohlasu, nic nenechával bez povšimnutí. V den, kdy zápasiti bude s problémem života,²⁾ přejele meze svého osobního svědomí, hranice svého města i své vlasti a stane tlumočnickem lidstva. On jest filosofem, on jest věřcem; současně a harmonicky bude mluviti řečí rozumu, vědy, písma svatého a katolické teologie.

I ve vyhnanství, kam ho vypudila vlast, rodné město „maître

¹⁾ Komitét pro oslavy Dantovy v Bruselu zahájil roku 1920 řadu konferencí o životě a díle Dantově. Konference zahájeny byly slavnostně kardinálem Mercierem, studii svrchu jmenovanou. Přítomni byli ministři, umělci a učenci s profesory všech téměř universit. 5. února mluvil Bayot, profesor university Lozanské, 12. de Vyvere, ministr, 19. Verlant ředitel ministerstva pro vědy a umění, 26. prelát Lamy a 4. března jezuita P. Hénusse.

²⁾ Rozumí se den jeho umrtí. Pozn. překl.

senz'amore",¹⁾ s hořkostí prodělával zápol politických vášní a jeho krutou neplodnost; jeho mysl úzkostlivě hledala paprsek, jímž by se k němu prodratí mohlo světlo a mír mohl rozlít se z něho. Snažil se lámati hrot bojů a násilí politických žalob a podrobiti století indiskutabilnímu výroku věčné morality.

Tento veliký životní problém pronikal na konci třináctého století ducha dvou geniů. První dopracoval se již rozluštění a v klidu vlastní duševní jistoty předkládal je svým vrstevníkům a odkázal je, aniž by to byl tušil ve své pokoře, všem generacím budoucím. Tento kontemplativní genius nazývá se Tomáš Aquinský.

Druhý, Dante Alighieri, v srdci, v němž společně vřely vášně bouřného temperamentu a láva konfliktů a revolucí bojovného lidu, hledal pro svou duši a pro duši svých bratří cestu a přechod z násilí k míru, z morální rozvrácenosti ke ctnosti. Upřímný žák Krista, evangelia, církve, byl unešen filosofií a theologií mnicha sv. Sabiny, živil se jí, vzal si ji za svou a snažil se přivést ji pod zorný úhel svých současníků. Summa theologiae andělského doktora a Božská Dantova komedie – budiž mi dovoleno říci to bez nárazu na motivovanou kontradikci – jsou vrcholná díla myšlenky a umění.

Na fresce vatikánské, v disputě o Nejavětější svátosti, v níž Rafael prostřednictvím Kristovým spojil nebe i zemi, sedí sv. Tomáš Aquinský se sv. Bernardem, Bonaventurou, Skotem vedle velikých doktorů církve Jeronýma, Řehoře, Ambrože a Augustina.

Tomáš má na prsou svůj symbol – slunce: učí, vysvětluje. Dante jest vedle Savonaroly; oba hovoří, avšak ve sféře, v níž ubohé lidstvo zmítáno jest namahavou gestikulací přátelství a míru. Sv. Tomáš díval se na lidské drama z výšin nebeských; Dante dívá se na ně okem, v němž koncentrují se útlisky a pokoření chorých srdcí, zakřiknutých a nepokojných. Čím jest Tomášova Summa theologiae?

Syntetická a rozumová odpověď křesťanské revelace na problém lidského určení.

Dílo obsahuje tři části. V první objevuje se ihned Bůh, náš Bůh, jenž vysvětluje nám, odkud jsme, co jsme, kam jdeme my i svět stvořený, jenž jest kolem nás a jenž nás nutká, abychom chválu neustálou pěli božskému majestátu.

Sv. Tomáš seznamuje nás s tímto Bohem, s jeho intimní podstatou v jednotnosti, přirozenosti a trojedinosti substance osobní, s dilem jeho tvorby, vržené v prostor a čas. V popředí tohoto viditelného světa, jenž rozkládá se na naši planetě, jest člověk, svobodný činitel, zodpovědný z orientace svého života.

Jak má člověk zorientovat život svůj? Může tak učiniti a za jakých podmínek? Odpověď na všechno toto jest tématem druhé části Summae theologiae: traktát o morálce generální a speciální.

Čin morální, jenž směřuje k pravému svému cíli, k nejvyššímu dobru, k Bohu, konstitutivní prvky morality, základní distinkce

¹⁾ Matka bez lásky.

mezi dobrem a zlem, přiklonění vůle k dobru prostřednictvím ctnosti a darů Ducha svatého, ke zlu prostřednictvím hříchu; pojem hříchů a jeho genese, mravní zákon pod různými hledisky, milost, jež pomáhá k výšinám svatosti, vše to jest předmětem první sekce této druhé části. Studium partikulární, aplikované na ctnost a hřích, jež zdokonaluje nebo hyzdí člověka, jest obsahem sekce druhé — morálka aplikovaná.

V jedné z prvních částí Bůh, nejvyšší Dobro, nabízí se nám, zve nás k svému poznání a milování, v druhé jde člověk svobodně sám k Bohu, odevzdává se mu; spojení duše s Bohem se uskutečňuje, svatost se dokonává! Kdo má moc realizovat tento div? Kristus, vtělené Slovo, tělem učiněné — Vykupitel lidstva.

Duše lidská je hříšná; k hříchu prvotnímu připojuje skvrny osobních chyb a vin; její očistění jest dílem milosti, jež jest plodem svatých svátostí, které jsou zase ovocem vykoupění. Kristus se svátostmi a milostí jest stavitelem purifikace a sanktifikace duše oslavené, triumfující ve slávě. Vše toto jest obsahem třetí a poslední části Summae sv. Tomáše Aquinského. Totéž téma tvoří předmět, vedoucí a inspirující ideu Božské komedie. Dante proto nazývá sv. Tomáše: „il suo maestro e la sua guida“ t. j. svým učitelem a svým vůdcem.

Mnich uvažuje ve své cele o člověku, o hříchu, o obrácení se a o dokonale svatosti, florentský vyhnanec, bloudící městy a nivami italskými, studuje lidi v mase i kostech, následuje jejich nedostatky i chyby, zakouší bolest i radost lítosti, zpívá o triumfech vítězství.

Doktor mluví řečí ducha k duchům, zahání imaginace, umlčuje sentiment, načrtuje a přede abstraktní koncepty. Básník nevidí však jinak ideu než prostřednictvím obrazu, vyjádřuje ji v symbolech, dává se zmitati, srážeti i poznáseti celou škálou vášní a rytmem citů. V partikulárním i v celkovém zřetelu jest dílo jeho stálá alegorie, kde vyjádřená myšlenka pobízí hledati v první myšlenku jinou, hlubší, často tajemnou.

Dílo sv. Tomáše Aquinského jest traktát, dílo Dantovo jest epos. Navzájem se však obě doplňují. První ukázalo cestu ke druhému, jež oživuje opět první. Nevíme, komu se máme diviti více, zda doktoru andělskému, či velkému pěvci. Šťastný národ, požehnaná vlast, která dala světu tato geniální dvojčata. Právem je tak můžeme nazvati, neboť oba jsou ditkami křesťanství a katolické církve. Bezpochyby náleží oni celému lidstvu, poněvadž problém, jež řeší, jest problémem lidského určení; především však patří a na prvním místě církvi, jak to prohlásil legitimní pádností náš milovaný, nejvyšší kněz Benedikt XV., poněvadž rozuzlení, jež oni podávají k našim meditacím a k našemu nadšení, je totéž, které Kristus snesl na zemi a jež naše matka církev svatá předkládá nám k věření, k obsáhnutí a k uskutečnění.

Básník praví: (Raj XIV. 125.)

„Risurgi e vinci.“¹⁾

¹⁾ Povstaň u triumfu!

což znamená, vrať se k životu a zvítězíš. Peklem, očistcem vystupuje do rajske slávy. Peklo, očistec i ráj nejsou v hluboké myšlence básnikově tři stavy smrti ireparabilní, časného pokání a konečné blaženosti, která otevře nám život budoucí, nýbrž částečně bez pochyby jest to imediátní signifikace alegorická, která má nám prostřednictvím myšlenky dopomoci proniknouti hlouběji do morálního pekla hříšného srdce, připoutaného k sensualitě, k pýše a k lakomství, neschopného vystoupiti vzhůru z propasti, kam je strhla přirozenost.

Vědomí ubohého stavu, v jaký lidstvo uvrhl hřích, jest motivem nevyhnutelným křesťanské konverse. Obrátiti se, znamená, vyšplhati se vzhůru po příkrém svahu purifikací, vzítí na sebe testy očistné, obrátiti vlastní naděje k Bohu a zpívatí střídavě „Miserere — Asperges me Domine hyssoppo et mundabor“ — s anděly „V Tebe jsem doufal, Hospodine“; obrátiti se, znamená, pít vodu z Lethě a dosáhnouti výsady zapomenutí minulých věcí; znamená vody občerstvující z Eunoë, což jest vykoupiti vlastní duši v posvěcujících vodách litosti, zpovědi a svátostného rozhřešení.

Očistěna, obrozena, posilněna v tomto očistci vlastního srdce oblečena jest duše svatebním rouchem lásky, bez níž není možno vstoupiti do království nebeského. Duše taková může jásati s básníkem: (O. 33, 142.)

„Já vrátila se z očistné té vlny
jako strom obrozena z jara vezdy,
když znovu větve listoví jsou plny
čistá a schopná vznest se nade hvězdy.“

Peklo v reliéf vrhá duši ve stavu hříchu a ubohosti, z níž spracována milostí, má býti povolána k osvobození. Očistec je cesta očišťování a litosti, na níž se uskutečňuje konverse, a ráj jest metou dosažené svatosti, strom života obtěžkán světlým listem a hojným plodem nesmrtnosti - hostina věčná Božího Beránka, stálý pobyt mezi blaženými vedle královny nebes, bezprostřední pohled na Boha, Krista, v jeho Božství i člověčenství, Trojici, pramen lásky nehynoucí.

Duše svatá došla cíle, uskutečnila, spolupůsobíc s milostí Boží, svůj návrat k Bohu, počátek i konec řádu tvůrčího i vykupitelského. Drama jest rozluštěno, rozvázán jest uzel problému životního. Člověk *viator* změnil jméno, dosáhl odměny boje a jako *comprehensor* požívá věčné blaženosti.

Dantův portret.

Zajímavý objev udál se v Ravenně 2. ledna 1920 v chrámě sv. Františka, jenž má být opraven u příležitosti 600 úmrtí Dante Alighieri. Při bourání moderní absidy kaple v pozadí levé malé lodi objevena byla troska freska z trecenta,

Ve scéně, představující ukřižování, objevila se osamocená postava meditujícího muže, kterou pokládali ihned mnozí za portrét Dantův. Důkladnějším studiem přišlo se však k tomu názoru, že postava není skutečným portrétem Dantovým, nýbrž spíše jeho idealizací. Fresko, které upomíná na Giotta, dosvědčuje, že mohl být Giotto v Ravenně a stýkati se s Dantem.

Giotto byl jistě první, jenž zachoval nám podobu Dantovu, již častěji maloval na svých freskách. Jeho fresko zachované ve Florencii má pěknou podobiznu Danta, jež pravděpodobně sloužila za vzor všem, kteří portretovali velkého básníka. Za nejstarší portrét Dantův může sloužiti i neapolské poprsí Dantovo v národním museu. Bronzové poprsí, ač značně poškozené, ukazuje charakteristickou tvář Dantovu, o níž myslili mnozí, že jest pracována podle úmrtní masky básnickovy. V kamení zachovala se nám postava Dantova u sochaře Ondřeje del Castagno a u Petra Lombardi, jenž pracoval na známém náhrobku v Ravenně. Ve chrámě S. Maria in Porto fuori jsou fresky školy Giottovy. Na jedné z nich hledají někteří taktéž portrét Dantův, Františky z Rimini, Guida a Kláry Polenty, avšak neoprávněně. V Galerii Uffizi ve Florencii uchovává se rovněž pěkná Dantova maska.

Novějšími malíři byl častěji Dante portretován. Pěkný portrét mladistvého Danta zanechal nám Peterlin, ilustrátoři Dantovi jako Rossetti, Ricci, Delacroix, Doré, Rodin a jiní.

I několik stovkách mincí a medailí bylo v Itálii nalezeno s podobiznou Dantovou. Oduševněné portretování Danta doznalo rozmachu zvláště v jubilejním roce jeho 600. narození v roce 1865, kdy na nespočetných místech Itálie i jiných zemí stavěny byly pěvci Božské komedie sochy, tesány desky a raženy jubilejní medaile.

Doma.

Po tomto řečnickém výkonu odmlčela se již mlynářka na celý večer. Trápilo ji, jestli moc nenaznačila o tom zlatě a jemném prádle. „Ženské jsou zlomyslné, i když se staví přítelkyněmi.“

„No, Ferdáčku, proč si nebereš marmelády?“ dobíral si hostitel mlynáře. „Tolik výčitek a nyní se jí ani netkneš!“

„Co pak jsem dobytek, abych do sebe cpal kravskou řepu?“ zabručel Fiala, zapaluje si doutník.

Nový smích.

Vychovatelka, či vlastně společnice slečny Sili, jež až dosud nemítchala se příliš do hovoru, sedíc na konci stolu po boku hostitelky, přinášela pečivo na táci a podávala Vlácilovi. Usedla se smíchem na své místo a šeptem něco sdělovala domácí paní.

Vlácil improvisoval řeč:

„Drahý příteli z Podlesí... Je mně opravdu líto, že jsem ti nepředložil svého výrobku, až jsi mne upomenul. Zato jsem připravil panstvu jinou pochoutku. Opatřil jsem za drahý peníz mouku z tvého mlýna a dal upéci houstiček... Promiň, že uctím napřed dámy... prosím, dámy... tak... jen se neostýchejte... tak, a nyní, pánové, jen berte pochuti...“

Společnost tichala k pečivu. Někteří ulomili drobet a brali do úst, ale hned zase vyplivovali...

„Ty lotfel!“ řehtal se mlynář.

Mazánek vyzval ředitele:

„Prosím tě, jsi znalec zboží... vyzkoumej a pověz nám, z čeho je ten božidárek.“

Ředitel Petrus narazil si zlatý cvikr. povstal, a profesorským tónem jal se parodovati vědeckou přednášku:

„Velecténé shromáždění! Byl mně dán ku prozkoumání tento výrobek. Předválečný božidar býval příliš fádni, jednotvárný... Ale tento válečný božidárek vyznamenává se bohatstvím prvků. Soudě dle chuti, čichu a hmatu poznávám nejjemnější mouku z koňských kaštanů. Tuším zde výborný prach z bělostné sádry... prosím, dnes tak drahé... Zavoněla mi i mouka z dřevěných pilin, zaleskla se i krásná, žlutá sláma. Samé ušlechtilé produkty přírodní. A konečně, zřím tu i procento mouky pšeničné. Můj vědecký výzkum je u konce a svolávám „panu, otci sláva!“

„Sláva, sláva! Ať žije pan otec z Podlesí! Ať žije živitel lidu!“

Nalito znova šampaňské a znova připtýjeno. Jenom Karel nepřipil. Po několika dnech přiznal se Petrus, že viděl té chvíle v jeho očích touhu všecek křístál a porcelán roztřískat a hostům namlátit.

Horák otec vzpomněl okresního hejtmána:

„Škoda, přeškoda, že nepřišel... Ten by se s námi nasmál... Proč jenom se omluvil, a to až v poslední chvíli... v tom něco vězí.“

„Ano, ano, v tom něco vězí!“ pravil tajemně ředitel Petrus.

„Ty něco víš! Pověď!“ dotírali na Petrusa přátelé.

„Nechtěl jsem kaziti veselé chvíle, ale když chcete mermomocí vědět: Wolf půjde! Dostaneme nového!“

Přátelé se tvářili mrzutě.

„Takový solidní úředník... vždy nám šel na ruku!“ rozhorloval se Mazánek.

„K čemu potřebujete hejtmana?“ divil se Karel, jenž jako by se probudil z mráкотy.

„Druhé číslo našeho desatera, pane Vláčile mladší, je: Nerozlij si ocet s okresním hejtmanem...!“ poučoval Petrus.

Karel nechápavě pokrčil rameny.

Páni začali naříkat na republikánské pořádky, na dělnictvo, na osmihodinovou práci. „Ja, už to na nás jde! Nic nedělat, jenom se dělit... Už aby tu byli legionáři, aby udrželi pořádek... vláda bude brzo slabá...“ horlil Mazánek.

Karel se usmál. Po prvé toho večera:

„Pane Mazánku, myslíte, že legionáři budou proti lidu? Proti dělnictvu? Nevím, jest-li se nezklamete!“

„Řekl jsem, aby byli proti lidu?“ bránil se Mazánek. „Ale pořádek musejí dělat, aby se nám stát nerozsypal. Tak bolestně jsme ho tvořili — (ředitel Petrus se jedovatě usmál) — a už by nám ho chtěli rozbít! Osm hodin práce, jaký nesmysl! Šestnáct hodin měli oddlasovat, šestnáct! To by byla republika. První ze všech republik. Do kapsy bychom vstrčili všechny ostatní státy!“

„Pane Mazánku, nebyl jste svého času v socialistické organizaci?“ vzpomínal si Karel. „Mně se zdá, že jste býval i jednatelem. A jaksi jinak jste mluvil...“

„E, ty hlouposti máme dávno za sebou. Dětské zoubky... Měl jste je také...“ durdil se napadený.

„Pane Vláčile mladší! Třetí příkazání: Pomni vždy a ve všem pouze vlastního prospěchu! Tak pomůžeš zbudovati silný národ!“ poučoval Petrus.

„Buďte tak laskav, pane řediteli, a povězte mně to desatero raději najednou, abych přece věděl na čem jsem!“ prosil Karel.

„Nelze přitelit! Nesnesl byste jeho síly... Budeme vás krmit po lžičkách.“

Dámy si přály něco vědět o Rusku.

„Je to pravda, pane Karle, že mají ti bolševici i ženy společné? Četla jsem, že každý bolševik dostane — jak bych to řekla, stydim se skoro — lístek na lásku, že každý dostane, a že si může vybrati ženu nebo dívku na potkání!“

Paničky trnuly strachem.

„Ne, tohle je hrozné! To k nám přijít! To bych se od strachu ani na ulici neukázala...“

Karel však k velkému zklamání všech prohlásil pověst o komunismu žen za směšný výmysl. Od té chvíle byl velmi roztržitý a po chvíli vytratil se z jídelny, neodporučiv se nikomu.

Síli se dala uprosit snoubencem, aby něco zazpívala. Šli s vy-

chovatelkou do přilehlého hudebního salonku, kamž je následovaly i matrony. Vlácil, jenž zůstal s páný, byl zavolán sluhou k telefonu.

Po odchodu Vlácilově a při prvních zvucích klavíru stali se páni sentimentálními.

„Škoda Wolfa, škoda!“

„Jaký asi bude nový hejtman!“

„Wolf to už nebude.“

„Než si nového zpracujeme... Půjde-li to vůbec!“

Ředitel Petrus tajemně sděloval:

„Vláda prý chce hejtmany přehodit... Někteří jsou nemožní na svém působišti pro tuhé rekvisice za Rakouska, jiní, že příliš nutili k válečným půjčkám... Jiní mají nepořádky v aprovisaci...“

Z hudebního salonku ozval se lahodný hlas Cilčin. Zpívala z Rusalky.

„Pěkný hlas!“

„Milé děvče! Horáku, můžeš si gratulovat!“

„Zato se mi mladý Vlácil nelíbí...“ mrzutě se ozval Petrus. „Čert ví, co v něm vězí... Bojím se, že naň bude starý tuze slabý. Bude potřebovat, řediteli, tvoji pevné ruky...“ lichotil Horák.

„Div že se do mne nepustil, když jsem začal mluvit o legionářích... A že jsem byl v organizaci, mně předhazoval. Nevědáno...“ mrzel se Mazánek. „Však jeho táta byl v ní též...“

Síli zpívala:

„Mám zlaté vlásy, mám,
mám zlaté vlásy, mám,
svatojánské mušky slétají se k nim,
měsíček je češe svitem stříbrným.
Mám, mám zlaté vlásy, mám,
mám, mám zlaté vlásy, mám.
Mám bílé nožky, mám,
mám bílé nožky, mám,
proběhla jsem palouk, palouk celičký,
měsíček je obul v zlaté střeвиčky.

Dvořákova hudba začala působit i na mysle, zvyklé jenom výpočtům a chytráctví.

Přišel hostitel. Zkušené oko kamarádů poznalo, že stěží potlačuje rozčilení.

„Co je, co se stalo?“ dotírali.

„Nemilá věc... bojím se, co na to řekne Karel... Právě mně hejtman telefonoval, že kamarád Karlův, Kaštyl, s nímž se dnes vrátil ze zajetí, v pomatenosti se zastřelil. Před půl hodinou... To víte, že je poplach v celém městě... Právě vzbouření...“

Hosté vstali.

„Proč vzbouření?“ divil se Petrus.

Vlácilovi se těžko vysvětlovalo:

„Má to asi souvislost s naší slavností, se zasnoubením naší

Síli. Horáku, před tebou jsme neměli tajností... Zkrátka, před válkou měl Kaštyl rád naši Síli a dnes slyšel, že má zasnoubení s druhým... Viděl naše bohatství, pomyslel si asi, čím dnes mohl být... No, můj Bože, vždyť jsem nenutil dcery... Rozhodla se sama... To víte, jak nás budou posuzovat, že jsme zničili člověka..."

"To je mrzuté... Taková krásná chvíle a tak je zkažena..." mračil se Petrus. "Nevidáno pro jednoho vojáka! Však jich padlo víc!"

"Prosím vás, synovi ani slova. Ani dámám... Už se nějak musíme přemoci..." prosil Vlácil.

"Ale to se rozumí, to se rozumí!" slibovali hosté.

Vešel sluha.

"Kde je mladý pán?" obořil se na Vlácil.

"Před několika minutami odešel do města..."

"To šel jistě ke Kaštylovi!" zdrceně pravil otec.

"Milostpane, pan hejtman zase volá k telefonu..." hlásil sluha.

"Už jdu, co zase je..." hrozil se Vlácil.

"Mně se to nelíbí..." bručel Petrus.

"Což, abychom se raději rozešli?" navrhoval Fiála. Již neměl nikdo chuti na kritiky. Ani na obchod nevzpomněli. Šampaňské už nechutnalo, ani kouření.

Koncert byl u konce. Snoubenci s ostatními dámami vrátili se do jídelny. Paničky se jen rozplývaly chválami a nadšením nad zpěvem Síliny. I páni, ač měli nejméně ze zpěvu, gratulovali staré i mladé Vlácilové o překot.

"Panstvo, sedněte si na svá místa," pobízela hostitelka, "a berte. Nikdo ještě neokusil dorty, cukrové je též nedotknuto... Na čaj je postaveno, kdo si bude přát čaj... Páni budou raději víno, že?"

Paničky usedly. Nepozorujice jakéhosi napětí, štěbetaly mezi sebou. Snoubenci se zase ztratili do sebe. Jen vychovatelka tážavě se ohlížela po obou Vlácilích.

Nejlepší zábava paniček byla přerušena příchodem Vlácilovým. Vraziv bled do jídelny, zhasil elektrické světlo na lustru. Jídla ztemněla, jenom svíce, používaná kufáky, osvětlovala matně přítomné.

"Co je to za žert?" ptala se udiveně Vlácilová.

"Bohužel žádný žert," pravil Vlácil chvějícím se hlasem "a nevyháním vás — rozhodněte se po svém rozumu... Hejtman telefonuje, že jsou v městě demonstrace. Tisíce lidí že táhnou k našemu... Hejtman radí, abyste se vytratilí pěšky zadním vchodem — "Nová ulice" že je celá klidná..."

Paničky začaly naříkat a omdlávat. Ale pud sebezachování probudil je brzy ze mdlob. "Domů, domů, pro Boha domů."

"Ale jaké pak demonstrace? Proč? Což nemají podpory v nezaměstnanosti? A vyživovacích příspěvků? Však už mají republiku, co chtějí více?... Hrome, už aby byli legionáři doma a udělali pořádek..." huboval Mazánek.

„Hejtman telefonuje, že situace je hroživá. Všeci prý volají: Smrt zbohatlíkům! Posílá nám několik mužů četnické hlídky!...“ naléhal Vlácil.

V několika vteřinách osaměla Vlácilová s dcerou a s vychovatelkou. Snoubenec musel domů s rodiči. Vlácil odprovdil vyděšenou společnost zadním východem. Nebylo velkého loučení, všichni hleděli se dostat co nejdříve ven. Všecky pokyny společenského instruktora byly zapomenuty.

Matka a dcera s vychovatelkou stály bezradně uprostřed jídelny. Sílil se všeska trásla rozčilením.

Vešel sluha.

„Josefe, jste to vy?“ pravila polekaným hlasem Vlácilová.

„Ano, milostivá!“

„Nevíte, co se stalo?“

„Kamarád našeho mladého pána, Kaštyl, se zastřelil...“

Cilka zvolala na svatá jména a omdlela. Zanesly ji do křesla a křísily. Přišla brzy k sobě.

„Maminečko, co z toho bude?... Já jsem přece měla počkat, až se Kaštyl vrátí.“ Připamatovala si jeho pěkný, smutný pohled, jímž se s ní odpoledne loučil, a rozeštkala se.

„Slečno, mně je úzko, mně je teskno!“

„Už se, utiš!“ chlácholila matka. „Vidíš, jest-li ti bylo třeba s takovým člověkem si začínat... Nyní bude z toho leda ostuda...“

„Milostivá paní, žádná ostuda... Je to přece tak romantické, krásné... když se někdo z nešťastné lásky zastřelí... Každá nemá takového štěstí...“ blouznila vychovatelka, hladíc svoji svěřenku...

Vlácilové zmocňovala se zlost.

„No, můj starý se pro vás střílet nebude. Tolik romantiky od něho nečekejte...“

„Milostivá, já vám nerozumím!...“ urážela se vychovatelka.

„Slečno, nechte matinku, prosím vás... Slečno drahá, pojdte se mnou dnes spát! Bála bych se dnes ve svém pokoji...“ prosila Sílil.

„Půjdu, ovšem že půjdu, moje holčičko. Zítra se bude o vás psát po celém světě, jeho podobiznu žurnály přinesou, a možná i vaši... Všeci budou o vás mluvit... Lehnete si, malická, máte čelo rozpálené, hlavička trochu pobolí a ráno zase bude dobře...“

„Slečno když si vzpomenu, jak jsme se měli rádi. Co to byl za dobrý hoch. Plný citu a lásky... Jak jsem jenom mohla na něj zapomenout! Jak jsem mohla býti dnes tak tvrdá k němu!“

„Prosím tě! Nefňukej mi tady... Pekarský... To by byla partie k smíchu!“ vztekala se matka.

Ale Sílil neslyšela jejich tvrdých slov. Svírajíc vychovatelčiny ruce nařikala:

„A já se dala zaslepit bohatstvím! Dala jsem se ohlupit. Slečno, pravda, že už nemohu býti nikdy šťastna? Pravda, že se nesmím už vdát... Vždyť by mezi námi ležela stále ta mrtvola, že?“

„Na to se ještě mockrátě vyspíte, dceruško!“ — chlácholila vychovatelka. „Pojďte, půjdeme do vaší ložnice, tam si všechno povíme... Hlavička vám vychladne, zase bude dobře...“

„Nebude, slečno, nebude, už to vidím... Jako by mne někdo udeřil a já jako bych teprve nyní se probouzela z hloupého snu...“

Objímajíc se kolem pasu, odcházely, matce ani dobré noci nepřejíce. „Zítřka zase do toho hloupého snu upadnete“ — bylo slyšeti ještě z hudebního salonku... „tak, miláčku, rozesteleme si postýlku, na hlavičku dáme mokrý obkladek, tak...“

Hlasy i kroky zalehly kamsi.

Vláčilová dívala se zlostně směrem, kde zmizely. Připadla si najednou zbytečnou v celém domě.

Přišel muž.

„Už jsem je vyvedl. Vzadu, na Nové ulici je ticho... Ani pes nezaštěkne... Nic jim nebude!“

„A nám se nestane nic?“

„Neboj se! Četnická hlídka je v domě! Pět mužů!... A vojsko je pohotově...“

„Nezničí továren?“ ...

„Jak by je zničili? Máš nápady! Do vzduchu je přece nevyhodí... Stát ručí za majetek občanů, těšil inne hejtman... I kdyby nám všechno zničili, stát musí nahradit...“

Vláčilová se uklidnila. Ale když se blížily hlučící zástupy, zase se třásla hrůzou. Demonstrace netrvala dlouho... Měla ráz obvyklých, bezradných, nemyslivých pouličních demonstrací, při nichž je mnoho křiku a kleteb, ještě více vyhrůzek a nadávek. Oběma manželům to ovšem nebylo hudbou nejpříjemnější. „Na šibenici s těmi vrahy! Smrt kefasům! Hanba lupičům. Pověsit ty lichváře...“ Několik tabulí vzalo za své, zaburácely nové výkřiky, nové hrozby a bouře se vzdalovala. Bezmocná — planá — ubohá. Zahřmelo, ale neuhodilo.

Vláčil přistoupil k oknu a chechtal se:

„To jste si, blázni, postihli. Už máte po legraci! Bude se vám lépe spát, co? ... Tahnou asi k Horákovi a pak k Mazánkovi... No, udělejte jim také dostaveníčko, udělejte! Aby mně nezáviděli!“

Vrátiv se ke stolu, nalil si šampaňského a zvolav „Na zdraví revoluci!“ vyrazil obsah sklenice na jeden ráz.

„Hlupáci, hlupáci... Vy jste ty kefasy poplašili! A i tři tabule jim vyrazili!“

Zazvonil na sluhu.

„Už je po komedii?“

„Ano, milostpane.“ Už je ticho!

„Co mladý pán...“ ptala se Vláčilová.

„Ještě před demonstrací přišel... Právě jsme zavírali dům... Šel do svého pokoje.“

„Běžte pro něho, že dávám prosit, aby přišel do jídelny...“ poroučel Vláčil.

Sluha odkvapil.

„Musíme ho uklidnit... Je asi smrtí kamarádovou velice rozčilen...“

„Staré Kaštylky se ujmeme... bude nyní tak opuštěna...“ slibovali si manželé.

Vstoupil Karel. V přítomí nevšimli si rodiče, že má na sobě otrhané, vojenské šaty, v nichž před několika hodinami se vrátil ze zajetí. I tlumok měl v ruce a sukovitou hůl.

„Je to pravda — že je Kaštyl mrtev?“ ptala se matka.

„Ano...“ odušil lhostejně syn.

„Je možná, že by to bylo pro Cilků?“

„Nevím... Když byl k večeru u mně, nesl svoje pokolení statečně... Když přišel ode mne domů, nepoznávala ho matka... Naríkal na strašné bolesti hlavy, mluvil pomateně... a konečně... Přišel jsem pozdě... Jen o čtvrt hodiny přijít spíš, byl bych ho zachránil...“

„To je neštěstí, to je neštěstí!“ hořekoval Vlácil. „Ale proč stojíš u dveří, sedni si přece.“

Rozsvítil elektrický lustr.

Matka vykřikla:

„Pro Boha, co děláš za hlouposti? Proč jsi ty hadry zase oblekl?“

„Jdu nahradit staré Kaštylce syna!“ pravil Karel pevným hlasem.

„Mým jsi synem! Co je ti po staré pekačce!“ rozkřikla se matka.

„Neboj se, Karle... Rádi uděláme něco pro starou Kaštylku... Může mýt u nás nádoby... Nebo starat se o prádlo... Že nám něco takového dávno nenapadlo... O kousek jídla přece u nás není nouze, a nějaký odložený ženský šat se také najde...“

„Váš žvanec a vaše cáry jí nenahradí syna. Chci jí nahradit syna“ — trval neústupně Karel na svém a chystal se k odchodu.

Vlácil ještě nerozuměl.

„Nahradit syna... Co blábolíš? Mužeš jí potěšit! Každý den si s ní povykládat!...“

„To by bylo málo!“ Chci jí býtí cele synem!“ pravil tvrdě Karel.

„Ale kdo mně nahradí syna...“ zaplakala Vlácilová.

„Myslete si, že žádného nemáte... Že vám padl... Nebo že někde zahynul v zajetí...“

Vlácilová přemožena bolestí a vztekem vrhla sebou do křesla.

„Karle, nedělej hlouposti... Nač jsem se dřel...“ prosil otec.

„Ničeho nechci od vás! Za tři roky není možno miliony poctivě vydělat... Všecko tu páchne nepoctivostí a lichvou. I vy oba a celí páchnete těmi hráchy! I vy, i celá ta čistá společnost, co tu byla večer, zhnusila se mi, zhnusili jste se mně všichni... Všecko jsem prohledl, všecku mravní bídu vaši.“

Slova synova padala jako rány kyjem na hlavy rodičů.

„Co se to opovažuješ!“ vykřikl otec a napřáhl ruku.

Nastalo ticho několik vteřin. Hrozné ticho, na němž viselá celá budoucnost. Otcova pravice bezvzádně klesla k tělu.

„Co chceš na mně? Mluv! Snad se domluvíme. Snad si porozumíme!“ pravil otec skleslým hlasem.

„Rozpomenete-li se na všechny svoje myšlenky a tužby, zůstanu u vás. Uskutečnite-li vše, o čem jsme snili spolu nejednou, budu vašim synem! Budu třeba posledním dělníkem, posledním písařem,

bude-li patřiti všecko nám všem, rozumíte, nám dělníkům duchem i rukou... Nebudete-li dělat nároků na název majitele, ale spokojíte-li se místem prvního mezi rovnými... Jenom tak napravíte všechny křivdy... všecku lichvu — všechny krádeže..."

Vláčil divoce vypoulič oči na syna. Dech se mu krátil, začal mávat rukama do vzduchu... Zhluboka oddychl. Vzpamatoval se.

"A to jsi si přinesl, synáčku, z Ruska? ... Ach, tož to nehude žádný kšeft, ne! Raději všecko vyhodím do vzduchu. Takové sny si vyráz z hlavičky!"

"Tož s Bohem. Všichni s Bohem!" loučil se Karel, hledě nejspíše na matku. Ta se však nehýbala z křesla.

"Běž, běž — ty bolševiku!" zasípěl Vláčil.

Karel odcházel. Chud a otrhán, jak před několika hodinami přišel.

Starý Vláčil po jeho odchodu zapálil si doutník, rozkročil se, aby hodně pevně stál, a rozchechtal se na celé kolo.

Jaro Rovenský:

Mně srdce povědělo...

Netoužím žízeň uhasit u temných zdrojů života

a v jejich vášni kalu

vyhřívat nenasyté tělo.

Mně srdce kdysi povědělo

o jejich šalbě, za níž zeje čirá prázdnota

úsměvů po návalu.

Mně k sobě zavolala tichá samota

a štědře dala,

co žízeň života jen dáti slibovala:

napojit lačnou duši ve svém málu.

Chodívám její svatyni a naslouchám

jejímu hlasu:

Hovoří ke mně šelestem zrajících klasů,

šťavnatou zelení, sytostí barev, vůní květů,

plností světla, táhlým pruhem stínů

a v neviděném letu

tlumeným šepem drobnounkého hmyzu,

vířením země, která všemu k vzrůstu dala mizu,

bohatstvím činů

a písni dělníka, jenž na vinici Páně

vyslal své mozolnaté dlaně

svět bořit,

a s oblohou a sluncem nový život tvořit.

Jej k sobě vinu,

v jediném objetí se vším, co kolem, splynu

a líbám v usmíření plodonosnou hlínu.

Přehled staroegyptského písemnictví.

Též v některých *historických* nápisech, z konce „Říše Staré“ (kol r. 2.900—2.400 př. Kr.) pocházejících, nalézají se některé *vložky básnické*. Jednu takovou vložku obsahuje vypravování Unovo o šťastném vítězství vojska egyptského nad jihosyrskými Beduinův. Una sloužil pod několika králi dynastie šesté (kol. r. 2.400 př. Kr.) a dosáhl hodnosti guvernéra Horního Egypta. Jeho autobiografie je umístěná v jeho mastabě na pohřebišti v Abydu v Horním Egyptě. Básnická forma této vložky spočívá hlavně v opakování první polovice každého verše a zní:

„Toto vojsko navrátilo se v pokoji,
když bylo rozsekalo zem Beduinův.
Toto vojsko navrátilo se v pokoji,
když bylo porazilo zem Beduinův.
Toto vojsko navrátilo se v pokoji,
když bylo zvrátilo její pevnosti.
Toto vojsko navrátilo se v pokoji,
když bylo přetěžalo její líky a vinné révy.
Toto vojsko navrátilo se v pokoji,
když bylo hodilo oheň ve všechny jeho řady).
Toto vojsko navrátilo se v pokoji,
když bylo pobilo z jeho řad mnoho deset tisícův.
Toto vojsko navrátilo se v pokoji
když bylo z jeho řad přivedlo početné zajatce ...“

Zcela podobně je komponován velký chvalozpěv na faraona Sesostrise III. Byl nalezen mezi papyry kaluuskými a zní:

„Sláva Sesostrisovi, bohu vašemu!
Ochraňujet zemi a hranice její rozšiřuje,
svou královskou korunou cizí národy udržuje v mezích,
v rukou svých třímá oba kraje a ve svých hostech národy,
jenž bez jediné rány kyjem lučistlnky porazil,
jenž střílí, aniž by tetivu napjal;
jeho strach porazil obyvatelé pouště na jejich stepi,
jeho hrůza devět pokolení lidských ...“

Jak vidno, užil tu básník t. zv. *parallelismu článkového* (parallelismus membrorum). Po právě citovaných verších následují dvě stance. V jedné z nich začíná každý verš slovy: „Dvakrát blažení“ s měnícím se podmětem. V druhé verše začínají slovy: „Dvakrát mocný jest pán svého města“ ve stejnoměrném opakování. Čtvrtá stance — pozůstávající jako všechny předcházející z desíti veršů — začíná slovy: „Přišel k nám“, a pokračuje

čuje: „Aby se zmocnil kraje jižního“, „aby nosil dvojit korunu“, „aby sjednotil oba kraje“, „aby sloučil lilii a vosu“ a pod. Vzdor tomu, že poslední strofy tohoto chvalozpěvu jsou značně poškozeny, jest zřejmo, že celá tato báseň je nejen vynikající umělým zevnějškem, nýbrž také že je naprosto i svým obsahem souvislá: Její úvod líčí moc faraona, první stanice velebí bohy, královu rodinu, jeho předky, Egypt a jeho obyvatelstvo a končí:

„Dvakrát blažený jsi ty Hore (t. j. králi), jenž rozšiřuješ hranice
a obnovuješ věčnost!“

Zvláště pěkné myšlenky obsahuje stanice druhá, ve které je přirovnáván farao v jeho vlastnosti jako pán residenčního města se všemi dobrými věcmi Egyptanu známými. Jeť farao „rybníkem, vody veletoku (t. j. Nilu) v době záplavy shromažďujícím“, „útočištěm, lupiče prázdným“, „kvetoucím místem stinným, v létě osvěžujícím“, „teplým, v zimě suchým koutečkem“. I zde je zmíněný paralelismus článkový pěkně proveden. Poslední ze zachovaných strof opěvuje dobrodini faraonem Sesostrišem Egyptu prokázaná...

Jiný — již méně jasný hymnus — nalézá se jako vložka ve vypravování Sinuhově. Obsahem tohoto chvalozpěvu jsou především válečné ctnosti vládcovy:

„Je bohem, jemuž rovno není, nad něhož není žádného,
je živitelem, úmyslů výborných, rozkazův účinných;
vchod i východ děje se dle nařízení jeho.
Cizozemcům se bránil, zatím co otec jeho meškal v nitru paláce,
a o všem mu vyprávěl, co mu učiniti přikázal.
Je silným, mečem správu vedoucím,
rázným, jemuž nikdo se nevyrovná, když na nepřátely se řítí!

Je boдрým: vidí-li zástupy, nedovolí obklíčiti srdce své lenosti.
Pobízí ku předu spatří-li obyvatelé východu.“

Než básník zmiňuje se také — ovšem jen krátce — o vlastnostech vladaře dobrotivého. Píšeť:

„Je pánem líbeznoti, ve vděku veliký; získal si lásku: milujeť jej jeho město více, než sebe samo“ a „těší se z něho více, než z boha svého“, mužové i ženy radostně nad ním plesají:

„Blažená země, nad kterou vládne,
on rozšiřuje hranice její...“

VI.

Vojensky sebevědomý duch ovívá nás při čtení t. zv. poetické stély Thutmose III. (z období „Říše Nové“ kol. r. 1600—132 př. Kr.). Oslovujeť tam bůh Amon tohoto bohatýrského vládce:

„Přišel jsem a dovolím ti zničit velmože fenické,
 položím je roztáhnuté k nohám tvým v zemích jejich;
 dám jim patřiti na velebu tvou hvězdě Sešetově podobnou,
 sršící oheň a rosu dšticí.
 Přišel jsem a dovolím ti zničit zem západní. Kreta a Cilicie (?)
 jsem pod mocí tvou.
 Dovolím jim patřiti na velebu tvou jako na mladistvého býka
 se srdcem vzdorným, s rohy k boji připravenými, před kterým
 nikdo neobstojí.
 Přišel jsem a připustím, abys zničil obyvatele bařin. Mužové
 Mitanští chvějí se strachem před tebou. Dám jim bleděti na
 majestát tvůj jako na krokodila, ve vodě hrozného, k němuž
 nikdo přiblížiti se nesmí.
 Přišel jsem a dovolím ti zničit obyvatele ostrovů, v moři
 ležících, tvým rykem válečným.
 Dám jim patřiti na velebu tvou jako na mstitele na hřbetě
 oběti své se skvícího.
 Přišel jsem a dovolím ti zničit Libyjec.
 Ostrovy Utantijské upadly v moc tvou.
 Dám jim patřiti na velebnost tvou jako na lva — obrátíš je
 v údolích jejich v mrtvolý.
 Přišel jsem a dovolím ti zničit končiny světa.
 Vše, co je oceánem obléváno, spočívá v hrsti tvé.
 Dám jim patřiti na majestát tvůj jako na sokla, jenž z toho,
 co vysledil, dle libovůle koristi.
 Přišel jsem a dovolím ti zničit ty, kteří začátek (t. j. okraj)
 zemský obývají:
 svázeš Beduiny živé zajaté.
 Dám jim patřiti na velebu tvou jako na rychlonohého vlka
 jihu, oběmi zeměmi probíhajícího.
 Přišel jsem a dovolím ti rukou svou zničit Nubijce.
 Dám jim patřiti na majestát tvůj jako na dva bratry tvé (t. j.
 Hora a Setha), jejichž paže jsem spojil, abych tobě vítězství
 zajistil.“

*Píseň vítězná, kterou za příležitosti svého šťastného návratu
 z výpravy válečné proti asijským a jiným nepřátelům Egypta
 radostně zapěl Amenofthes, syn Ramsa II., zní:*

„Král Amenofthes,
 silný tur, nepřátely vraždící,
 na bojišti lepý, trká mohutně jako slunce mračna nad
 Egyptem rozptylující;
 jenž doprává nilské zemi patřiti na paprsky sluneční,
 jenž se šíje národa odvaluje rudnou horu,
 skýtá dech lidem zadušení blízkým,
 mstí se za Memfidu na odpůrcích jejích,
 poptrává bohu memfidskému jásatí nad nepřátely,
 otvírá brány, „bílých svátků“, jež na závory uzavřeny byly,

popřává chrámům přijímatí dary obětní:
 Amenofthes, slunce syn,
 ze statistiků a milionů jediný lidi posilující:
 Každý volně oddechne při jeho spatření.
 Ten, jenž zem Libyjců láme, pokud žije,
 a věčnou hrůzou naplňuje srdce Tripolitanův,
 zatlačil Libyi na půdu egyptskou se odváživši.
 Srdce libyjská hrůzou se chvějí před zemí nilskou,
 nohy jejich nestály pevně, na útěk se daly.
 Jejich střelci odhodili luky své,
 srdce uprchlíků bylo útekem mdlé,
 odepli usníky své a hodili je na zem,
 vaky zásobné byly jim odňaty a vyprázdněny.
 Bídné kníže, poražený Libyjec, samojediný prchl v noci stínu,
 bez peří na hlavě a bosonohý;
 ženy jeho byly mu před jeho očima odňaty,
 neměl vody v usniku k prodloužení života.
 Bratr jeho strojila úklady životu jeho.
 Jeho vojevůdci bojovali proti sobě,
 jejich stany byly spáleny, zpopelněny . . .
 Veliký pán Egypta,
 moc a vítězství provází jej.
 Kdo odváží se bojovati s ním znaje jeho kroky?
 Bídný a šilený se toho odváží.
 Jitra se nedožije, kdo překročí hranice jeho . . ."

VII.

Kolisání mezi skutečnou básní a prosou rytmickou charakterizuje t. zv. básně Pentaurovu, která básnický vyzdobeným vypravováním líčí průběh bitvy kádešské. Zvláště dojmá líceň, která Ramses II. o pomoc se utíká k božskému svému otci Amonovi:

„Jakže otče Amone? Zapomene někdy otec na syna? Nikdy jsem bez tebe ničeho nepodnikl, nikdy nepřestoupil tvého úradku, nikdy nevzdálil se od vůle tvé. Co chtějí tito Asiaté před Amonem? Bídák je, kdo nezná boha. Vystavěl jsem ti přecečné památníky, tvé svatyně naplnil kořistí. Necht' zahali se studem, kdo vůli tvé na odpor se staví! Blaze tomu, kdo tě pochopuje (?), ó Amone! K tobě se utíkám, otče můj, Amone! Jsem uprostřed mnoha národův, jsem samojediný, nikoho u sebe nemám, pýchota a vozy válečné opustily mne. Když jsem na ně volal — žádný mne neslyšel. Když jsem na ně volal, seznal jsem, že Amon lepším jest než miliony pěších zástupův a statisíce vozů válečných . . . Díla lidí jsou bezcenná, Amon nad ně cennější. Přišel jsem v kraje tyto dle výroku úst tvých, ó Re, a nepřestoupil v ničem záměru tvého.

Nevolám k tobě na samých končinách zemských? A přece volání mé zalétlo až do Hermonthidy. Re mne vyslyšel a přichází ke mně, k němu volajícmu. Podává mi ruku, já plesám — on volá za mnou: Nejsi sám, jsemť s tebou já, tvůj otec Re,

má ruka je s tebou. Jsemť pro tebe více než statisíce jiných dohromady, já, vltězství pán, zmužilosti milovný."

Zajímavo je srovnati ducha vanoucího z právě uvedené zprávy Ramsa II. a ducha, kterým dýše pyšný a na vlastní sílu spoléhající nápis faraona Sesostrise III. jakož i způsob, jakým Thutmes III. moc Amonovu ve vlastní služby staví: *ustupujet duch bojovný jemnějšímu smýšlení náboženskému* ... Ještě význačněji tento ústup jeví se v modlitbě, se kterou se Ramses III. v závěti své obrací k Amonovi thébskému:

„Popřej mi sluchu, ó bohů pane, slyš chvalozpěvy, které
jsem složil ...

Učiň duši mou rovnou bohu novému,
po boku tvém odpočívajícímu na obzoru věčnosti.
Popřej dechu chřtípím mým, vody duši mé,
dej nasytiti se silou zásob božských tvých obětí! ...
Na zemi jsem králem, vládcem živoucích.
Položil jsi diadémy na skráně mé
když jsi v pokoji kráčel k místu účtu prikazujícímu ...
Jsem postaven na místo svého otce,
když jsi jej odvedl k sídlu Osiridově.
Nevytlačuji aniž ničím jiného na místě jeho.
Nepřestupuji přikázání tvých ..."

VIII.

Nejpatrnějším výrazem *pokoje nálady*, společnost „Říše Nové“ (kol. r. 1600 -- 332 př. Kr.) ovládající, jsou *pisně milostné*, z nichž některé náleží k nejznámějším tvorbám nejen egyptského, nýbrž všeho básnictví východního.

Takových písní zachovalo se několik sbírek.

Některé povstaly z představy, že v každé písni mluví každý v milencině zahrádce rostoucí strom: marhaník (strom granátový) přirovnává svá ukrytá jádra milence, kterou byl s jejím vyvozeným pod korunou skrýval — nyní však za tyto služby klidí nevďek a pohrdání. Půjde-li to tak dále, vyzradí na milence sladké tajemství. Též smokvoň (fíkovník) domnívá se mti důvod k žalobě: bylť z Palestýny rukou milencinou do její zahrádky přesazen, avšak ona pro samé milování zapomíná jej zalévati: jen tehdy, když milenci potřebují úkrytu, o něm vědí, jindy nikoliv. Lépe vede se malé fíkomorvě (ficus sycomorus, sykomora) i ji zasadila ruka milencina a ona za vděk věrně dodává milému psaníčka milenkou pod její větve položená. Někdy vybízí milenku přijíti ku slavnosti pod jejím stínem pořádané: najdeť tam milého.

Zachoval se též jistý počet písní milostných, v nichž jména různých rostlin spojená jsou s různými hříčkami slovními na př.:

„Ve věnci je červený trn,
rdím se před tebou.

Jsem tvá znejmilejší,
 jsem u tebe jako lučina s kvítkm sladce vonícím.
 Lahodně v tobě potůček zurčí,
 tvá ruka jej vykopala,
 chládkem nás ovívá jako vítr severní
 Mílo je procházeti se ruku v ruce
 s dumajícím duchem a radostným srdcem, protože
 jdeme pospolu.

Hlas tvůj zaznívá vínem pěnicím,
 žiji — protože tě slyším.
 Na tebe každým pohledem patřiti je mi nad jídlo a pití
 milejší."

V četných básních lyrických se zalíbením jsou používány obrazy *chytání ptactva do rozestřených sítí*. I zamilovaná dívka chce svého vyvolence do *sítě lásky* lapiti. A charakteristickým znamením těchto lyrických básní staroegyptských je, že jsou v nich jako hlavní jednající osoby téměř vždy znázorněny příslušnice krásného pohlaví buď kterák si milence vyhledávají, jej navštěvují aneb jemu milostné nástrahy strojí... Jedna báseň, opěvující takové děvče ptáčnicki, zní:

„Tvé sestry krása,
 srdce tvé milenky
 křovím přichází tady,
 milený bratře,
 mé po lásce tvé touží srdce
 pravím ti: Hleď, co se stane!
 Přišla jsem sítě kladouc,
 síť v mých je rukách...
 Všichni ptáci z Puntu
 do Egypta leti
 myrrhou pomazání.
 Nejlepší, jenž přijde,
 polkne mého červa.
 Z Puntu libou přines' s sebou vůni,
 drápy plné vonné pryskyřice.
 Po tobě touhou srdce moje plane.
 by spolu pohromadě my ji otevřeli.
 Až s tebou sama budu,
 nářek slyšet budeš
 mého pomazaného myrrhou.
 Jak krásné jest, když po mém dlíš boku,
 když síť rozprostírám."

Radost šťastného milence líčí verše:

„Vidím-li přicházeti svou milou
 plesá srdce mé."

Otvírám náruč, abych ji obejmul.
Mé srdce se raduje a je spokojeno:
má velitelka ke mně přichází."

Někdy nalézá se mezi milenci nepříjemná překážka — avšak
zmužilý kochánek statečně ji překoná:

"Tam na protějším břehu přebývá láska mé sestry!
Mezi ní a mnou teče kanál.
Uprostřed proudu na mělčině číhají obrovští krokodilové.
Já však do vody vstupuji
a po hlavě do vln se vrhám.
Srdnatost má nad vodou pluje a vlny jsou zemí nohám
mým,
láska dodává mi síly,
působí ve mně divy."

Charakteristickým znamením staroegyptských písní lyrických
jest, že *postrádají smutné tragičnosti*. A třeba začínaly lícní opu-
štěné milenky, přece končí spokojeným plesáním:

"Vyšla jsem od miláčka svého,
nemiluje mne více.
Tiše stojí ubohé srdce mé.
Patřím na sladké koláče —
jako bych na sůl hleděla.
Sladký mst ptáčí žlučí chutná ústům mým.
Jediný dech úst tvých život skýtá srdci mému
znovu jsem tě našla! Kéz mi tě na vždy a na
věky Amon daruje!"

Vážnou mluvou hovoří básně smrt připomínající. Sepsány byly
již v druhé polovici „Říše Střední“ (kol. r. 2000—1600 př. Kr.),
některé však z nich jsou pravděpodobně původu ještě staršího.
Příklad takové básně je t. zv. „Rozmluva životem omrzělého“:

"Myslíš-li na pohřeb — zove se to smutkem,
přináší to slzy a zarmoucené lidi...
Nikdy více nahoru nevyjdeš, abys na slunce hleděl.
Ti, kteří budovali ze žuly, kteří v podobě pyramidy hrob
vystavěli
kteří v lepé práci krásné vystavěli,
přece bohy nebudou. Jejich obětní kameny jsou tak
prázdné jako nuzákův
na hrázi pobřežní bez potomka umírajících."

(Dokončení.)

Bouře utišená sv. Augustinem.

(Dokončení.)

Pinian pochopil bezpochyby jasně, co mu Augustin naznačil zastřeně. Ostatně Alypius mohl jej poučiti, do jakého nebezpečí se vydává návštěvou Hippona. Nicméně nedočkavost jeho i Melaniina, učiniti poklonu velkému biskupu, byla tak mocna, že toho nedbal. Augustinovi to bylo asi velmi nepřijemno. Aby však návštěvou těchto dvou divů lásky nepadl na něj ani stín zistné vypočítavosti, slíbil Pinianovi, že ho nikdy neposvěti na kněze bez jeho výslovného souhlasu.

Jsouce tak ujištěni, zavítali manželé do Hippona ve společnosti Alypiově. Jeho přítomnost zdá se nasvědčovati tomu, že nezamýšleli tam přijíti na zapřenou. Vždyť jak by mohl zůstatí nepozorován biskup, jež v Hipponě znal každý? Kdyby byl poznán, byl by vzbudil se strany svých spolucestujících jen podezření. Jest pravděpodobnějším, že Pinian a Melanie, důvěřující slovům Augustinovým, ukázali se otevřeně lidu hipponskému.

Vidíme je hosty biskupského domu. Čas jim plynul hovory, bohoslovnými rozpravami s proslulým hodnostářem. Manželé jej bezpochyby zasypali otázkami. Ze všech měst cirkve katolické dopisovali Augustinovi, žádajíce od něho objasnění ve věcech víry a mravů. Pinian a Melanie měli štěstí, že se ho mohli tázati živým slovem. Těžili z toho s radostí. Ale tyto soukromé rozmluvy jim nestačily; chtěli jej slyšeti veřejně, chtěli se obdivovati velkému řečníku, o němž pronikla pověst až do Říma.

Bylo to od nich velmi neopatrné, poněvadž lid hipponský na ně číhal jako na kořist. Nicméně přes výstrahy biskupovy se rozhodli, že půjdou na jeho první kázání v katedrále.

VZBOURENÍ V KATHEDRÁLE.

Jako vynikajícím hostům bylo třeba dáti jim čestné místo na tribunách, povýšených nad dvojím sloupořadím velké lodi.

Za kazatelnu byly vdovy a zasvěcené panny, lid zabíral lod hlavní a snížené boky. Katechumeni byli od věřících odděleni a tlačili se v atriu, sledující trojím portálem o dvou křídlech část bohoslužby. Biskup, maje po boku svého kolegu Alypia a jsa obklopen svým klérem, seděl v pozadí apsidy, jež byla o několik stupňů vyvýšena nad dlažbou chrámovou a již zdobily fresky neb mosaika. Se svého mramorového stolce přes oltář, jenž se podobal prostému dřevěnému stolu a stál na kraji lodi, ovládal celou basiliku. Zatím co začínala mše, Augustin, sedě na biskupském stolci, pozoroval s rostoucí obavou chování zástupu, jenž byl vzrušen, gestikuloval, mluvil téměř hlasitě. Tu a tam se tvořily skupiny.

Ukazovali prsty na tribunu, kde klečel Pinian a Melanie. Přesto biskup v obvyklém okamžiku povstal, aby promluvil svou

řeč. Byl však ihned umlčen. Odevšad zaznívaly výkřiky: „Pinian ať jest knězem, Pinian ať jest knězem!“ Chování lidu bylo tak odhodlané, a jeho křik tak hrozivý, že Augustina s počátku jímal strach. Z obavy, aby ještě více nepodráždil rozvášněného lidu, se odmlčel. Potom, když výkřiky poněkud ztichly, oznámil lidu mírně, ale tonem co nejrozhodnějším, že žádá věc nemožnou, poněvadž slíbil Pinianovi, že ho proti jeho vůli neposvětil na kněze a že jest tedy slibem vázán. Aby krátce odstranil všechnen spor, připojil: „Budete-li mne nutiti, vzdám se, nebudu vašim biskupem!“

Lid hipponský lnul co nejvíce ke svému biskupu. Byli hrdi na jeho slávu, byť i mu vytýkali, že neobohacuje jejich chrám. Výhruzné prohlášení Augustinovo hodilo do davu zmatek a váhání. Avšak hned nato „jako plamen větrem rodmýchaný zástup zdvojit prudkost a žár“, domnívaje se, že tím způsobem může vynutiti porušení jeho slibu. Bylo to marno. Zběsilci tedy volali: „Dobře dej jej posvětit jiným biskupem!“

Jsa zastrašen a rozrušen tímto neočekávaným rozkazem, s počátku neodpovídal. Když však bouře rostla, šel k biskupovi do apsidy vážené osoby a zapřísahaly jej, aby ustoupil vůli lidu.

„Nikoliv“ -- děl Augustin -- „nic mne nedonutí, abych upustil od závazku svého slibu. Bez mého svolení nikdy neposvětil Piniana na kněze jiný biskup ve chrámě, svěceném mé správě.“

Předáci, souhlasíce snad s davem, doléhali ještě více.

„Nechápete“ pravil jim Augustin -- „že by to znamenalo zklamat nadobro touhu lidu? Neboť bude-li Pinian posvěcen proti své vůli, budete jisti, že opustí město. A toho přece nechcete?“

Mezi tím vyrazil lid zběsilé výkřiky tlače se na zábradlí, chrámicí oltář a apsidu. Dorážel zvláště na Alypia, biskupa z Tagaste, jenž stál stranou a pokoušel se zmizeti. Byl zahrnut nejhoršími urážkami. Obviňovali jej, že chce pro sebe a svou diecési zabrat všechno bohatství Pinianovo a Melaniino. S křikem rostla i zběsilost lidu. Bylo třeba se obávat, aby nedošlo k činům, aby chrám nebyl znesvěcen, popleněn luzou, jež se vmísila mezi věřící.

Augustin, jsa ohromen, obával se o život svého přítele i svých hostů a nevěděl co počíti. Kdyby se s Alypiem vzdálil, nějaký zběsilec byl s to, spáchat na něm násilí. Proto nemohl jej opustiti. Vždyť by se jinak zdálo, že jej dává na pospas zuřivosti lidu. Zůstal-li by, bouře by pokračovala, a znesvěcení basiliky bylo by hotovou věcí.

. . .

Za těchto jeho rozpaků oba snoubenci, jsouce na tribuně obklíčeni, volali na útočníky. Pinian, jenž se pokládal za nehodna kněžství, bránil se rázně proti požadavku lidu i prosbám mnichů hipponských. Tito jej obklopili a prosili, aby svolil. Chtě, že přes

všechno byl by nucen se podrobití rozkazu silnějšího, poslal jednoho z mnichů k Augustinovi, aby mu sdělil, že bude-li posvěcen bez svého svolení, zapřísáhne se před lidem, že opustí nejen Hippo, nýbrž i Afriku.

„Vidíte“ — pravil Augustin předákům — „nedojdete ničeho, než že vypudíte z Afriky člověka, jehož sousedství jest nám tak prospěšné.“

Pochybuje však, zda-li by působil tento vzkaz na lid, byl opatrný a nesdělil ho. Aby získal času, rozhodl se odebrat k Pinianovi, jenž ostatně jej o to žádal sám.

Ubíraje se k němu, střetl se s druhým poslem, mnichem Timasiem, jenž mu pravil: „Pinian změnil svůj úmysl; slibuje zůstat v Hyppone pod podmínkou, že mu nebude kněžství vnučeno.“

Augustin byl pln radosti. „Posílen v těch úzkostech“ — dí sám — „jako vánkem osvěžujícím,“ šel k Pinianovi, jenž mu potvrdil slova mnichova. Hned nato, za podezřívavých pohledů davu sestoupil do apsidy, aby oznámil Alypiovi tuto neradostnou pro něho zprávu a bezpochyby se omluvil, že jej bezděky připravil o nejbližšího farníka. Než Alypius, nechtěje ničeho učiniti, ani říci, co by mohlo uškodit Pinianovi a Melanii, nebo ještě více podrážditi lid hipponský, odpověděl prostě Augustinovi: „Ať se nikdo se mnou o tom neradí!“ A zcela se zahlíhl v naprosté mlčení.

Augustinovi nezbyvalo než oznámiti lidu rozhodnutí Pinianovo. Přiblížil se až k zábradlí apsidy. V basilice jevil se stále velký nepokoj, takže biskup nemohl si zjednat klid. Když se lid poněkud odlécel, prohlásil:

„Bratři, Pinian souhlasí, že zůstane mezi vámi, ale pod podmínkou, že nebude nucen přijati kněžství. Jest ochoten to odpřísáhnouti a písemně se za to zaručiti.“

Proti očekávání Augustinovu bylo toto nové prohlášení přijato mrazivě. Dav byl zklamán. Toužil po tom, aby měl Piniana nejdříve knězem a pravděpodobně též — později — biskupem. Spolehal na mnohé výhody. Všichni byli nespokojeni. Na dovršenou toho kdosi navrhl: „Budiz! Ať zůstane v Hyppone, aniž by se stal knězem! Ale přijme-li jednou kněžství, ať se též zaváže, že ho nepřijme nikde než v tomto chrámě.“

Tím způsobem lid hipponský nepustil své kořisti.

Augustin jsa zaražen, vyhledal opět Piniana a sdělil mu vůli lidu. Tento, jsa rozhodnut, že nikdy nepřijme kněžství a chtěje vše ukončiti, souhlasil bez váhání. Když biskup, sestoupiv do apsidy, oznámil, že Pinian podepsal dodatek, nastal v celé basilice výbuch radosti. A pleticháři hned nato křičeli:

„Přisahati! Přisahati! Ať přijde přisahat a podepsati!“

Byla to věc velmi choulostivá. Jakými slovy vyjádřiti závazek, jež měl čísti Pinian před lidem? Augustin pozoroval, že jeho host jest na velkých rozpacích, a že Melanie jest pohoršena takovým násilím. Snoubenci spolu hovořili, upozorňovali na pře-

kázky a žádali, aby se o nich učinila zmínka v přísěžné formulí. Na příklad, kdyby barbaři oblehli Hippo, bylo by možno donutiti Piniana, aby tam zůstal? V dojemné starosti o zdraví svého manžela připojila Melanie: „A onemocní-li horečkou?“

Biskup jim dokazoval neprozřetelnost těchto výhrad. Nač mluvití zlověstné řeči? Kdyby ostatně barbaři oblehli město, obyvatelstvo by prchlo a s ním tudíž i Pinian. A co se týče horečky, lid by v tom jistě viděl záluď.

Pres všechny tyto důvody manželé trvali na tom, aby se do přísěžné formule vsunulo „vyjma případ nutnosti“.

Co předvídal Augustín, stalo se. Když jáhen, jemuz bylo naříceno, aby přečetl závazek Pinianův, pronášel slova „vyjma případ nutnosti“, bouře se zdvojila. Lid křičel, že jej chtějí touto nejasnou formulí oklamati. Hluk stával se hrozivějším. Když tedy pozoroval Pinian, že záležitost vzala špatný obrat, nařídil podezíraná slova vyškrtnouti. A jako kouzlem ozval se v basilice jásot.

Biskup byl znaven touto scénou. Jsa rozčilením vyčerpán, chtěl se vzdáti. Ale Pinian jej prosil, aby jej doprovodil před lid do apsidy, kde měl po jáhnovi opakovati svou přísahu. I řekl tuto — konečně definitivní — formulí: „Zavazuji se zůstatí v Hippo, avšak pod podmínkou, že nebudu nucen přijati kněžství proti své vůli. Rozhodnu li se přec, zavazuji se, že se nedám jinde posvětiti než v tomto chrámě.“

„Deo gratias!“ odpověděl lid a nejsa ještě ukojen, žádal, aby Pinian připojil na konec formule svůj podpis. Katechumeni byli propuštěni. Zároveň přistoupili předáci, kteří pronášeli vůli lidu, k Augustinovi se žádosti, aby podepsal též. Ale Melanie, jež ztěž potlačovala svou nevoli, jej zadržela.

„Dost!“ — pravila suše — „jméno Pinianovo postačí.“

Lid jsa uklidněn ústupky, jichž se mu dostalo, blahovolně neodpíral. Podpis Augustinův zůstal nedokončen.

Tak se stalo, že Říman Pinian ze slavné rodiny Valeriů stal se proti své vůli občanem hipponským.

SV. AUGUSTIN NA VELKÝCH ROZPACÍCH.

Snad zaráží leckoho, že sv. biskup nevnutil své vůli lidu, jak to činval za jiných okolností. Ve vhodné chvíli dovedl býti Augustín hrdinským. Ale tentokrát mu v tom bránily poměry. Uvažujeme-li jen poněkud o tom, pochopíme skutečně ihned, jak choulostivou byla pro něho situace. Kdyby byl od počátku jednal neústupně a neúprosně, byl by ještě více podráždil lid, byl by vydal do velkého nebezpečí, snad i na smrt, svého přítele Alypia, své hosty Piniana a Melanii a snad i sebe. Pokud šlo o jeho život, byl by to učinil lehce; ale obětovati úzkostlivosti svého svědomí život blížního, život přátel velmi milých, k tomu se nepokládal nijak za oprávněna.

Na štěstí se zdálo, že dobrou vůli Pinianovou skončí se dobře

všechno. Bezprostřední nebezpečí bylo odstraněno. Avšak sotva se Augustin zbavil lidu, byl zahrnut výtkami a konečně odporem obou manželů, kteří byli obětí onoho násilného urovnání. Alypius setrval ve svém předsevzetém mlčení. Pinian a Melanie tvrdili naopak velmi důrazně, že přísaha násilím vynucená nemá platnosti. Proto se chystali k návratu do Tagaste.

„Samozřejmě“ — pravil Augustin — „Pinian může svobodně odejít a přijít; jako každý občan hipponský není vzněm. Avšak přisahav, že zde zůstane, jest povinen se vrátit.“

Poutníci odešli, aniž se ví, za jakých okolností. Jest jisto, že jejich odchod značně znepokojil lid a dal podnět k protestům. Než Augustin ujistil, že se Pinian vrátí, a tím utišil na nějakou dobu znepokojení.

Když se rozhlásilo v Tagaste, co se právě událo, vzniklo tam velké pobouření. Obyvatelé městečka byli rozezlí na své hipponské sousedy, již se snažili zmocnit se jejich dobrodinců. Neméně byla rozhořčena „svatá paní“ Albina, tchyně Pinianova. Nechtěla se spřátelit s myšlenkou, že by se měla odloučit od svého zetě a bezpochyby i od své dcery; neboť Melanie chtěla následovati svého manžela do jeho vyhnanství. Zbožná paní byla jednou z těch, kteří nejvášnivěji volali, že lid hipponský a biskup, jsa s ním dorozuměn, chtěli bezprávně uvěznit Piniana, aby na něm vynutili dary. Pravila, že jejich přání, aby měli Piniana knězem, zastíralo vpravdě nejnižší hrabivost.

Tyto pověsti se šířily po veškeré zemi. Donatisté, nepřátelé katolíků, horlivě je roznášeli, ještě je zveličujice. Nepřátelé Augustinovi jásali. Ličili jej jako lakomce, jenž se jediné snaží o to, aby naplnil pokladnu svého chrámu. Bylo záhodno učiniti konec co nejdříve těmto pomluvám.

Svědomy biskupovo bylo jistě klidné. Ale ony pověsti netýkaly se jen jeho vážnosti, nýbrž škodily církvi a budily v myslích věřících zlá podezření.

Psal svému příteli Alypiovi: „Máme se snažiti dobro činiti nejen před Bohem, nýbrž i před lidmi z obavy, aby, napájeli-li se naše duše v pokoji z pramene čistého a jasného, neobviňovali nás, že jsme svýma neopatrnýma nohama zkalili vodu, z níž pijí ovečky Páně.“

Na druhé straně jeho farníci se začali horšiti nad tím, že Pinian, odešel do Tagaste, nijak nespěchal se vrátiti. Bylo nu třeba připomenouti jeho přísahu a psaný závazek, že se usadí v Hipponě. Jak to bylo obtížno! Augustin jako biskup nemohl zraditi zájmů svých diecesánů. A přece, bude-li se dovolávat jeho návratu, bude se zdáti, že se připojuje ke lstivým pletichám proti hostu a příteli. Byl na velkých rozpacích.

Nejdříve poslal tchyni prostý a jasný protokol o události, aby osvětlil jeho závazek. Potom, když pohoršení v církvi rostlo, dodává se, že jest duší umíněnou a že o něm špatně smýšlí, napsal jí, aby se ospravedlnil, dlouhý list, do něhož vložil všechno žár své lásky, v němž rozvinul všechnu svou výmluvnost

a — jest dobře také to podotknouti — v němž užil všech pomůcek svého technického umění.

„Nikoliv“ — napsal — „lid hipponský neznásilnil Piniana. Slibil dobrovolně, že bude bydlet mezi ním. A byl i byl k přísaze domuncen pod trestem smrti, byl by neméně vázán dostáti přísaze, složené před Bohem. Regulus, pohan, byl věren přísaze, věda, že se vydává do nejhorších muk; a křesťan by neměl odvahy jeho následovati, nejedná-li se pro něj o nic jiného, než žítí klidné a svobodně jako občan hipponský? Ostatně, když Pinian přísahal, nebyl nijak v nebezpečí smrti. Snad to mohl na chvíli mysliti. Byly to však obavy liché, jak dokázal výsledek.“

Augustin jako dobrý obhájce svých oveček se nepřiznal, že měl také strach.

„Co se týče výtky hrabivosti, ti, kdož jej znají, vědí, jak nelpí na statcích tohoto světa a s jakou radostí by odvrhl břímě jejich správy. Co se týče jeho farníků, nesledovali v této záležitosti zjištěných pohnutek. Nenít jim neznámo, že v Tagaste mají prospěch ze štědrosti Pinianovy jedině kláštery a že v Hipponě by tomu bylo rovněž tak. Při prodeji statků Pinianových kromě několika chudšasů nikdo by se nebyl dotkl ani haléře. Jejich nezištnost se tedy nemůže bráti v pochybnost. Touží-li, aby byl Pinian jejich knězem, čini tak proto, že se obdivují vznešeným jeho ctnostem. Takový muž by byl chloubou jejich chrámu. Snad dali najevo poněkud nerozvážně tuto touhu tak oprávněnou. Avšak snad také jejich bezděké výtky vyjadřují — aniž by si toho byli vědomi — vůli Boží...“

Neví se, jak účinkoval na Albinu a její děti tento list tak obratný. Jest podobno pravdě, že Pinian, jsa křesťanem úzkostlivým, podrobil se vyzvání sv. Augustina, jenž mu připomínal závazek přísahy. Dle svého slibu navrátil se s Melanit do Hippona, aby zde bydlil. Ale trval na tom, nepřijati svěcení kněžstva. Jeho umíněnost unavila konečně lid. Dále se poznalo, že není tak bohat, jak se mysliło — buď že vše, nebo téměř vše rozdal, buď že ostatek statků mu byl uloupen barbary.

Vystěhovalce, jehož tobolka byla prázdná, budil menší a menší zájem, takže když později žádal, aby byl sprostěn své přísahy, byla tato formalita provedena za naprosté netečnosti.

Pinian, jsa konečně svoboděn, mohl s Albinou a Melanit odebrati se do Palestíny.

POSUDKY KNIH.

Jaroslav Durych: Sv. Vojtěch. Triptych 1921. Vydalo Dobré Dilo ve Staré Říši. — První české drama náboženské, jež má všechny známky velikého umění. Nebude se ovšem hrát. Ochotníci by je znesvětili, a velké naše scény? Kde se dává Lautersackova Farská komedie, tam je přirozeně brána Sv. Vojtěchu zavěna. Mohutné drama Durychovo je trojdlílné. Vedle světce Vojtěcha vidíme v něm jeho bratra Radima, probošta pražské kapitoly Velicha a mnichy Bohuše a Radlu. Jen tato hrstka oddána jest Vojtěchovi s láskou. Na druhé straně stojí Křišťan, jeho bratr kníže Boleslav, syn tohoto Boleslav Ryšavý, arcikněží, plebáni, dvořani — ti všichni více nebo méně Vojtěcha si znelibili. Osobnosti dramatu, jejich charakter, všechny historické momenty, v dramatu zmíněné, ve všech podrobnostech odpovídají historii. Děj sám však je licenci básnickovou, vynucenou roztržitostí Vojtěchovy historie. Palacký vypravuje, že Vojtěch, vraceje se po druhé do Čech na příměvu arcibiskupa Mohuťského a císaře Otty III. zajel do Mohuče, kdež byl nějaký čas ve společnosti císařově. „Když ale Vojtěch zvěděl, co se bratřím jeho v Libici přihodilo, nebral se přímo do Čech, ale zašel do Polska k Boleslavovi Chrabrému, kdežto i s bratrem svým Soběborem se shledal, a vypravil teprve odtud posly knězič k Čechům s otázkou, zdali ho ještě míti chtějí. Odpověď, že nikdo po kazateli nebaží, sloužila mu k útěše a k radosti; tu zajisté teprv pocítil se býti zproštěn všech povinností k diecési své, a mohl tedy bez další překážky oddati se na to, po čem již dávno toužil... a odhodlal se konečně do Prus...“ Básník však ve svém dramatu přivádí Vojtěcha z Mohuče do Prahy a dává mu na vlastní oči viděti aversi kněží, lidu i rodiny panovnícké. Při tom dává uplatnění všechny šlechtěné rysy Vojtěchovy. Při své touze po mučednictví, při vši trpitelské povaze Vojtěch v několika okamžicích zasvitne nám jako hrdina, jenž by byl s to uvrći všechny nepřátele v prach. Licence básnickova neškodí dílu, jest mu jen na prospěch, věrnosti historické nijak neruší. První akt jest nutnou exposití díla a seznamuje nás s Vojtěchem a jeho přátely. Za mlhavého podzimního jitra, na nádvoří hradu pražského, klepe na vrata kapitulního domu Vojtěch v hávu mnišském. Probošt Velich otevírá mu dvěře a leká se příchodu Vojtěchova. Usedají na lávku před domem a Vojtěch vzpomíná podrobně na svůj život, na své úřadování i své útoky ze země. Přicházejí z domu Radim, Bohuš i Radla a s láskou, smísenou

se strachem, vítají svého biskupa. Radla chvěje se o Vojtěcha a líčí mu sytými barvami zálibu Slavníkovců na hradě Libici, již jen zázrakem unikl... Leč tímto popisem neodstraší Vojtěcha, který už vrahům odpustil. Velich naděje se, že Vojtěch ztrestá celý národ kletbou, ale i on jest ve své naději zklamán. Vojtěch připouští, že byl příliš dobrý. „Snad moje vůle nebyla statečná, snad jsem hřešil, že jsem se příliš na Boží přispění těšil, že jsem před oltární svátostí přespřilíš odpočíval, a když jsem měl vystoupit dobývat dluhů a práv, jak to od počátku kněžský můj povinen stav, víc v modlitbu než v hněv jsem víru svou skrýval...“ A když se naň sypou otázky, proč že vlastně přichází, odpovídá: „Přicházím nikoli soudit a brát, jen zeptat se, zda již docela váš lid se odřiká svého biskupa...“ Dovídá se, že právě dnes, a to za chvíli, má být Křišťan zvolen místo něho biskupem. Velich ho prosí, aby nevyzýval nebezpečí, aby odešel z proklaté země a stýská si: „Bůh ti zapomněl dar hněvu do srdce dát, ty umíš jen jít dál a nevidět a netrestat...“ Vojtěch resignovaně praví: „Počkám, až uvidím Křišťana, snad se lépe za biskupa hodí, snad Bůh trestal jen mne a jemu se lepší úroda zrodí, nepřišel jsem se svářit o biskupství, postoupím mu je pouze a vyhovím tak jeho nynější a své bývalé touze, a musím-li já se i před Božím soudem za své biskupství stydět, možná, že budeš za jeho vlády zázraky milosti vidět.“ Nijak se nevzdává svého práva biskupského ještě. Použije ho ještě, třeba naposledy. „Celé dědictví předků našich bude zváženo a sčítán bude národ celý, potom budu rozhodovat já jako biskup dosud nesesazený. Ale nechť vás nepohorší pak má mírnost, ani nezdeší můj hněv, poněvadž promluví ze své moci!“ Kněžstvo se schází na hrad, ozývá se zvuk rohů, kníže parně přijíždí se synem, Vojtěch nedbaje varovných hlasů svých přátel, provázen jimi, chystá se neohroženě předstoupit před národ. Druhé dějství uvádí nás do velké síně na hradě pažském s knížecím stolcem a malým oltářem. Kněžstvo jest již shromážděno. Dvě rázovité figurky krajských arcikněží sváří se a v rozpaky uvádějí Křišťana. Kněžstvo najednou utichá, žasnouc, neboť biskup Vojtěch, nikým nečekán, přichází mezi ně. Nevšímaje si nikoho klání se před oltářem, pak pomalu vystoupí na stranu epištolní, obrátí se k ní zády, a pravou dlaň položí doprostřed oltáře. Všichni jsou ohromeni jeho majestátem. Za třeskotu rohů, za šumu, ryku a zpěvu přichází kníže Boleslav II. se synem a družinou a usedá. Najednou upozoruje Vojtěcha a jest rovněž jeho zjevem ohromen. Vojtěch přeruší ticho klidným: Pán s vámi! ... Vzpomíná zkázy Slavníkova rodu a objasňuje, proč přišel, chce rozhodnouti právo na biskupství a konati soud. Vyzývá žalobce, a když kníže Boleslav se ozve, Vojtěch dělá, jako by ho neznal: „S vašim knížetem? — Vy tedy máte nad sebou pána, který má dvorstvo, sluhy, psy, koně, děti a ženy, pronajímá dvorce, prodává otroky židům, jemuž jest vydána krev duší a čest těl jak lačnému psu? A on tu sedí s vámi jako netvor temnoty mezi svedenými pan-

nami — či jest opak toho, jest on snad přece nejlepší z vás, jako bič hněvu nad vámi k bití vyzdvihžený?" Boleslav se však nedá vyrušit z klidu, dívá se jen, že Vojtěch neklne mu pro vraždu bratří, že války nezdvihá. „Jsem přece biskupem a to svým nepřítelům odpustit mohu, a chtějí-li, abych odpouštěl, mohu na to prostě nemyslet," odpovídá Vojtěch. Vzniká spor mezi arcikněžími, bezradnost u všech, kromě u Vojtěcha, jenž je pánem situace. Ozývají se výkřiky po krvi Vojtěchově. Boleslav znova snaží se vnést světlo do zmatku a sporu. Připomíná všechny své zásluhy o církev. „Čest chrámů a oltářů byla i cti mojí, nehledal jsem v ní moci, ni pýchy, ani zisku, modly jsem kácel, rouhače zabíjel, chudých chránil od útisku a vzpomínka na Boží čest byla mi útěchou v boji když přišlo nebezpečí. Vzpomeň si, že nebylo ve vlasti naší dosud knězete, jehož meč a víra tak se zalíbily Bohu." Vojtěch však jej přerušuje: „Ananiáš, jsou-li to všechny peníze, který jsi za pole utržil." Nový zmatek. Posléze se vzmužuje Křišťan k draným slovům a vyznání a Vojtěch ujmá se soudu. Hrozné výčitky vycházejí z jeho úst, jež pronášejí kletbu církevní... A když se všichni děsí, potěšuje je: „Ještě jsem neřekl: Rač, Pane, požehnati, jako před čtením blahozvěsti..." Kletba dosud není platná a Vojtěch ji také neuplatňuje. V rozhodném okamžiku ukazuje svoji mravní velikost a vysvětluje, proč touží po mučednické koruně. „Jak vám mám vysvětliti, že pro vás nejvíce a jenom pro vás musím na smrt jít, ač jdu tak nerad! Lépe jest jít na smrt za svou vlastní duši, ze všeho jest nejlépe jít na smrt pro Boha. Ale toho se musím vzdát a místa, kde bych za vás zemřel, s nechutí hledati, ale musím to učinit, jsem vaším biskupem a tak se to sluší." Přije národu smíření s Bohem a vzdává se ve prospěch Křišťanův biskupství. Boleslav zaručuje mu bezpečí, potvrzuje Křišťana biskupem a odchází s kněžstvem a družinou do chrámu Bohu poděkovat. Vojtěch zůstane v hradní síni sám a trpce volá: „Odešli za nimi. Všichni! Můj Bože, kdo s tebou zůstane?" Tento druhý akt je nesmírně silný, dramaticky rušný, plný překvapujících, netušených dějů a sporů. Vojtěch se tu jeví přímý, nebojácný, posvátný heros bez bázně. Sype své bolestné výčitky, všecek nahromaděný žal na hlavu knězete, kněžstva a národa, ale na konec přináší smír neblahé zemi. Ostatní postavy kreslí básník úchvatně, uklidněného, zmoudřelého Boleslava II., jenž jenom chvílemi vzkypí hněvem, aby se hned nato umírnil, bezradného Křišťana, svárlivé, mstivé a neřestné arcikněze, děs přátel Vojtěchových. Mimoděk vzpomenete na vodnatá, mrtvá Jiráskova dramata historická. Jak vysoko stojí tento jediný Durychův akt nad nimi svojí životností, básnickým posvěcením, rušností dramatickou! Druhým aktem by mohlo vlastně drama končit. Básník přidává ještě třetí, jenž už je dramaticky mrtvější, ale za to myšlenkově a básnicky stejně silný. Poněvadž scéna je táž, co v aktu druhém a doba není vlastně přerušena, jest vlastně druhý a třetí akt nedílným celkem dějovým. Vojtěch

hovoří s přátely svými o kráse smrti. „A nad tu chvíli v životě lidském větší sladkosti není... Jest velice krásná a daleká!...“ Znova hovoří na slova písma „drahocenná před očima Páně jest smrt svatých Jeho.“ Velich trpce vyčítá Vojtěchovi, že kletby neuplatnil, ale světec ho chlácho! „Ach, ubohý lide, snad nastane čas, že i ten statečný biskup jednou přijde a prokleje tě s muži i kmety, umírajícími i nepohřbenými, s dětmi, které se teprve budou rodit, i s ženami těhotnými, a nebude se moci tomu slovu vyhnout!“ Velich jest volán na své místo do chrámu k biskupovi Křišťanovi, ale teprve na třetí výzvu odchází, těžce se louče s Vojtěchem. I věrný dosud Radlo, jenž nerozumí touze po mučednické smrti, vytrácí se rovněž, a Vojtěch osamotní s Bohušem a s bratrem Radimem. „Bratře můj! Oba dva bratři! Jak jste mi v této chvíli pomohli, jako na křídlech kraj světa přeletět blíže k cíli! Což bych si kdy ve chvíli lidské naděje mohl co většího přát, než abyste se směli v hodině nejtěžšího zápasu přebýtkem vlyr své smáti?“ Přečetl jsem knihu několikrát. Při každé četbě odkrýval jsem nové a nové krásy. Moje kvapné řádky buďte skromným upozorněním na nejradosnější událost literární tohoto roku. Důkladné studie úchvatného triptychu ujme se jistě síla povolanější.

B. Osipovič.

Jaroslav Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Knihovna Družiny literární a umělecká sv. XII. V Olomouci 1921. Vytiskla Arcibiskupská knihtiskárna. Stran 207. Cena K 15.50. Ani oslnění liturgickou nádherou a duchovním rozpětím vyspělé gotiky, ani oddech duše prořlé peklem středních kultur a erotické zvrhlosti, ani aristokratická pudovost odmítající nevěru jako věc příliš vědní a málo slušnou není katolicismus. Huysmans, Barbey d'Aurevilly, Villiers de l'Isle-Adam, Jiří Karásek ze Lvovic nejsou katoličtí umělci. Paul Verlaine, Francis Jammes ano. Žité slovo Boží, podmaňující si umělecké vlohy a nutící je, by vyjádřily jeho vítěznou slávu — toť katolické umění. Huysmans znamená pouhou zálibu v katolicismu, d'Aurevilly pouhé zahrávání katolicismem. Toho nám netřeba. Holé esthétství nemůže zploditi nic cenného. V listě sv. Jakuba I. 23—25 čteme: „Neboť je-li někdo posluchačem slova, a ne činitelem, ten se podobá člověku, jenž patří na přirozenou tvářnost svou v zrcadle; on totiž na sebe popatří a odejde, a hned zapomene, jaký byl. Kdo však pohlédne v dokonatý zákon svobody a při něm vytrvá nejza posluchačem zapominavým, nýbrž činitelem díla, ten bude blahoslaveným ve svém konání.“ Velmi jasně ukazují tato slova, čeho jest třeba a čeho nikoliv. Huysmans, d'Aurevilly a řada jiných nesnesitelných spisovatelů, kteří je napodobili, pohlédli do zrcadla slova Božího, které jim zářilo v památkách velikého umění křesťanského, ale zrcadlo jim neprospělo. Byli jen vnímající a obdivovatelé. — Román Jaroslava Hrubana mohl by býti krátce vystižen: zápas činitele slova. Hruban je především křesťanem. Že je zároveň esthétou, je následné, náhodné a vedlejší. Nekatolizuje, nýbrž je vpravdě

katolíkem. Huysmans byl katolíkem proto, že se mu zalíbila kathedrála v Chartrech. Stejně byl schopen podívat se i třeba starým pagodám v Han-Kou nebo bronzovým kaditelním v lamové chrámu. Ne tak Hruban. Obdiv jeho k věčné nádhře ravennských mosaik není příčinou jeho katolicství, jako spíše výsledným uschopněním, jímž korunováno jest jeho úsilí po uskutečnění slova Božího. Dom. P.

John Ml. Synge: Studnice světců. (84 stran). **Ve stínu doliny.** (12 stran). **Hrdina západu.** (92 stran). Svazky Nova et Vetera č. 46, 47, 48. Stará Říše. Všechny tři knihy přeložil Karel Mušek, režiser Nár. divadla v Praze. — Po největším současném básniku Yeatsovi uvádějí staroříšští k nám irského dramatického básníka Synge, jenž je považován za největšího v Irsku. Nar. 1871 v předměstí dublinském a byl vychován v puritánské víře. Ač po předcích Angličan, přece přilnul úplně k Irsku, nenáviděje anglického jha a touže po irské samosprávě. Studoval horlivě hudbu a moderní i staré jazyky, pobývá v Německu a ve Francii a živě se referáty a kritikami. Na radu Yeatsovu odebral se na souostroví Aranské západně od Irska a tam žil delší dobu mezi rybáři a venkovany. Tam se v něm probudil umělec v prostředí čistě irském. Opíraje se o národní sklon k divadlu připojil se k Yeatsovi, jenž právě založil v Dublině irské divadlo. Synge snažil se formou divadelní vyjádřit své osobní umělecké pojetí a zároveň bohaté lidství irské. Jeho divadelní kusy mají divnou historii, dle starého, že nikdo není ve vlasti prorokem, neboť některé z nich propadly doma úplně a dosud se tam nesmějí hrát, ač jinde se dávají s bouřlivým úspěchem. Precitlivělí vlastenci viděli a vidí ve většině her Syngových karikaturu irského lidu, ač nic nebylo tak Synge vzdáleno, jako sesměšňovati svůj lid. Pomtjeje kusy, jichž překlad se teprve chystá, zmíním se pouze o vydaných třech. Překladatel K. Mušek znal se osobně se Syngem, tím cennější jsou jeho překlady, neboť byly porovnány s neobvyklou láskou. — *Studnice světců* je historie dvou slepých, ošklivých zebráků manželů Martina a Mary Doulových. Mládež jimi namluvila, že jsou krásní, a oni tomu uvěřili. Do kraje přišel svatý mnich s vodou posvátnou, která vyhojí každou chorobu. Všecek lid by rád viděl zázrak, uzdravení slepců. Světec vyhoví a, navlhčiv jejich oči zázračnou vodou, vrací jim dar zraku. Ale jaké zklamání, jaké rozčarování. Šerední slepci, zbavení krásných představ, shledávají druh druhá ošklivým, lají si a odejdou od sebe. Po čase zase oslepnou a slepota je zase sblíží, opět přilnou k sobě a cítí se šťastni, a když je světec po druhé chce uzdravit, brání se tomu, a muž vyrazí mnichu konvici se zázračnou vodou z rukou. Překladateli Muškovi, když se tázal Synge, oč se mu jednalo hrou, odpověděl: „Šlo mi o to, uvést na scénu prostý irský lid tak, jakým opravdu jest. Dobrý, ubohý, nábožný a pověřivý. Lid, jehož představy a rozhled nesahají za hranice okresu rodné vesnice; lid, který nemluví frásí, ale fídí se vlastní filosofií ne-

naučenou, nýbrž přirozeně vyplývající z daných poměrů." Už bylo mnoho napsáno, odkud čerpal Synge látku k úchvatné a životné své hře. Yeatsovi se přiznal autor, že první popud k ní dala mu jakési předmolierovská francouzská fraška. Ale jen popud, námět, jinak jest hra původní. Nejlepším kusem Syngovým není, poněvadž látka je trochu hubená na tříaktovku. Též některé nepravděpodobnosti se vytýkají hře a pesimistický názor životní. Maurice *Bourgeois* tvrdí, že ve chmurném pathosu a v asketickém soucitu hrdin naléztí možno dramatické vyjádření Syngovy duše. — *Ve stínu doliny* (r. 1903) — jednoaktovce — předvádí autor příšernou scénu. Sedlák a majitel salaše Dan Burke leží mrtev na loži, přikryt prostěradlem, a jeho žena, aby jí nebylo teskno, shání milence, který by s ní při mrtvole pobyl. Přejde tulák do jizby a Nora Burkeová ho prosí, aby při mrtvole se pomodlil, že ihned přijde zpět. Dan Burke najednou usedne na loži — přetvařoval jenom smrt, aby ženu vyzkoušel — a žádá honáka, aby mu podal do lože hůl, a aby ho neprozrazoval. Selka se vrací s mladým Michaellem, pastevcem, a namlouvá si ho, nařikajíc si na trýzeň samoty, na divé, bouřné noci, na mrtvé soužití s mužem — churavým starcem. Muž vyskočí z lože a vyhání ženu, jež odchází s tulákem do neznámého světa. Tento kus prohlásila irská kritika za obhajobu volné lásky a hanobení irských žen, ač autora něco podobného jistě nenapadlo. Nejkrásnější z přeložených dosud kusů Syngových jest *Hrdina západu*. Děj se odehrává v *Mayo* v západním Irsku, kde tuláci jsou vítáni, poněvadž vyprávějí, co se kde sběhlo. Celý kus hraje se ve špinavé, venkovské krčmě, kdež vládne dcera hospodského Pegeen. Krčmu i celé okolí vzruší příchod Kristy Mahona, ustrašeného mladíka, jenž s hrůzou každému se chlubí, že zabil ryčem vlastního tátu. V očích Pegeen i všech venkovanů rázem vzroste na neobyčejného hrdinu, a když v zápasech a hrách vyhraje, nemá jeho sláva konce. Ale tu přichází v nepravou chvíli starý Mahon, kterého syn jen ryčem poznačil, a rázem je po slávě zvatlavého Kristyho. Pegeen, která mu slibovala ruku, se mu vysmívá i s ostatními. A tu, aby dobyl ztracené glorioly, zase „vraždí“ ryčem tátu, ale slávy nedobude zpět. Obdiv venkovanů mění se v rozhorčení a div že Kristyho nelynchují. Na stěsti ani po druhé nebyl táta dobit a odvádí si syna domů. V Irsku i v Londýně byl kus napřed vypískán, ale po nedlouhém čase stal se nejoblíbenějším a nejhranějším v Irsku i Anglii. Proti neporozumění kusu musel povstati Bernard Shaw. Zbytečno by bylo symboly vkládati do této hry, jak se o to pokoušeli na př. němečtí překladatelé. Ve hře je kus lidské pravdy, je irská duchem i původem. Romanciér George Moore nazval hru nejpozoruhodnějším zjevem dramatické literatury posledních let. Karel Mušek přeložil hru tuto českým nářečím velmi pěkně. Synge nedočekal se vítězného pochodu svých her do světa. Dostal vnitřní nádor — snad rakovinu, a v nemocnici skonal (r. 1909) když se byl krátce před tím zasnoubil se znamenitou herečkou a představitelkou Pegeen v Hrdinovi západu.

Dnes Synge požívá světového jména, někteří angličtí kritikové přirovnávají ho Shakespearovi. Kouzlem své formy a řeči působil Synge mocně nejen na dramaturgy a básníky své země, nýbrž i na nejlepší spisovatele anglické nynější doby. Amerika, ve které byl zprvu Synge vypískán, studuje jej dnes na svých univerzitách. Jeho hry byly přeloženy do evropských jazyků a dávány na největších scénách. Jsme opravdu vděční překladateli Muškoví i vydavatelům Staroříšským, že v tak vybraném překladě a pietním vydání nám Synga podali. Těšíme se právem na další svazky ostatního díla Synгова. *B. Osipovič.*

Jiří Wolker: Host do domu. Básně. Nakladatel Karel Beniško v Plzni 1921. Stran 51. Cena K 11.—. Jiří Wolker miluje lidi; miluje opilce a nevěstky, dvacetileté rekruty, miluje ztroskotané a nešťastné, miluje dělníky, z nichž práce vyrůstá nefestný květ měšťáckého pohodlí, miluje všechny, kteří hynou v předměstských domcích a továrnách, kteří teskní v hotelových světničkách cizích měst, kteří se skrývají před nočním deštěm mezi dveřmi neznámých domů, miluje věci, jež mlčí a trpí neosloveny a nevšimány, a jež přece také by si chtěly porozprávět trochu, miluje maminku, milou a celý svět. Miluje, ač toho netvrdí. Je příliš dobrý, aby něco dokazoval. Nehlučí; na první poslech je mile žvatlajícím dítětem. Tak se zdá, když ho posloucháte a na nic nemyslite. Neposloucháte li však jen na půl ucha, poznáte, že jest to pěvec s rozprskalými rty a krvácejícím srdcem. Je někdy naschvál naivním; naučil se tomu od těch, s nimiž do jedné chodíval školy: Františka Němce, Zdeňka Kalisty, Adolfa Hoffmeistera, Jaroslava Hůlky a buhvi od kterých ještě. Ti uměli podivuhodně šermovat pánem bohem; nalézati slovní dekoraci a jinotajnou výpomoc v biblických dějích, do nichž jako do starých kadlubů s neslýchanou drzostí vlévali svůj komunistický mesianismus naučený od sourodých ruských básníků a stejně běžnou jako pochybnou identifikaci Krista a Revoluce. Výsledkem jejich dovednosti byl na příklad rouhavý vynález služební knížky pro Pannu Marii (Jar. Hůlka v Kmeni 1920 č. 35) anebo dojemná jistota, že by se Pán Bůh okamžitě zastřelil, kdyby celý svět zazářil rudými prapory (Ad. Hoffmeister v Kmeni 1920 č. 7). Jest někdy velmi těžko vymyslet se v osobnostní ekonomii uměleckého výrazu. Jak známo, kritik často křivdí básníku. Kritik je zlý, básník je dobrý. Básník činí dobro, kritik činí zlo. Básník činí dobro, aby kritik mohl činit zlo. Jenom někteří kritikové jsou dobří. A ti by odpustili Jiřímu Wolkerovi, že „Pán Bůh jedenkrát přišel k němu s možnou a holí“ (str. 10), že má svou milou rád, ač „není Josef ani Bůh otec“ (str. 17), a nezáviděl by mu nikterak, že „Pán Bůh bude k němu chodit na večeri“ (str. 18) a že je mu „pán Bůh dlužen radostnou, červenou holku“ (str. 20). *Dom. P.*

Karel Scheinpflug: Strom ilusí a křišťál pravdy. Nakladatelství „Vesmír“ v Karlině 1921. Stran 173. Cena K 18.—. Řada

světských homilií a symbolických wildeovských povídek: vyzařuje z nich jasný realismus filosofa a účastná láska básníka, který sice vidí v životě neúspěch dobra, nevědek k myslitelům a objevitelům, zaostalost vládců, vraždící logiku lásky, zardousené naděje lidské, nevyhraněné snahy mladých umělců a tragiku starých učenců, zkrátka neúplnost a tříšť, ale myslí, že je možno a nutno s tím vším se smířiti. A to ovšem při jeho názoru v „*Media via aurea*“ vysloveném, že totiž pravdy proroků jsou jen pravdami jejich osobnosti, pravdami určité generace, pravdami chvíle, jež, ač rozdílny, přece jsou paprsky jedné a téže absolutní, věčné, a jak přirozeno, nedostupné pravdy, to můžeme, jsme-li shovívavi, nazvati dojemnou sice, ale neplodnou resignací. Dom. P.

Teigovo vydání života sv. Konstantina-Cyrila. Nemá-li cyrilometodějské hnutí uslábnouti, třeba jest, aby bylo živeno spisky, jež by ukázaly vznešené postavy slovanských apoštolů v jejich celém náboženském a kulturním významu, seznámily s jejich životem plným utrpení, bojů a velkých činů, jenž může býti každému zářivým vzorem. Jest až ku podivu, že úcta a láska k nim sama si nevyžádala lidového vydání obou slovanských legend, životů to sv. Cyrila a Metoda, které at už soudíme jakkoli o jejich provenienci, zůstávají přec jen nejstaršími svědky jejich života a působení, opředeny kouzlem starohylosti, s tím prostým a zajímavým způsobem vyprávění, jaký právě miluje lid. Stejně žádoucím bylo by vydání papežských listů a bul, svědčících sv. Metoději, v českém překladě, poněvadž nám víc než mnohé obranné stati ozřejmují poměr obou sv. bratří k římské stolici, ukazují otcovskou péči papeže Jana VIII. o slovanskou církev na Velké Moravě, zlohu jejich nepřátel, její slávu i její záhubu. Takového něco mi tanulo na mysli, když se mi dostal do rukou „Život sv. Konstantina, řečeného Cyrila“, jenž vyšel jako 3. číslo Akademické knihovny, redigované dr. Jos. Teige-em (Praha, Kočí, 1920, str. 46, cena 6'60 Kč). Ale povím hned zkrátka: je to vydání bezcenné a svou lehkomyšlností, s jakou přezírá i nejprimitivnější požadavky ediční, věru příznačné. Obstaral je patrně sám dr. Jos. Teige, který napsal též úvod. V něm na necelých třech stránkách, v několika nesouvislých větách, podle jediného pramene, totiž Pastrnkových Dějin slov. apoštolů z r. 1902, podává kusý výklad o vzniku a hodnověrnosti panonských legend, nezmiňuje se ani o jménech jako Brückner, Vondrák, Snopek, na místech, kde vynechání prozrazuje nevědomost. Co se týče samého života, otištěn zde překlad legendy o Konstantinovi od J. Perwolda z Pramenů dějin českých (I, 1893) a pod čarou při místech „významných pro případnou opravu“ úryvky z latinského překladu z Pastrnkových Dějin. Tím prý „věc dostatečně jest vystižena a může dostačiti pro práce historické“! Předně je nemyslitelné, aby kdokoli, neřku-li historik, obtraje se dějinami cyrilometodějskými, spokojil se překladem, nepřihlížeje k původnímu znění církevně slovanskému. Perwoldův překlad

(nepozoroval jsem, že by byl opraven, jak se tvrdí na str. 3. ponechány jsou jazykové archaismy i neobratnosti, jako aby podobal se jemu = ut similis fiat ei, přijíti = přijmouti, zpíčil se atd.) vyhovoval snad před padesáti lety, avšak byl souběžný s textem cír. slovanským a provázen hojnými poznámkami kritickými, bez nichž je mnohdy i nesrozumitelný. Bylo prostě nesmyslné otisknouti jej bez oprav a vysvětlivek, neboť latinský text tu na sporných místech nejen nepomáhá, nýbrž ještě zmatek množí. Čteme-li na př. jinak v českém překladě a jinak v latinském, bez jakéhokoli vysvětlení, co si tu počne kterýkoli čtenář, neřku-li historik? Uvedu několik takových nesrovnalostí. Na str. 38. se vypravuje, že tříjazyčníci „nebránili oběti přinášení po starodávnm obyčeji aniž uzavírali sňatky *nesčíslné*“, k čemuž příslušný text latinský: *vetabant sacrificari secundum antiquam consuetudinem et matrimoniom illegitima inire.*” Jest přece znamenitý rozdíl, řekne-li se sňatky „nesčíslné“ či sňatky „nezákonné“. A vydavatel nechává čtenáře a historika bez vysvětlení, kde by bylo stačilo uvést, co má Perwolf v poznámce, že totiž místo „beštisenich“, jak se čte v rk. I., mají Ryl. Vlad. Lvov. „besčistnyich“. Něco podobného se naskýtá na konci téže kapitoly XV. (str. 39.). Konstantin, odcházející z Moravy a Pannonie „nevzal ani od Rostislava ani od Vocela ni zlata ni stříbra ani jiné věci, položil evangelium *bez hluku* a vyprosil jen od obou devět set vězňů a propustil je.“ V latinském překladě se však čte: ... neque aurum neque argentum neque aliā rem accepit, tradito (iis) evangeliū verbo *sine mercede*, t. j. přísluhoje jim evangeliem bez odměny, mzdy, nezištně. Zde rovněž Perwolf upozorňuje na různost, že některé rukopisy mají „bez pišta n. bez pište, t. j. bez pokrmu, jiné však „bez pišta, bespišta“, t. j. bez hluku, tiše. Jsou jiná sporná místa, jež bývala a dosud jsou různě vykládána, na jejichž interpretaci závisí mnohdy celý komplex otázek, a není tudíž možno, aby vydavatel přijal jedno čtení, neupozorniv spolu na mínění jiné. Tak na str. 14. v disputaci Konstantinově s patriarchou Janem brání se tento stařec: „Nesluší se na podzim kvítku hledati, ani starce na vojnu hnáti, jako nějakého jinocha, Nestora“. Zde je spor o čárku za slovem „jinocha“; podle toho různě se vykládá, kdo byl onen Nestor, o němž se děje zmínka. Kdo čte jako tuto Perwolf a s ním Jagič (AsIPh XVIII, 286), rozumí Nestorem známého hrdinu trojského z Homéra, kdy starce *κατ' ἐξοχήν*, a v narážce též svědectví autorovy šetlosti. Avšak Šafařík, Lavrov, Vondrák (Studie z oboru cír. slov. písemnictví 1902, 85), nekladou čárky a vykládají jinak: Nestorem míní se solunský jinoch Nestor, zvítězivší proti pohanskému vojínu v zápase, Nestor známý z legendy o Demetriovi, kterýžto výklad zdá se správnější a více zapadá do souvislosti. Jiné takové neméně důležité místo jest na počátku XV. kapitoly, kde se dří, že Konstantin, přišed na Moravu, byl s velikou ctí přijat od Rostislava a „shromáždív učenníky dal je učiti. V brzku celý církevní řád přeložil, naučil je jitřní, hodinkám, má i ne-

šporám..." Čtení „přelož", jaké má Miklosich a Pastrnek, nezdá se správným. Šafařík (Památky dřevního písem. Jihoslovanů 1868, 19) čte „priemz", a jak přesvědčivě dokázal Snopek (Studie cyrilomet., 1906, 161n.), jest toto čtení také původnější a značí, že Konstantin, přišed na Moravu, přijal v slovanskou bohoslužbu církevní řád římský, čili, že konal, přizpůsobiv se poměrům, liturgii slovanskou podle obřadu západního. Kdybychom však i nepřijali této interpretace, jest nezbytno, aby na variantu tak důsaznou bylo alespoň upozorněno. Ale tu by vydavatel byl musel býti obezrán s otázkami sem spadajícími. Těžko se dohádnoti, proč nebylo vydání svěřeno některému odborníku. Jest toho opravdu litovati, poněvadž starší edice jsou již dávno rozebrány, a tato jest úplně pochybená a neupotřebitelná. Nevkusem, či spíše urážkou slovanských apoštolů jest, čteme li na obálce reklamní oznámení spisku jakéhos Pavla Nemo: Papežství a národ český, se známou frází: Vyrovnali jsme se s Habsburky, vyrovnějme se i s Římem! A dále: Hned naši věroveštcové citováni do Říma, *tam souzení, žalářování*... Bylo by zbytečno jakoukoli poznámkou vyvracet tuto vyloženou a úmyslnou lež!

Dr. Jos. Vašica.

D. N. Mamin-Sibirjak: Privalovské miliony. Román. Nakl. A. Neubert v Praze. Jeden ze široce založených, typicky ruských románů. Autor dovede s podivuhodnou bravurou ovládati až do konce celou legii nejednotlivých osob. Hrdina románu dědic milionů, Privalov, bezděky strhává na sebe svým návratem do rodného města Uzlu pozornost všech; hodlá se ujeti dědictvím, ovládaného až dosud nepoctivými poručníky. Předivno poručníků jej zamotává, padá v sítě žen, jednak ženy jednoho z poručníků, jednak dcery druhého, která se stává jeho ženou. Do neštěstí a života bouřlivého títí se Privalov od té doby, co se dověděl, že Naďa, vysoce inteligentní dcera jeho otcovského přítele Bachareva, miluje jiného. Dá se do pití, a když již značně hluboko klesl, setkává se se svým ideálem, Naďou, matkou dítěte šťastnějšího soupeře, doktora Loskutova. Loskutov, stížený těžkou chorobou duševní, brzo umírá. Ač sama trpí, Naďa zachraňuje Privalova z bahna. Po letech, když nehodná žena Privalova Zosja, žádá o rozvod, spalující za sebou všechny mosty a, ztrácejíc se ve víru Paříže, stává se na nátlak otcův Naďa chotí toho Privalova, jehož milionové dědictví jí ho kdysi zprotilo. Staříčky Barachev dočká se dědice jmění Privalova, kterému sice nepřipadnou miliony Privalovské, poručníky rozplýtvané, ale přece značné jmění Bacharevovo i to, co vlastní prací získal obrozený Privalov. — Jako řeka rozlévá se do šíře tok románu, aby vyústil v hlubokém, klidném tónu smíření. Člověk neví, čemu se více podivovati: Zda půvabu drobnomalby, již Mamin-Sibirjak vyniká, jako klasičtí ruští autoři vůbec, zda smělému rozpětí románu a bravuře, se kterou autor své všechny postavy ovládá, či hluboké znalosti lidských niter a tragédií životních! Tu přd

vámi stojí městská „zpravodajna“ a intrikánka China Zaplatiná, kabinetní kousek povahomalby, vedle ní dobrácká, ale stařecky umíněná Marja Stjepanovna Bacharevova, pěstounka Privalova, matka ušlechtilé Nadi i povrchní Věročky, žena, ranami nezložená, její manžel, churavící, ale stále podnikavý stařík Bacharev, vtělená poctivost, jeho nezdárný syn Viktor Vasiljič, který posléze stává se vrahem chantanní zpěvačky, bonviant advokát Verevkin, požívačná krasavice Agrippina Polovodovova, její prohnatý chot, šlepeně zamilovaný do Zosji, dcery druhého poručníka Ljachovského, nešťtící se ničeho ve volbě prostředků k dosažení svých cílů sobeckých, Ljachovskij sám, lakotný podivín, zbožňující rozmarnou, svéhlavou dceru, záhadná postava jeho správce Alfonse Bogdanyče, který z ponížení výšine se k samostatnosti a rozdrčuje bohatého Ljachovského, ideální přítel Zosjin, domácí lékař Ljachovských a co jiných! Zápas žen o Privalova, orgie za hlučných trhů v Irbitsku, klesání Privalovovo, rozvrat jeho manželství, úpadek Bacharevův a jeho nový zápas o bohatství, to jsou partie, jakých se nezapomíná. — Autor vyzdvihuje myšlenku, že bohatství lehko nabyté přináší kletbu, zdůrazňuje, jak blaží to, co člověk vlastní prací získal. Odsuzuje nevědomité využívání sibiřských kmenů nekulturních za účelem vlastního obohacení, šílený tanec kolem zlatého telete, kterému lidé duši mělkých slepě se oddávají. Nad mnohým a mnohým nutno se tu zamyslet. Knihou uvádí se k nám rázovitý autor ruský, kterého jsme znali hlavně jen z drobných prací. A uvádí se velice sympaticky. Z každé stránky zřejmo, že autor důkladně znal avérázný život na Urále, že dovede se dívat až na dno ruských podivných, někdy nepochopitelných, až dětsky dobráckých a naivních ruských lidí. Četbou takovéto knihy opravdu lze získati. J. Š.

Vlasta Pittnerová: Lakomci a sobci. (Mamon.) Nákl. R. Prombergra 1920. Čtvrtý svazek sebraných spisů VI. Pittnerové obsahuje povídky o selské chamtivosti. Dosti pevně jsou stavěny figurky lakomých pantátů a panímám z kraje česko-moravské vysociny. Všude jest lakotnost potrestána. Kde je v povídkách lokální zbarvení — možno mluvit o zajímavosti, jinak jsou obrázky šedé, málo rušné, až nudné. Tendence je ušlechtilá, ač ne tak vtíravá, jak by nadpis knihy dával tušiti. Lidová četba, jež aspoň někoho nepokazí. Po stránce umělecké nemá valné ceny. Kdo byl navnaděn autorčinými povídkami ze zámeckého ovzduší, bude četbou této nové knihy značně zklamán. B. Osipovič.

Průkopníci nové Francie. Válka byla zkouškou, která zarážiti dala duši jednotlivých národů. Dobrý psycholog se z ní nenaucil ničemu, neboť všechno už předpokládal. Svět a zvláště Francouzové sami poukazují na „miracle français“, jež vyhrálo bitvu na Marňě. Leč div tento je pouze pro toho nepochopitelný, kdo neviděl co už dlouho před tím se dělo v zemi třetí republiky. Nic překvapujícího, nikoli, něco zcela přirozeného, nutného. Národ nikdy nestrne. Vždy žije, tvoří, stoupá či padá. Podle toho jaké jsou podmínky jeho vnitřního či zevního bytí, mění tempo a intenzitu života, náladu, radost či smutek, naději či zoufalství. Změnil-li se už před válkou obraz duševní Francie, tož příčinou toho bylo vybědnutí ze smutku nad ztrátou a přechod vůle k činu, která se pouští opět do boje o budoucnost. Literárními průkopníky nové Francie nazývá Curtius (Ernst Robert Curtius: „Die liter. Wegbereiter des neuen Frankreich.“ Gust. Kiepenheuer Verlag Potsdam.) pět mužů, v nichž je spojeno vše, co se ve Francii dělo a stalo, ač oni sami nestali se dosud ani v nejmenším společným majetkem národa. Jsou to představitelé hlady, na níž se v jasných liniích obráží to, co dole ještě v mlhách je zahaleno. Oni jsou představiteli nového typu Francie, která nápadně se liší od konvenčního pojmu povrchního galství. O „espritu“ a „elanu“ francouzském tu není ani řeči. Spíš gotikové a Pascal zatane na mysl. Vážnost, síla, zbožnost, heročnost jest to, co hlásá těchto pět uprosřed literatury, která se vyčerpává pitvou duše, anebo až do krajnosti zabíhajícími třibeními formy. Shodili za sebou všechny mosty. Pevnou nohou stanuli na břehu země a dali se na pochod, každý dle svého způsobu: Gide, hledač nových cest, Rolland, hlasatel nového světoobčanství, Claudel, čistý blázen pokorného křesťanství, Suarés, kritik vybirající v minulosti a cizině u jednotlivců myšlenky a rysy, jež nutno znáti a následovati, Peguy, ideální bojovník, jenž život obětuje svojí myšlence. Každý z nich je postava ulitá z jiného materiálu, vždy svá, nikdy druhému podobná. Každý soustředí v sobě zvláštní vlastnosti a schopnosti svého národa a přenáší je na své okolí svým způsobem. Jen Francie mohla tyto tak rozmanité a zvláštní typy zroditi, a to zase jenom Francie, jež po dlouhých desetiletích těžké duševní bídě, zoufající téměř sama nad sebou, ucítila náhle prouditi zřídlo svého národního života, jímž je víra a důvěra v sebe. Starý Renan řekl kdysi mladému Dérroulédovi: „Francie umírá, neruš ji v agonii.“ Ano, všichni její duchové Francie měli pocit, že po porážce před 50 lety zůstala rána, z níž pomalu vyteče všechna krev. Obrat k lepšímu

přinesla aféra Dreyfusova. O tuto vnitřní národní krizi byly zapáleny nové energie. Zájem o osobní osud člověka nevinně odsouzeného vyvolal konflikt mezi pocitem práva a mezi oficiálním státním výkladem. Vliv této krise národní vybočil daleko z mezí sféry politické. Na umění neměla sice vlivu bezprostředního, ale přece vyvolala v dozrávajícím pokolení odvahu vzpamatovati se docela a v tomto vzpamatování je třeba hledat počátek nového apoštolátu, jenž ve válce i po ní obstál zkoušku nesmírné těžkou. Z této půdy vyrostli tedy naši „průkopníci“. Kořeny mají společné, jen růst je rozličný. *Romain Rolland* a *Pavel Claudel* jsou dva póly, první moderní, osvícený duch, přístupný všem ideám, druhý uzavřená katolická duše, zářící pouze z vlastního nitra. Společná je jim jistota, s níž předvádějí současníkům svůj vlastní svět; rozlično není ani tak jejich učení, jako spíše uplatňování jeho v praktickém životě. Rolland je smířlím národů, světoobčan, Claudel zase stupňuje nadměrně francouzskou podstatu ve smyslu čisté lidskosti. Na oba měla cizina silný vliv. Rolland stal se evropským Nietzsche, aniž by byl tím zradil svou francouz. duši, Claudel, jenž zná dobře vých. Asii z vlastního pobytu, nakreslil pod vlivem tohoto „poznání východu“ obrys své osobní individuality pevnými tahy. Jeho universálním rysem je přísný katolicismus a jeho nezměnitelné rozřešení všech otázek duše. Claudel propracoval se bolestně k této náboženské uzavřenosti, která mu poskytuje hotové prvky k uměleckému tvoření, vyznačenému mystikou a silou vytvářeti postavy jako z kovu. Lidé Claudelovi jsou vzory gotické plastiky. U Rollanda, jenž pěstuje širší duchovní kulturu a učil se u Beethovena, Michelangela a Tolstoj, není pevné linie. Jeho světový názor je to, co je podstatné, bohatství myšlenek, kritika doby současné, jeho apoštolování, které chce obracet, obracet vyrovnáním protiv. Romain Rolland přináší oběti svému přesvědčení. On to byl, jenž při vypuknutí války se postavil nad proud a tím sobě pohrdání národa přivodil, ač jeho celý život a veškerá činnost není než očistěný patriotismus. Stejněho stáří a Rollandem, ale literárně dříve proslavený je *André Gide*. Jest rázu silně estetisujícího, neklidný hledatel, experimentátor, daleko větší ctitel formy než soudruhové, do jejichž společnosti jsme jej zařadili, milovník klasicismu, ale při tom úplně přístupný i nejmladším zjevům v literatuře. Proč jej řadíme mezi „průkopníky“? Protože i on se odloučil v kritice a vlastní tvorbě od panujícího směru — na počátku let devadesátých — a hledal jinou půdu pro literaturu. Bojuje proti unikání světu — a proti umělecké neskutečnosti svých současníků a odkrývá skutečný vnitřní život a konečně i zevní. Cena života nespočívá podle něho v myšlení, nýbrž v síle touhy a její dráždivosti. Je pouze jedna ctnost: věčně žízňivý žár — *la ferveur*. Je pouze jeden smysl života: pojeti do sebe nejvyšší míru lidství. Tento Faustovský pud po zažitcích je ovšem mírněn dávkou romanismu. Gide není básníkem, nýbrž spisovatelem. Zůstává na zemi, v okruhu, kterého sám dobyl, jež však také křížem

krázem probíhá puzen neukojitelnou potřebou uměleckého obnovení. Gide píše na př. rok před válkou dobrodružný román: „Les Caves du Vatican“, v němž líčí zhýralce a jejich oběti hrubě co do řeči, hrubě v námětu, nedostizně satiristicky v malbě povah, od jihofranc. maloměšťana a pařížského akademického studenta až po mezinárodního šejdře v Římě. V tomto díle jakoby se chtěl ukázat, jaké až síly je schopno jeho umění. Kritik *Suarés* uvádí svým dílem do mlh a bouří Bretaně. Těžký k pochopení, vášnivý, leptající duch, jenž se zžírá neklidem, spěje ku předu nervosním tempem nezdravě puzen jsa mohutností své vnitřní plnosti. Bloudí dokola jako Ahasver, připíná se na všechny velké duchy hledaje u nich pomoci pro svoje zoufalství, pro svoji bolest, která je vyvolána vědomím moderní bezradnosti. A útěcha, kterou konečně nalézá vyčerpáním svého já co se cítění a duchovosti týká, nemá klidu skutečné rovnováhy duševní. Duch tak analytický, jako je *Suaresův*, nikdy ovšem nedojde uklidnění, jež působí radostná oddanost. On však právě ji hlásá, on bojuje proti kultuře pouhého rozumu a činí tak se skutečným mistrovským nadáním, které by mu jistě zjednálo jména evropského, kdyby vášnivost jeho nebyla mu na újmu a nedala mu zapomenuti, že nejvyšší ctností spisovatelovou musí býti neochvějná věcnost. Ve válce nepovzněl se *Suarés*, jako *Rolland*, nad zápas, nýbrž naopak vkročil do jeho nejhustšího víru. *Charles Péguy* padl v bitvě na *Marně*. Jako syn rolnické rodiny ze střední Francie, šel do pole jako prostý voják máje něco přes 40 let. *Péguy* asi pokládal svou smrt za tak jistou, jak jistě by byl dále knihy psal, kdyby byl zůstal na živu. Ve svém „*Jean Christoph*“ ukazuje *Rolland* velký rozdíl mezi *Patřicí* a vlastním duchem francouzským. *Péguy* celým svým charakterem by mohl býti neobyčejně věcně věrnou figurkou pro tuto malbu. V *Patřici*, kterou ve svých „*Cahiers de la Quinzaine*“ kriticky prošel, zůstal jednoduchým člověkem, věrným svému původu. A to je jeho velikost. Ve sporu o *Dreyfusa* našel svoji vlastní životní dráhu. Tu začal jeho vlastní vnitřní boj, který nikdy nebyl dobojován. Ostatních problémů pozdějšího politického vývoje ve své zemi účastnil se stejně pronikavou, ale láskyplnou kritikou, která je z lásky šetrnou. Pravda a pravdivost bylo jeho evangelium. „Říci jenom to, co je pravda, nic více“, tak vyznačuje jeden z jeho přátel jeho osobnost, „to říci, co víme, a nic více, lež ve všech jejích formách pronásledovati, politickou lež i literární, falešné estétství a demagogii“. To bylo vskutku životem a činností *Péguyovou* a u něho byl život a činnost totéž, i tehdy ještě, když naposledy ve svých litaních vyjádřil výrazem nekonečné lásky jednotu svého mystického křesťanství a patriotismu. *Péguy* obrazí ve vlastní proměně nejjasněji změnu duše francouzské, změnu, kterou sám zažil, totiž vnitřní boj o nalezení sebe sama. Ovšem není to úplný obraz Francie, co mluví z rysů těchto 5 postav. Ale v nich zračí se síla životní a důvěra k životu při všech jeho proměnách. Konečně obrází se v nich jak v zrcadle reflex

dějin národa francouzského, dějin pestrých a pohnutých, jenž učí, že národ nehyne, nýbrž vždy nové a nové vlny vynášejí na vrch proudícího toku po sobě jdoucích pokolení. Těchto pět skýtá pohled do psychologie národa. Jsou mimo ně i jiní, kteří mají též v sobě pocit nově probuzeného života rasy, kteří však jej zanášejí do zcela jiného světa myšlenkového. Myslím na *Barbussa* a jeho přátele, kteří hlásají nové evangelium a rádi by svedli vývoj do určitých kolejí, místo aby, abych tak řekl, udržovali teplo svých sil. Barbusse staví lidskost nade vše, oněch 5 průkopníků všech chce lidskost ve francouzských srdcích.

Z církevního umění. Když kol r. 1900 Fr. Urban začal pracovat pro chrámy, byl v „Novém Životě“ uvítán a podotknuto, že může být druhým Jeneweinem. Mistra Jeneweina se to tehdy nemile dotklo, neviděl v Urbanovi dosti hloubky a další vývoj dal mu za pravdu. Urban pracoval příliš mnoho a povrchně, spokojoval se s libivou dekorativností, která nesouhlasila vždy s vážným duchem církevním. Hlavními jeho památníky jsou barevná okna v Kolíně a nástěnné malby na Vyšehradě. Kritik „Lidových Novin“ správně nyní oceňuje dílo Urbanovo a potvrzuje poznání, ke kterému také „Nový Život“ po dalším vývoji dospěl: Souborná výstava Franty Urbana († 1909). Výstava uspořádaná v Umělecko-průmyslovém muzeu v Praze, ukazuje, že zesnulý umělec zanechává po sobě dílo velmi početné, jehož hlavní část tvoří dekorativní návrhy pro výzdobu kostelní. Běží tu tedy v podstatě o umění náboženské; návrhy barevných kostelních oken, fresky i oltářní obrazy a obrazy Madon a národních světů; sůvta který z jiných našich malířů dekorativní byl postaven před tolik úlohou monumentální povahy, jako Urban. Urban vytvořil si pro tyto úkoly svůj styl: je to sladce idealisovaný naturalismus zcela akademicky pojatý. Mírně a útlé stylisující linie jeví tu a tam cosi přibuzného se slohem Muchovým, celková nálada, výprava a kompozice přes svůj český ráz mají však u Urbana často cosi anglicisujícího, a čím se setkáváme na lhbivých obrázcích z The Studio, a co lze těžko slovy definovat: je to jakási květinovitá, až lianovitá novost stylisace a ornamentálního, která však nemá dosti podstaty, aby vytvářela svou plnou skutečnost. Obraz naplňuje se aparátem postav, jež nejsou dosti ani přeludy, ani lidmi, ani náboženskou skutečností, nýbrž hladce upravenými

aktéry dekorativní leerie, která rozvíjí bohatý sklad barev a nuancí a vykrášeného naturalismu. V jádře tu běží o snahu vyvodit ze zcela světského nazírání vše nejvýše nejlbeznější, co by se skládalo do jakési rájské náladovosti, která má vyvolat mimosvětský dojem právě touto veškerou přemírou sladkosti, jemnosti a přímo kosmetickým pěstěním krásy. O mimosvětském dojmu v pravém slova smyslu nelze tu však dobře mluvit. Ilmoutný svět sem vpadá s veškerou svou výpravou sice stylisovanou, avšak citěnou naturalisticky. Jeví se to nejen v linii a ve volné, nepřehlédlné kompozici, ale velice silně v barvě, či spíše v mnoha barvách, které směřují sice za koloristickou nádhrou, zachovávají však všechnu syrovou nádechovitost naprosto pleinairové atmosférické nálady. Na tvářích těchto svatých postav strou se barvy, přechody a reflexy barev zcela tak, jako na impresionistické studii z pole nebo lesa; tyto postavy nevznášejí se pak v nebesích, nýbrž pouze ve vzduchu, nejsou ozářeny světlem božským, nýbrž pouze impresionistickým. Tato naturalističnost koloritu je také příčinou, že tyto obrazy nemají pak dosti monumentální hloubky a skladnosti, neboť ty barvy, ztírané atmosférickými kontrasty a přechody, nemohou se v obraze metodicky a konstruktivně jakožto barvy vůbec využít. Proto se mnohé z Urbanových dekorací zdají přehlédlnější a výraznější na fotografiích než barevném návrhu. Urban byl umělcem velmi svědomitým, který své návrhy vypracovával s velikou pečlivostí a jemností a snažil se o největší bohatost a užitečnost účinnu. Jeho pojetí bylo bez extatického pathosu nebo přílišné strohosti, jeho vřidiny snášely se mu složené z půvabu idealisované přírody a modelu vykrášeného akademickou libezností jemné modelace a kresby do sladkých obra-

zových celků, procitěných měkkým, krasoduchým lyrismem. Tato měkčnost koncepce i typu je pro český ráz Urbanova umění hodně význačná.

Z české literatury františkánské. Letoší jubileum františkánské nezastihlo nás literárně nepřipraveny. Úctu k velikému světcí šířily mezi lidem již řadu let *terciářské časopisy*: „Zahrádka sv. Františka“, pak „Serafinské Květy“ na Moravě, k nimž letos přibyl „Serafinský Prapor“ v Praze. Konají hlavně drobnou náboženskou a vzdělávací práci, již oceniti není našim úkolem, ale přes to dlužno uznati, že „Seraf. Květy“ přinesly i nejen literární významný příspěvek, na př. překlady z Jörgensena. Z literárních časopisů pěstoval u nás kult sv. Františka „*Nový Život*“ již od počátku svého vycházení. Skoro každoročně přinášel nějaký obraz světcův od světových umělců, na př. M. C. Medovice, St. Wyspiarského a j. R. 1897 otiskl tu M. Zavoral svou homilii „Sv. František Serafinský“, r. 1901 K. Doštal *Lutínov* básnickou parafrasi slavné „Slunečné písně sv. Františka“, kterou dříve už parafrasoval také Vrchlický (v knize „Z živé poesie národní a umělé“ 1898). Po roce pak vydává Lutínov za pomoci pseudonyma Almy Gelaty pěkný překlad některých františkánských legend „*Kvetka sv. Františka*“. Téhož roku (1902) objevuje se první český pokus o vědecké vystižení postavy velikého světce v básni: *Dr. Al. Lang* uveřejňuje v „*Novém Životě*“ sytou studii „*Světlo z Assisi*“, k níž r. 1905 přistupuje další studie „*Jacopone da Todi*“. Škoda, že první z nich zůstala až dosud ukryta v málo dnes přístupném časopise! Po „*Novém Životě*“ přejímá kult sv. Františka také pražská revue „*Meditace*“: přináší řadu františkánských obrazů Giottoových, dřevorytů Em. Pacovského atd. a vydává r. 1910 v překladu *dr. Karla Vrátného* překlad krásného díla Jörgensenova „*Poutníkova kniha. Z františkánské Italie*“. Zatím však působením ciziny probouzí se zájem o sv. Františka také v kruzích mimokatolických. Pělcova knihovna Rozhledů uvádí k nám v překladu *dr. M. Komínkové* proslulý spis pařížského pastora a učence *Paula Sabatiera* „*Život sv. Františka z Assisi*“ (1905) a konečně nedlouho před válkou dočkali jsme se důkladného, přesné vědeckého původního díla z pera mladého historika *Vlastimila Kybala*: „*Sv. František z Assisi, Pokus o psychologii*

jeho života a myšlení“ (Praha 1913). Podrobný rozbor a posudek této knihy otiskl Vilém Bitnar v „*Hlídece*“ 1914, 127—133. Vl. Kybal spolu s *P. Klementem Minaříkem* O. F. M. přispívá také do nového německého čtvrtletníku „*Franziskanische Studien*“, jenž byl založen r. 1914, aby vědeckým způsobem zpracovával jednotlivé otázky františkánské. Němci vedle toho založili v nejnovější době velikou sbírku „*Monumenta Germaniae Franciscana*“, kde chtějí vydávati bohatou františkánskou literaturu středověkou i novověkou. Na něco takového nemožno ovšem pomýšleti v našich malých poměrech. Přece však i v těchto oborech uplatnil se v posledních letech vedle zmíněných dvou nový nadšený a vzdělaný pracovník — český Františkán *Leander Brejcha*. Vydal velmi pečlivě v českém překladě s úvodem a poznámkami „*Spisy a myšlenky sv. Františka z Assisi*“ (Praha 1915), k nimž po roce připojil dobrou historickou studii „*Odpustek porciunkulský*“, v letošm „*Týnu*“ pak otiskuje studii psychologickou: „*Svatý František, umělec písně života*“. — Doufám, že od L. Brejchy dočkáme se konečně, co nám dosud bolestně chybí: úplného kritického životopisu sv. Františka, kde by byly shrnuty výsledky všech dosavadních badání a opraveny či doplněny s katolického stanoviska i některé názory Kybalovy (Podobného úkolu nemá ovšem životopis sv. Františka od *sv. Bonaventury*, jež v překladu *Ant. L. Stříže* vydalo nedávno Družstvo Přátel studia.) Pro historika jest důležitý především jako pramen. Sv. Bonaventura neznal sice našeho světce osobně, když mu však bylo, jak vypravuje v Prologu, uloženo generální kapitulou řádu v Narbonu (r. 1260), aby místo množství rozličných legend napsal novou, s pravdou shodnou legendu sv. Františka, odebral se do Assisi a sbíral ústní i písemné zprávy od bývalých přátel a důvěrníků světcových, zvláště takových, „kterým pro poznání pravdy a osvědčenou ctnost viru jest dání nepochybnou“. Podle obrazu, jaký si o sv. Františku vytvořili jeho druhové a žáci,

*) *Život svatého otce Františka*, zakladatele řádu Bratří menších, sepsaný sv. Bonaventurou. Z latiny přeložil Antonín L. Stříž. Třetí kniha Družstva Přátel studia v Praze 1920. Vydal Lad. Kuncif. Dřevoryty vyzdobil Ferdiš Duša. Str. 150.

kreslí jeho postavu také sv. Bonaventura, zamilovaný Františkovův čtenář a následovník. Nedbá časového pořádku, nezabývá se daty, nýbrž osvětluje činnost a osobnost světce z různých stran, vypravuje zvláště podrobně o jeho stigmatách a zázracích. Sám poznamenává v úvodě, že se mu vidělo „nevychledávati okrášleného slohu, poněvadž nábožnosti čtoucího více prospívá řeč prostá, nežli okázale vystrojená“. Řeč sv. Bonaventury jest tu opravdu prostá, ale přitom nezapírá ani vznešeného básnického ducha, jenž plně nadšením pro svůj veliký ideál. Čtete-li jeho dílko s pokorným srdcem a odložíte-li pochybnosti přepjaté protestantské kritiky, jak se projevila ve spise Sabatierově, neubráníte se hlubokému dojmu. V českém překladě mile působí úsilí, vystihnouti kouzlo latinského originálu a starobylého básnického slohu i některými nevyzkými a archaisujícími výrazy. Zajímavé vysvětlení toho podává p. překladatel ve II. sv. „Lektorátů“; použil totiž starého rukopisného překladu spisu sv. Bonaventury, jenž se chová v olomoucké univerzitní knihovně pod názvem *Evangeliiat Olomoucký* a byl dopsan r. 1411. Překlad jest ovšem příliš otročský a mnohdy nejasný i neúplný, takže otiskovati jej, nemělo by dnes významu. Přece však „z úcty k onomu věku, kdy též jazyk byl rzejší, drželi jsme se ho u výrazech i vazbách, pokud jen to nebylo na úkor věrnosti a jasnosti“. Tak i po jazykové stránce je spis sv. Bonaventury, vydaný v krásné úpravě s četnými dřevoryty Ferd. Duřičky, nejvýš zajímavý. A v jubilejním roce, kdy většina dříve uvedených spisů je rozehrána nebo nepřístupna, možno mu přát jen hojnost vzdělaných čtenářů.

Em. Masák.

Život katolického žurnalisty českého líčí ve své autobiografii *Petr Kopal*. Vydal ji po jeho smrti Ant. Mourek r. 1919. (Hlasyv pouzdek o ní viz v „Naši Vědě“ III. roč., č. 4.) Vylíčí zajímavě své mládí a studia vypravuje o době, kdy jako kaplan měnil různé osady rodného Podkrkonoší. [Nar. se r. 1834 v Držkové u Železného Brodu.] Katolického žurnalistu v něm probudila četba spisů Brunnesových(!) a Albana Stolze. Již jako student poznal u strýce faráře rozpor starších kněží josefinistů a mladších, odchovaných už duchem přísné církevní. Na tyto mladší kněze velký vliv měl vídeňský theolog a žur-

nalista Šebastian Brunner („Český slovník bohovědný“ píše Brunner, nikoliv Brunnes, jak snad omylem uvedeno v autobiografii Kopalově) vydavatel časopisu „Wiener Kirchenzeitung“, jímž bojoval proti josefinismu, liberalismu, Straussovi, Renanovi a Darwinovi. — Bylo to v době, kdy nastala v národě zřejmá roztržka směru „katolicko-vlasteneckého“ a pokrokového, jenž je představen jmény Havlíček, Neruda, Frič, Barák. Na druhé straně stáli Sušil, Procházka, Sylva Tarouca, Kulda a hlavně Štulc, „patriarcha katolické žurnalistiky“, vydavatel „Blahověstu“ (od r. 1847). Na počátku let 60tých založil Štulc první katolický deník „Pozor“, který však brzo zanikl pro nepřítelství vlády a hierarchie. Teprve r. 1869 zrozen „Čech“, prozatím týdeník. Jeho redaktorem se stal „nešťastný“ kněz Jan Drozd. Počátkem let 70tých proměněn „Čech“ v deník. V něm otiskl Petr Koptiva (pseud. Kopalův) r. 1872 své první „Kulturní listy“, jež způsobily sensaci. Současně s „Čechem“ byla založena Cyrilometodějská tiskárna a brzy i neblahá záložna Svatováclavská. Tiskárna měla krýti stálý schodek deníku. V redakci „Čecha“ se zprvu vystřídalo mnoho mužů, mnozí tu začali svou žurnalistickou dráhu, ale znáti se k tomu později ze studu nechťeli. Kopal, dostav dovolenou, po byl v redakci asi půl roku (1877/8) ale byl nucen vrátiti se opět na svou faru v Kozlicích v německém území. Teprve r. 1882 přestěhoval se trvale do Prahy jako vikariát na Vyšehrad. Brzo nato koupil tiskárnu Václav Kotrba a přejal „Čecha“ i s jeho schodkem: Kopal se zprvu nemohl cele věnovati redakci vázán jsa valnou část dne na kostel a školu — na redakci zbývaly mu hlavně hodiny noční. Z toho důvodu nemohla prý jeho práce mti vždy nejlepší jakost. Bylo mu psáti skoro denně úvodníky, několikrát týdně feuilletony, vybírati z německých a francouzských listů apologetické drobnosti, psáti polemické lokálky. List otevíral sloupce také stížnostem nižšího duchovenstva, jež, ulevivši si, upokojilo se a nabývalo opět klidu. List byl stále pasivní, zvláště pro nedoplatky odhěratelstva, schodek jeho dosávil výše závažné, maoz odhěratelů po leta neplatili předplatného, že nedoplatky dosahovaly až 30.000 K ročně. Bylo pak jediné zásluhy obětavého vydavatele V. Kotrby, později syna téhož jména, že list nepřestal vy-

cházeť — a redaktor mohl tak vykonati mnoho pro rozvoj katolíckej myšlienky v Čechách, nábadať k zakladaniu katolíckych spolů, dávať podnet i k jiným katolíckym podnikům literárnym. Kopalovou zásluhou vydávané lidové týdeníky „Kříž“ a „Maria“. Kopal redigoval i některé časopisy a napsal množství lidových povídek.

P. S. Horák.

Drobné zprávy o písemnictví slovinském. Nejvýznamnější slovinskou knihou poslední doby je VI. svazek sebraných spisů Dra Ivana Tavčara, vydaný redakcí Dra Ivana Prijatelje v klasické sbírce „Slovinskí pisatelji“, na níž jsme již několikrát upozornili. Dr. Ivan Tavčar, jenž dovršil dne 28. srpna sedmdesátku, je z nejlepších slovinských prosaiků. Podlehnul v mládí vlivu německých historických a vesnických povídek pozdní romantiky i v prvních realistů na poli povídky z ovzduší měšťanského, pracoval ve smyslu slovinského beletristického programu Levatinkova, jehož předním průkopníkem byl Jurčič. Kreslil originální typy svých vrstevníků z rodného pohorí, „aby viděl Slovinci Slovinci v knize, jako vidí svůj oblíbený zrcadle“ a psal také historické povídky, jimiž zachycoval život předků. Všude je patrné, že je Tavčar rozeným romantikem, ale jeho jasná mluva dává mu právě tak vyniknouti nad jeho romantické vzory, jak jej staví jeho odklon od zbytečné sentimentálnosti nad první německé realisty. Je klidně věcný, čímž se přibližuje realismu slovanskému, ať zase nedospívá jeho vrcholné myši, charakterisovanou onou mistrnou psychologickou analýsou lidských duší, již prosluli suveréni slovanského uměleckého realismu — Rusové. V nejnovějším VI. svazku jeho sebraných spisů vycházejí knižně dvě Tavčarovy práce, které ptínáel původně „Ljubljanski zvon“. Prvá z nich, „Cvetje v jeseni“, byla napsána v letech 1916 a 1917 a uveřejněna roku 1917, druhá, „Visoška kronika“, vznikla v letech 1918 a 1919 a vyšla r. 1919. Přes to, že je napsal spisovatel, jenž už neměl daleko do sedmdesátky, jsou obě práce bez kazu a svěží, jako nejlepší knihy Tavčarovy. Novela „Podzimní kvítí“, vzpomínka na mladou lásku, je jediným vroucím a uchvacujícím chvalozpěvem na autorův domov, na jeho lid i přírodu. Je krásným vyznáním lásky k rodné hroudě a k těm, kdož na ní žijí, je

skvělým uznáním jejich práce, těší se upřímně z jejich radostí a cítí žití jejich strasti. Tytéž rysy umělecké osobnosti Tavčarovy najdete také ve „Visocké kronice“, která chce vylíčiti život několika generací. Nynější první díl sahá od protireformace do počátku 18. století, má reminiscence na válku třicetiletou a kreslí život na panství fríských biskupů v 2. polovině 17. věku. Je založen na důkladném studiu obsáhlého materiálu historického, nevyhýbá se pro sestlání dobového koloritu jazykovým archaismům, akcentuje v duchu doby leckterou zdánlivě podstatnou věc, ale přes to přese všechno není v něm žádné historické plnění, žádné nezábavné pendantičnosti, žádné dávno odbyté minulosti. Z každého řádku mluví plný život, osoby jsou ostře viděny a mistrně charakterisované typy, ne mátohy nebo loutky. Romantik bujně fantazie uplatnil se tu stejnou měrou jako rozvázný realista, důkladný znalec minulosti svého rodu stejně jako nadšený obdivovatel přírody, bedlivý pozorovatel a důsledný usuzovatel stejně jako duchaplný vyprávěč a břitký ironik, jenž má slovo vždycky plné v moci. Četba těchto prací je vzácným požitkem a bylo by snad na čase, aby se Tavčarovi věnovala u nás konečně větší pozornost nežli dosud. Mimo jediný výbor jeho novel, jež vydal před 20 lety Josef Paulik u Beauforta s názvem „Mezi horami a lidmi“, nevyšla u nás tuším ani jediná Tavčarova kniha, nýbrž jenomí roztroušené několik menších ukázek jeho tvorby. Šestý svazek jeho sebraných spisů, o němž tuto referujeme, vyšel v lublaňském nakladatelství „Tiskovna zadruha“ a má skvělý literární historický úvod a hojně zajímavých poznámek z pera Dra Prijatelje. — Týmž nákladem vyšla zajímavá novinka dramatická. Anton Novočan, mladý literát, který na sebe upozornil hned první prací, dvojdílnou venkovskou kronikou nazvanou „Naša vas“, vydal třikrátové drama „Veleja“. Referáty o premietě na jevišti lublaňského Národního divadla napověděly nám, že je to sice cenný pokus, ale že to není zralé dílo umělecké. Dnes, kdy je nám „Veleja“ přístupna v knižním vydání, vidíme, že autor, jenž opět sáhl odvážnou rukou hluboko do vášní vesnického života, vynesl z něho sice zase kus zajímavé látky, ale že ji nedovedl plně umělecky využití. Postavil krásnou „Veleju“ do boje

s muži, dal jí podlehnouti, nechal ji mravně klesnouti, když poznala, že její velká láska je marná, ale opustil ji bezradně zrovna v nejzajímavějším okamžiku, když jí dává manželova smrt svobodu a s ní možnost začít nový život. To je psychologicky nejdůležitější okamžik celého dramatu a skýtá dvě možnosti: buď by přivodil konečnou katastrofu, již by patrně padl za obět cynický Bogatin i svedený Petr anebo by vzkřísil mravní sílu hrdinčinu a stal se takto východiskem smírného zakončení hry. Sám však žádným zakončením není a proto není také „Veleja“ uceleným, mohutným, dilem, nýbrž pouhým smělým náběhem, není ztělesněním umělecky plně prožité myšlenky, nýbrž pouhým pozoruhodným dramatickým zachycením výseku ze života zmlatého a ničeného vášní. — Vedle Finžgarova dramatu „Razvalina življenja“, o němž jsme již dříve referovali, vydala „Slovenska Matica“ jako druhou mimořádnou publikaci „Pesmi o zlatolaskah“, sbírku básní, jejichž autorem je *Pavel Golia*. Podléháje silné vlivu Zupančičovu, nedopracoval se autor ještě čistě osobního výrazu, ba není ještě ani myšlenkově ustálen a formálně úplně vyspělý. Jeho sbírku charakterizuje lehká lyrická snivá mystičnost. — V Gorici, kulturním středisku Itálii podmaněných Slovinců, vyšly dále dvě knížky, jež nasvědčují, že směr od datné kruhy správně oceňují velký význam lidové a dětské literatury pro uhlazení a posílení národního vědomí. Jsou to „*Enodejanke*“, sbírka pěti aktovek, hodicích se pro venkovské jednoty, a „*Malčki in palčki*“, kytičce roztomilých básniček pro děti od celé řady slovinských spisovatelů. — Lublaňská „Zvezna tiskarna“ vydala jako 30. a 31. svazáček své sbírky „*Narodna knjižnica*“ novou knížku *Marlje Kmetlove*. Je to „*Helena*“, novela ze života učitelky, která snila o dalekém pohádkovém světě, toužila po Itálii, po Rusku, po Paříži a uvázla v chudé, drsné horské vesničce. Provdala se za obchodníka, člověka naprosto jiné povahy a jiných sklónů, za muže, jehož dům se měl státi jejím hrobem. Za nahodilé návštěvy Terstu atane se Helena tragickou hrdinkou milostného románu, jenž zničí poslední trosky jejího štěstí. Žádné pokání není to, aby smylo její poblouzení a zmírnilo surovou pomstu mužovu. V nej-

vyšším zoufalství utíká se do Terstu, ale, přestavši vrcholnou krisi, nalézá volnou cestu k návratu domů. Vrací se, aby se po náhlé smrti mužově ujal hospodářství, jež chce zachovat nemanželskému dítěti, hochu, kterého přivedla na svět mužova pomsta. Autorka se nikterak nesnažila, aby zvýšila tragiku Heleninu tím, že by svou hrdinku vybavila bůh v jak vzácnými ctnostmi, právě naopak: dá se jí provdati bez vřelejší lásky, neomlouvá její původní trpké nečinnosti a nevšímavosti, jež vlastně zavinily celý rozvrat — ale hluboká pokora, těžké pokání a vzácná dobrota, jež charakterizují Helenu ka-jicnici, zaujmou čtenáře plně pro hrdinku poslední knížky sympatické autorky. Formální stránka — „*Helena*“ je psána jako zpověď usmířené duše a je prostá a jasná u výrazu — pak tento zájem ještě zvyšuje. — Totéž nakladatelství vydalo jinou milou knížku „*Slovinskou národní lyriku*“. Její vydavatel *Janko Glaser* napsal k ní obšírnou úvodní stat, založenou sice na zastaralém romantickém názoru na „lidovou“ poesii, ale komentující celkem dobře jednotlivé druhy vybrané znárodnělé lyriky. Glasrův výbor, čerpaný z vzácné sbírky Štrekljovy, reprezentuje dobrý vkus svého pořadatele i tam, kde se bylo Glasrovi rozhodnouti pro některý z četných variantů anebo kde aložil z různých obměn novou píseň. *Ivan Zorec* mívá letos téměř v každém čísle „*Ljubljanského zvonu*“ nějaký literární posudek. Kdo je sleduje, nemohl nepozorovati, jaký důraz v nich klade Zorec na lásku k zemi, k rodné broudě a nepodiví se tudíž nikterak, najde-li jí silně vyzdvíženou také v Zorcově vlastní umělecké tvorbě. Před nedávnem vydal v Lublani vlastními náklady své „*Pomeniki*“, sbírku sedmi prós, částečně již z časopisů známých. Hned v prvé z nich (V pokoji č. 12) utíká *Ivan Zakotnik* z nemocnice do přírody, v druhé se namáhá starý Trlep, aby uhlál rodné půdu a statek, jinde pak zachraňuje rodinu láska k domácí broudě v tom okamžiku, kdy se loučí otec před cestou do Ameriky s rodným krajem. Ale i se všech ostatních zní silnější neb slaběji vyznění lásky k zemi, charakterisované i vnějškově zálibou v lidových výrazech a rčení. Jednotlivé prósy nejsou sice bez vážných nedostatků ale přesto je Zorcova prvotina hodnotná a opravňuje k dobrým nadějím. *Mírko*.

své oči, aby opět viděla? Odpověděla mi po krátkém přemýšlení se smutným hlasem: Ne, poněvadž ona už je stará a mně je teprve čtyřicet. Tázal jsem se jí dále, zdali by to udělala pro mladšího bratra, svého miláčka. „Jedno oko, ano; ale obě ne!“ A já myslil na to, jak těžko, ba skoro nemožno je milovati skutečně bližního *jako sebe samého*. Co to už znamená, jej tak milovati, jak to vyjádřila sestra. — Milý pane A. V., přemýšlejte o tom trochu a na místě p. X. představte si sebe. Jak vy byste jednal?

Koncem tohoto roku vydáme trojčíslo 10.—12., jímž bude tento ročník ukončen. Pro ročník 1922 zůstane předplatné nezvýšeno. I v tiskárně byla učiněna opatření, aby „Archa“ vycházela pravidelně.

K tomuto číslu přikládáme prosby o sdělení ukázkových adres. Nenechte naší prosbu vyznít na plano!

„Pochybnosti.“ Promínte, že místo dopisu, radím vám pouze, abyste si přečetl knížku *dra Isidora Cankara „Z ce-ty“* kterou v překladu dra J. Vybírala vydalo nakladatelství „Evý“ v Olomouci. Dr. Cankar, bratranec zesnulého slavného slovinského spisovatele Ivana Cankara, je kněz a ve své knížce „Z cesty“ vyprávějí se skoro s téměř pochybnostmi, které dle dopisu trápi i vás. Ergo, tolle et lege — a pak mi sdělte dojem a výsledek.

Pro příští ročník „Archy“ chystáme překlad nádherné náboženské básně *Wyspianského „Legion“*, s dřevorytovou výzdobou Ferdise Duši, dále cyklus básní *Václava Jedličky „Madonna květů“* a rozmarnou novelu *B. Konaříka-Bečvana ze života valašských sektářů*. Tituly dalších uchystaných prací sdělíme příště.

„Nové Ilustrované Listy“, lidový obrázkový týdeník, vydává v Brně tiskárna „Typos“, podnik Tiskové společnosti lidové. Redaktor *F. M. Žampach*. Letos vychází 28. ročník. Jednotlivá čísla (8 stran folia a románová příloha 8stránková), obsahující průměrně 12—16 obrázků s textem, povídky, hádanky a j., stojí 1 K. Ukázková čísla zasílá administrace „Nových Ilustrovaných Listů“ v Brně, Běhounská 22. Prodejnám značné výhody. Doporučujeme všem našim stoupencům k odebrání tento jediný obrázkový týdeník náš, lidový. Časopis bude nyní přinášeti také hojně obrázků a zpráv z lidového hnutí, proto ať neschází zvláště v žádné naší organizaci!

Katolickému studentstvu! III. roč. „Jitra“, časopisu to katol. studentstva středoškolského vedle článků čistě ideových přináší podrobný obraz rozvoje katolického studentstva v různých jeho složkách a na různých místech, v „Drobnostech“ dotýká se akutních otázek katolického studentstva se týkajících. Novinkou je rubrika „Student v dílně“ (začato s vázáním knih), v níž bude pokračováno. „Jitro“ přináší též ukázky studentské poesie. Předplatné zůstává nezvýšeno: 4 Kč pro studenty, 8 Kč pro nestudenty na půl roku. Doporučujeme všem tento jediný časopis katol. student. Patří-li do katolické rodiny katolický tisk, pak katol. studentu a studentce patří katolický časopis studentský. Žádejte číslo na ukázkou v administraci „Jitra“ Praha II. Voršílská 1.

Družstvo přátel studia v Praze

vydalo následující knihy:

Hilaire Belloc: Cesta do Říma. Cena 22 Kč, váz. 36 Kč. — Thomas de Quincey: Johanna z Arcu. Cena 10 Kč. — Sv. Bonaventura: Život svatého Otce Františka. Cena 25 Kč. — Blah. Rabanus Maurus: Život sv. Maří Magdaleny a sestry její sv. Marty. Cena 24 Kč. — Kasimír Edschmid: Šestero ústí. Cena 18 Kč. — Paul Claudel: Den sedmý odpočinkem. Cena 14 Kč. — Fulcher Chartreský: Historie Jerusalemská aneb Děje křesť. rytířstva na výpravě do Svaté Země. Cena 30 Kč. — Paul Claudel: Patero velikých ód. Cena 25 Kč. — Francis Jammes: Růženec v slunci. V tisku. — Bohuslav Reynek: Žizně. Cena 20 Kč netto. — Letorosty. Sborník Družstva přátel studia. Vychází ve volných lhůtách.

Členský příspěvek ročně 60 Kč. Členové obdrží veškeré knihy „D. P. S.“ s 33—40% slevou.

Přihlášky přijímá a knihy expeduje:

Knihkupectví U ZLATÉHO KLASU
Praha II., Spálená ulice číslo 15.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhlídal: Znám ten kraj, kde banácké palmy kvetou? (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutínov: Šlehy a něhy. Cena Kč 1'80.
Svazek 3. J. Holer: Povídky z Kopanic. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Cena Kč 2'10.
Svazek 5. Gabriel Ronaj: Ve městě. Hra. Cena Kč 1'70.
Svazek 6. Em. Masák: K branám věčnosti. Literární studie. Cena Kč 5'20.
Svazek 7. Jaroslav Řebulka: Ministranti. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konářík-Bečvan: Nedobrý. Kresby z Valašska. Cena Kč 3'40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: Pěl pláček. Básně. Cena 5'20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: Co v duši zaléhalo. Básně 1914—1919. Cena Kč 8'50.
Svazek 11. Alois Lang: Otec pouště sv. Jeroným. Jeho um. profil. Cena Kč 17'—.
Svazek 12. Jar. Hruban: Pout do Ravenny. Zápisy o vzestupu duše. Román. Cena Kč 15'50 s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.

Tiskem Arcibiskupské knih- a kamenotiskárny v Olomouci.

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

s PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ: IX. 1921

čís: 10-12

OLOMOUČ

„ARCHA“

SPŘÍLOHOU

„ARCHIV LITERÁRNÍ“

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hraňovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. - Na „Archu“ s „Archivem“ předplácí se ročně Kč 36.—, půlletně Kč 18.—, čtvrtletně Kč 9.—. Jednotlivá čísla jsou po Kč 3.50. - Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. - Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. - Za vydání odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 10.—12. VYŠLO V PROSINCI

Obsah „Archy“ čis. 10.—12.: Marie Kavanová: Pozdravy svatých. Kouzlo. Prokop Holý: P. Luis Coloma S. J. Dr. J. Slabý: Přehled staroegyptského písemnictví. Jaroslav Hruban: Zlomek dramatu. Smrt Angelica de Fiesole. Václav Jedlička: Šťastí smutné jabloně. Jan Fr. Hruška: Ve světle víry. Eugen Klaudius Kletus: Poselství. F. Odvalil: Bible vnuček. Je to ještě písnička. Dr. M. Ottonello, přel. Al. St. Novák: Nauka o očistci u sv. Kateřiny Janovské a u Danta Alighieri. Eugen Klaudius Kletus: Sen. V. Bělohávek O. Cr. Mešní píseň o Beránkovi. Fr. B. Děrda: Sestry v nemocnici. Prokop Holý: Z církevní poesie řecké. Posudky knih. Okna.

LISTÁRNA REDAKCE.

Pro nový ročník „Archy“ mimo příspěvků, které byly oznámeny už minule, chystáme studii o životě a díle francouzského katolického vůdce magra Alfreda Baudrillarta z pera *Jos. Handka*, studii o Paul Thureau-Danginovi od téhož, básnickou hru od *Fr. Střížovského* „Zázrak“, „Londýnské obrázky“ od *dr. A. B. Dohalského*, jenž také poslal básnické práce, básně od *Fr. Leubnera*, *K. Dostála-Lutinova*, studii *F. H. Bukovce* „Kniha se sedmi pečeti“ atd. Jiné práce a příspěvky máme teprve ohlášeny nebo slíbeny.

Náš spolupracovník Jan Karník (lékař dr. J. Svítěl) vydal u knihkupce Khuna v Novém Městě svůj románek „Soumrak rodu Jamborova“, který vycházel v našem „Obzoru rodinném“.

Marie Kavánova:

Pozdravy svatých.

Ne neumřeli. Jejich duše drahé
obláčky plynou s prozářením hvězd,
pohledy jejich jako jitro vlahé
shlédají věrněj než my na ně z cest.

Dál, zrovna žijí . . . Jejich láska tady
měkkounce ltbá naše umdlent,
stihá nás všude, květemi syje sady,
jak rosa voní v luzích našich dní.

Jich hlasy sice nové mají vlny
a jinak znějí než v zajetí těl,
i plané růže kalich mají pluý,
leskne se čistě jak lilii běl.

Ale k nám mluví: Matičky své líce
vidávám ve snech jako chodí duch,
když pláču jistě by zažehla svíce
a promluvila do stesknělých tuch.

Myšlenky žalné zažehnává vltidně,
s dobrotou matky sladce prosívá,
jako dlaň silná vše uchopí klidně
a zrnka útěch s láskou rozstívá.

Píseň snů zvoní nejsladšími zvuky —
slavici krassí nevypějí v luh,
že se tam chvějí nejněžnější tluky,
kterými zemi s nebem spojil Bůh.

Tajemství svatých, účast k bratřím zvedá
vlny až k Bohu, posunuje sem,
jim srdce naše odpočinout nedá,
oltáře svítí citů zápletem.

K o u z l o.

Jdou kněží Bálovi: Dál prosí, víc,
modlitby ručej jako vodopád
v pokory studně s výšin aby pad
a v kruhu ulpěl světlem zřítelnic.

Vlny jich hlavou na nejvyšší mez,
jak moře zvířené je cit,
v kruzích vždy větších, stín a za ním svít,
však marně prosí, mráček by se snes.

Dál božstva mlčí: Žízní země, běd
v suchopár sprahla živná pšenice,
nepipne ani útech pěníce,
kde života zdroj hledat naposled ?

Volati hlasněj ? Ó, jen tiše, tiš . . .
Živého Boha posli dokola,
je nevolejte, jak kdo zavolá,
s nálezem prchnou, v jinou ujdou řiš.

Jen tiše, ticho, kouzelný slov spád,
reptání, svízel z kmene bude pít,
může se někde v kořen zachytit,
kdo se pak diví hořkostem svých ztrát !

Spojení s Bohem srdce naše chrám,
tam v našich tužeb zírá útaje,
provází snění až v čin uzraje
a k našich citů tich dozírá hrám.

Jen lehce, s bázni sahat do kláves,
ne hněvu nikdy, vlny rozčeť,
jak silně srdce naše udeří,
v ozvěnách živých zmatek velký kdes.

Z modliteb listků pohádkový keř,
nadarmo žádná, každá ze tkání
pel zlatý nese Božích usmání,
vidětí div ten země nedá šeř.

P. Luis Coloma S. J.

Črta životopisně-literární.

Oslavném tomto spisovateli španělském vyrojilo se od té chvíle, kdy vyšly jeho „Pequeñeces“¹⁾, tolik senačních a nezaručených pověstí, že chceme-li z té spousty doměnek dohledati se pravdy, třeba, abychom se přidrželi znalce, který znal i autora samého osobně i jiné osoby, které hrály v životě Colomové jistou úlohu; proto vzali jsme za podklad této črty hlavně J. Caspariho, který všechny fantastické doměny uvádí na pravou míru.

Dokud vycházely práce slavného novelisty ve španělském časopise „Posel Srdce Páně“, kde je četl jen lid, nezdálo se, že by jednou tvůrce jejich mohl býti tak znám všemu světu, jako nyní jest. Ale když vyšly jeho „Cuentos“ (Povídky), a zvláště jeho „Pequeñeces“ ve vydání samostatném, zdvihla se velká bouře: s jedné strany veliké nadšení tak jako s druhé nemenný rozhořčení. Utvořily se strany — pro Colomu i proti němu. První vynášeli spisovatele do největší výše, stavíce Colomu po bok největším duchům a spisovatelům španělským, nemluvílo se o ničem jiném leč o jeho „Pequeñeces“. Občanské kruhy byly plny radosti nad tím, jak Coloma bezohledně bítuje pokryteckou a pokaženou vysokou společnost, ukazovali si prsty na osoby, které prý představuje ta či ona figura z jeho románu.

S druhé strany grandové španělští byli pobouřeni, že Coloma vybírá své typy toliko z jejich řad; byl nejednou kárán, že volí předměty tak ožehavé; měl prý takové věci rozebírat na kazaletně před posluchači dospělými; ba říkalo se, že nehodí se pro kněze, aby psal jako Zola.

Třeba přiznati, že toto jeho dílo nehodí se pro čtenáře mladé, ale také jisto, že Coloma, znající vyšší kruhy velmi dobře, dovedl je líčiti právě tak věrně. To nejsou výtvary fantasie, to jsou bytosti z masa a krve; typy, které předvádí se ve společnosti madridské a španělské vůbec — vyskytují opravdu, a kdo ji zná, ví, že hříšnice jako na příklad Curra Albornožová, nejsou tam řídky; proto projevuje neznalost společnosti španělské a jejích poměrů, kdo tvrdí, že Coloma, píše svůj román, měl na mysli osoby určité.

A mezi P. Colomou a Zolou je rozdíl nesmírně hluboký. U Zoly není nepravost hodna nenávisti a ošklivosti. Zola líčí ji zbytečně podrobně a rozvláčně, brodě se v tom bahně s rozkoší; jeho spisy jsou pro lidi mladé a nezkušené a neutvrzené mravně zhoubným jedem. P. Coloma však hřích a nepravost jen naznačuje, varuje před nimi, líče je jako něco sprostého a ošklivého.

¹⁾ Česky asi „Maličkosti“, ač toto slovo nevystihuje přesně zabarvení původního názvu; nejspíše snad: Lapalie.

Zola je novelista, Coloma je misionář. Jsou to jeho vlastní slova: „Jsem dříve misionářem a pak teprve novelistou.“ A na onu výtku, že takové věci nepatří do spisů, nýbrž na kazatelnu, odpovídal: „Může caritas (láska) být snížena? Její oděv nemůže být poskvřněn ani sestoupí-li do bahnitých, smrdutých propastí i nejvíce zamořených.“ „Nejsem řečníkem — a kdybych jím byl, poslouchali byste mne?“ — Zola napáchal mnoho zlého, Coloma mnoho dobrého. Caspari sám potvrzuje, že znal pány, jako je Jakob, od Colomy vylíčený; jeden z nich byl všeobecně a přímo označován jako Colomův Jakob; a nežli umřel — v lůně církve katolické — byl na smrt připraven právě od P. Colomy. — Zná také více osob, jako Curra, které čtením „Pequenez“ šly do sebe a nyní — jako jejich velká krajanka sv. Terezie — vynikají horlivostí ve víře i kajicnosti.

Kdo, neznaje ničeho ze života Colomova, čte jeho spisy, kde se spojuje svěží, jemný humor s hlubokou vážností i trpkým sarkasmem, bystrá charakteristika nejrozmanitějších španělských kruhů a zkušenosti životních a plastické vylíčení i nejmenších událostí s podivuhodnou roztomilostí, nevěřil by, že spisovatel může být chorý kněz, stále trpící velkými bolestmi.

Coloma býval označován jako zástupce směru realistického, arci v nejušlechtilějším smyslu; on sám však prohlásil, že „nepatří k žádné škole, a že píše jediné tak, jak mu to přichází z nitra“. Je hluboce zbožný, ale i tam, kde mluví o věcech náboženských, nezapře svého laskavého humoru; právě jeho náboženské typy bývají pravými kousky kabinetními.

* * *

Příběhy života Colomova do té doby, kdy odešel k Jesuitům, byly známy málo komu. On sám vždycky rozhodně se zdráhal o tom sdělití cokoliv bližšího. Je jen málo osob, které ho tehdy znaly, a ani ty nedovedou o něm říci více. leč že pry Coloma byl mužem světa, že se s ním sešli tu a tam na plesu nebo na soírée, že nejdříve byl námořníkem, pak právníkem, vypravují o jakémsi výstřelu — načež mladý muž náhle zmizel v klášteře. Svět byl jist, že autora „Lapalii“ zahrnala do řádu nějaká romantická a velmi tragická událost. Caspari však o tom praví: „Žil jsem v španělských kruzích, ve kterých se objevoval často i P. Coloma, a s kterými se stýkal hezmála důvěrně, to jest, kde vzjadřoval se upřímněji než jinde. ač ani tam neodložil zcela jistou zdrženlivost, jak je ostatně u řeholníka samozřejmo. Ale — nějakého velkého tajemství, nějaké tragické události v životě P. Colomy není!“

Arci, i tak je krátké jeho mládí před přijetím do řádu dosti pohnuté a pestré.

P. Luis pocházel z vážené rodiny andaluské; jeho otec byl lékařem v městě, proslaveném známou bitvou, v Jerez de la Frontera. Tam se Coloma narodil 7. ledna 1851. (Toto datum napsal sám

v dopise z 3. ledna 1892 německé spisovatelce Hedvice Wolfové, která, vydávajíc jeho spisy, vyžádala si od něho krátký životopis. Je tedy údaj španělské spisovatelky, Emilie Pardo Bazanové — 9. ledna — pochybený.) Zámožní rodiče dali všem dětem pečlivě vychováni a pak je dali studovati. Nejstarší syn stal se také lékařem a pak alkalde, měšťanostou rodného města. Mladší bratr P. Luise, Jesus (kteréžto příjmení je ve Španělech velmi oblíbené), stal se důstojníkem generálního štábu. O tomto bratrovi vypravoval kdysi P. Luis vesele, jak Jesus trpce si naříká na to, že od té doby, co Luis je tak slavný, ztratil svou individualitu; že ho už nepředstavují: Don Jesus Coloma, důstojník gener. štábu — nýbrž prostě: bratr P. Colomy. — Třetí bratr P. Luise, Gonzalo, je také Jesuitou a často býval zaměňován za P. Luise; ale Gonzalo je slavný kazatel, kdežto P. Luis řečníkem není a na kazatelnu nevstoupil; co se o tom vypravuje v předmluvě k „Lapaliím“, není pravda. Příhoda s infantkou Donou Eulalií stala se P. Monovi.

Prvního vychování dostalo se mladému Luisovi od jeho matky; výtečná tato žena, kterou P. Coloma měl vždy ve veliké úctě, vzpomínaje na ni vždy s něžnou láskou, zasíla do přístupného srdčka hochova mnoho dobrého, zvláště onu hlubokou zbožnost a obětavou dobrotu srdce, které byly hlavními ctnostmi našeho spisovatele. Zemřela u nejstaršího syna, alkalda v Jerezu.

Luis byl dítě velmi nadané; ve škole býval vždy první, při hrách vždy náčelníkem svých druhů. Kterýsi jeho životopisec a souvěkovec líčí ho takto: „Jsa živý, nadaný, bohaté obrazotvorností a vždy hotov k pošetilým kouskům, byl právě tak schopen jakékoli neplechy jako studovati — hlavně staré řeči a čísti staré klasiky.“

Když Luis složil zkoušku abiturientskou na gymnasio, vstoupil na námořní akademii v San Fernandu, a to dle některých životopisců už ve svém 12 roce. (Ve Španělech se nekladou na žáky požadavky příliš velké, a stává se mnohdy, že nadaní hoši jsou připuštěni ke zkoušce abiturientské již ve 12. roce, tak že v 19. roce je jejich příprava na život dokonána.) V San Fernandu Luis dlouho nevydržel; a spon na námořního důstojníka to nepřivedl. Ale je dosti lidí, kteří ho znávali jako námořního kadeta, a ti tvrdí, že mu uniforma slušela nemálo. Caspari podotýká, že slyšel od samého P. Colomy, že ho na tuto dráhu přivedla spíše rodinná tradice, a nikoli opravdové povolání. Na to obrátil se ke studiu právníckému a sice na universitě v Seville. Toto město, které nazývá ve svých „Cuentos“ „půvabnou Andalusií“, královská Sevilla, rozložena na březích Guadalquiviru, opásaná růžemi a korunovaná palmami jako nevěsta — Sevilla, sen básníků — to byla pravá půda, na které se mohly rozvíjeti básnické schopnosti mladého muže.

Tehdy žila v Seville 80letá spisovatelka, Cecilie Böhlová de Faber, známá pod básnickým jménem: Fernan Caballero. Mezi starou dámou a mladým, ohnivým básníkem, který na ni povždy vzpomínal s velkou úctou, vyvinul se poměr největšího přátelství,

neboť, třebaž věkem si byli tak nerovni, básnickým vzletem a duševními schopnostmi byli si velice blízcí. Luis byl brzy stálým a vítaným hostem v jejich salonech. Stačíká básník a bydlel v Alkazaru, starožitném královském paláci maurském, jež jí nabídl její příznivec, vévoda Montpensier. Colomovi stala se vzorem a idealem, jehož svědomitě následoval. A skutečně — jeho povídky, zvláště z první doby, prozrazují zřejmě vliv, jež měl styk s nadanou spisovatelkou na mladého muže. V jedné ze svých povídek: „Pátky Matky Bolesné“ postavil Coloma dobrosrdečnosti a uslechtilosti této dámy, právě tak zbožné jako roztomilé, pomník překrásný.

Také s Gertrudou Gomea Avellarda, ohnivou Kubánkou, spřátelil se Coloma; ale zdá se, že na jeho literární rozvoj neměla toho vlivu jako Fernan Caballero. — Zde chopil se Coloma horlivě práce literární; psal pro různé časopisy: El Quadelete a El Porvenir v Jerezu, pro El Tiempo v Madridě. Právnícké studium Colomovi asi mnoho starostí nedělalo: na přednáškách bylo ho vidati jen zřídka a mnozí profesori spatřili ho prý teprve při zkoušce. A přece udělal zkoušky s vyznamenáním.

Ve svých „Lapalich“ načrtl Coloma věrný obraz politických zmátek oné doby; účastnil se jich sám, a co vypravuje, z věšiny i sám prožil: dnes ples u vévodkyně, zítra milostné dobrodružství; dnes zápasy s býky, zítra literární schůze nebo premiera v divadle pak zase spiknutí před očima policie (byloť to v době restaurace, kdy se jednalo o svrhnutí italského velitele Dona Amadea a dosazení domácího dědice trůnu); vynoří se zde a zase tam, je pronásledován od policie, obtěžován domácí prohlídkou; jednou se skrývá u aristokratických přátel, pak zase přecháá do Jerezu. — Tak nám líčí souvěkovec život mladého muže, jenž pln jsa odvahy, překypuje mladistvou bujností, v prsou cítí hárající plamen nadšené lásky k vlasti, v této pohnuté době jistě byl velmi bohat zkušenostmi. — Při tom vykonal také několik větších cest.

A náhle — bez přechodu, vstoupil r. 1874 do řádu Jesuitského! Bylo mu 23 let. Co se stalo? Jednoho dne nebezpečně se poranil; jak sám vypravoval, prohlížel stříelnou zbraň, rána vyšla a koule vnikla mu do pravé strany pod žaludek. Ne tedy, jak kdosi tvrdí, do hlavy. Koule nalezena nebyla a P. Coloma musil pak každý rok k umírnutí bolesti do lázní Cestonských.

Svět, hledající všude sensací, ovšem se nespokojil vysvětlením, které dal P. Coloma sám; představuje si jesuitu nejraději jen asi tak, jak ho líčí útočná protestantka Marlittová ve svém románu: Druhá manželka, hledal za nešťastnou ránu souboj, brzy pokus sebevraždy, pak zase tajemné vražedné přeapadnutí. Pro spravedlivého historika, znajícího povahu Colomovu, nemůže býti pochybnosti, komu dá přednost v otázce: kdo je věrohodnější? Coloma či jeho — protivníci? Jistě ten, jenž byl znám jako pevný charakter, který by lži nevyslovil. A nad to: souboj, sebevražda, přeapadnutí — byly by se mohly utajiti? Jistě při tom musil býti

svědek, jenž by o události tak význačné nemlčel; musilo by následovati soudní řízení, musila by býti o tom nějaká akta. Ale nikde nic takového! Ostatně domněnka souboje nebo sebevražedného pokusu musí býti odmítnuta i z jiného důvodu: P. Coloma vzor svému lehkomyslnému, ba snad i frivolnímu životu v mládí, byl vždy katolik rozhodný a z přesvědčení a proto jistě nebyl schopen zločinů, k nimž se nechá strhnouti lehko člověk nevěřící nebo ve víře slabý.

Coloma vstupuje do řádu, oznámil své rodině, že chce vykonati duchovní cvičení v klášteře, rozloučil se s ní, odešel do kláštera — a vice se nevrátil. Co ho k tomu pohnulo? Nelze o tom vysloviti leč domněnky: nejspíše velké utrpení tělesné, bezesné noci, tolik hodin osamělosti přivedlo asi — jako kdysi sv. Ignáce z Loyoly — mladého muže k sebezpoznaní, a tak asi došel k tomu, že vše je marnost, mimo jediné: milovati Boha z celé duše a sily a jen Jemu sloužiti.

Našli se i lidé, kteří — abychom se i toho dotkli — chtějí vysvětliti jeho odhodlání, že se zřekne života světského, nešťastnou láskou. Luis Coloma býval arci za mladých let, abychom užili moderního výrazu, oddán „flirtu“. Byl vždy osobností uchvacující; jeho talent vypravovatelský — bylť nejpůsobivějším causem, jež si lze představit — jeho jemný vtíp, jeho humor, jehož nedovedlo zničiti ani nejtěžší utrpení tělesné, jeho dobrosrdečnost a opravdu dětinná prostota, kterou si zachoval při vši znalosti lidí a při vši své zkušenosti, přitahovaly k němu kde koho. Není tedy zcela pravdě nepodobno, že snad popletl hlavičku některé mladé dívky, jak bývá i ve Španělsku velmi často, že s mnohými flirtoval, ba že snad někdy probudil i hlubší náklonnost či tak zvanou vášeň. Caspari sám na příklad podotýká, že v j. pramene zcela věrohodného, že Coloma nějaký čas udržoval styky s mladou dámou, vzdálenější svou příbuznou; ale tato známost nemohla vésti k sňatku, protože oba byli chudí; proto se zrekli oba své lásky a vrátili si slovo; mladá dívka později vstoupila do kláštera. Ale na rozhodnutí Colomovo, že se světa odřekne, tato láska asi vlivu neměla naprosto.

Luis Coloma odbyl si noviciát nejspíše v Ordune, a byl r. 1882 vysvěcen na kněze. Pak byl střídavě činný v jezuitských domech v Carrionu de los Condes, v jezuitské škole Chamartinské blíže Madridu, v Malaze, v Deusto (jezuitské universitě u Bilbao) a od r. 1893 byl stále v Madridě.

* * *

P. Coloma byl vždy velkým přítelem mládeže. Dokud byl v Deusto, mívával rád kolem sebe žáky ústavu a vypravuje jim o slavných mužích, hleděl zušlechtit jejich srdce i vůli; k tomu mu sloužila i bohatá sbírka fotografií slavných hlav, korunovaných i nekorunovaných, duchovních i laiků.

Býval vždy také útočištěm, k němuž se uchýlovali v soužení svém mladí lidé; jeho dobrotu znal kde kdo, a potřeboval-li kdo

radý či útěchy, chtěl-li kdo ulehčiti srdci, starostmi stíženému, znal dobře cestu do Calle (ulice) de Isabella la Católica.

* * *

Z jeho děl cení slavná Emilie Pardo Bazanová ve své studii o něm nejvýše drobnou novelu s názvem poněkud chytlavým: „Vrabčice“. Pišeť o ní: „Mezi rozkošnými jeho povídkami zaslouží jistě palmu „Vrabčice“. Je to povídka takové energie a síly vůle, že ten, kdo ji přečte pozorně, nemůže se zarazit ani nad některými odvážnými místy Lapalii“.

Jiní dávají přednost roztomilé novelce: „Zmýlila se“. Ať tak či onak, v překladech by bylo na nejednom místě nutno místa choulolistivější a lícně, dle našich názorů příliš realistické, poněkud retušovati. Vládneť ve Španělsích dodnes ještě volnost v projevech mnohem větší než u nás — asi tak, jako bývalo ve středověku všude. Kdo o tom přečte líčení poměrů ve Weissově Apologii (tam, kde mluví o inkvisici), kdo vzpomene na Cervantesova Don Quijota a jeho činy, které by dnes pobouřily kde které policisty a žendarmy, ten se nepodiví, že tak jako je tam projev smýšlení mnohem volnější pro nás, zvyklé na censuru a samé ohledy, tak je i tam zcela obvyklo jmenovati věc, jak jest, i tehdy, hraničit-li to dle našich názorů až na — nepatřičnost.

Arci tuto volnost a otevřenou zřetelnost dovedl P. Coloma vždy postavití ve službu nejvyšší — ve službu dobra.

Přehled staroegyptského písemnictví.

(Dokončení.)

IX.

Cetně zachovaly se různé *bájk*y ku př. o myši, kterou lev nezahubil a která jej později z pasti vysvobodila; vypravování o při zvířat před božstvem slunce a pod. Zvláštní zmínky zasluhuje báika z doby dynastie dvacáté (kol r. 1000 př. Kr.) o sporu těla se žaludkem: Ve zvláštním soudním sezení hájí hlava své důležité postavení tím, že je slemenem (hřebenovým trámem) celého domu, na němž více méně všechno ostatní trámoví spočívá. Všechny údy od ní závisejí a nejdůležitější ústrojí tělesná — čelo, šíje, oči, uši, nos, ústa — nalézají se bezprostředně v hlavě neb aspoň v její blízkosti. Hlavě má člověk jedině děkovati, že je postavy přímé, že může přehlédati velké i malé...

Kromě bájek měli staří Egypťané velké zálibení v *pohádkách*. Sám farao Cheops rád poslouchával v kruhu rodinném vypravování o kouzelných činech, které za vládaování jeho předchůdcův byly vykonány. Ku konci vypravování slíbil jeden z přítomných princův, že přivede jistého kouzelníka, který všecky ostatní vypravovatele předstihne. Hned byl předveden starý Dedi — tak se ten kouzelník jmenoval — a bavil posluchačstvo různými kejkltířskými kousky.

Velké oblibě těšilo se vypravování o *výmluvném sedlákovi* (z první polovice „*Ríše střední*“, kol. r. 1800 př. Kr.):

Byl jednou jeden sedlák a vedlo se mu a jeho domovíně špatně. Aby si z nouze pomohl, naložil na svého jediného osla cennou sodu (natron) a ubíral se do města, aby ji prodal. Krácel se svým zvířetem po úzké pěšině do města Herakleopole. Nedaleko bydlel bohatý statkář Tothnacht. Byl závistivý a rád by byl připravil nuzného sedláka o náklad natronu. Za tím účelem rozprostřel přes pěšinu prádlo ku bilení a varoval sedláka, by pozorně hnál svého osla, aby prádlo nezamazal. Sedlák uhnul se z cesty na kraj pole Tothnachtovi patřícímu. Této příležitosti použil hladový osel a rychle ukousl několik hrstek obilí. To poskytlo Tothnachtovi vítanou příležitost ku zabavení osla i s jeho nákladem. Měrně prosil po čtyři celé dny ubohý sedlák o slitování... Na sklonku čtvrtého dne ubíral se do residenčního města, kde měšťanoství žaloval celou příhodu. Starosta města svolal sice soud — avšak někteří ze soudních radů byli osobními přátely bohatého Tothnacha a tak všechny obhajoby, s nevšední výmluvností sedlákem přednesené, zůstaly bezvýsledny. Pověst o neobyčejné výmluvnosti, se kterou sedlák dokazoval svou nevinu, donesla se i k faraonovi a ten rozkázal starostovi, aby nejen dal sepsati všechny obhajoby sedlákem pronešené, ale aby jej také co možná nejdéle v městě zdržel, aby tento často a dlouho se obhajoval.

Rozumí se, že farao velkodušně se postaral o rodinu sedlákovu, poslav jí potřebných potravin a pečoval též o sedláka hojnou výživou. Konec dalších řečí sedlákových není však zachován, jelikož závitky papirusový právě na konci je značně poškozen.

Pohádkový horizont staroegyptský stejným krokem rostl s rozšiřováním se státu egyptského. *První nostos* — ve světové literatuře přicházející — je vypravován v pohádce egyptské: Jistý plavec egyptský po ztroskotání lodi zachránil se na ostrově duchův, v dalekém oceáně ležícím. Mezi jiným setkal se na něm s králem hadův. Konečně po dlouhé době byl náhodou připluvší lodí egyptskou vysvobozen a do vlasti odvezen, kdežto ostrov duchů po jeho odjezdu do hlubin mořských se ponořil...

Pravděpodobně z téže doby pocházejí t. zv. *příběhy Sinuhovy*: Sinuhe byl politickým uprchlíkem. Hledal útočiště v Palestýně a Fenicii. Zde mu bylo podstoupiti zápas s obrem. Pobyt v těchto zemích líčí Sinuhe následovně:

„Strávil jsem (v cizině) dlouhá léta. Mé děti vyrostly ve statné muže, každý stal se pohlavárem svého kmene. Posel, jenž (z Egypta) na sever se ubíral aneb ke dvoru (egyptskému) na jih putoval, u mne se pozdržel. Každého jsem pohostil. Žízňivému poskytl jsem vody, zbloudilému ukázal jsem cestu, oloupenému poskytl jsem ochrany. Kníže syráské po dlouhá léta jmenoval mne vůdcem svých válečníkův. Každou zem, do které jsem vpadl, jsem podmanil... a vyzvedl poplatek z pastvísek a studní. Ukořistil jsem její (t. j. země) stáda, odvedl obyvatele a uloupil její zásoby. Pobíjím jsem její (t. j. nepřátelské země) lidi mečem a lukem, jednáním a důmyslem. On (t. j. kníže syráské) poznal mou statečnost. Povýšil mne nade všechny svoje děti, když viděl, že páže mé prokázaly se silnými...“

Zápas s obrem líčí Sinuhe takto:

„Když se vyjasnilo, přiblížila se země syráská. Její pokolení se shromáždila a její sousedé též se dostavili. Každý, kdo na zápas si vzpomenu, planul srdcem pro mne. Ženy i muži křičeli, každý se o mne strachoval. Právili: „Je kdo tak silný, aby s ním (t. j. s obrem) mohl zápasiti?“ I uchopil (t. j. obr) štít svůj a tulích a plnou náruč kopl. Když jsem jeho zbraně byl vyzval, nechal jsem kopl neškodně vedle sebe lítati, takže jedno padalo na druhé. Pak učinil mocný skok, aby mne uchopil. Vrhł se na mne, já však jsem jej zastřelil, tak, že šíp můj v jeho šíji uvázł. Vykřikl a padl na svůj nos a já jej dorazil tulíchem. Na jeho zádech vyrazil jsem pokřik vítězný a všichni Asiaté křičeli.“

Jak vidno vyznačuje se vypravování Sinuhovo svěžestí, prostou lictí země i jejího obyvatelstva. Zvláště úchvatně líčí svůj pobyt ve smrtelných bažinách deltských. Žízni jsa trápen volá zoufale: „Tot jest předchůt smrti!“ Byl zachráněn Beduiny, náhodou kolem se ubírajícími,...

Z období „Říše nové“ (kol. r. 1900—322 př. Kr.) pochází pohádka o *zakletém princí*, jemuž při narození bylo předpověděno, že „bude usmrcen buď krokodílem, hadem neb psem.“ Dějiště

této pohádky je částečně horní tok Eufratu. V pohádce této věrně zrcadlí se tehdejší poměry politické:

Princ — až do své plnoletosti otcem držený v přísné odloučenosti — ubírá se do širého světa a přichází do cizího města, kde se dovídá, že ten obdrží dceru tamního krále za manželku, kdo se vyšplhá až k jejímu oknu, ve výši sedmdesáti loket se nalézajícímu. Všichni dosavadní uchazeči zaplatili odvalu životem. Princ náhodou spatří dceru královskou, zahoří k ní láskou, vyšplhá se k jejímu oknu a představí se princezně jako uprchlík egyptský, z otcovského domu vypuzený. Král města pokouší se různými vytyčkami vyhnouti se dodržení učiněného slibu, avšak princezna je stálá ve své lásce, kterou ku sličnému Egyptanu byla vzplanula: následuje veselá svatba a vypravování různých dobrodružství, která princ zažil s krokodilem, hadem a obrem; ba i jeho vlastní pes uvedl jej v nemalé nebezpečství. Pohříchu konec pohádky chybí...

X.

Pohádky byly nejen rozšířeny mezi lidem, ony byly též čteny i na dvoře královském. Pro faraona Setha II. byl na př. napsán zvláštní exemplář vypravování o „dvou bratřích“ obsahující:

Bratři Anubis a Bytes živil se společným hospodařením na otcovském statku. Jednoho dne poslal starší bratr mladšího sourozence z pole domů, aby přinesl potřebné obilí k seti. Jelikož žena bratrova byla doma právě zaměstnána přípravou účesu — což při tehdy v módě jsoucích parukách delší práce vyžadovalo — poslala jej do obilnice, aby sobě vzal tolik obilí, kolik potřebuje. „Í šel jinoch do stáje a vzal odtud velkou nádobu, protože chtěl přinésti hodně obilí. Naložil na sebe žito a samopší (špaldu triticum Spelta) a kráčel s břemenem ven. Tu pravila (žena bratrova) k němu: „Kolik neseš na bedrách svých?“ On odpověděl: „Tři měrice špaldy a dvě měrice žita, dohromady pět měric spočívá na ramenou mých.“ Tak jí řekl. Ona (stále) pravila k němu: „Ty máš v sobě velkou sílu! Každodenně vidím tvou mocnost.“ A srdce její milovalo jej láskou mladosti. I povstala jím plná jsouc a pravila k němu: „Pojď a položme se zde na hodinu! bude ti to příjemno. Já ti za to zhotovím nový šat.“ Tu rozzuřil se jinoch jako pardál jihu...

Odmítnutá žena z nenávisti obžalovala u svého muže mladšího bratra Bytesa pravic, že ji chtěl svést. V prvním vzplanutí hněvu chtěl Anubis bratra skoliti. Ale krávy v chlévě, o které svědomitě pečoval, prozradily mu úmysl Anubisův a radily mu, aby rychle utekl na poušť pod ochranu boha slunečního. Anubis hnal se za ním, byl však zadržen zázračně objevivším se kanálem, plným zuřivých krokodílův. Bytes s protějšího břehu vyprávěl mu věrně dle pravdy celou událost a pak po léta zdržoval se na poušti jako lovec, až jednoho dne zvěstovalo mu božstvo smrt manželky Anubisovy a — aby netrávil život o samotě —

opatřilo mu na jeho přání dívku. Toto děvče — dcera boha slunce — vynikalo neobyčejnou slícností. Vůně jejích kadeří byla taková, že když jedenkrát jedna jediná její kadeř se utrhla a do vody spadla a proudem byla zanesena až do prádelen faraonových — všechno prádlo faraonovo naplněno bylo velejemnou její vůní. . . Farao zahořel nevýslovnou touhou zmocnit se majitelky tak nádherně vonící kadeře. Po několika marných pokusech podařilo se mu pomoci jisté ženy dceru boha slunce různými šperky přilákat až na dvůr královský. Zde stala se milostnicí faraonovou. . .

Zde vzpomněla si, že Bytes prozradil jí kdysi největší své tajemství, že totiž jeho srdce, od něhož všechna jeho síla i život pochází, je v jistém stromě schováno. Nevěrná žena užila nyní veškerého vlivu, aby farao kázal podehnouti cedr, srdce jejího muže skrývající, a — Bytes mrtev klesl na zem. Jeho bratr Anubis dověděl se o tom: rychle pospíšil k podřatému cedru, vyňal z něho bratrovo srdce a dal je mrtvému Bytesovi pít. Ten se probudil k novému životu, proměnil se v sílu kypícího tura a na jeho hřbetě spěchal Anubius ke dvoru královskému. Zde se dal Bytes milovnicki faraonově poznati a činil ji trpké výčitky. Jen s největšími obtížemi a pomocí neustálých proměn unikl Bytes dalším úkladům lstivé ženy. Konečně stihla ji dlouho zasloužená odplata: po smrti faraonové dal jí jeho nástupce a vlastní její syn popraviti. . .

Toto vypravování vyniká znamenitou lící staroegyptského života rolnického. Zdá se, že druhá část pohádky s dílem prvním jen viklavě souvisí.

Kromě tohoto vypravování — rovněž z období „Říše nové“ — pochází *cestovní román Mon-Amona*. Byl vyslán do Syrie, aby nakoupil dříví ku stavbě posvátného člunu boha Amona. I toto vypravování vyniká zajímavými příběhy a pěknými rysy ku př.: když Mon-Amon po dlouhé námaze byl svůj vzácný náklad k moři dopravil a na loď naložil, pojednou spatří, kterak na moři číhají lupiči námořní; ze zoufalství dá se na běhu do usedavého pláče a nářku. Kdy o tom zvěděl syrský král, byl rovněž k slzám pohnut. Aby potěšil Mon-Amona, posílá k němu svého tajemníka, jenž Mon-Amonovi k útěše přináší: „Dva džbány vína a jednoho berana. Poslal mi též Tenet-Nut, zpěvačku egyptskou právě u krále meškající, právě jí: „Předzpěvuj mu něco a nedopusť, aby se srdce jeho bázeň zmocnila.“ Poslal též ke mně a vzkázal mi: „Jez a pij a neptipusť, aby srdce tvé strach cítilo.“

Zajímavé je též vypravování o *zázračném uzdravení princezny* v mezopotamské zemi jménem Bachtan, jakož i *sedmiletém hladomoru*. Poslední zní:

„Velikou starostí působí mi ti, kteří jsou v paláci. Srdce mé celé naplněno jest starostí nad neštěstím, protože za mého času (t. j. vlády) po sedm roků nedostavil se Nil (t. j. záplava). Je málo polních plodin, nedostatek zeleniny, chybí vše, co se jí. Každý okrádá svého bližního a utíká, aby se již nevrátil. Děti pláčou, mladí lidé se vlekou, srdce starých je sehnuto, jejich

nohy jsou podlomeny, sedí na zemi, jejich páže jsou . . . Dvořané jsou bezradní. Zásobárny byly otevřeny, ale . . . a vše, co tam bylo, bylo ztraceno."

XI.

Některé z románů staroegyptských jsou sepsány již písmem *demotickým*. Zvláštní zmínky z nich zasluhuje román o *Sethonovi*:

V pozdních teprve létech vyslyšeli bohové modlitby manželky prince Sethona-Chamoise. I počala a porodila syna a dala mu jméno Sa-Osiris (= syn Osiridův). Když povyrostil vynikal nade všechny děti stejného věku nejen silou tělesnou, nýbrž také velikým důvtipem. Jednoho dne stál Sa-Osiris s otcem u okna a viděl, kterak byl jistý bohatý Egyptan za velikého nářku ku hrobu nesen; hned za ním následoval prostinký pohřeb chudáka. I obrátil se Sa-Osiris k otci a pravil: „Právě tak jako tomuto chudásovi povede se po smrti i tobě.“ S úžasem řekl Sethon: „Jsou to slova milujícího syna?“ I vzal Sa-Osiris otce za ruku a uvedl ho do podsvětí. Když byli prošli třemi síněmi, spatřili v siní čtvrté lidi sem a tam pobíhající; za nimi stálo několik oslů a požírali potravu pobíhajících. Nad jinými zase visely chleby, voda a jiné živiny, nemohli jich však dosáhnouti, protože několik mužů jím stále pod nohama půdu podkopávalo a oni se hlouběji a hlouběji propadali. V sále pátém viděli úctyhodné nebožtíky — každého na místě svém: kdo byl však hříchem poskvrněn, prosebně stál u dveří. Jednomu z nich byla stěžež dveří vražena do oka, takže bolestí křičel. V šestém sále byli shromážděni bohové podsvětí a soudili nebožtíky. Kolem nich stáli bifícové. V siní sedmé seděl bůh Osiris, po jeho pravici stál bůh Thot, po levici bůh Anubis. Ostatní božstva soudního dvora seděla dílem vpravo, dílem vlevo — právě jako v soudní siní dvora královského. Před bohem stály soudní váhy, na kterých byly váženy dobré i zlé skutky souzených. Spáchal-li kdo více zlého než dobrého byl pozřen hltoněm o hlavě krokodíl. Jeho tělo i jeho duše měly býti zničeny na věky. Kdo však vykonal více dobrých než zlých skutkův, byl přijat mezi podsvětí božstva a jeho duše vznesla se v doprovodu dobrých duchů do výšin nebeských. Spáchal-li kdo stejný počet činů zlých a vykonal stejný počet skutků dobrých stal se sluhou Sokar-Osírída, zemřelých krále. Vedle Osírída viděl Sethon státi statného, v bohaté roucho oděného muže: to byl onen chudák, jenž byl v tichém a prostinkém průvodu ku hrobu nesen. V onom muži, do jehož oka vražena byla stěžež dveří, poznal Sethon boháče, v nádherném průvodu ku hrobu neseného. I počal se Sethon zajímati o osudy ostatních v podsvětí právě přítomných nebožtíkův: Ti, kteří semo tamo pobíhali a kterým oslové potravu požírali, byli oni, kteří po čas života pozemského bez oddechu jen o tělesnou potravu a tělesné potížitky pečovali, zatím co jim jejich manželky nashromážděné statky promrhaly — takže jim posléze ani sousta chleba nezbylo; nyní na nich spo-

čívá kletba božská, protože vzdor veškerému lopocení nahromadili více zla než dobra a proto vedou i v podsvětí život podobný bývalému životu pozemskému a jsou zatraceni na věky a nikdy nedosáhnou pokrmu. Kdo za života pozemského dobře jednal — tomu se po smrti vede blaze; kdo činil nepravě, jest mu i v podsvětí spláceno zlým. Když byl Sa-Osiris vše svému otci Sethonovi ukázal, opustili podsvětí a odešli na tento svět...

Dlouhé panování boha Slunce (= Rea) je zaznamenáno v t. zv. zkazkách (pověstech) *slunečnic*. Zdá se, že pověsti tyto tvořily zvláštní cyklus. Líceň vysokého stáří Reova zachovala se v textu z období „Říše Nové“. Zní:

Bůh Ptah po stvoření lidí postoupil důstojnost královskou svému nástupci Reovi, slunci, hlavnímu božstvu svatyně heliopolitánské. Bůh Re po celou dobu svého dlouhého panování denně procházel celou říši svu, rozdávaje poddaným nesčíslné dary a vzácná dobrodíní. Vzdor těmto darům a bezpočetným dobrodíním nedovedl si získati vděčnosti ni prvního člověčenstva ni svých přímých potomků — bohův. Tento král-bůh byl do jisté míry podroben křehkostem lidským: Vysoké stáří jej zeslabilo, kosti jeho zbledly jako stříbro, jeho maso zežloutlo jako zlato, jeho vlasy dostaly barvu jako lapis-lazuli, jeho ústa se třásla, jeho sliny vtékaly na zem...

Vzpoura lidstva proti sestárlému bohu Reovi a *potrestání jeho* je vypravováno takto:

Stařecké sešlosti (Reovy) použila Isis, bohyně řádu nižšího, a hleděla pomoci různých prostředků zmocniti se velecenného talismanu Reova pozůstávajícího v tajemství jeho magického jména a dosíci tak větší moci než měli bohové ostatní. Též lidé vzepřeli se proti dobráckému vládci.

Když o tom zvěděl Re, svolal shromáždění věrných mu bohův. Výsledkem porady božské rodiny bylo: Zničiti beze všeho slitování nevěrné lidstvo. Touto úlohou byla pověřena bohyně s hlavou lvi jménem Sechet. Hned druhého dne s horlivou svědomitostí dala se do práce, až přikvačivší noc zastavila ji v díle vražedném. Tu popatřil Re na zem a užírl hrozný výsledek činnosti bohyně Sechet. Byl milosrdenstvím hnut a umínil si zachrániti zbývající lidstvo. Aby rozzuřenou bohyni uklidnil, smísl pivo a šťávu mužika božce (mandragora officinalis) s krví lidskou a rozlil část této tekutiny kolem spící bohyně. Ta když se probudila a užírla kolem sebe rozlité nápoj, vypila jej, opila se, uklidnila se a zapomněla na své oběti. Re odpustil sice lidstvu, avšak, unaven dlouhým vládařením, vzdal se vlády a uchýlil se do nepřístupných končin nad tělem své dcery, bohyně nebes, jménem Nut. Od té doby každodenně na svém člunu projíždí klenbu nebeskou...

XII.

V lékařství důležitou úlohu od dob pradávných hrála magie (čarověda). Zachovala se celá řada papyrů lékařských, v nichž

jinak osvědčené a praxí potvrzené předpisy (recepty) jsou s uměním kouzelnickým a s pověrou podivuhodně smíseny. Někteří učenci poukázali na to, že mnoho z těchto receptů až po dnešní den se udržely v t. zv. lékařství lidovém, zvláště arabském, a že mnohé z nich obsahují součástku farmaceuticky skutečně cennou.

V období „Říše Střední“ učinil jistý lékař ve spise „*Tajemná kniha lékařská o znalosti chodu srdce a o znalosti srdce, nauce o cévách*“ náběh ku theoretickému vystižení organismu lidského. Dle dávných lékařských pojmů staroegyptských bylo dvacet dva cév, z nichž — vždy dvě — vedly do prsou do nohou, do šije, do rukou, do těla do čela, do krku, do obrví a do nosu, do pravého a levého ucha. V pozdějším přepracování, jež zmíněnou knihu v druhé polovici „Říše Střední“ mělo povznést na vyšší vědy tehdejší, bylo toto dvoudílné rozdělení provedeno ještě důkladněji: Čtyři cévy vedly k nozdram, čtyři šly k spánkům, čtyři k hlavě, dvě k obrví, dvě k pravému a dvě k levému uchu. Ke každé ruce a noze vedly cévy tři — pravděpodobně odpovídající kloubovým počítanému rozdělení; dvě cévy vedly k údům pohlavním, dvě k ledvinám, čtyři k játrám, čtyři ke konečníku a slezině a rovněž čtyři ad anum (řiti). Z právě vyjmenovaného počtu vysvitá, že počet cév byl zvýšen na čtyřicet osm. Ze zácpy cév, jich zahrátí, zachlazení atd. povstávaly různé nemoci.

Další pokrok lékařské vědy staroegyptské jeví se v silnějším zdůraznění nauky o ústrojí vnitřním, v promyšlenějším pořadu jednotlivých údův, zvláště však v úloze srdce jako východiště našeho cévstva. Jednotlivé cévy — voditelky hlenův (šlemův) byly rozděleny na čisté a nečisté. Avšak nad tento pokus jednotného výkladu poruch všech funkcí životních se starý Egyptan nepovzněl. Jisto je, že za všechny úspěchy děkuje lékařství staroegyptské jedině a výlučně *zkušenosti praktické*, nikoliv však nálezům theoretickým aneb synthetickým (souborným). Kdo by se chtěl o lékařství staroegyptském informovati důkladněji, nechť objedná si dra Oefele „Sammelmappe für die fliegende Mitteilungen zur altägyptischen Medizin“, Bad Neuenahr 1896 a násled.

Z proslulé „*moudrosti egyptské*“ zachovaly se celé sbírky různých prúpovědí, z nichž některé pocházejí z dob prastarých. Jejich účelem bylo dáti návod k úměrnému chování. Tyto knihy prúpovědí jsou sepsány ve formě poučení, které dává otec synovi. Prúpovědi *Gemnikajovy* (z konce dynastie třetí — kol. r. 2900 př. Kr.) vynikají poučeními, varujícími zvláště před nestřídmostí, zpupností a mnohomluvností. Zdá se, že tato kniha v dobách pozdějších nebyla mnoho čtena. Zato velké oblibě těšila se *Ptahhotepova kniha propovědí*. Tato kniha pocházela z občasí dynastie páté (kol. r. 2500 př. Kr.) a byla s oblibou čítána ještě v období „Říše Nové“, ve kterém byla ještě znova spracována. Některé z výroků Ptahhotepových — starce jednou nohou již v hrobě stojícího — mají platnost nepomíjející, na př.:

„Věděním ať nezpyšní srdce tvé! Báv se s nevědomým týmž

způsobem jako se vzdělaným. Chceš-li s domem, do kterého chodíš, pevněji utvrdit přátelství... střež se přiblížit se ženám. Přisvoji-li si syn řeti otcovy, pak žádný z jeho záměrů s účinkem se nemine..."

V občas „Říše Nové“ byly sepsány též podobné spisy, avšak již v nové formě literární — v podobě *dialogů*. Tato nová forma objevila se již na sklonku „Říše Střední“ v knize „O životě přesyleném“ jakož i v krátkých rozmluvách v t. zv. *Textech pyramidových* obrazených. Příklady několika takových průpovědí:

„Tělo člověka je objemnější než stodola: jeť plno různých odpovědí. Vyvol dobré a prones je, zlé však uzavři v těle svém. Matce dávej hojnost chleba a nos ji jako ona nosila tebe. Posílala tě do školy, když jsi byl vyučován ve psaní, denně pečovala o tebe chlebem a pivem z domu svého.“

„Povyk v domě Božím jest ohavnost. Když jsi se pomodlil se srdcem přání plným, kteréhož (t. j. srdce) všechna slova tajná jsou, pak vyslyší (Bůh) přání tvé, pak naslouchá, co pronášíš, pak přijímá oběti tvé. Vylévej vodu za otce i matku (= obět výlevná) v hrobě údolí odpočívající pouště..."

Na konec ještě se krátce zmíním o *památných kamenech* příslušníků *stavu středního a nižšího úřednictva*. Na kamenech těch jsou napsány písně a modlitby hlásající, že bohové skýtají lidem a zvířatům život, dých a potravu, že v bídě a nouzi pomáhají, utiskovaných se ujímají, že dobré a zlé rozeznávají, že hřích, křivou přísahou a bezpráví na bezmocných páchaná přfsně trestají; vůči kajícím jsou však milosrdní a rádi slyší toho, kdo upřímně o pomoc se k nim utíká. Příklad:

„Pěji chválu jeho (t. j. Amonovu) jménu, veleblím ho až do výšin nebeských a až do šířky půdy zemské. Zvěstuji jeho moc plujícímu dolů po vodě a nahoru proti vodě. Kořte se před ním! Zvěstuje o něm synu a dceři, mocným a slabým! Hlásejte ho pokolením budoucím, těm, kteří ještě nejsou! Hlásejte ho rybám v řece a ptákům nebeským! Zvěstuje ho tomu, kdo ho nezná, jakož i tomu, kdo jej zná! Kořte se před ním!“

„Tys Amon, mlčící pán, volání chudáka slyšící. V trápení volám — a ty přicházíš, abys mne zachránil; ty dáváš mlému dech a zachraňuješ mne v bídě se nalézajícího. Tys Amon Re, Théb pán..., volá li kdo k tobě, zdaleka k němu spěcháš.“

Pisat Amonemopet modlil s k Amonovi:

„Blaze tomu, kdo před Amonem sedí; spěchat (Amon) k mlčícímu a zachraňuje chudého; skýtá těchu každému, jež miluje a připravuje mu libé státi na západě thébském..."

(Amonemopet) dí: Ó bože můj, bohů pane, Amone-Re, Karnaků pane, podej mi ruku a zachraň mne! Vyjdiž jako slunce a obživíš mne. Tys jediný bůh, jemuž rovno není. Tys Re na nebesích vycházející, tys Atum, lidstvo stvořivší. Ty slyšíš úpěnlivé modlitby k tobě volajícího, ty od násilníka osvobozuješ, přivádíš Nil k obyvatelům jeho. Vycházíš-li — oživuješ lidstvo; jejich (t. j. lidí) srdce oživují, když vidí, že i kuřátku ve vejci

vzduch přivádíš, lidi i ptactvo živíš, myši v dírách právě tak jako hady a blechy. Dejž mi krásný pohřeb po mém stáří, nechť se mi blaze vede v ruce tvé..."

Dozorce nekropole thébské, jménem Noferabu, dal se znázornit, kterak klečí před kapličkou, v níž sedí bůh Ptah. Po obou stranách obrazu boha jsou vypodobněny čtyři lidské uši a dvě oči na znamení, že Ptah vše vidí a vše slyší. Pak následuje modlitba Noferabova, ve které lituje, že kdysi křivě přísahal:

"... Jsem muž, jenž u Ptaha, pravdy pána, křivě přísahal; zato dal mi za dne temnoty (t. j. neštěstí) vidět. Zvěstuji jeho moc tomu, kdo ho zná, jakož i tomu, kdo jej nezná, slabým i mocným: Kořte se mu, pravdy pánovi! Nepřehlédneť žádného hříchu žádného člověka! Varujte se jméno Ptahovo křivě jmenovat! Kdo je křivě jmenuje — zhyne.

Když jsem se nalézal v jeho (t. j. Ptahově) ruce, byl jsem jako pes na ulici. Dal mne hlídati bohy i lidmi jako člověka, jenž proti pánu svému spáchal čin zhnusení hodný. Ptah, práva pán, je spravedlivým vůči mne: potrestalť mne. Budiž mi milostiv a dejž mi spatřiti svou milost!"

Zlomek dramatu.

(V hrobce Gally Placidie v Ravenně. Mistr Giovanni opřen o náhrobek Valentiniánův. Šero pozdního večera.)

Chtěl věřit bych, že šestnácte tvých jar
svým vonným dechem klenbu stvořilo,
jež v noci vzplane září tajemnou;
chtěl věřit bych, že dávný mistr kdys,
jenž svaté zdi tu zdobí věčností,
že dodnes vane z nich a rájů sen,
u vytržení božský zřel tvůj zrak,
když Boha prosil, by mu ruku ved —
však jedině vím dnes, čím žiju v smrt,
že vlna lásky zduší srdce mé,
že propast bolestí mně v zmučené
zas srdce hloubí; v nekonečnou moc
bych vše moh' dáti, vzpíná se můj duch,
Tvůj trůn chce, Bože, v šílení zvát svým — — —
ó, Bianco slyš, můj zpěv jest láska má,
můj pohled modlitba, jak šeptám ji,
když nivy zašlých rájů zřítelnic
z tvých svatých vzplanou mi. Ó, chvíli těch,
kdy ruky tvoji drahé dotknutí
mne vyzářilo v ducha vesmíru,
kdy u tvých nohou tak jsem velký byl,
jak závatné je štěstí, hoře zas,
když v srdce lidské vejde tajemné.
Proč právě tebe musil potkat jsem,
proč záření té krásy, jejíž lesk
se v tisícerych láme paprscích,
by tisíckrát byl slepým zhanoben,
proč z krásy té mně tryskla vůle zlá,
bych skryl ji v svatyních, jež budovat
by Spasitelů nekonečný řad
jen v dálavách tam v Otce Nezpytna,
jen v modlitbě před mukou poslední
požádal matně v touze synovské.
Na vlnách vonných měkkých kadeří,
na růžích rtů, v nichž něžná pokora
se snoubí s trpkým jasem poznání,
v něž hebký padá stín té dobroty,
jež ztělesněna dímá v srdci tvém,
v tom mírném svitu svatých zřítelnic,
na doteku tvé ručky andělské
spocívá tichým křídél šuměním,
jak motýl tropů krásy tajemné,
vše milostí co člověk rozumí,

vše požehnáním co kdy nazývá,
i rosa, která posvěcením jest
a někdy, zřídka, tichem věčnosti
se slunným mírem v duši rozplývá.
Síť harmonie, v níž Bůh bytně sní
a která vesmírem se troskotá,
se v bytosti tvé božské zrcadlí
a Bohem vane z duše andělské.
To vše jsi ty a to zas život můj,
a vidím tak, jak očištěný duch
těch šedých světců ve svých modlitbách
kdes v hrobce kláštera zří milostí,
mně v Tobě mluví o své jsoucnosti,
nad mořem zloby, jako bílý květ,
pro naděje a opět zoufání
se týčí k nebi v touze šířavé,
po věčném míru šlehet káže mi.
Ó, zbav mne člověka, ó Bože, zbav!
— Jak zbavit se? Aj v snění souzvuků,
kdy mizí odlišení řád a stesk,
kdy světlem věčným duše před Bohem
se v mdlou mlhu lásky vnořuje — — —

Smrt Angelica da Fiesole.

Dech těžký tak a srdce slábne v hrudi,
můj posle lni máš odkaz Florencie,
zvon velebně dnes ku průvodu bije
a ze snů těžkých lid můj drahý budí.
To naposled a brzy, zdá se, zvony
nad rakvi mojí vyzváněti budou,
snad někteří, již vesele dnes hudou,
snad zapějí mně pohřebními tóny.
Má Florencie, jak divný život skrývá
se ve tvých zdech, ty svědku slávy steré,
zda bude vykoupení chvilte šeré,
zda odcíněna jedna bude vina?
Co zašlo vše — a nevzpomínám v touze,
co zašlo mi. buď Bohu poručeno,
Zde po letech mne volá mnohé jméno,
tu budi se, co dřímalo tak dlouze.
Jak nový život zevšad dnes se řine,
ba minulost se s dneškem v duši pojí,
dnes volnost mám, jsem skončil práci svoji,
zda věčná spása po ní s nebe splyne?
Ó, kolébko, Florencie, rakvi moje,
co dalaš mi, co urvalas mi zase,
co úsměvů mně kynulo v tvé kráse,
a celý věk snad marného dnes boje.

Nad tebou bezstarostí slunce jáás
 vždy, Florencie libá, v kráse nové,
 mně marní snad ti všichni byli dnové —
 kdy z barev vykřiknout mělo slovo: spása! —
 Tak třicet let dnes zpátky! divno věru
 by mnohému as bylo tu mne žítí,
 mne, mnicha dnes, jenž rozkoše chtěl pítí
 a modlitbou jen vzdychal k lásky šeru.
 Jsem Fiesole, v tom život, obět celá:
 a dal jsem vše, co jen jsem mohl dátí,
 můj dětský zrak se vděkem nechtěl smátí,
 teď pláče však, by duše pokoj měla — — —
 Jak dobrý byl a šlechetný a věrný,
 jak miloval tu radost, která vzplála
 mu v lici mé. Jak bídná smrt ho sklála,
 můj v chladný hrob si nesl nevděk černý.
 Již zavírá se kniha, přišla chvíle,
 kdy spravedlnost věčná soud svůj nese,
 snad nebes brána otvírá se v plese,
 snad zalíbí se Panně u mém díle!
 Co děje se, že lid tak v rozčilení
 teď chvátá sem i kněží sbory celé
 a písně slyším, nikdy mi tak vřelé
 v své zbožnosti vatřic nejásalo pění.
 Co stalo se? Co vše by znamenalo
 dnes ve Florenci velké svaté hnutí,
 co jest, že srdce nepokojné nutí
 mne tázat se, jak zvěstí by se bálo?
 Tam obraz v průvodu, sám mnich ten svatý,
 můj biskup zpívá, pomáhá jej nésti,
 on stafec vetchý, sám se dával vésti,
 dnes jako muž jde mládi jarem jatý.
 Zda možno bylo by? Snad s nebe klesá
 na křídlech lásky věčné slitování,
 snad Matky Boží kyne pousmání
 a vykoupený jeden v nebi plesá!
 Snad znamení, snad pokyn s nebes výše
 se snesl k pokání, jež v barvách zpívá,
 snad Marie se vlídným okem dívá
 i na mne již a žehná dílu tise.
 Ó, Maria, mých smutků požehnání
 z Tvých božských zraků kyne v celu šerou,
 hle, již mi svitá, milosti a věrou
 se k bědnému, mně, vykoupení sklání.
 Ó, Panno požehnaná v božství skrytě,
 ó, hvězdo, která z žití mraků svítí,
 ó, blažení, jimž po cestách Tvých jíti
 červánků věnem dáno na úsvitě.
 Ó, Maria, mnich bídný k tobě vzplíná

své ruce hříšné, viny své chce smýti,
 z Tvých božských nových utrpení píti
 chce kalich — dávná smířena jest vina!
 Ó, Maria, ta krásná snění dlouhá,
 Ty pláče k nebi duše roztoužené
 a věčný mír té vlasti neproměnné,
 má po Tobě, aj, hoří svatá touha.
 tvá služba, královno, jak sladká jestí,
 nic nežádáš než věčný život jeden,
 a k branám slávy velký zástup veden
 již vidím tam a omdlévám v to štěstí. —

Václav Jedlička:

Štěstí smutné jabloně.

Strom jabloně jsem uzardělý
 červenobílým jarním snem,
 já vězeň zahrad rozprostřel jsem
 síť větví bláhov za sluncem.

Strom jabloně jsem uzardělý,
 že bezděky jsem slunce jas
 já zajał v košatých svých větvích
 nad touhou v stínu sedmikrás.

Strom jabloně jsem uzardělý
 svou nevědomou prostotou
 nad bludných oblak rajskou bájí,
 již z červánkových dálí jdou.

Strom jabloně jsem uzardělý
 lakotou ratolestí svých,
 že zapomněl jsem darovati
 nach sledních jablek ukrytých.

Strom jabloně jsem uzardělý
 chudoby svojí bohatstvím,
 že ozdoben jsa zlatem skvostů
 včel v slunci nádherou se stkvím.

Strom jabloně jsem uzardělý
 nevýslovnem svých myšlenek,
 že básníku hvězd pádem daru
 jsem půli pravdy pouze řek'.

Strom jabloně jsem uzardělý,
 že korunou mou hvězd zřítí svit,
 nic živé — že jsem štěstím zkvětí,
 kořeny v srdci země skryt.

Ve světle víry.

(Dokončeti.)

Kdo můžeš, jdi ještě o krok dále: Sleduj rozvoj básnictví s látkami náboženskými, jež právě za našich časů do-
bývá si alibně svého práva v literatuře světové a i u nás má již celou řadu mladých nadaných pěstitelů i věrných
čtitelů. Začni se pozorně na př. do „Modliteb básníkůvých“ od
Xav. Dvořáka, rozkoš tvá z požitku nejčistší krásy poroste, že
se nebudeš chtít od těch veršů, zpívajících o ideálech nejvzne-
šenějších a tudíž i poesie nejhodnějších ani odtrhnouti. „Utěcha
srdce“ od téhož autora naučí tě modlitby své poznášeti na básně.

Jinou radu předúležitou vnučuje křesťanu pravému všeobecná
neukáznenost v nynější společnosti a to od rodiny a školy až
do institucí státních: Příteli, buď ochráncem církevní kázně! Jako
ctíš vlast matkou, hledíc k životu časnému, tak cti církev
matkou pro život věčný. A jako matku ji poslouchej, máje na
paměti, že čemu učí, co ti radí co prikazuje, to vše přejala
s učením Kristovým a v jejím hlase že slyšíš hlas Kristův. Čin
rozdíl mezi církví a nehodnými kněžími; nelekej se, že i takoví
dostanou se ku převznešené službě Boží. Vždyť Kristus tě na
to připravil i skutkem, máje mezi dvanácti Ji. láše, i poučením
o pastýři dobrém a nájemníku. Duch církve nepodlehne nikdy
zkáze, jest původu božského; kněží zlí, zavedení a zavádějící
jiné, jsou sice přítěží a pohoršením církvi, ale církev kněží la-
komců, pijanů, chlupíků a jiných nájemníků zásadami svými si
nevychovala. Takové vnutila církvi upadlá společnost, doba. Ne-
věděli oni a necitili nikdy, že brně Kristovo jest lehké a jeho
jeho sladké, nepříšli z povolání a nájemník utíká, neboť nájemník
jest. Co bys se tedy takovými znepokojoval, mátl a zarmucoval?
Obrať raději oči své i srdce za těmi kněžími, dik Bohu mnohými
a mnohými, kteří třeba skrytě působí, ale obětí celou, obětující
se Bohu a péči o spásu duší nesmrtelných. Najdeš mezi nimi
učenost, umění, pokoru, štědrost, naleznesh charaktery vzácné,
jimž služba evangeliu dodala uslechtilosti a úcty nejvzácnější.

Podobně musí spravedlivý Čech divati se na historické krivdy,
jimž se prohešili někdy na národě našem kněží národu cizí nebo
odcizeni. Ne církev tím vinna, ale osoby její, nehodné svého po-
slání; neboť ne v duchu církve, ale proti církvi jednal všichni, jimž
vina opravdu vyčítati se smí. Ostatně, bludní tito duchovní, ublížili
mnohdy církvi více nežli národu, neboť co příkoří, výčitek maty
bylo a jest dosud církvi snášeti za tyto viny cizí, zvláště, když
zlomyslně často využítkováno proti ní i chyb nedokázanych nebo
i vymyšlených a zveličených. Zloba nepřátel církve obrací se
pak záhubným ostřím proti národu samému, podtinajíc svorný
rozkvět osvěty vůbec s osvícením náboženským a rozsévají svár
a nenávisť a rozvrat jednotné národní síly. Máme hledati, co nás
spojuje a sílí, ne co rozdvouje a tříští. Výstrahu vážnou měli by

tu duchové bouřliví slyšeti od cizince. Smiles v „Charakteru“ praví o vlastenectví, jež se jeví v kríklounství, v praporech a písničkách, v stálém přetřásání krívd dávno minulých a dávno nahrazeného bezpráví, že jest největší kletbou, jež kteroukoli zemi stihnouti může.

Co všechno nám jen církev dávno nahradila za ony své služby neblahé skrze apoštoly pravé. Už hned šťastným vřtipem vyšší kultury křesťanské na mravy pohanské, jež nás uchovalo smutného osudu bratří Slovanů polabských! Dále, pěstováním věd, péčí o školy se všelikými uměními, jedním slovem, šířením všestranného vzdělání, kdy ještě dávno někdo jiný u nás o tyto věci se nestaral. Zázračný a jedinečný akt v dějinách lidstva nebem samým pozhňaný — probuzení českého národa, jest z největší části zásluha a dílo obětavého nadšení vlasteneckých kněží buditelů. A komu toto všechno k uspokojení a uklidnění mysli nestačí, k tomu velkomyslnost se nabízí zásadou: Velkét jest milovati, ale větší odpouštět!

Jsou také mnozí věřící, kteří jsou ochotni vyznati vždy a všude viru svou, ale místo církevní kázně a poslušnosti jsou samá kritika a odsuzování řádů a ustanovení církevních. Slyšíme od nich nejčastěji chváliti a příliš optimisticky si představovati církev původní, kdy prý platilo jen písmo sv. Kdyby četli jen skutky apoštolské a listy jediného sv. Pavla, poznali by brzy, jak málo vědí a jak sebe i jiné klamou. Zdáli sv. Pavel nevytýká těm prvním křesťanům, že na př. od večere Páně jedni odcházejí lační, druhí opilí? A k jak hojným ustanovením ba i k pffným trestům museli sahati apoštolové i jejich nástupci, aby uhájili v rostoucí společnosti církve ducha učení Kristova.

„Přec s dogmaty, kterých si nadělali kněží!“ slyšíme volati pyšně a nerozumě. „Bible je základem, ta křesťanu stačí!“

Blud vedle bludu, nevím, více-li nerozumný či zlomyslný či obojí v něm zároveň. Každý silný spolek, má-li růsti a platně působiti, musí míti pevné a přesné stanovy pro všechny členy bez výjimky a výjimky závazné. Trvá-li spolek takový, nové doby, nové poměry nutí, že se stanovy jeho mění a doplňují. Co v malém stanovy pro spolek, jenž má trvat a žít, to jsou dogmata pro nečíslnou společnost církve, obsahující a spojující lidi nejrůznějších povah všech národů. Nejen právo, ale povinnost bedlivou a stálou má církev učiti ve stanovení dogmat, řádů, nařízení všem údům církve závazným a všem křesťanům ctihodným a svatým.

Písmo sv. jest ovšem a musí býti základem poznání života každého řádného křesťana, ale k tomu dodatí jest: Písmo pojmané a vykládané v duchu od církve uznaném. Bludaři a sektáři všech věků ukazují svými úmysly a naukami často úplně protichůdnými, kam až tu může zablouditi rozum kusý, zavede-li jej pycha od církevní oddanosti a poddanosti. A u nás právě jsou tyto důkazy smutné až osudné. Od vystoupení Husova za několik let máme tu několik sekt, vycházejících vesměs od Písma,

ale sobě tak nepřátelských, že dochází až na Lipany, kde sektář sektáře, bratr bratra rubá. A v sektách vznikaly nová štěpení, nové bludy, až Žižka sám musí výstředníky mečem potíratí — boží zástup, Adamity —. Byla-li kdy společnost, která obzvláště znala a ctěla Bibli a dle ní i nejpřísneji chtěla žítí, byli to jistě z celého křesťanského světa naši Čeští bratři. A hle, že dogmat nedbali, že po této stránce byla ústava jejich chybná a chabá, octli se na scestí a neudrželo jich ani Písmo ani nepřísnejší morálka.

Spravedlivý a osvícený křesťan, ať jest národa kterého je, při dobré vůli nebude nikdy postrádati poznání a uznání, že církev jakožto instituce Kristova působila blahodárně, ať už byli lidé, skrze které působila, ideám jejím platnější či, bloudíce sami, byli a jsou jí na obtíž. Patrně tu, jak vedle lidí i nad lidmi vládne v ní duch vyšší, božský, duch Kristův, jehož moc a síla září z evangelia každé duši dobré vůle tak tajemně a vítězně, že bláhové jeví se všechny útoky proti církvi: Nikdo nikdy církve Kristovy ze společnosti lidské nevyvrátí a kdyby Pán dopustil, aby ji nepřátelé sklíčili tak, že by zase nebohá a chudá stála před světem, jako kdysi potlačená vyšla z katakomb, bude to jen pro obrodu jejího blahodárného působení a její slávy. Já věřím v nadpozemskou sílu učení Kristova, že ono muselo by obrodit nejen potlačenou církev, nýbrž i upadlý svět, kdyby i jeden jediný kněz tu zbyl, jenž by křesťanské učení opravdově hlásal.

A proto pryč s nedůvěrou, pryč s pochybnostmi lichými, poslušně a ochotně konejme všechny povinnosti, jež nám církev ukládá a zdůrazňujeme si při tom zvláště všechno, čeho nám v přítomné době a v okolnostech, v nichž každý žijeme, zvláště třeba. Především pak chytíme se ruky, jež nám za našich časů církev podává, vedouc nás s obnovenou horlivostí k účtě Nejsvětější Svátosti Oltářní a ke všemu, co s tímto nejvznešenějším odkazem ze života Páně souvisí. Zkuste sami a přesvědčte se, jaká neobyčejná slast a jaké vzácné povznesení ducha je v denním sv. přijímání, jehož milosti můžeme vždy jinem, třeba i za své drahé zemřelé obětovati. Přesvědčme se, jakou tajemnou mocí působí vlastní dobrovolná osamocená návštěva Nejsvětější Svátosti Oltářní. Kněz adorator, který třeba v poslední zapadlé visce otevře si k takové chvíli vzácné duchovní slasti svůj kostelík, přesvědčí se, že bude vycházeti od těchto návštěv Vězně Nebeského, který z lásky k nám v svatostánku vězniti se dává, čekaje na návštěvu naši, opravdu skoro zázračně posílen pro vznešené povolání apoštolské, povýšen jsa nade všechnu zlobu a hanu, která mu povolání to ztrpčuje a znesnadňuje; bude odcházívat vždy Kristu blíž, vždy více knězem, platným a šťastným knězem. Ano, jsem jist, že kněz adorator nebude na ty chvíle do svého kostelíčka chodívat dlouho sám. Příklad jeho bude svítit na cestu.

Z obrozené a posílené účty k Svátostnému Ježíši vyrostla takřka sama sebou šťastná a dalekosáhlá myšlenka eucharistických

sjezdů, dílem krajinských, dílem i pravidelných kongresů světových. Vzklíčily ze zrna hořčičného, z vnitřné, řekl bych skryté úcty a lásky jednotlivých duší Kristu Pánu oddaných a rozrostly se na venek, uchvátily společnost věřící a překvapily nevěřící, dosvědčující veřejně a okázale činnou a obětavou silou novodobého křesťanství, jež tu k osvědčení víry svolává a svádí přes nekonečné obtíže křesťanské davy z nejbzdálenějších dílů světa. A velevýznamné jsou i kněžské adorační schůze krajinské, jichž stále přibývá a jež se tak utěšeně daří. Setkávají se tu a poznávají kněží navzájem, vidí jejich krásný příklad i účastnění věřící a tak si odnášívají všichni posilu a povzbuzení pro život ve světle víry tak vznešené a trvalé, že by se ho dnes nedohledali nikde jinde. Nevěra stojí tu před tímto novým zjevem náboženským malomocná a tupá.

Při tomto veřejném osvědčování víry, vprošuje se takřka myšlenka příbuzná, nepatrná na pohled, ale významná ve výsledcích: Křesťané, obnovujeme po ctihodném zvyku předkův náboženské průvody a procesí, zejména na poutní místa, která obyčejně bývají na vyvolených místech, se zvláštní půvabnou přírodou. Místo dlouhého přesvědčování ať mluví skutečný příklad. Vyjel jsem si kdysi za krásného letního dne, jen pro pouhé osvěžení, do odlehle lesnaté krajiny, kde ve stínu košatých borovic stála stará Mariánská kaplička a vedle ní studna s hojnou křišťálovou vodou. Bylo mi jak náleží milo o samotě v tom útulném zátíší, ale nebyl jsem dlouho sám. Za chvíli slyším hromadný zpěv, nábožnou píseň; hlasy rostou, až přede mnou se objeví malé procesí vedené starcem, který ku podivu lehce předzpíval a jásoval písničkou mariánskou. Procesí vstoupilo do kaple, vykonalo si pobožnost, ruženec a litanií loreťanskou. Pak se rozlezi a rozsazovali do stínu ke studni, jak komu bylo libo, vybírali přichyštěné pokrmy a zapíjeli svěží vodou. Byly tu i matky s kojenci na klínech. Zvláštní, překvapující a milý obrázek. Vzpomínal jsem na skvostný obraz, který jsem kdys před tím viděl: zástup rozložený kolem Pána Ježíše při kázání na hoře...

Když si byli prostí lidé odpočinuli, vešli znova do kapličky, modlitbou rozloučili se od Matky Boží a potěšení, posílnění s radostnou písní, jak přišli, odcházeli.

Znal jsem tu ves a počítal jsem, že v procesí bylaúčastněna asi čtvrtina obyvatelstva. Druhá čtvrtina, počítal jsem, zaneprázdněna domácností a dobré dvě čtvrtiny jsou — v hospodě. Ti tu za odměnu své náboženské horlivosti — nehleď ani, že skutek jejich zapsán v knize života — prošli se na milém slunéčku, osvěžili se vůní lesa a v čistém vzduchu, občerstvili se zdravou, pramenitou vodou i pokochali a ušlechtili se pohledem na Boží krásu ve volné přírodě. Posílnění pak tělesně i duchovně, beze všech výloh a útrat vrátili se do svých domovů. Onen dvojnásobný počet po hospodách, dusil se celé hodiny v dýmu a zápachu, mnozí se i rozčilovali karbanem nebo planými hádkami, otravovali se alkoholem a na konec někteří snad až v noci s těž-

kými hlavami a prázdnými kapsami přicházeli domů tělesně zemřelí, duševně rozervaní, že se leckterý nevzpamatoval ani třetí den. Zavíral jsem své uvažování: kdybych nebyl věřícím křesťanem, musil bych pro obnovu takového ctihodného zvyku společných průvodů na půvabná poutní místa horliti jako člen Českých střádálů a jako abstinents.

A když už je řeč o procesi, ještě upřímné a nutné slovo! Duchovní správce bdětež a starejte se, aby všelijakí předříkáváci a pořadatelky — lidé ne vždy upřímní — nepřidělávali z neuvědomělé svévole při náboženských průvodech všelijakých přidavků a přívazků, zavádějících vážný akt v očích přísně věřícího spíše ku profanaci. Ať se tu přísně šetří církevním norem, i když kněz není přítomen! Na př. nemělo by se dovolovati pronášení všelijakých sošek svatých a světic, obyčejně jen tuctově zrozených a oděných a to i, jak jsem kdesi viděl, třebaš několika najednou. Jedině sošku Rodičky Boží dovoliti družičkám, a to ještě s důtklivým poručením, jak si mají dívenky věsti, co dělají a co nedělají. (Poklonkování cestou nahodilým sochám!) Ostatně stačí a sluší křesťanskému průvodu vítězná korouhev, ozdobená obrazem a křížem.

Jinou posilu duši věřící jest ještě zdůraznění hledíc k době přítomné a to důležitou, o níž se bohužel sama připravuje ne tak zúmyslnou vinou, jako spíše pohodlnou nedbalostí. Naše doba přestala si vážit důležitě části bohoslužby — kázání. Záplava tiskovin všelijakých, zejména novin, zaneprázdnjuje a unavuje namnoze i duši dobré vůle, že znenáhla na kázání zapomíná a po čase potřeby jeho vůbec necítí. Hrozná chyba a může se stát i osudnou i duši dobré vůle! Vždyť právě kázání má doplňovati a ukazovati křesťanu věroučné a mravoučné vědomosti, k nimž ve školních letech katechismus mohl položit jen nejnutnější základy! Jak má tudíž obstáti v silné víře křesťan, jenž třeba každou neděli a svátek obcuje bedlivě mši sv., ale slova Božího neslyší celý rok? Jak se uhájí proti pochybnostem, které mu třeba nepatrná náhoda nadhodí, jak bude brániti víry proti zlobě nevěry?

Kterak si tu zcela jinak vedli naši zbožní předkové slavně paněti. Vzpomínám na svou chudou rodinou ves za mého mládí. kdy na postní kázání v neděli odpoledne museli chodivati skoro hodinu cesty za velkých sněhových úpadů, a přece doma nezůstala takřka noha. Ano, předkové naši nepřestávali ani na slyšení slova Božího v kostele. V nejzastrčenějších osadách najdete jako vzácné dědictví staré Postilly, ze kterých se ve svátek a v neděli čítávalo, a z rodin, kde takových knih nebylo, přicházeli na besedu poslouchat. Se vděčnou úctou vzpomínám, jak čítával takto každého svátečního odpoledne můj nebožtík otec. Nám dětem zdávalo se při takové hodině, že je tatíček náš něčím jiným, vyšším než tatíčkem; něco patriarchálního bylo v tomto ctihodném zvyku. Mimochodem nemohu se ubrániti povzdechu: Škoda starých Postill a škoda, přeškoda, že se z povolaných a způso-

lilých k takovému úkolu mužů tak dlouho neodhodlává se nikdo ovou lidovou Postillu, vyhovující všem časovým potřebám, sesti a vydati. Mnohým katolíkům, zvláště z tak zvané inteligence, bývá omluvou, ač velmi ubohou, že není dost dobrých kazatelů a že tudíž na kázáních obyčejných duch jejich se dost nesytí. Takovému odpovídám — křesťanský kazatel každý káže nevýčerpatelného dokladu učení Kristova; nestačí-li ti tedy loubka smyslu, nebo krása slova z úst kazatelových — a ty jsi snad nadán většího, přikloň ducha svého k původnímu zdroji samému a horlivým rozjímáním slova kazatelova si prohlubuj a okrašľuj! Ostatně o výkladech evangelia platí: „I po shnilých žlábech zdravá voda teče.“ A já z vlastní zkušenosti vyznávám pokorně a vděčně, že jsem si i z výkladu prostického kazatele odnesl mnohdy myšlenku vzácnou, na kterou nezapomenu po celý život.

Jsou muži — mezi nimi lidé ne zlí — kteří vymlouvají svou nedbalost a línost v účastenství na kázání domněnkou, že by kázání bylo jen, nebo aspoň hlavně — pro ženy. To domněnka nesprávná, zaviněná jistě nezdravými poměry přítomnosti, že takový, zabloudí-li někdy přece do kostela, když se káže, vidí tu většinu žen a v některých kostelích bohužel jen ženy. Příteli, jsi-li muž, celý muž, tvé ruce palťi jistě kormidlo lodi domácnosti i obci. A má-li býti tvé řízení plavby pokojné a bezpečné a jistě vésti k cíli, pak slovo Boží kormidlu tvému musí být vůdcím kompasem a to jak v soukromí, tak na veřejnosti. Při tom viz dobře, abys se uhájil úskali ponurých — bleskových, ale blahových výmyslů lidí pyšných o možné osvětě i morálce bez Boha!

Od větších méně horlivých malý kruček nás vede k horlivějším, někdy až příliš horlivým. Myslím křesťany, jimž řádné povinnosti křesťanské, jak je z učení Kristova přímo nařizuje církev, nezdají se dost těžkými a dobrovolně si přibírají povinnosti jiné, vedoucí ku přísnější kázni a duchovnějšímu životu. Jsou i byli takoví duchové v církvi od nejstarších dob a pokud je snaha jejich opravdová, bývají i ozdobou církve. Největším vůdcem a otcem těchto všech jest zajisté sv. František, chudáček Boží, ale velikán v křesťanské lásce a pokoře, člověk světec, jenž ze všech lidí jistě srdcem svým nejvíce se přiblížil k srdci Kristovu. Chudáček Boží — a, vystoupiv v době mravně velmi upadlé, překvapil, ano, ohromil názory, řeční a skutky, za nimiž stál nejčistší křesťanský charakter, všechnu společnost a svou podivuhodnou instituci, třetím řádem, obrodil a povzněl všechn křesťanský svět do té míry, že se tomu podnes diví s úctou jako velikému činu v dějinách slavní historikové světští. A tento třetí řád svým ukázněním a svou náboženskou vroucností může prospívati a jistě prospívá i s jinými náboženskými bratrstvy a společnostmi ku křesťanské dokonalosti i dnes, pokud ovšem členové těchto společností povinnosti těží, jež si dobrovolně přibírají, také skutkem splňují a to jak se na křesťana

sluší, ochotně, oddaně a poctově. Ale teď otázku upřímnou: Bývá to vždy a všude tak? Nebývá život mnohých takových naopak ještě větším pohoršením, poněvadž je třeba nevázanější a rozpuštěnější než křesťana vlažného? A jsou jiní z nich, kteří pro pouhou formu nebo k vůli někomu do t-kové společnosti vstoupili. Nepamatují a nestarají se, jaké povinnosti na sebe vzali. Jiní zase z jakési náboženské sobeckosti oddávají se klamně naději, že již i samým vstoupením do řádu dostane se jim zvláštních milostí, zapomínajíce, že komu bylo více dáno, více bude od něho požadováno a spravedlivý Bůh že nebude odměňovati, co člověk na sebe bral, ale nekonal nebo ledabyle konal, nýbrž spíše, co z přikázání jeho plnil. Bludem žalostným pak a zrovna hrůchou jest, když se takoví někteří horlivci už jen tím svým zapsáním do společnosti církevně privilegované pokládají za lepší jiných, jako za elitu křesťanské společnosti. Starozákonní fari-seové také se pokládali za něco „lepšího“ z tehdejší židovské společnosti, ano, mělo je za takové všechno veřejné mínění. Jeden z nich v chrámě i vyčítal Pánu Bohu, jak se postí, desátky dává — a myslil při tom, že se modlí... A Kristus Pán, vtělená shoví-vavost a láska, právě pro tyto lidi měl nejtvrdší slovo, jehož v evangeliu užito. „Hrobové obilní, pokolení ještěřcí — —“ A dost o tom! Kdo čteš, rozuměj, a koho se týká, rozjímej!

Vážnou, velmi vážnou otázku vnucují nám často nepřátelé, útočce před námi vášnivou rafinovaností nebo se sprostou neuvědomělostí na církev, na Písmo sv., ba i na ideální osobu samého Spasitele. Máme se vůbec hájiti proti takovým útokům? Ano-li, jak se hájiti? I pes štěká a kousá, sahá-li mu někdo po pánu nebo jeho majetku! A člověk křesťan měl by mlčeti a trpěti i trpěti, když se násilně a nestoudně sahá po Pánu jeho?

Pes štěká a kousá, ale člověk má jinou zbraň: slovo! A křesťan má vlivné slovo, jen vlivné: „Po tom poznají, že jste moji učedníci...“

Vlivné slovo, vrácené za sprostotu a násilí, obvykle už odzbrojuje soka, dost málo-li v něm čestnosti, a k nejdůstojnějšímu vítězství pomáhá v očích těch, kdo jsou svědky nerovného boje.

Pokud se týče podstaty boje samého, jest nutno napřed uvážiti, namířen-li útok — umíněný a zlomyslný, na naše náboženské přesvědčení či na věci a poměry víry a církve — vyvolaný obvykle jednostranným výkladem nebo vůbec nevědomostí.

V případě prvním budí z naší strany boj co nejkratší. „Mezi slušnými lidmi všech vyznání“ i národností, přesvědčení člověka má své právo. U nás — a snad to není nikde na světě horší než v Čechách — rozvášnění nepřátel toho práva pro své přesvědčení sice žádají, ale druhému ho nepřejí. Touto nesrovnalostí však samou vyražejí zbraň k boji člověku dost málo slušnému. A řádnému muži odpadá tudíž i povinnost s takovým bojovati. Posilou boje s naší strany a někdy zrovna korunou vítězství bez boje bývá v takových případech, stal-li se neslušný útok před tvářmi mnohých lidí nestej-

ného smýšlení, vážně-li a důstojně své opravdové náboženské přesvědčení uvědoměle a sebevědomě osvědčíme, neohlížejíce se ani vpravo ani vlevo, ani nahoru ani dolů. Spravedlivý a moudrý bude na toto vážné přesvědčení hledět s úctou, vlněnému oslabíte pochybnosti, surovec objeví se surovcem a porazí sám sebe.

V druhém případě, když se jedná o samy články víry a zásady učení křesťanského, mlčetí nemůžeme a nesmíme; vždyť, jestli příčinou nevědomost, rozumným a laskavým poučením můžeme odpůrce získati pravdě a s ním získáme i mnohé jiné, kteří jsou svědky boje. Ovšem k tomu třeba, abychom každý ve věcech své víry stáli na pevných nohách nejen přesvědčením, nýbrž i poznáním a vzděláním. O tom už byla řeč a zde jest jen zdůraznití potřeby stálého náboženského vzdělání slovem živým i knihou. Dobře určil všeobecný program naší obrany prozíravý biskup Brynych: Proti spolku, spolek, proti tisku, tisk! Ale na sdruženích našich ať je znáti, kdo jsme; pryč s alkoholovým zápachem z katolických místností spolkových, moderní hesla: abstinence, střádání především mezi námi měla by zdolmáčet! A podobně s tiskem. Jako všemu boji vlídné slovo označeno zárukou vítězství, tak mělo by platiti jen a jen vlídné slovo zvláště ve všem křesťanském tisku. *Litera scripta manet*, říkali Římané. Cos jednou napsal, zůstane a bude o tobě svědectví podávati, trebas až ty budeš prach a popel. A zde to svědectví padá na vrub celé společnosti církevní. Má ona trpěti za to, že ty ses ukvapil, rozvášněl, zapomněl? A bohužel, leckdy a leckde padne i od našich lidí slovo hrubé, které nás místo povzbuzení pokoří a zarmoutí. Zvlášť v novinách pod dojmem nepřátelské čelby přenášejí se k nám výrazy a obraty, vypěstované v pařeníšti mravní bídy nepřátel náboženství a lidí vzdělaných všech ideálů a všech mužných a občanských ctností. Běda, běda, kdož chtějí křesťansky psáti a k takovým musejí chodit vypůjčiti si pro svůj slovník. To není cesta „ve světle víry“.

Na konec našich časových pozorování a uvažování položíme si na rozloučenou návštěvu našich kostelů. Známe dva kostely v téměř městě; jeden patří chudému řádu, druhý jest farní. Když vstoupíte do prvního, pečlivou úpravou uměleckou a vzornou čistotou záti a vábí a povznáší vám duši. Bezděky slyšíte hlas bible: „Zuj obuv svou, neboť místo, na kterém stojíš, svatě jest!“ A ve druhém všecko vás tísní neladem, všední omšelostí, nečistotou a prachem — nemáte ani kde kleknouti, abyste nevstávali se zašpiněným šatem. A není ten kostel chudý! Budeme se tázati, kdo tu vinen, zda duchovní správce či kostelník či osadníci? Ne, tu bychom nanejvýš se mohli tázati, kdo z těch tří vinen víc! Místo nechutných výkladů a výtek odbudu věc příklady. Slyšel jsem kdys spisovatele Braniše mluvit ke kněžím, jak mohou působiti v osadách svých na povznesení smyslu pro krásu. Výbornou přednášku začínal řečník skutečným zjevem, který se dobře hodí i sem: „Znám dvě fary, pravil, obě malé

a chudé, ale sobě navzájem tak podobné, jako by si byly z oka vypadly. Na jedné však z nich všecko se blyští čistotou a pořádkem — po zdi táhne se réva a v oknech plno květín. Na té druhé už kolik let odprýskává omítka, z oken zeje prázdno a jak neútluno zevně, tak neútluno uvnitř. Jaký pán, taký krám...

A ještě jeden příklad z vlastní zkušenosti: Jsou kostely a kostelky, které kostelník má obsluhovatí za tak nepatrný peníz, že při tom musí hleděti živnosti jiné a chvíle pro kostel musí takřka ukrádati chlebu své rodiny. Tu by se měla státí náprava shora. Ale pokud jí není, může u lidí dobré vůle působiti příklad. Byl jsem na letním bytě v chudé horské visce, kde tenkrát kněz, letní host jako já, sloužil v kapli denně mši sv. Kaple byla pěkná, umělecky stavěná, ale jednoho se jí nedostávalo: čistoty. Nebylo nikoho, kdo se měl o ni starati, a při denní bohoslužbě bylo to tím horší, poněvadž za deštivého počasí nanesli účastníci nového bláta. Nerozmýšlel jsem se dlouho, koupil jsem smeták a ke svým denním prázdninovým prostocvikům přidal jsem si dobrovolně každodenní vymetání kaple. A sotva jsem začal, skoro každého dne našli se mezi vesničany, kdo mně chtěli bráti smeták z ruky. A když se přiblížila neděle, shledali jsme ráno kapli pěkně vymytou, čistotou všechna svítila jako zrcadlo. Vývodů z tohoto příkladu dělati netřeba, jen dodávám ještě, že znám několik kněží, kteří nejen neštití se sami si kostel vymetati, ale ve chvílích oddechu s velikou péčí pěstují pro chrám Páně hojně květiny a když se přiblíží svátky, vyzdobí si čerstvým květinám oltář, že mile musí působiti na každou mysl vnímavou a povznášeti v ní účinek slova Božího.

A jiná ještě stránka kostelů! Katolické chrámy velkou většinou a to až do nepatrných na pohled kapliček, jsou pravými všeobecnými musey umění výtvarného, zvláště stavitelského. Kéz duchovní správce dbají pečlivě této stránky a nedovolují aby se nerozumnými milodary bezcenných sošek, obrazů a jiných věcí neutloukala pravá, třebaš jednoduchá krása architektonické linie a původního promyšleného vyzdobení.

A jaká péče jeví se o čistotu a pořádek v chrámě, právě taková se prozrazuje i v úpravě a čistotě bohoslužebných rouch.

Zdůrazňuji zúmyslně slovo péče. Nikdo ať se tu nevymlouvá na chudobu! Při všem náboženském ochladnutí, lid náš i nejchudší jest a bude vždy pro obět Nejsvětější hotov nejen k darům, ale i k obětem, aby Kristus, jsa hostem na oltáři, nebyl obsluhován rouchy nečistými a zedranými. Jestli opravdový ráboženský cit z nejzákladnějších rysů české povahy, toho trvale nezkaží ani nejvášnivější nepřátelé víry ani celé, víře nepřiznivé věky!

Předkové naši, milovní zpěvu, z téhož bohatého citu nátoženského by nám dnes v našich kostelích vytkli, kam jsme to dopracovali nejen se vším zpěvem, ale s bohatým pokladem krásných písní, jež jsme po nich zdědili. Bůh suď, co se to po této stránce s českou povahou stalo! Přestává a přestala zpívatí

česká dívka venkovská na travě a jinde při své práci v poli, nezpívá orač za pluhem — zato často kleje — ba, nezpívá se ani při tancích a o besedách; jak možno tudíž čekati, že se bude aspoň v zpěvných Čechách zpívatí řádně všude při bohoslužbách? Vždyť nezpívá ani slečna učitelka a pan učitel — leda výjimkou — doprovázející z povinnosti chleba mládež na služby Boží, ba nedbají a nevypomohou ani, když nezkušené dětské hlásky klesají a chybují, že by tu zakročiti měla činně z pouhého pedagogického taktu, o náboženském citu nemluvě.

V dědictví krásných zpěvů po otcích nastalo hrozné zpuštění i tím, že všelijakým samozvaným poetům druhé třídy, ba i vydavatelům a nakladatelům kaucionálů dovoleno předělávati staré ctihodné texty. Tak při vši dobré vůli účastníci téhož obřadu nemohu v společně zpívati, poněvadž má každý v ruce jiná slova. Svrchovaný čas, aby se tu začala náprava cestou přísných rozkazů a zákazů církevní vrchnosti! Ale mnoho může při dobré vůli vykonati každý jednotlivec. Pokrok nové doby dal do hlasu heslo: Krása našeho domova! Dobrý křesťan bude dbáti a přičiňova i se radou i skutkem, aby se to pěkné heslo začínalo plniti od chrámu Páně, místa vši krásy nejhodnějšího. Řídme se zásadou starých Římanů: Sancta sancte! Svaté věci svatě! Zafixujme pak dle této zásady pro náboženké úkony nejen chrám Páně, ale především chrám Ducha sv. v nás, své srdce!

Tak bychom mohli postupovati krok za krokem a uvažování naše *ve světle víry* nemělo by konce, poněvadž bez hranic a mezí jest působení náboženství na život člověka soukromý i veřejný, ať už se správně podle něho žije či chybuje a bloudí či se i proti němu utočí. Zde zatím dosti budiž pro naše vzájemné povzbuzení i pro výstrah!

A tak, příteli, ruku si polož na srdce své a ohleďni se se mnou zpět na všechno, co nám tu skutečnost k uvažování nadhodila, a vyznaš a uznáš jistě, že *jen život ve světle víry jest životem v pravém slova smyslu*. Jest ovšem smutná pravda — jako snad vše, co dal Bůh v moc člověka, zvrhá se a trpívá v lidských rukách, tak také trpívá v ruce naší povznesený dar víry, ale nelekejme se toho! Vždyť dal nám též Bůh světlo a sílu, abychom z chyb povstávali, od bludů se očisťovali, pravdu poznávali a pro ni hořeli. Na nás jest, abychom bděli, abychom hřívný světené netečnosti, lenosti a nedbalosti nezakopávali. Zdokonalujme se, začněme nejistěji každý sám u sebe, pomáhejme druhým dobré vůle radou i skutkem, a světlo víry bude prozařovati vždy víc, nejen všechno křesťanstvo, nýbrž pronikne utěšeně i všechnu společnost, chtějí si ona či nechtěj. Nelekejme se nevěry a její občasné zvůle. Klame se, kdo se jí hrozí; jeť ona sice troufalá, opovážlivá, prudká a pyšná, ale malomocná a neplodná. Výstřelky její prosypou se časem na povrch veřejného života, ale zmizí, jako se rozplíznou houby, když přijde jejich čas. Ale ten čas jistě jim přijde a po houbách zbude otravný zápach hniloby. Po nevěře též! A zaráží-li tě, příteli, že ještě té nevěry

mnoho, že v davech zavedených až temno od ní, tož pozvedni hlavu a věz a věř, že naopak již svítá. A zajímavá! Čisté, čiré proudy náboženské obrody vytrysknou především tam, odkud kalná zátopa nevěry přišla: v hlavách povýšených a zvláště na západě... Tu naději jistou utvrdíš si sám, dáš-li si trochu práce a povšimneš-li si nových myšlenkových proudů v osvětě světové, zvláště pak v uměních. Už i kritika, kterou ruce nepovolané nadělaly na náboženském vývoji lidstva mnoho násilí i zla, vstupuje sama od sebe, nevolána, nenucena — a to je to nejpotěšitelnější — do služeb náboženského nazírání na život i na svět.

Nelekejme se konečně ani mravního úpadku a všeobecné pokleslosti současného života! Hříchy doby byly vždy prstí a mrvou k dobré myšlenkové setbě duchů silných. Jen heslem našim budiž výš a výš, k ideálům čistého křesťanství! Vyzbrojme ducha bezpečnými vědomostmi v podstatných pravdách křesťanství, okrášleme a obohatme srdce ctnostmi a mravy dle učení Kristova, a před zrakem duchovním ať nám stále stojí zjev Kristův, světlý, bílý, velký, kynoucí láskyplně všem, kteří pracují a obtíženi jsou. Za Ním spějme každý se svým břemenem života upřímně a od-daně, a přesvědčením, že život náš ve světle víry bude zdravý, platný, šťastný, takže v radosti i v křížích srdečně k Němu budeme volati:

Můj Kriste Ježíši, má Kráso,
můj Kriste Ježíši, má Spáso,
můj Kriste Ježíši, mé Osvícení,
můj Kriste Ježíši, mé Uzdravení!

Do závěru tlačí se mi prosba a spíše povzdech ne už jen pro dům vlastní, pro katolictví, nýbrž pro celé rozvětvené město křesťanství všech vyznání a sekt. Když Kristus má dnes tolik nepřátel, že zavedený myslitel nadhazuje bláhové pochybnosti, byl-li Kristus Bohem, a jiný — žil-li Kristus evangelii a třetí — byl-li vůbec. Dále, když bloudící básník opovírá se Ježíše Krista nazvati — o ústa nečistá! — „tulákem“ a podlé svědčové předkládají takové sprosté láni za čestbu ku poučení davů: v takové době měli by všichni, kdož se hlásí ke Kristu bez rozdílu dogmat býti svorní a nervati se třebas o pouhou lichou formu. Jen více pravého světla víry všude, a dobrá vůle může každé chvíli přetnouti nekonečného mořského hada sektářských sporů. Zanechte jen útoků, k nimž pravý křesťan, buď si vyznání kteréhokoliv, nemá ani času, ani vůle — ani srdce! A nutné na pohled strany stanou se zbytečnými, přestanou samy. Vážná doba nutí zas dbáti rady vlasteneckého starého humanisty: „Meč, kterým se svoji kucháte, obraťte proti cizincům, zhoubcům!“

Nám dnes tím mečem jest i slovo, jímž napadáme se navzájem, rozumějící závistivě jako sobečtí dělníci v evangeliu, že snad jeden více vzal než druhý. Raději dbejme rady apoštolovy: „Pomáhejte si vespolek břemena svá nésti a tak naplníte zákon v Kristu!“ Vždyt: „Hodina jest, abychom již ze sna povstali. Nyní

zajisté bližší jest naše spasení, nežli když jsme uvěřili. Noc předešla, den pak se přiblížil. Odvrzmež tedy skutky temnosti a oblecme se v odění světla.

Jako ve dne poctivě chodme, ne v hodování a v opilství, ne v smilstvích a nestydatostech, ne ve sváru a závisti: ale oblecete se v Pána Ježíše Krista a nemějte péče o tělo podle žádosti!"

Ejhle! Žid Šavel v soumraku konce Starého Zákona spatřuje a vítá v evangeliu Kristově vyjasnění, jako když se rozednívá a a nad nocí vítězí den — světlo, život, radost! A vyjasnění to proniká a prozařuje duši jeho, že ze Šavla stává se Pavel, veliký apoštol národů, jehož slovo trvale hoří a svítí v křesťanstvu celém jako věčná lampa. My pak, dědici Nového Zákona, zrození již v tomto světle, po dvou tisících let měli bychom jako hmyz noční milovati noc, tmu a zavrhnouti den — *život ve světle víry?*

Eugen Klaudius Kletus:

Poselství.

Neboj se bolesti.

Neklesej pod jhem svým.

Nezoufej v utrpení svém.

Odkaž vše Bohu. U Pána pros o milost Ducha statečného.

I jiní trpěli a přece přetrpěli; i jiní byli ponížováni a přece byli povýšeni; i jiní byli znásilnění a přece došli práva spravedlnosti.

Kdo se hněvu vyhýbá, zachovává život své duše.

Mata nepatří v zájmy lidské, neboť zákon spravedlnosti je v Bohu.

Čisté srdce zachovej si vždy. Tak neklesneš nikdy. Kdo po cestách rovných chodí, ani si nezachází, ani nebloudí.

Jest mnoho lákadel, ale málo pramenů míru.

Miluj Boha, andělové z lásky Boží duši Tvé sloužití budou.

Žádný svod nezviklá srdce Tvé, neboť ono jest věrno Ježíši Kristu.

V radostech života čistého poznáš cenu svého vykoupení.

Kdo miluje Pána, raduje se z něho.

Bible vnuků.

Tys bibli nám kdys vykládal,
jak stvořena země a nebe;
teď sám dej pozor, dědážku,
teď budu zas učit já tebe.

Však s tím, co bylo, neb co jest,
s tím my se netaháme;
my v bibli své hned první verš
co teprv bude máme.

Napřed — snad je to plagiát,
však je to již naše gusto —
stvoříme — to snad uvěříš —
skutečné prázdno a pusto.

Pak: Světlo buď! — ó staré to
miloučké naše téma!
Ať v lebkách všech se svítí tak,
jak v sýpce přede žněma!

Pak obloha! Sic nevím teď,
proč mám se rozhodnouti:
zda restauranty s hangary
létadlům na jejich pouti —

neb zda to raděj chtějí již
„oblohou“ do písmeny:
by země byla skutečný
chlebiček obložený.

Ba země, moře! Úplně
změní se tvářnost světla
Tam kde se oceány dmou
ať Atlantis nám zkvétá

a Leňantis a Muňantis,
ba co vše — čerti vědí —
za to od Prahy k Uralu
se mohou lovit sledí.

Slunéčko, měsíc, kvězdičky —
to může zůstat vždycky;
však musí to být zapjato
na knoflík elektrický:

Brnkem — a měsíc usmívá
se naší denní práci;
brnkem — slunko ozáří
sovět, když z krčmy se vrací.

Ryby a ptáky taky si
stvoříme s vlastností novou:
ať pečení již lítají
a smažené již plovou!

Oslí a volí, prasata,
těch budou stáda všude;
v břiše mít budou sálámy
a na krk mašle rudé.

Dědákku, heč, to bude ráj!
Had nám ho neuloupí:
na vyskákané Evušky
bude i ďábel hloupý!

Však co má přijít na konec,
v tom ráji je první z všeho:
Bůh nebude chtít poslouchat —
tož vyženem ho z něho! —

Je to ještě písnička?

Drchnička, och drchnička,
dala mi ji matička,
za to že jsem husy pásal
u našeho rybníčka.

Uzlílek mi svázali,
drchničku mi přidali:
„Jdi teď sloužit větším pánům,
můžeš spávat v maštali.“

A tak pasu, pasu zas.
Po ladech je bílý mráz —
nesmím ani zahalekat,
kolem je již málo nás.

Ale pasu, pasu dál —
Halenu vlk roztrhal —
nuzotě mé, nahotě mé
kde jaký kluk jen se smál.

Kam jsem se to dostal jen?
Je to snad zlých kouzel sen?
Jsou to ovce, jsou to svině,
které pasu opuštěn?

Což jsem synek outrata,
že se mi jen do bláta
hází i to sousto, horší
než mají má čuňata?

Pasu ještě, hola hoj!
Je to pastva, je to boj?
Pastýř zpívá, voják zpívá,
mně již vyschl písni zdroj.

Pase bédné skotáče —
smutno je až do pláče,
ran již dost si vysloužilo,
ale žádné koláče.

Drchnička, och drchnička,
dobře, dokud celíčká,
pod ní přec se večer zhřeji,
schoulím se do klubička.

Nauka o očištění u Sv. Kateřiny Janovské a u Danta Alighieri.

(Několik srovnání.)

Tyto dvě osoby, jejichž myšlenkami o očištění chci na chvíli zaujmouti mysl čtenářovu, nepotkaly se nikdy ve svém životě, neboť Dante zemřel 1321 a sv. Kateřina narodila se 1443. A není ani zrnko pravděpodobnosti na snadě, že by světice z rodu Fieschi byla znala obsah Božské komedie, poněvadž jmenovaná neměla žádný sklon k literárnímu studiu. Její zpodobnění napsal životopis světice, v němž se zmiňuje, že Kateřina ani v mládí ani dospělá nezabývala se četbou a literaturou. Starala se o rodinu a oddala se ošetřování nemocných ve velké nemocnici rodného města. Než přece zanechala světice po sobě psanou památku a tou jest její traktát o očištění, v němž nalézá se zvláštní shoda myšlenek s naukou Dantovou. Věc nadmíru zajímavá, neboť ani stejných pramenů nemohly obě duše užítí. Několik míst, které tehdy mohly být citovány ze sv. Tomáše a Bonaventury, nemohly by nikterak vysvětliti souhlas, a jakým se u obou potkáváme. Přistupuji ihned k předmětu.

Vynecháváme čísná místa, kde oba jmenovaní se taktéž shodují, shrnu hlavní pojednání do tří oddělení, v nichž pojednám o vstupu duší do očištění, o jejich očištění a osvobození, jak se u obou jeví.

I.

KTERAK PŘÍCHÁZEJÍ DUŠE DO OČIŠTCE.

Sv. Kateřina píše: „Bůh stvořil duši čistou, jednoduchou, prostou veškeré poskvrny hříchu s instinktem blaženosti vůči Sobě.“ (Tr. III.)

Alighieri popisuje původ duše, praví, že dosáhla potřebnou dokonalost z lidského semena vyšší, slovy Očištnice XXV.

„Původce první vesel obrátí se k ní
vzácnému dílu přírody a vdechne jí
nového ducha, jež je ctností plný.“

Je tedy jasno, že duše vyšlá od Tvůrce nemůže vzhledem k sobě samé nebýti prosta veškeré poskvrny hříchu, avšak ona je čista a bez poskvrny jak píše světice ve větě citované a jak Dante znovu to potvrzuje v interpelaci Marka Lombarda. (O. XVI.)

... ó duše, jež se čistíš,
bys vrátila se čista k Tomu, jenž tě stvořil.“

a v slovech Sapiových (O. XIII.)

... čistím zde život vin plný
vzdychaje v slzách k Tomu, jenž mi jej dal."

Že každý pudově touží po blaženosti u Boha, dokazuje Ali-ghieri:

... jednoduchá nevědouc nic
vybídnuť milým Tvůrcem
ráda vrací se k tomu, co ji těší."

Taktéž mluví v Convivio: „Nejvyšší touhou každé věci jest a skryto již v přirozenosti její, vrátiti se ke svému počátku. A ježto Bůh je počátkem a původcem našich duší podobných jemu samému podle písma: Učiňme člověka k obrazu a podobnosti svému: proto duše nejvíce touží vrátiti se k němu. (Conv. IV. 12.) Tudíž nalezší duše počátek svůj v Bohu, nic více mimo něho nehledá" (Epist. X a Can Grande), poněvadž, jak praví sv. Tomáš, Bůh jest oním dobrem, quod totaliter quietat appetitum. (S. Th. 12, 2, 8.)

Jestliže onen instinkt násilím, praví sv. Kateřina, jest překážkou prvotního hříchu omezen a připojují-li se k němu hříchy osobní, stává se duše špatnou, poněvadž Bůh jí méně odpovídá, ačkoli není žádné dobro bez něho. (I. III.) Kdo by neslyšel v těchto slovech ohlas Danteho v VII. zpěvu Ráje, kde praví se, že Boží dobrota odkrývá a odhaluje své věčné krásy, krásy, jež vyznačují zvláště z lidské duše:

„Jedině hřích to jest, jenž ji sníží
a nepodobnou ji činí svrchovanému Dobru,
poněvadž málo v jeho světle se halí.
A svou důstojnost neobdrží dříve,
dokud nenaplní vše, aby byla viny prosta
podstoupivší tresty k vůli oblíbenému zlu."

Z toho vysvitá nutnost očistce, poněvadž světice praví: „Základem veškerých trestů jest hřích dědičný a osobní" (I. III.) a Dante (O. II.)

„... zbaviti se překážky,
jež nepřipouští, aby zřely Boha."

Píše sv. Kateřina: „Duše odloučená od těla, jež nenalézá se v oné čistotě, v jaké byla stvořena, vidouc před sebou překážku, jež jinak nemůže býti odstraněna než mukami očistcovými, rychle se do něho vrhá a to ráda." (T. VII.) Pocity tytéž ukazují nám duše, které od ústí Tíbery přesazeny jsou andělem na most, vedoucí do Očistce. Jakmile dotknou se vln, poznamenány svatým křížem od anděla (O. III.).

„... vrhly se všechny po svahu dolů"

nestarajíce se již o žádnou jinou věc, jen aby co nejdříve každá dosáhla očištného místa.

Příčinu tohoto spěchu vidí světice v novém stavu duší zavržených do pekla a pod tím právě zřetelem není rozdíl mezi zavrženými a mezi dušemi odsouzenými do očištné a praví, až zdá se býti nemožným, než přece pravdivým: Jako duše čistá nebo očištěná nenalezá jiné místo mimo Boha pro svůj věčný odpočinek — tak duše zemřelá v hříchu nenalezá jiné místo než peklo. Kdyby nebylo tak předem určeno spravedlností Boží, zůstala by v horším pekle, než je ono. Proto, nenalézajíce vhodnějšího místa pro sebe ani menší zlo, puzeny Božím řádem vrhají se do něho jako do místa svého určení. (Tr. VII a Dialog duchovní XIII.)

Tato úvaha přenáší nás ihned na břeh Acheronta, kde básník vidí ono množství duší, hrnoucích se snažně k převozu. Jsou to ty, jež zemřely ve stínu hněvu Božího. Mistr praví: (P. III.)

„Hotovi jsou překročiti řeku,
ježto Boží spravedlnost je pudí,
takže strach si obrací v touhu.“

Hrozný stav oněch duší, jež se vrhají tam, odkud je hrůza přirozená odpuzuje — než taková jest povaha hříchu a řád pocházející a plynoucí z božské spravedlnosti, totiž, že samy musí čelit trest, jehož se děsí a jsou již netrpělivě zakusiti na sobě spravedlnost Toho, jež dále nenávidí a jemuž se rouhají. Nejinak pod tímže respektem děje se s dušemi svatými, které mají nějaký dluh před spravedlností; jakmile odloučí se od těla, každá

bez zadržení sama o sobě

puzena novým hrozným pudem (Dialog XIII.) bez jiného průvodce (VII.)

... padá
podivuhodně na jeden z břhů,
kde poznává hned svou další cestu.“ (O. 25.)

a vrhá se s neodolatelnou prudkostí tam — poněvadž zavržená duše hledala by horší peklo, než jest to, do něhož se vrhá a duše dobré, potřebující očištné, kdyby nenašla svůj řád, v okamžiku tom pocítí by v nitru svém peklo horší očištné, vidouc, že nemůže pro překážku dosáhnouti cíle svého Boha. A ještě; duše vrhla by se co nejrychleji do tisíc pekel, než by se odvážila objeviti se v přítomnosti Božího majestátu s tolika nedokonalostmi.

A proto, vidouc očištné, jenž určen jest k jejímu očištění, vrhá se do něho a zdá se jí, že tím dochází velikého milosrdenství, že může se očistiti (VIII). Tato nauka vrcholu dospívá u světice v Dialogu duchovním, kde praví: Než nicméně nevstupují tam, aby došli menšího trestu, jdou tam puzeny nejvyšším, nevýslovným a nepochopitelným řádem Božím, v němž není chyby. (XIII.)

Zde Dante a sv. Kateřina potkávají se se sv. Tomášem, jenž chtěje naznačiti spontannost, s jakou duše od těla odloučené vrhají se v náruč svého vlastního určení, užívá případného podobnoství těles těžkých a lehkých:

„Sicut corpus per gravitatem vel per levitatem statim festinat ad locum suum — statim ut anima absolvitur a corpore vel in inferno demergitur, vel ad coelum evolat, nisi impediatur aliquo reatu, quod oporteat evolutionem differre, ut prius anima purgetur. (Suppl. LXIX, 2.) Passus, který evidentně inspiroval Dantovi verše na konci prvního zpěvu Ráje, které později budeme zde citovati.

II.

KTERAK SE OČISTĚNÍ DUŠÍ USKUTEČŇUJE.

Žádnou věc nepotvrzuje svěťice tak často a tak rozhodně, jako onu, že očistec je podivuhodná směs nejtěžších trestů a nejživějších radostí, což právě ustavuje vlastní charakter onoho středního stavu mezi peklem, kde je samá bolest, a mezi rájem, kde je samá radost.

Píše sv. Kateřina: Duše trestány jsou tak nesmírně, že není jazyka, jenž by vše mohl vylíčiti, rozumu, jenž by mohl chápati nejmenší jiskérku toho, kdyby mu to Bůh neukázal zvláštní milostí — jiskérku Bůh ukázal milostivě této duši (kterou jest sama svěťice), avšak jazykem ji objasnit nemohu. (II. a VIII.) V Dialogu dodává: Jistě lepší by bylo pro nás strádati zde tisíc let se všemi těmi útrapami, jaké jsou možné pro nás na světě, než prodlíti jedinou hodinu v očistci. (Část I. XVI.) Alighieri nemá možná tak živé výrazy, jimiž by zobrazil muka očistcová, než přece popis trestů pyšných, kteří kráčeji v prvním okruhu shrbeni pod tíží ohromných balvanů, jest dosti výmluvným, velkou bolestí, takže kdo menší měl tíži

v pláci zdál se volati: Nemohu dále. (O. X.)

Trest ohně, ježž on sám musil zkusiti, upomíná nás na to, co generálně učí se od časů svatých Otců, totiž, že oheň očistcový jest daleko hroznější ohně pozemského. Básník musil se prodrati plameny v sedném kruhu a hrozný jejich žár líčí tímto přirovnáním: (O. XXVII.)

„Jako bych vhozen byl do žhoucícího skla výhně,
abych se občerstvil,
takový žár tam byl bez mřty.“

Taková jest intensita trestů. Ale svěťice naproti tomu mluví ještě o radostech a jakých! Nevěřím, píše svěťice, že by se mohla najíti větší radost než jakou zakoušejí duše v očistci, vyjímajíc jedi-

nou radost svatých v ráji. A radost tato vzrůstá den ode dne vlivem Božím tím způsobem, že při zmenšování překážky vzrůstá radost.

Nejinak myslil Alighieri. Potkav v šestém kruhu, v němž jsou hýrilové, přítele Forese, tázal se ho, proč on i jeho druhové jsou tak hubení a zakouší veliký hlad, kde není potřeba žádného pokrmu. Ony duše, jak každému známo, chodíce po hoře přicházejí chvílemi ke stromu, jenž je plný plodů; má však větve tak vysoko, že nadarmo hladovci se namáhají dosáhnouti k nim a z výšiny skalní tryská pramen na strom, udržuje jej vodou svou stále v zeleni. Odpovídá Forese:

„Hořím touhou jísti a píti,
vůně vábí jablka i květu.
A přece nejednou vody zdroj
náš trest zde oslazuje,
trest pravím, ač měl bych říci těchu.“

a našed přirovnání efektní, že nemohl naléztí lepší, přirovnává touhu, již trpí duše, a radost, s jakou trpí, k radosti Kristově, s jakou šel na kříž a to právě v tom okamžiku, když bolest božského Mučedníka dosáhla vrcholu.

Taková touha ke stromu nás vede,
jež vedla Krista volati své Eli,
když vykoupil nás svojí krví. (O. XXIII.)

A níže, modle se Dante za přítele Forese, aby byl co nejdříve připuštěn k očišťování, zatím co ho hledal

„... tam dole,
kde čas se časem vrací,“

takováto se slyší odpověď

„... a hned tedy zavedla mne,
abych pil sladký absint mučedníků,
Nella má (vdova Foresova) plačíc usedavě.“

Sladký absint znamenati má onu směs bolesti i radosti, jež tvoří vlastní povahu očišťování. A to při tom vlastně jest nejpodivuhodnější, že bolest neškodí síle radosti a radost nezmenšuje pocity bolesti. Svěťice píše: „V pravdě láska Boží, kterou oplývá duše (jak já zřím) dává ji tak velikou radost, že vyjádřiti to nelze; avšak tato radost nehasí duším v očišti oheň trestu. Ba právě ona láska opozděná je příčinou jejich muk, (co připomíná i malý verš v Očišti V.)

„... vyšli jsme smíření s Bohem,
a touha viděti jej nás trápí.“

Láska jim působí tím větší bolest, čím větší dokonalosti lásky nás učinil schopnější. Mají tedy duše v očištcí i velikou radost i velikou bolest a jedna druhé není nikterak na překážku. (XII.)

Sem patří i zmínka světice, že duše nejen že netouží, aby trest její byl zmenšen, nýbrž touží ještě po větším a kdyby našla horší jiný očištec, vrhla by se do něho. (IX.) S tvrzením tím souhlasí výroky Dantovy o duších, které potkává na svahu Svaté Hory. Tak na příklad, když přibližuje se k Hadriánovi V. z téže rodiny jako naše světice, jest od něho po krátké rozmluvě takto propuštěn:

„Již jdi pryč; nechci, abys se tu déle zdržoval,
ježto tvůj pobyt (prodlévání) slzám mým jest nepohodlný.
(O. XIX.)

Takovým rozloučením chce básníkovi ukázati, že, ac mu je rozmluva milá, ježto mu zmenšuje trest, přece milejším mu jest, aby ho ponechal jeho bolestem, pláči a trpkým meditacím. Věc stává se však ještě jasnější z onoho jemného postřehu, jež učinil básník při pohledu na duše procházející plameny v sedmém kruhu, o jejichž intenzitě jsme se již zmínili. Duše ty postřehly, když Dante vrhal stín do plamenů, že on není tělem zdánlivým, nýbrž skutečným a hrnuly se v místo stínu, kde plamen zdál se zha-
vější. V údivu přibližovaly se, aby si nového poutníka lépe prohlédly:

„... jak jen mohly nejbliže
přicházely, starajice se však o to,
aby z plamenů ven nevystoupily.“ (O. XXVI.)

Takový jest tedy zvláštní stav očišťování podle sv. Kateřiny a podle Danta: Veliká spokojenost a veliká muka, jedna však druhé není na úkor; jedna pochází z naděje, druhá uložena jest spravedlnosti, radost, jež těší, a bolest, po níž se touží.

Touto úvahou byl jat sám Bossuet, jenž takto píše reholnici Corneau, již byl duchovním vůdcem:

„Et je vous unis à elles (duše v očištcí) pour participer à la leur purifications inouies et inexplicables. O Dieu! quel artifice de votre main puissant et de votre profonde sagesse, de savoir faire trouver des douleurs extremes dans un fond oie est votre paix e la certitude de vous posseder! Qui sera le sage qui entendra cettas merveilles! Pour moi je u'en ai que un léger supçon! (Lettre 86.)

III.

OSVOBOZENÍ DUŠÍ Z OČISTCE.

Sv. Kateřina praví, že duše v očištcí mají neodolatelnou touhu vrhnouti se Bohu do náručí, kteréžto touhy a instinktu nemohou udati příčinu, obraz a příklad, jenž by objasniti mohl věc. (V.)

Duše vidí, že se strany Boha není nebe zavřeno, že kdo chce do něho přijít, že se tam dostane, poněvadž Bůh je pln milosrdenství a proti nám otvírá náruč, aby nás vzal do slávy své. (VIII.)

Podle toho nemůže duše doznati tak velkého trestu, aby chtěla vyhnouti se božskému řádu... Nevychází z vězení a nesnaží se z něho uniknouti jen, aby Bůh mohl učiniti zadost spravedlnosti (XVII); totiž, jak jasně praví světice, aby duše nabyla čistoty, v jaké byla stvořena. Tuto čistotu právě přeje Alighieri Marku Lombardovi (O. XVI.)

„ — Ó duše, kéž jsi čista,
abys krásná vrátila se k Tomu, jenž tě stvořil.”

Dosíci stavu čistoty není právě věc lehká, řekl by autor „Následování“ (Kn. III. 32, 2). Než na tom nezáleží. Právě tak jako člověk, jenž se nechá raději zabít, než by urazil Boha, cítí bolest smrti, avšak světlo božské dává mu nadšení, v němž více váží pocty Boží než smrti tělesné; tak duše, znajíc řád Boží, váží si jej více než všech muk vnějších i vnitřních byt byly sebe hroznější (XVII). Konečně nadejde okamžik štěstí, v němž zmizí každá poskvrna nedokonalosti a duše je tak čistá, jak byla stvořena (V). Všechny nedokonalosti jsou stráveny a tak strávené ukáže je Bůh duši a to jest právě onen okamžik, v němž duše upozoruje podivnou přeměnu, jež se s ní stane, a může předstoupiti před Boha a z přítomnosti jeho se radovati.

Tento stav vyjádřil Alighieri několika terciami, jež jsou jedny z nejlepších Božské komedie. Prochází je očistcem s Vergilem, zaslechne po zemětřesení andělskou hymnu „Slava na výsostech“ a potká básníka Stazia, jenž odpovídá takto na otázku Vergilovu:

„ — — — některá duše čistá
cítí, že vstává a k výši se vznáší — —
za zpěvem tím se vzhůru vznéstí chystá.”

Jak pozná duše, že jest čistá, táže se dále Dante. Stazio pokračuje:

Čistotu slunce chtíti zkouší,
jež zcela svobodné, aby změnilo místo
překvapí duši a vůli její síli. —
Já, jenž jsem ležel v těchto mukách
více než pět set let, jsem přece cítil,
že svobodná vůle dojde prahů lepších.

Myslím, že není možno naléztí místa v poesii, kde by lépe vyjádřena byla hluboká filosofie, kde by tak vzdálené koncepty byly tak jednoduše a čistě vyjádřeny.

Duše jež sama přikovala se k trestům očistce, najednou zatouží jim uniknout a cítí, že může tak učiniti.

Ale proč tedy již dříve nechtěla prchnuti z místa muk, proč

tak dlouho v něm prodlávala? Přirozeně hořela na dně duše touha po blaženosti, avšak hle, jak Bůh zná operovat! Duše svobodně měla zalíbení ve hříchu a proto stejnoměrně musí mítí zalíbení v trestech za hřích až k poslednímu cíli jejich.

„Zlato,“ píše sv. Kateřina, „když se čistí až do dvaceti čtyř karátů, nestravuje se již ohněm více, ježto oheň strávití může jenom jeho částky nedokonalé. Taktéž činí s duší Božská láska. Bůh ji tak dlouho ponechává v ohni, až stráveny jsou všechny její nedokonalosti. Duše očištěna není již více trpna a i kdyby očištěna déle prodlála v ohni, nečiní jí tento žádných bolestí, naopak, byl by jí oheň ten ohněm Boží lásky.

Jako by tedy duše, majíc největší hrůzu před svými nedokonalostmi, nechtěla nížádným způsobem objeviti se před Božím majestátem, jež jest ve své prozívatelnosti příčinou, že duše sama jest původcem svých muk, tak zase po svém očištění nemá pfličiny, proč by se déle v očištcí měla zdržovati. Vůle jí pomáhá a může se ihned vrhnouti v náruč Boží, která otevřena jest, aby ji přijala do slávy věčné.

Palmieri poukazuje na to, že jiný básník byl by v tomto případě užil viditelného znamení, byl by užil nějakého anděla, jež slavnostně zvěstuje duši konec vězení a vstup do slávy. Avšak Alighieri, ač je básníkem, přece zůstává filosofem a jiným uměleckým způsobem problém luští.

Duše vrátila se tedy, jak praví svěťice, k původnímu svému stavu, v němž ji Bůh stvořil (XIII) a je

„Čistá a schopna nad hvězdy se vznést.“ (O.)

Pocit čistoty té zakusil Dante, instinkt blaženosti, jak praví sv. Kateřina a

„spolustvořenou žízeň po království Božím“,

když vznášel se z Očištcе do Ráje, kde vítá jej Beatrice těmito slovy: (Ráj I.)

„Nejsi na zemi, jak se domníváš;
Blesk však, jež ze svého místa prchá,
neleť rychle jak ty, jež jsi se bleskem stal.“

Na ta slova jat jest Dante pochybností a myslí si u sebe v duchu: „Jak je to možné, abych s těžkým tělem mohl vznést se do výšin bezvzdušných?“

Beatrice, jež četla myšlenky svého milence, vysvětluje mnohé jiné věci, takto skončila: (R. I.)

„Nesmiš se již diviti, že takto cením
tvůj vzestup a že nemluví o řece proudu,
jež s výšin stéká dolů v údol.“

Tuto nauku nalezáme ještě podstatně v životopise sv. Kateřiny v několika větách takto zhuštěnou: „Když Bůh duši očistí ze všech nedokonalostí, které zapříčiněny byly hříchem dědičným a osobním, je duše samovolně tažena na to místo, pro něž je určena. Poněvadž duše jest úplně čistá, krásná, vznešená a dokonalá, nemůže hledati jiné než Boha, jenž ji stvořil k obrazu a podobnosti svému. Kdyby duše nemohla, jsouc očištěna, zakotviti v Bohu, jiné místo bylo by pro ni peklem. (Vita cap. 35.)

S touže sentencí souhlasí i Augustinova slova, plynoucí z hlubin jeho srdce: „Duše, již Ty naplňuješ, jest lehká, já, jenž nejsem Tebou pln, cítím svou tíži.“ (Vyzn. 10/82.)

ZÁVĚR.

Je-li tomu tak, že myšlenky a city tak harmonicky znějí u Danta i u sv. Kateřiny, tážeme se, z jakého pramene asi shodu tuto čerpali. Než, ať se namáháme, jak chceme, přece nemůžeme žádný takový pramen nalézt. Zmínili jsme se sice na začátku o několika osobách, z nichž snad mohla světice části nauky své o očištění čerpati, než to nikterak nestačí.

Sv. Tomáš v komentáři *Magistri Sententiarum* (Lib. 4, dist. XI, IV, quaest. III, art. III, ad I. m) naznačuje resignaci, s jakou duše v očištění snáší svůj očištný trest právě tak jako rád snáší operovaný řezání i pálení, nemaje jiného prostředku, jímž by si život zachránil, ale dále věc nerozvádí.

Voluntas non assumit poenam, et vellet ab ea liberari, sed eam supportat et quantum ad hoc est voluntaria. Sv. Bonaventura (Lib. 4. Sent. dist. 20, I. Pars art. I. quaestio IV. conclusio) postupuje poněkud ku předu ale velice opatrně a zdrženlivě. Odpovídá komusi, jenž by chtěl, aby duše v očištění nebyly si jisty svým osvobozením, ježto jinak by se z jistoty těšily a byly by na tom lépe než my na zemi. Jistota duší očišťujících se jest zároveň spojena s tak velikou bolestí, jež non tam viget ibi *consolatio quam afflictio*; v očištění jest více bolesti než útěchy, ačkoli naděje *vehementes afflictas refocilat*.

Sv. Tomáš v dile *De Beatitudine* poznamenává, že milosrdenství Boží projevuje se in eo quod ibi *purgat animas, que sine purgatione claritate ejus minime ferre possent*. Jiných pramenů nelze nalézt.

Jak odvážněji rozvádí Dante a sv. Kateřina, již Faber nazývá církevním theologem, nauku, již tak subtilně několika slovy a to ještě vlivem snad sv. Bonaventury vyjádřil sv. Tomáš. Chválou Dantovou zůstane, že vložil nám nauku tak krásnou a útěchoplňnou pro duše v očištění, která jistě na pravdě se zakládá. A konečně velké plus ještě, že shoduje se s naukou velké janovské světice, jež nepostrádá jistoty a autority.

Církev, svatá prohlásivši sv. Kateřinu za svatou, uznala tím nepřímou i tuto její nauku. S církví svatou schválil tutéž nauku i kardinal Bellarmin. Sv. Alois Gonzaga rád čítal spisy sv. Kate-

řiny, sv. František Saleský nazýval ji duchovní učitelkou, již Bůh štědře obdařil darem dono scientiae.

P. Martin d'Esparsa, jenž censuroval spisy svěťice před jejím blahověčením, prohlásil její nauku za nejčistší, nejužitečnější a vůbec andělskou — jež vdechnuta jí byla samým Duchem svatým.

Chvála, jež přísluší svěťici, přenáší se samozřejmě taktéž i na Danta, u něhož taktéž se jeví a to v míře největší povznesenost jeho genia, jistota konceptů a potvrzuje se oprávněnost elegického dysticha, jež chtěl Dantův přítel Jan del Virgilio tesati na jeho náhrobek:

„Theologus Dantes nullius dogmatis expertus
quod foveat claro philosophia sinu.“

NB. Úryvky z Danta překládány jsou volně a bez rýmu jen k vůli myšlence.

Eugen Klaudius Kletus:

Sen.

Povznesl jsi mě nad marnost všeho.

Okusil jsem ze všeho, a přece zklamání propastmi zela na dně srdce mého.

Nebylo ukojeno nitro, neboť srdce se soužilo a duše ve smutcích odumírala.

Je nutno žít krásami dnů výsostnějších, aby život byl naplněn.

Je cesta slavná a jediná, ta vede k Pánu.

Propasti vyprávěly mně o slávě Tvé, i vrcholy sněžné, i proudy bystřin, i bouře mořské.

Modlím se k Tobě ve zpěvech svých radostí.

Byl jsem smuten, neboť nízký byl den můj, a miloval jsem příliš tělo.

Ale srdce vytkovalo nízkosti ze snů vášně. To Ty, Kriste, jsi bušil na duši mou.

Nelze se rozpakovati tam, kde Ty zavoláš. Jak mohl jsem prodlévati?

Je hořko odpřáti si, ale ovoce odepření jest lahodné a sladké. Neboť vláha milosti Tvých orosuje je.

Nedáš mi zahynouti, neboť k Tobě jsem přilnu srdcem svým.

Vysvobození mé bylo z milosti Tvé. Žehnej mi k životu svatému.

Mešní píseň o Beránkovi.¹⁾

Na začátku.

Sem pojdte za Beránkem,
vy Boží ovečky,
zde před tím jeho stánkem
jste jisty od lécky;
zde nerve vás skok šelem
ni světa přesila,
zde vám jen s tichým želem
mír nebe sesílá.

Gloria.

Což Beránkem Pán nebyl
jsa zrozen ve stáji?
Což pak ho nevelebil
svou pastýř šalmají?
Ó byl, a anděl v plesích
pěl mezi ovce,mi,
pěl slávu na nebesích
a pokoj na zemi.

Evangelium.

Pak v Galilejské zemi
jej choval Nazaret
a mezi liliení
jej pásł třicet let.
Když dospěl u Jordanu
svůj slavil mužný věk
a zjevil se zas Janu
jak Boží Beránek.

Credo.

Byl Beránkem, když ústy
všem hlásal lásky taj
a slovem i kraj pustý
všem kouzlil v pastvy ráj.
Když z duše ti dal jisti
a píti ze srdce,
pak, lide, věř, co jisti,
a ber, co dáti chce!

Obětování.

A když byl v Gethsemani
sám v tichém žalu svém
On, na vše odevzdaný,
byl opět Beránkem.
Ó hleď, jak za provazy,
jej sápe katů rej,
a rány své i zkázy
s ním v oběť vydávej.

Sanctus.

Jsa veden cestou kříže
jde v ranách něm a tich
a před tím, kdo ho stříže,
úst neotevře svých.
Však Beránek ten jatý,
ó lide, Bůh jest tvůj,
a proto „trojí svatý“
vždy jemu prozpěvuj.

Pozdvihování.

Již ve krvavé rose
On holně umtrá
a k nebi za svět prose
své oko upírá.
Ó spěj sem, kde pni zdvižen,
než ducha vypustí,
a lkej, kdos vínou stížen,
On též ti odpustí.

Agnus.

Kryt rouchem zsinálosti
přec nezná pohromy:
lvům vedle lámou kosti,
jichž jemu nezlomí.
Jen bok mu pootevrou,
bys viděl do všech cév,
jak vody krůpěje vrou
a láskou dýše krev.

¹⁾ Složeno zatím k nápěvu Svatojan. kanc. I. č. 160. Proší se o nový nápěv.

Přijímání.

Ó Beránkem jest právě
i po svém zabítl,
neb krev a tělo v stravě
všem dává požití.
Viz, na bílém tom stole
jej chystá tobě kněz,
a ty svých bratří v kole
již s plesem pij a jez.

Konec.

A Beránkem zas bude,
ač čas se naplní,
a tehdy svoje chudé
svým leskem oslní.
Ó slyš zpěv jejich zníti:
Moc, moudrost, sílu, vděk,
čest, božství, slávu vzíti
jest hoden Beránek.

Fr. B. Dérda:

Sestry v nemocnici.

Světlice jsou
ty tiché,
obětavé práci odevzdané ženy,
sestry v nemocnicích. —
Žal
bledou rozvinul jim růži v lících,
sten
zoufajících chvil,
jak balsám vonný
jim soucit v srdce vlil
jímž tiší otevřené rány . . .

Smrt
zákeřně kde život z těla střebá,
tam s bílou pospíchají dlaní,
a věru, že by bylo třeba
by lék,
ježž nesou na ní
v zázračný hojící se olej změnil,
v každé otevřené ráně . . .

Jejich život nemá jara,
jen růže vadnoucí v bílých ložích
jak v jesen zlatem vysázené stráně —
věčné podletí — — —

Srdce v hedváb změkne ti,
když podíváš se na ně . . .

Z církevní poesie řecké.

Úvodem.

Tak jako liturgické knihy latinské, tak — a v míře ještě větší — obsahují i liturgické knihy řecké (ovšem mluvím o katolických) velké poklady básnické, které dávno byly vykořisťovány jak pro dogmatiku a apologii, tak i pro homiletiku; a není pochyby, že by až dosud mohly platné služby prokázati.

Ukázky, které tu (s laskavou ochotou redakce) podáváme, vyňaty jsou z řeckých liturgických knih, zvaných *menaia* (vlastně *meniaia*), na 12 měsíců rozdělených, jichžto poslední redakci obstaral svatý opat Sabbas ve století pátém, po něm pak sv. Sofronius a sv. Jan Damascenský.

Nikomu jistě nebude s podivem, že byla to požehnaná osoba i děje v životě Přesvaté Panny Marie, jež nejdříve rozehrály básnické struny v duších ctitelů, ať hlubokých, střízlivých mystiků, nebo přísných asketů. Mezi Latínky byli to na př. svatí: Ambrož, Bernard, Bonaventura, Petr Damianský, Gertruda, Bernard Sienský atd., atd. — mezi řeckými svatí: Sabbas, Jan Damaský, Štěpán Sabaita, Josef vyznavač, Theophanes, Sofronius, Romanus jáhen, Germanus, Theodor Studita, Kosmas Jerus., Ondřej Krétský atd., atd.

Z těchto tedy řeckých pěvců Mariánských podáme zde ukázky — ovšem jen velmi skrovné pro omezenost místa. (Přesnou citaci zde nepokládáme za nutnou.)

Sv. Sabbas čili Sába opat. (Stol. V.)

1.

Pojďte všichni a s myslí čistou
a rtoma neposkvrněnými
chvalami oslavujeme
Neporušenou matku Emanuele,
nad všechny panny nejčistší,
a skrze ní Bohu podejme
Obět z Ní zrozenou!

2.

Přesvatá dívka a Panno,
svým porodem životodárným
potřela jsi smrti moc,
a spolu jako pramen vytryskl
z Tebe Život nezníčitelný.

3.

Bohem obtěžkaná, Panno požehnaná
a ničím nedotčená,
když jsi bez muže Boha porodila,
záplavou léků, (kterou skytáš),
zalílas trní hříchů,
bodající hroty otrávenými.

4.

Ty, Snoubenko Boží,
jsi jako by veřejná studeň,
a zastíněný pramen vody živé,
skákající do života věčného —
a týž život čerpající pro lidi vesměs.

5.

Nezakoušeje škody ze stromu Vědění,
trhám z Tebe časné plody života,
jež jsi *povždy* chyb všech prosta,
nevydavši nám plodu jiného,
leč Krista,
jenž všem otevřel k životu přístup.

6.

Jakým Tě tedy nazveme jménem,
Milostí plná?
Nazvem Tě Nebem, protože z Tebe
vyšlo Slunce spravedlnosti;
Rájem — an z života tvého
vypučel květ nesmrtnosti;
Pannou — ana zůstala neporušená,
Rodičkou — kdyžtě na loktech svých
nosilas Syna, který je — Bůh všech!

7.

Ty, jež jsi Oblak, zářící Sluncem,
uděl mi světla,
které zaplaší temnoty mých vin;
podej mi ruky,
an vězím v pozemských pochodních,
pozdvihni mne,
jenž ležím ve hříchích,
jakos Adamu klesajícímu
(po Kristu) byla počátkem povstání!

POSUDKY KNIH.

Emanuel Masák: Blouznivci. Román. Nákl. Občanské tiskárny v Brně. Cena 14 K. — Neznám beletristických začátků Masákových, mimo jedinou povídku v Arše, proto mě velmi překvapil románový debut v podobě tlustého svazku o 400 stranách. Literární vzdělání Masákovo a jeho znalost moderního písemnictví dávaly mně však už předem záruku, že netřeba se lekatí slabé práce. Je to románek vesnický, jehož děj odehrává se od počátku světové války až po prohlášení samostatnosti české. Je tu dobře vyličen vývoj venkova od ustrašenosti, přes bídu, strasti, hlad až po ztrácení mravní pudy a bezuzdnost, hýřivost na jedné a nesmírnou lakotu na druhé straně. Jak jsme prožili válku na venkově, tak je vše pěkně rozvedeno do podrobností, skoro ničeho není opomenuto, co stalo se výrazným, a o čem budou potomci vyprávěti jako o pohádce. „Blouznivců“ jest v románu několik. Hlavním blouznivcem a ústřední postavou jest však Remeš, sběhlý student, pak voják v Bosně, pak rolník – posléze žebrák – alkoholik, jenž pobude 12 let v Černovicích a ve Šternberku. Na počátku války je převezen domů a chodí od čísla k číslu. Vída u syna Jeníka touhu po ztraceném otcovském statku, dává se unéstí touze blouznivou myšlenkou, dělá dobrotu, spořídá a nedá se svěsti k pití. Slyše však, že syn stal se zběhem a že nikdy se do vlasti nevrátí, začne přemýšlet o cíli člověka, sáhne po evangeliu, v němž nalézá rozřešení všech otázek holestných, rozdává chudším než je on všechny úspory, zavrtává se do zjevení sv. Jana a vykládá si je po svém. Čeká brzký konec světa, stává se prorokem v rodné vsi, všude káfe, hrozí. Posléze ve zkáze Vilémově, v němž viděl ancikrista, vidí splnění apokalyptických předpovědí. Tato ústřední postava je nejlepší z celého románu a také originelní. Ostatní „blouznivci“ tráť se už vedle ní, zvláště trochu nejasně vykreslená Mařenka. Všechny ostatní postavy jsou však dobré. Zvláště starosta Novák, beroucí všechny úřední řemany nesmírně vážně a upadnuvší posléze do surové bezcitnosti a mamonářství. Spravedlivý cit autorův potrestá tuto typickou figurku šílenstvím. Masák má klidný způsob vyprávěti, je někde mdlý, málo vzrušující, ale jazyk je lahodný, čistý. Pojetí románové dle starších vzorů. Autor vidí všem svým hrdinům až na dno duše, analyzuje všechny, nic mu u nich nezůstává temno a nerozřešeno. Z moravsky typického je tu málo, děj klidně může se položit do kterékolí české krajiny. V tom vidím minus jisté, v té bezbarvosti rasové. Přes to vše opravňuje debut Masákův k nejlepšímu nadějším. Autor jistě neustrne na jedné ša-

bloně, bude hledatí nových, svých cest a metod. Zdá se, že zlatého péra Kosmákova, tolik let už ležícího, chápe se odvážně teprve Masák.

K. Bedra.

Francis Jammes: Růženec ve slunci. Přel. Fr. Pastor. Cena 15 K. Vydal L. Kuncíř, Praha IX. 394. (Družstvo Přátel Studia). Každý nový překlad Francis Jammese je pro mně svátkem. Nadpisu nové knihy jsem se však poněkud lekl a strach můj vzrostl, když jsem letmo probíral knihu a viděl, že je tu 15 kapitol a každá nadepsaná jedním tajemstvím růžencovým. Jak asi zvládl básník dané téma, zda se mu nepochálovalo v rukou křehké a nebezpečné dílo? Zda neupravoval příliš násilně děje na jednotlivá tajemství? Strach zmizel hned po prvních stranách. Jest to hluboké dílo náboženské v bezvadné, umělecké formě románové. Dominika, dcera zámožných rodičů z Marseille, půvabná, dobročinná a zbožná, vyjede si s tím, jenž uchází se o její srdce, do Lourd. Básník neplýtvá mnoha slovy, aby vylíčil její krásu fysickou, ale k pevně představě to stačí. „Řasy tak dlouhé a husté, že bylo lze je považovati za stín, který tvořily, skláněly se nad temným světlým pohledu sladkého a přisného jako pohled ptáka. Nos byl orlí, líce okrouhlé, ústa oslňovala čistotou. Nad lasturou ucha vlnily se kadeře tak tmavé, že toliko provenčalské nebe mohlo je tak zbarvití. Tělo bylo skorem trochu příliš mohutné na tento věk osmnácti nebo dvaceti let, ale spanilé. Byla to postat válečnice, mladé sestry Juditiny.“ Dominika, vykonávši svoji pobožnost u jeskyně, seznámila se s chudíčkou dvojicí, souchotinátským typografem Durandem a jeho synáčkem Petrem z Bordeaux, kteří přišli prositi lourdskou Pannu o zdraví a pomodlití se za zemřelou nedávno choť a matku. Seznámení s touto chudíčkou rodinou jejímu životu ukázalo určitou cestu k Pánu. Nechala světa, opustila matku a sestřičky a toho, jenž ji vroucně miloval, a vstoupila do kláštera. Románek je pln rozkošných postav. Nejzajímavější jest strýc Dominicin, bohatý admirál v pensí, jenž neal Dominiku ke křtu. v ní se zrovna zhlíží, chtěje jí zanechatí své bohatství. Románek admirálův je obratně vpleten do děje. Ve svém mládí oženil se na pobřeží Gadeloupském s krásnou kreolkou, jež dostala na křtu jméno Dominika. Záhy po svatbě však kráska zemřela, a admirál se již po druhé neženil. Odmítnutý mladou Dominikou učenec cestuje po letech za účelem vědeckým na totéž pobřeží a nalézá hrob první Dominiky, choti admirálovy. Chůva její, stará černoška, píše mu na hrobě píseň, do níž vložila všechno utrpení a všechnu lásku svého divokého srdce a všecek stesk po dávno, dávno zesnulé paní... Výborně jsou kresleny osoby, jimž Dominika prokazuje dobrodíní, Durand s Petříkem, prostitutka Ascension, její děčko Januarius, bez nenávisti a přece výrazně podán je starý zednář Durand, bratr typografův, zavídý nepřítel všeho křesťanského, jenž zešílí radostí, když dostane uvědomění o vyznamenání akademie. Život všech těch postavíček, bohatý na radosti i

žaly, skýtá básníkovi dosti příležitosti, aby navázal na jednotlivá tajemství růžencová. Děje se to nenápadně, delikátně, nenásilně. Opojení pásmem děje ani nevíte jak vpadáte do modlitby, jedné z nejmilovanějších, ale také nejopovrženějších. Básník Jammes, největší ze současných básníků světových, nadšený ctitel Marie Lourdské Panny a růžencové modlitby, modlí se to sám v knize hlubokou, rozjímavou usebraností. Málo je děl světové literatury, jež by čtenáře tak povznesla a posvětila, jako tento románek Jammesův. Svaté Panně pohaněné Zolou v jeho románě Lourdy, dostalo se Jammesem nejkrásnějšího dostiuctnění. Čtenáři, dychtiví děje, budou plně uspokojeni tímto románkem dvou rozkošných Dominik, duše toužící po opojení a omámení uměleckým dílem naleznou stránky takové silné, nové, čisté, vroucí poesie, že budou až zmateni radostí, a duše s vyvinutým citem náboženským shledají, jak mnohotvárně lze rozjímat a hovořit s Bohem. Kniha končí několika modlitbami za hrdiny a hrdinky románu. Poslední modlitbička zní: „Královno přesvatého růžence, oroduj za nás, aby Bůh doplnil v tomto růženci, který ukončuje jeho neuzitečný služebník, co v něm schází. Právě tys mi vtiskla do ruky tuto hrstku dřevěných zrněk roku tisícioh devítistého pátého, když jsem se obrátil. Vzpomínám si na Boha v zahradě hospice, na naivní fanfáru, na vlnění žně pod dechem vánku, na ženy, jež blízkostí Monstrance se ohýbaly jako skosené klasy. Můj růženec je dořikán. Držím jeho oblroublý kříž, píše tyto řádky. Vím, jakou sílu jsem z něho čerpal od onoho dne, kdy jsem se pokládal za mrtvého, až do dneška, kdy pln života věčného naslouchám větru sebou si jist...“ Vím, je mezi námi nedostatku mnoho — ale tento *Růženec ve slunci* a *Durychova sv. Vojtěcha* chtěl bych viděti na stole i nejnuznějšího z nás. B. Osipovič.

Laurids Bruun: Půlnoční slunce. Z dánského přeložil Hanuš Hackenschmied. 1921. Vydaly Českoslov. podniky tisk. a vydav. — Román autora dánského, z něhož dosud do češtiny přeložen pouze „Pan“, jest přes svou rafinovanou napínavost a zdánlivou senačnost dílem vážným, hluboce filosofickým se sociálním zabarvením. Vévoda zemičky Gelder a nomalských ostrovů, na nichž se vyrábí „nomalin“ — přejemnělý, degenerovaný, bičující své nervy nikotinem a whisky vypraven jest od vlády, kapitalismu a utlačování dělných vrstev přející, na širé moře, až k půlnočnímu slunci, aby pryč tam ozdravěl. Vlastní příčinou tohoto zajímavého výletu jest však něco jiného. Bratránek vévodův, Johan z Kallerlandu, citící socialisticky, přišel na myšlenku „všeobecné povinnosti výzvy“. Všichni bez rozdílu mají konati práci v uhelných dolech, bohátí i chudí; syn milionáře vede syna posledního nádeníka, všichni mají býti vysíláni na dvouletou osobní práci jako na povinnou vojenskou službu. Socialisté sice zákon odhlasovali a nadáli se, že vévoda jej podepíše. Aby toho však neučinil, byl rychle vypraven za půlnočním sluncem a říšské správcovství mělo zatím zákon zrušiti. Vévodu provází Heinz von

Grube, jenž za svého úřadování na nomalských ostrovech proslul nelidskými činy, páchanými jak na gelderském tak na domorodém černošském dělnictvu. Aby se vévoda nenudil, vzata na loď jeho milostnice, Adda, nazvaná půlnočním sluncem, rozkošná, švitořivá, jež měla noc ve svých očích a slunce ve svých ústech, jejíž neúnavná živost nepřestávala rozlévat svou zářivou veselost, působila konejšivě, jako teplý obklad na choré místo. Pocházela z hornické rodiny, a když její první láska, Fric, nevracel se z nomalských ostrovů, oddala se hýřivému životu, až se stala milostnicí vévodovou. Ve společnosti vévodově jest ještě jeho komorník Brandini, osobní lékař, pak vystupuje zde komorná Addina, černošek Grubeho a kapitán loď. Všechny postavy jsou životně podány, několika sporými větami, autor se moc nemazlí s jejich popisem, ale tím výrazným málem vryl se čtenáři nemsazatelně v paměť. Z lícní přírodních úchvatně jest podáno samo půlnoční slunce. Už několik dní před jeho objevením nastává trapný věčný den. Slunce zapadá, aby po kratičké době zase vyšlo, kohout, jenž se dostal náhodou na loď, je tím spleten a k hysterickému kokrhání plašen... Vše to působí na nervy cestujících příšerně. Nelze spátí zdravým spánkem, několik minut potřesaného, neklidného spánku, toť vše. Jen whisky a rozčilující hra v karty dává zapomínati na nervové napětí. — Konečně se dostala loď do sféry půlnočního slunce. Venku se vznášelo slunce nad čarou obzoru, velké a rudé. Dotýkalo se rozhraní mezi mořem a nebem, mezi časem a věčností. Vypadalo to, jako by se vylévalo na povrch vody, jako by váhalo nerozhodně. Od kraje moře šířilo se světlo po slabě rozvlněné ploše, zlaté, bílé a mdlé, se zelenavými a fialovými stíny v úžlabích vln. Pocity všech hlavních osob románu při pohledu na slunce půlnoční jsou vyličený úchvatně. Černošek Wittu se třese na celém těle, Adda vzpomíná svých šestnácti jar, Grubovi připadá vše neskutečné, zlato, moc, vášeň lásky, jako by jediná neklamná skutečnost tkvěla tam v onom strašlivém kotouči, který stál žhavý na pokraji mezi nebem a zemí, mezi časem a věčností, mezi smrtí a životem. A vévoda si uvědomuje šílený sen, že je vítězem nad smrtí, nad sluncem, že je mu dána věčná moc, že je jediný mezi povolnými... Další záplatky románu jsou mistrně zauzleny a ještě mistrněji rozpleteny. Nejkrásněji jest vyličen dės z blížící se smrti... Jen snad některá místa z Pöe vyrovnají se těmto důsleplným stránkám, jichž děj nechci školácky vyprávěti, abych čtenáři knihy nepokazil radosti. Opakuji, je to z nejsilnějších knih moderní literatury, po stránce poetické, dramatické i z hlediska sociálně filosofického, a doufám, že Severská knihovna nám přetlumočí celého autora, nebo aspoň nejvýznačnější jeho díla.

B. Osipovič.

Björnstjerne Björnson: Synnöve Solbakken. Přel. Viktor Šuman. Vydaly Českoslov. podniky tisk. a vyd. v Praze. — Opravdovým osvěžením jest četba této Björnsonovy povídky ze sel-

ského života norského. Dvě děti, hoch ze statku Granliden a děvče ze statku na výsluní — Solbakken — přilnou k sobě v nejútlejším mládí. Z hochy vyrůstá divoch, práč, ale vlivem jemné a ušlechtilé Synnöve Solbakken stává se z něho rozumný, mírný a křivdy promíjející muž, a je na konec hodným svého štěstí. Motiv prostinký, ale s jakou uměleckou silou podaný. Björnsonovo vyjádření je rovněž prostičké. Není tu snešeno bůhví jakých básnických, možných i nemožných obrátů a obrazů, cosi biblicky prostého, klidného vane z těch stránek básníka dobra a krásna. Ukládáte knihu ke svým nejmilejším, abyste se k ní po čase, až budete potřebovat trochu jasu do ztemnělé duše, s radostí vrátili.

K. Bedra.

Ján Botto: Smrt Jánošíkova. S 19 původními dřevoryty Ferd. Duše. V knižnici Holubica vydal Joža Pospíšil v Trenčanské Teplej. Cena 20 korun. — Tato stará báseň slovenského pěvce dávno zesnulého připomíná pojetím i skladbou Máchův Máj. Zbojník Jánošík medituje v žaláři a po jeho smrti rusalky a vily tančí pod popravíštěm. Družice pějí:

Pôjdeme my na ten sobáš
v žiare slnka, v hromov hluku,
ponad svetom, Janík, podáš
bielej kráľke pravú ruku.
Zavznie pieseň oslávenia,
rozlejú sa zemou zore;
svet zlý padne na kolená —
a náš národ vstane hore!

Jánošík byl tedy jaksi symbolickým bojovníkem za svobodu Slovenska a jistě Bottova báseň vykonala svoji úlohu ve dvou generacích slovenských. Vydání je pietní a s takovou uměleckou, přiléhavou výzdobou dřevorytovou — že ještě Slováci tak vypravené knihy neměli. Ferdiš Duša pracoval na záhlavích i na celostránkových dřevorytech s nesmírnou láskou — vždyť málokdo z českých výtvarníků zná Slovensko a jeho kulturu tak, jako právě on. Milovníci krásné knihy ať ryzí poesie slovenské i obdivovatelé Jánošíkova zjevu, Mahenem k nám importovaného, mohou sáhnouti po knize bez nejmenší obavy, že budou zklamáni.

K. B.

Vladimír Glogar: Austriáci. Bělehradský román. Nákl. R. Prombergra v Olomouci 1920. Jak snadno mohl pěkný motiv svéstí začátečníka k nenávisťným intermezzům a karatské póse. Autor však se lehce přenesl přes všechna taková úskalí a vytvořil románek, jenž svědčí o značné erudici literární. Na povrchu blahobyt a lesk, lehkomyšlnost, na rubu však hlad, bída, mravní i hospodářská — tak se autorovi jevilo austriáctví v Srbsku. Co tu výborně kreslených povah, takových živočišných tvorů, v nichž nežije nic leda pohlaví. Znemravnělé důstojnictvo šíří nákazu ve

zdravém a mravném lidu srbském. Rakouská sódoma, jež volala po trestu a přivolala záhubu. Stavba románu je trochu roztržistěná, nedostí pevně semknutá, dělá spíše dojem scén z bio. Ústřední postavou by mohl být český učitel Vysoký, jež působí na rakouské škole v Bělehradě. Cítí se Srby, netají se svými sympatiemi k utlačenému lidu, není však dosti opatrný, a na konec je pro velezradu oběšen. Jeho milenka Anka, bývalá kolegyně ve škole, končí po smrti Vysokého v řece. K nim se druží řada přátel, malíř Ivo, Marko, srbsí přátelé z inteligence i z lidu. Více pozornosti než ústřední postavě věnuje autor opravdivým austriákům, řediteli školy Landovi, plukovníkovi Törekovi, guvernérovi, nejvíce pak „učitelce“ — židovec Šára Kohnové. Tato jest snad nejvyšší podána, snad až zbytečně se jí věnuje autor na úkor ostatních. Šára touží po bohatství a lesku — jde z náruče plukovníkovy do náruče guvernérovy. Prozrazuje surovou bezcitnou povahu a cynismus při popravě srbských žen a děvčat, ale na konec vidíme aspoň záštitu čehosi lepšího, neboť uteče i guvernerovi s chudým milencem malířem Ivou do Prahy. Samá lačná srdce — Zorka, jež končí jako pouliční nevěstka — Ljubica a Milica, mladinké srbské studentky, jež se zaprodají z hladu. Některé smyslné scény připomínají příliš Arcybaševa a Verbickou a viděl bych raději místo nich více z pohnutého života nejubožejších srbských tříd. To jest ovšem věc vkusu. Autor jistě po dobu okupace pobyl delší dobu v Bělehradě, neboť pilně studium prostředí, třeba nedobrovolné, jest patrné. Kniha patří k lepším našim věcem o době válečné.

K. Bedra.

Anna Tilschová: Hoře z lásky. Povídky. Nákladem Vesmíru v Karlíně. 1921. — Na Tilschové pěkně lze demonstrovat, že umělci stačí prostítký námět, aby z něho vykouzili uměleckou drobnokresbu. Taková stará pěstounka, poblázněná láskou k děcku zámožné rodiny továrnické tak, že se dopouští krádeže, aby mu způsobila radost -- co může být prostšího? Nebo děvče, prchající v noci s ženatým hercem! Nebo prostitutka, najednou si uvědomivši svoji bídu mravní a chápající, že je navždy vyřazena ze zahrad čisté lásky! Slýcháváte takové příběhy co chvíle, nedojmou vás už, vyslechnuvše je, rázem zapomináte na ně! Ale jaké syté, barvami bohaté povaholické z toho vytvoří Tilschová. Jest svěžího naturelu, svěže reaguje na nejprostší motiv. Neuplývá na povrchu, ale také neanalyzuje chladně. Chápe duševní pochod zkaženého studenta, staré panny, po životě žhavě toužícího děvčete. Studium prostředí, studium velmi pilné a rozumné viděti ze všech povídek. I když její figurky promluví občas vulgárně, není tu přece karikatury, ani nenávislné grimasy, ani grotesky. Rázem si zamilujete její každodenní, všední osobnosti, ale jak dobře viděné, s jakými novými podrobnostmi!

K. Bedra.

Matylda Serao: Cestičky lásky. Román. Přeložila B. Ma-kešová. Českoslov. podniky tiskařské. Praha 1921. — V dnešním

hrozném zápase životním, kdy ještě není nic jisto a bezpečno, kdy sociální převraty stojí takofka přede dveřmi, jest četba románů Matyldy Serao skoro nechutná. Maria Guasco, největší kráska římská, prchne svému muži s milencem, ovšem zase takovým krasavcem a bohatcem Marco Fiore a dá se od něho vústraní vydržovati. Tři léta vášně stačila, aby nastalo ohavné přesycení a znechucení. Najednou nevědi, co by si řekli, a po vzájemném dorozumění se rozcházejí. Maria Guasco vrací se k muži, jenž zdánlivě odpouští, a Marco Fiore se ženě s krasavicí Viktorii. Ale ani Marco Fiore nenalézá štěstí, neboť jeho choť žárí bezmezne na minulost manželovu, a Maria Guasco strašně trpí brutalitou mužovou, jenž jí neustále vyčítá její poklesek. Anž by o sobě věděli, prchají z domu oba již nadobro, i Marco Fiore i Maria Guasco, a na lodi na čtyřkantonském jezeře se scházejí. Vyládají sice, že se nemilují, ale přece se líbají a usnávají se, život společně, třeba bez lásky, dále trávití jako dvojice Ahasverů. Neříkám, že nejsou zajímavě a dobře kresleny všechny ty krásné, bohaté, leskem a přepychem obklopené a dobrý života zhnusené osůbky. Autorka nikde však nekárá jejich bezcitnost, nečinnost, zahálčivost, zdá se, jako by s nimi byla spokojena. Sem tam projeví se rys módní filantropie, ušije se nějaká ta sukně pro nadílku chudých, dá se sto lir za košíček jahod ve prospěch chudiny, ale jinak jeví se život italské šlechty nudný, ubohý. Ani sport, ani umění, nic nevzruší ty umdlené, přesycené dušičky, kterým na konec nepřejete nic, než trochu bolševické sprchy, aby si dovedli vážiti života, byť se projevil jen ve skývě chutného, černého chleba, v jablíčku a dobrotivém paprsku slunečním. K. Bedra.

Em. Lešehrad: Pokus o historii bratrstva růže a kříže ve styku s jednotou českobratrskou. Vyd. Sfinx v Praze. — Teosofická literatura vykazuje u nás velkou řadu informačních spisů a měli bychom si jí více všimati, než dosud. Poznal jsem řadu inteligentů českých, kteří se obírají vášnivě a oddaně teosofií. Mezi ně patří Em. Lešehrad, český básník, pracovavší jeden čas i v naší katolické literatuře. V přítomném spise vypravuje svůj přerod duchovní a přilnutí ke studiu náboženských kultur a lidí dějiny tajných společností Růže a Kříže. Bylo to asi jen pokračování dřívějších tajných společností, obírajících se hlavně alchymií. Společnost byla založena Kristianem Rosenkreutzem (1378) a měla první století svého trvání pouze osm členů. Později se počet členů značně rozšířil. Členové nosili ve schůzích modrou stuhu, na níž visel zlatý kříž s růží. V 19. století zase nikli. Na jejich místo nastoupili svobodní zednáři. V poslední době snažili se někteří vytvořiti novotvary Růže a Kříže. Sem spadá kabalistický řád Růže a Kříže založený 1882 ve Francii a *třetí řád Růže a Kříže katolický*, založený básníkem Josephinem Peladanem. Cílem Bratrstva Růže a Kříže byla původně transcendentální chemie, později vybudování mystické budovy Ducha svatého, v níž by Boha ctili, sebe i jiné vzdělávali. Základním

principem sdružení byla bratrská láska a svornost, spojená se střídavým životem a blahocinností na venek. Nebudu vypisovati všech potřebností původních členů. Bylo to sdružení protestantské, později s tendencí protikatolickou... (Papež je antichrist, zavrhuje se rouhačství Mohamedovo i papežovo, uznávají se dvě svátosti, římský císař hlavou křesťanů atd.) Členové mají býti bohabojní, střídaví, čistí, cudní, pokorní, štědrí, poslušní, pilní atd. Literatura Rosenkruciánů byla četná, a byli to zvláště Jesuité, kteří vydali četné polemické spisy proti nim. Fridrich Falcký byl též rosenkruciánem. Čeští bratři rovněž byli ve spojení s Růží a Křížem. Amos Komenský byl přítelem a podporovatelem plánů bratrstva Růže a Kříže. Též celkový jeho názor na světský a duchovní život kryl se v mnohém s názory Růže a Kříže. Dosti obsáhlým životopisem Komenského končí Lešehradův spis. Autor použil ku své práci četných původních pramenů a po té stránce jest knížka dosti cenná. Celkem jest však Lešehrad nekritický, slovíčka skepse nemá pro prorocství švindlře Drábíka, pro extase Kristiny Poňatovské. Pro Fridricha Falckého cítí neobmezené sympatie jen proto, že byl rosenkruciánem. Vůbec v nazírání na českou historii nijak se nepovznáší nad průměrný, protestantský názor. Co se týče mravouky, nijak nestojí Růže a Kříž nad mravoukou katolickou. A co se dotýče věrouky, nebylo to nic, než zavilá protestantská tajná společnost protikatolická. Všecko umělé křesťan takových mrtvol zdá se mi nesmyslné. Ať už se ty mrtvolky jmenují Růže a Kříž či Stříbrný Kruh, vše jedno. B. Osipovič.

Camille Mauclair: Povídky o lásce. Přel. Jindřich Hořejší. Nákl. Jindr. Bačkovského. — Sedm bezradně nad těmito povídkami, typicky — aspoň literárně pařížskými. Krása bolesti po zradě ženy, potřeba fyzického aktu třeba bez lásky, vztek ženy umělcovy, jenž její tělo prostituje v každé výkladní skříni, přilnutí ke zralým ženám, jež jsou vděčny za lásku a dovedou rafinovaně milovat atd. Umění? Třeba. Ale učiní vás *toto* umění lepšími? Naplní duši vaši něčím dobrým, krásným? Ne! Jen stesk z tělesného, hořký, bezútěšný stesk zbude a touha po zdravém, silném a dobrém. B. Osipovič.

J. Havlín: Dámy ze společnosti. Českoslov. podniky tisk. a vydav. Praha 1921. — Slušné realistické črty neskrývané káravé tendence. Tepe se v nich tlachavost a duševní prázdnota některých dam ze společnosti, jejich touha po rozkošnictví, nedostatek citu, rafinované lapání ženicha, rozmarnost a rozmařilost. Slehly zasahují mnohdy citelně i mužské pokolení, při čemž jsou „Dámy ze společnosti“ ubohou obětí. Na satiru jsou ruce autorovy (či autorčiny?) trochu sláby. I k satíře nutno přistupovati s láskou, ne s odporem. Kniha může vykonati mnoho dobrého, budou-li ji „dámy ze společnosti“ čísti pozorně a s dobrou vůlí. Netřeba čísti zrovna mezi řádky — Havlín je průzračný. A proletářskému ženskému světu může kniha otevřít oči, že k opravdovému

šťěstí není třeba bohatství a lesku. Jest tu ještě málo osobitého, sverázného, co by dávalo velké naděje do budoucna. *K. Bedra.*

W. Östergaard: S tažnými ptáky. Z dánštiny přeložil O. Heidrich. Nákladem Českoslov. podniků tiskářských v Praze. — Dojmy z cest Itálií, Bavorskem, Tyrolskem a Čechami, oblečené v roucho povídky. Ital je bigotní a ovšem zloděj, Češka lehkomyslná svůdkyně, Tyrolák hyne v horách, Bavorák pije Pschorovo. Povrchní dojmy, povrchní náměty, povrchní podání. Dvě slušné povídečky jsou z dánského ovzduší. Nechápu, proč se takové prostřední věci překládají, když jich máme doma nazbyt. *B. O.*

Jaroslav Smiřický: Ztemnělou alejí. (Povídky a črty.) Zeměd. knihkupectví A. Neuberta. — Tklivé, někdy uplakané historky babiček, trápených snachami, svedených děvčátek, odmítnutých a zrazených milenců, nevěrných manželek, pijáckých manželů, zamilovaných velebníčků. Autorovi nestačí, že tendence mravokárna vyplývá z povídky samé, on si ještě nepokrytě zamentojuje na konci, aby se jen nikdo nezmýlil v tendenci. Jednu dobrou stránku mají tyto nevinné, někdy příliš začátečnické črty, totiž viditelné úsilí o mravní jádro. K umění mají ovšem daleko. *B. O.*

K. Červinka: Zmítání. Nákl. Českosl. podniků tisk. a vydav. v Praze. — Bezvadná lidová četba bez umělecké jiskry. Advokát Herout účastní se pochybných spekulací a bere si na konec život. Hnusný shon za mamonem beze zájmu o něco ušlechtilého. Občasné záchvaty lásky k synkovi a k přítelkyni jsou poměrně nejlépe podány. Ostatní stránky šedé, nudné. Někde činí dojem rozvrhu a předběžné studie, a to příliš kvapně. *B. Osipovič.*

Viktor Hánek: Zpovědnice. Nedostatek znalosti kněžské duše a kněžského života bych odpustil, ale odpustit nelze hnusný, neživotný, sentimentální, neumělecký ráz této i ostatních kněží velkovýrobce románů Viktora Hánka. Jeden Koniáš by nestačil dnes pálit všecko to svinstvo, jímž nás Praha zásobuje. *B. O.*

Vincenc Kramář: Kubismus. Nákladem Moravsko-slezské Revue v Brně. 1921. Tiskem Fr. Obziny ve Vyškově. Stran 88. Cena Kč 45.—. — Ředitel státní galerie Vincenc Kramář vydává knihu o kubismu; za základ svého výkladu bere knihu Daniela Henryho „Der Weg zum Kubismus“, München 1920, Delphin-Verlag, a doplňuje ji vlastními názory o vývoji umění Picassova a Braqueova. Cílem kubismu, dle Henryho, není napodobení věci po způsobu dosavadního malířství iluzionistického, nýbrž vytváření věci. Zdrojem kubistického umění jest dokonalá znalost předmětu a touhou jeho objektivní podání předmětu. Tím se liší kubismus od impresionismu. Impresionisté malovali světlo, svět byl jim světelnou hrou, kterou promítali v plochu. Malovali svůj dojem, nikoliv skutečnost. Byli číže subjektivní. Kubismus chce sdělit

skutečnou tvárnou krásu světa, odmítá světlo jakožto klamný výrazový prvek, neboť svět existuje i ve tmě, nechce napodobiti, nechce závoditi s přírodou tak jako s ní nezávodí geometrie, jež má za úkol přesně a jasně znázorniti formy. Kubismus nezná tudíž centrální perspektivy, ani jednotného osvětlení, ani uzavřenosti těles. — Braque definoval kubismus: formový lyrismus. Tomu se má rozuměti tak, že snahou kubismu jest zobraziti skutečnost a vyjádřiti její všestrannou krásu, jak ji malíř ve svém nitru vidí. Kubismus prý je realismus a idealismus zároveň. Autor píše na stránce 17: „Picassovo umění je umění na výsost duchové, ne však abstraktní, jak velmi často se mylně myslívá, neboť jsou to zcela určité věci, které malíř opěvává. Toto umění je v plném slova smyslu realistické a zároveň idealistické, jako jím je každé vpravdě velké umění z prvé ruky.“ — Jak toto chápati, pokládám za největší obtíž. Dle pojetí Henryho, které jsem naznačil s počátku, je kubismus čirým realismem: Picasso prý je cele upoután k věcem, v nich vidí jistotu a v nich hledá poučení, co je prostor, totiž, že prostor je vlastností věcí. Kdyby však toto bylo pravda, nebyl by kubismus uměním, nýbrž jen grafickým znázorněním předmětů. A proto autor opravuje Henryho, snaží se vtěsnati v pojem kubismu idealismus a praví, že toto pojetí prostoru má Picasso jen v posledním období své tvorby, kdy vychází jako klasický mistr 18. století od pevné plochy v pozadí a klade plochu před plochu. Ve skutečnosti prý Picasso navazuje na ilusionismus a jeho realismus není skutečnost hmotného světa, nýbrž skutečnost prostorového chápání a jeho zákonitost. Čili, jinými slovy, prostor není vlastností věcí, nýbrž funkcí našeho ducha. Dle autora není tedy kubismus nic jiného než přehodnocený ilusionismus, totiž jakýsi formový impresionismus. Ale pak ovšem to není žádný realismus, nýbrž pouhý idealismus. Henry praví: Kubismus je umění realistické. Kramář praví: Kubismus je umění realistické a zároveň idealistické. Henry praví: prostor je vlastností věcí. Kramář praví: prostor je funkcí našeho ducha. Ať už je tomu jakkoliv, jisto jest, že kubismus je problém prostoru. To jediné, myslím, je jisto. Je to zřejmo i z domnění Hanse Berstla vysloveného v knížce *Das Raumproblem in der altchristlichen Malerei*, Bonn-Lipsig 1920, že totiž kubismus je pokusem o znázornění čtvrté dimenze. Dosud byl problém prostoru řešen většinou jen filosoficky. Nauka o prostoru a čase je klíčem poznávací teorie. Kantův kriticismus má své jádro v nauce o prostoru a čase. Kant učí, že prostor je výtvozem našich schopností smyslových, subjektivní podmínkou vnější intuice, a nikoliv skutečnou vlastností věcí. (Kritik der reinen Vernunft 36.) A to je totéž, co praví autor na straně 31: „Prostorovost věcí, jich chápání jako funkce našeho ducha, to je základní obsah Picassova díla.“ Jest tedy kubismus, jak autor mu rozumí, kantionismus přenesený v oblast umění. Kantovo učení o prostoru jest ovšem nedokázanou domněnkou, jež podvrací možnost jistého poznání smyslového. Prostor sice jest bytí rozumové, ale s podkladem ve věci, neboť rozlehlost

aktuálně ve věcech existuje. Není pouhou funkcí ducha. Tvrdím tudíž, že kubismus pojatý jako obměna impresionismu, jest uměleckou skepti.

Dom. P.

Dr. F. Grivec: Pravoslaví, přel. ze slovinštin. rukop. M. Svoboda. — Jeho kniha vyšla nákladem Akademie Velehradské je praktickou pokladnicí informací o vztahu poměru pravoslaví k církvi římské a podstaty pravoslaví vůbec a jeho stavu v přítomné době. Je v ní zvláště odpověděno na otázky, na něž v jiných knihách o východní církvi nelze najít dostatečné odpovědi. K zpracování užito přehojné literatury cizí. Je proto tato kniha nepostrádatelnou příručkou pro každého inteligenta, jenž v otázce unionistické chce mít základní vědomosti. (Cena 15 Kč.)

F. S.

K. Štěpánek: Mluvnice jazyka ruského. Díl první. A. Wiesner v Praze 1921. Stran VIII + 211. Cena 26 Kč. Autor známý již svými publikacemi, sloužícími praktickému osvojení ruského jazyka, podává nám zde obšírnou a důkladnou gramatiku ruskou, která kromě úvodních statí o pravopise a výslovnosti s. mohlásek a souhlásek, obírá se podrobně skloňováním a časováním. Správně se podotýká v Předmluvě, že se u nás nevěnuje studiu ruštiny ta péče a pozornost, jak by náleželo. Především inteligence měla by důkladnou znalost jazykovou ukázat, že chápe význam česko-ruských styků pro naši slovanskou budoucnost. Možno říci, že se autoru podařilo najít šťastně zlatou střední cestu mezi výkladem vědeckým a populárním, takže ani filolog tu nepohřeší odborného poučení, ani průměrný inteligent nebude zstrašen zbytečnou učeností. Nelze než doporučiti tuto novou pomůcku k pilnému studiu.

Dr. J. V.

Tobias Bednář: Kniha francouzské konversace. A. Wiesner v Praze. Druhé opravené vydání. 1920. Cena 30 Kč. Stran 275. — Pomůcek ve studiu cizích řečí bylo vždy u nás málo, a byli jsme často nuceni sáhnouti ke knize německé, jež byla lacinější a důkladnější, jako známé příručky Toussaint-Langenscheidtovy. Dnes, kdy více než jindy každý vzdělanec u nás vidí nezbytnost, osvojit si i znalost francouzské konversace, přichází Bednářova rukověť velmi vhod. Je zpracována podle nejlepších autorů francouzských a ještě za tisku prohlížena profesorem Lefeborem v Brně, takže možno na ni spolehnouti. Určena je těm, kdož se již seznámili se základy francouzštiny, aby se vycvičili v konversaci. Velmi šťastně srovnal autor své otázky a odpovědi, (neboť není potřebo podotýkat, že celá kniha je zpracována ve formě otázek a odpovědí) do dvou sloupců, k nimž se řadí třetí sloupec, podávající překlad méně známých slov a rčení. Tak může každý snadno i bez učitele sám sebe přezkoušet, zakryje-li si prostřední sloupec. Užival jsem před lety známých příruček Berlitzových, které také profesor Bednář uvádí mezi svými prameny, a proto mohu konstatovati s potěšením, že v této Bednářově příručce

není v otázkách nahodilého a mnohdy nelogického mechanismu, jež omrzuje u Berlitze. Obsah, který je všestranný, volen je spolu tak, aby podal i potřebné informace o Francii a jejím životě tomu, kdo se tam chystá vydati. Nová tato Bednářova kniha konver-
sační jest z nejlepších příruček, které byly u nás vydány. Dr. J. V.

Kamil Urbánek: *Jak se dělá divadlo?* Vyšlo v knihovničce „Nápady a výpady“ u St. Kočího v Brně. — Je to praktická, malá příručka o 26 stranách pro divadelníky, sestavená ovšem hlavně pro větší divadla, neboť na malých musí zastat většinu úkolů, jež jsou na velkých divadlech rozděleny placeným jednotlivcům, osoba jedna, inteligentní, na níž veškerá tíha i zodpovědnost obvykle spočívá. Leč i tak je příručka velmi cenná pro své instrukce hercům, režisérovi, inspicientovi, nápovědovi, rekvizitáři, oponáři, osvětlovači atd. Příručka chce být pouze návrhem, jehož konečnou stylisaci si provede každé divadlo samo.

Církev prvních století a divadlo. První křesťané zdržovali se veřejných her a hostin. Ježto se vyhýbali všemu, co tenkrát oživovalo „forum“ a cirk, byly pohany označeni za „odium generis humani“. (Tac. Ann. XV. 44.) — „Co vám brání“ — volá na ně pohanský filosof Celsus — „účastniti se veřejných lidových slavností?“ (Orig. proti Cels. VIII. 21.) A veškerá patristika mu odpovídá, že hellenské divadelnictví je v nejzazším odporu s duchem křesťanství, jakožto s náboženstvím ethického monotheismu. „Deklamují se kluzkosti, předvádějí neslušnosti každým pohybem, a lidem, kteří na jevišti učí „umění“ cizoložstva, přihlížejí vaše dívky a jinoši. Skvostné máte zábavní místnosti, kde veřejně to na světlo se vynášá, co hanebného v noci se děje, a posluchači jsou baveni přednáškami o nemravnosti.“ (Tatian Syrský v „Reči k Řekům“ 22. 5.) Divadlo a závodště nazývá Klement Alex. v Dodatku k žal. I. 1. „morovinou“. „Která mrzkost se na jevišti nepředvádí? Kterého nestoudného slova herci nepoužijí? Kdo těmito nechutnostmi se baví, ten je doma napodobit.“ (Paed. 3, 5) Philo z Alex., muž vskutku zbožný a pro mravní zásady židovstva velmi nadšený, útočí nejostřejšími výrazy proti pohanské zhovadilosti a proti „lehké zženštilé hudbě, která budí nejnížší vášně a žádosti“. Vždy znova vede církevní spisovatele snaha, aby „každý nečistý pohled byl vzat naším ocem — u nás také není ani v nejmenším nějaké zábavy neslušné — aby srdce nebylo poraněno“. (Umuč. sv. Apoll. 2, 3.) Tato zásada je normou Athenagora Theophila, Minucia Felixe, Firmika Materna, Cyrika Jerus, jimž je divadlo „pompa diaboli“. Jan Zlatoustý horlí ve svých „Katechesích ke křtěncům“ (Cat. II. ad illum.) nejen proti přesměřené ženské strojivosti, nýbrž také proti divadlu, hrám v cirku, proti náruživostem a pověrečnému užívání amuletů. „Jak možno, aby dobré konali ti, kteří sluchu dopřávají nikoli řečem čistým a bohulibým, a zrak nezvykají věcem, které by duši byli oporou v bojích, nýbrž vzdávají se úplně žádostem těla tím, že poslouchají řeči a pozorují obrazy necudné!“ Tak píše Eusebius z Caesaree, otec cirk. dějepisu (Theoph. 2. 17.) „Je nemyslitelné, aby křesťan skládal ruce k modlitbě a hned nato tleskal v divadle neslušným deklamacím herců“. (Aug. Symb. ad Cat. 4, 1.) V „Divinae Institutiones“ (6, 20.) odpovídá Lactantius na otázku, proč křesťané se neúčastní divadel a her v cirku poukazem, že veřejné hry nejen nijak nepřispívají k zvětšení radostnosti života, nýbrž naopak mají nesmírně neblahý vliv na mravnost. „Komédie mají předmětem neslušné zápletky milostné a čím je autor výmluvnější, tím lehčeji a jistěji vryjí se pěkné

zvonící a skvělé verše do paměti posluchačů. — Co mám říci o smilnících, kteří nefestem vyučují, kteří přímo k cizoložství svádějí tím, že se předvádějí, lákajíce vymyšleným k skutečnému? Co budou jiného dělati jinoši a dívky, když vidí, jak se to děje beze studu a všichni se na to tak rádi dívají? Tímto patřením jsouce vydráždění smyslně do nejvyšší míry, schvalují to svým smíchem a jednáním a s doutnákem v srdci vracejí se zkaženější domů a to nejen předčasně uzrálí hoši, jímž by tyto věci měly zůstat neznámé. nýbrž i starci, kteří by už hřešiti neměli." Ke konci této své stati dotýká se ještě Lactantius nejlhubšího důvodu, vyvěrajícího z povinnosti křesťanů, vyhýbatí se veřejným veselictm: je to jejich úzký vztah k modloslužbě a tím zároveň ke kultu pověry, surovosti a smyslnosti. Náboženství Nového Zákona jest ethický monotheismus. Proto jsou pro Augustína hry jevištní „hnilobou a morem duší“, „sprostou a zavrženou divadelní theologií“, „uskutečňováním království tohoto světa“, dílem démonů a příčinou rozpadávání se veřejné mravnosti a citu pro čest. — Sem spadá i Tertulianovo historické pojednání „O divadlech“, jehož původ, titul a jméno je pouze doplňkem jeho jiného díla: „O modloslužbě“. „Máme-li sobě oskliviti každou nestoudnost, jak možno, aby bylo dovoleno poslouchati, co mluvíti je nedovoleno, kdyžtž přece každý zlý žert, ano i každé slovo zbytečné, jak víme, bude Pánem souzeno? Jak možno, aby to, co -- vycházejíc z úst člověka jej poskvřňuje, vcházejíc očima a ušima jej neposkvřňovalo, kdyžtž oči i uši jsou sluhové ducha a když toho, jehož sluzi jsou nečisti, nikdo čistým nenazve?“ („O divadlech“ 17.) A i když příliš asketicky založený Origenes umění dramatické o sobě málo cení (Proti Celsovi VII. 6.), anebo když někteří otcové církevní až tam zacházejí, že i zpěv sám považují za nebezpečí a dokonce i smích zakazují — tento rigorismus vzrostl spíše na půdě antické filosofie než křesťanské — jest přece tento soud patristiky o staropřanském divadle, zvláště pokud máme na mysli mimus a pantomimus doby císařské, v celku příliš oprávněn. Vzpomeňme jen, že řecké drama vyrostlo z kultu Dionysieva, oplývajícího prvky divokého vzrušení smyslného a zcela ovládaného psychologii vířících a tančících duchů přírod. Ovšem Aischylos, nejstarší a nejmohutnější ze tří velkých tragedických básníků starých Athen a bojovník u Marathonu a Salaminu, pokusil se po prve vynésti z celého souhrnu lidského dění tragedii viny a tak státi se tvůrcem umravňujícího umění. „Mnohý míní, že se božstvo o lidi nestará, když drze sáhnou po zakázaném ovoci. Taková víra je hříšná.“ (Agamemnon.) Leč, co zmohla tato ušlechtilá snaha jednotlivce, třebaš byl i takovým velikánem jako Aischylos, Xenofanes, Sofokles a Plato, proti hříšné náklonnosti širokých vrstev pohanského lidu k zděděnému kultu smyslů? Nikdy, tím méně ovšem v době císařského Říma s jeho zdivočilým životem pohlavním, nebyl všeobecně národem chápán cíl a účel divadla ve smyslu těchto velikánů. Všude, kde zůstala snaha uchrániti se vlivu nadpřirozených sil Ducha, zůstávají jistá div.

představení a hry na jevištích téměř venkoncem „Kozlími písněmi“ rozdováděného vilného Dionysa. — A co říci o našem moderním jevišti? Nepodobá se často v mnohém tomuto antickému? Ono bylo známkou odumírající kultury, kultury v rozkladu. Naše doba v mnohém skýtá tentýž obraz a působí týmž pocitem. Věru, bude třeba ji zmladiti a obroditi znovu probuzenou křesťanskou duší, nebo vlastně mu ji teprve vdechnout. *Efes.*

Z poetiky katolického básníka. Druhým dílem Yeatsovým, které vydali Staroříští krátce před „Růží Alchemickou“, jest knížka essayů pod názvem „Objevy“¹⁾ Obsahuje 21 krátkých článků o otázkách hlavně uměleckých, ale také životních a náboženských. Názory jeho nejsou ovšem vždy skutečnými „objevy“: více než novotou poutají čtenáře originální formou a svým zvláštním sytým slohem, tak odlišným od stylu příbuzných prací francouzských i německých. Mnohé „essaye“ jsou vlastně jen stručnými poznámkami kde básník zachycuje své dojmy z četby či divadla nebo odpovídá si na nějakou nahodilou otázku či heslo, zaslechnuté třebaš v proudu denního života. „Notantur lumina“ nebo snad i „básně prosou“ nazval by jiný většinu těchto úvah. Než přes to i estetik a kritik nalezne v nich ukryto množství zajímavých myšlenek a poznámek, jež ukazují, že irský básník — jehož jména neznal ještě ani náš Ottův Slovník Naučný — přemýšlel hluboce o různých problémech estetických a vyslovil jasně a mnohdy velmi originálně v několika větách, o čem jiní psali dlouhé učené studie. Básník sám přiznává na jednom místě, co jej vedlo k hloubání o otázkách estetických. Jeho vlastní básnické dílo v Irsku stále stavělo před něj otázku: *Jak mohu učiniti, aby dílo mé značilo něco pro silné a prostě muže, jejichž pozornost není věnována umění, nýbrž krámu, vyučování ve škole národní nebo připravování léků? Nechtěl jich „povznést“ nebo „vychovat“, jak se těm slovům rozumí, nýbrž způsobiti, aby rozuměli jeho nazírání.* Nežádal si čteného obecenstva, jistě ne toho, které se nazývá obcenstvem všeobecným, ale dosti lidí, jimž to, co je náhodné a chvilkové, ztrácí se v celku... Při svých úvahách dospěl vždy k této jistotě: *Co dojmá přirozené lidi v uměních, jest to, co je dojmá v životě, totiž intenzita osobního života, intonace, jež ukazují jim v knize nebo ve hře sílu nebo podstatný význam člověka, který by vzbudil pozornost na trhu nebo u dveří lékárny pro chudé. Třeba, aby odcházeli z divadla se silou, již žijí, sesílenou pohledem na nějakou vášeň, která by mohla, kteroukoli životní drahou se i dala, sraziti k zemi nepřítele, naplniti dlouhou punčochu penězi nebo pohnouti divčím srdcem... Osoba pozornost vzbuzující rozvine největší množství energie a jest třeba, aby se zdálo, že tato energie vychází zrovna tak z těla jak z ducha... Proto radí Yeats spisovatel, vymýšlí-li charakter,*

¹⁾ W. B. Yeats, Objevy. Essaye. Z angličtiny přel. Jar. Skalický. Dobré dílo sv. 65. St. Říše 1920. Str. 72.

aby si stále říkal: „*Dal jsem mu takřka kořeny všech schopností potřebných pro život?*“ A jen tehdy, je-li si tím spisovatel jist, může mu dáti tu schopnost, která naplňuje obrazotvornost radostí... Z tohoto názoru o významu *osobnosti* v umění pochopíme pozdější oblíbenou větu Yeatsovu, že *mezi všemi uměleckými formami nejhorší jest hra o moderních vzdělaných lidech*. Naplňuje dle něho duši naši pocitem všednosti jako prachem. Má jednu smrtelnou chorobu, jak ukazuje na Ibsenovi: nemůže se státí vášnivou, což značí životnou, aby někoho neucínila blouznivým a sentimentálním. Vzdělání a dobře vychovaní lidé nevystavují svých myšlenek a nemají umělecké a půvabné mluvy mimo lehké sesměšňování, a mluvy silné vůbec ne, a jsou-li hluboce dojati, hledí mlčky do krbu... Ibsen chápal tuto obtíž a učinil všechny své osoby trochu provinciálními, aby navzájem se nepřiváděli v rozpaky, a tvořil poesii, připomínající novinový úvodník... Nejšťastnější spisovatelé jsou oni, kteří vědouce, že tento druh her jest chabý a přechodný, drží se povrchu, neukazujíce ničeho mimo děj a sesměšňování všedních postřehů... Bylo to jistě pochopení chabosti tohoto druhu, jeho neschopnosti vyjádřiti hlubší druhy vášně, proč Francouzi vynášeli *hru s nějakou thesi*, neboť kde jest these, lidé se mohou rozehráti při dokazování, téměř jediném druhu vášně, která se projevuje v našem denním životě. *Roman ze současného vzdělaného života* naproti tomu jest formou, neboť, máje schopnost psychologického líčení, může sledovati myšlenky člověka, který se dívá do krbu... Proto také přiznává Yeats nejednou, že Odysseus a Don Quichote jsou mu vždy blízcí, kdežto jiné postavy ze slavných děl světových se vytrácejí snadno z myslí. Líčení v Iliadě nebo Odyssei jest živé a přirozené pozorování člověka, jak život jej utvořil. Jest to zjevně první prvotných žádostí a má co možná nejmeně z toho, co jest jen učenecké nebo výjimečné: zavřeme-li knihu, jsou naše energie zvýšeny, neboť byli jsme v plném proudu „Obyčejné srdce vždy bude mlouvatí více povídky, které mají cosi z *babské báčorky* a které *hledí na svého hrdinu se všech stran*, jako by on sám jediný byl podivuhodný, jako čint dítě s novým pentzlem...“ Velikou váhu v umělecké tvorbě přikládá Yeats *volbě látky*. Hovoří o tom několikrát a vždy zdůrazňuje, že zkoumadlem není tu rozmýšlející rozum, nýbrž umělecký pud, rozkoš a vzrušení, jakým působí látka na duši básníkovu „Nemůžeme objeviti své látky rozmýšlejícím rozumem, neboť když látka přestává nás dojímati, třeba jíti jinam, a dojítmá-li nás, i kdyby jí byly ony staré *baladické látky* Shakespearovy nebo dokonce „*chorobná hrůza smrti*“, můžeme se smáti rozumu. *Není třeba, abychom se ptali, zajímá-li se svět o to neb ono, neboť nejde o nic než o náš vlastní zájem* a nelze chápati jiného. Naše místo v hierarchii nám stanoveno jest naší volbou látky... Ale jest to náš pud a ne náš rozum, který volí...“ Jinde pak soudí, že nejlouběji námi pohne to, co je *starobylé* a vzdálené. Umělecké vzrušení stává se omamným a rozkošným, když bylo obohaceno vzpomínkou dávných vzru-

šení. Vzdělaného muže vyznačuje nezbytně starobylost myšlení, která byla prohloubena zkušenostmi mnohých mužů, majících ducha geniálního. Hlavní látka jeho hloubání a jeho obrazotvornosti je stará, a on opovrhne původností příliš vědomou a nezapírá svého dlouhého a úspěštilého rodu. Corneille a Racine nezapírali svých mistrů a když Dante mluvil o mistru svém Vergilioví, nebylo kokrhání kohoutova... Čím nábožensější jest látka umění nějakého, tím více bude takřka neměnným a tím starobylejší bude dojem, který vyvolává... Všecko ideální umění má jako záruku vytržení, neboť umění jest snem a s čím den jest hotov, jest ve snu zralé..." Zvláště pak všechno symbolické umění mělo by vycházeti ze skutečně náboženské víry, a že toho nelze v tomto věku, jest důkazem, že tento věk jest cestou a ne místem odpočinku pro obrazotvorná umění... V poslední essayi obrací se básník proti volbě podivných a vzdálených míst za jeviště umění. Bylo to dle něho jen jednou z pomůcek vznešenosti, mramorového klidu pro duše zneklidněné a nespokojené se zájmy přirozenými. Zhořkla mu tato volba a jsou okamžiky, kdy nemůže uvěřiti ve skutečnost výtvorů obrazivosti, které nejsou zasazeny v drobný život dávno známých věcí, symbolů a míst. „Jsem orthodoxní, modlím se za vzkříšení těla a jsem jist, že by měl člověk nalézt svou Svatou zemi tam, kde po prve lezl po podlaze, a že známé lesy a řeky měly by blednouti v symbol změnou tak poněnáhlou, že by nikdy nepozoroval, nikdy ani u vytržení samotném, že jest mimo prostor a že čas sám jediný zdržuje jej od prasy, edenu nebeského a bílé růže nade vším. Jak patrně, hovoří ze všech těchto názorů o estetických problémech především básník. Básník, jenž v jiném svém díle sám napsal o poesii: „Poesie nevytvoří se ani nejasvědomitějším studiem pověstných momentův a myšlenek a citův jiných, ale jediné zahlížíme-li se do toho nepatrného, neurčitého, tetelivého, věčného plamene, který nazývá svou osobou..." „Žádná svítila kandelabra nezabránila nám, bychom se nedívali do tmy, a zadívá-li se člověk do tmy, vždycky v ní něco bývá..." Em. Masák.

Náboženské přednášky pozdního Husity. Čtěl jsem psáti vlastně grotesku neb pamflet, a jen s největším sebezapřením tlumím své veselé city, a píšu kritiku. Dálko jež jsem právě dočel, pobuřuje svou jalovostí a svěděním žalostným intelektuálním zpuštěním, tím žalostnějším, že se týká otázek náboženských, o nichž si už kdekdo troufá mluvit v póse apoštola. Od chvíle „našeho osvobození“ na každém tržišti se nám nabízejí tito samozvaní vyslanci bůhvíkokoho, a zlo stává se tím stydnějším, že své plýtkosti se odvažují vydávati tiskem. Autor „Zpěvníku pozdního Husity“ Jan Rokyta (Adolf Černý), vydal v květnu 1921 své dvě přednášky „Z náboženské tradice české“ v Knihovničce Služby (sv. 3.).¹⁾ V Předmluvě, kde též povídá, v které Lhotě je konal,

¹⁾ Str. 62. V Praze, Vede V. K. Škrach.

což je arci docela lhostejno, dává nám k nim i jakýsi komentář, takže čtenář i kritik má práci snadnoučkou. Praví tam, že „svými přednáškami snažil se vésti současné hnutí na cestu, která by se připojovala k naší násilně přerušené reformaci — na cestu, na níž bychom v duchu nové doby dále *předli přetrženou nit českého náboženského vývoje*. Cíl tento sledoval i dvěma přednáškami této knížky“. Tím je zjeveno též tajemství této knížky, Dlužno je čísti několikrát, aby nám náležitě zachutnala. Máme konečně cíl, za nějž možno umřít! Až nás autor dovede na jakousi cestu, kam se nás snaží dovésti, pak na té cestě budeme přisti přetrženou nit! Zdá se nám sice, že takové zaměstnání není příliš důstojno ani pozdního Husity, ale což dělati, je v tom asi nějaké tajemství, kdyžtž běží o hnutí náboženské, které jest snad takto úkonem předení symbolisováno. O několik řádek níže najdeme novou stilistickou perlu, jaké někdy vyplynou z pera kvintánů, potícih se nad podobnými záhadami. Čtemeť v téže Předmluvě, že svými přednáškami chtěl nám J. Rokyta ukázati, „že české bratrství, vyvrcholené Komenským, je schopno života i v naší době. Poněvadž jeho *základním prvkem* je zásada stálého pokroku. Jest nyní na nás, abychom je naplnili novým životem, *čili* abychom jím prodchli svůj novodobý život a v něm je přetvořili v cosi živoucího, svého a krásného — a tak položili pevný základ své nové svobodě. Neboť bez takového pevného, hluboce mravního základu nebude u nás dobře. Ten *musíme nalézt* stůj co stůj“. Záhada na záhadě! Neodvažují se je vysvětliti! Chápeme, co je prvek, tíže je už pochopiti, co je to základní prvek, ale kterak „zá sada“ může býti „základním prvkem“ českého bratrství, je hádankou. Ale naprosto už nechápeme, proč je třeba, abychom toto české bratrství, obsahující takový drahocenný základní prvek, naplnili *novým* životem, a dále, kterak možno něčím, co teprve máme naplniti novým životem, prodchnouti svůj vlastní život, a v tomto svém prodchnutém životě to samotinké problematické něco, jež neexistuje, přetvořiti v nové cosi, ještě problematictější, v cosi živoucího, svého a krásného. Vedeť Napoli, uviděti tuto švandu, deset životů je cenou malou. Co však následuje, nespadá již v obor literární kritiky, nýbrž jest věcí vedoucích státních orgánů, aby to náležitě vyšetřili. Autor tvrdí nepokrytě nejen, že „naše svoboda“ je bez *pevného* základu, nýbrž že tento základ ještě ani není nalezen. Až prý české bratrství přetvoříme v ono „cosi“, teprve jí položíme pevný základ, Souhlasíme s autorem, že přece u všech všudy jej „nutno nalézt stůj co stůj“. Politické dítě ví, čím je svoboda bez pevného základu, a my ji máme již čtvrtý rok! A Rokyta ani přibližně neurčuje doby, kdy jej nalezneme. Jaká strašná a naléhavá poplašná výzva: „musíme nalézt stůj co stůj!“ Celý národ měl by se rozběhnouti za Rokyťou, abychom konečně našli pro svou svobodu — pevný základ! To se nám vidí věru mnohem důležitější, než přisti na některé cestě přetrženou nit! Mimochodem řečeno, problému státní správy dotýká se také na str. 24.: „Chce-

me-li, aby *náš stát* byl dokonalý, aby byl on i národ *dobře spravován* a šťasten, nutno jest nám především každý (!) sebe sama znáti a řádně spravovati." Sám však v zápětí přiznává: „těžký to předpis pro nynější dobu“, takže to dlouho potrvá, než se dočkáme ve státě dobré správy, dočkáme-li se jí vůbec kdy! Po takovém úvodě dáme se do četby první přednášky „Náboženský a mravní odkaz Komenského“ — „se srdcem rozbušeným vzrušením, a s očima rozšířenými vírou“, jak se vyslovuje vzletně autor. Po tom, co jsme se právě byli dověděli o naší svobodě bez pevného základu, s nedůvěrou přijímáme fráze o „velkém zúčtování a obnovené svobodě“, nicméně dovídáme se tu, že v „odkaze Komenského *duch český* dospívá jednoho ze svých *největších vrcholů*, tak vysokého, že i v snažení *úselidkém k nejvyšším vrcholům* jest počítán“. Výše už nelze vystoupiti. Stěží dohlédnete, kam až, do jakých závratných výší se ztrácí „český duch“, a vy zde se zatím brodíte ve špíně a kalu. Kdysi za války v kterémisi humoristickém časopise byli vyobrazeni kamarádi z mokré čtvrti, sedící u sklínek v živé debatě nad novinami. A tu jeden z nich zamyšleně orohodil: „Rád bych jen věděl, pánové, o čem jsme mluvili, dokud nebylo války?“ Podobná otázka mě napadla při další četbě: o čem by psali takoví Rokytové, kdyby nebylo Říma a Habsburků? Najdete je zde na každé stránce, a potkáte se jistě s nimi, i když budou uvažovati o mlhvinách v Orionu. Než vraťme se ke Komenskému, neboť podle Rokyty (na str. 15) celý národ „*musí se k němu vrátiti a k jeho odkazu a na tom základě dále pokračovati*“. Marně však byste se tázali, proč se vracet, když máme pokračovati tímto odkazem, jenž „*znamená vrchol českého ducha (zde jen vrchol)*, jest i české bratrství, jehož byl posledním biskupem“. Ale hned na následující stránce (16) sesouvá se celá tato smělá budova, postavená na základech českého bratrství. Neboť se tu prohlašuje, že onen odkaz Komenského, k němuž, jak bylo řečeno, národ se musí vraceti, „*obsáhnouti je dáno toliko nemnohým odborníkům*“; kolika se nepraví, jest jich v národě snad pět, snad deset, snad ani ne tolik. A pak jest tu ještě jeden háček. Jest vůbec obava, bude-li se chtít národ hlásiti k svému odkazu. Rokyta sice tvrdí, (str. 16) že „*se k němu jako dědicové musíme přihlásiti*, nejen abychom vděčně přijali, co nám v něm hotového připadá, ale také s *poctivou vůlí*, že splníme, co nám ukládá, a *budeme se řídit jeho napomenutími*“ — nu ano, já, snad i my, ale prosím Vás, nutte národ! Nutte si jej, aby se s poctivou vůlí řídil něčtími napomenutími, když ještě ke všemu u nás máme i — „*nejúplnější*“ (31) svobodu! Co je tedy vlastně tím odkazem Komenského? Aby nám to vysvětlil, uvádí Rokyta (15) slova Masarykova, že „*v Komenském poznati můžeme nejen filosofii českého bratrství, ale i filosofii českého národa, české historie*“ — tak vidá, díím si, ale darmo se snažím, abych spatřil v tomto bratrském biskupovi ony tři tetky. Také jiný citát z Masaryka, že „*shledal v něm jeden z dvou historických typů práce praktické, tábořského a*

bratrského — i rozhodl se pro typ bratrský“, mi zůstává temný. Podivno mi připadá též, že „*srdce Komenského zrodilo tři dra-
hocenné perly*“ a že otcem či otci jejich byly bolesti, neboť jindy
z tohoto srdce tryskají krvavé květy! Až ke konci se dovidáme
určitěji, že těch odkazů je vlastně šest. Druhým mezi nimi je
bible, a Rokyta velmi dojemně nás pozývá: „*otevřme si denně
na chvíli, než se uložíme, evangelium a čtème, čemu lidstvo učil
dobrý, vidný učitel*“. Tak to snad činíval sám Rokyta; místo
uspávacího prostředku, než se uložil, četl, co pravil dobrý, vidný
učitel, jak nazývá Ježíše Krista, a své vznešené myšlenky nám
podal ve své sbírce „*Za Kristem*“, nad níž neznám větší profa-
nace evangelia, neboť proti těmto směšným básničkám, dráždicím
k dávení, sama blasfemie chutná jak hlt vína. Povím zkratka,
podle Rokyty, hlavním odkazem Komenského jest, abychom se
všichni stali Českými bratry, což se ještě blíže vysvětlí druhou
přednáškou. České bratrství je pro český národ náboženstvím
comme il faut, ne ta „*macecha římská, ta zubřice, která střežila
naši krev*“ (hul), církev bratrská, v níž není dogmat, je vlastně
sám vtělený pokrok. Amen. Není tam sice, ale jen omylem, neboť
první přednáška se končí, jako by byla opsána z nějaké Kaza-
telny, a jistě že ji užijí jako vítané pomůcky — bratrští a čes-
koslovenští kazatelé. Druhá přednáška, nadepsaná „*Jednota bra-
trská*“, je prostší svou koncepcí i provedením, a proto mi lze
pověděti stručně její obsah. Rokyta tu dokazuje, že pravou církví,
do níž mají vstoupiti všichni Češi, není církev československá
(ta chybila svým spojením s církví srbskou, takže „*duch český
půjde přes ně dále*“) ani ji nejsou jiné české církve evangelické,
jako Jednota bratrská, nebo Jednota česko-bratrská čili američtí
kongregacionisté čili Svobodná církev reformovaná, ani Bratrská
jednota Chelčického čili baptisté, kteréžto církve všechny u nás
jsou rozšířeny (o katolické, o té nevěstce, Rokyta ani nemluví)
— jedině církev, kterou hlásá Rokyta, totiž „*evangelická církev
česko-bratrská*“ je ze všech těchto bratrských církví nejčirkvova-
tější. Koho to zajímá, tak si to tam přečti. Já končím s pozdním
flusitou: „*v duchu českých dějin, v duchu českého bratrství, v duchu
pokroku vpřed a dál*“ — do lůna evangelické církve česko-bratrské
(jen probůh! si to nesplete s některou jinou podobnou shora
jmenovanou církví), kterážto Rokytova církev je církví *sjednou-
cenou* hned po převratu (trvá, hle! již čtvrtý rok) z *dvou církví*,
augšburské a helvetské, na „*jenerálním sněmu*“ 17. a 18. pro-
since 1918, organisovanou na „*jenerálním synodu*“, zasedávším
od 21. února 1921 a jest tudíž ze všech církví — nejčirkvovatější.
Nazdar! *Doslov*. Jest mi bezútěšné smutno nad těmito přednáš-
kami Rokytovými, nad tímto senilním žvavem, bez ducha a bez
formy, pro nějž jsem vyplýval tolik inkoustu a promarnil tolik
drahých minut. Co asi mluví lidu o náboženství duchové ještě
jalovější (možno-li)? A kdy konečně někdo pronese národu slovo
tak mocné, že postrašení zalezou títo syslové do děr, kam patří?

Josef Rudský.

Základy demokracie. Úkolem dnešní demokracie je, aby se nejen ubránila svým vnějším nepřítelům, nýbrž jedná se především o její základy, o její vnitřní podmínky. Dnešní světová krise nutí přemýšlet o tom, na jakých základech má lidstvo vybudovat celý svůj život a svoji kulturu, aby se vyvarovala chyb, kterých se dosud dopouštěla a tím pozbyvala své životní síly, až se stala na konec prázdnou frází a lží. Ideálem právě demokracie bývá činěna trojice: rovnost, volnost, bratrství. Jsou to v podstatě ctnosti křesťanské a tak musí být chápány, mají-li být podkladem demokracie. Minulost však ukazuje, že nebyly chápány správně, totiž ve smyslu *mravním*, nýbrž *fysickém* a *mechanickém*. Proto demokracie neosvobodila ducha a neuskutečňovala velkých duchovních cílů, nýbrž sloužila cílům hmotným, které ji vždy znovu vrhají do propasti a do poddanství tyranského násill. Dnešní demokracie je většinou v ostrém rozporu s ideálem, jejíž chce uskutečnit. Demokracie, v níž má vládnouti vůle lidu, vůle všech, předpokládá silné, svobodné, samostatné osobnosti a jejich *solidaritě*, bratrství. Ale tam, kde není takových osobností, které se nedají snadno svést povrchními hesly, tam není ani solidarita a bratrství a tam demokracie stává se pouhou frází, demagogií. V demokracii, v níž není účty k mravní osobnosti, vládne snadno prostřednost, ne-li nízkost. V demokracii, kde jsou jednotky prostě požíhány, kde záleží jen na počtu, vládne většina, taková demokracie je založena na principu *mocí*. Vládne-li však většina, rozhodují její zájmy, a to bývají často zájmy sobecké a stranické. Tu není možno pak uskutečňovati skutečné hodnoty mravní a duchovní, které jediné jsou pokrokem. Tak vzniká rozpor mezi ideálem demokracie a jejími skutečnými formami. Úpadek moderní demokracie je zaviněn jejími *materialistickým názorem světovým*. Demokracie právě předpokládá duchovní a mravní hodnotu každého člověka a může tedy obstát jen v souvislosti s duchovním názorem světovým, s vírou v moc duchovních a mravních sil ve světě. Demokracie založená na materialistickým názoru životním nezná sil duchovních a mravních, zná jen moc fysickou, jen právo silnějšího. To je demokracie bolševická, která je v podstatě autokracií a despotií v jiné formě. Proti této demokracii materialistické

nutno postavit demokracii *mravní*, která proti typické nerovnosti staví ideální rovnost lidského práva. Tato rovnost jest možná jen na základě duchovním a mravním. Víra v mravní smysl života musí být jejím základem. Kde této víry není, nemůže demokracie dlouho trvat. Kde vládne jen víra ve hmotu, materialismus, propadá společnost neodvratně sobectví, smyslnosti a požívatelnosti a demokratické formy, i kdyby nějakou dobu potrvaly, propadají úpadku a odumírají, neboť kořeny jejich nemají vláhy. Této vláhy a schopnosti života a plodů dodává demokracii pouze *světový názor křesťanský*. Každý jiný selhal a selže. Všecko to velké hnutí dnešní doby směřuje k duchovní osvěcenosti lidstva, je to úsilí o rozřešení posledních otázek lidstva, hledání nehlubších pramenů životních. *Náboženské obrození*, nová reformace musí však být jiná, než byla Husova v jistém smyslu a Lutherova. Neboť od doby této reformace datuje se rozvrat a disorientace lidstva. Reformace to byla, která sice otevřela nové obzory „vědní dobrego a zlého“, ale jejich následek byl podobný následku „tajemné viny“ z ráje. Reformace učinila křesťanství diskusí, a proto nemohla dále demokracii pravého obsahu, neboť pravá demokracie diskusí není a bude-li ji, zklame lidstvo zas, jako dosud vždy. Právě to je ten strašný hlud moderní, jenž praví, že křesťanství není určitá forma, neměnitelný zákon a hotový útvar kulturní, poněvadž přý v tom připadá by mohl býti překonán dalším vývojem kulturním. Uznává se sice, že křesťanství je životní princip, duchovní síla, kvas, který chce proniknout svět a přetvořit jej dle svého ideálu — a nemyslí se na to, že tento ideál musí býti určitý a proto upoutaný k jistým nezměnitelným formám, sice jinak to není ideál, nýbrž chaos. Orientace protestantská ráda nechává křesťanství bojovat proti všemu, co není osobnost, co činí z člověka nástroj, co jej nutí jednat jinak, než jak mu káže svědomí — a myslí na církev katolickou, jako by ona této nesrovnalosti mezi nitem a činem byla příčinou. Ve smyslu protestantském ovšem je každé konkrétní udání směrnic a cílů, za nimiž se lidstvo brátí má a jak je církev katolická udává — pa-pežstvím, klerikalismem, poručnickováním života duchovního. Ale právě to popírání autority v těchto otázkách nejdůležitějších v tom „jak a kudy a

kam" je popřením křesťanství samého, nebo aspoň božského jeho původu. Neboť promluvil-li v Ježíši Kristu Bůh — přestává diskuse a strach před formami, které on dal. To je právě křesťanství speciálně našeho českého života, že se díváme na křesťanství jako odněkud s hory, odkud se otlivá okouzluje výhled a bojíme se sestoupiti dolů do toho ráje, bojíme se utrhnouti si se stromů jeho, neboť to by byla „forma“, to by byl „hotový útvar kulturní“. Nakaženi duchem reformace stále milujeme a s nesmírnou pietou obíráme se třeba traktáty Chelčického a vedeme diskuse o tom, co je křesťanství anebo co není, ale pozitivní odvahu takového Františka z Assisi, který ani přem nemškrtl, ale vytvořil život smavý, čistý, obětovný a dokonale, nemáme. Pak ovšem zůstanou všechny fráze o tom, že v pravém křesťanství nevládne prostřednost, naopak, že zde jde o velké, hrdinské snahy a cíle, o to, aby duch ovládl všechno srst — pomocí frázemi bez masa a kostí. Ano křesťanství je ve své podstatě silou revoluční, nevede ke klidu, nýbrž k boji. „Nepřítel jsem, bych pokoj uvedl, ale meč.“. Ono je největší revoluční silou v dějinách, neboť revolucionuje nejdříve ducha lidského. Křesťanství není pouze pro dnešek ani pro zítřek, nýbrž pro vše další věky. Ono je vrchol filosofie i morálky a proto nikdy nesestárne. Co se mění, není křesťanství, nýbrž generace. Ty přicházejí a odcházejí a každá zařídí svůj poměr ku křesťanství buď šťastně nebo méně šťastně. Každý hledí naň jinými očima, očima své doby, která je výslednicí současných poměrů kulturních, hospodářských a společenských. Že by moderní kultura, o níž protestanté rádi tvrdí, že byla osvobozena a uvolněna osvobozením náboženským skrze reformaci, byla přispěla ke skutečnému blahu a štěstí lidstva, o tom nás dnešní doba nikterak nepoučuje, naopak, jsouc jejím ovocem, je nám výstrahou. Co by se bylo stalo, kdyby nebyla nastala reformace ve smyslu protestantském, ovšem tvrditi nemůžeme, ale s jakousi bezpečností souditi možno, že by kultura latinská nebyla strnula na formách středověkých, nýbrž byla by své proudy nasycené živnou prstí grandiosních myšlenek a plánů rozlila Evropou a z půdy jimi oplodněné byla by vyrostla žeh požená chlebem života. Budoucnost ukáže, že jediné návrat ke křesťanství,

jak je uloženo v katolicismu, může být duchem pravé demokracie a že selhou všechny jiné pokusy o založení království Božího na zemi.

Návrat ke křesťanství postupuje různými cestami. „Lidové noviny“ přinesly 10. října 1921 tento příznačný článek: Ruská literatura. F. Skácelík. Je to vzácný zjev, ale stane se to občas: Němci promluví o slovanských věcech bez záští a nestranně. Tak Thomas Mann nazval ruskou literaturu „svatou literaturou“. Jiný Němec Jacobi přál by si býti despotickým lékařem dnešní nemocné doby, které by ordinoval: ruská literatura, ruská literatura v neomezených dávkách. Volá: potřebujeme chleba, potřebujeme léku, potřebujeme boha a světla, které vyšlo z východu. Ano — chleba — u nás bychom řekli: Jiráka (II) — zatím obilí místo rží. Za dob revoluce vrátil francouzský redaktor spisovatelů stať o deismu s poznámkou: „La question de dieu manque d'actualité“. V té době byl by patrně Dostojevský se svým slavným „Velkým inkvizitorem“ asi nadobro propadl, což by se mu stalo ostatně ještě dnes u nás, kdyby byl poslal rukopis panu Hilbertovi... Naše literatura nebude už přý vědět si rady s postavou staré služky, nenalezajíc ničeho na jejím tvrdém nezábavném životě. Ale je proti tomuto nedostatku neomylný recept: vložit tento život do rukou Gogolovi či Dostojevskému: jedinou větou nabude smyslu a směru, odkryje přímo jeho jádro a na mrtvém papíře v řádce černého garmondu nebo petitu poznáváme služku-sestru, cítíme ji jako kus sebe sama: svatě posláni básnické je vyplněno. Všechno zbytečné na papíře je zločinem: kdo napíše dvě slabiky tam, kde stačí jedna, není vyvoleným, není moudrým. Je málo tak čistých událostí literárních jako jsou Karamasovi nebo Oblomov... to všechno píše Němec, který vidí tuto rytmus i v satirických povídkách Saltykova-Ščedrina. Netečnost srdce je prý příznak kultury, kterou vytvořila moderní Evropa. Je prý snadno psát satiru, ale psát satiru, jak ji tvořil Ščedrin, satiru věčného rázu, která, napsána byvši r. 1870, je stejně pravdivá r. 1921 — to je náboženský problém. Satira, která je aktualitou bolesti!... Je to rozhodně sebeobžaloba, co hlásá tento Němec Jacobi, protože právě v jedné ze svých satir napsal Ščedrin o Němcích toto: „Máte kulturu, vědu, umění a svobo-

domyslné ideje, ale jenom jedna věc není u vás v pořádku: k nám přicházíte jen proto, abyste seli zlo. Kdo je nejnejemilostnější potlačovatel ruského dělníka? Němec. — Kdo je nejbezcitnější pedagog? Němec. — Kdo inspiňuje k svévolnosti, kdo poskytuje ji neúprosnou a vždy pohotovou zbraň? Němec. A pamatujte si, že vaše věda je přece jen poměrně prostřední a vaše umění, vaše způsoby teprve: Jenom vaše závist a vaše chtivost jsou prvotadé, a poněvadž tuto chtivost spojujete svévolně s právem, domníváte se, že je vám volno sežrati celý svět... Proto jste nanávidění všude, nejen u nás v Rusku, všude. Přicházíte-li se svou vědou, zdá se, že jdete 'vědu vyhubit. Ukazujete na své svobodomyšlné zřízení a přece je každý přesvědčen, že sotva se zjevíte, musí zhynout jakékoliv pomyslení na svobodu. Bojí se vás kde kdo, a nikdo neočekává od vás nic než zlé... Jistě to všechno má svou příčinu..." Tak jasně vidělo oko satirického v letech sedmdesátých! Dnes se řekne: chauvinismus! Ano chauvinismus by to byl tenkrát, kdyby Ščedrin neviděl stejně jasně chyby své země anebo kdyby je úmyslně zamlčoval... Ale pak by už nepatřil do ruské literatury, která nemá větší touhy než být chlebem života. Jsou u nás lidé, kteří věří, že život začíná už čokoládou. Ale což platí: budoucnost je přece jen těch, kteří v pravý čas dovedli lámat a dávat chléb hladovějícím...

Alois Jirásek a Morava. Tak nadešel J. Kabelík svůj příspěvek do Sborníku studií a vzpomínek na počest sedmdesátých narozenin Aloise Jiráska. (V Praze u Ottty 1921.) Moravy se dotýká dílo Jiráska jen mimochodem, praví pisatel. Tím více si všímá jeho děl moravská kritika, a to hned od počátku. Zprvu je doporučují moravské časopisy bez rozdílu, Časopis Mat. mor. Hlídka literární, Koleda, Komenský, Niva, Obzor. Zdůrazňují především jejich mravní hodnotu i ušlechtilou tendenci, zvláště vlasteneckou. Moravským kritikům (Babičkoví, L. Čechovi, Blěmu) zamlouvá se také Jiráskův sklon k realismu, který znamená pokrok v naší povídce historické. Jakmile však Jirásek začal věnovati "hlavní pozornost době reformační a osvícenského obrození i temnu pobělohorskému, zalekli se toho ti, kdož za přední povinnost svou pokládali, uchovati duši českého lidu

na Moravě právě v duchu tohoto pobělohorského katolicismu, který prý s ním již srostl." Hlídka literární všimá si pozorně děl Jiráskových ve svých kritikách, v nichž však stále přibývá "výtek, že je autor málo objektivní, liče vždy v příznivějším světle evangeliky proti katolíkům", ano, ukazuje posléz na "nedostatečně prostudované události". Výtky ty shrnul zvláště A. Vrzal v obsírné kritice trojdielného obrazu historického "Mezi proudy". (Hlídka literární 1891.) Hlavní výtká týká se nepravdivého charakteru arcibiskupa Jana z Jenšteina. Pisatel článku svrchu jmenovaného má kritiku tu za nepodařenou "už proto, že kritik přistupoval k dílu s předpojatostí, že jde o dílo s tendencí protikatolickou". Kabelík ukazuje, že Jiráskovy postavy kněžstva katolického nejsou daleko všechny špatné, že předvedl nám řadu kněží ušlechtilých, plných nadšení vlasteneckého; že tedy snažil se líčit různé doby života národního objektivně. Za zcela nepodstatné pokládá pisatel také výtky, které učinil husitským dramátům Jiráskovým A. Neuman ve studii otištěné r 1918 v Hlídce, ukazuje na Schillera a Sienkiewicze, jak volně nakládali v uměleckých dílech s událostmi dějinnými. "V celé kritice není kouska ardečného vztahu k umělecké stránce díla Jiráska, trošky smyslu pro význam básmické obrazovnosti, celá diktována je srdcem chladným, umem suchým, a tak užitek z těch drobných, třeba i správných někdy postřehů srovnávajících je praskrovny". Zvláště nemile se dotýká pisatele, že Hlídka r 1916 upozornila na předčítání "Temna" Jiráska v plzeňském evangelickém sboru. — Obecenstvo moravské prý kritiky takové málo dbá, vždyť nakladatelství Ottovo prodalo na Moravu za jediný rok 1920 téměř 10.000 svazků spisů Jiráskových.) Právě Jiráskovy spisy prý pomáhají utužovati myšlenkovou jednotu obou zemí, Čech a Moravy. Jirásek vzbudil také na Moravě řadu "následovníků v oboru historické povídky slátkami moravskými, kteří proti době dřívější tvoří v duchu a rázu svých velkých vzorů; jsou to Fr. Sláma, M. Běna, F. Prager, Kramoliš a zvláště

*) Pisatel ovšem nevysvětluje, že toho roku byly s natižením vládního zřizování i v malých obcích obecní knihovny — a že právě proto dosáhl počet prodaných svazků Jiráskových takové výše.

J. F. Karas". Pisatel končí svůj článek přáním, „aby se Morava v duchu toho jednotčivého úsilí Jiráskova stala vskutku tím srdcem národního těla československého, jak bylo tužbou spisovatelstva moravského hned po literárním rozkolu v letech čtyřicátých 19. století.“

F. S. Horák.

„Mystické máky“ jest název posledního románu slavné francouzské literátky Jean Bertheroy, která už vytvořila asi třicet románů. S oblibou sahala v nich po motivech pohanských (*Tanečnice pompejské, Zápisník Erinny z Agrigentu, Bathyllský herec*), v nichž oživuje život i kulturu, kult těla a přírodu starých Římanů. Šla však pro motivy i do středověku (*Láska Abaelarda a Heloisy*), a neleká se ani současnosti na př. *Hlasy fara* jednají o světové válce. Nejnovější její dílo s hořejším titulem vypráví o životě řeholnic, jež nazývá mystickými máky. Děj románu jest stručně tento: Mladá, neurastenická žena radí se u věhlasného lékaře, jenž ji neposílá do sanatoria, nebo do lesů, ale odvádí ji sám do kláštera pařížského, kdež jeptišky tráví svůj čas mezi modlitbami a pozorným ošetřováním zoufalých, zklamanych a vysilených, kteří hledají v tichu posvátného domu navrácení rovnováhy své rozrušené nervové soustavy. Mladá žena, ačkoli je úplně nevěstiči, podléhá neméně rychle vlivu atmosféry, která ji obklopuje i samota, ticho, vroucnost současně sladká i dojmavá, kterou vydechují věci i bytosti, jež zdají se mít z lidské povahy méně než z andělské, tyto bytosti, pro něž země sotva existuje, které žijí v ustavičné skoro extasi a v horoucí naději na onen den, kdy smrt je spojí s Oním, jež zbožňují láskou tak plachou, ačkoli je vyjádřena skoro týmiž výrazy, jako láska pozemská. Zaujata kouzlem tohoto života, tak odporujícího tomu, jímž žila do této chvíle, začíná se strachovati návratu domů, do světa jeho shonu. Stále odkládá svůj odchod, zajímaje se více a více neštěstím těch, které jí náhoda dala za družky, a o sám život v klášteře, vnikaje do něho pozvolna, přizpůsobuje se onomu poklidnému duševnímu stavu jeptišek, odpoutání ode všeho, které se opírá o mysticism poněkud smyslný. Končí aladkou smrti — když byla v poslední svoji hodinu přijalo velebnou svátost s věrou dětskou — a sice na plicní chorobu. Je to román bez děje, skoro jen o jedné osobě,

nicméně velmi napínavý, líčící málo známé prostředí s neobyčejnou účtů a jemností. Které naše katolické nakladatelství uvede k nám tuto francouzskou vzácnou novinku? B.

Nový román katolického spisovatele Paula Bourgeta. Klasický autor vydal právě novou knihu *„Drama z velkého světa“*. Ženě velkého světa oznamuje muž, že jménem se ztenčilo, že musejí se uskrovniti a z Paříže přesídliti do zámku na venkov. Paní je zdrcena pomyslením, že musí opustiti skvělý velkoměstský život a svého milence, dopouští se zločinu. Zavolána k loži své staré, bohaté tetky, přijde na testament, jenž ji vyděduje, spálí jej, a stařenu digitalinem otráví. Nato odmítne opustiti Paříž a muž odjíždí na venek sám. Leč Nemesis kráčí v zápětí. Nešťastnice se dovidá, že milence stává se nevěrným a při výstupu s ním prozradí na sebe svůj zločin, načež jest milencem zapuzena. Nešťastnice vrátila se k svému muži, jenž konečně zví celou pravdu. Nevýháněl ženy, opouští ji, jmění po tetě odevzdáno chudým, a bolestí obrozený pár v krásných horách okouší sladkost prostého života. Kritik *Josef Wilhelm* vlídně posuzuje román Bourgetův takto: Na vulgární námět napsal Bourget krásný, velice krásný román, což dokazuje, že žádná látka není nedůstojna tak velkého spisovatele, jako je on. Z hanebnosti, které mu sloužily za základ, dovedl dáti vytrysknouti nejušlechtilějším citům; jestliže počíná tím, že nám líčí svoji hrdinku ve vší hanebnosti jejího počínání, pozdvihuje ji potom pozvolna utrpením a láskou, takže nám ji učiní konečně hodnou soucitu; rýsuje nám bolestnou kalvarii manželskou, velkého srdce, které se pod prostou analýzou nepravěm zdá trochu měkkým a snad i zbabělým, a aniž by román končil apotheosou, přivádí nás až ke sladkému poznání, kdež jsme jisti, že ony dvě ubohé duše dojdou míru. Nový román pana Pavla Bourgeta nedosahuje snad mohutnosti svých starších bratří, ale je to dílo. B.

Saharský poustevník. René Bazin vydal tyto dny v Paříži knihu, v níž popisuje dobrodružný život Charlesa de Faucoud. Ten jako husarský důstojník musil pro veselé kousky opustiti Francii a odebrati se do Afriky, kde se nechoval lépe. V bitvách však cho-

val se udatně, načež nechal vojenství a pustil se na výzkumné cesty do neznámé Afriky. Po návratu do Paříže začal studovat otázku náboženskou a v Římě vystudoval teologii a, stav se knězem, vrátil se do Afriky jako misiónář. Šířil mezi domorodci křesťanství a lásku k Francii. R. 1916 byl úkladně zavražděn saharskými bandity ve věku 60 let. Francouzský tisk jej nazývá velkým Francouzem, pýchou Francie a svatým poustevníkem saharským.

Radu spisovatelům udílí v „L. n.“ Jaroslav Durych. „Jest třeba požadovati co možná nejvyššího vzdělání spisovatelů, nemíníme vysokoškolské, počítť i diplom, ani ne vzdělání ve všech možných vědách, universální. Pouze ve věcech kultury slovesné a duchovní. Aby stále četli; neboť čtení jest pro ně povinností, od které není dispens. Smutný jest profil spisovatele, kterého nikdo nečte, ale ještě smutnější jest profil spisovatele, který ničeho nečte. Čísti co nejvíce, ne pro zábavu, ale pro studium; díla všech věků, ne rodů, směrů a hodnot; jak díla mistrů, tak i díla prostřední, a aspoň občas i podprostřední. Zdá se nám, že se vůbec málo čte a že se povrchně čte, nejen u nás, ale i v cizině; že na příklad Poe, Baudelaire, Rimbaud, Flaubert a jiní jsou stále nepochopeni a nedoceni; že se z nich něco tajemného tuší, ale hovoří se o tom na prázdno a nejráději by se na to zapomnělo. Že se velmi mnoho psalo o Boženě Němcové, ale není chuti následovati jejího přečistého ducha a pochopiti nejen její význam pronikavý, ale i její význam posvátný.

Dante a Japonsko. V Osace (v Jap.) vychází časopis „Arno“, věnovaný Dantovi a vydávaný Dantovou společností, jež byla založena před rokem. Je to první publicistický zjev nejzazšího východu, jehož program je výhradně věnován Dantovi a který, nehledě k několika citátům anglickým a italským, je celý psán japonsky. V japonštině existují již dva úplné překlady Dantovy „Božské komedie“ a třetí se právě dotiskuje. Nejzajímavějším důkazem, dokumentujícím Dantův kult v Japonsku, je úmysl vystavěti v Tokiu ku počtu velkého básníka chrám, v jehož vnitřní budově z japonské žuly má býti umístěna Dantovská knihovna a velká čítárna. Před vchodem má býti postavena básníkovy socha, jejíž provedení bude svěřeno

italskému sochaři Rafaeli Ucelovi, jenž bude také dohlížeti na stavbu chrámu.

Petr Pištělka: Cestou domů. Deset původních dřevorytů. Švábenice na Moravě 1921. — Známy hanácký malř, legionář Petr Pištělka, náleží k oněm šťastným, jimž dopřáno shlednouti daleký východ, zvláště Čínu a pohádkově krásné Japonsko. Nadaný a pilný umělec vykotřil bohatě vzácné přiležitosti. Po šťastném návratu do osvobozené vlasti, vzrušen tolika dojmy dalekých exotických krajů, své záznamy definitivně zpracovává. Deset černých dřevorytů: Cestou domů přehled jeho umělecké pouti po dálném východu: Sibiřské chalupy, Moskevská brána v Irkutsku, Z trhu v Irkutsku, Chatrče ze stepí mandžurských, Z čínských čajoven v Mandžursku, Z čínských čtvrtí v Charbinu, Z japonského pobřeží v Okicu, Ulička z Tokia, Před chrámem Budhy v Kiotu, Ze Singapore. Zajímavá je grafická metoda Pištělky. Pištělka pracuje po přednosti plochou než čarami, dosahuje měkkosti v liniích, upoutává světelným impresionismem. V celém díle pozorovati postupný vývoj techniky Pištělky. Z posledních listů vyzrálá silná, byť ne docela ještě vyhraněná, individualita umělce. Dílo jeho zajímavé svými náměty, jakož i formálním vyjádřením, zasluhuje plného doporučení.

Rostislav Kříž.

Rabindranáth Thákur. Nepatřím k miláčkům štěstěny, kteří slyšeli mluviti tohoto kouzelníka a kořili se mu nerozumějíce. Také jsem, pokud vím, nic od něho nečetl. Ale četl jsem zato v novinách dlouhé tirády, nadšené zprávy, jež zabíhaly až v směšno svými superlativy, neopomíjejíce ani takové nejpodstatnější, jako že jakýsi herec berlínský, spatřiv jej, myslil, že to — *Bůh Otec*. Konečně je možná, že Thákur je výborný básník a hluboký myslitel, dovede však i náležitou reklamou připravit svůj úspěch. Mně jen napadlo, že středověk, věřící prostě v Boha, uctíval sice Světce, neklaněl se tolik lidským modlům, jako člověk dneška. Měl ve vážnosti básníky, malře, učence, ale *kultu* Velkých lidí neznal.

jr.

Malba na skle. Dnes už jen usběratelů nalezne me pěkné ukázky malby na skle. Dříve bylo jich na venkově plno. Ač je dělávali lidově malíři, mnohé z nich prozrazují lví spár umělce. K této

zapomínané technice vrací se pí Ondroušová-Melková, v Praze. Viděl jsem v prodejně Topičově několik jejích rozkošných věcíček s motivy náboženskými, k nimž sama upravila i zarámování. Škoda, že pro drahotu reprodukcí nelze přinést aspoň jednu ukázkou jistě pozoruhodných jejích malbiček na skle, jimiž ožívá staré, naivní krásy. B. K.

K uctění 70. narozenin Al. Jirásky byly vydány tři z jeho románů, které pokroková část národa pokládá za nejvýznamnější, ač pravým účelem je jejich tendence — totiž „Psohlavce“, „Proti

všem“ a — „Temno“. Vyšly péčí Min. školství a osvěty!

Ceny z Turkovy nadace uděleny byly zastupitelstvem města Prahy spisovatelům: V. Martinkovi za verše „Tichá píseň“, Karlu Pelantovi za knihu: „Amerika, jaká je vskutku“, Janu Vrbovi za román „Boží mlýny“ a Em. Vachkovi za román „Sup“. —

Literární cena V. Beneše-Třebízského za r. 1920 udělena byla „Svato-borem“ J. Š. Baarovi za knihu „Hu nás“.

O práci přineseme posudek, prozatím na ni aspoň upozorňujeme a doporučujeme ji.

V článku B. Konařika, uveřejněném v minulém čísle, vzbudil jeden odstavec u některých odpor a nevoli. Sděluje proto, že názory redakce nejsou totožny s osobním názorem autora článku.

Oprava tiskových chyb. V článku *In memoriam V. Korandy* na str. 281 v řádce 24. za slovem *oba* vynecháno *časopisy*, na str. 282 v řádce 17. místo *obsahovosti* stůj *obratnosti* a v předposlední řádce od spodu místo *každý* stůj *každé*.

V dnešním čísle dokončujeme neobyčejně krásnou, hlubokými myšlenkami oplývající stať, vlastně rozjímání, prof. J. Fr. Hrušky „Ve světle víry“. Stať zaslouží, abychom na ni ještě zvláště těmito řádky upozornili. Vynasnašíme se, abychom prof. Hrušku, pro příští ročník opět získali za přispívatele.

Spisovatel P. Dominik Pecka odevzdal nám ve vánoční svátky rukopis svého románu „*Matka Boží v Trně*“. Román vyjde v Knihovně Družiny.

Administrace naše prosí, aby dluhy za „Archu“ i za knihy byly zavčas vyrovnány. Všechny změny adresy budlež nám včasné oznamovány. Prosíme též, aby nám byli získáváni noví odběratelé.

„Archiv literární“ bude přiložen až k 1. číslu nového ročníku. Redaktor jeho, jak slyšíme, bude se stěhovat z Brna do Prahy.

Přílohu dnešního čísla tvoří Seznam knih vydaný několika soukromými nakladatelstvími. O tomto seznamu napsal „*Našinec*“: „Kulturní emancipace katolického lidu československého pokračuje nyní už tempem zrychleným. Kdo si prohlédne „Seznam knih“ vydaný „Družstvem přátel studia v Praze“, „Družinou literární a uměleckou“, nakladatelstvím „Evy“ a Matici CM. v Olomouci a vyšlý právě v těchto dnech, shledá, jak před zrakem jeho rysuje se lepší budoucnost katolické literatury, nikoli v nedohledné dálce, nýbrž na blízkém obzoru. Katolická literatura raší všude, u všech národů a razí si cestu také k nám a také u nás rozleje se záhy širokým proudem.“ — Dobře je to řečeno!

„*Jak povstal život na zemi?*“ jest název dílka K. B. Olmra, který vyšel jako 275. sv. „*Časových úvah*“ v Hradci Králové. Ve spisku podán jest přehled různých a nejnovějších o původu života pronesených názorů a domének. Stanoviisko křesťanské jest určitě a jasně precisováno. Spisek zasluhuje rozšíření co největšího. Doporučujeme.

Družstvo přátel studia v Praze

vydalo následující knihy:

Hilaire Belloc: Cesta do Říma. Cena 22 Kč, váz. 36 Kč. — Thomas de Quincey: Johanna z Arcu. Cena 10 Kč. — Sv. Bonaventura: Život svatého Otce Františka. Cena 25 Kč. — Blah. Rabanus Maurus: Život sv. Maří Magdaleny a sestry její sv. Marty. Cena 24 Kč. — Kasimír Edschmid: Šestero ústí. Cena 18 Kč. — Paul Claudel: Den sedmý odpočinkem. Cena 14 Kč. — Fulcher Chartreský: Historie Jerusalemská aneb Děje křesť. rytířstva na výpravě do Svaté Země. Cena 30 Kč. — Paul Claudel: Patero velikých ód. Cena 25 Kč. — Francis Jammes: Růženec v slunci. V tisku. — Bohuslav Reynek: Žizně. Cena 20 Kč netto. — Letorosty. Sborník Družstva přátel studia. Vychází ve volných lhůtách.

Členský příspěvek ročně 60 Kč. Členové obdrží veškeré knihy „D. P. S.“ s 33—40% slevou.

Přihlášky přijímá a knihy expeduje:

Knihkupectví U ZLATÉHO KLASU
Praha II., Spálená ulice číslo 15.

KNIHOVNA

Družiny literární a umělecké

- Svazek 1. Jan Vyhliďal: *Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?* (Rozebr.)
Svazek 2. K. Dostál-Lutinov: *Šlehy a něhy*. Cena Kč 1.80. (Rozebráno.)
Svazek 3. J. Hofer: *Povídky z Kopanic*. (Rozebráno.)
Svazek 4. Fr. Dohnal: *Zklamáné touhy*. Básně. Cena Kč 2.10. (Rozebráno.)
Svazek 5. Gabriel Ronaj: *Ve městě*. Hra. Cena Kč 1.70.
Svazek 6. Em. Masák: *K branám věčnosti*. Literární studie. Cena Kč 5.20.
Svazek 7. Jaroslav Řehulka: *Ministranti*. Humoresky. (Rozebráno.)
Svazek 8. B. Konárik-Bečvan: *Nedebrý*. Kresby z Valašska. Cena Kč 3.40.
Svazek 9. Fr. Zýbal: *Pěl ptáček*. Básně. Cena 5.20.
Svazek 10. Fr. Odvalil: *Co v duši zaléhalo*. Básně 1914—1919. Cena Kč 8.50.
Svazek 11. Alois Lang: *Otec pouště sv. Jeroným*. Jeho um. profil. Cena Kč 17.—.
Svazek 12. Jar. Hruban: *Pout do Ravenny*. Zápis o vzestupu duše. Román. Cena Kč 15.50 i s pošt.

Knihy, jakož i ukázková čísla „ARCHY“ a „OBZORU“ zasílá

Družina literární a umělecká
v Olomouci, Wilsonovo náměstí číslo 17.

Tiskem Arcibiskupské knih- a kamenotiskárny v Olomouci

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

1921
ROČNÍK DEVÁTÝ

Řídí:
K. DOSTÁL-LUTINOV, DR. FR. HRACHOVSKÝ,
FR. STŘÍŽOVSKÝ A LAD. ZAMYKAL

*

VYDÁVÁ
DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI
TISKLA ARCIBISKUPSKÁ KNIH- A KAMENOTISKARNA V OLOMOUCI

OBSAH „ARCHY“ ROČNÍKU IX.

BÁSNĚ.

	Str.
† Brož J. Š.: Bez názvu	33
Jarní láska	34
Bělohávek V. O. Cr.: Mešní píseň o Beránkovi	335
Dérda Frant. B.: Chorých lože	108
Sestry v nemocnici	336
Dohnal Frant.: Z knihy „Fantomy“	97
Dostál-Lutinov K.: Z knihy „Tajemná sfinx“	1
Sfín	71
Několik improvisací z lázeňského zákoutí	225
Hruban Jar. dr.: Addolorata	161
Zlomek dramatu	306
Smrt Angelica da Fiesole	307
Hrubý-Bukovec Fr.: Z knihy „Rytíř Smrt z Vojnovic“	179
Chudobka A. S.: Noc	115
Máj	126
Jedlička Václav: Štěstí smutné jabloně	309
Karník Jan: Srpnový večer	46
Adagio	236
Kašpar Fr.: Matka Boží ve zdi	15
Z nových básní	241
Kavánová M.: Růže	181
Cestou	182
Pozdravy svatých	289
Kouzlo	290
Leubner Fr.: Thamyris	16
Bratři hroudy	132
Odvalil Fr.: „Doma umírají“	47
My staň	56
Bible vnuků	322
Je to ještě písnička	323
Pecka Dominik: Na zříceninách	70
La tens Dei tas	70
Rovenský Jaro: Mně srdce povědělo	256
Rudský J.: Jsi daleko	138
Střížovský Fr.: Jen v azur patřím	124
Jsou doby grandiosní	124
Šel širým světem	227

PRÓSA, STUDIE A ESSAYE.

Bernard A. M., O. B.: K pochopení Fra Angelica da Fiesole	72
Bertrand Louis, přel. Jos. Hanák: Bouře utišená sv. Augustinem	203, 264

Dostál-Lytnov K.: Potřeba katolického románu, zejména historického . . .	196
Hanák Jos.: Honoré de Balzac	17, 65, 109
Holý Prokop: P. Luis Coloma S. J.	291
Z církevní poesie řecké	337
Hruban Jar. dr.: Jenž očekáváš Danta	229
Hruška Jan Fr.: Ve světle víry	127, 189, 310
Kletus Eugen Klaudius: Poselství	321
Sen	334
Konařík Bečvan B.: Doma	3, 57, 116, 164, 249
Čím byl Lutinov mládeži	231
Mercier kardinál, přeložil Al. St. Novák: Dante a sv. Tomáš	244
Novák Alois St.: Napoleon Bonaparte u italských básníků století devate-	
nátého	183
Dantův portret	248
Ottomello M. dr., přel. Al. St. Novák: Nauka o očistci u Sv. Kateřiny Ja-	
novské a u Danta Alighieri	325
Řehulka Jar. dr.: Básník a umělci	236
Slabý Jos. dr.: Přehled staroegyptského písemnictví	171, 267, 297
Svítal Jos. dr.: Matejko — člověk Boží	8
Tichá Ludmila: Tři	35
Vašica Jos. dr.: Idea cyrilometodějská	49
Staroslovanština v kalendáři	191
. . . U básníka	102
Posudky knih na straně 22, 78, 133, 208, 270 a 339. Přispěli do nich: B. Osi-	
povič, D. Pecka, dr. Jos. Svítal, Efes, dr. Jos. Vašica a j.	
Okna na str. 27, 85, 150, 214, 281 a 351 od F. S. Horáka, J. S. Bořity, Mirky,	
B. Konaříka, Al. St. Nováka, Ig. Zháněla, Em. Masáka a j.	

